วารสาร
สันติศึกษา ปริทรรศน์ มจร

JOURNAL OF MCU PEACE STUDIES

E-ISSN : 2539-6765

หลักสูตรสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ปีที่ 10 ฉบับที่ 4 (มิถุนายน 2565)
Vol.10 No.4 (June 2022)

TCI Group 1

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 10 ฉบับที่ 4 (มิถุนายน 2565)

Vol. 10 No. 4 (June 2022)

E-ISSN: 2539-6765

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 7 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม, ฉบับที่ 4 มิถุนายน, ฉบับที่ 5 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 6 กันยายน – ตุลาคม และ ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน – ธันวาคม) ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published 7 time per year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May, 4th June, 5th issue July - August, 6th issue September – October and 7th issue November- December). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

- **เจ้าของ**

  หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
  สาขาวิชาสันติศึกษา
  มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
  ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
  จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
  โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
  092-556-4635, 063-561-5326
  duangden.tun@mcu.ac.th
  โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
  https://www.tci-thaijo.org/index.
  php/journal-peace

- **ที่ปรึกษา**

  อธิการบดี
  รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
  คณบดีคณะพุทธศาสตร์
  คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

- **Owner**

  Master of Arts Program in Peace Studies,
  Mahachulalongkornrajavidyalaya University
  Zone D, D423 4th floor, School Building,
  79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
  Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya,
  13170, Thailand.
  Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
  092-556-4635, 063-561-5326
  duangden.tun@mcu.ac.th
  Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
  https://www.tci-thaijo.org/index.php/
  journal-peace

- **Advisors**

  The Rector
  Vice-Rector for Academic Affairs
  Dean, Faculty of Buddhism
  Dean, Graduate School

เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

- **บรรณาธิการบริหาร**

  พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ผศ.ดร.
  มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- **กองบรรณาธิการ**

  พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.
  มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร.
  มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญฺโญ, ดร.
  มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์
  มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  นายสุชญา ศิริธัญภร
  มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
  รศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา
  มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
  รศ.ดร.นิศานาจ โสภาพล
  มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
  ผศ.ดร.ไกรฤกษ์ ศิลาคม
  มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
  ผศ.ดร.ปราโมทย์ ยอดแก้ว
  มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
  ผศ.ดร.อุทัย สติมั่น
  มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
  ดร.สัญญา เคณาภูมิ
  มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

- **Executive Editor**

  Asst.Prof.Dr. Phramaha Duangden Thitañāṇo
  Mahachulalongkornrajavidyalaya University

- **Editorial Board**

  Dr.Phrakhruvinaithonsuriya suriyo
  Mahachulalongkornrajavidyalaya University
  Dr.Phra Pramote Vadakovido
  Mahachulalongkornrajavidyalaya University
  Phrakrupalad Adisak Vajirapañño
  Mahachulalongkornrajavidyalaya University
  Asst.Prof.Dr.Khantong Wattanapradith
  Mahachulalongkornrajavidyalaya University
  Mr.Suchaya Siritanyaporn
  Mahachulalongkornrajavidyalaya, University
  Assoc.Prof.Dr.Rattana Panyapa
  Ubon Ratchathani Rajabhat University
  Assoc.Prof.Dr.Nisanart Sopapol
  Ubon Ratchathani Rajabhat University
  Asst.Prof.Dr.Krairoek Silakom
  Udon Thani Rajabhat University
  Asst.Prof.Dr.Pramote Yotkaew
  Suan Dusit University
  Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman
  Suan Dusit University
  Dr.Sanya Kenaphoom
  Rajabhat mahasarakham University

ผศ.ดร.พัทธ์ธีรา นาคอุไรรัตน์ — **Asst.Prof.Dr.Padtheera Narkurairattana**
มหาวิทยาลัยมหิดล — *Mahidol University*
ดร.ชลัท ประเทืองรัตนา — **Dr.Chalat Pratheuangrattana**
สถาบันพระปกเกล้า — *King Prajadhipok's Institute*
รศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ — **Assoc.Prof.Dr.Pimolpun Phetsombat**
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี — *Rajamangala University of Technology Thanyaburi*
พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผศ.ดร. — **Asst.Prof.Dr.Phramaha Maghavin Purisuttamo**
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย — *Mahamakut Buddhist University*
ดร.สุรชัย พุดชู — **Dr.Surachai Phutchu**
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย — *Mahamakut Buddhist University*

- **ฝ่ายประสานงานและจัดการ** — **Coordination and Management**

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรตโน (โสมา), มือถือ: 061-296-1654 Line ID: piyanat1996 อีเมลล์: piyanat.sa@mcu.ac.th

Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma) Tel. 061-296-1654 ID line: piynat1996 Email: piyanat.sa@mcu.ac.th

- **ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)**

ดร.คชาภรณ์ คำสอนทา: Dr.Kachaporn Kumsonta

- **ออกแบบปก (Cover designed)**

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรตโน (โสมา), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

- **จัดรูปเล่ม (Content designed)**

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรตโน (โสมา), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)
พระสมพร ปสนฺโน (หลังแก้ว), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phra Somporn Pasanno (Langkaew)

กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์
ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน
ฉบับที่ 3 พฤษภาคม
ฉบับที่ 4 มิถุนายน
ฉบับที่ 5 กรกฎาคม – สิงหาคม
ฉบับที่ 6 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน – ธันวาคม

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้องปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปเล่มที่เป็นเอกสาร โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index

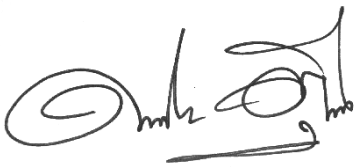
บทบรรณาธิการ

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้คณาจารย์บุคลากร เจ้าหน้าที่ นิสิต และผู้สนใจ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยได้เสนอและเผยแพร่บทความ ได้แก่ บทความวิจัย บทความวิชาการ บทวิจารณ์หนังสือ บทความปริทรรศน์ และบทความพิเศษ ที่ได้มาตรฐานสู่สาธารณชน รวมทั้งยกระดับผลงานทางวิชาการให้ได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ด้วยหวังให้เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย และที่สำคัญองค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นแนวทางไปสู่การบูรณาการ เพื่อการพัฒนาส่งเสริมสันติวิธี เนื่องจากสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนเกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำในสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการอยู่ร่วมกันของสมาชิกที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและภาษา เป็นต้น อันก่อให้เกิดแนวโน้มนำไปสู่ความขัดแย้งเชิงโครงสร้างของสังคม หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เห็นถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้จัดทำวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร เพื่อให้เป็นตลาดวิชาการ และเป็นช่องทางแห่งการค้นหาและรวบรวม แนวคิด ทฤษฎี หลักการ แนวทาง กระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนในการจัดการความขัดแย้งและหลักการ แนวทางในการเสริมสร้างสันติวิธี เพื่อพัฒนาไปสู่สันติสุขหรือสันติภาพ ดังนั้น ชุดองค์ความรู้จากบทความวิชาการ บทความวิจัย เป็นต้น ที่ทางวารสารได้รับตีพิมพ์เผยแพร่จากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ หลากหลายสาขามาไว้ด้วยกัน จะเกิดการสร้างสรรค์และค้นพบเครื่องมือการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี จะทำให้บุคคล องค์กร สังคม ชุมชน สังคม หรือประเทศชาติให้เกิดสันติสุขได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันหรือเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลหรือสังคมเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงที่จะตามมา

ทั้งนี้ วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้เปิดรับบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา สันติศึกษา สังคมวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชม การศึกษา จิตวิทยา และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเผยแพร่ ปีละ 7 ฉบับๆ ละ 33 บทความ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน ทั้งนี้เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ปีที่ 10 ฉบับที่ 4 (มิถุนายน 2565) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้เข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ซึ่งเป็นการเอื้อเฟื้อแบ่งปันชุดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เพื่อจะร่วมกันพัฒนาชีวิต องค์กร ชุม และสังคม ให้เจริญน่าอยู่อาศัยอย่างอารชนยิ่งๆ ขึ้นไป

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ให้ความสนใจส่งบทความวิชาการเข้ามาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ติดตามอ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

(พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ผศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(5)
บทความวิจัย: Research Articles	
Developing a Conceptual Framework for Excellent School Management For Enhancing Students' Creative Self-Efficacy *Dalin Lim, Chayapim Usaho and Nipachcha Rojratanavanit*	**1402-1420**
An Integrative Process for Oral health care by Buddhist Mindfulness and Oral Health Science *Wilai Suriyasangpetch, Sanu Mahatthanadull and Phramaha Somboon Vuddhikaro*	**1421-1434**
The Study for Guidelines for Emergency Shelter for Disaster Victims in Disaster-prone Areas, Thonburi District, Bangkok *Doungjai Limsaksri and Yanin Rukwongwan*	**1435-1445**
บทความวิชาการ: Articles	
Indianization and Buddhism Evolution: Influence in Ancient Southeast Asia and Lanka *1Phramaha Chakrapol Āchārshubho (Thepa) and Jantima Saengpare*	**1446-1460**

เรื่อง **หน้า**

บทความวิจัย: Research Articles

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์เพื่อเสริมสร้างการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็ง: A Model Development of Professional Learning Community Management Model of Supervision Monks to Strengthen the Moral Learning Organization..... **1461-1476**

พระศรีธรรมภาณี, ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์, พระมหานพดล ธมฺมานนฺโท, สุพิชฌาย์ เลาหะพานิช และ เอกภพ พรหมสุทธิรักษ์:
Phrasridhammapani, Khantong Watanapradith, Phramaha Noppadol Dhammananto, Supitcha Laohapanich and Eakphop Phromsuthirak

การเสริมสร้างพลังใจของชาวพุทธในสหรัฐอเมริกาตามหลักพละ 5: กรณีศึกษาวัดมงคลเทพมุนี: The Enhancement of Mental Powers for Buddhists in the United States According to Bala (Five Powers): A Case Study of Wat Mongkoltepmunee..... **1477-1491**

พระราชมงคลวิเทศ (น้อม กาละสังข์) และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท:
Phrarajamongkolvides(Nom Kalasang) and PhraPramote Vadakovido

ยกระดับการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชนมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร: The Researchers for the Community's Potential Development of Phranakhon Rajabhat University..... **1492-1505**

นิษฐา หรุ่นเกษม และ จุฑาทิพย์ พหลภาคย์:
Nitta Roonkaseam and Jutathip Paholpak

รูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านเพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ: A Buddhist Psychology Model of Thai Traditional Medicine and Folk Medicine for Reducing Stress of Office Workers..... **1506-1516**

พรมงคล ฉันท์รัตนโยธิน: Pornmongkol Chanrattanayothin

เรื่อง	หน้า
การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลสำหรับเด็กปฐมวัย: Confirmatory Factor Analysis to Competency for Logic and Reasoning Skills of Early Childhood *ศรัญญา ศรีเคน, ฐิติพร พิชญกุล และ กันต์ฤทัย คลังพหล:* *Saranya Sriken, Thitiporn Pichayakul and Kanreutai Klangphahol*	**1517-1533**
รูปแบบการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL): A Model for the Development of the Learning Achievement of the Biology of Vertebrates of Grade 6 Students by Using Brain - Based Learning (BBL) *พีรวิชญ์ พาณิชย์วรกุล: Preravit Panitworakul*	**1534-1544**
แนวทางการพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมไทย: Guidelines for Digital Platform Development to Create Competitive Advantage for Hotel Business in Thailand *สถิรา มะลาสิน, ทัศน์ชัย พัฒนโกศัย และ ชิษณุพงศ์ ศิริโชตินิศากร:* *Sathira Malasin, Thaschai Phattanagosai and* *Chisnupong Sirichodnisakorn*	**1545-1559**
ทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572: Instructional Management Direction of bachelor degree Program in Law Curriculum Oof Higher Education Institution in The Next Decade (B.E. 2563-2572) *ประกิต บุญมี และ บุญมี เณรยอด:* *Prakid Boonmee and Boonmee Nenyod*	**1560-1573**
การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี: The Developing of English Reading Proficiency through Constructivist-Based Learning Management of Undergraduate Students *บุตรี เวทพิเชฐโกศล: Bhudtree Wetpichetkosol*	**1574-1584**

เรื่อง	หน้า
แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมที่พักแรม จังหวัดราชบุรี: Approaches to the enhancement of Accommodation Development in Ratchaburi Province, Thailand *ศุภกิจ ดวงไพสิฐ และ เสรี วงษ์มณฑา:* *Supakit Duangpaisit and Seree Wongmontha*	**1585-1597**
กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์: Academic Administration Strategies of Small- Size Schools Under Buriram Educational Service Area Office *จิชญ์ชญาภัษณ์ ทิพย์กรรณ, นฤมล ศักดิ์ปกรณ์กานต์ และ เผ่าพงษ์พัฒน์ บุญกะนันท์:* *Jidchayaput Thipkun, Narumon Sakpakornkan and Phaophongphat Bunkanan*	**1598-1609**
ศึกษาวิเคราะห์พืชพรรณเชิงภูมิสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก: Landscape Architectural Approach to Analytical Study of Plants in Tripitaka *อรอำไพ สามขุนทด และ ศนิ ลิ้มทองสกุล:* *Onumpai Samkhuntod and Sani Limthongsakul*	**1610-1624**
ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นผู้ประกอบการความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมขององค์การที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานด้านการเงินของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม: The Casual Relationship between Corporate Entrepreneurship, Organizational Creativity, Organizational Innovation and Financial Performance in Small and Medium Enterprises *ณรงค์ศักดิ์ ธงอาษา, กิตติมา จึงสุวดี และ ธรรมวิมล สุขเสริม:* *Narongsak Thongarsa, Kittima Cheungsuvadee and Thumwimon Sukserm*	**1625-1638**
รูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน: A Model of Using Digital Technology for Internal Supervision in Educational Institutions *ศศิรดา พันชัยภู, ภาณุพงศ์ บุญรมย์ และ ชวนคิด มะเสนะ:* *Sasirada Phanchaipoo, Panupong Boonrom and Chuankid Masena*	**1639-1653**

เรื่อง	หน้า
อึมปี้: การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม คุณค่าและภูมิปัญญา: Mpi: An Analysis of History, Culture, Values and Knowledge	**1654-1667**
สุมินตรา สุวรรณกาศ และ ภาณุวัฒน์ ภักดีวงศ์:	
Sumintra Suwannakad and Panuwat Pakdeewong	
การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน: The Development of Indicators for Supervision Competency of Supervisors Under the Basic Education Commission	**1668-1683**
นิภาวรรณ เดชบุญ, วัลนิกา ฉลากบาง และ พรเทพ เสถียรนพเก้า:	
Nipawan Detboon, Wannika Chalakbang	
and Pornthep Steannoppakao	
บทบาทของท้องถิ่นในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์: กรณีศึกษา การพัฒนาเมืองระนองภายใต้องค์การบริหารส่วนจังหวัดระนอง: The Role of Local Administrative Organizations on Making Creative Cities: A Case Study of Ranong Provincial Administrative Organization	**1684-1695**
สิรวิชญ์ ภู่ทอง และ รัตพงษ์ สอนสุภาพ:	
Sirawit Puthong, and Rattaphong Sonsuphap	
การดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ กรณีศึกษาชุมชนปกาเกอะญอ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน: Preservation of Ethnic Identity: A Case Study of a Pga K'nyau Community in Li District, Lamphun Province	**1696-17**
กฤตยา สารพุทธิ และ ชุลีรัตน์ เจริญพร:	
Kritaya Sarabuddhi and Chuleerat Charoenporn	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการเรียนแบบกลุ่มและแบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี: The Development of a Learning Management Model with Integration of Group Learning and Problem Based Learning to Enhance Problem Solving Ability and Mathematics Learning Achievement of Undergraduate Students *ภุชงค์ แพรขาว, ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์,* *สุรีรัตน์ อารีรักษ์สกุล ก้องโลก และ กฤษณะ โสขุมา:* *Puchong Praekhaow, Tweesak Chindanurak,* *Sureerat Areeraksakul Konglok and Kritsana sokhuma*	**1709-1725**
การพัฒนาองค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ และแบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี: Development of Factors Indicators and Evaluation form of Distributed Leadership of School Administrators under Primary Education Service Area office Nonthaburi Province *คมคาย น้อยสิทธิ์, บุญเรียง ขจรศิลป์ และ ธนีนาฏ ณ สุนทร:* *Komkary Noisit, Boonreang Kajornsin and Taneenart Na-soontorn*	**1726-1739**
รูปแบบการเขียนกฎหมายโบราณอีสาน: The Writing Style of Isan Ancient Law *อัญชลี รัตนธรรม และ ราชันย์ นิลวรรณาภา:* *Anchalee Rattanatham and Rachan Nillawannapha*	**1740-1752**
ปัจจัยในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคประเทศไทย 4.0 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี: Factors Driving the Digital Economy Development of Local Administrative Organizations in the Thailand 4.0 in Surat Thani Province *ไชยวัฒน์ เผือกคง และ กาญจนา เผือกคง:* *Chaiwat Phuakkhong and Kanjana Phuakkhong*	**1753-1766**

เรื่อง	หน้า
รูปแบบเศรษฐกิจชุมชนในเขตชุมชนเมือง: กรณีศึกษา ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่: Community Economy Model in Urban Community: Case Study of Donkaew Subdistrict, Maerim District, Chiangmai Province *อิทธิพล มาชื่น, อุบล ยะไวทย์ณะวิชัย, ธรรมพร ตันตรา และ พจนา พิชิตปัจจา:* *Ittipol Machuen, Ubon Yawainawichai, Thammaporn Tantar and Pojjana Pichitpatja*	**1767-1778**
การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในยุควิถีใหม่ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย: The Creating Competitive Advantage of Coffee Business in New Normal Loei Mueang District, Loei Province *รวัฒน์ มันทรา, ธวัชชัย เหล่าสุพะ, วีระยุทธ รัชตเวชกุล และ ภราดร รีชัยพิชิตกุล:* *Rawat Mantra, Thawatchai Laosupha, Weerayut Chutchatawachakul and Pharadorn Reechaipichitkul*	**1779-1792**
การขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษานำร่องโดยใช้ Tuna Act Model: The Mobilization of Culture of Peace in Pilot Educational Institutions by Tuna Act Model *ชลัท ประเทืองรัตนา: Chalat Pratheuangrattana*	**1793-1808**
รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจในยุคดิจิทัล: The Development Model of Petrol Station Executives to Enhance Competitive Business in digital age *อัมภาภรณ์ พีรวณิชกุล, สุชาติ เชี่ยงฉิน, ธีรวุฒิ บุณยโสภณ และ สมนึก วิสุทธิแพทย์:* *Umpaporn Peerawanichkul, Suchart Siengchin, Teravuti Boonyasopon and Somnoek Wisuttipaet*	**1809-1826**

เรื่อง **หน้า**

บทความวิชาการ : Articles

แนวทางการพัฒนานวัตกรรมการบริการสุขภาพ และแรงสนับสนุนทางสังคมในการพยาบาลชุมชนเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน: Guideline for Developing Innovative Proactive Health Services and Social support in Community Nursing for Sustainable Health Promotion of the elderly **1827-1839**

อุทัยวรรณ สุกิมานิล: Uthaiwan Sukimanil

ศิลปศึกษาจากคุณค่าสู่มูลค่าผ่านธุรกิจออนไลน์: Art Education: From Worthiness to Value Through Online Businesses **1840-1855**

ปรียศรี พรหมจินดา, ปุณณรัตน์ พิชญไพบูลย์ และ ขนบพร แสงวณิช:
Priyasri Promchinda, Poonarat Pichayapaiboon
and Khanobbhorn Sangvanich

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรอย่างยั่งยืน: Public Participation for Sustainable Solution of Water for Agriculture Scarcity Problems **1856-1868**

พรมงคล ชิดชอบ และ ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์:
Pronmongkol Chidchob and 2Khantong Wattnapradith

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

Developing a Conceptual Framework for Excellent School Management For Enhancing Students' Creative Self-Efficacy*

[1]Dalin Lim, Chayapim Usaho and Nipachcha Rojratanavanit

[1]Faculty of Education, Chulalongkorn University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: dalin_lim@ymail.com

Abstract

Creative self-efficacy, the belief in one's ability to generate new ideas or outcomes, has impacted students' creativity and creative performance. It is vital to structure excellent school management to enhance students' creative self-efficacy in today's education to strengthen creativity and respond to today's needs. This study aims 1. to study the framework of creative self-efficacy and excellent school management and 2. to develop a conceptual framework for excellent school management to enhance students' creative self-efficacy. The developed frameworks are vital resources for formulating school administration to increase students' creative self-efficacy, creativity, and innovation. Also, directors, teachers, or researchers use the framework for further study to improve creativity and innovation in education. The investigation began with a review of related concepts, research, and literary works, then synthesized to form the frameworks of creative self-efficacy, excellent school management, and excellent school management in enhancing students' creative self-efficacy. Four experts were purposively selected to evaluate and confirm the frameworks. The data were analyzed using descriptive statistics as mean, percentage, and content analysis.

The findings indicated that 1. The framework of creative self-efficacy comprised of creative thinking self-efficacy (fluency, flexibility, originality, and elaboration self-efficacy) and creative performance self-efficacy (field, personality, and persistence self-efficacy); and the framework of excellence school management comprised of leadership; strategy; students and stakeholders; measurement, analysis, and knowledge management; workforce (teacher and academic staff); operation; and results. 2. The conceptual framework for excellent school management to enhance creative self-efficacy integrates the frameworks of excellent school management and creative self-efficacy.

Keywords: conceptual framework; creative self-efficacy; excellent school; management; enhance

* Received March 29, 2022; Revised May 24, 2022; Accepted June 7, 2022

Introduction

Creativity has been viewed as a needed skill for today (Kaufman, and Sternberg, 2019) and the future workforces (World Economic Forum, 2018). Sir Ken Robinson, an education expert, noted that "creativity is as important now in education as literacy" (Fitzgerald, 2021). It is a critical capacity that helps people create new ways of solving problems, facing difficulties, strengthening connections, making new products and ideas (Gallup, 2019), and driving innovation (Rabbani, Sarmad, Khattak, and Khan, 2020) for the unpredictable world. Also, creativity helps to promote both academic achievement and success outside the classroom (Huang, Krasikova, and Liu, 2016). Without creativity, one will be left behind. Today, many governments all around the globe have highlighted creativity as a cornerstone in their formal education (Bolden et al. 2020; Craft, 2010; Fullan, and Langworthy, 2014). They focused on how children and young people can develop the essential creative skills as part of their education to respond to future life and the workforce's need.

Attention to enhancing creativity in education, research revealed that there would not be any creativity or invention if there is a lack of belief in one's ability to work creatively (MEINEL, 2012). Creative self-efficacy is the main predictor of creativity (Kelley, and Kelley, 2013) and a crucial component of being creative-driven (Pretz, and Nelson, 2017). Growing long-term creativity, creative self-efficacy must be at risk (Puozzo Capron, and Audrin, 2021). The concept of creative self-efficacy was first defined as the individual's belief in their potential to generate innovative or creative outcomes (Tierney, and Farmer, 2002). Self-efficacy in creativity is the power to push individuals to strong performance the new or different ideas they have. Creative self-efficacy motivates people to work hard and continue creative endeavors (Gong, Kim, and Liu, 2020). Research from the classroom and the workplace explored creative self-efficacy as a critical forerunner of creative effort and performance (Mathisen, and Bronnick, 2009). Students are more likely to exhibit a pattern of idea generation if they feel they can achieve and see themselves as conceivably successful (Tep, Maneewan, Chuathong, and Easter, 2021). By contrast, those who do not trust in their abilities will not challenge the ordinary, explore new knowledge, or create innovative solutions or ideas (Gong, Kim, and Liu, 2020). They will fail to adapt to any difficulty they face in life and work. When Creative self-efficacy is developed, it encourages students to inspire change, continue advancement, and be creative in learning and working behaviors (Lee, and Kemple, 2014; Mathisen, 2011). Students will be motivated, think deeply, and break down boundaries of

uncertainty (Smith, 2019) they face. Self-efficacy in creativity fosters individuals to dare to think, share, and perform a variety of novel ideas or products.

Moreover, students with a high degree of creative self-efficacy are more self-assured and perceive issues and difficulties as opportunities (Sangsuk, and Siriparp, 2015). Students with low creative self-efficacy will be less open to the skills needed for creative engagement, less driven to participate in creative processes, and, as a result, less successful in creative achievement. (Rip, 2019).

When creative self-efficacy is viewed as necessary for students to enhance their creativity and well-being in facing a new challenge in the fast-changing world and future workforce, the researchers emphasized that creative self-efficacy was influenced by personal and environmental aspects (Park, Jang, Thomas, and Smith, 2021). However, Puente-Díaz (2016) explained that individual factors negatively affect creative self-efficacy; the link between schooling and creative self-efficacy is critical (Rip, 2019). Developing students' creative self-efficacy requires innovative teaching and creativity (Nemeržitski, and Heinla, 2020). Moreover, classroom environment (Tan, 2012); school quality, creative activities in school (Karwowski, 2015b); as well as the family environment (Wang et al. 2009 as cited in Tang, Hu, and Zhang, 2017) also have influence. What is the excellent school's administration framework that can influence students' creative self-efficacy? Studies found that children's creative self-efficacy develops at the age of ten (Karwowski, 2015a; Karwowski, and Barbot, 2016), yet it decreases as they grow (Beghetto, Kaufman, and Baxter, 2011). Land and Jarman demonstrated that kids scored 98% on creativity, but it went down to 30% when they were ten and to just 12% when they were 15 (Nascimento, 2017). How can schools manage to stop the decrease in students' creative self-efficacy?

The review infers that it is vital to study the framework of creative self-efficacy and excellence management to promote students' creative self-efficacy effectively. Also, the conceptual framework of excellent school management to encourage students' creative self-efficacy must be clearly defined and developed to get schools ready to prepare for their effective process. Thus, the current research studied the framework of creative self-efficacy and excellent school management; and developed the conceptual framework for excellent school management to enhance students' creative self-efficacy.

Objectives of the research

1. To study the frameworks of creative self-efficacy and excellent school management

2. To develop the conceptual framework for excellent school management for enhancing students' creative self-efficacy

Research Methodology

The study adopted a qualitative approach that was carried out in seven steps:

1st Step: Studied the related concepts, theories, and research studies about creative self-efficacy and management toward excellence of schools.

1. Creative self-efficacy

Creative self-efficacy was found to be studied in two features. Some researchers studied creative self-efficacy as the concept aroused from self-efficacy and creativity; others chose to look at one idea, "creative self-efficacy" (Chong, and Ma, 2010a). This study discussed creative self-efficacy as one concept necessary for enhancing individuals' creativity and creative performance. Creative self-efficacy was first defined as the belief that one can produce creative outcomes (Tierney, and Farmer, 2002). The belief influences a person's creativity and proclivity to participate in creative performance to accomplish their creative goals (Beghetto, and Karwowski, 2017). Also, creative self-efficacy is a predictor of mastery of creative objectives, a moderator of quality and origin person problem-solving solutions, and a mediator between optimism and innovative behavior (Farmer, and Tierney, 2017). Creative self-efficacy refers to students' belief in solving the required problem creatively and performing the given tasks creatively to create a novel and valuable idea or respond to the demand situation. It is also a confident and creative effort that motivates students to put all their talent and ability toward creative ideas, processes, or products.

Due to the importance of creative self-efficacy discovered, educational researchers choose to investigate the concept under multiple defined dimensions. Daniel (2010) explained that there are two main innovative self-efficacy structures: creative thinking self-efficacy and creative performance self-efficacy. Creative thinking self-efficacy consists of fluency, flexibility, elaboration, and originality. Creative performance self-efficacy consists of domain, field, and personality. Yu (2013), studying "An Empirical Examination of a four-component of creative self-efficacy among undergraduate students," suggested that creativity was associated with fluency, flexibility, originality, and elaboration self-efficacy. In a more recent study, Hung (2018)

and Liu et al. (2021) identified the dimensions of creative self-efficacy as creative thinking ability self-efficacy (CTSE), creative performance self-efficacy (CPSE), and persistence against social persuasion self-efficacy (ASPSE). Different dimensions of creative self-efficacy were defined in educational research; this study developed the dimensions of creative self-efficacy that should be developed in schools for this rapidly changing world by synthesizing the components of creative self-efficacy of the previous research (Table 1). Each dimension is required to flourish as part of the development school's excellence management process, which fulfills the demands of all corresponding sections.

2. Excellence management

Excellence school is the school in which the leaders lead teams, devise strategies, and deploy resources, systematically fed into clearly identified student-focus processes for which targets are set and performance monitored and managed (Ng, and Chan, 2008). Educational excellence is a collection of integrated organizational steps and procedures that schools use to attain growth in various areas (Faraj, 2018). In recent research, excellent school management is the continued success and development by improving the quality of the school's system (Rajitanon, 2019). The European Foundation for Quality Management (EFQM) defined excellence as having nine core dimensions: leadership, policy and strategy, people, partnership and resources, processes, customer outcomes, employer results, society results, and critical performance results (EFQM, 2021). The model is used in many factors, especially in business. However, in the education field, the Excellence Management framework of the Baldrige Performance Excellence was judged as an efficient instrument for providing a systematic method for generating and managing change in education (Brusoni et al. 2014) in-service and product to its customers, service users, or users stakeholders. The Baldrige Excellence framework indicates all related dimensions: Leadership; strategy; customer, measurement, analysis, knowledge management, workforce, operation, and results (Baldrige Performance Excellence Program, 2021). So, what are the criteria of excellent school management that can work to promote students' creative self-efficacy?

2nd Step: Analyzed, synthesized, and adapted the framework/dimensions of creative self-efficacy, excellent school management, and the conceptual framework for excellent school management for enhancing students' creative self-efficacy.

1. Creative self-efficacy

Table 1 A Synthesis of dimensions of Creative Self-Efficacy

	Dimensions of Creative Self-Efficacy	Academic Researchers / Research Study (of)									Conceptual Framework for Creative Self-Efficacy
		(Abbott, 2010)	(Tan, and Majid, 2011)	(Shiu, Lin, and Chien, 2012)	(Yu, 2013)	(Liu et al. 2014)	Du et al. (2020)	(Daher, Gierdien, and Anabousy, 2021)	(Lin and Wang, 2021)	(Hung, 2018; Liu et al. 2021)	
1.	Creative thinking self-efficacy	✓							✓		
	Belief in creative thinking strategy			✓		✓	✓				1. Creative thinking self-efficacy
	Efficacy of creative thinking									✓	
	Fluency	✓			✓			✓			
1.1	Fluency self-efficacy				✓						1.1. Fluency self-efficacy
	Idea generation		✓								
	Flexibility	✓						✓			
1.2	Flexibility self-efficacy				✓						1.2. Flexibility self-efficacy
	Elaboration	✓						✓			
1.3	Elaboration self-efficacy				✓						1.3. Elaboration self-efficacy
	Originality	✓									
1.4	Originality self-efficacy				✓						1.4. Originality self-efficacy
	Belief in Creative product			✓		✓	✓		✓		
2.	Creative Performance self-efficacy	✓								✓	2. Creative Performance self-efficacy
2.1	Personality	✓									2.1. Personality self-efficacy
2.2	Field	✓									2.2. Field self-efficacy
	Domain	✓									
	Creativity efficacy in persistence		✓								
	Persistence against social persuasion self-efficacy									✓	
2.3	The belief in negative evaluation resistance						✓				2.3. Persistence self-efficacy
	Persistence of efficacy in the face of negative feedback								✓		
	Creative self-efficacy feedback					✓					
	The belief of rival negative appraisal			✓							

According to the synthesis in table 1, the dimensions of creative self-efficacy defined in the study consist of creative thinking (fluency, flexibility, elaboration, and originality self-efficacy) and creative performance self-efficacy (personality, field, and persistence self-efficacy).

2. Management towards Excellence

The Baldrige Award defines "Excellence management" as an aligned approach to organizational performance management that continuously increases the value to consumers, contributes to present and future success, develops organizational effectiveness and capabilities, and corporate and personal growth. The excellent school management framework is a school management framework that can improve overall performance. The criteria of excellence in school management in the study were adopted from Baldrige Performance Excellence Program, consisting of 7 criteria: leadership; strategy; students and stakeholders; measurement, analysis, and knowledge management; teachers and academic staff; operation; and results.

3rd Step: Invited experts to evaluate and confirm the suitability of the frameworks

In the study, four experts were selected and invited; they were experts in creative self-efficacy, excellent educational management, educational psychology, and academic management. Each selected expert contained at least a Master's or Ph.D. degree and more than three years of experience in the relevant field. The invited experts for the evaluation and confirmed the suitability of the frameworks were selected with the purposive sampling method.

4th Step: Design a research instrument

The suitability evaluation form, research instrument, was designed in the form of a checklist by the researcher. The evaluation form was divided into three parts:

1. Demographic Data of experts
2. The evaluation of the suitability of the frameworks
    2.1. A framework of creative self-efficacy
    2.2. A framework of excellent school management
    2.3. A Conceptual framework for excellent school management for enhancing students' creative self-efficacy
3. Additional comments and suggestions on the frameworks

5th Step: Collected data for the suitability evaluation

Data were gathered through an online protocol, including emails and Telegram.

1. Emailed and telegrammed the suitability evaluation forms to the selected experts.
2. Evaluated and returned the evaluation results to the researcher by experts

6th Step: Analyzed the data of the suitability evaluation

When all experts returned the evaluation result to the researcher, the searcher analyzed the data by using descriptive statistics:

1. The framework evaluation was analyzed using mean and percentage.

2. The comments and suggestions were analyzed using the content analysis.

7th Step: Revised and developed the final framework and conceptual frameworks

1. Revised the frameworks based on experts' evaluation

2. Summited the revised frameworks to advisor and co-advisor for comments

3. Finalized the frameworks and conceptual frameworks

Research Results

The 1st objective of the research is to study the dimension of creative self-efficacy and excellent school management. The result revealed that the dimensions of creative self-efficacy and excellent school management were suitable in all elements. They contained evaluation values of 100% suitable for all elements.

Table 2 The suitability evaluation results in the dimension of creative self-efficacy and excellent school management

No	Dimensions	Suitable		Need Improvement		Not Suitable	
		Frequency	Percentage	Frequency	Percentage	Frequency	Percentage
Creative Self-Efficacy							
1.	Creative thinking self-efficacy	4	100	-	-	-	-
	1.1. Fluency self-efficacy	4	100	-	-	-	-
	1.2. Flexibility self-efficacy	4	100	-	-	-	-
	1.3. Elaboration self-efficacy	4	100	-	-	-	-
	1.4. Originality self-efficacy	4	100	-	-	-	-
2.	Creative performance self-efficacy	4	100	-	-	-	-
	2.1. Field self-efficacy	4	100	-	-	-	-
	2.2. Personality self-efficacy	4	100	-	-	-	-
	2.3. Persistence self-efficacy	4	100	-	-	-	-
Excellent school management							
1.	Leadership	4	100	-	-	-	-
	1.1. Senior leadership	4	100	-	-	-	-
	1.2. Governance and societal contribution	4	100	-	-	-	-
2.	Strategy	4	100	-	-	-	-
	2.1. Strategy development	4	100	-	-	-	-
	2.2. Strategy implementation	4	100	-	-	-	-
3	Students and stakeholders	4	100	-	-	-	-
	3.1. Students' and stakeholders' expectations	4	100	-	-	-	-
	3.2. Students' and stakeholders' engagement	4	100	-	-	-	-
4	Measurement, analysis, and knowledge management	4	100	-	-	-	-

	4.1. Measurement, analysis, and improvement of school performance	4	100	-	-	-	-
	4.2. Information and knowledge management	4	100	-	-	-	-
5	Workforce (Teachers and Educational Staff)	4	100	-	-	-	-
	5.1. Teachers' and educational staffs' working environment	4	100	-	-	-	-
	5.2 Teachers' and educational staffs' engagement	4	100	-	-	-	-
6.	Operation	4	100	-	-	-	-
	6.1. Support and improvement process	4	100	-	-	-	-
	6.2. Operational effectiveness	4	100	-	-	-	-
7.	Results	4	100	-	-	-	-
	7.1. Students' learning results	4	100	-	-	-	-
	7.2. Students' and stakeholders' engagement results	4	100	-	-	-	-
	7.3. Teacher development and engagement results	4	100	-	-	-	-
	7.4. Leadership and governance results	4	100	-	-	-	-
	7.5. Budget and financial management results	4	100	-	-	-	-

The 2nd objective of the research is to develop the conceptual framework of excellent school management for enhancing students' creative self-efficacy. Based on suitability results collected from experts, the adjustment from advisor and co-advisor; then the conceptual framework of excellent school management for enhancing students' creative self-efficacy is finalized as detailed in Figure 1:

Figure 1 Conceptual Framework of Excellence School Management for Enhancing Creative Self-Efficacy

From figure 1, It reveals that:

The conceptual framework of creative self-efficacy consists of:

1. Creative thinking self-efficacy refers to an individual's belief in expressing creative thinking or solutions to the situation. Four factors indicate flexibility, fluency, elaboration, and originality self-efficacy.

1.1. Fluency self-efficacy refers to the ability to generate a variety of reasonable ideas or solutions, reach various types of conclusions, have a good imagination, and consider a variety of responses to the problem or events that one encounters.

1.2. Flexibility self-efficacy refers to the ability to come up with various answers or responses, reply to a task in multiple ways, and think of various ideas while working on another work.

1.3. Elaboration self-efficacy refers to making a strange idea sound normal and logical by linking it with the knowledge one has learned and the ability to describe your dream to the other.

1.4. Originality self-efficacy refers to the ability to be the first to come up with a novel idea or solution, to think of fresh noteworthy ideas before others, and to come up with ideas that others haven't.

2. Creative performance self-efficacy refers to an individual's belief in expressing creative performance. Three factors indicate field self-efficacy, personality self-efficacy, and persistence self-efficacy.

2.1. Field self-efficacy refers to the ability to create a creative idea or product that others will choose and to persuade others that it is the most excellent fit.

2.2. Personality self-efficacy refers to the ability to drive yourself to come up with new ideas, enjoy unique views you learned from others, and keep thinking about things even after you've spent much time on them.

2.3. Persistence self-efficacy refers to the ability to retain a strong desire to acquire knowledge, teach oneself new things, monitor growth regularly, and persevere in challenges or negative feedback.

The conceptual framework of Excellence School Management consists of:

1. Leadership refers to senior leadership, governance, and school contribution to society.

1.1. Senior Leadership refers to how the school director leads the schools toward the set goal or vision and increases students' learning outcomes.

1.2. Governance and societal contribution refer to the way school director manages the school process repones to the good governance and societal contribution

2. Strategy refers to strategy development and implementation in the school.

2.1. Strategy development refers to how the school director leads to determine school strategies and development plans.

2.2. Strategy implementation refers to the ways the school director implements, develops, monitors, and evaluates the school strategies and plans toward the school vision.

3. Students and stakeholders refer to students and all stakeholder expectations and engagement.

3.1. Students and stakeholder expectation refers to the ways school directors listen to students' and stakeholders' opinions and needs and develop the response school strategy and plan to meet students and stakeholders' needs.

3.2. Students and stakeholder engagement refers to the ways school directors build a good relationship with students and stakeholders to get/attract their satisfaction and attention in school activities and management processes.

4. Measurement, Analysis, and Knowledge Management refer to the measurement and analysis of school performance; and the information, knowledge, and technology management in school.

4.1. Measurement and analysis of school performance refer to techniques that school directors choose to measure and analyze school practice and achievement.

4.2. Information, knowledge, and technology management refer to how school directors use the digital platform to manage and update the school's information, knowledge, and technology system.

5. Workforce (teachers and academic staff) refers to teachers and educational staff's working environment and engagement.

5.1. Teachers' and educational staffs' working environment refers to the ways school directors use to develop the knowledge and ability of teachers and academic staff to respond to the need of the 21st century and industrial revolution 4.0.

5.2. Teachers' and educational staff's engagement refers to the ways school directors motivate teachers and academic staff to involve in the school development and performance process.

6. Operation refers to support and improvement process, and operational effectiveness

6.1. Support and improvement process refers to the ways school directors use to lead their day-to-day operation of work to respond to the school vision and mission

6.2. Operational effectiveness refers to the ways school directors use to ensure effective management and a safe school environment for students.

7. Results refer to the school's performance and improvement in all parts. It focuses on students learning outcomes, student and stakeholder engagement results, teachers' and educational staff's development and engagement results, teacher and stakeholder communication results, and budget and financial results.

7.1. Students' learning results refer to the results of developing students' achievement each academic year.

7.2. Student and stakeholder engagement results refer to the results of students' and stakeholders' satisfaction and involvement in the teaching, learning, and school management process.

7.3. Teacher development and engagement results refer to the results of teachers and academic staff's collaboration and professional learning community in developing their teaching methodology, knowledge skill, and creativity.

7.4. Leadership and governance results refer to the results of the communication between the director and stakeholders and the community's support of school activities or management and development process.

7.5. Budget and financial management results refer to the results of effectiveness in mobilizing and allocating funds and resources and managing expenditure plans and records.

The new body of knowledge

Building students' self-efficacy in their creative thinking and leading the opportunities for students to show off their works are needed to fill in each other to empower students' creative self-efficacy to elicit creativity. The research finding revealed that creative self-efficacy could be promoted whenever creative thinking and performance self-efficacy are motivated. It cannot be successful unless excellent school management involves all elements (1-6) as leadership; strategy; students, and stakeholders; measurement, analysis, and knowledge management; workforce; and operation work together toward the only goal of developing students' creative self-efficacy. However, the 1-6 elements are just the process. To make the performance excellent, the school needs a regular evaluation of school performance results (1-5 results). The result evaluation presents outstanding and uncelebrated school performance in each part to encourage future development processes.

Discussion of research results

The research result of the 1st objective found that the framework of creative self-efficacy consists of creative thinking self-efficacy (fluency, flexibility, elaboration, and originality) and creative performance self-efficacy (field, personality, and persistence self-efficacy). It seems to reveal that efficacy of creative thinking is an intrinsic motivation to chase

the innovative efficacy product. To measure or increase the level of creative self-efficacy of the student, the two main dimensions and seven sub-dimension must take into account, as Hung (2018) measured the students' creative self-efficacy in Taiwan under the study on the dimensions: of creative thinking ability, creative performance, and against social persuasion Excellent school management is related to school leadership; approach; students and stakeholders; measurement, analysis, knowledge management; workforce; operation; and results. Successfully managing overall school performance needs the linkage of all components as a unified whole directed to the only set goal. It is consistent with the study of Faraj (2018), which demonstrated that excellent management must be considered in leadership, policies and strategies, human resources, and partnership and resources of the organization.

The research result of the 2nd objective found that the framework of excellent school management for enhancing creative self-efficacy is a mixture of the framework of excellent school management and creative self-efficacy. The conceptual framework highlighted that when a school plans to promote creative self-efficacy, the school must plan to develop all parts of excellent school management processes. It was consistence with Puente-Díaz (2016) demonstrated that organizational variables that include mission, expectation, and leadership behavior are used to improve individuals' creative self-efficacy.

Conclusion

The study demonstrates that creative thinking and performance self-efficacy are the two critical dimensions of creative self-efficacy. Each dimension contains its sub-elements that are necessary cells the school needs to work on to directly enhance students' creative self-efficacy. Leading a practical enhancing students' creative self-efficacy management excellence covering both processes and results must be considered to develop and evaluate.

Suggestions

1. The suggestion for using the finding of the research

1.1. School directors and the provincial office of education, youth, and sports should use the framework to prepare a plan to develop their school management and students' creative self-efficacy effectively.

1. 2. School directors should start evaluating their school performance and resources and make a continuous plan to develop each dimension.

2. The suggestion for the future research

Future research should involve the following issue:

1. There should be a study to measure each dimension of creative self-efficacy and excellent school management to see the position of students' creative self-efficacy and superior control and lead the development plan for developing the school and students.

2. There should be a study on developing guidelines or strategies of excellent school management that effectively enhance students' creative self-efficacy in the 21-century area.

References

Abbott, D. H. (2010). *Constructing a creative self-efficacy inventory: A mixed methods inquiry*. United States: ProQuest LLC.

Baldrige Performance Excellance Program. (2021). *2021-2022 Baldrige Excellence Framework (Education): Proven Leadership and Management Practice for Higher Performance* Gaithersburg, MD: U.S. Department of Commerce, National Institute of Standards and Technology.

Beghetto, R. A., & Karwowski, M. (2017). Toward untangling creative self-beliefs. In M. Karwowski & J. C. Kaufman (Eds.), *The creative self: Effect of beliefs, self-efficacy, mindset, and identity* (pp. 3–22). Elsevier Academic Press.

Beghetto, R., Kaufman, J., & Baxter, J. (2011). Answering the unexpected questions: Exploring the relationship between students' creative self-efficacy and teacher ratings of creativity. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 5(4), 342-349.

Bolden, B., DeLuca, C., Kukkonen, T., Roy, S., & Wearing, J. (2020). Assessment of Creativity in K-12 Education: A Scoping Review. *Review of Education*, 8(2), 343-376.

Brusoni, M., Damian, R., Sauri, J. G., Jackson, S., Kömürcügil, H., Malmedy, M., Matveeva, O., Motova, G., Pisarz, S., & Pol, P. (2014). *The concept of excellence in higher education*. EQNA. Retrieved February 24, 2022, from https://www.enqa.eu/publications/the-concept-of-excellence-in-higher-education/

Craft, A. (2010). *Creativity and Education Futures: Learning in a Digital Age*. ERIC.

Chong, E., & Ma, X. (2010). The influence of individual factors, supervision and work environment on creative self-efficacy. *Creativity and Innovation Management, 19*(3), 233-247.

Daher, W., Gierdien, F., & Anabousy, A. (2021). Self-efficacy in creativity and curiosity as predicting creative emotions. *Journal of Research and Advances in Mathematics Education,* 6(2), 86-99.

Du, K. et al. (2020). Achievement goals and creativity: the mediating role of creative self-efficacy. *Educational Psychology*, 40(10), 1249-1269.

The EFQM. (2019). *The EFQM Model*. EFQM. Retrieved February 24, 2022, from https://mcusercontent.com/8aae4cc18759a21fc7689d67a/files/d5aa617d-fe86-48e9-a9f5-f3c817f0d14c/EFQM_MODELBROCHURE_AW_final_Free_Sponsors.01.pdf (EFQM)

Faraj, S. (2018). Assessing Excellence Management in the Light of the European Excellence Model at Taif University. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 6(4), 175-186.

Farmer, S. M., & Tierney, P. (2017). Considering creative self-efficacy: Its current state and ideas for future inquiry. In M. Karwowski & J. C. Kaufman (Eds.), *The creative self: Effect of beliefs, self-efficacy, mindset, and identity* (pp. 23–47). Elsevier Academic Press.

Fitzgerald, M. (2021). *Why Creativity Is Just As Important As Literacy?.* Retrieved July 16,2021, from https://tinkergarten.com/blog/why-creativity-is-just-as-important-as-literacy

Fullan, M., & Langworthy, M. (2014). *A rich seam: How new pedagogies find deep learning*. Retrieved July 16, 2021, from https://michaelfullan.ca/wp-content/uploads/2014/01/3897.Rich_Seam_web.pdf

Gallup. (2019). *Creativity in Learning*. Retrieved July 16, 2021, from https://www.gallup.com

Gong, Y., Kim, T., & Liu, Z. (2020). Diversity of social ties and creativity: Creative self-efficacy as mediator and tie strength as moderator. *Human Relations*, *73*(12), 1664-1688.

Huang, L., Krasikova, D., & Liu, D. (2016). I can do it, so can you: The role of leader creative self-efficacy in facilitating follower creativity. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 132, 49-62.

Hung, S. (2018). Validating the creative self-efficacy student scale with a Taiwanese sample: An item response theory-based investigation. *Thinking Skills and Creativity*, 27, 190-203.

Karwowski, M. (2015a). Development of the creative self-concept. *Creativity: Theories Research-Applications*, 2(1), 125-140.

Karwowski, M. (2015b). Peer effect on students' creative self-concept. *The Journal of Creative Behavior*, 49(3), 211-225.

Karwowski, M., & Barbot, B. (2016). Self-beliefs and creativity in a developmental context. *Cambridge companion to creativity in reason and development*, 302-326.

Kaufman, J., & Sternberg, R. (2019). *The Cambridge Handbook of Creativity*. United Kingdom: Cambridge University Press.

Kelley, T., & Kelley, D. (2013). *Creative confidence: Unleashing the creative potential within us all*. Currency. The United States: Crown Business.

Lee, I., & Kemple, K. (2014). Preservice teachers' personality traits and engagement in creative activities as predictors of their support for children's creativity. *Creativity Research Journal*, 26(1), 82-94.

Lin, Y., & Wang, H. (2021). Using virtual reality to facilitate learners' creative self-efficacy and intrinsic motivation in an EFL classroom. *Education and Information Technologies*, 1-19.

Liu, C. et al. (2014). The effect of story grammar on creative self-efficacy and digital storytelling. *Journal of Computer Assisted Learning*, 30(5), 450-464.

Liu, X. et al. (2021). Perceived teacher support and creative self-efficacy: The mediating roles of autonomous motivation and achievement emotions in Chinese junior high school students. *Thinking Skills and Creativity*, 39, 100752.

Mathisen, G. (2011). Organizational antecedents of creative self-efficacy. *Creativity and Innovation Management*, 20(3), 185-195.

Mathisen, G. E., & Bronnick, K. S. (2009). Creative self-efficacy: An intervention study. *International Journal of Educational Research, 48*(1), 21-29.

Jobst, B., & Meinel, C. (2012). *How Can Creative Self-Efficacy by Fostered in Design Education?* Paper presented at the DS 74: Proceedings of the 14th International Conference on Engineering & Product Design Education (E&PDE12) Design Education for Future Wellbeing, Antwerp, Belguim, 06-07.9. 2012.

Nascimento, G. (2017). *Health and Self Empowerment*. Retrieved August 25, 2021, from https://anewkindofhuman.com/creative-genius-divergent-thinking-test/

Nemeržitski, S., & Heinla, E. (2020). Teachers' Creative Self-Efficacy, Self-Esteem, and Creative Teaching in Estonia: a Framework for Understanding Teach-ers' Creativity-Supportive Behaviour. *Creativity. Theories – Research - Applications,* 7(1), 183-207.

Ng, P., & Chan, D. (2008). A comparative study of Singapore's school excellence model with Hong Kong's school‐based management. *International Journal of Educational Management*, 22(6), 488-505.

Park, N., Jang, W., Thomas, E., & Smith, J. (2021). How to organize creative and innovative teams: creative self-efficacy and innovative team performance. *Creativity Research Journal*, 33(2), 168-179.

Pretz, J., & Nelson, D. (2017). Creativity is influenced by domain, creative self-efficacy, mindset, self-efficacy, and self-esteem. In *The creative self* (pp. 155-170). Elsevier.

Puente-Díaz, R. (2016). Creative self-efficacy: An exploration of its antecedents, consequences, and applied implications. *The Journal of psychology, 150*(2), 175-195.

Puozzo, C. I. & Audrin, C. (2021). Improving self-efficacy and creative self-efficacy to foster creativity and learning in schools. *Thinking Skills and Creativity,* 42(2), 1-9.

Rabbani, S., Sarmad, D., Khattak, A., & Khan, M. (2020). *Creative Self-Efficacy and Product Innovation: Uncovering the Role of Creativity and Entrepreneurial Passion. 13*, 2020.

Rajitanon, P. (2019). Approaches for Developing Management Toward Excellence of Academic Educational Khanom School Network in Nakhon Si Thammarat Province Based on the Concept of Student Entrepreneurship. *Educational Management and Innovation Journal,* 3(3), 20-39.

Sangsuk, P., & Siriparp, T. (2015). Confirmatory factor analysis of a scale measuring creative self-efficacy of undergraduate students. *Procedia-Social and behavioral sciences*, 171, 1340-1344.

Shiu, S., Lin, S., & Chien, H. (2012). The relationship between learning motivation and innovative behavior in the university students: From the perspective of creative self-efficacy. *International Journal of Arts & Sciences*, 5(5), 33-38.

Smith, J. (2019). *Creative Self-Efficacy: Students in General Education, with Learning Disabilities, and with Gifts and Talents.* United States: ProQuest LLC.

Rip, S. (2019). *A performance-based study of the effects of schooling on students' creativity and creative self-efficacy*. ProQuest LLC: University of Lethbridge (Canada).

Tan, A. (2012). *Creativity, talent, and excellence*. Singapore: Springer.

Tan, A., & Majid, D. (2011). Teachers' perceptions of creativity and happiness: A perspective from Singapore. *Procedia-Social and behavioral sciences, 15*, 173-180.

Tang, M., Hu, W., & Zhang, H. (2017). Chapter 13 - Creative Self-Efficacy From the Chinese Perspective: Review of Studies in Mainland China, Hong Kong, Taiwan, and Singapore.

In Karwowski, M., & Kaufman, J. C. (Eds.), *The Creative Self* (pp. 237-257). Academic Press.

Tep, P., Maneewan, S., Chuathong, S., & Easter, M. (2021). The relationship between human values and creative ideation among undergraduate students: The role of creative self-efficacy. *Cogent Psychology*, 8(1), 1885575.

Tierney, P., & Farmer, S. (2002). Creative self-efficacy: Its potential antecedents and relationship to creative performance. *Academy of Management Journal*, 45(6), 1137-1148.

World Economic Forum. (2018). The Future of Jobs Report. Retrieved July 25, 2021, from http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2018.pdf

Yu, C. (2013). An empirical examination of a four-component of creative self-efficacy among undergraduate students. *Journal of Applied Sciences*, 13(19), 4092-4095.

Yu, C. (2013). The relationship between undergraduate students' creative self-efficacy, creative ability, and career self-management. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*, 2(2), 181-193.

An Integrative Process for Oral health care by Buddhist Mindfulness and Oral Health Science*

[1]Wilai Suriyasangpetch, [2]Sanu Mahatthanadull and [3]Phramaha Somboon Vuddhikaro

[1]Sirilux Dental Clinic, Thailand.

[2]International Buddhist Studies College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[3]Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: wilai72@gmail.com

Abstract

The objectives of this research are: 1. To examine problems and methods of oral health care according to oral health science, 2. To analyze the concept of oral health care in Buddhist scriptures, 3. To present an integrative process for oral health care by Buddhist mindfulness and oral health science. The data were collected from reference documents and seven key informants for in-depth interviews. The Item-Objective Congruence (IOC) form was examined by three experts and the focus group discussion (FGD) was held by five experts to approve the analysis of the integrative oral health care process with Buddhist mindfulness.

The findings of this research are as follows: 1) many people all over the world suffer from the most common oral problems caused by their behavioral and mental aspects. According to oral health science, dental plaque is the key etiological factor of tooth and gum diseases. 2) According to *Tipiṭaka*, the Buddha had taught about oral hygiene for a few cases. Brushing methods in the Buddha's time was related to the methods of dental care that appeared in the *Ayurveda* with the same purposes of making teeth clean and preventing from bad breath. The concept of integrative process for oral health care is applying the practice of Buddhist mindfulness into the way of taking care of oral health in order to achieve the completeness of oral hygiene for perfect functioning affecting holistic well-being. 3) The integrative process for oral health care comprises prevention and providing care. The process of prevention refers to right methods for oral health care including mindful tooth brushing,

*Received March 31, 2022; Revised June 19, 2022; Accepted June 19, 2022

mindful flossing and tongue cleaning as well as practicing right speech and basic Buddhist practices (*Dāna, Silā and Samādhi*). The process of providing care has three points: (1) Visiting the dentist for finding out the exact causes of oral pathology and learning how to do the good oral hygiene applied with Buddhist mindfulness and self-awareness (*Sati-Sampajañña*), (2) Speaking truthfully, politely, honestly with goodwill to help the listeners get something beneficial and abstaining from delivering bad speech (*Sammāvācā*), and (3) Purifying the mind by tranquil meditation to promote mental well-being (*Sammāsamādhi*).

Keywords: Oral health care; Integrative process; Buddhist mindfulness

Introduction

According to oral health science, dental plaque is the key etiological factor of tooth and gum diseases. And the main purpose of tooth brushing is to eliminate dental plaque from every surface of all teeth without injuries. Daily removal of biofilm or dental plaque from the mouth is essential to the maintenance of oral health (Duncan, and Bowen, 2020). Most of the problems of teeth, dental and gum diseases, are because of poor oral hygiene or plaque accumulation on the teeth for a period of time (Lockhart et al. 2009). Oral health has been accepted to be an important component of general health. Moreover, poor oral hygiene relates to the occurrence of bad breath.

According to Buddhist Studies, the Buddha had taught about oral health care by mentioning the term “tooth-wood or tooth- stick” as recorded in some Buddhist scriptures such as *Dantakattha Sutta* (Hares, 1973). The Buddha had also stated that bad breath or halitosis could be the result of bad *Kamma* from past lives as recorded in *Tipiṭaka*, *Dhammatthakathā, XXIV. Tanhāvaggo: Kapilamacchavatthu* (Burlingame, 2009). It was the story of *Kapila* the fish that had a very beautiful body with golden scales, but terribly nasty smell scattered whenever its mouth was open as briefly narrated below.

During the time of *Kassapa* Buddha, a well-educated monk named *Kapila* who taught the *Dhamma* to other monks. However, he also did some bad deeds such as delivering evil speech and insulting many monks. Because of the law of *Kamma*, his evil speech of disrespect to the *Vinaya* or the monastic rules of conduct, and insulting many monks resulted him to be reborn and punished in the Grand Hell of *Avīci*. Though the fruit of his evil deeds still remained, he later was reborn as a fish in *Gautama* Buddha’s time. The good deed of teaching *Dhamma*

brought about the golden scales to him. But his bad deed mentioned above resulted in terribly nasty smell of his opening mouth.

The story of *Kapila* the fish in *Tipiṭaka* interests the researcher because most of patients believed that halitosis was specifically caused by a physical problem. Therefore, they often seek the diagnosis and curing halitosis from a variety of health professionals, including dentists, general surgeons, and otolaryngologists (ear, nose and throat specialists). But they do not ever know that halitosis may also be the result of bad *Kamma* in theirs past lives.

Buddhist Mindfulness refers to the practice of mindfulness or mindfulness meditation which the practitioners keep the mind at a particular point within the body while perceiving each feeling, thought, or mind object at the present time. It is the same concept as mentioned in *Mahāsatipaṭṭhāna Sutta* (Davids, and Rhys, 1910), in *Tipiṭaka* of *Theravāda* Buddhism. The value of Buddhist mindfulness inspires the researcher to apply mindfulness practice into oral health science becoming the method of oral health care plus mindfulness or mindful oral health care. Basically, it is paying enough attention to every action of tooth brushing, flossing and tongue cleaning in order to achieve the good oral hygiene affecting holistic well-being.

From my experiences as a dentist, many patients know how to brush their teeth correctly, but some of them still have dental problems such as caries, gingivitis, dental abrasion and bad breath. It means that only knowledge of brushing technique is not really enough. It should be the time to improve the training for better taking care of oral health. Thus, the researcher would like to propose the right and effective methods of oral hygiene to achieve not only perfect oral health but also holistic well-being for all people.

Objectives of the research

1. To examine problems and methods of oral health care according to oral health science.

2. To analyze the concept of oral health care in Buddhist scriptures.

3. To present an integrative process for oral health care by Buddhist mindfulness and oral health science.

Research Methodology

The research methodology can be divided into six steps as explained as follows:

1st Step: Data collection and investigating the problems of oral health care according to oral health science

All data were collected from *Tipiṭaka* in English translation version, known as the primary source of Buddhist scriptures, in order to explore how people in the Buddha's time brushed their teeth. Furthermore, the data from secondary sources were also collected, for example, commentaries, sub-commentaries, textbooks, research works, Buddhist journals, and new interpretation from modern scholars both in Thai and English languages. This step was aimed to survey the viewpoints in detailed explanations from all collected data for clearer understanding.

2nd step: In-depth interview and focus group discussion

This step was categorized into two major processes, in-depth interview and focus group discussion.

I) In-depth Interview: Seven key informants were on the interviews. They represent prominent people in Thai society consisting of three Buddhist scholars, one medical doctor and three dental specialists, to share their knowledge of Buddhist studies and oral health science. They have expertise in the educational integration of interdisciplinary subjects and way of oral health care gaining the contemporary of viewpoints on flexibility in term of Buddhist and dental aspects. This process was divided into four parts as follows:

a) Design the in-depth interview form with dissertation supervisory committee in accordance with the objectives of this research.

b) Seven items of the Item-Objective Congruence (IOC) form for in-depth interview were examined by three experts. The index of Item-Objective Congruence (IOC) form was 0.95 before the actual interview.

c) Revising the Item-Objective Congruence (IOC) form according to the three experts' recommendations and using its final version for interviewing with seven key informants.

d) Analyzing information and synthesizing the method of oral health care integrated with Buddhist practice of mindfulness or mindful oral health care. (Draft)

II) Focus Group Discussion:

There were five experts for the focus group discussion consisting of one monk, two Buddhist scholars, one dental specialist and one psychiatrist, to cover all necessary information from their knowledge of Buddhism, dentistry, medical and psychotherapy. They also have expertise in the educational integration of interdisciplinary subjects that supports creating the method of mindful oral health care. There are two objectives of the focus group discussion.

1) To discuss this dissertation entitled “An Integrative Process for Oral Health Care by Buddhist Mindfulness and Oral Health Science”,

2) To make approval judgement of this dissertation entitled “An Integrative Process for Oral Health Care by Buddhist Mindfulness and Oral Health Science”.

The focus group discussion was divided into three parts as follows:

a) Before the focus group discussion: Working with dissertation supervisory committee to design the questionnaire. All of five experts had already received the draft of this research before starting focus group discussion through Zoom, the application for video conference.

b) While making focus group discussion: The content of this research was revised and improved in accordance with the experts’ recommendations before the final dissertation defense.

There were two issues for the focus group discussion:

Issue 1: Appropriateness in choosing Buddhist principles for integrating of oral care process by means of Buddhist mindfulness and oral health science,

Issue 2: Appropriateness of proposing “An Integrative Process of Buddhist Oral Care for Better Oral Health or Mindful Oral Health Care”.

c) After focus group discussion: The practical method of mindful oral health care came to conclusion.

In-depth interview and focus group discussion had been discussed for the new knowledge corresponds with using mindful oral health care as well as pre-integrative process for Buddhist oral care counseling.

3rd step: Analyzing, synthesizing and interpreting the raw data as well as systematizing the collected data in order to find the best solution. This step comprised the data analysis, in-depth interviews with seven key informants and focus group discussion for creating pre-integrative process analysis of oral care development.

4th step: Constructing the overall outline of integrative process for oral health care in all related dimensions in accordance with the objectives.

5th step: Developing an integrative process for oral health care by Buddhist mindfulness and oral health science or mindful oral health care. Holding a presentation for public hearing and proposing the body of knowledge by way of descriptive method.

6th step: Formulating conclusions, identifying significant research findings, and presenting useful information for further research. And recommendations for educating people to take good care of their oral health by means of mindfulness-based techniques for holistic well-being.

Research Result

The 1st objective is to examine problems and methods of oral health care according to oral health science. From the research results, it was found that the most common dental problems are caused by behavioral and mental aspects. The problems can be categorized into four issues as follows: (I) Lack of the knowledge for oral health care, (II) Attitudes and behaviors about dental care, (III) Problems caused by habituation, and (IV) Personality problems. Poor oral hygiene can lead to tooth cavities, gum disease and could also evoke a systemic inflammatory response. Dental plaque is the main etiological factor of tooth and gum diseases.

There are various techniques of tooth brushing. The five commonly used brushing techniques are as follows: Bass or modified bass, Charters, Modified Stillman, Rolling stroke and Modified stroke. (Duncan, and Bowen, 2020). Each technique is individually suitable for each person. Importantly, there are some wrong ways of using the manual tooth brushing people should realize and avoid, for example, 1) Using improper toothbrushes especially with hard bristles, 2) Using unsuitable ways of interdental cleaning due to the ignorance of individual uniqueness of teeth, 3) Brushing teeth too hard, 4) No evaluating the cleanliness after brushing teeth, 5) Using inappropriate amount of toothpaste for each time of brushing, and 6) No flossing or using only toothpicks instead.

The main purpose of every technique of tooth brushing is to clean every side of each tooth completely. Proper tooth brushing depends on several factors including the time spent, hand movement skills, motivation, and knowledge. The vertical scrub method can help remove more plaque from the interproximal surfaces of teeth than the horizontal scrub method (Mastroberardino et al. 2014).

Yotnuengnit (2021) stated that the best method of oral health care is not only considering Buddhist mindfulness but also self-awareness. Mindful flossing every day will help thoroughly remove food debris stuck between teeth to prevent plaque buildup in the interdental areas where the bristles of toothbrush cannot reach. Thus, Flossing is as important as tooth brushing.

The 2nd objective is to analyze the concept of oral health care in Buddhist scriptures. From the research result, a few cases of oral hygiene taught by the Buddha were found in *Tipitaka*. Brushing methods in the Buddha's time was related to the methods of dental care that appeared in the *Ayurveda* with the same purposes of making teeth clean and preventing from bad breath. Buddhist mindfulness refers to the practice of meditation which the

practitioner pays attention only to a particular point within the body while percieveing a feeling, a thought, or a mind object at the present moment. It is the same concept as mentioned in *Mahāsatipaṭṭhana Sutta* in *Tipiṭaka* of *Theravāda* Buddhism (Davids, and Rhys, 1910). Basically, the Buddha's time coincided with the discovery of Ayurveda in ancient India and tooth-sticks were popularly used to clean both teeth and tongue. The techniques of removing plaque mechanically with either toothbrush or teeth-cleaning twig are different but the same purpose (Albabtain et al. 2018). However, they are less important than people's attitudes, knowledge and manual dexterity.

The study of materials and teeth cleaning devices used in the Buddhist era compared to the materials used in the modern era are shown as follows:

Oral health science	Buddhist studies
1) Toothbrush (Baruah et al. 2017)	1) Tooth- wood (Hare, 1973)
2) Dental floss	2) Unwoven-thread (Oldenberg, 1995)
3) Dental paste (Aeeza et al. 2014)	3) No need to use dental paste: There are therapeutic effects of using the twigs (Aeeza et al. 2014)
4) Mouthwash	4) clean water (Horner, 1976)
5) The only propose is: good oral hygiene (Bowen, and Pieren, 2020)	5) The aim is to clean body (including oral hygiene), speech and mind (Masefield, 2000)

According to the Buddha's teaching of oral hygiene recorded in *Tipiṭaka*, the term "tooth-wood or tooth- stick" appears in many *Suttas* and *Vinayas* such as *Dantakattha Sutta* (Hare, 1973) and Vinayapiṭaka Volumn III: *Suttavibhanga Forfeiture (Nissaggiya XX).* (Oldenberg, 1993). The Buddha advised his disciples to clean their teeth by chewing tooth-woods or tooth-sticks as the tool for dental hygiene. He explained the benefits of doing that and the bad results of not doing that. Five bad results of not chewing tooth-woods or tooth-sticks, were as follows: 1) the eyes would become negatively affected; 2) the breath would become nasty; 3) the taste buds would malfunction; 4) phlegm and mucus would be mixed with food in the mouth; and 5) the food would not be enjoyable. He also repeated that not using tooth-sticks would cause bad breath.

Function of the mouth is not only eating but also speaking. Thus, this integrative process for oral health care also is related to the impact of speech and mind for the

cleanliness or purity of verbal and mental actions as well as physical cleanliness of overall organs in the oral cavity. The process refers to effective manual tooth brushing techniques and physical cleanliness of oral related organs as well as verbal and mental cleanliness for holistic well-being.

The 3rd objective is to present an integrative process for oral health care by Buddhist mindfulness and oral health science. It comprises prevention and providing care. Mindful tooth brushing simply means complete self- awareness and carefulness of the vigor of the bristles touching overall tooth surfaces, no matter which brushing technique is used. And the practitioners always have to realize that the shape of dental surfaces is not flat but curved.

This study reveals Buddhist right methods for oral health care. There are many concerning points, as explained as follows: 1) The proper tooth brushing techniques should be individually adjustable corresponding with the alignment of the teeth, the hand aptitude and the personal attitude. Thus, the practitioners should recognize and realize the alignment of their teeth before brushing. 2) The vertical scrub method can help remove more plaque from the interproximal of teeth than the horizontal scrub method (Mastroberardino et al. 2014). Likewise, long back and forth motion or vigorous horizontal scrubbing method for a long time relates to the occurrence of cervical abrasion of teeth. Definitely, the proper brushing techniques actually matter. 3) Flossing and the hygiene of oral cavity such as tongue cleaning should be considered as important as tooth brushing. 4) The unawareness of early warning signs of oral health problems and the neglect of finding out the exact causes could bring about severer illnesses. 5) Having decayed teeth and not replacing missing teeth affect long-term problems including occlusal balancing, masticatory system and temporomandibular joint disorder.

According to In-depth interviews, most of the key informants agreed that the integrative process by means of Buddhist mindfulness and oral health science, has a positive effect on individuals and the society. After the Focus Group Discussion, most of the experts accepted the appropriateness in choosing *Sīlā* and the Four Noble Truth in Buddhism to be integrated into the process of oral health care, and appropriateness of proposing mindful oral health care or an integrative process of Buddhist oral care for better oral health.

The concept of mindful oral health care by Buddhist oral science integration can be divided into two categories, the integrative process of prevention and the integrative process of providing care.

The integrative process of prevention consists of three points:

1) Mindful tooth brushing, flossing and tongue cleaning (*Sati-Sampajañña*).

2) Having good verbal behaviors or right speech for holistic oral hygiene (*Sammāvācā*): speak truthfully, politely, with goodwill, at the right time and right place, to help the listener get something beneficial.

3) Practicing 3 basic ways of making merit in Buddhism or Basic Buddhist Practice: *Dāna* practice, *Silā* practice, *Bhavana* practice *(Sammāsamādhi*).

Mindful Tooth Brushing

The concept of mindful tooth brushing can be categorized into the three steps as follows:

First step: Being mindful and self- aware before starting tooth brushing

- Recalling the proper tooth brushing techniques and basic dental knowledge.
- Realizing that long back and forth motion of tooth brushing can cause dental abrasion.
- Recognizing the correct amount of toothpaste.
- Recalling the alignment of teeth.
- Recalling the shape and structure of the each tooth.
- Reminding the set schedule of flossing, at least once a day to remove interdental plaque which is hard for the bristles to reach.

Second step: Being mindful and self- aware while brushing

- The proper brushing techniques actually matter. Long back and forth motion or horizontal scrub technique with too much force significantly causes the occurrence of cervical abrasion of teeth.
- Making sure that most of the bristles touch the surfaces of teeth not on the gums.
- Adjusting the pressure of bristles on teeth not too hard and harm the gums and teeth.
- Making sure that 5 surfaces of every single tooth, buccal/labial, lingual/palatal, occlusal/incisal, mesial and distal parts, are completely cleaned.
- Focusing on each tooth one by one respectively while brushing, not 2 or 3 teeth at once.

Third step: Being mindful and self- aware after brushing

- After brushing and flossing, make sure that every surface of each tooth is clean. The cleanliness of teeth can be checked by the touch of tongue tip or breath odor.
- Check if there are any warning signs appearing in the mouth that may indicate big problems arising in future.

- Cleaning the tongue with a tongue scraper regularly because bacteria will accumulate greatly in the areas of the tongue between the taste buds and other tongue structures more than any other organs in the oral cavity.

- Rinsing the mouth with water or saline to clean overall related organs in the oral cavity.

The quality of tooth brushing depends on several factors including the time spent, hand movement skills, motivation, and dental knowledge. Normally, the basic guide of oral health care comprises tooth brushing twice a day, in the morning and before bedtime, as well as visiting the dentist regularly for a dental checkup.

Mindful Flossing: Flossing is an effective method of cleaning interdental or proximal areas of the teeth. It is as important as tooth brushing. As the floss gently reaches gums, curve the floss at the base of the tooth to form a C- shape which allows the floss to enter the space between gums and tooth. Then gently glide the floss up and down to rub against the dental surfaces on both sides of the adjacent teeth. Move to the next adjacent teeth and repeat those steps of flossing with an unused part of the floss.

The integrative process of providing care for oral health consists of three points:

(1) Visiting the dentist for finding out the exact causes of oral pathology and learning how to do the good oral hygiene applied with Buddhist mindfulness and self-awareness (*Sati-Sampajañña*). In severe cases, dental or medical specialists may offer some specific treatments or even clinical psychology investigation if needed.

(2) Abstaining from delivering bad speech including lying, cursing, gossiping and having nonsensical speech; but speak truthfully, speak politely, speak to help the listener get something beneficial, and speak with goodwill, at the right time and right place (*Sammā**v**ā**c**ā*) instead.

(3) Practicing tranquil meditation to purify the mind by means of concentration (*Sammā**sam**ā**dhi*) resulting in mental well-being.

The new body of Knowledge

According to oral health science, the goal of oral health care is only physical cleanliness or good oral hygiene. But the mindful oral health care is aimed for three dimensions including physical, verbal and mental cleanliness. Thus, the new body of Knowledge: the integrative process for oral health care or mindful oral health care means an effective mindful manual tooth brushing and the hygiene of oral related organs as well as the

spiritual hygiene or the purification of verbal and mental actions. Significantly, a new way to educate people to apply the practices of mindfulness and self-awareness in Buddhism (*Sati and Sampajañña*) should be enhanced for individual holistic well-being and social peace.

For the cleanliness of verbal actions, speaking mindfully with goodwill or right speech (*Sammāvācā*) is good because all words will be considered before coming out of the mouth. Good wording could uplift speaker's mental quality (Wongpiromsarn, 2021). Right speech is a Buddhist practice help the practitioners speak only effective content at the right time and the place with good feelings, and be able to keep good relationship with their audience. Therefore, right speech and basic Buddhist practices are the correct methods of cultivating mindfulness and peacefulness. Thus, People should practice mindfulness and self-awareness (*Sati-Sampajañña*) along with every regular activity in their lives in order to enhance physical and mental health.

Discussion of research results

The research result of the 1st objective found that the right methods or good taking care of oral health is significant and needed to be developed and advised to achieve holistic oral hygiene and well-being, as well as social peace. Meanwhile, peaceful verbal and physical actions also support a peaceful mind or mental actions. All of them, bring about both individual and social peace. That is consistent with the concept of holistic well-being in the research work of Mahatthanadull, and Mahatthanadull (2016). The research points that holistic well-being, according to Buddhist studies, refers to the pleasure of life in two types, bodily pleasure and mental pleasure. In addition, it can be further subdivided into four aspects: (1) Physical body, (2) Morality in society and the environment, (3) Mind, and (4) Wisdom.

The research result of the 2nd objective found that an integrative process for oral health care means the integration of Buddhist mindfulness and oral health science in order to attain both bodily and mental pleasure simultaneously through holistic oral hygiene. According to *Tipiṭaka*, the Buddha taught his disciples about mindfulness meditation in *Mahāsatipaṭṭhana Sutta* or the four foundations of mindfulness (Davids, and Rhys, 1910). That is necessary to achieve the balance of body and mind in any movements. It is consistent with Phradhamvajrabundit (2021) point of view that mindful tooth brushing should be practiced as the effective way to cultivate the practitioners' mind to come a standstill with *Sati* and *Sampajañña*, and then wisdom will be arisen. Due to the fact that each person has his own

teeth alignment, some teeth may not be orderly aligned as they should. So, each one needs to choose his own one or more techniques suitable for his uniqueness.

The research result of the 3rd objective found that it was clear that the integrative process of oral health care is aimed for three dimensions including physical, verbal and mental cleanliness, known as *Sati-Sampajañña*, *Sammāvācā* and *Sammāsamādhi* in *Pāli*. Obviously, every teaching of the Buddha relates to doing good deeds and avoiding evils by physical, verbal and mental actions (Norman, 1997). Self-awareness or clear comprehension (*Sampajañña*) should come along with mindfulness (*Sati*). Only mindfulness is not enough to achieve the objectives or goals of any activities efficiently. It works well with clear comprehension (*Sati-Sampajañña*) (Bannaruji, 2021). *Sati- Sampajañña* can be practiced by applying into every activity or movement in daily life, anywhere, anytime, and even while brushing teeth. The integrative study of mindful oral health care can help people improve their oral and dental hygiene as well as cultivate the mind to overcome sufferings for holistic well-being.

Conclusion

Tooth brushing twice a day is considered as a fundamental self-care behavior. The integrative process for oral health care is the basic guide to oral health education and prevention in modern dentistry. Mindful oral health care is the fundamentally personal oral health care of all mankind resulting in efficient mastication, smiling, speaking, and good personalities with healthy teeth and gums. Furthermore, the new knowledge about gums and dental health care, mindful tooth brushing, is applying the practice of mindfulness and self-awareness (*Sati- Sampajañña*) into 3 stages of brushing, before, during, and after, in order to make sure that all teeth are completely and thoroughly cleaned. The integrative process of oral health care comprises two categories, prevention and providing care. Both of the processes are important for oral health care and holistic well-being. Thus, mindful oral health care is not only mentioned about how to take care of oral health for everyone to be able to chew food efficiently, pronounced clearly, no bad breath and have a good personality but also the spiritual hygiene or the purification of verbal and mental actions. It brings about individual happiness leading to peaceful cohabitation in the society and the world.

Concludingly, the integrative process for oral health care means the integration of Buddhist mindfulness and oral health science in order to attain both bodily and mental

pleasure simultaneously with holistic well-being. Moreover, it should be considered as a tool for individual happiness and peace for all people.

Suggestion

1. Suggestion for Educating People to Take Care of Their Oral health by means of mindful oral health care

The findings of this study can be publicly proposed and contained in the curriculum for elementary, undergraduate and graduate students in every school, university and educational institutes, and even for dental students and dental teams in hospitals. It can be used as a tool to cultivate peace for individuals and the society. As a result of it, those the students and practitioners would get good oral health and holistic well-being before they finish their education and start working life. Therefore, the integrative process for oral health care with Buddhist mindfulness and self-awareness (*Sati-Sampajañña*) should be considered as a good instruction to motivate all people to start learning about this approach to achieve perfect oral health or holistic oral hygiene and individual happiness as well.

2. Suggestions for Further Researches

The further researches should involve in the following issues:

2.1 The role of self-efficacy in mindful eating for holistic well-being in the elderly.

2.2 An analytical study of mindful oral health care for peacefulness according to *Theravāda* Buddhism.

2.3 A guideline for developing the quality of life with mindful oral health care for secondary school students.

References

Aeeza, S. M. et al. (2014). Comparative Effectiveness of Chewing Stick and Toothbrush: A Randomized Clinical Trial. *North American Journal Medical Science*, 6(7), 333–337.

Albabtain, R. et al. (2018). Chemical effects of chewing sticks made of Salvadora persica, *International Journal of Dental Hygiene*, 16(4), 535-554.

Bannaruji. B. (2021). Fellow of the Royal Society of Thailand. *Focus Group.* November, 25.

Kaveri, B. et al. (2017). A Review on Toothbrushes and Tooth Brushing Methods. *International Journal of Pharmaceutical Science Invention*, 6(5), 29-38.

Bowen, D. M., & Pieren, J. A. (2020). *Darby and Walsh Dental hygiene: theory and practice*. fifth edition. Maryland Heights: Elsevier, Inc.

Burlingame, E. W. (trans.). (2009). *Buddhist Legends part 3 (Dhammapada Commentary*. Oxford: Pali Text Society.

Davids T.W., & C.A.F. Rhys (trans.). (1910). *Dialogues of the Buddha Translated from the Pali of the Dīgha Nikāya***.** Part II. Oxford: Pali Text Society.

Duncan, B., Teresa, & Bowen, M. D. (2020). In Denise M. Bowen & Jennifer A. Pieren (eds.), *Darby and Walsh Dental hygiene: theory and practice fifth edition* (pp. 368-376). Maryland Heights: Elsevier, Inc.

Hare, E. M. (trans.). (1973). *The Gradual Sayings (Anguttara-Nikāya) Vol. III (The Books of the Fives and Sixes)*. London: Pali Text Society.

Horner, I. B. (1976). *Papañcasūdanī Majjhimanikāyaṭṭhakathā* of *Buddhaghosacariya* part III. London: Pali Text Society.

Lockhart, P. B. et al. (2009). Poor oral hygiene as a risk factor for infective endocarditis–related bacteremia. *The Journal of the American Dental Association*, 140(10), 1238-1244.

Mahatthanadull, S., & Mahatthanadull, S. (2016). Holistic Well-being Promotion for Balanced Way of Life according to Buddhist Psychology *(Research Report).* Ayutthaya: Buddhist Research Institute of MCU.

Masefield, P. (trans.). (2000). *The Itivuttaka*. Oxford: Pali Text Society.

Mastroberardino, S. et al. (2014). Vertical brushing versus horizontal brushing: A randomized split-mouth clinical trial. *Quintessence international*, 45(8), 653-661.

Norman, K. R. (1997). *The Word of the Doctrine (Dhammapada)*. Oxford: Pali Text Society.

Oldenberg, H. (1995). *The Vinaya Piṭakaṃ: The Sutavibhañge*. Oxford: Pali Text Society

Phradhamvajrabundit (Somjin Sammapanyo). (2021). Rector of Mahachulalongkornrajavidya laya University. *Interview.* August 17.

Wongpiromsarn, Y. (2021). Chief Advisor of Department of Mental Health, Ministry of Public Health. *Focus Group.* November, 25.

Yotnuengnit P. (2021). Special Lecturer & Clinical Instructor of Department of Oral Medicine and Periodontology, Faculty of Dentistry, Mahidol University. *Interview.* August, 1.

The Study for Guidelines for emergency shelter for disaster victims in disaster-prone areas, Thonburi District, Bangkok*

[1]Doungjai Limsaksri and Yanin Rukwongwan
[1]Faculty of Architecture, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, Thailand.
[1]Corresponding Author's Email: d_limsaksri@hotmail.com

Abstract

This research aims: 1) to assess the physical condition of the temple area as a temporary shelter for the community; and 2) to study the problem on residential area in the temple area as a temporary shelter for the community. This research paper is qualitative research. The specific group of informants used in the study consisted of 5 abbots from temples in Thonburi District area which has a lot of slum communities. There were Civil temples located near slum communities with risks on emergency disasters and can be reached with the distance less than 1 kilometer. Five temples will be used as case studies of this research including: 1) Bang Sai Kai Temple; 2) Yai Sai Si Suphan Temple; 3) Kantatararam Temple; 4) Santi Tammaram Temple; and 5) Pradittharam Temple. Tools used for collecting data were survey form and structured interview form. The group of informants consisted of abbots. Obtained data were analyzed by using content analysis and the results were reported in the form of descriptive study.

The results revealed that: 1) After assessing physical condition of the temple area as a temporary shelter for the community, it was found that these 5 temples used as the case studies of this research had properties that could act as the temporary shelters for the communities compared to minimum international criteria on establishment of temporary shelter; 2) For residential dimension, physical condition of most current residential buildings was the obstacle for becoming temporary shelters.

Keywords: Temporary shelter; Risk area; Emergency disaster

*Received July 26, 2021; Revised December 20, 2021; Accepted February 14, 2022

Introduction

Emergency disaster is a situation that can cause loss of assets and life. Emergency disaster can be natural disasters like flood, storm, or disasters caused by accidents like fire as well as sabotages. Some of these emergency disasters can be predicted but some of them are not. (International Organization for Migration (IOM), Thailand, 2011) However, to manage disasters, preparation of temporary shelter for victims is considered as the important measures because it will help to reduce loss of life and enable agencies helping victims to provide help fully and appropriately. (Reconstruction of Sendai, 2015) Each area of the world has different emergency disaster, for example, Japan often encounters with earthquake and storm while U.S.A. often encounters with natural disasters caused by storm. Consequently, these countries have developed preparation process of temporary shelters for their communities as the securities of local people on safety of temporary shelters in emergency disaster (Knowledge Management Center for Disaster Management (OECD).,2011), for example, India established the guidelines for building temporary shelters for victims in the form of a document called "National Guidelines on Temporary Shelters for Disaster – Affected Families" as the operational framework of construction of temporary shelter for victims (National Disaster Management Authority Ministry of Home Affairs Government of India, 2019).

For Thailand, if previous incidents are compared to those of other areas in the world, emergency disasters that are natural disasters are occurred in low level due to advantages on geographic condition. However, natural disasters that are frequently occurred in Thailand are often floods. For Bangkok with location that is not often affected by natural disasters, emergency disaster that is often occurred in Bangkok is fire. Emergency From statistics on public health, fire is the first rank of Bangkok. From 2017 statistic, there were 1,625 fire incidents. Fire scenes are often in residential areas of slum communities whereas slum communities in Bangkok often have crowded houses that are risky for fires. With physical characteristics of communities, i.e., wood houses or half-wood half-cement houses that are located next to one another with narrow entrance, plus with low income of local people, many fires occurred in Bangkok cause loss of life and assets of people extensively. As a result, it can be deemed that emergency disaster is a kind of danger that can occur unexpectedly, suddenly, and unpredictably or an abnormal situation that occurs with no time for preparation, for example, fire of a community located behind Kuha Sawan Temple causing damages against over 20 houses which victims were migrated to stay at Bote Intarasarnphetch Temple and fire incident of Taksin 23 Community causing damages against over 70 houses which victims were

migrated to stay at Santi Thammaram Temple as a temporary shelter, etc. Temple is one of places that are set as temporal shelter under the policy of Department of Disaster Prevention and Mitigation. (Department of Disaster Prevention and Mitigation, Ministry of Interior, 2014) For factors to consider as the temporary shelter, with physical characteristics, Buddhist temples are often located near communities. Before modifying as temporary shelters, temples are places for religious activities. Since Thailand has no regulations or laws to support modification of places and buildings as temporary shelters for victims of emergency disaster, there are some problems on space utilization that are not consistent with behaviors with no patterns on proper area allocation. These problems add insult to injury of mental condition of victims as occurred in various emergency disasters in the past. In Thailand, temporary shelters are defined as existing buildings and locations (Asian Disaster Preparedness Center, 2017) These buildings are designed for residential purpose therefore modification of building for supporting behaviors and living activities is difficult.

Temporary shelter is considered as mitigation on residential purpose for victims suffering from crises or emergency disasters with the goal to enable victims to stay at temporary shelters stably and safety. In addition, it is also the time which victims have an opportunity to prepare readiness for backing to live normally. (Office of the National Economic and Social Development Board, 2011) Consequently, the community will be ready for helping victims from homelessness and relieving troubles of victims providing security in life and health to victims rapidly with dignity as human beings and minimum standard for responding to disasters (Thanapurmpornn, Angspatt, and Boonpiamsak, 2019) As a result, preparation of hygienic temporary shelters for the communities is important and it must be performed urgently because it is highly necessary for quality of life as defined by the goal on safety and security of victims in shelters. In the event of emergency disaster, the first agency that can provide help to victims is community therefore establishment of temporary shelters is highly important for victims in communities or nearby communities (Thanapurmpornn, Angspatt, and Boonpiamsak, 2019) In the event of any emergency disaster that victims are unable to move to live with their relatives timely, temporary shelters will play the important role in solving problem on safe shelters for communities.

Although there are regulations on preparation of temporary shelters in Disaster Prevention and Mitigation Plan of Bangkok that will solve the problem on temporal shelters of victims (Phuwanan et al. ,2014), they are only general practices. However, with context of temporary shelters with specification and immeasurability, they are designed to act as

temporary shelters for communities. Consequently, there are some problems occurred with victims using the areas, for example, residential buildings. Physical condition of most current residential buildings is obstacle against utilization, insecurity, and privacy affecting to mental condition of victims. (Chuay Kamchoo, A., 2012) Therefore, the benefits obtained from this study will be utilized to develop temple areas as temporary shelters. Temples intend to develop their temples as temporary shelters will be able to apply the guidelines founded by the research to develop potential of their temple areas for supporting victims from emergency disasters. In addition, victims and communities will feel safe when they have to stay at temporary shelters in temple areas.

Objectives of the research

1. To assess physical condition of the temple area as temporary shelter for the community.

2. To study the problem on residential area in the temple area as a temporary shelter for the community.

Research Methodology

1st Step: Research design

This research is qualitative research aiming to study and assess physical condition and problems of residences in the temple areas acted as temporary shelters for the communities and present the guidelines for preparing temporary shelters in communities with the risks on emergency disasters in Bangkok.

2nd Step: Key Informants/Scope of Area

The researcher selected the key informants by using purposive sampling consisted of 5 abbots from the following temples located at Thonburi District, Bangkok Metropolis: 1) Bang Sai Kai Temple; 2) Yai Sai Si Suphan Temple; 3) Kantatararam Temple; 4) Santi Tammaram Temple; and 5) Pradittharam Temple.

3rd Step: Research Tools

To obtain actual data and answers covering all objectives of this research, research tools were as follows: 1) Related research documents; 2) Physical Condition Survey Form 3) Structured interview Form

4th Step: Data collection

Data were collected through documentary research and field research by surveying physical condition of buildings and structured interview with the following details: 1. Documentary research 2. Field research consisted of the following techniques: Physical condition survey: It was a survey form that was developed from the guidelines for establishing temporary shelters with international standard for applying to the research to collect data and assess current physical condition of the temple area including building types, building characteristics, building sizes, and basic facilities for victims of emergency disasters including elders, handicapped, men, and general people. Structured interview was conducted by interviewing with abbots from temples in Thonburi District including: 1) Bang Sai Kai Temple; 2) Yai Sai Si Suphan Temple; 3) Kantatararam Temple; 4) Santi Tammaram Temple; and 5) Pradittharam Temple. Structure of interview consisted of questions related to utilization and activities occurred in normal time and opinions on determination of temple areas as temporary shelters for the communities.

5th Step: Data analysis

Primary data and secondary data obtained from interview were analyzed then collected data were explained based on collected data through descriptive study with the following procedures: 1. Collected secondary data from documents including Disaster Prevention and Mitigation, handbooks, guidelines, concepts, ministerial regulations, and related researches. Primary data obtained from physical condition survey of the temple areas were collected. These data were obtained from 5 temples in Thonburi District including: 1) Bang Sai Kai Temple; 2) Yai Sai Si Suphan Temple; 3) Kantatararam Temple; 4) Santi Tammaram Temple; and 5) Pradittharam Temple. 2. Analyzed data obtained from interviewing with the abbots regarding problems on residences in the temple areas as the temporary shelters for the communities. 3. Analyzed all data to obtain clarity for responding to objectives of this research before discussing and presenting for preparing development of the temple areas as future temporary shelters for the communities.

Research Result

The 1st objective is to assess physical condition of the temple area as temporary shelter for the community – From surveying to assess physical condition of the temple areas as temporary shelters, Table 1 revealed that, when comparing to facilities under conditions of victims, there were necessary areas for establishing temporary shelters based on minimum international criteria in 5 temples including residential buildings, sermon halls or multi-

purpose buildings, bathrooms with toilets, kitchen and litter areas. Laundry areas, first-aid area, and areas for religious activities could be allocated in the temple areas as proper.

Table 1 Necessary Areas for Establishing Temporary Shelters Compared to Case Studies

Case Studies	Necessary Areas for Establishing Temporary Shelters							
	Residential Areas	Bathrooms	Toilets	Laundry Areas	Litter Areas	Kitchen	First-Aid Area	Areas for Religious Activities
Santi Thammaram Temple*	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Kantararam Temple*	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Yai Si Suphan Temple	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Bang SaiKai Temple	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Pradittharam Temple	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

*Temples with experience on establishing temporary shelters

The 2nd objective is to study the problem on residential area in the temple area as a temporary shelter for the community – For quality of facilities in residential dimension, Table 2 represented physical condition of residential areas of 5 temples. They determined the sermon halls as the areas for supporting residential purposes. Inside the buildings, there were open areas and small rooms for storing devices. From interviewing with the abbots, it was found that there were 2 temples that were former temporary shelters for nearby communities for 1 month, i.e., Santi Tammaram Temple and Kantatararam Temple, and they found some problems on residential areas in shelters, for example, sleeping with other families with no division leading to insecurity on life and assets and non-privacy affecting to mental condition, uncomfortable feeling, and stress that added insult to injury of victims. Temples with experience as temporal shelters for victims developed and improved areas as proper for victims in the future. Subsequently, the abbots improved and extended the areas, for example, building a dome in front of the sermon hall and extend the building to add more

areas for residential purpose with division between men and women for safety. In addition, screens and curtain rods should be installed for privacy. From lesson learned based on both temples as mentioned above, it could be predicted that temples that had not been the temporary shelters before would have some problems on residents regarding insecurity and privacy affecting to mental condition of victims certainly.

Table 2 Physical Condition of Case Studies

Santi Tammaram Temple (Sermon Hall)	Kantatararam Temple (Sermon Hall)	Yai Sai Si Suphan Temple (Sermon Hall)	Bang Sai Kai (Sermon Hall)	Pradittharam Temple (Sermon Hall)
				

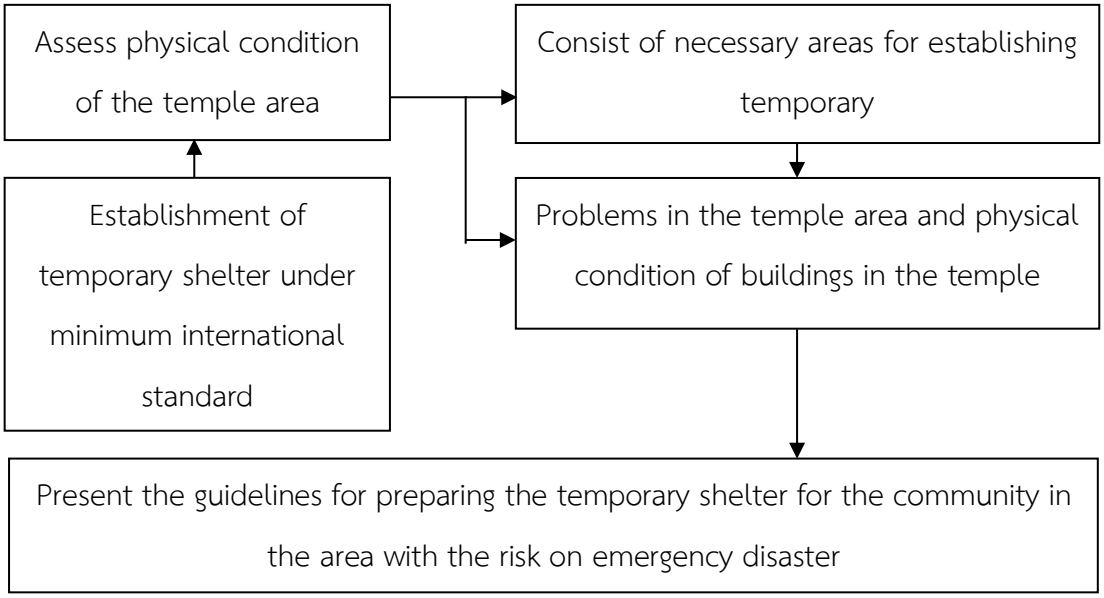

Figure 1 Connection of Objectives

Source: Researcher

The new body of knowledge

Selection of places as emergency shelters for accessibility, usability, and convenience of people in the community with equality requires criteria to select places, improve, and repair

parts of building for the ultimate benefit of utilization. Required basic factors were sufficient and hygienic sanitary system and consideration on psychology of victims and emergency shelters.

Discussion of research results

The research result of the 1st objective found that when comparing physical condition of temples to minimum international standard (Asian Disaster Preparedness Center, 2017) on establishment of temporary shelters, temples had properties that could be shelters. However, when comparing to temporary shelters in some Asian countries, it was found that India could build temporary shelters for victims (Ministry of Home Affairs, 2019) to be consistent with Japan with requirements and guidelines on shelter management (Cabinet Office, in Charge of Disaster Prevention). Both countries did not only have limited areas for establishing temporary shelters but they also establish the guidelines on temporary shelters management for victims in order to prepare readiness for dealing with problems timely. These are different from Thailand because Thailand only defines places as temporary shelters.

The research result of the 2nd objective found that this research was consistent with the research of (Thanapurmpornn, Angspatt, and Boonpiamsak,, 2019) who studied on health management in temporary shelter for Thai Red Cross Society. From studying, it was found that environment in temporary shelter should be safe with reduction of vulnerability on religion, culture, and gender. In addition, there should be sufficient private areas or family areas with good social condition in temporary shelters. There should be some areas for organizing some activities to reduce stress. This research was also consistent with the research of (Sawadipanich, and Chirarat, 2013) who studied on condition of accommodation in shelter for victims: perspective of children and parents towards condition of accommodation in shelter, which found 5 issues including: 1) uncomfortable feeling on physical and mental condition caused by living with a large group of people in the shelter and confusing atmosphere; 2) insecurity of life and assets due to living with strangers robbery, quarrel, sexual harassment, and gambling; 3) living condition with the risk on diseases, for example, large number of wastes, water supply with contamination; 4) disturbance against sleeping, behaviors of other victims, and disturbance, etc.; and 5) various problems for challenging and dealing with good management on people, residential areas, pets, donated things, disposal of wastes and garbage as demanded by victims. These were consistent with the study and it was found that the problems in shelters like sleeping with other families, no explicit division causing insecurity

of life and assets and non-privacy affected to mental condition, uncomfortable feeling, and stress that added insult to injury of victims.

Conclusion

When temples play the role as temporary shelters for communities, there should be preparation of utility spaces and facilities for planning establishment of the temporary shelter in the temple area with the pattern to meet with minimum international standard. To solve problems occurred in shelters that fail to support living of victims and to be consistent with the objectives of the policy on establishment of temporary shelters, it was required to consider on safety and living to be convenient for victims while staying in temporary shelters. According to National Disaster Prevention and Mitigation Plan and design of sermon hall or multi-purpose building that will be built in the temple area, utility spaces for supporting victims should be considered and proportion of areas for looking after victims with special needs like elders, handicapped, or persons with mobility impairment, pregnant women, or women requiring help and hygienic care, and areas for religious activities should be emphasized as the guidelines for planning establishment of temporary shelters in the future.

Suggestions

From the results, the research had the following suggestions:

1. Suggestions obtained from Research

The results based on Objective 1 revealed that, to prepare readiness in developing the temple area as the temporary shelter for the community, physical condition of the temple should be assessed in order to acknowledge on limitations or problems in each area. Facilities for victims like residences should be allocated properly with screens for privacy. Bathrooms should be improved with hygiene and availability without any declination or defect. In addition, facilities should be installed for elders and persons with mobility impairment for safety and convenience in living while living in the temporary shelter for the community. As a result, agencies related to determination and management of shelter and the major responsible persons, i.e., local government agencies, have the duties to define areas, management, and allocation of shelters, utility spaces, to victims based on minimum international standard on temporary shelter for surveying, improving, repairing, maintenance, and security.

The results based on Objective 2 revealed that, in the residential dimension of temporary shelter with consistency with behaviors of victims like family living or individual living, areas management should be performed properly for private areas of each group of people in order to reduce uncomfortable feeling without causing any stress as well as reduce the risks on sexual harassment and insecurity of life and assets enabling victims to stay at shelters with dignity. As a result, related agencies, directors of temporary shelters, Ministry of Social Development and Human Security, supervisors and coordinators should have patterns or guidelines on environmental and social management equally and extensively.

2. Suggestions for Further Researches

The further researches should involve in the following issues:

2.1 Preparation of plan or practices on establishment of temporary shelter in the temple area should be studied for preparing readiness of allocation of the temporary shelter for the community.

2.2 Management of establishment of temporary shelter for the community should be studied including management on places and environment in temporary shelter and victim management with rules and regulations for living together as well as facilities for vulnerable victims.

References

Asian Disaster Preparedness Center. (2017). *Guideline to Choosing Safe Areas and Management of a Temporary Shelter for flooding in Thailand*. Bangkok: Publisher Themma Group Co., Ltd.

Chuay Kamchoo, A. (2012). Experience in Managing Shelters for Flood Victims: Thammasat University, Rangsit Centre. *Journal of the Nursing Council,* 27(special Issue), 31-43.

Department of Disaster Prevention and Mitigation, Ministry of Interior. (2014). *Disaster Risk Reduction to Sustainable development.* Bangkok: Publisher, United Nations Development Program Office, Thailand Office.

International Organization for Migration (IOM), Thailand (2011). *Guidelines for management Temporary Shelter Centre*. Bangkok: N.P.

Knowledge Management Center for Disaster Management (OECD). (2011). *Guidelines for Establishing a Community Temporary Shelter*. Japan: N.P.

National Disaster Management Authority Ministry of Home Affairs Government of India. (2019). *National Guidelines on Temporary Shelters for Disaster – Affected Families.* New Delhi: NDMA Bhawan A-1, Safdarjung Enclave.

Office of the National Economic and Social Development Board. (2011). *Disaster Management and Reconstruction after the Disaster: Case Studies of Thailand and other Countries.* Bangkok: Publishing Company Centre Diamond Rung Printing Limited.

Phuwanan, Ch. et al. (2014). Disaster Prevention and Mitigation Policy and Housing Development for Vulnerable Group in Thailand*. Journal of Public and Private Sector Management*, 22(1), 93-109

Reconstruction of Sendai. (2015). *UN world conference on disaster risk reduction.* Sendai Japan: N.P.

Sawadipanich, N., & Chirarat, C. (2013). Accommodation conditions in organizing Evacuation Centers for People Experiencing flooding: the Perspectives of Children and Parents. *Nurse Council Journal,* 28(3), 123-134.

Thanapurmpornn, Th., Angspatt, A., & Boonpiamsak, T. (2019). Health Care Management in Temporary Shelter for The Thai Red Cross Society*. Thai Red Cross Nursing Journal*, 12(2), 208-221.

Indianization and Buddhism Evolution:

Influence in Ancient Southeast Asia and Lanka*

[1]Phramaha Chakrapol Āchārshubho (Thepa) and Jantima Saengpare

[1]Mahamakut Buddhist University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: ckna.not1@gmail.com

Abstract

The academic article aims to analyse features coherent between Indianization and the sociology of Buddhists in previous Southeast Asia and Lanka. The study found terms of Buddhist sociological main characteristics have the influenced by Indianization classified into five dimensions as follows 1) Indianized faith and beliefs like Brahmanism and Buddhism 2) Indianized languages and literature along with Sanskrit and Ramayana 3) Indianized kingship and administrative institutions 4) Indianized art and architecture found out through constructing designs and 5) Indianized manners of social production along with caste system that disparts rites of folk and norm.

Keywords: Indianization; Buddhism; Ancient Southeast Asia; Lanka

Introduction

India had a long past, more than the sixth century before the Christian era at the time of Vedic Antecedents. Indus basin had seen the seat of the important urban civilization, Neolithic. That were two principal centres; Harappa and Mohan Jo-Dāro. In the thirteenth century B. C., the Indo-Europeans, or more precisely the Āryans, the eastern branch of the Indo-Iranians, invaded Northwest India in successive waves (Stanlaw, 2002; Schafer, 2018). They spoke Vedic Sanskrit, a language close to the Medes and Persians who remained on the Iranian plateau. The Āryan language first served as a literary expression for the Vedas, sacred texts compiled roughly from the fifth to sixth centuries B.C.

*Received April 23, 2021; Revised September 10, 2021; Accepted September 28, 2021

The Indianization Vedic Śruti constituted by texts (Bhandari, 2021) listed up to here be completed by the Smṛti or human tradition which is responsible for the compilation of the Vedāṅga "Auxiliary treatise of the Veda." It attempts to reconstruct the political and religious history of Āryans based on the Indian epics of Mahābhārata and the Rāmāyana. The Saṃhitā have preserved the memory of the settlement of Ārayas in the land of the Seven Rivers. The Brāhmins assigned the teaching and study of the Veda are performing sacrifices for themselves and others. The giving and receiving of gifts, the Kṣatriya (warriors) he ordered to protect the people, to give, sacrifice, and study, the Vaiśya (cultivators), to raise cattle, give sacrifice, study, trade, lend money, and cultivate the ground, finally, the Śūdra, to serve the other three classes. The Upaniṣad, which is to be considered the culminating point of the Veda, points out the essential doctrines of Hindu Brāhmanism: the belief in transmigration due to acts; the doctrine of non-duality (Advaita), which identifies the Brahman, the neutral and unknowable absolute, with the individual soul (Ātman), the immediate assumption of consciousness; the aspiration for deliverance (Mokṣa) sometimes conceived as absorption into the Brahman, the isolation of the individual (Pudgala) or union with a personal form of the divinity; finally, the legitimacy and efficacy of the practices of yoga in order to achieve that goal (Kumar, and Choudhury, 2021).

According to unanimous tradition, motivation is to study, especially Buddhism, as the Buddha lived until he passed. The various interpretations had given to religionist schools obscured a problem already complicated enough in it. The reality of Buddhism could not be defined if it is now no longer primarily based totally on a person. Ther is effective and sufficient to provide its essential impetus and to have marked and critical functions to persist for the duration of all history. Buddhist society's date in India was presented through Buddha's life history and his Dhamma (Ashta, 2021). The Buddha is omniscient, and the instructor of gods and men has discovered and taught the noble truths. His phrase is truthful, best concerning the meaning and the letter. Teaching is a precious gift. The appearance of Buddha in this world is rare. The blossoming of the Udumbara tree, or focus agglomerate, bears fruits that have no visible flower.

Indianization bridged influence on Southeast Asia culture was partly the result of direct contact with Indian settlers. However, it was mainly brought indirectly via the Indianized kingdoms of Dvaravati, Srivijaya, and the Khmer Empire. Voretzsch (2013) believes that Buddhism should be flowing into South East Asia from India at the time of the Indian emperor Ashoka of the Maurya Empire and into the primary millennium after Christ (Le May and Le

May, 1938). Later Thailand was encouraged by the south Indian Pallava dynasty and the north Indian Gupta Empire (Sharma and Kant, 2021; Ali, 2021). Regarding the religious evolution in this part of the world, it may be suggested that the Indians who came to Southeast Asia and neighbouring countries brought the Buddhist faith and spread it in these countries. Buddhism placed in Thailand was perhaps supported by the idea of archaeological proof and literary and overseas sources in addition to different historical statistics and conventional ideals, which generally tend to indicate that this faith turned into brought into Southeast Asia (Thepa, P. C. A., 2563) in five different parts as follows; (1) Suvarnabhumi, Mon and Dvaravati, (2) Shrivijaya and Khmer, (3) Pagan (Pukam), (4) Vietnam, (5) Lanka.

Part 1: Evolution of Indianization

1. Suvarnabhumi, Mon and Dvaravati

Buddhism was introduced into Thailand when this territory was known as Suvarnabhumi more than two thousand years ago and is still inhabited by the Mons. The missions of King Asoka from India in the 3rd century to spread Buddhism in different countries came to Suvarnabhumi had been ascribed to the early Amaravati school of India. This mission was headed by two Arahants named Sona and Uttara, and they converted the Thai kingdom's local people to Buddhism (Bapat, 1986). There has been proved by anthropology found at Pong Tuk and Phra Pathom. Along with the area inscribed terracotta, and definite symbols of Buddhism like the Dharmachakra and remains of a large number of Buddhist structures, the images of the Buddha, the Buddha footprints and seats, as well as inscriptions in Pali language and other Buddhist symbolic figures (Khruarat, 2021). The first form of Buddhism introduced in Thailand was Theravada (The Doctrine of the Elders) Buddhism. Therefore, Buddhism should have reached the Asian nations throughout the third century. It was more or less a similar type of Buddhism as the great emperor Asoka propagated. When the worship of Siddhartha's image became standard in India, it spread to the countries where Buddhism had already been introduced. Many arts of Buddha images, especially those of the Gupta art, have been found in the ruins of Nakhon Pathom and the neighboring cities (Wyatt, 2003). Thus, judging from the style of the Buddha images found in the places, it can also be assumed that the early Buddhist missionaries to Thailand went from Magadha (Thakur, 1986).

Therefore, from archaeological discoveries and other historical evidence, we can safely conclude that Theravada Buddhism was the first form of Buddhism to be brought from India to Nakhon Pathom of Suvarnabhumi by the two Theras Sona and Uttara (Shukla, 2021). Since

Asoka was a ruler in the third century B.C., it can be reasonably argued that Buddhism of the Theravada School first appeared in Thailand. Most likely, Siam was the primary country where the Indians landed by ocean route before continuing to the neighboring countries. There was each chance that the traders who elapsed sea first landed in the South of Thailand. In comparison, a number of them settled down in the region. The alternative might need to proceed to an Asian country within the East and the peninsula in the South. Thus, they were able to establish their colonies in the vast region of Southeast Asia (Majumdar, 1953).

The early sculptures from Dvaravati bear a close affinity to contemporary Gupta art. However, around the fourth century A.D., a strong Mon influence came to be felt in the features of the Thai Buddha. The Mon sculptors first carved figures from quartz, and we find a huge Buddha image about thirty feet high in Pra Pathom. Blue limestone came to be used in the sixth and seventh centuries when the Mon artists were creating stone, and stucco images of the Buddha imbued with Indian feeling.

Indian influence into three successive phases:

(1) Direct Indian influenced up to the end of the eighth century A.D., from the per-Gandhāra period, through the Amarāvatī epoch down to the Gupta era, when Buddhist and Brāmaṇical sculptures were found in many places. The architectural remains at Pong Tuk and Pra Pathom belong to this period.

(2) From the ninth to the thirteenth centuries, Indian arts intercourse was exerted directly through the Khmer empire of Cambodia and the Sailendra Empire of Java and Sumatra. The Khmer architecture and sculpture profoundly influenced the formation of Thai art, imparting to it the massive design of the Indian Śilhara tower.

(3) A new style of tower, possibly of Chinese origin, appeared with the emergence of the Thai people as an independent nation. The Thai Buddhist images appeared to be strongly influenced by the Pala Bengal art, which since the age of Nalanda, influenced the art of Eastern Asia, right from China in the North to Java in the South (Coedès, George, Walter, and Vella., 1968).

2. Shrivijaya and Khmer

Mahayana, or Northern Buddhism in the seventh century A.D., was the second form of Buddhism introduced in Thailand during the reign period of KaniṢka, who sent many missionaries to different parts of the world for the propagation of the new sect. It spread to neighbouring countries in Sumatra, Java, Kambuju (Cambodia). Most probably, from Magadha,

Mahayana Buddhism was carried to Burma, Pagan, and Dvaravati (now Nakhon Pathom in western Bangkok) at the same time when it went to the Malay Archipelago. However, at that time, it had not the same time when it went to the Malay Archipelago and stronghold; no trace of it is visible. Mahayana Buddhism flourished in India and was firmed on Hinayana or Theravada Buddhism. This new school of Buddhism spread to several countries both in the north and the South. It was introduced into Thailand by the kings of Shrivijaya (Wilder W., 2021), whose capital was situated in Sumatra and who ruled over the southern provinces of Thailand in the fourteenth century of Buddhism (Andaya B.W., 2021).

Mahayana Buddhism missionaries from North India gradually spread to Sumatra from the beginning of the fifth century A.D. From there, the faith spread to Java and Cambodia. The Shrivijaya Kingdom, with its capital on the island, rose to power in 757 A.D., which incorporates the entirety of the Malay Peninsula and Archipelago. Part of South Thailand (from Surasthani downwards) also came below the Shrivijaya kings' rule. Being Mahayanist, the rulers of Shrivijaya gave much encouragement and support to the propagation of Mahayana Buddhism. Even today, in South Thailand, we have many pieces of evidence of the existence of Mahayana Buddhism. There is further corroborated by archaeological finds such as Stupa or Cetiyas and Buddha images, including votive tablets of the Buddha and Bodhisattvas. These finds are similar to those discovered in Java and Sumatra. The Cetiyas in the Chaiya area in Surat Thani province and Nakhon Si Thammarat province, both South of Thailand, indicate Mahayana influence. Mahayana Buddhism in Thailand flourished for about five centuries along with Theravada Buddhism. Prince Dhani Nivat had been rightly observed, that is (Mahayanist). At the same time, it spread to the South of India and over the Indian Ocean to the South East archipelago, which became the empire of Shrivijaya from the seventh to the twelfth century. The latter was probably instrumental in spreading Buddhism from its center in Sumatra up to the South East peninsula of Asia and across the China Sea to the mainland of Asia. While in their original home in China, the Thais naturally had been Mahayana Buddhism's followers, as the latter sect had spread to China as early as the beginning of the Christian era. In their southward drive, the Thais came into close contact with the Khmers (Thakur, 1986), the erstwhile power, and became acquainted with both the Mahayana Buddhism and Brahmanical influence, such as religious and cultural rights, especially in the court circles, passed on from Cambodia to the Thais during this period.

The Khmer kings became powerful in Kambuja from about 1002 A.D. This period was the same time as the flourishing region named Lopburi that a part of Thailand today. The

Khmer empire covered the whole of northeastern and central Thailand. It was embraced by the influential sovereign Suryavarman (1002-1050 A.D.). From these points, Mahayanism spread into the central valley of South East Asia, those of the Maenam Chaophraya and the Mekong (Fau, Khonthapane, 2013). Khmers were adherents of Mahayana Buddhism, which came from Sumatra and became mixed with their older faith of the original Brahmanism. However, the Mahayana of the Shrivijaya and the Lopburi intervals did not achieve changing the Theravada, and Mahayana flourished through any aspect. From Lopburi, stunning tinted bronze and stone figures reflecting combined Mon and Khmer spirit had been recovered which turned into accompanied through origin Khmer. In sandstone and bronze from Lopburi of the eleventh to thirteenth centuries (Thakur, 1986), most of the Buddha figures of the U-Thong school were made of bronze. The colossal size of some bronze images was positive proof of active commercial relations with the reproducing districts of south China. The Chinese tombs also may have supplied some designs for the Siamese temple towers. It is suggested that in Lopburi, the Khmer tradition continued almost to the fifteenth century. There appeared to be a complete break with the Khmer type. Although, it changed throughout those intervals that Brahmanism and the Mahayana had robust impacts on Thai culture. Sanskrit was the sacred language of the Hindus and the Mahayana, which took deep root in Thai language and literature. In contrast, the Brahmanical influence is seen even today in many Thai customs and public ceremonies.

3. Pagan (Pukam)

In 1057 A.D., the Khmers had been very effective inside the East. Anirudh the Great, the king of Pagan or Pukam, rose to strength within the complete of Burma. His state prolonged to the Thai kingdoms of Lanna and Lanchang. An exceptional shape of Theravada, referred to as the Pukam Hinayana Buddhism became delivered to those regions and was strongly supported by King Anirudh (Zou and Kumar, 2011).

Meanwhile, the Thais, themselves Theravada Buddhists, had settled down in Suvarnabhumi and came into contact with the Mahayana and the Pukam Hinayana. They had become increasingly more effective while the Pukam kingdom broke up after the reign of King Anirudh and the Khmer empire degenerated. Then in about 1257 A.D., the kingdom of Lanna in the north was founded by King Mengrai of Chiengsan, and Phoh Khun Sryindraditya founded the kingdom of Sukhothai in north-central Thailand (Wisetcha, 2013). It immerged right now

that the non-stop records of the Thai kingdom commenced, and Thai Buddhism took the overall shape.

The Pagan Buddhist movement gradually furnished till Thirimega king died (1323), and his two sons, Dzeta and Tissa, quarreled about the crown. The oppressed of the country nine years later, the son of Dzeta named Budhadasa came to the throne, that monarch under the influence of the five venerable religions, who had been properly versed in the literature and knowhow of the Pitanga, translated the completed compilation. It combined the Sanskrit version and translated it to the Ceylon Pali. In the subsequent year, Mouhnit, king of Pagan, passed away at sixty-four of age, after a reign of forty-three years, with whom ended the monarch line of the Pagan monarchs.

4. Vietnam

Both Theravada and Mahayana Buddhism have naturally influenced Vietnam. The Vietnamese acquisition of Buddhism was thought to be unexceptional. Nevertheless, opposite to what has been formerly thought, ancient proof shows Indians first introduced Buddhism to Vietnam. Indeed, Indian Buddhist monks probably came to northern Vietnam after first transmitting Buddhism to southern China.

Vietnam's geography presented several emeritus points to link trade with India. The history of prosperous maritime was trading in the 1st century seen the thread between India and Vietnam as the sea route between the countries was traveled, and goods were exchanged for business which also expanded to culture, arts and religions. The main trade route was known as the "Silk Route" from the western world, passed through India, through the Strait of Malacca in the Malay Peninsula to Java, Sumatra, Indonesia, and Vietnam, and ended with the last port being in China. In Giao-Chau (Jiaozhou), at the beginning of the 3rd century A.D., the Astasahasrika sutra was translated by Khuong-Tang-Hoi (Kang-Senghui). It was considered the oldest Prajna Sutra (Astasahasrika).

Lokasema translated "The Prajna Sutra Damasahasrika" found in the period of the Han dynasty, around 3rd century A.D., in the second part of Prajna Literature (Singh, 2002). The Astasahasrika Sutra was the oldest sutra of the Prajna literature; it surely came to Vietnam through the sea route from Southern India and not China. It was later translated into Chinese by Khuong-Tang-Hoi. Luy-Lau city was a Buddhist complex consisting of several monasteries and Buddhist schools. Besides, Vietnam's Buddhist history predated the Christian era owing to the contributions of Indian, Central Asian, Chinese, and even Vietnamese monks who had

studied Buddhism, perhaps in India or China (Nguyen, 2009). Buddhism persevered in Vietnam until the end of Chinese feudal domination or even until Vietnam became impartial around the 10th century. Although, there had been a few modifications inside the advent routes.

The direct Southwestern routes from India were no longer used. The impact of the teachings the first monks brought back to Vietnam helped instill India's original Buddhist doctrines and practices into Vietnam. Among the Chan sects of the Vinitaruci (Ti-ni-da-luu-chi) and Zen of Wu-Yantong (Vo-Ngon-Thong) sects. Later, around 10th C.E., the Cao-Tang (**草堂**/ Thao-Duong), Lin-Ji (**臨濟**/ Lam-Te), and Cao-Dong schools (**曹洞宗**/ Tao-Dong) took root in Vietnam (Warner, and Owen, 2009). Because the Vietnamese had close ties and were very familiar with the Chinese, they easily accepted Chinese culture, including its beliefs.

Meanwhile, Hinduism and Islam became more popular in India, while Buddhism declined. Buddhist missionaries were no longer sent out. Nevertheless, previous Indian missionaries had already left their mark on Vietnam. They were the first and one of the most important influences on the evolution of Buddhism in Vietnam.

The Indian monk Mahajivaka was key in establishing the Luy-Lau Centre and the First Phase of Buddhism in Vietnam. It was believed that Buddhism reached Vietnam and was then transmitted to China through Tibet and Central Asia. Mahayana Buddhism inspired the Vietnamese to build a center and support the Luy-Lau Buddhist Centre at Giao-Chi (Jiaozi) (Van, 2020). Mahayana Buddhism is an ideological movement that combines the independence of opinion and the resilience of Buddhism with the dissemination of enthusiasm and thirst for knowledge of the spirituality of Buddhism, regardless of sacrifice and misfortune. The great Buddhist works of Nagarjuna, such as the Mādhyamika-sutra (Treatise of the Middle Way) and the Dvādasá-dvāra-sutra (Twelve Gates Treatise) were doctrines that manifested great influence on the Buddhist texts, especially among the Vietnamese and Chinese Buddhists. Vietnamese Buddhists continuously followed the Mahayana path, emphasizing the Bodhisattva way. That did not repudiate the path of Pratyekabuddha and Arahant. Both paths were eminently indicated in several Mahayana texts, such as the Yogācārabhūmi Sūtra, the Perfection of Wisdom Sūtras, and Madhyāyāna texts (Rahula, 1978).

5. Lanka

Later, Lankavong Theravada Buddhism (Laṅkāvaṁśa or Lankavong) Theravada Buddhism in the 13th century A.D. had formally occupied the best function because of the countrywide the records of Thailand. The improvement of Lankavong Buddhism in Thailand

commenced early date. The Lankavong monks preferred to reside in the forest hermitages built by themselves. The Pali (Magadhan script) language was used in their spiritual ceremonies. It was unique from the Sukhodaya priests because the latter used the Sanskrit language for an identical purpose. Lankavong monks adopted this variation impact differed from the local monks. They no longer lived with the origin Sukhodaya monks within identical monastery practices, and they carried out Sanghakamma and different spiritual ceremonies with them (Department of Fine Arts, 2014).

During the reign of Phra Borom Kote, the thirty-first of the Ayutthaya kingdom, a king named Kitti Siri Raj Singha reigned in Lanka. He was discouraged by the decline of Buddhism in his island country and learned that Buddhism was purer in Thailand. Then Lanka sent forth a religious mission to the Thai kingdom, asking for some Thai Bhikkhus to revive the spirit of Theravada Buddhism, which had almost died out over the land. That was a good occasion when Thailand could repay its debt to Lanka (Ling T.O., (1969). The Venerable Upali together when returned to the island. Thus the community of Ceylonese Bhikkhus ordained by the Thai Thera at that time has been called Upali Vangsa or Siam Vangsa. It was a known and revered sect in Lanka.

Part 2: Indianization Influence of Buddhism in Southeast Asia

Firstly, the permit takes a standing factor in unfolding Indianized religion and perception in the one kingdom. All of the evidence above indicates that Indianized religions were widespread across Southeast Asia as early as the third century. Indianized faiths and ideals may be visible in Funan, located alongside the Mekong delta, in which the earliest document discovered there had been stone inscriptions in Vocanh, Buddhist sources in Sanskrit, and a south Indian script displayed to the third century. Incidentally, the Hindu cult of Siva was adored, and Buddhism remained in splendor among different cults until the fifth century. Besides the evolution of cults, the Sanskrit was presented specifically of Indianized cultures that displayed on the scratch of Qaung Nam, Phu-Yen, and the three stone inscriptions in the Tra-Kieu assumed perhaps Champa capital with funding the Shiva Bhadreshavara shrine (Coedes, 1968). Meanwhile, the Cambodian Empire had shrines several the Siva cult shrines during the period of the Khmer kingdom. The establishment of the Mahayana school, Siva cults, and Brahman temple were recorded in the Sanskrit inscriptions found in the Malay Archipelago (Htin, 2006).

Secondly, nearly all the inscriptions in Southeast Asian countries are written in Sanskrit. It looks at the language and literature that influenced Indianization, sometimes called Sanskritization because Sanskrit brings India's Hindu legends, literature, and culture to the Southeast Asia countries. Sanskrit is always regarded as the holy language in Southeast Asia. Sanskrit script was the first known form of writing in Southeast Asia. So, the characters were also adapted for local languages. Today, diversity and local modification of the characters used in Burmese, Thai, Lao, and Cambodian languages originate from Indian language prototypes (Majumdar, 2003). Many inscriptions discovered in different parts of Southeast Asia were written in Sanskrit and Indian script around the fourth and fifth centuries. Indian literature and Indian legends are existing a favorite of Southeast Asia and are told from generation to generation, becoming regional literature such as Ramayana, Jataka, Vasithi, etc. Puppet shows, shadow plays, and live dramatic performances based on the tales of the Ramayana have been popular everywhere. The Indian epics, the pureness, and the Jakarta tales have been taken over. The art and sculpture of Southeast Asia have utilized themes from Indian literature, and their forms clearly show the influence of the Indian style (Burling, Robbins, 1965, p. 69). The inscriptions showed the Sanskrit language by compiling images of Sanskrit literature in this region. Literature has been greatly cultivated, and the evolution of literature has the roots, structure, and aesthetics of the Indianized language.

The third point, the Indian rule, the code of law, and the government, especially were outstanding the concepts of "god-king" called Devaraja, Cakravatin, and Mahameru. It was widely recognized by the kings of the kingdom of Southeast Asia. In 7th century Cambodia, the monarchy was a leader of extraordinary courage, and the Saivite creed was imported from India to measure and describe symbolic courage. Strongest, the king was considered an avatar of a god or descended from a Hindu deity. Later, when Buddhism prevailed, this view was adjusted. However, the position of kings in the world had considered the parallel position of major deities in the universe. Monarchism followed Buddhism between the 11th and 13th centuries. The successors of Funan Jayavarman were addressed by the title of "King of mountain" and built their palaces and religious buildings on the peaks of the hill (Coedes, 1968). One of the main reasons Brahmins were allowed to serve in palaces was to strengthen the status of the king by applying India's concept of the absolute power of kingship.

The fourth point, the arts and architecture of Southeast Asia are also inherited from the Indians. The temples from Cambodia are the sound evidence reflecting the patterns of India. Since pre-Angkor times, they have directly borrowed Indian culture. Nevertheless, after

the Angkor period, the architecture was modified by the Indian character. Also, the remaining Indianized temples such as in Thailand, central Java, Malay Peninsula, and Pagan in Burma indicated that the undeniable influence of Indianized architecture, i.e., Borobudur, Mendut, Lara Jongorand in Java, Po Rome temple, Po Klong Gorai temple in Champa, Anada temple in Burma and another scattering around Southeast Asia. It can also determine the extent of Indianization in Southeast Asia (Majumdar, 1953). Even in the 13th century, different architectural designs were made with local modifications, but that basic art and architecture had presented as Indianized.

The fifth ports were the adaptation of Indian societal construction by the practice of the caste system in Southeast Asian countries. In the early inscriptions in Thailand and Cambodia, the phrase "Varna" appeared to be the same word used for the Indian caste system (Coedes, 1968). However, Ishizawa has denied the existence of the caste system in Southeast Asia, emphasizing that Southeast Asia's stratification differs from the Indian caste system. In Cambodia, the inscription soundly reveals that the class division of society follows hereditary occupations among elites, common people, and enslaved people. The former was based on the allocation of position in society, i.e., the class classification system from Southeast Asian countries and the Indian caste system may be different. The latter is based on a predetermined class based on all generations belonging purity depending on their degree of birth. Although the class system differs in Southeast Asian contexts, the proud use of "Varna" between the royal family and the citizen is the same. It can be induced that the Indian social stratification influenced Southeast Asia's societal construction.

The influence of Indianized civilization started in Southeast Asia, dating back to the first century. There has been an impact on change given the term 'Indianization' through Coedes (1968). They described it as 'the growth of a prepared subculture' that changed fashioned upon Indian conceptions of royalty, Hinduism, Buddhist cults, and the Sanskrit language. India has an impact on supposed the creation of an advanced subculture primarily and there based totally on the artwork of writing, the Sanskrit language, tradition, and the cults of Brahmanism, Hindu mythology, and distinctive artistic styles. Also, they came under direct 'Indianized' rule upon the Hindu conception of monarchy, codes of law, and methods of administration, which occurred slowly and gradually. So, whatever definitions are used for Indianization, the shared and main characters can be classified into 1) Indianized faith and belief mentioned above like Brahmanism and Buddhism, 2) Indianized language and literature along with Sanskrit and Ramayana, 3) Indianized kingship and administrative institutions, 4)

Indianized art and architecture found out through constructing designs and 5) Indianized manner of social production along with caste device and the rites of passages and forth. Some of the early Indianized kingdoms through records of Southeast Asia, specifically Funan, Champa, Khmer, and Shrivijaya, which cover all of South Asia regions at that time. The evidence from several kingdoms could exhibit the Indianization manner in Southeast Asia.

Conclusion

At the time of the induction of Buddhism into Suvarnabhumi, the Thais were still in the South of China. Through the friendly relationship with China during the reign of Emperor Ming, the Thais were converted to Buddhism. Khun Luang Mao, who ruled over the kingdom of Ailao at the beginning of the seventh Buddhist century, was the first Thai ruler who declared himself a Buddhist and the upholder of the faith. The missions of King Asoka from India to spread Buddhism in different countries who came to Suvarnabhumi have been ascribed to the early Amaravati school of India. Buddhism introduced in Thailand was Theravada and Mahayana during the reign of Kaniṣka, who sent many missionaries to propagate the new sect. It spread to the neighboring countries of Sumatra, Java, and Kambuja or Cambodia. Mahayana Buddhism missionaries from South India gradually spread to Sumatra from the beginning of the fifth century A.D. Pukam or Pagan Theravada Buddhism in the 11th century A.D. While the Khmer people were still very powerful in the East, Anirudh the Great, the king of Pagan or Pukam had risen to power in all of Burma. Pukam Hinayana Buddhism was brought into these areas and received great support from king Anirudh. Vietnamese Buddhism reflects the interference of major cultures in the region.

The art of Vietnamese Buddhism has absorbed external cultural elements from Champa and Indianized, such as the Apsara, the goddess Kinnari, the Garuda god, the Dhammapala god, and especially the images of Buddha Shakyamuni, etc. The important Buddhist monument sites are illustrated, i.e., Dau Pagoda, Dien-Huu Pagoda, Pho-Minh Stupa, Binh-Son Stupa, Bao-Thang stupa, and Quynh-Lam pagoda. Lanka (Laṅkāvaṁśa or Lankavong) Theravada Buddhism in the 13th century A.D. The evolution of Lankavong Buddhism began early date in Thailand. The Lankavong monks preferred to reside in the forest hermitages built by the king. They used the Pali language in performing their religious ceremonies. The Ayutthaya kingdom had a Buddhism relationship with Lanka. As mentioned above, most evidence of the actions of the Indianized civilization is seen from inscriptions written in Sanskrit, archaeological ruins, and sculptures found in temples. They can be predicted as the

entry of Indianized civilization. These inscriptions can reveal religion, kingship, literature, and other characteristics of Indianization in Southeast Asia, and Lanka, which are intertwined. Influence of Indianization is classified into 1) Indianized faith and belief mentioned above like Brahmanism and Buddhism, 2) Indianized language and literature along with Sanskrit and Ramayana, 3) Indianized kingship and administrative institutions, 4) Indianized art and architecture found through constructing designs and 5) Indianized manner of social production along with caste device and the rites of passages and forth.

References

Ali, D. (2021). *Towards a history of courtly emotions in early medieval India, c. 300–700 CE.* South Asian History and Culture, 1-17. https://www.doi.org/10.1080/19472498.2021.1889797

Andaya, B. W. (2021). *Religion and Commerce in Southeast Asia.* United Kingdom: Oxford Research Encyclopedia of Asian History. https://oxfordre.com › acrefore-9780190277727-e-545

Ashta, A. (2021). *Postulation of India-Japan Vedic-Buddhist cross-cultural management cluster: conceptualizing a spiritual philosophy-based explanation for emerging theory.* Management Research Review. https://www.doi.org/10.1108/MRR-06-2020-0345.

Bapat, P.V., (ed.), (1956). *2500 Years of Buddhism*. Delhi: Ministry of Information and Broadcasting, Delhi, India.

Bhandari, S. R. (2021). *The Dimensions of Language and Thought in the Vedic Literature.* Theory and Practice in Language Studies, 11(2), 135-144.

Burling, & Robbins. (1965). *Hill Farms and Padi Fields: Life in Mainlad Southeast Asia.* Englewood Cliffs. N.J. Prentice-Hall.

Codes. (1930). *Bulletin.* The Malay inscriptions of *Srivijaya*. Article: Ecole Francaise de I'Extreme Orient.

Coedes, G. (1968). *The Indianized States of Southeast Asia, East-West Center.* Honolulu: Hawaii: University of Hawaii. U.S.A.

Coedès, G. & Walter F., & Vella. (1968). *The Indianized States of Southeast Asia.* Brown S., ed Cowing. trans. Hawaii: University of Hawaii. U.S.A.

David, K. (2003). *Thailand: A short history*. (2nd ed.). Bangkok: Silkworm Books.

Department of Fine Arts. (2014). *King Ram Khamhaeng and the Lankavong Buddhism.*: Bangkok: Silpakon Journal. Silpakon University. Thailand.

Fau, N., Sirivanh, K., & Christian, T., (2013). *Transnational Dynamics in Southeast Asia: The Greater Mekong Subregion and Malacca Straits Economic Corridors.* Bangkok: Institute of Southeast Asian Studies.

Htin, A.U. (1976). *Prawattisāt Phamā. Press: Sangkhommasat lae Manutsayasat Samakhom Sangkhommast Haeng Prathet Thai-1976.* University of Michigan. PDF. Accessed: 17 September 2018.

Khruarat, T., & Mukdamanee, V. (2021). *Creative painting Project from Dvaravati art style*. (Doctoral dissertation). Silpakorn University. Thailand.

Kumar, S., & Choudhury, S. (2021). *Ancient Vedic Literature and Human Rights: Resonances and Dissonances.* Cogent Social Sciences, 7(1), 1858562.

Le Manh That (1999), *Lich Su Phat Giao Viet Nam* (History of Vietnamese Buddhism), Hue: Thuan Hoa, 1(1).

Le May, R., & Le May, R. S. (1938). A concise history of Buddhist art in Siam. CUP Archive.

Ling, T.O. (1969). *Buddhist factors in population growth and control: A survey based on Thailand and Ceylon.* Population Studies, 23(1), 53-60.

Majumdar, R.C. (1953). *The Indo-Siam Culture (India and Thailand) Quarterley.* 2(1), 103-121.

Majumdar, R.C. (2003). *Ancient Indian colonization in South-east Asia.* Delhi: Motilal Banarsidass: Publishers Private Limited.

Nguyen, T.T. & Hoang, T.T. (2008). The History of Buddhism in Vietnam. Institute of Philosophy, Vietnamese Academy of Social Sciences, Washington, D.C.: The Council for Research in Values and Philosophy, Cardinal Station, USA.

Schafer, R. (2018). *Ethnography of Ancient India.* Wiesbaden. Otto Uarrassowitz. 1954. E-Book.

Sharma, V., & Kant, S. (2021). *Reflection of Buddhism on The Constitution of India.* Bodhi Path, 20(1), 10-16.

Shukla, S. (2021). *Urdu poetry: A romance between the eternal and ephemeral.* The Humanistic Psychologist. https://www.doi.org/10.1037/hum0000230.

Singh, J. (2002). *An Introduction to Madhyamika Philosophy*. (2nd ed.). Delhi: Motilal Banarsidass Pub.

Stanlaw, J. (2002). *Ancient China and Its Enemies: The Rise of Nomadic Power in East Asian History.* History Reviews of New Books 31(1), 43-43.

Thepa, P. C. A. (2563). The Transmission of Indian Buddhist Cultures and Arts towards Funan Periods on 1st-6th Century the Evidence in Vietnam. International Journal of Development Administration Research 4(1), 7-16.

Thich, M.T. (2009). A Brief History of Vietnamese Buddhism, Reprint. Saigon: Minh Duc, the Journal of Global Buddhism Reserch Article, 10(1), 423-458.

Thakur, U. (1986). *Some Aspects of Asian History and Culture.* (1st ed.). New Delhi: Shakti Malik Abhinav Publication. Hauz Khas.

Van, V. H. (2020). *The Foundation of Vietnam and India Relation*. Historical Values. Asian Social Science, 16(1), 1-11.

Voretzsch, E. A. (2013). Altchinesische Bronzen. Springer-Verlag.

Walpola, R. (1978). Cite in. KH Potter - Journal of Indian Philosophy. Springer.

Warner, D. X., & Owen, S. (2009). *The Making of Early Chinese Classical Poetry The Late Tang: Chinese Poetry of the Mid-Ninth Century (827-860).* The Journal of Asian Studies, 68(4), 1262.

Wilder, W. (2021). *Communication, social structure and development in rural Malaysia: A study of Kampung Kuala Bera*. Routledge.

Wilfred, F. (2021). *Religious Identities: From the Colonial to the Global*. Religious Identities and the Global South. Cham: Palgrave Macmillan.

Wisetchat, S. (2013). *Visualizing the Evolution of the Sukhothai Buddha.* Southeast Asian Studies, 2(3), 559-582.

Zou, D. V., & Kumar, M. S. (2011). *Mapping a colonial borderland: Objectifying the geo-body of India's Northeast*. The Journal of Asian Studies, 141-170.

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์เพื่อเสริมสร้างการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็ง*

A Model Development of Professional Learning Community Management Model of Supervision Monks to Strengthen the Moral Learning Organization

[1]พระศรีธรรมภาณี, [2]ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์,
[3]พระมหานพดล ธมฺมานนฺโท, [4]สุพิชฌาย์ เลาหะพานิช และ [5]เอกภพ พรหมสุทธิรักษ์
[1]Phrasridhammapani, [2]Khantong Watanapradith,
[3]Phramaha Noppadol Dhammananto, [4]Supitcha Laohapanich
and [5]Eakphop Phromsuthirak
[1,2,3,4,5]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
[1,2,3,4,5]Mahachulalongkornrajavidyalaya Universiry, Thiland.
[2]Correspondinng Author's Email: Kanthong.wat@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์ 2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์เพื่อเสริมสร้างการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็ง 3) เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์เพื่อเสริมสร้างการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็ง ใช้รูปแบบวิจัยเชิงปฏิบัติติการ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ พระสอนศีลธรรม จำนวน 71 รูป ในพื้นที่ 4 ภาค เครื่องมือวิจัยที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างสร้างสรรค์ (AIC) การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และ การสะท้อนคิด

ผลการศึกษาพบว่า 1) องค์ประกอบของการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์ มี 2 องค์ประกอบสำคัญ คือ (1) การพัฒนาพระนิเทศก์ คือ การมีโครงสร้างรับรอง ได้รับการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง มีกระบวนการคัดเลือกที่มีคุณภาพ ได้รับการส่งเสริมและให้กำลังใจ (2) การส่งเสริมสร้างการทำกระบวนการ PLC ด้วยการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การสร้างพื้นฐานการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงรุก 2การสร้างบรรยากาศความเป็นกัลยาณมิตรและความเป็นเครือข่าย การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำ PLC และการจัดสรรพื้นที่ที่เหมาะกับบริบทของพระนิเทศก์ 2) การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์เพื่อเสริมสร้างการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทาง

*Received June 5, 2022; Revised June 15, 2022; Accepted June 16, 2022

ศีลธรรมที่เข้มแข็ง ด้วยการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างสรรค์แบบ Hybrid ได้แก่ ออนไลน์ ออนไซต์ 3 วัน ตามขั้นตอน AIC และการทำโครงการร่วมกันระหว่างพระนิเทศก์ พระบริหาร เพื่อพัฒนาพระสอนศีลธรรม 3) ผลการใช้รูปแบบที่สร้างสามารถพัฒนาพระนิเทศก์ให้มีกิจกรรมสามารถเสริมสร้างองค์กรของพระนิเทศก์ได้ โดยอยู่บนพื้นฐานของการทำให้พระนิเทศก์สามารถ เขียนแผน สอน นิเทศ รู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง และเห็นคุณค่าของการทำ PLC ช่วยทำให้เกิดความเข้มแข็งของพระนิเทศก์ องค์ความรู้จากการวิจัย เรียกว่า PLC Model ประกอบด้วย กระบวนการบริหารจัดการเชิงพื้นที่อย่างมีระบบรองรับ กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและสร้างเครือข่าย กระบวนการสื่อสารเสริมพลังการทำงานเป็นทีม

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารจัดการ; ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ; พระนิเทศก์; องค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรม

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the components of management of professional learning community for supervising monks; 2) to develop the management model of a professional learning community for supervising monks to strengthen strong moral learning organization; and 3) to evaluate the management model of the professional learning community for supervising monks to strengthen strong moral learning organization. The study employed an action research approach with the target group comprising 71 moral teaching monks in four regions. The research instruments included an in-depth interview form, a creative training workshop based on the AIC process, participation observation, and reflection.

From the study, the following results are found: 1) The management of professional learning community for supervising monks consists of two important components which are: the first component refers to the development of supervising monks, namely having a structure to support and promote continual potential development, having a quality selection process, and having support and encouragement; and the second component refers to the promotion of professional learning community of supervising monks through vision creation, the creation of a foundation for active Buddhist learning management, the establishment of a professional learning community, the creation of a friendly atmosphere and networking, the use of technology in the professional learning community, as well as the allocation of areas appropriate to the context of supervising monks. 2) The development of the management model of a professional learning community for supervising monks to strengthen strong moral learning organization includes the three-day creative training workshop that uses a hybrid

approach, including both on-site and online platforms. The training workshop is based on the AIC process and a joint project between supervising monks and monks for supervision administration to develop moral teaching monks. 3) The results from applying the model reveal that it can develop the supervising monks with activities that can enhance the organization of supervising monks. The model is founded on the foundation that supervising monks can develop the supervising teaching plan, and recognize their roles and duties, as well as the values of professional learning community. The new body of knowledge gained is "PLC" model which consists of the systematic area-based management, the learning process for change and network building, and the communication process for empowering teamwork.

Keywords: Management Model; Professional Learning Community; Supervising Monks; Moral Learning Organization

บทนำ

สำนักงานพระสอนศีลธรรมถือได้ว่าเป็นโครงการที่ภาครัฐให้การสนับสนุน ด้วยเล็งเห็นว่าพระสงฆ์มี บทบาทสำคัญในฐานะผู้นำทางจิตปัญญาให้กับชาวพุทธและสังคม การที่พระมีพื้นที่สร้างความเห็นถูกให้กับเยาวชนในสถานศึกษา มุ่งหมายให้การศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้แทรกซึมอยู่ในวิถีเยาวชน สร้างภูมิคุ้มกันทางศีลธรรม และเป็นฐานการเรียนรู้ที่พัฒนาเยาวชนให้มีสติปัญญารู้เท่าทันโลก เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขบนวิถีพอเพียง และเติบโตเป็นกำลังสำคัญของชาติที่เห็นประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน บทบาทของ พระสอนศีลธรรมในฐานะครูพระมีผลกระทบในการพัฒนาสังคมโดยรวมและส่งผลต่อนโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืน ระดับชาติสะท้อนจากรายงานวิจัย คือ การนำหลักธรรมมาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน สร้างจิตสำนึกให้แก่ นักเรียนในการหวงแหนวัฒนธรรมและประประเพณี นำหลักธรรมที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติที่บ้านและในชีวิตประจำวัน (Prakru Palad Suwatthanabundithkun, 2015) สอดคล้องกับการศึกษาของ Chueasamut (2015) กล่าวว่า การปลูกฝัง คุณธรรมของพระสอนศีลธรรมทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสม มีความสุข และสามารถนำหลักธรรมไปพัฒนาคุณภาพชีวิตได้

ทั้งนี้ที่ผ่านมาโครงสร้างการดำเนินการสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ผ่านมาเป็นการรวมศูนย์การบริหารงานอยู่สำนักงานส่วนกลาง ซึ่งพบว่าทำให้เกิดช่องว่างในการบริหาร กำกับติดตามพระสอนศีลธรรม ขาดการเชื่อมต่อประสานระหว่างครูพระสอนศีลธรรมกับสถานศึกษาที่เป็นระบบและ มีมาตรฐาน การช่วยแก้ไขปัญหา เสริมสร้างพลังใจจากกัลยาณมิตรที่มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการจัดการ เรียนรู้ที่สามารถเป็นพี่เลี้ยงถ่ายทอดและช่วยเหลือเกื้อกูลได้อย่างใกล้ชิด กล่าวได้ว่า การจะบรรลุวิสัยทัศน์และตอบ โจทย์ยุทธศาสตร์สำนักงานพระสอนศีลธรรม ตามแผนแม่บท (พ.ศ. 2563-2569) คือ การพัฒนาโครงสร้างการ พัฒนาบุคลากรพระสอนศีลธรรม ตั้งแต่ระดับปลายน้ำ คือ พระสอนศีลธรรม กลาง

น้ำ คือ พระนิเทศก์ในการเป็นพี่ เลี้ยงกัลยาณมิตรติดตามกำกับการจัดการเรียนการสอน และต้นน้ำ คือ พระบริหารนิเทศก์ซึ่งทำหน้าที่ทั้งเป็นพระนิเทศก์และเป็นพระบริหารการนิเทศที่จะมาช่วยแบ่งภาระงานและทำให้ประสิทธิภาพการทำงานของพระสอน ศีลธรรมได้รับการพัฒนายิ่งขึ้น

แนวคิดพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้พระนิเทศมีความเข้มแข็ง นอกจากพัฒนาให้พระนิเทศก์ได้เรียนรู้หลักการนิเทศ การจัดการเรียนรู้ตามมาตรฐานการศึกษาแล้ว หลักการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) เรียกโดยย่อว่า PLC เป็นแนวคิดที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันของผู้ประกอบวิชาชีพที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาสมรรถนะเชิงวิชาชีพและคุณภาพของนักเรียนร่วมกัน ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ การเรียนรู้ประสบการณ์ปฏิบัติงานในเขตพื้นที่หรือโรงเรียน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นการเรียนรู้ร่วมกันมากกว่าการสอนงานวิชาชีพ มีการทำงานร่วมกัน และความรับผิดชอบต่อตนเอง ซึ่งแนวคิดนี้ได้นำมาใช้ในแวดวงการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแวดวงวิชาชีพครู แต่อย่างไรก็ตามด้วยบริบทของพระสอนศีลธรรมกับครูมีความแตกต่างกัน ดังนั้นการทำ PLC ของพระนิเทศก์น่าจะแตกต่างกันอันเนื่องจากบริบทของบทบาทหน้าที่และความเป็นพระสงฆ์ ดังนั้นการค้นหารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์จึงเป็นประเด็นที่ควรให้พระนิเทศก์มีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการทำ PLC ที่เหมาะสมกับบริบทของพระสงฆ์ โดยผู้วิจัยได้นำเทคนิค Appreciation Influence Control หรือเรียกโดยย่อว่า AIC ซึ่งเป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างสร้างสรรค์เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมคิดอย่างเท่าเทียมกันในการแสวงหาหนทางที่จะนำกลุ่มบรรลุเป้าหมายที่กลุ่มวางไว้ร่วมกัน จากการศึกษาของ Chantarasupasen et al. (2020) ได้นำเทคนิค AIC มาใช้ในการสร้างการมีส่วนร่วมการเฝ้าระวังและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์แมงกะพรุนน้ำจืด ในพื้นที่ตำบลหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนนำไปสู่การค้นแนวทางการดำเนินโครงการเพื่อการเฝ้าระวังและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์แมงกะพรุนน้ำจืด ได้แนวทางปฏิบัติในการแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม 4 โครงการ กล่าวได้ว่า เทคนิค AIC เป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมนำพาไปสู่จุดหมายที่ต้องการร่วมกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำเทคนิค AIC มาใช้เป็นเครื่องมือในการออกแบบกิจกรรมเพื่อค้นหารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของงานวิจัยนี้

งานวิจัยโครงการย่อย 2 นี้ อยู่ภายใต้แผนวิจัยเรื่อง การพลิกโฉมพระสอนศีลธรรม: การพัฒนาพระบริหารการนิเทศก์พระนิเทศและพระสอนศีลธรรมเพื่อสร้างพลังขับเคลื่อนศีลธรรมในสังคมไทย โดยมุ่งเสริมสร้างศักยภาพพระนิเทศก์มาร่วมสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เข้มแข็ง บูรณาการร่วมกับฐานการบริหารจัดการวิถีพุทธ ให้เกิดความรักสามัคคีและเป็น น้ำหนึ่งใจเดียวกันตามหลักพระพุทธศาสนา คือ หลักสาราณียธรรม และหลักการบริหารองค์กรให้เข้มแข็ง คือ หลักอปริหานิยธรรม 7 เป็นกลไกในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พลิกโฉมการทำงานสร้างพลังขับเคลื่อนศีลธรรมในสถานศึกษา สร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุข เด็กและเยาวชนไทยมีปัญญาตื่นรู้ และสติรู้เท่าทันสถานการณ์โลกแห่งการเปลี่ยนแปลงและกระแสยุคดิสรัปชั่น อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพเป็นอนาคตของชาติไทยสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูพระนิเทศ

2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูพระนิเทศเพื่อเสริมสร้างการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็ง

3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูพระนิเทศเพื่อเสริมสร้างการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็ง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาโครงการย่อย 2 ใช้รูปแบบการงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยกำหนดพื้นที่ศึกษานำร่อง 4 ภาค โดยใช้เกณฑ์การเลือกจังหวัดแบบเจาะจง คือ พิจารณาจากความเข้มแข็งของวิทยาเขต/วิทยาลัยสงฆ์ในสังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและความเข้มแข็งของเครือข่ายพระสอนศีลธรรม ผลการกำหนดพื้นที่วิจัยแต่ละภูมิภาค ประกอบด้วย 1) ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำพูน 2) ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดชลบุรี และกรุงเทพมหานคร 3) ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง 4) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดขอนแก่น ดำเนินการวิจัยตามระยะการวิจัยรตามแนวคิดของ Kemmis, and McTaggart (1988) โดยกำหนดวิธีการวิจัยเป็น 2 ระยะ 1) ขั้นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้น 2) ขั้นปฏิบัติการตามวงจร PAOR 4 ขั้นตอนหลัก คือ Planning - การวางแผนเพื่อไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น Action - ลงมือปฏิบัติการตามแผน Observation – สังเกตการณ์ - Reflection สะท้อนกลับ 3) ขั้นสรุปผลการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ขั้นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้น

1.1) ศึกษาเอกสารเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดเบื้องต้นที่นำมาใช้ในการออกแบบเครื่องมือและกิจกรรม แนวคิดหลักที่นำมาใช้ ได้แก่ ทักษะความเป็นครู หลักการนิเทศ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21

1.2) สร้างและตรวจสอบเครื่องมือที่ได้จากกรอบแนวคิด โดยเครื่องมือวิจัยที่ใช้ คือ การสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างด้วยสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) เพื่อค้นหาความคาดหวังของการมีพระนิเทศก์ การพัฒนาพระนิเทศก์ ปัจจัยที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์ โดยเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ผ่านการตรวจคุณภาพเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้สถานศึกษาวิถีพุทธ ตรวจสอบคุณภาพในด้านของความเที่ยงตรงในเชิงเนื้อหา (Content Validity) นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบถอบถาม (Index of Item Objective Congruence : IOC) ได้ค่า IOC = 0.8

1.3) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มพระสอนศีลธรรม จำนวนภาคละ 2) กลุ่มครูและผู้อำนวยการสถานศึกษา 3) กลุ่มศึกษานิเทศก์ 4) กลุ่มผู้บริหาร บุคลากรสำนักงานพระสอนศีลธรรม โดยกำหนดจำนวนภาคละ 7-10 ท่าน ใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง

(Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ (1) อยู่ในพื้นที่ศึกษาวิจัย (2) มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรมหรือสถานศึกษาวิถีพุทธไม่น้อยกว่า 5 ปี และ (3) มีประสบการณ์ในการร่วมงานกับสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมาก่อน

2) ขั้นปฏิบัติการตามวงจร PAOR 4 ขั้นตอนหลัก คือ

2.1) Planning การวางแผนเพื่อไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลพื้นฐานที่ได้มาออกแบบเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย ชุดปฏิบัติการการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์ เครื่องมือในการประเมินผลและติดตาม การสังเกตการณ์ การสะท้อนคิด (After Action Review) การทำโครงการ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการทำสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน ใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นผู้เชี่ยวชาญตามสาขาที่กำหนด สาขาละ 1 ท่าน มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี ประเด็นในการสนทนา ได้แก่ ความเหมาะสมของเกณฑ์ในการคัดเลือก เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน รูปแบบกิจกรรม เนื้อหาและกระบวนการที่นำมาใช้ ปรับปรุงเครื่องมือและวางแผนกำหนดการลงพื้นที่ 4 ภาค กำหดนกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นพระสอนศีลธรรมที่ผ่านการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติ (1) มีคุณสมบัติผ่านเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนด (2) ผ่านการสัมภาษณ์ของคณะกรรมการ (3) กำหนดกลุ่มตัวอย่างตามภาค ภาคละไม่เกิน 20 รูป รวมจำนวน 80 รูป โดยการจัดกิจกรรมแยกเป็นแต่ละภาค

2.2) Action ลงมือปฏิบัติการตามแผน โดยผู้วิจัยนำชุดปฏิบัติการปฏิบัติการการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์ เป็นการจัดกิจกรรมแบบ Hybrid ผสมผสานร่วมกับการใช้ประชุมออนไลน์ด้วย Zoom meeting และการจัดกิจกรรมออนไซต์ 3 วัน โดยการใช้เทคนิค AIC ประกอบด้วย ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation : A) ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence : I) ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C) และการฝึกปฏิบัติการด้วยการทำโครงการร่วมกันของแต่ละภาค การประเมินผลในด้วยการสังเกตการณ์ การสะท้อนคิด (After Action Review) ที่ได้ในช่วงจัดกิจกรรม นำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนากิจกรรมในภาคต่อไป

2.3) Observation – สังเกตการณ์ โดยการติดตามสังเกตการณ์การทำโครงการของพระนิเทศก์แต่ละภาค เพื่อมองหาปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ ตลอดจนประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติการตามแผนว่ามีสภาพหรือลักษณะเป็นอย่างไร โดยใช้การสังเกตการณ์ผ่านช่องทางการสื่อสารไลน์กลุ่ม การประชุมออนไลน์ บันทึกข้อสังเกตการณ์ที่ได้เพื่อสะท้อนข้อมูลกลับให้กับพระนิเทศก์

2.4) Reflection สะท้อนกลับ โดยการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ในการประเมินเพื่อถอดบทเรียนรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูพระนิเทศก์เพื่อเสริมสร้างการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็ง การสนทนากลุ่มเฉพาะ ประกอบด้วยตัวแทนพระนิเทศก์ พระบริหารการนิเทศ ครู ผู้อำนวยการสถานศึกษา และศึกษานิเทศก์ 4 ภาค รวม 25 รูป/คน โดยมีประเด็นชวนสนทนา โดยให้ผู้เข้าร่วมได้สะท้อนความรู้สึกในการเข้าร่วมกิจกรรม สิ่งที่เห็นในการพัฒนา

พระนิเทศก์ กระบวนการทำงานของพระนิเทศก์ ปัจจัยความสำเร็จในการทำงานและการแก้ปัญหาในระหว่างทำงานโครงการของพระนิเทศก์

3) ขั้นสรุปผลการศึกษา ผู้วิจัยสรุปรายงานผลโดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย โดยการเปลี่ยนตัวผู้สังเกตหรือสัมภาษณ์และ 3) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีสังเกตควบคู่ไปกับการซักถาม นำสรุปข้อมูลแบบอุปนัย

จริยธรรมในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญและตระหนักถึงสิทธิส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง เครื่องมือวิจัยได้รับการตรวจรับรองจริยธรรมวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว.92/2564

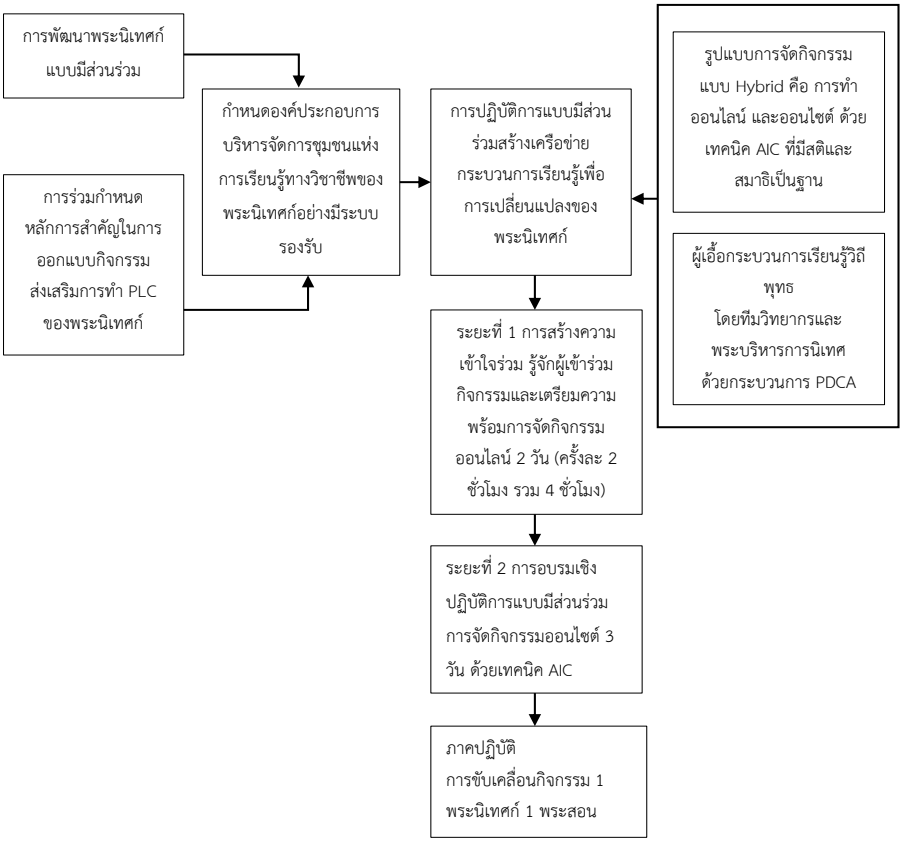
ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 องค์ประกอบของการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์ ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์ มี 2 องค์ประกอบสำคัญ กล่าวคือ องค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาพระนิเทศก์ ประกอบด้วย (1.1) การมีโครงสร้างรับรองให้การสนับสนุน ซึ่งต้องเริ่มต้นจากการรับรู้ความหมายของพระนิเทศก์ ความคาดหวังจากผู้เกี่ยวข้อง (1.2) มีกระบวนการคัดเลือกที่มีคุณภาพ โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของพระนิเทศก์ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการคัดเลือกพระสอนศีลธรรมที่สามารถพัฒนาเป็นพระนิเทศก์ (1.3) มีการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สมรรถนะพระนิเทศก์เป็นไปตามที่ผู้เกี่ยวข้องให้ความคาดหวัง (1.4) มีการส่งเสริมให้กำลังใจซึ่งปัจจัยที่ทำให้พระนิเทศก์ประสบความสำเร็จและมีความยั่งยืน องค์ประกอบที่ 2 การส่งเสริมสร้างการทำกระบวนการ PLC ของพระนิเทศก์ ประกอบด้วย (2.1) การสร้างวิสัยทัศน์และแรงจูงใจร่วมกัน (2.2) การสร้างพื้นฐานความเข้าใจร่วมในการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเชิงรุก (Active Learning) และแนวทางการทำ PLC (2.3) การสร้างบรรยากาศความเป็นกัลยาณมิตรและความเป็นเครือข่าย (2.4) ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำ PLC และการจัดสรรพื้นที่ที่เหมาะกับบริบทของพระนิเทศก์

วัตถุประสงค์ที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์เพื่อเสริมสร้างการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็ง ด้วยการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างสรรค์แบบ Hybrid ได้แก่ ออนไลน์ ออนไซต์ 3 วัน ตามขั้นตอน AIC และการทำโครงการร่วมกันระหว่างพระนิเทศก์ พระบริหาร เพื่อพัฒนาพระสอนศีลธรรม โดยรูปแบบมีองค์ประกอบ ดังนี้ ดังนี้

(1) การกำหนดองค์ประกอบการบริหารจัดการเชิงชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์อย่างมีระบบรองรับ ด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพระนิเทศก์ โดยการการรับฟังความเห็นและสร้างการตระหนักรู้ในการมี พระนิเทศก์ การมีส่วนร่วมในกระบวนการคัดเลือกที่มีคุณภาพ การเสริมพลังและให้กำลังใจ การกำหนดหลักการสำคัญในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมการทำ PLC ของพระนิเทศก์ โดยการสร้างวิสัยทัศน์และแรงจูงใจร่วมกัน การปรับพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ Active Learning และ

แนวทางการทำ PLC การสร้างบรรยากาศความเป็นกัลยาณมิตรและความเป็นเครือข่าย การส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำ PLC และการจัดสรรพื้นที่ที่เหมาะกับบริบทของพระสอนศีลธรรม

รูปภาพที่ 1 กระบวนการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์เพื่อเสริมสร้างการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็ง

(2) การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสร้างเครือข่ายกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของพระนิเทศก์ ซึ่งมีปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ 1) ผู้เอื้อกระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ (Buddhist Facilitator) โดยการทำงานร่วมกันของทีมวิทยากรและพระบริหารการนิเทศ เพื่อทำให้บรรยากาศในการเรียนรู้มีความเป็นเอกภาพระหว่างศาสตร์ด้านการศึกษาสมัยใหม่และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งในเรื่องของการรักษาวัตรปฏิบัติและการเข้าใจ เข้าถึง บริบท ปัญหาของพระสอนศีลธรรม รวมทั้งเป็นการสร้างเสริมสัมพันธภาพระหว่างพระบริหารการนิเทศและพระนิเทศก์ โดยพระบริหารการนิเทศมีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงประคับประคองบรรยากาศการเรียนรู้ให้สมกับสมณรูป นำกระบวนการ PDCA (Plan Do Check Act) อย่างมีส่วนร่วมมาวางแผนการวิเคราะห์ผู้เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อการเตรียมการก่อนการอบรม ระหว่างอบรม และหลังการอบรม นำไปปรับปรุงใช้ในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป 2) การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ Hybrid ด้วยเทคนิค AIC ที่มีสติและสมาธิเป็นฐาน โดยจัดกิจกรรมแบบออนไลน์ ควบคู่ กับการจัดกิจกรรมแบบออนไซต์ กำหนดกิจกรรมเป็น 2 ช่วง ระยะที่ 1 การสร้างความเข้าใจร่วม รู้จักผู้เข้าร่วมกิจกรรมและเตรียมความพร้อม การจัดกิจกรรมออนไลน์ด้วยระบบออนไลน์ Zoom Meeting 2 วัน (ครั้งละ 2 ชั่วโมง รวม 4 ชั่วโมง) ระยะที่ 2 การ

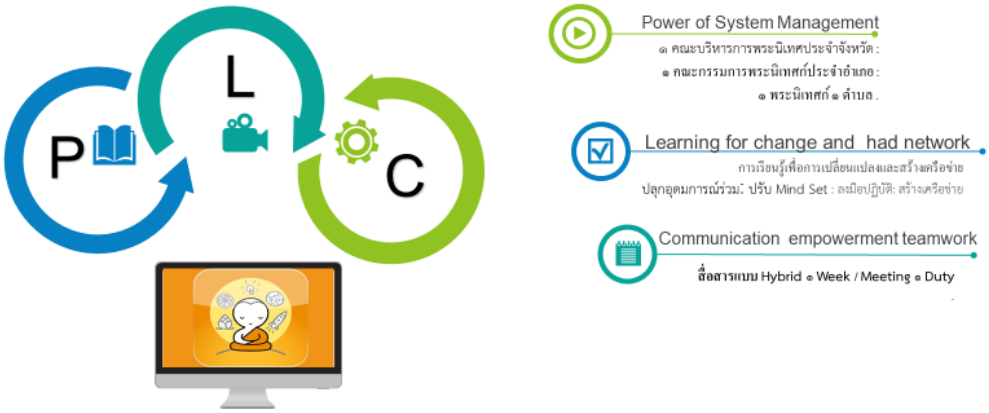
อบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแบบออนไซต์ 3 วัน ตามขั้นตอน AIC ประกอบด้วย ขั้นตอนกิจกรรม A (Appreciation) คือ การค้นหาสภาพปัญหาและความต้องการด้วยการยอมรับชื่นชม โดยมีกิจกรรมประกอบด้วย (1) เปิดประตูสู่หัวใจการเป็นพระนิเทศก์ (2) การ์ดนำพา อดีต-ปัจจุบัน-อนาคต สู่พลังใจเป็นหนึ่ง (3) เสริมฐานการเขียนแผนการเรียนรู้แบบกัลยาณมิตร (4) สร้างสรรค์การออกแบบการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม (5) กิจกรรมเปิดประตูสู่หัวใจการเป็นพระนิเทศก์ (6) จุดเทียนเพิ่มเชื้อ สู่การนิเทศอย่างมืออาชีพ ขั้นตอนกิจกรรม I (Influence) คือ การร่วมกันปฏิบัติวางแผนเพื่อการพัฒนา โดยมีกิจกรรมประกอบด้วย (1) ถักทอความคิดสู่ปฏิบัติการนิเทศ (2) รวมพลังพระนิเทศก์ร่วมสร้างวิสัยทัศน์ พื้นที่เสรี บนวิถีแห่งการแบ่งปัน เสริมพลัง PLC แบบมีส่วนร่วม ขั้นตอนกิจกรรม C (Control) คือ การนำแผนลงมือปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วมและมีทิศทาง โดยมีกิจกรรม (1) World Café ทิศทางการทำ PLC ของพระนิเทศ เพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็ง รวมพลังเป็นหนึ่งขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ของพระนิเทศ สรุปถอดบทเรียนด้วยเทคนิค AAR (After Action Review) สร้างพันธะสัญญาใจ ผลการใช้ชุดการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสร้างเครือข่ายกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของพระนิเทศก์ ทำให้ได้พระนิเทศ 4 ภาค ที่ผ่านกระบวนการคัดเลือกแบบมีส่วนร่วม จำนวน 71 รูป ได้วิสัยทัศน์และพันธกิจแบบมีส่วนร่วมกันตามบริบทของพระนิเทศก์ทั้ง 4 ภาค เพื่อนำไปขับเคลื่อนสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ศีลธรรมที่เข้มแข็ง พระนิเทศก์ได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาเชิงรุกตามหลักการสอนแบบ Active Learning เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ลงมือทำ หลักการนิเทศก์ที่สอดรับกับวิถีของพระสอนศีลธรรม และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของกลุ่มพระนิเทศก์ผ่านการทำโครงการที่สอดรับกับพันธกิจและวิสัยทัศน์ โดยทุกภาคเห็นสอดคล้องกันในการขับเคลื่อนกิจกรรม 1 พระนิเทศ 1 พระสอน ซึ่งเป็นการนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาถ่ายทอดสู่พระสอนศีลธรรมและฝึกการนิเทศโดยจับคู่พระสอนศีลธรรมกับพระนิเทศก์ และการถอดบทเรียนนิเทศโดยกระบวนการ PLC โดยระหว่างการดำเนินโครงการนักวิจัยและทีมพระบริหารการนิเทศเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาและจัดประชุมติดตามงานออนไลน์ มีพระสอนศีลธรรมที่เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 71 รูป ได้รับพัฒนาการทำแผนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลัก OLE คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการสอน (Learning) แบบ Active Learning การวัดและประเมินผล (Evaluation) ข้อสังเกตพระสอนศีลธรรมที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า ส่วนใหญ่พระสอนศีลธรรมยังไม่เข้าใจเรื่องการทำแผนการสอนทำให้ไม่เห็นความสำคัญ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา การมีพี่เลี้ยงที่เป็นพระนิเทศที่ทำงานร่วมกับพระบริหารการนิเทศ และมีศึกษานิเทศก์ ครู ผู้อำนวยการสถานศึกษาให้ความสนับสนุนเป็นกัลยาณมิตรร ทำให้พระสอนศีลธรรมได้รับกำลังใจและเกิดกระบวนการเรียนรู้ ร่วมสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็ง

วัตถุประสงค์ที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์เพื่อเสริมสร้างการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็ง โดยการเสวนาถอดบทเรียนจากตัวแทนกลุ่มเครือข่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมโดยประเมินตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ กล่าวคือ ต้นน้ำ เป็นการคัดเลือกพระนิเทศก์จากการมีส่วนร่วมทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกถึงคุณค่าของการเข้าร่วมเป็นพระนิเทศก์และผู้เกี่ยวข้องได้รับรู้ข่าวสารกิจกรรมและมีส่วนเข้ามาร่วมกับกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง กลางน้ำ เป็นการ

ประเมินกิจกรรมเรียนรู้ พบว่า เนื้อหาและเทคนิควิธีการสร้างกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้จากลงมือปฏิบัติ ทำให้เกิดความมั่นใจในการจัดทำแผนการสอน หลักการนิเทศมากยิ่งขึ้น ศึกษานิเทศก์ ครู ผู้อำนวยการสถานศึกษา คณะสงฆ์ เห็นการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของการมีพระนิเทศก์ เป็นความหวังในการพัฒนาการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้เข้าถึงเยาวชนได้มากกว่าที่เป็นอยู่ และเชื่อมั่นในศักยภาพพระสอนศีลธรรมในการช่วยเหลือติดตามและพัฒนากลุ่มพระสอนศีลธรรมด้วยกัน ปลายน้ำ คือ การมีเครือข่ายที่เข้มแข็งจากการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์ ทำให้การทำงานของพระสอนจากเดิมที่ต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างสอน มารวมพลังแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ทำให้เกิดพลังใจและแนวทางในการขับเคลื่อนให้เกิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็ง ดังเสียงสะท้อนว่า “ตั้งแต่สอนมาไม่เคยมีคนมาเยี่ยมมาดูให้คำแนะนำ” “ได้สังเกตการสอนแล้วรู้สึกว่าเห็นตัวอย่างที่ดีเกิดพลังใจได้ทบทวนตนเอง” “เมื่อก่อนเราทำงานมาไม่มีแนวทาง พอมีการรวมกัน ทีมพระบริหารภาคใต้เข้มแข็งระดับหนึ่งได้นำเข้าสู่การอบรมการทำแผนการวางระบบได้ถ่ายทอด โดยมีพี่เลี้ยงเป็นทีมวิจัย” “การเรียนรู้การทำ PLC ที่มีระบบและกลไกทำให้แผนการทำงานได้ขับเคลื่อน ทำให้เห็นความสามัคคีการทำงานที่มีพระสงฆ์และโยมมาช่วยงานศาสนา” กล่าวได้ว่า รูปแบบที่สร้างสามารถพัฒนาพระนิเทศก์ให้มีกิจกรรมสามารถเสริมสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์ได้ โดยอยู่บนพื้นฐานของการทำให้พระนิเทศก์สามารถ เขียนแผน สอน นิเทศ รู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง และเห็นคุณค่าของการทำ PLC ช่วยทำให้เกิดความเข้มแข็งของพระนิเทศก์เป็นพลังขับเคลื่อนศีลธรรมในสังคมสืบไป

องค์ความรู้ใหม่

โมเดล PLC รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์เพื่อเสริมสร้างการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็ง

รูปภาพที่ 2 โมเดล PLC

องค์ความรู้จากการวิจัย เรียกว่า โมเดล PLC การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์เพื่อเสริมสร้างการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็ง ประกอบด้วย

Power of System Management กระบวนการบริหารจัดการเชิงพื้นที่อย่างมีระบบรองรับ กล่าวคือ

การทำ PLC ของพระนิเทศจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ต้องมีระบบของหน่วยงานรองรับให้ขอบเขตอำนาจหน้าที่ในการติดตามทำงานของพระบริหารการนิเทศ ซึ่งจะเข้ามาดูแลเป็นพี่เลี้ยงให้พระนิเทศก์ในการขับเคลื่อนงานเชิงพื้นที่ อย่างน้อย 1 จังหวัดควรมีคณะบริหารการนิเทศประจำจังหวัด และเพื่อให้การติดตามดูแลพระสอนศีลธรรมเป็นไปอย่างทั่วถึงสามารถทำกระบวนการ PLC ได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นในพื้นที่ 1 ตำบลควรให้มีพระนิเทศประจำตำบล และตั้งคณะกรรมการพระนิเทศก์ประจำอำเภอเพื่อความคล่องตัวในการประสานงานให้มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ในการขับเคลื่อนระบบนี้ สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต้องประสานความร่วมมือกับคณะสงฆ์ให้การมีพระบริหารการนิเทศ พระนิเทศก์ มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม กล่าวโดยสรุป การใช้กระบวนการ PLC จะช่วยเสริมสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็งให้กับพระสอนศีลธรรมได้ ด้วย**ชุดบริหารจัดการ 1:1:1 บริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้สร้างเครือข่ายพลังศีลธรรม** ประกอบด้วย 1 คณะบริหารการพระนิเทศก์ประจำจังหวัด : 1 คณะกรรมการพระนิเทศก์ประจำอำเภอ : 1 พระนิเทศก์ 1 ตำบล

Learning for change and had network กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและสร้างเครือข่าย คือ การมองเป้าหมายร่วมกันถึงการต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอนของพระสอนศีลธรรมให้ทันต่อสมัยและเข้าถึงเยาวชนให้มากขึ้น ด้วยกระบวนการปรับ Mind Set เพิ่มกรอบเรียนรู้ที่สำคัญ คือ การทำแผนการสอนและวิเคราะห์แผนการสอนตามหลัก OLE กระบวนการนิเทศ และกระบวนการทำ PLC ด้วยการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติ โดยมีทีมวิทยากรและพระบริหารการนิเทศเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ และพระนิเทศก์ที่ผ่านการอบรมแล้วมาร่วมทบทวนและเป็นพี่เลี้ยงในการจัดกิจกรรมให้ความรู้ พร้อมกับมีเครือข่ายสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารมหาจุฬาฯ คณะสงฆ์ มาร่วมและรับรู้กิจกรรมเพื่อให้รับทราบถึงการเปลี่ยนแปลงในการทำงานของพระสอนศีลธรรมที่มีพระบริหารการนิเทศ พระนิเทศก์มาช่วยพัฒนาพระสอนศีลธรรม

Communication Empowerment teamwork กระบวนการสื่อสารเสริมพลังการทำงานเป็นทีม กล่าวคือ การทำ PLC จะสัมฤทธิ์ผลได้ต้องอาศัยการมีพระบริหารการนิเทศ พระนิเทศก์ ทำงานร่วมกันอย่างเข้มแข็ง กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจน ทุกรูปต้องมีส่วนร่วมในงานและรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งต้องอาศัยการสื่อสารสร้างพลังบวกในการทำงานร่วมกันกับคณะกรรมการรุ่นของพระนิเทศก์จะทำให้เกิดความสามัคคีสร้างกำลังใจให้พระสอนศีลธรรม ผู้วิจัยนำเสนอการสื่อสารสองระบบ กล่าวคือ การนำระบบออนไลน์มาใช้เพื่อกระชับพื้นที่สร้างสัมพันธภาพเสมือนจริงและช่วยประหยัดเวลาค่าใช้จ่าย และการสื่อสารตรงเมื่อลงกระบวนการในพื้นที่จริง ดังตัวอย่างความสำเร็จของพระนิเทศก์ภาคอีสานที่ทำงานสื่อสารอย่างต่อเนื่องทางออนไลน์จนนำไปสู่การเชื่อมเครือข่ายพระนิเทศก์ 3 จังหวัด ในการลงนิเทศและทำ PLC ร่วมกัน กล่าวโดยสรุป กระบวนการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีม คือ การสื่อสารแบบ Hybrid 1 Week 1 Meeting 1 Duty

อภิปรายผลการวิจัย

องค์ประกอบของการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาพระนิเทศก์ การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสร้างการทำกระบวนการ PLC ของพระนิเทศก์ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์เกิดความเข้มแข็ง เพราะทุกภาคส่วนได้มาร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมแนะนำ ทำให้สามารถออกแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนาพระนิเทศก์ได้สอดรับกับความคาดหวังและสอดรับกับสภาพบริบทปัญหาในพื้นที่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดความเชื่อมั่นและให้การสนับสนุนในการมีพระนิเทศก์มาดูแลพระสอนศีลธรรม

รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์เพื่อเสริมสร้างการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็ง การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้พัฒนาพระนิเทศด้วยระบบออนไลน์ และออนไซต์ เป็นการสร้างการตื่นตัวในการเข้าถึงเทคโนโลยีสื่อการสอนออนไลน์ที่สอดคล้องกับบริบทสถานการณ์ปัจจุบันอันเนื่องจากสถานการณ์โควิด-19 การใช้เทคนิค AIC ในการจัดกิจกรรมออนไซต์ บรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตรโดยผู้เอื้อการเรียนรู้วิถีพุทธ ได้แก่ ทีมวิจัยและพระบริหารการนิเทศประสานงานร่วมกันอย่างมีแบบแผน ทำให้เกิดพลังที่สร้างการเปลี่ยนแปลงและการทำกิจกรรมที่สอดรับกับสมณสารูป ชุดกิจกรรมได้นำไปสู่เป้าหมายของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์ คือ การร่วมกลุ่มของผู้ที่มีวิชาชีพที่มีจุดหมายเพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนร่วมกัน ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ เป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ปฏิบัติงานในพื้นที่ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เรียนรู้ร่วมกันมากกว่าการสอน มีการทำงานร่วมกัน และมีความรับผิดชอบต่อตนเอง (Wongyai & Pattanaphon, 2014)

การอภิปรายองค์ความรู้จากงานวิจัย โมเดล PLC การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์เพื่อเสริมสร้างการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็ง สามารถนำมาอภิปรายผลดังนี้

Power of System Management กระบวนการบริหารจัดการเชิงพื้นที่อย่างมีระบบรองรับ คือ เรื่องของเชิงนโยบายที่ต้องมีความชัดเจนและมาจากภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วม การนำเสนอกระบวนการบริหารจัดการเชิงพื้นที่อย่างมีระบบรองรับนำไปสู่ชุดบริหารจัดการ 1:1:1 บริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้สร้างเครือข่ายพลังศีลธรรม ประกอบด้วย 1 คณะบริหารการพระนิเทศก์ประจำจังหวัด : 1 คณะกรรมการพระนิเทศก์ประจำอำเภอ : 1 พระนิเทศก์ 1 ตำบล สะท้อนให้เห็นถึงทิศทางสำหรับองค์กรที่จะให้การส่งเสริมพระนิเทศก์ให้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน เพราะผู้ปฏิบัติหน้าที่มีความภูมิใจ ได้รับการยอมรับ เกิดขวัญกำลังใจในการทำงาน ซึ่งจะนำไปสู่พระสอนศีลธรรมที่ต้องการพัฒนาตนเป็นพระนิเทศก์ด้วยเห็นตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับงานศึกษาของ Srina, Srikrajarng, and Prakotang (2019) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการนิเทศครูเพื่อพัฒนาสู่ครูมืออาชีพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยได้นำเสนอปัจจัยความสำเร็จในการนิเทศ คือ ผู้บริหาร ระบบการนิเทศ การให้ขวัญกำลังใจ การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาครู และสอดคล้องกับ Chapanya, Bunterm, and Pothivat (2013) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างพลังอำนาจของครูในโรงเรียนประถมศึกษา : มิติด้านลักษณะที่มีความหมายต่อคนในปรากฏการณ์ ได้เสนอว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจของครูด้านจิตใจ ด้วย 9 วิธีการ ได้แก่ การพัฒนา

ศักยภาพของครู การสนับสนุนทรัพยากรและสารสนเทศที่จำเป็น การมอบหมายงาน การสอนแนะ การมีส่วนร่วม การส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การสร้างภาวะผู้นำ การสร้างแรงจูงใจ และการส่งเสริมบรรยากาศของความร่วมมือ

Learning for change and had network กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและสร้างเครือข่าย เป็นการปลุกอุดมการณ์ร่วมในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้กับเยาวชน ปรับ Mind Set เพิ่มกรอบเรียนรู้ที่สำคัญ คือ การทำแผนการสอนและวิเคราะห์แผนการสอนตามหลัก OLE กระบวนการนิเทศ และกระบวนการทำ PLC ด้วยการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติตามหลักกระบวนการ AIC ทั้งนี้การจะเกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์ได้ ปัจจัยที่สำคัญคือการมีกลุ่มพระนิเทศก์ที่ได้รับการปรับฐานและเชื่อมมุมมองให้ตรงกันทั้งเรื่องของทัศนคติและการมองเป้าหมายร่วม ซึ่งต้องอาศัยกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในการนำพาทำให้เกิดการตระหนักรู้คุณค่าตนเองและผู้อื่น สอดคล้องกับการศึกษาของ Srina, Srikrajarng, and Prakotang (2019) กล่าวถึงรูปแบบการนิเทศครูเพื่อพัฒนาสู่ครูมืออาชีพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) หลักการ ประกอบด้วย 3 หลักการ ได้แก่ (1) หลักการนิเทศเชิงคุณภาพ (2) หลักการนิเทศแบบมีส่วนร่วม (3) หลักการคุณธรรมในการนิเทศ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ได้แก่ (1) เพื่อให้มีการดำเนินการนิเทศครูเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นครูมืออาชีพได้อย่างมีประสิทธิผล (2) เพื่อให้ครูผู้รับการนิเทศสามารถปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ (3) เพื่อให้เป็นแนวทางให้ผู้นิเทศ ผู้สนับสนุนการนิเทศ ผู้เกี่ยวข้อง นำรูปแบบในการนิเทศ ไปใช้ในการนิเทศครูในโรงเรียนจนเกิดประโยชน์ในการพัฒนาครูให้เป็นครูมืออาชีพ 3) กลไกการดำเนินการ ได้แก่ (1) การบริหารงานนิเทศแบบกัลยาณมิตรนิเทศ (2) การบริหารความรับผิดชอบ (3) การพัฒนาเครือข่ายในการนิเทศ

Communication Empowerment teamwork กระบวนการสื่อสารเสริมพลังการทำงานเป็นทีม ทั้งนี้จากผลการศึกษาจะพบว่า เสียงสะท้อนของพระนิเทศเห็นตรงกันเรื่องของการทำงานเป็นทีโดยมีการสื่อสารติดตามต่อเนื่อง ซึ่งปัจจุบันแม้ไม่สามารถสื่อสารตรงได้ก็สามารถสื่อสารผ่านออนไลน์ที่ช่วยกระชับพื้นที่สัมพันธ์ การสื่อสารแบบ Hybrid 1 Week 1 Meeting 1 Duty ทำให้กลุ่มพระนิเทศก์มีความเข้มแข็ง สอดคล้องกับหลักอปริหานิยธรรม คือ ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม แต่เป็นธรรมเพื่อความเจริญ กล่าวคือ ถ้าบุคคล ปฏิบัติตามอปริหานิยธรรม บุคคลนั้น จะมีแต่ความเจริญความก้าวหน้าในชีวิต ไม่มีความเสื่อม ความเสียหาย อันเป็นอุปการะมากสำหรับผู้ปฏิบัติ ผู้บริหาร หมู่ชน และคนในสังคม โดยหลักการนี้พระพุทธเจ้าทรงมอบไว้ให้แด่สงฆ์ มี 7 ประการ คือ 1) ให้หมั่นประชุม และหา เพื่อแลกเปลี่ยนธรรมกันเป็นนิตย์ 2) การประชุมให้เกิดความพร้อมเพรียงทั้งในหมู่คณะ การเลิกประชุม และการทำกิจอันสมควร 3) ไม่พึงบัญญัติในสิ่งที่พระพุทธองค์ไม่เคยบัญญัติ และไม่เพิกถอนที่สิ่งที่พระพุทธองค์ได้บัญญัติไว้ รวมถึงข้อบัญญัติใหม่ไม่พึงขัดหรือตัดรอนกับบัญญัติที่พระพุทธองค์ได้ทรงบัญญัติไว้ 4) พึงเชื่อ และเคารพในภิกษุที่อาวุโส 5) พึงละเว้น และไม่ลุในความอยากทั้งหลาย 6) พึงยินดีในสถานที่พักของตน 7) พึงตั้งความปรารถนาดีในทางธรรมต่อพระภิกษุหรือสามเณรผู้ที่จะเข้ามาอยู่ร่วม (Thai Tripitakas:10/136/1-82) กล่าวได้ว่า สอดรับกับการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์ให้เข้มแข็งได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ การสื่อสารเสริมพลังบวกได้นั้นมีพื้นฐาน

จากการเป็นกัลยาณมิตรที่เป็นหัวใจสำคัญของความเป็นครู กล่าวคือ การมีจิตเป็นผู้ให้โดยพระนิเทศก์ปรารถนาให้พระสอนศีลธรรมที่ไปนิเทศได้รับการพัฒนาด้วยจิตมีเมตตาเป็นที่ตั้ง

สรุป

การพลิกโฉมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้สามารถตอบสนองบริบทของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไป นับว่าเป็นสถานการณ์ที่มีความจำเป็นและเร่งด่วนในการที่ทุกฝ่ายควรมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยกระดับวิธีการสอนของพระสอนศีลธรรมที่ต้องอาศัยกลไกการมีพระนิเทศก์ในการเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำพร้อมกำกับติดตามให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะที่สังคมคาดหวังในการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ทั้งนี้การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของพระนิเทศก์เพื่อเสริมสร้างการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางศีลธรรมที่เข้มแข็งนั้นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นน้ำ กล่าวคือ การสนองตอบความคาดหวังของผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำมาออกแบบกระบวนการคัดสรรเพื่อให้ได้พระสอนศีลธรรมที่จะพัฒนาเป็นพระนิเทศก์ได้ตรงตามความต้องการ กลางน้ำ คือ กระบวนการที่สร้างเสริมให้พระนิเทศก์เรียนรู้เปิดใจ เข้าใจถึงการทำงานแบบมีส่วนร่วมโดยการใช้เทคนิค AIC เพื่อนำพาให้พระนิเทศก์มีจุดหมายร่วมกันรวมพลังเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง โดยเปิดให้พระบริหารการนิเทศมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเรียนรู้ และการดึงทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เกิดพลังใจในกับพระนิเทศก์พระสอนศีลธรรม ปลายน้ำ คือ การเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งต้องอาศัยการสื่อสารที่เสริมพลังการทำงานเป็นทีมในการถ่ายทอดความรู้เรื่องการทำแผนการสอนเชิงรุกสู่พระสอนศีลธรรมได้อย่างมีพลังและสร้างการเปลี่ยนแปลงให้การเรียนการพระพุทธศาสนาเป็นโฉมใหม่เข้าถึงผู้เรียนโดยผู้สอนปรับกระบวนการสอนเชิงรุกที่มีแผนการสอนอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย ผู้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

งานวิจัยนี้นอกจากเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาต้นแบบกลไกในการพลิกโฉมพระสอนศีลธรรม โดยพัฒนาพระนิเทศก์ในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เข้มแข็ง ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องในมิติต่างๆ ดังนี้

1.1 สถานศึกษาวิถีพุทธ : องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยสามารถนำไปถอดบทเรียนเชิงพื้นที่ หรือเป็นกรณีศึกษาให้กับผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ได้นำไปประยุกต์ใช้พัฒนาส่งเสริมในการพัฒนาคุณภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา ครูในหมวดสังคมศาสตร์รับผิดชอบวิชาพระพุทธศาสนาสามารถนำไปเป็นแนวทางในการทำงานร่วมกับพระสอนศีลธรรมโดยการประสานพระนิเทศก์เพื่อช่วยให้การเรียนรู้วิชาศาสนาเข้าถึงเด็กและเยาวชนมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

1.2 สำนักงานพระสอนศีลธรรมภายใต้สังกัดของมหาวิทยาลัยสงฆ์สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปขยายผลต่อโดยมีแผนยุทธศาสตร์สนับสนุนการความก้าวหน้าของพระศีลธรรมและการขยายอำนาจการบริหารจัดการ

ให้กับวิทยาลัยสงฆ์ วิทยาลัยเขต ได้ทำหน้าที่บทบาทดูแลพระนิเทศก์ การทำงานกับคณะสงฆ์ในการผลักดันให้เกิดการส่งเสริมงานสอนศีลธรรมเป็นหนึ่งในผลงานของคณะสงฆ์ และติดตามผลความก้าวหน้าการเปลี่ยนแปลงเพื่อเสนอต่อภาครัฐในการทบทวนการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมกับบริบทของพระสอนศีลธรรมในปัจจุบันโดยมุ่งเน้นที่คุณภาพพระสอนศีลธรรมและการจัดสรรเชิงโครงสร้างบริบทของพระนิเทศก์

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 งานวิจัยนี้ยังเป็นเพียงการศึกษาระยะนำร่องโดยเน้นพื้นที่ในระดับภูมิภาคเป็นหลักทำให้ในการติดตามและเห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นยังไม่เด่นชัด ดังนั้นควรมีการศึกษาที่เจาะลึกลงในระดับจังหวัดเพื่อการยกระดับขยายเครือข่ายพระนิเทศในระดับตำบล สู่อำเภอ และจังหวัดเป็น เพื่อสร้างเครือข่ายในระดับจังหวัดให้เข้มแข็ง

2.2 ในการขับเคลื่อนโครงการ 1 พระนิเทศ 1 พระสอนศีลธรรม ทำให้เห็นว่าพระสอนศีลธรรมค่อนข้างมีความแตกต่างในระดับการพัฒนาด้วยพื้นฐานที่มาที่หลากหลาย พระสอนศีลธรรมบางรูปสามารถพัฒนาเพื่อยกระดับศักยภาพในการเป็นพระนิเทศก์หากได้มีการบ่มเพาะ ดังนั้นจึงเสนอให้มีการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรการเตรียมความพร้อมในการเป็นพระนิเทศก์ให้กับพระสอนศีลธรรมเพื่อสร้างแรงจูงใจและเสริมแรงในการพัฒนาตนเพื่อความก้าวหน้าของการปฏิบัติหน้าที่พระสอนศีลธรรม

References

Chantarasupasen, J. et. al. (2020). Using AIC Technique for Monitoring and Participation of Community to Conservation of Freshwater Jellyfish at Nong Mae Na Subdistrict Khao Kho District, Phetchabun Province. *Rajapark Journal,* 14(37), 203-214.

Chapanya, Y., Bunterm, T., & Pothivat, G. (2013). *Teacher Empowerment in Primary School: viewpoint of those who staying in the phenomenon.* Retrieved June 20, 2021, form http://bantungsan.blogspot.com/2013/06/blog-post.html

Chueasamut, S. (2015). Competency Development Model of Morality Teaching by Monks in Secondary Schools. *EAU Heritage Journal 92 Social Science and Humanity,* 5(9), 86-99.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas.* Bangkok: MCU Press.

Prakru Palad Suwatthanabundithkun. (2015.) *Following up and Evaluating on the Buddhist Monks' Teaching Morality at Schools in Mahachulalongkornrajvidhayalaya University B.E. 2015* (Evaluation Report). Bangkok: Office of Buddhist Monks' Teaching Morality, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Srina, T., Srikrajarng, S., & Prakotang, J. (2019). Teachers Supervision Model for Development to Professional Teachers Affiliated to the Office Commission. *Saint John's Journal,* 22(30), 19-35.

Wongya, W., & Pattanaphon. (2014). *Cognitive Coaching.* (3th ed) edition.Bangkok: Charansanit wong Publishing.

การเสริมสร้างพลังใจของชาวพุทธในสหรัฐอเมริกาตามหลักพละ 5: กรณีศึกษาวัดมงคลเทพมุนี*

The Enhancement of Mental Powers for Buddhists in the United States According to Bala (Five Powers): A Case Study of WatMongkoltepmunee

[1]พระราชมงคลวิเทศ (น้อม กาละสังข์) และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท

[1]Phrarajamongkolvides(Nom Kalasang) and PhraPramote Vadakovido

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

[1]Corresponding author's Email: nomoftemple@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิต 2) เพื่อศึกษาแนวคิดการเสริมสร้างพลังใจตามหลักวิชาการและตามหลักพละ 5 ตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการเสริมสร้างพลังใจของชาวพุทธในสหรัฐอเมริกาตามหลักพละ 5 ของวัดมงคลเทพมุนี เป็นการวิจัยแบบคุณภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจงกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 23 รูป/คน และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างบทสรุปอธิบายความเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบท สภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของชาวพุทธไทย คือ ปัญหาด้านความแตกต่าง ปัญหาด้านความไม่เท่าเทียม ปัญหาด้านความเป็นอยู่ที่ไม่สะดวก และปัญหาส่วนตัว ส่วนบริบทการเสริมพลังใจของวัดมงคลเทพมุนี คือ เป็นสถานที่ให้คนไทยได้มาพบปะพูดคุย และร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา 2) การเสริมสร้างพลังใจหรือขวัญและกำลังใจให้บุคคลเกิดความเชื่อมั่นและกระตือรือร้นพร้อมที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ทุกอย่าง รวมทั้งเป็นกำลัง เป็นพลัง เป็นธรรมอันเป็นกำลัง คือความไม่หวั่นไหวอันเป็นกำลังที่ผลักดันอกุศลธรรมให้พินาศไป อันเป็นเครื่องเกื้อหนุนทำให้จิตมีความเข้มแข็งไม่หวั่นไหวในอกุศลธรรมต่างๆ และ3) แนวทางการเสริมสร้างพลังใจของชาวพุทธ คือ ขั้นที่ 1 เสริมสร้างความเชื่อให้แน่วแน่ในสิ่งที่ถูกต้อง ขั้นที่ 2 เสริมสร้างความเพียรพยายาม ขั้นที่ 3 เสริมสร้างให้มีสติ สัมปชัญญะขั้นที่ 4 เสริมสร้างจิตใจให้มีความตั้งมั่นขั้นที่ 5 เสริมสร้างความรู้ที่ถูกต้องมีความคิดที่ถูกต้องตรงกับความจริง

คำสำคัญ: การเสริมสร้างพลังใจ; ชาวพุทธในสหรัฐอเมริกา; หลักพละ 5; วัดมงคลเทพมุนี

*Received May 26, 2022; Revised June 15, 2022; Accepted June 16, 2022

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the context, problems, and obstacles of Buddhists in living, 2) to study the concepts of the mental power enhancement according to the academic principles and the Bala (Five Powers) in Theravada Buddhism, and 3) to analyze the guidelines for enhancing the mental powers of the Buddhists in the United States according to Bala (Five Powers) of WatMongkoltepmunee. The research applied the Qualitative Research with the in-depth interview with 23 key informants and the Non-participant Observation.

The findings of the research were found as follows: 1) The context, problems, and obstacles of the Buddhists in living found that (1) the problems were the differences, inequality, uncomfortable livelihood, and personal problems are among the problems facing Thais residing in the United States, (2) the context of WatMongkoltepmunee'smental power enhancement revealed that the temple was the place for Thais to meet and attend various Buddhist activities. 2) The mental power enhancement according to academic principles and *Bala* (Five Powers) in Theravada Buddhism found that enhancing the mental powers or morale was the state of mind filled with confidence and eagerness to face any challenge or situation,the Dhamma as the power that was the unsharkably or immovability as the power to eliminate unwholesome states, and the support for the strength of the mind. 3) The guidelines for enhancing the mental powers of the Buddhists in the United States according to *Bala* (Five Powers) of WatMongkoltepmuneehad 5 stages: (1) the first stage involved strengthening the conviction in the correct things (2) the second stage involved enhancing the endeavor and diligence, (3) the third stage involved reinforcing mindfulness and awareness, (4) the fourth stage involved strengthening the mind with determination, and (5) the fifth stage involved enhancing the correct knowledge and opinions relevant to the truths.

Keywords: The Enhancement of Mental Power; Buddhists in the United States; Bala (Five Powers); WatMongkoltepmunee

บทนำ

วัดไทยในสหรัฐอเมริกามีกระจัดกระจายอยู่ตามรัฐต่าง ๆ เป็นอันมาก เป็นเหมือนจุดศูนย์รวมพบปะของเหล่าคนไทย ที่เมื่อมีเทศกาลหรือวันสำคัญทางศาสนา คนไทยก็จะมารวมตัวทำกิจกรรมกันพร้อมหน้า อีกทั้งยังเป็นการเผยแผ่พุทธศาสนาให้กับคนในประเทศนั้น ๆ อีกด้วย รวมทั้งยังเป็นสถานที่สำรับการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ภาษาไทย ของลูกหลานไทยที่เกิดเติบโตในสหรัฐอเมริกาที่มีความสนใจในพระพุทธศาสนา

และวัฒนธรรมไทยด้วย (Dhammathai, 2020) ในปีพุทธศักราช 2526 หลวงพ่อเจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญญมหาเถร) เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งสมณศักดิ์ที่ “พระธรรมธีรราชมหามุนี” เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ได้เดินทางมาปฏิบัติศาสนกิจในประเทศสหรัฐอเมริกาและได้พำนักอยู่ที่เมืองฟิลาเดลเฟีย พุทธศาสนิกชน ในรัฐเพนซิลเวเนีย นิวเจอร์ซีย์นิวยอร์ก เดลลาแวร์ และมลรัฐใกล้เคียง ได้พากันมากราบนมัสการพระธรรมธีรราชมหามุนีและได้กราบเรียนถึงความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนชาวไทยที่ได้จากดินแดนมาตุภูมิข้ามน้ำข้ามทะเลมาประกอบสัมมาชีพ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา ต้องประสบกับความไม่สะดวกในเรื่องการบำเพ็ญบุญพิธีต่าง ๆ ทั้งงานมงคลและงานอวมงคล เช่น การถวายทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา ที่ได้ยึดถือปฏิบัติเป็นจารีตประเพณีสืบต่อกันมานับตั้งแต่ครั้งบรรพกาลในเมืองไทยก็ขาดหายไป นอกจากนี้ การที่จะให้ลูกหลานผู้เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของคนไทยในต่างประเทศ ได้เรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีการบุญการกุศลเหล่านี้ก็เป็นเรื่องลำบากอีกทั้ง ชาวต่างชาติต่างภาษาที่สนใจที่จะศึกษาและฝึกฝนอบรมในเรื่องวัฒนธรรมและการปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิภาวนาก็เป็นเรื่องลำบากเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญก็คือการไม่มีวัดและพระสงฆ์ผู้คอยแนะนำพร่ำสอนในเรื่องต่าง ๆ (Mongkoltepmunee Buddhist Temple, 2020)

หลวงพ่อเจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญญมหาเถร) เมื่อได้รับฟังดังนั้นก็เกิดเมตตาจิตขึ้น ทั้งนี้นอกจากประสงค์จะอนุเคราะห์พุทธบริษัทชาวไทยแล้ว ยังนับเป็นโอกาสสำคัญที่จะได้สืบสานมโนปณิธานของหลวงพ่อวัดปากน้ำ ในเรื่องการสร้างวัดในต่างประเทศอีกด้วย ดังนั้น หลวงพ่อเจ้าประคุณสมเด็จฯ จึงเมตตารับอนุเคราะห์ช่วยเหลือโดยจะส่งพระสงฆ์จากวัดปากน้ำมาปฏิบัติศาสนกิจตามความประสงค์ของพุทธศาสนิกชนชาวไทย ในสหรัฐอเมริกาต่อมาหลังจากที่หลวงพ่อเจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้เดินทางกลับประเทศไทยแล้ว คณะกรรมการซึ่งมี “นพ.อุดม สุวรรณศรี ประธานกรรมการ คุณมนัส โอวาทสาร เลขานุการ และเหรัญญิก” จึงเริ่มดำเนินเรื่องเพื่อขอจดทะเบียนตั้งเป็นวัดแบบ “Nonprofit Organization” จนในที่สุดก็ได้รับอนุมัติเมื่อวันที่ 8 มิถุนายนพ.ศ. 2527 (ค.ศ.1984) ให้เป็นองค์กรการกุศลมีชื่อเป็นทางการว่า “Mongkoltepmunee Buddhist Temple” (วัดมงคลเทพมุนี) โดยคำว่า “มงคลเทพมุนี” นั้น เป็นชื่อสมณศักดิ์พระราชาคณะชั้นเทพของพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) หลวงพ่อวัดปากน้ำ ซึ่งคณะกรรมการได้นำมาตั้งเป็นชื่อของวัดเพื่อเป็นอนุสรณ์แด่หลวงพ่อวัดปากน้ำ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า “วัดมงคลเทพมุนี” เมืองเบนซาเล็ม สหรัฐอเมริกาจึงเป็นวัดแรกที่เป็นสาขาของวัดปากน้ำในต่างประเทศ ในการสร้างวัดมงคลเทพมุนี เป็นวัดไทยในสหรัฐอเมริกาอีกวัดหนึ่งที่เกิดขึ้นจากแรงศรัทธาของพุทธศาสนิกชนโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญดังนี้ 1) เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยและพุทธศาสนิกชนทั่วไป 2) เพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมของสงฆ์ 3) เพื่อใช้เป็นสถานที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนวไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาอันปฏิปทาสัมมาปฏิบัติที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงวางแบบแผนไว้ 4) เพื่อเป็นสถานที่ขวนขวายบุญกิริยาวัตถุมี ทาน ศีล ภาวนา เป็นต้น ของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย 5) เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทยให้แก่ชุมชนชาวไทยในอเมริกา 6) เพื่อสืบสานมโนปณิธานของหลวงพ่อวัดปากน้ำ ในธรรมปฏิบัติตาแนวสติปัฏฐาน 4 เพื่อเข้าถึงวิชชาธรรมกายของพระพุทธเจ้า (Mongkoltepmunee Buddhist Temple, 2020)

โดยพุทธศาสนิกชนชาวไทยทั้งคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ที่เดินทางไปประกอบสัมมาชีพ เดินทางไปศึกษาต่อ เช่น แพทย์ พยาบาล เจ้าของร้านอาหาร นักศึกษา เป็นต้น ซึ่งบางคนกว่าจะประสพความสำเร็จในอาชีพการงานได้นั้น ต้องประสบพบเจอกับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ เช่น เกิดปัญหาเรื่องถูกโกงจากการดำเนินอาชีพ เกิดปัญหาจากการเลิกรากัน เกิดปัญหาเรื่องการดำเนินชีวิตในต่างแดน เกิดปัญหาจากการหางานทำ รวมทั้งต้องประสบกับความไม่สะดวกในเรื่องการบำเพ็ญบุญพิธีต่าง ๆ เป็นต้น อีกทั้งชาวต่างชาติต่างภาษาที่สนใจที่จะศึกษาและฝึกฝนอบรมในเรื่องวัฒนธรรมและการปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิภาวนาก็เป็นเรื่องลำบากเช่นเดียวกัน ดังนั้น ทางวัดมงคลเทพมุนีได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างพลังใจให้พุทธศาสนิกชนชาวไทยผ่านการจักกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นสถานที่ให้พุทธศาสนิกชนชาวไทยได้เข้ามาปฏิบัติธรรม ทำบุญตักบาตร ฟังธรรม เพื่อให้จิตใจสงบ มีสมาธิ และเป็นการเสริมสร้างให้มีกำลังใจในการดำเนินชีวิต ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างพลังใจของชาวพุทธในสหรัฐอเมริกาตามหลักพละ 5 กรณีศึกษา วัดมงคลเทพมุนี” เพื่อให้ทราบการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดมงคลเทพมุนี ในการเสริมสร้างกำลังใจให้ชาวพุทธโดยอาศัยหลักพละ 5 (Thai Tripitakas: 19/535/347) คือ 1) ศรัทธาพละ คือ ความเชื่อ 2) วิริยะพละ คือ กำลังควบคุมความเกียจคร้านเรามีความเพียร 3) สติพละ คือ ความระลึกได้ 4) สมาธิพละ คือ กำลังในการควบคุมความฟุ้งซ่าน และ 5) ปัญญาพละ คือ ความรอบรู้ปัญญา เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างพลังใจให้พุทธศาสนิกชนชาวไทยที่อาศัยในสหรัฐอเมริกา และเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมของวัดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของชาวพุทธไทยในสหรัฐอเมริกาและการเสริมพลังใจของวัดมงคลเทพมุนี

2. เพื่อศึกษาแนวคิดการเสริมสร้างพลังใจตามหลักวิชาการและตามหลักพละ 5 ตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท

3.เพื่อวิเคราะห์แนวทางการเสริมสร้างพลังใจของชาวพุทธในสหรัฐอเมริกาตามหลักพละ 5 ของวัดมงคลเทพมุนี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างพลังใจของชาวพุทธในสหรัฐอเมริกาตามหลักพละ 5 กรณีศึกษาวัดมงคลเทพมุนี” เป็นการศึกษาโดยการใช้การวิจัยแบบคุณภาพ จากการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานหลักการคิดและแนวทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างพลังใจของชาวพุทธในสหรัฐอเมริกาตามหลักพละ 5 กรณีศึกษา วัดมงคลเทพมุนี เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดโดยรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังใจของชาวพุทธในสหรัฐอเมริกาตามหลักพละ 5 กรณีศึกษา วัดมงคลเทพมุนี ตามรูปแบบของการดำเนินการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวมข้อมูลภาคสนามเพื่อศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังใจของชาวพุทธในสหรัฐอเมริกาตามหลักพละ 5 กรณีศึกษา วัดมงคลเทพมุนี จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 23 รูป/คน ประกอบด้วย 1) พระสงฆ์ พระธรรมทูต คณะกรรมการวัด ในสหรัฐอเมริกา และ 2) ชาวพุทธในสหรัฐอเมริกา คือ กลุ่มแพทย์พยาบาล กลุ่มเจ้าของร้านอาหาร กลุ่มนักศึกษา และกลุ่มประชาชนทั่วไปที่เดินทางไปหางานทำ

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview) การวิจัยครั้งนี้ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi-formal interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ 1) จัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) 2) การแสดงข้อมูล (Data Display) 3) การหาข้อสรุป ตีความและตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิจัย (Conclusion Interpretation and Verification)

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการวิจัย และนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างพลังใจของชาวพุทธในสหรัฐอเมริกาตามหลักพละ 5 กรณีศึกษา วัดมงคลเทพมุนี

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างพลังใจของชาวพุทธในสหรัฐอเมริกาตามหลักพละ 5 กรณีศึกษาวัดมงคลเทพมุนี ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 จากการศึกษาบริบท สภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของชาวพุทธไทยในสหรัฐอเมริกาและการเสริมพลังใจของวัดมงคลเทพมุนี ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาของคนไทยที่อาศัยอยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา คือ ปัญหาด้านความแตกต่าง ปัญหาด้านความไม่เท่าเทียม ปัญหาด้านความเป็นอยู่ที่ไม่สะดวก และ ปัญหาส่วนตัว 2) บริบทการเสริมพลังใจของวัดมงคลเทพมุนีวัดให้ความช่วยเหลือคนไทยที่อาศัยอยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาโดยสามารถดังนี้ การให้ความช่วยเหลือด้านการเผยแผ่ เป็นสถานที่ให้คนไทยได้มาพบปะพูดคุยและเป็นสถานที่ให้คนไทยได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆทางพระพุทธศาสนา การได้ทำบุญ ถวายทาน ฟังพระเทศน์ รักษาศีล และเจริญภาวนา และ การให้ความช่วยเหลือ ด้านจิตใจ ด้านร่างกาย เป็นต้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 จากการศึกษาแนวคิดการเสริมสร้างพลังใจตามหลักวิชาการและตามหลักพละ 5 ตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างพลังใจหรือขวัญและกำลังใจเป็นสภาพของจิตใจที่มีความเชื่อมั่นและกระตือรือร้นพร้อมที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ทุกอย่างเป็นลักษณะทางอารมณ์หรือทัศนคติหรือแรงผลักต่าง ๆ ของบุคคล จะทำงานตามวัตถุประสงค์แห่งการทำงานเพื่อจะต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในอันที่จะไปให้ถึงจุดหมายปลายทางที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบแห่งพฤติกรรมในการที่จะแสดงให้เห็นถึงความกระตือรือร้น ความมุ่งมั่น ความรักหมู่คณะ หรือความเฉื่อยของกลุ่มขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงานหรือกลุ่มผู้ปฏิบัติงานมีความสำคัญต่อผลการปฏิบัติงานเป็นอย่างยิ่ง และพร้อมที่จะต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จในทางพระพุทธศาสนาการเสริมสร้างพลังใจตามหลักพละ 5 ตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท เป็นกำลัง หรือพลัง หรือธรรมอันเป็นกำลัง คือ ความไม่หวั่นไหวอันเป็นกำลังที่ผลักดันอกุศลธรรมให้พินาศไปและยังความตรัสรู้มรรค ผล นิพพาน เป็นความเข้มแข็งมั่นคงดำรงอยู่ได้ใน

สัมปยุตตธรรมทั้งหลายอย่างไม่หวั่นไหว อันธรรมเป็นที่เป็นปฏิปักษ์จะเข้าครอบงำไม่ได้ เป็นเครื่องเกื้อหนุนแก่อริยมรรคประเภทขององค์ธรรม พละ คือ กำลัง หรือพลัง หรือธรรมอันเป็นกำลัง เป็นหลักธรรมที่ทำให้จิตมีความเข้มแข็งไม่หวั่นไหวในอกุศลธรรมต่างๆ พละมีปรากฏอยู่ในโพธิปักขิยธรรมที่เป็นธรรม ซึ่งพละมีองค์ประกอบ 5 ประการ คือ

1) สัทธาพละ หมายถึง กำลังที่ทำให้เกิดความเชื่อ ความเลื่อมใส ในทางพระพุทธศาสนา ศรัทธาเป็นความเชื่อและเลื่อมในพระพุทธเจ้า พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์ที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เรื่องของกรรม เรื่องผลของกรรมที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงด้วยปัญญา ศรัทธาเป็นเครื่องนำทาง เป็นเครื่องชักนำให้บุคคลเข้าไปหา ให้สนทนา ให้ตั้งใจฟัง ให้จดจำ ให้นำไปพิจารณาให้ บุคคลได้บรรลุจุดหมายอันสูงสุดแห่งชีวิต เห็นได้ว่า สัทธาพละนี้

2) วิริยพละ หมายถึง กำลังที่ทำให้เกิดความเพียรพยายามในการทำงานให้สำเร็จที่ประกอบด้วยความเพียรชอบ ความพยายาม ความบากบั่น ความกล้าหาญ ความแกล้วกล้า ความมั่นคงในการทำกิจทั้งปวงให้สำเร็จ ความเพียรเป็นความเพียรพยายามทางกาย วาจา ใจไม่ย่อหย่อน เลือกสรร ไตร่ตรองพิจารณาธรรมด้วยปัญญา เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เพื่อละความชั่วประพฤติดี ความเพียรมีปรากฏในสัมมัปธาน 4 ได้แก่ เพียรระวังไม่ให้บาปใหม่เกิดขึ้น ปหานปธาน เพียรละบาปเก่า ภาวนาปธาน เพียรเจริญให้กุศลเกิดขึ้น และอนุรักขนาปธาน เพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้ว

3) สติพละ หมายถึง กำลังที่ทำให้เกิดความระลึกรู้ได้ในปัจจุบันขณะ การนึกได้ ความไม่พลั้งเผลอ ความไม่เลื่อนลอย ความไม่หลงลืม การหมายรู้ ความรู้สึกตัวทั่วพร้อม ความไม่ประมาท ความใส่ใจ การตระหนักรู้ การกำหนดรู้ หรือการตื่นรู้กับกายที่เคลื่อนไหวกับใจที่นึกคิดกับจิตและธรรมที่ปรากฏในขณะปัจจุบันที่เกิดขึ้นในจิตที่นึกคิด การระมัดระวังรู้ว่าเรากำลังทำอะไรอยู่

4) สมาธิพละ หมายถึง กำลังที่ทำให้เกิดความตั้งมั่นแห่งจิต ความที่จิตตั้งมั่น ภาวะที่จิตมั่นคง ภาวะที่จิตสงบนิ่งอยู่ที่อารมณ์เดียว แน่วแน่ไม่หวั่นไหว จิตที่ไม่ซัดส่าย จิตที่ไม่ฟุ้งซ่านไปใน อารมณ์ต่างๆ ภายนอกด้วยอำนาจ เป็นเอกัคคตาแห่งจิต ความมีจิตแน่วแน่ในอารมณ์อันเป็นไปเพื่อ ความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน

5) ปัญญาพละ หมายถึง กำลังความรู้ทั่วชัดที่เป็นพลัง ทำให้เกิดความมั่นคง เป็นเครื่อง ต่อต้านความหลง เป็นแสงสว่างที่ขจัดความมืด เป็นความรู้ชัด เป็นกิริยาที่รู้ชัด โดยปกติแล้วเรามักคิดว่าปัญญา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียน ซึ่งเป็นการศึกษาทางโลก ปัญญาเหล่านี้อยู่ในระดับสุตมยปัญญา หรือจินตามยปัญญา ไม่จัดเป็นปัญญาที่มีกำลังเพราะถูกครอบงำโดยธรรมที่ตรงกันข้าม คือ อวิชชาความหลงไม่รู้จริง

วัตถุประสงค์ที่ 3 จากการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างพลังใจของชาวพุทธในสหรัฐอเมริกาตามหลักพละ 5 ของวัดมงคลเทพมุนี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการเสริมสร้างกำลังใจชาวพุทธตามหลักพละ 5 ควรดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ คือ ขั้นที่ 1 เสริมสร้างความเชื่อให้แน่วแน่ในสิ่งที่ถูกต้องตามเชื่อแน่วแน่ในคุณงามความดีว่าทำดีต้องได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่ว ไม่หวั่นไหวไปกับสิ่งล่อใจที่จะชักจูงให้ทำในสิ่งไม่ดี และตั้งใจมั่นไม่ย่อท้อต่อความดีที่ทำ ขั้นที่ 2 เสริมสร้างความเพียรพยายาม ให้มีความขยันหมั่นเพียรในการทำกิจต่างๆอย่างสม่ำเสมอความเพียร การปฏิบัติหน้าที่ต่างๆต้องใช้ความเพียรพยายามในการปฏิบัติเพื่อให้หน้าที่ที่รับผิดชอบนั้นประสบความสำเร็จขั้นที่ 3 เสริมสร้างให้มีสติสัมปชัญญะ ให้มีสติจดจ่ออยู่ในปัจจุบันขณะและประคองสติ

ได้ตลอดเวลาเป็นการเสริมสร้างให้มีความตื่นตัวไม่หลงลืม ลดความประมาทในการทำกิจต่างๆขั้นที่ 4 เสริมสร้างจิตใจให้มีความตั้งมั่นมีความสงบตั้งอยู่ในอารมณ์เดียวอย่างมั่นคงแรงกล้า ต่อสิ่งที่กำลังกระทำไม่หวั่นไหวไปกับสิ่งรบกวนต่างๆที่อยู่รายล้อม เป็นการเสริมสร้างให้มีความตั้งมั่นจดจ่อ ไม่คิดฟุ้งซ่าน ในการทำกิจต่างๆ และ ขั้นที่ 5 เสริมสร้างความรู้ที่ถูกต้องมีความคิดที่ถูกต้องตรงกับความจริงรู้ว่าสิ่งไหนคือสิ่งที่ชอบ สิ่งไหนเป็นสิ่งที่ไม่ชอบ สิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี ไม่หลงงมงายในอบายมุขต่างๆ เป็นการเสริมสร้างให้มีความรอบรู้ในสิ่งต่างๆอย่างถูกต้อง ไม่หลงงมงายในทางที่ผิด ซึ่งทั้ง 5 ขั้นตอนนั้นได้ดำเนินการโดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดมงคลเทพมุนีที่ประเทศสหรัฐอเมริกานั้นมีลักษณะคล้ายกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในวัดที่ประเทศไทย

องค์ความรู้ใหม่

พละ 5 แปลว่าธรรมอันเป็นกำลังที่เรียกว่าพละเพราะมีความหมายว่าเป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคงครอบงำเสียซึ่งความไร้ศรัทธา ความเกียจคร้าน ความประมาท ความฟุ้งซ่านและความหลงเป็นเครื่องเกื้อหนุนแก่อริยมรรค จัดอยู่ในจำพวกโพธิปักขิยธรรมส่วนคำว่า กำลังในที่นี้คือกำลังแรงความเข้มแข็งที่ทำให้ข่มขจัดได้แม้แต่กำลังแห่งมารทำให้สามารถดำเนินชีวิตที่ดีงามปลอดโปร่งเป็นสุขบำเพ็ญกิจด้วยความบริสุทธิ์และเต็มที่ไม่มีกิเลสหรือความทุกข์ใดๆ จะสามารถบีบคั้นครอบงำได้แก่วิมุตติความหลุดพ้นหมดสิ้นอาสวะหรืออรหัตตผล พละนี้ยังสามารถแปลได้ว่ากำลังที่เป็นพื้นฐานเป็นรากฐานด้วยพละ 5 จึงเป็นหลักปฏิบัติทางจิตใจให้ถึงความหลุดพ้นโดยตรงพละ 5 ประกอบด้วยหลักธรรม 5อย่างได้แก่ (1) หลักศรัทธา คือ ความเชื่อ (2) หลักวิริยะ คือ ความเพียร (3) หลักสติ คือ ความระลึกได้ (4) หลักสมาธิคือ ความตั้งจิตมั่น (5) หลักปัญญา คือ ความรู้ทั่วชัด (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 2003)

ฉะนั้นพละ 5 คือ หลักธรรมที่เสริมพลัง หรือ กำลังในการดำเนินชีวิตให้มีกำลังใจในการดำเนินชีวิตที่หมั่นคงไม่ไหวหวั่นไปกับสิ่งเร้าต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยหลักธรรมนี่เป็นธรรมที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่ของตัวเองและความสำเร็จในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามลำดับอย่างสมเหตุสมผลโดยการสร้างความศรัทธาให้ถึงพร้อม ปราบความเกียจคร้าน ทำให้มีสติไม่หลงลืมง่าย ไม่ก่อความฟุ้งซ่านให้เกิดขึ้นกับผู้ที่ปฏิบัติ และไม่หลงมัวเมากับสิ่งที่เป็นอกุศล ซึ่งประกอบด้วย ศรัทธาพละวิริยพละสติพละสมาธิพละ และปัญญาพละ ดังนั้นการเสริมสร้างกำลังใจชาวพุทธตามหลักพละ 5 ควรดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ คือ

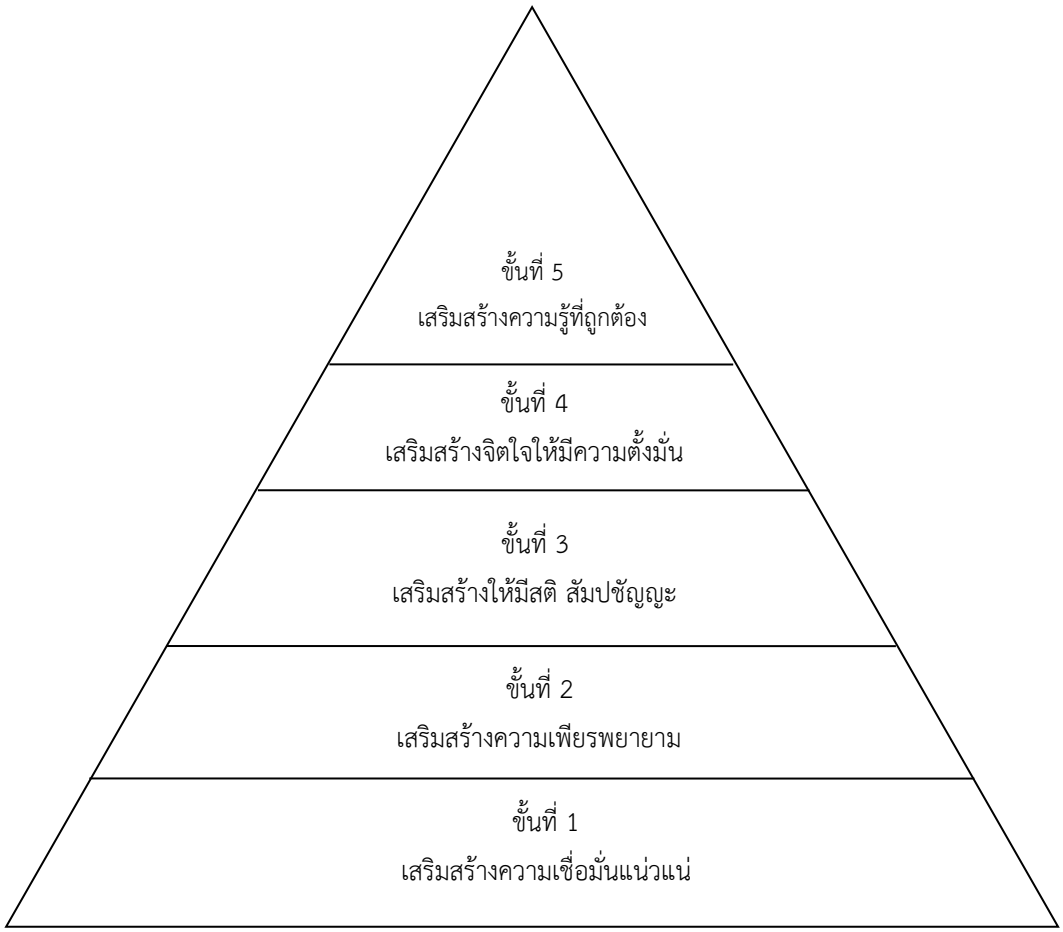
ขั้นที่ 1 เสริมสร้างความเชื่อให้แน่วแน่ในสิ่งที่ถูกต้องตามเชื่อแน่วแน่ในคุณงามความดีว่าทำดีต้องได้ดีทำชั่วต้องได้ชั่ว ไม่หวั่นไหวไปกับสิ่งล่อใจที่จะชักจูงให้ทำในสิ่งไม่ดี และตั้งใจมั่นไม่ย่อท้อต่อความดีที่ทำ

ขั้นที่ 2 เสริมสร้างความเพียรพยายาม ให้มีความขยันหมั่นเพียรในการทำกิจต่างๆอย่างสม่ำเสมอความเพียร การปฏิบัติหน้าที่ต่างๆต้องใช้ความเพียรพยายามในการปฏิบัติเพื่อให้หน้าที่ที่รับผิดชอบนั้นประสบความสำเร็จ

ขั้นที่ 3 เสริมสร้างให้มีสติ สัมปชัญญะ ให้มีสติจดจ่ออยู่ในปัจจุบันขณะและประคองสติได้ตลอดเวลาเป็นการเสริมสร้างให้มีความตื่นตัวไม่หลงลืม ลดความประมาทในการทำกิจต่างๆ

ขั้นที่ 4 เสริมสร้างจิตใจให้มีความตั้งมั่นมีความสงบตั้งอยู่ในอารมณ์เดียวอย่างมั่นคงแรงกล้า ต่อสิ่งที่กำลังกระทำ ไม่หวั่นไหวไปกับสิ่งรบกวนต่างๆที่อยู่รายล้อม เป็นการเสริมสร้างให้มีความตั้งมั่นจดจ่อ ไม่คิดฟุ้งซ่าน ในการทำกิจต่างๆ

ขั้นที่ 5 เสริมสร้างความรู้ที่ถูกต้อง มีความคิดที่ถูกต้องตรงกับความจริงรู้ว่าสิ่งไหนคือสิ่งที่ชอบ สิ่งไหนเป็นสิ่งที่ไม่ชอบ สิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี ไม่หลงงมงายในอบายมุขต่างๆ เป็นการเสริมสร้างให้มีความรอบรู้ในสิ่งต่างๆอย่างถูกต้อง ไม่หลงงมงายในทางที่ผิด

แผนภาพที่ 1 แนวทางการเสริมสร้างกำลังใจชาวพุทธตามหลักพละ 5

การดำเนินการตามขั้นตอน ทั้ง 5 ขั้นตอนนั้นได้ดำเนินการโดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดมงคลเทพมุนีที่ประเทศสหรัฐอเมริกานั้นมีลักษณะคล้ายกับกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นในวัดที่ประเทศไทย และกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวกับวันสำคัญต่างๆในทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันอาสาฬหบูชาทอดกฐิน การถวายผ้าป่า โดยวันสำคัญในทางพุทธศาสนาจะมีกิจกรรมที่สำคัญคือการทำบุญตักบาตร รักษาศีล ฟังพระธรรมเทศนา ปฏิบัติธรรม เวียนเทียน เป็นต้น และกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ของประเทศไทย เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง วันสารทไทย สวดมนต์ส่งท้ายปีเก่าตอนรับปีใหม่ วันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่คล้ายเทศกาลที่ประเทศไทยคือ มีการทำบุญอุทิศ

ให้ญาติผู้ล่วงลับ รักษาศีล ฟังเทศน์ ลอยกระทง รดน้ำดำหัวขอพรผู้อาวุโส และกิจกรรมที่จัดขึ้นในวันอาทิตย์ คือมีการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในช่วงเช้า ให้กับบุคคลที่สนใจเรียนรู้ภาษาไทยและวัฒนธรรมไทย โดยทางโรงเรียนได้จัดแบ่งการเรียนการสอนเป็นสามระดับด้วยกัน คือ ชั้นก่อนวันเรียน, ชั้น ป.1 และชั้น ป.2 โดยจะเน้นเรื่องการใช้ภาษาไทย ทั้งการพูด การอ่าน และการเขียน ช่วงบ่ายเป็นการนำวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศไทยมาถ่ายทอดให้กับลูกหลานชาวไทยที่มาเกิดและเติบโตที่นี่ เช่น การละเล่นต่างๆของไทย การขับร้องเพลงไทย และกิจกรรมต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนา

หลักพละ 5 นี้ถือวาเป็นความศรัทธา เชื่อแน่วแน่ในคุณงามความดีว่าทำดีต้องได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่ว วิริยะ คือ ความเพียรปฏิบัติหน้าที่ต่างๆต้องใช้ความเพียรพยายามในการปฏิบัติเพื่อให้หน้าที่ที่รับผิดชอบนั้นประสบความสำเร็จ สติ คือ การมีสติจดจ่ออยู่ในปัจจุบันขณะและประคองสติได้ตลอด เวลาสมาธิ คือ ความตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียวอย่างแรงกล้า ต่อสิ่งที่กำลังกระทำ เพื่อไม่ให้หวั่นไหวไปกับสิ่งรบกวนต่างๆที่อยู่รายล้อม และปัญญา คือ ความรู้ทั่วชัดเจน มีความคิดที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง รู้ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามความเป็นจริงและสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างมีเหตุมีผล ฉะนั้นหลักธรรมนี้จึงเป็นหลักธรรมที่บำรุงให้ชาวไทยที่อาศัยอยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกามีใจมีกำลังเข้มแข็งกล้าหาญมีกำลังใจที่ดีในการดำเนินชีวิตและแก้ไขปัญหาต่างๆที่พบเจอได้อย่างชาญฉลาดและถูกต้อง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างพลังใจของชาวพุทธในสหรัฐอเมริกาตามหลักพละ 5 กรณีศึกษาวัดมงคลเทพมุนี ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จากการศึกษาบริบท สภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของชาวพุทธไทยในสหรัฐอเมริกาและการเสริมพลังใจของวัดมงคลเทพมุนี ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาของคนไทยที่อาศัยอยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา คือ ปัญหาด้านความแตกต่าง ปัญหาด้านความไม่เท่าเทียม ปัญหาด้านความเป็นอยู่ที่ไม่สะดวก และ ปัญหาส่วนตัว 2) บริบทการเสริมพลังใจของวัดมงคลเทพมุนีวัดให้ความช่วยเหลือคนไทยที่อาศัยอยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาโดยสามารถดังนี้ การให้ความช่วยเหลือด้านการเผยแผ่ เป็นสถานที่ให้คนไทยได้มาพบปะพูดคุยและเป็นสถานที่ให้คนไทยได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆทางพระพุทธศาสนา การได้ทำบุญ ถวายทาน ฟังพระเทศน์ รักษาศีล และเจริญภาวนา และ การให้ความช่วยเหลือด้านจิตใจ ด้านร่างกาย เป็นต้นสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุดใจสะอาดยิ่งได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางการแก้ไขปัญหาของประชาชนในระดับหมู่บ้านจังหวัดสุรินทร์ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำเนินงานของวัดที่เป็นวัดเป็นศูนย์กลางการแก้ไขปัญหาของประชาชนในหมู่บ้านพบว่าประชาชนต้องการให้วัดเป็นศูนย์กลางการแก้ไขปัญหาของประชาชนวัดยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนเป็นสถานประกอบพิธีกรรมและงานประเพณีวัฒนธรรมวัดขาดความพร้อมที่จะเป็นศูนย์กลางการแก้ไขปัญหาของประชาชนเช่นด้านอาคารสถานที่สภาพแวดล้อมสิ่งอำนวยความสะดวกและการคมนาคมมายังวัดพระยังขาดความรู้ความเข้าใจที่จะเป็นศูนย์กลางการแก้ไขปัญหาของประชาชนพระกับประชาชนยังห่างเหินขาดความเข้าใจซึ่งกันและกันในการแก้ไขปัญหาปัจจุบันวัดมีพระเณรที่จำพรรษาที่วัดน้อยและยังขาดการพัฒนาและการให้การศึกษา

สำหรับภิกษุสามเณร 2) การพัฒนาด้านกายภาพด้านบุคลากรและด้านกระบวนการแก้ไขปัญหา ประกอบด้วย (1) ด้านกายภาพประกอบด้วยการพัฒนาวัดมีอาคารสถานที่เพียงพอร่มรื่นสะอาดมีสิ่งอำนวยความสะดวกเช่น อุปกรณ์ห้องน้ำสาธารณูปโภคและการคมนาคมมายังวัดสะดวกสบายและปลอดภัย (2) ด้านบุคลากร ประกอบด้วยการพัฒนาพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการพัฒนาเจ้าอาวาสพระเณรเป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นผู้นำของชุมชนและการส่งเสริมให้มีพระเณรในวัดมากขึ้น (3) ด้านกระบวนการแก้ไขปัญหาประกอบการพัฒนาให้มีคณะทำงานของวัดในการแก้ไขปัญหาของประชาชนให้คณะทำงานมาจากทุกกลุ่มของชุมชนและสังคมและใช้กระบวนการแก้ไขปัญหาให้ใช้หลักทางพระพุทธศาสนาและใช้กิจกรรมทางพุทธศาสนา (Saartying, 2003)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จากการศึกษาแนวคิดการเสริมสร้างพลังใจตามหลักวิชาการและตามหลักพละ 5 ตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างพลังใจหรือขวัญและกำลังใจเป็นสภาพของจิตใจที่มีความเชื่อมั่นและกระตือรือร้นพร้อมที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ทุกอย่างเป็นลักษณะทางอารมณ์หรือทัศนคติหรือแรงผลักต่าง ๆ ของบุคคล จะทำงานตามวัตถุประสงค์แห่งการทำงานเพื่อจะต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในอันที่จะไปให้ถึงจุดหมายปลายทางที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบแห่งพฤติกรรมในการที่จะแสดงให้เห็นถึงความกระตือรือร้น ความมุ่งมั่น ความรักหมู่คณะ หรือความเฉื่อยของกลุ่มขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน หรือกลุ่มผู้ปฏิบัติงานมีความสำคัญต่อผลการปฏิบัติงานเป็นอย่างยิ่ง และพร้อมที่จะต่อสู้กับปัญหาอุปสรรค เพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้ประสบผลสำเร็จในทางพระพุทธศาสนาการเสริมสร้างพลังใจตามหลักพละ 5 ตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท เป็นกำลัง หรือพลัง หรือธรรมอันเป็นกำลัง คือความไม่หวั่นไหวอันเป็นกำลังที่ผลักดันอกุศลธรรมให้พินาศไปและยังความตรัสรู้มรรค ผล นิพพาน เป็นความเข้มแข็งมั่นคงดำรงอยู่ได้ในสัมปยุตตธรรมทั้งหลายอย่างไม่หวั่นไหว อันธรรมเป็นที่เป็นปฏิปักษ์จะเข้าครอบงำไม่ได้ เป็นเครื่องเกื้อหนุนแก่อริยมรรคประเภทขององค์ธรรม พละ คือ กำลัง หรือพลัง หรือธรรมอันเป็นกำลัง เป็นหลักธรรมที่ทำให้จิตมีความเข้มแข็งไม่หวั่นไหวในอกุศลธรรมต่างๆ พละมีปรากฏอยู่ในโพธิปักขิยธรรมที่เป็นธรรมสอดคล้องกับแนวคิดของวันชัย วัฒนศัพท์ ในมงคล 38 ประการของคำสอนพระพุทธเจ้า ได้กล่าวไว้ในมงคลที่ 10 ถึงเรื่อง“วาจาสุภาษิต” จะเป็นมงคลชีวิตที่จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งแตกแยกในหมู่คณะในสังคมประเทศชาติได้ มี 5 ข้อ ดังนี้ 1) พูดถูกกาลเทศะ คือ ให้ดูจังหวะให้คนอื่นพูดจบก่อน ดูเวลาให้เหมาะสมเวลาพูด ไม่พูดเพ้อเจ้อ หรือเพียงอยากระบายอารมณ์ ไม่พูดแต่ความดีของตัวเองมากเกินไป 2) พูดความจริง คือ ไม่พูดปด หลอกลวง นอกจากจะเป็นการเล่านิทานหรือเรื่องสมมติ แต่ถ้าต้องพูดความจริงแต่เกิดความเสียหายก็ต้องหาทางเลี่ยงหรือปฏิเสธ 3) พูดคำสุภาพ การเลือกใช้คำพูดให้เหมาะกับบุคคลใช้ภาษาที่ไพเราะหูถ้าจะพูดกับผู้ใหญ่จะให้ดีอาจเติมคำว่า“กรุณา” ถ้าจะปฏิเสธอะไรก็ควรกล่าวคำ “ขอโทษ” ก่อน แล้วจึงอธิบายเรื่องอื่นๆ และไม่กล่าวคำหยาบคาย 4) ใช้คำพูดที่เป็นประโยชน์ เช่นคำพูดที่มีประโยชน์ทั้งผู้พูดและผู้ฟัง ให้ข้อคิดกำลังใจ ไม่พูดยุแยกให้แตกกัน 5) พูดด้วยความหวังดี ใช้คำพูดแสดงความเห็นอกเห็นใจให้คำแนะนำ ตักเตือน ช่วยออกความคิดแก้ปัญหาการพูดมีความสำคัญอย่างมากจนมีสถาบันที่ตั้งขึ้นมาเพื่อฝึกพูดในระบบต่าง ๆ ทั้งการพูดในที่ชุมชน (Public Speaking) ตามแนวทางของ Toastmaster หรือของเดลคาร์เนกีย์ (Dale Carnegie) ตลอดจนการพูดแบบการทูต (Diplomatic Speaking) ทั้งนี้ในความเชื่อแต่เดิมว่า

การพูดเป็นพรสวรรค์ แต่โดยแท้ที่จริงแล้วเราสามารถฝึกอบรมได้ พรสวรรค์อาจจะเป็นปัจจัยเพียง 20 เปอร์เซ็นต์ที่เหลือคือพรแสวงที่สามารถเรียนรู้และฝึกฝนได้ (Wattanasap, 2012) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระครูสิริธรรมบัณฑิต, บุรินทร์ รุจจนพันธุ์และศศิวิมล แรงสิงห์ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาวัดด้วยวิถี 5ส โครงการวัด ประชา รัฐสร้างสุข ของวัดมิ่งเมืองมูล การพัฒนาวัดด้วยวิถี 5ส เพื่อสร้างสัปปายะ คือ สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนรอบวัด กลไกการสนับสนุนจากสำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กรและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ดำเนินการตามระบบและกลไกของโครงการจนทำให้วัดมิ่งเมืองมูลได้รับโล่รางวัล “สัปปายะ” เป็นวัดต้นแบบ ส่วนของเครือข่ายที่ร่วมพัฒนาวัด 5ส มีผลประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนคณะศรัทธาวัดมิ่งเมืองมูล มีผลประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และส่วนภาพรวม ผลประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด การเผยแพร่ในสื่อสังคมเป็นหลักและใช้วิธีการฝังเนื้อหาเชื่อมโยงจากเฟซบุ๊ก ดอทคอม และแชร์เนื้อหาออกไปยังโปรไฟล์ของเจ้าอาวาส กลุ่มชุมชน และกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาวัด ทำให้ผู้สนใจเข้าไปมีส่วนร่วมกับสื่อสังคมและเว็บไซต์เพิ่มขึ้น (Phrakrusirithammabandit, Rujjanapan, and Rangsing, 2021)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 จากการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างพลังใจของชาวพุทธในสหรัฐอเมริกาตามหลักพละ 5 ของวัดมงคลเทพมุนี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการเสริมสร้างกำลังใจชาวพุทธตามหลักพละ 5 ควรดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ คือ ขั้นที่ 1 เสริมสร้างความเชื่อให้แน่วแน่ในสิ่งที่ถูกต้องตามเชื่อแน่วแน่ในคุณงามความดีว่าทำดีต้องได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่ว ไม่หวั่นไหวไปกับสิ่งล่อใจที่จะชักจูงให้ทำในสิ่งไม่ดี และตั้งใจมั่นไม่ย่อท้อต่อความดีที่ทำ ขั้นที่ 2 เสริมสร้างความเพียรพยายาม ให้มีความขยันหมั่นเพียรในการทำกิจต่างๆอย่างสม่ำเสมอความเพียร การปฏิบัติหน้าที่ต่างๆต้องใช้ความเพียรพยายามในการปฏิบัติเพื่อให้หน้าที่ที่รับผิดชอบนั้นประสบความสำเร็จขั้นที่ 3 เสริมสร้างให้มีสติสัมปชัญญะ ให้มีสติจดจ่ออยู่ในปัจจุบันขณะและประคองสติได้ตลอดเวลาเป็นการเสริมสร้างให้มีความตื่นตัวไม่หลงลืม ลดความประมาทในการทำกิจต่างๆขั้นที่ 4 เสริมสร้างจิตใจให้มีความตั้งมั่นมีความสงบตั้งอยู่ในอารมณ์เดียวอย่างมั่นคงแรงกล้าต่อสิ่งที่กำลังกระทำ ไม่หวั่นไหวไปกับสิ่งรบกวนต่างๆที่อยู่รายล้อม เป็นการเสริมสร้างให้มีความตั้งมั่นจดจ่อไม่คิดฟุ้งซ่าน ในการทำกิจต่างๆ และ ขั้นที่ 5 เสริมสร้างความรู้ที่ถูกต้องมีความคิดที่ถูกต้องตรงกับความจริงรู้ว่าสิ่งไหนคือสิ่งที่ชอบ สิ่งไหนเป็นสิ่งที่ไม่ชอบ สิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี ไม่หลงงมงายในอบายมุขต่างๆ เป็นการเสริมสร้างให้มีความรอบรู้ในสิ่งต่างๆอย่างถูกต้อง ไม่หลงงมงายในทางที่ผิด ซึ่งทั้ง 5 ขั้นตอนนั้นได้ดำเนินการโดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดมงคลเทพมุนีที่ประเทศสหรัฐอเมริกานั้นมีลักษณะคล้ายกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในวัดที่ประเทศไทย สอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (Phradhammakosajan (Prayoon Dhammacitto), 2005) ที่กล่าวว่าการสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น มีผลอย่างมากต่อผู้ฟัง ซึ่งนับเป็นปัจจัยที่ 3 คือ ผลผลิต (Output) หมายความว่า การพูดแต่ละครั้งต้องให้ผู้ฟังได้อะไรติดใจกลับไปบ้าง เราต้องทำให้เขามีศรัทธาและปัญญาเพิ่มขึ้น เปลี่ยนแปลงชีวิตในทางที่ดีขึ้น ดังนั้น การเผยแผ่นอกจากจะทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาแล้วยังได้ปัญญา 3 ประการ คือ สุตมยปัญญา (รู้จำ) จินตามยปัญญา (รู้คิด) และภาวนามยปัญญา (รู้ทำ) ที่ว่ารู้ทำเพราะมีธรรมานุธรรมปฏิบัติ คือนำธรรมไปใช้ในชีวิต

จริง ประเด็นสุดท้ายคือ ผลกระทบ (Impact) หมายความว่าเมื่อท่านเผยแผ่ออกไปแล้วมีผลสะท้อนโดยรวมออกมาดี มีคนติดตามฟัง มีคนนิยมชมชอบกิตติศัพท์ ผลกระทบอยู่ที่ใจของขจรขจายไปทั่วทิศถึงอังกฤษ อเมริกา ทั้งนี้เพราะในการเผยแผ่ทุกครั้งมี 4 ส. คือ สันทัสสนา (แจ่มแจ้ง) สมาทปนา (จูงใจ) สมุตเตชนา (แกล้วกล้า) สัมปหังสนา (ร่าเริง) ในการประกันคุณภาพการเผยแผ่ คือ IPOI I : Input ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยการเตรียมตัวให้มีวัตถุประสงค์ เนื้อหา วิเคราะห์ผู้ฟัง การเตรียมสื่อและอุปกรณ์ P : Process คือกระบวนการสอนให้รู้ทำให้ดู อยู่ให้เห็น มีการใช้สื่อและอุปกรณ์ O : Output สอนให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาและปัญญา มีธรรมานุธรรมปฏิบัติ และ I : Impact มีผลกระทบเพราะสอนได้ 4 ส. และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต (Phrakhrusuwithanphatthanabandit, 2014) ได้วิจัยเรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกในสถานการณ์ปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า หลักการเผยแผ่ต้องมีหลักการในการเผยแผ่ เช่น การทำจิตใจของผู้เผยแผ่ให้บริสุทธิ์ให้ผ่องแผ้วให้ผ่องใสเป็นนิตย์ มีอุดมการณ์ในการเผยแผ่ เช่น มีความอดทนอดกลั้นต่อความยากลำบาก มีขันติธรรมทางศาสนา และมีวิธีการซึ่งเน้นเป็นพิเศษสำหรับนักเผยแผ่ธรรมต้องดำรงตนอยู่ในวิธีการประกาศพระศาสนา เช่น การไม่กล่าวร้าย ไม่ก้าวร้าว หมายถึง ผู้สอนต้องเป็นผู้มีความสุภาพ นุ่มนวลอ่อนโยนและอ่อนหวาน พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง แม้เขาจะมีท่าทีว่าจะไม่เลื่อมใสศรัทธาในคำสอนของตนก็ตาม แต่ผู้สอนต้องไม่กล่าวร้าย ไม่รุกราน ไม่ให้ร้าย รวมทั้งการไม่กล่าวร้ายหลักการคำสอนบุคคลอื่น การสอนหรือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพระพุทธกาลได้รับการใส่ร้ายจากลัทธิต่าง ๆ มากมาย แต่พระพุทธเจ้าทรงห้ามพระสาวกว่าไม่ให้ไปใส่ร้ายศาสนาอื่น ให้แสดงธรรมตามความเป็นจริง ซึ่งพระสงฆ์ผู้เป็นศาสนทายาทได้ถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน และ การไม่เบียดเบียนคนอื่น หมายถึง การแนะนำหรือบอกทางเพื่อความดีงามแห่งชีวิตโดยเฉพาะการสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หมายถึงการนำความสงบสุขร่มเย็นไปสู่ประชาชน สร้างความสงบสุขสันติสุขให้เกิดขึ้น สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชน แม้ว่าในการสอนอาจกระทบกระทั่งระหว่างผู้สอนที่ต่างศาสนา ต่างลัทธิ ต่างความเชื่อก็ตามแต่พระพุทธเจ้าทรงวางหลักการอุดมการณ์วิธีการให้สาวกปฏิบัติให้หลีกเลี่ยงเบียดเบียนทำร้ายร่างกายจิตใจกันและกัน

สรุป

การวิจัยการเสริมสร้างพลังใจของชาวพุทธในสหรัฐอเมริกาตามหลักพละ 5 กรณีศึกษา วัดมงคลเทพมุนีเป็นการศึกษาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ใช้เสริมสร้างกำลังแรงกาย แรงใจ และแรงสติปัญญาให้ชาวพุทธไทยในสหรัฐอเมริกามีกำลังใจในการดำเนินชีวิต และแก้ไขปัญหาต่างๆที่พบเจอในชีวิตด้วยการนำหลักพละ 5 มาเป็นบูรณาการในการดำเนินชีวิต ซึ่งประกอบด้วย

1. หลักศรัทธา คือ เชื่อแน่วแน่ในคุณงามความดีว่าทำดีต้องได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่ว ทางวัดได้จัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ เพื่อเสริมสร้างให้คนไทยที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ร่วมกันปฏิบัติเพื่อให้เกิดความศรัทธาในทางที่ถูกต้อง เช่น ในวัน มาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา ออกพรรษา วันสงกรานต์ ซึ่งเทศกาลเหล่านี้ถือว่าเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของประเทศไทย ดังนั้นทางวัดจึงจัดกิจกรรมการทำบุญตักบาตร รักษาศีล ถวายภัตตาหารแก่พระภิกษุที่จำพรรษาที่วัดมงคลเทพมุนีเพื่ออุทิศส่วนบุญกุศลไปให้บรรพชนญาติมิตรที่ล่วงลับ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นการเสริมสร้างให้คนไทยที่อาศัยอยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ดำรง

รักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงามทางด้านความเชื่อของคนไทยและพุทธศาสนาในด้านของความกตัญญูรู้คุณ และรักษาไว้ซึ่งความเชื่ออย่างแน่วแน่ในการทำคุณงามความดี นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการแสดงพระธรรมเทศนาให้กับชาวไทยพุทธที่อาศัยอยู่ที่นี่ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตลอดถึงความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และสร้างความศรัทธาในสิ่งที่ถูกต้องตามทำนองครองธรรม

2. หลักวิริยะ คือ ความเพียรปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ต้องใช้ความเพียรพยายามในการปฏิบัติเพื่อให้หน้าที่ที่รับผิดชอบนั้นประสบความสำเร็จ วัดเทพมุนีซึ่งถือว่าเป็นสถานที่สำคัญในการยึดเหนี่ยวและเสริมสร้างกำลังใจให้กับชาวไทยพุทธที่อาศัยที่นี่ จึงใช้กิจกรรมต่าง ๆ ของทางวัดเพื่อเสริมสร้างให้คนไทยที่นี่ตระหนักถึงความเพียรความอดทนเพื่อใช้เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิตที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของประเทศไทยจะมีกิจกรรมการทำบุญตักบาตร ตั้งโรงทาน เพื่อเป็นการเสริมสร้างให้คนไทยที่อาศัยอยู่ที่นี่ตระหนักถึงการสร้างความเพียรพื้นฐานในการเพียรที่จะทำความดี และรักษาการทำความดีนั้นตลอดทุกเทศกาลของทางวัด

3. หลักสติ คือ การมีสติจดจ่ออยู่ในปัจจุบันขณะและประคองสติได้ตลอดเวลา การมาอาศัยอยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่มีสภาพความเป็นอยู่ที่แตกต่างจากประเทศไทยอย่างมาก วัดเทพมุนีเป็นหนึ่งในสถานที่ที่ใช้เป็นจุดศูนย์กลางสำหรับให้คนไทยที่นี่มาพบปะพูดคุยกัน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของทางวัดนอกเหนือจากการดำเนินไปเพื่อเผยแผ่วัฒนธรรมประเพณีของไทยแล้ว ก็ยังดำเนินไปเพื่อเป็นเสริมสร้างให้ชาวไทยพุทธที่อาศัยอยู่ที่นี่มีกำลังใจในการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับคนอื่นๆได้อย่างสงบสุข โดยเฉพาะกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกวันอาทิตย์ ก็เป็นกิจกรรมที่จะช่วยเสริมสร้างให้คนไทยพุทธที่นี่ให้มีสติประคองตนให้สามารถใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่นได้อย่างสงบสุข ซึ่งกิจกรรมที่ทำในวันสำคัญต่างๆของพระพุทธศาสนา เพื่อให้คนไทยที่มาร่วมมีสติเตือนตัวเองให้กระทำแต่สิ่งที่ดี

4. หลักสมาธิ คือ ความตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียวอย่างแรงกล้า ต่อสิ่งที่กำลังกระทำ เพื่อไม่ให้หวั่นไหวไปกับสิ่งรบกวนต่างๆที่อยู่รายล้อม ทางวัดมงคลเทพมุนีมีการจัดกิจกรรมสวดมนต์ทำวัตร และปฏิบัติสมาธิเป็นประจำ โดยเฉพาะทุกวันศุกร์วันเสาร์ และวันอาทิตย์ โดยวันศุกร์จะเริ่มกิจกรรม ประมาณ 17.00นาฬิกา ถึงเวลา 18.15 นาฬิกา ส่วนวันเสาร์จะเริ่มกิจกรรมประมาณ 16.00 นาฬิกา ถึงเวลา 17.45 นาฬิกา โดยจะมีการอธิบายแนะนำทั้งภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษด้วยและในวันอาทิตย์ จะเริ่มกิจกรรมประมาณ 09.00 นาฬิกา ถึงเวลา 10.00 นาฬิกา โดยมีการแนะนำการทำวัตรสวดมนต์ และเจริญวิปัสสนาสมาธิทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ กิจกรรมหลักคือการทำวัตรสวดมนต์ เพื่อให้มีสติครบถ้วนอยู่กับปัจจุบันขณะจากนั้นก็จะมีการฝึกปฏิบัติสมาธิภาวนา โดยทางพระพุทธศาสนาแล้ว การปฏิบัติสมาธิสามารถทำได้ทั้ง การยืน การเดิน การนั่งและการนอน โดยทั่วไป

5. หลักปัญญา คือ ความรู้ทั่วชัดเจน มีความคิดที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง รู้ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามความเป็นจริงและสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างมีเหตุมีผล วัดมงคลเทพมุนีได้จัดกิจกรรมนิทรรศการแสดงหลักธรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้คนไทยที่นี่ได้รู้และพิจารณาถึงความเป็นจริงต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ประพฤติปฏิบัติธรรม โดยมีการปฏิบัติสมาธิในทุก ๆ เทศกาลที่ทางวัดจัดขึ้นและทุก ๆ เย็นของวันศุกร์ วันเสาร์และเช้าวันอาทิตย์ เพื่อให้คนที่มาปฏิบัติโดยเฉพาะคนไทยที่อยู่ที่ประเทศ

สหรัฐอเมริกาเกิดความสงบ ซึ่งเป็นผลให้เกิดความสุข ความสบายใจสบายกายตามมา และฟังพระธรรมเทศนาจากพระสงฆ์ที่มีความแตกฉานในพระธรรมวินัยทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงหลักความรู้ที่ถูกต้อง ตามความเป็นจริง เพื่อเข้าใจถึงความดีและความชั่ว ว่าทำดีย่อมได้รับผลที่ดี ทำชั่วย่อมได้รับผลที่ชั่ว ฝึกลดละความความโลภ ความโกรธ ความหลง โดยการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา เพื่อเป็นการเพิ่มกำลังในการเข้าใจหลักความเป็นจริงที่ถูกต้องตามความเป็นจริง เพื่อให้ชาวไทยพุทธที่อาศัยอยู่ที่นี่ได้ปฏิบัติตนไปในทางที่ถูกต้อง ไม่หลงมัวเมาไปกับสิ่งที่ผิด รู้และสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง เพื่อเป็นการเสริมสร้างให้คนไทยที่อาศัยอยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาสามารถคลองตนให้มีความสุขและอยู่ร่วมกับคนอื่นได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างพลังใจของชาวพุทธในสหรัฐอเมริกาตามหลักพละ 5 กรณีศึกษาวัดมงคลเทพมุนี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การพัฒนาหลักสูตรในการเสริมสร้างความเชื่อให้แน่วแน่ในสิ่งที่ถูกต้องตามเชื่อแน่วแน่ในคุณงามความดีว่าทำดีต้องได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่ว ไม่หวั่นไหวไปกับสิ่งล่อใจที่จะชักจูงให้ทำในสิ่งไม่ดี และตั้งใจมั่นไม่ย่อท้อต่อความดีที่ทำ

1.2 การพัฒนาหลักสูตรในการเสริมสร้างความเพียรพยายาม ให้มีความขยันหมั่นเพียรในการทำกิจต่างๆอย่างสม่ำเสมอความเพียร การปฏิบัติหน้าที่ต่างๆต้องใช้ความเพียรพยายามในการปฏิบัติเพื่อให้หน้าที่ที่รับผิดชอบนั้นประสบความสำเร็จ

1.3 การพัฒนาหลักสูตรในการเสริมสร้างให้มีสติ สัมปชัญญะ ให้มีสติจดจ่ออยู่ในปัจจุบันขณะและประคองสติได้ตลอดเวลาเป็นการเสริมสร้างให้มีความตื่นตัวไม่หลงลืม ลดความประมาทในการทำกิจต่างๆ

1.4 การพัฒนาหลักสูตรในการเสริมสร้างจิตใจให้มีความตั้งมั่นมีความสงบตั้งอยู่ในอารมณ์เดียวอย่างมั่นคงแรงกล้า ต่อสิ่งที่กำลังกระทำ ไม่หวั่นไหวไปกับสิ่งรบกวนต่างๆที่อยู่รายล้อม เป็นการเสริมสร้างให้มีความตั้งมั่นจดจ่อ ไม่คิดฟุ้งซ่าน ในการทำกิจต่างๆ

1.5 การพัฒนาหลักสูตรในการเสริมสร้างความรู้ที่ถูกต้องมีความคิดที่ถูกต้องตรงกับความจริงรู้ว่าสิ่งไหนคือสิ่งที่ชอบ สิ่งไหนเป็นสิ่งที่ไม่ชอบ สิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี ไม่หลงงมงายในอบายมุขต่างๆ เป็นการเสริมสร้างให้มีความรอบรู้ในสิ่งต่างๆอย่างถูกต้อง ไม่หลงงมงายในทางที่ผิด

2. ข้อเสนอสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาบริบท ปัญหาและความต้องการของชาวพุทธต่อเผื่อแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ

2.2 ควรศึกษากระบวนการพัฒนาจิตใจของชาวพุทธตามหลัก ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ

2.3 ควรศึกษารูปแบบพุทธวิธีในเผื่อแผ่พระพุทธศาสนาในยุคแห่งการสื่อสารแบบไร้พรมแดน

References

Dhammathai. (2020). *The Buddhism Propagation to United Statesof America*. Retrieved on December 1, 2010, from http://www. dhammathai.org/thailand/missionary/usa.php.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas.* Bangkok: MCU Press.

Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (2003). *Dictionary of Buddhism.* (11th ed.). Bangkok: MCU Press.

Phradhammakosajan (Prayoon Dhammacitto). (2005). Proactive Buddhism Propagation. Bangkok: MCU Press.

Phrakhrusuwithanphatthanabandit. (2014). *The Active Buddhist Propagation in the Present Situation.* The National Academic Conference. The Integration of Buddhism and New Sciences for the sustainable development of Thailand in ASEAN Community. KhonKaen: Klang Nana Wittaya Printing.

Phrakrusirithammabandit, Rujjanapan, B., & Rangsing, S. (2021). The Model of Temple Development according to 5 S. in Wat Pra Cha Rat Sangsook Project in Wat Mingmuangmool Temple. *The Journal of Research and Academics Vol,* 4(1), 23-39.

Saartying, S. (2003). *Model of Developing Temple for Center of Solving the Problems of the People at Village level in Surin Province* (Research Report). Surin: SurinRajabhat University.

Wat Mongkoltepmunee. (2020). *History of WatMongkoltepmunee, Bensalem Township, Pennsylvania, United Statesof America.* Branch of Wat PaknamBhasicharoen, Bangkok: N.P.

Wattanasap, W. (2012). *Conflict: Principle and Tool for Solution.*Bangkok: Klang Nana Wittaya Printing.

ยกระดับการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชนมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*

The Researchers for the Community's Potential Development of Phranakhon Rajabhat University

[1]นิษฐา หรุ่นเกษม และ จุฑาทิพย์ พหลภาคย์

[1]Nitta Roonkaseam and Jutathip Paholpak

[1]คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

[1]Faculty of Management Sciences, Phranakhon Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding author's Email: nitta@pnru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และ 2) เพื่อประเมินผลลัพธ์จากรูปแบบการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เป็นการวิจัยกึ่งทดลองผ่านกิจกรรมการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในระหว่างการดำเนินกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้มาด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการวิจัย รวม 24 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสำรวจและสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครได้รับการออกแบบจากข้อมูลการประเมินศักยภาพนักวิจัยชุมชนและการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยกิจกรรมเริ่มต้นจากโปรแกรมการพัฒนานักวิจัยทั้ง "ต้นทาง" "กลางทาง" และ "ปลายทาง" และ 2) ผลลัพธ์จากรูปแบบการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชน ส่งผลให้นักวิจัยชุมชนมีความเข้าใจในการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย รวมถึงความเข้าใจในการดำเนินโครงการวิจัยแบบชุมชนมีส่วนร่วมที่มากขึ้นกว่าเดิม และนักวิจัยชุมชนสามารถเขียนข้อเสนอโครงการเพื่อพัฒนาชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมได้จำนวน 16 โครงการ และได้ยื่นขอรับทุนสนับสนุนเรียบร้อยแล้ว

คำสำคัญ: การพัฒนา; ศักยภาพ; นักวิจัย; ชุมชน; มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

---

*Received March 17, 2022; Revised June 21, 2022; Accepted June 22, 2022

Abstract

The objectives of this research paper are 1) to create a model for developing and raising the potential of researchers for the community of Phranakhon Rajabhat University and 2) to assess the results of the model for developing and raising the potential of researchers for the community of Phranakhon Rajabhat University. This research article is quasi-experimental research through activities to develop and enhance researchers' potential and participant observation during the workshop activities. The sample group used in the study was obtained using Voluntary Sampling with 24 people. The tools used for data collection were informal surveys and interviews.

The results showed that 1) A model for developing and raising the potential of researchers for the community was designed from the community researcher's potential assessment data and the literature review related to the research capacity development for Upstream, Midstream, and Downstream. And 2) as a result, the community researchers understand how to write research proposals, including a greater understanding of community-based research projects and community. As a result, the researchers can write a research proposal for 16 projects to improve the community's development, which has already been applied for funding.

Keywords: Development; Potential; Researchers; Community; Phranakhon Rajabhat University

บทนำ

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research : CBR) ในประเทศไทยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้คนในชุมชนท้องถิ่นได้เรียนรู้ ดำเนินการวิจัย และใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นในหลากหลายมิติ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนี้จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับชุมชนและเกิดการพึ่งตนเองของชุมชนได้นั้น คนในชุมชนต้องเป็นผู้ลงมือทำ คือตั้งคำถาม แสวงหาคำตอบ และบันทึกบทเรียนการทำงานเป็นระยะ ๆ เรียกว่าเป็นงานวิจัยในแบบใหม่หรือในทางวิชาการเรียกว่ากระบวนทัศน์ใหม่ของการวิจัยเพื่อชุมชน (Chinawong, 2011; Kaewtep, 2021) จากการทบทวนการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร คณะผู้วิจัยพบว่า มีความพยายามดำเนินการขับเคลื่อนงานวิจัยตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น และการพัฒนาระบบการบริหารจัดการงานวิจัยแล้วผ่านโครงการ “หนึ่งคณะหนึ่งพื้นที่วิจัย” เพื่อสร้างนักวิจัยและงานวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่รับผิดชอบของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร อีกทั้งพัฒนาระบบบริหารจัดการงานวิจัยให้มีประสิทธิภาพตามยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย โดยการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงในการดำเนินโครงการวิจัยในพื้นที่รับผิดชอบของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (Jakkorn et al. 2017)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ในระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ทำให้ได้พบว่า นักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครส่วนหนึ่งยังต้องการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อให้ได้โจทย์วิจัยและปัญหาที่มาจากความต้องการของชุมชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ตลอดจนการใช้เครื่องมือวิจัยชุมชนและกระบวนการวิจัยร่วมกับชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม คณะผู้วิจัยได้พบว่า การใช้พื้นที่รูปธรรมของชุมชนในแบบห้องปฏิบัติการเรียนรู้ทางสังคม (Social Lab) นั้นจะส่งผลต่อการสร้างการเรียนรู้เรื่องการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสำหรับนักวิจัยได้ เนื่องจาก การลงพื้นที่ชุมชน ได้พูดคุยกับชุมชน จะทำให้นักวิจัยได้เห็นภาพและเกิดความเข้าใจต่อกระบวนการทำวิจัยเพื่อชุมชนมากยิ่งขึ้น

บทความวิจัยนี้จะนำเสนอผลการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและทักษะในการขับเคลื่อนชุมชนด้วยกระบวนการวิจัยผ่านโครงการวิจัย “การพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร” เพื่อให้อาจารย์มหาวิทยาลัยซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการสร้างคนและสร้างความรู้ ได้หันมาทำวิจัยแบบมีชุมชนมีส่วนร่วม อีกทั้งบูรณาการกับการเรียนการสอนและบริการวิชาการ เพื่อให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ แก้ปัญหา หรือพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้จริงและมีความต่อเนื่อง และขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นจนกระทั่งประสบความสำเร็จได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

2. เพื่อประเมินผลลัพธ์จากรูปแบบการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยกึ่งทดลองผ่านกิจกรรมการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร หรือเรียกว่า “PNRU Model” และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในระหว่างการดำเนินกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยใช้วิธีการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเลือก “นักวิจัยชุมชน” ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ในการคัดเลือกและคัดกรองผู้เข้าร่วมโครงการนั้น คณะผู้วิจัยใช้วิธีการประกาศรับสมัครเพื่อหาอาสาสมัครนักวิจัยชุมชนจากคณาจารย์ทุกคณะของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครเพื่อเข้าร่วมโครงการวิจัย (Voluntary Sampling) โดยมีเงื่อนไขสำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการตรวจสอบคุณสมบัติของตนเอง ประกอบด้วย ต้องมีความสนใจจริงและมุ่งมั่นในการเข้าร่วมโครงการ สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ทุกครั้ง ไม่ดำรงตำแหน่งผู้บริหาร และหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมจะต้องนำเสนอข้อเสนอโครงการวิจัยชุมชนที่ชุมชนมีส่วนร่วม

สำหรับรายชื่อนักวิจัยชุมชนผู้อาสาสมัครเข้าร่วมกระบวนการวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งสิ้น 24 คน สังกัดคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 9 คน สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 6 คน สังกัดคณะวิทยาการจัดการ จำนวน 5 คน สังกัดคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม จำนวน 3 คน และสังกัดวิทยาลัยการฝึกหัดครู จำนวน 1 คน

ผลจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่า

ระยะเวลาในการทำงาน อาจารย์ผู้สมัครเข้าร่วมโครงการมีระยะเวลาในการทำงานในมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครมาแล้ว 1-5 ปี จำนวน 5 คน ระยะเวลา 6-10 ปี จำนวน 4 คน และระยะเวลาในการทำงานมากกว่า 10 ปี จำนวน 15 คน

ประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมวิจัยร่วมกับชุมชน อาจารย์ผู้สมัครเข้าร่วมโครงการมีประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมวิจัย/บริการวิชาการร่วมกับชุมชนหรือสังคม โดยมีความพยายามที่จะดำเนินกิจกรรมวิจัย/บริการวิชาการร่วมกับชุมชนหรือสังคม แต่ยังไม่ได้ดำเนินการ จำนวน 4 คน มีประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมวิจัยร่วมกับชุมชนหรือสังคม จำนวน 8 คน

การฝึกอบรมด้านงานวิจัยเพื่อชุมชน อาจารย์ผู้สมัครเข้าร่วมโครงการยังไม่เคยได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการเพื่อสังคม/งานวิจัยเพื่อชุมชน ทั้งที่จัดขึ้นเองภายใน หรือหน่วยงานภายนอกเป็นผู้จัด จำนวน 18 คน และเคยได้รับการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการเพื่อสังคม/งานวิจัยเพื่อชุมชน ทั้งที่จัดขึ้นเองภายใน หรือหน่วยงานภายนอกเป็นผู้จัด จำนวน 6 คน

ขั้นตอนที่ 2 คณะผู้วิจัยสร้างรูปแบบการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และเพิ่มทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยชุมชน อีกทั้งสนับสนุนให้นักวิจัยได้ตระหนักถึงบทบาทของนักวิจัยเพื่อรับใช้ชุมชนสังคม โดยกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติที่ได้จัดให้มีขึ้นนั้น ออกแบบจากข้อมูลการประเมินศักยภาพนักวิจัยชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครและการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาศักยภาพนักวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลลัพธ์จากรูปแบบการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร โดยใช้แบบสำรวจกับนักวิจัยชุมชนผู้อาสาสมัครเข้าร่วมกระบวนการวิจัย จำนวน 24 คน

อีกทั้งงานวิจัยนี้ได้รับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการวิชาการและจริยธรรมสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เลขที่โครงการ 64/02.10 ให้ไว้ ณ วันที่ 21 ธันวาคม 2563

ผลการวิจัย

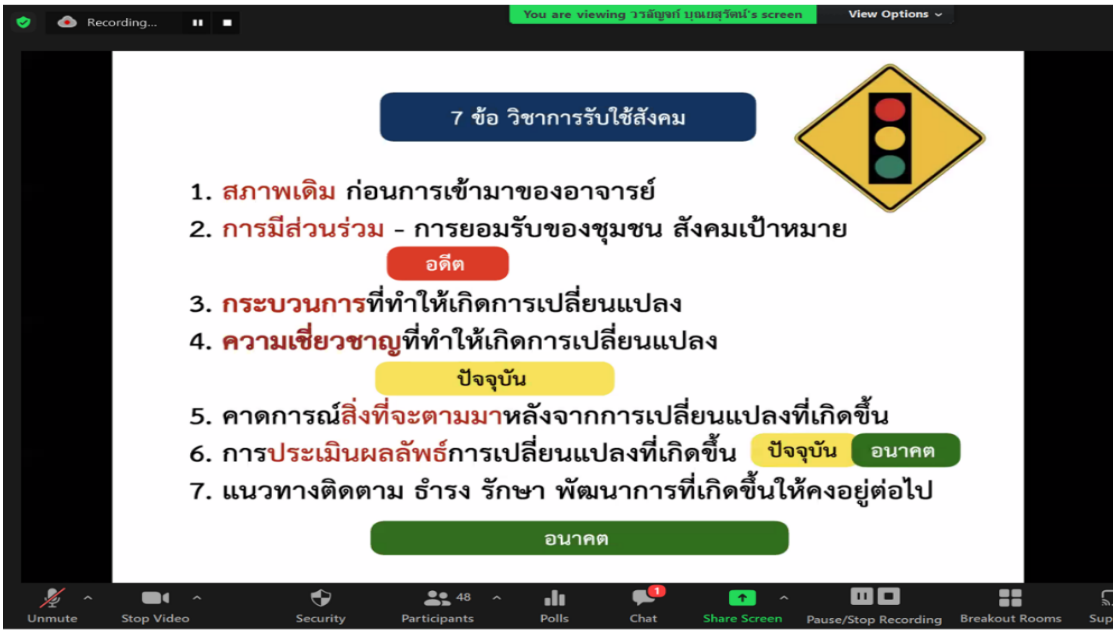
การวิจัยเรื่องการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและประเมินผลรูปแบบการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ผลการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 คณะผู้วิจัยสร้างรูปแบบการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร โดยเรียกชื่อว่า “PNRU Model” ตามชื่อย่อภาษาอังกฤษของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครเพื่อให้จดจำได้ง่ายในกลุ่มนักวิจัยชุมชนอาสาสมัคร โดยกิจกรรมดังกล่าวมีพื้นฐานจากข้อมูลการประเมินศักยภาพนักวิจัยชุมชนโดยนักวิจัยมีส่วนร่วมในการสะท้อนประสบการณ์และความต้องการฝึกอบรมในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยชุมชน รวมถึงการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาศักยภาพนักวิจัย เช่น งานวิจัยของ Evans (2012) ที่ระบุองค์ประกอบหลักสามประการที่จำเป็นต่อการพัฒนานักวิจัย เช่น การพัฒนาพฤติกรรม การพัฒนาทัศนคติ และการพัฒนาทางปัญญา ตลอดจนงานวิจัยของกาญจนา แก้วเทพ (Kaewtep, 2021) กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (Kaewtep et al. 2018) กาญจนา ทองทั่ว (Tongtua, 2016) กาญจนา ทองทั่ว และคณะ (Tongtua et al. 2013; 2018) ที่สะท้อนถึงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยชุมชน เป็นต้น

คณะผู้วิจัยออกแบบรูปแบบการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยชุมชน โดยทักษะที่นักวิจัยได้รับนั้นจะครอบคลุมถึงการพัฒนาข้อเสนอโครงการ การเก็บข้อมูลจากชุมชน และการสื่อสารผลการวิจัย จากนั้นจัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้นักวิจัยชุมชนผู้อาสาสมัครเข้าร่วมโครงการวิจัยได้เรียนรู้ในระหว่างเดือนพฤษภาคม-เดือนตุลาคม 2564 สำหรับกิจกรรมทั้งหมดนั้นใช้วิธีการฝึกอบรมออนไลน์เนื่องจากอยู่ในภาวะระบาดจากเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) สำหรับรายละเอียดของกิจกรรมเริ่มต้นจาก “ต้นทาง” “กลางทาง” และ “ปลายทาง” ดังนี้

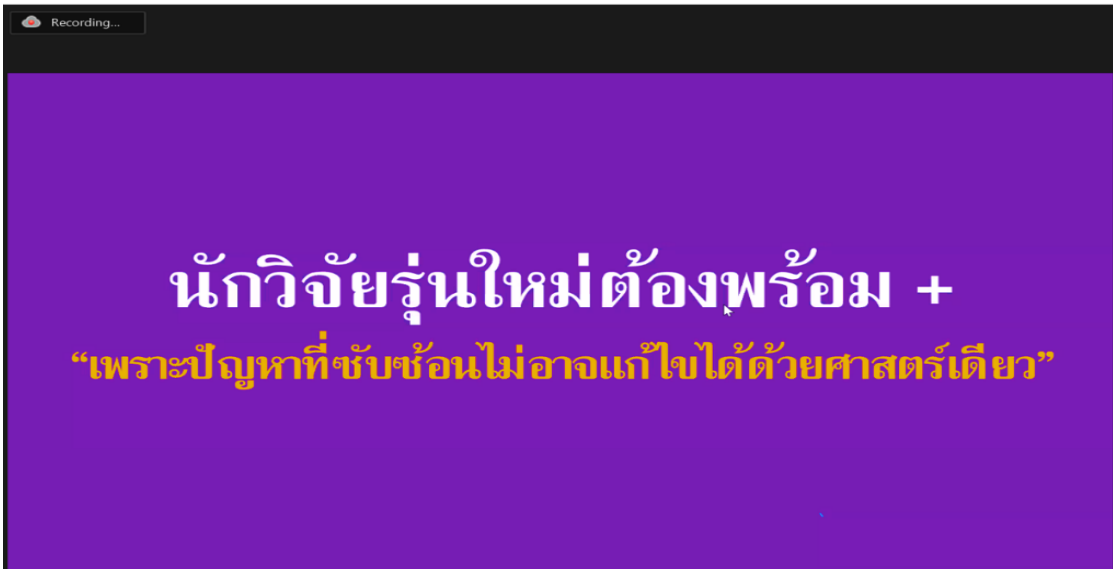
ต้นทาง: การพัฒนาโจทย์การวิจัย ประกอบด้วยกิจกรรมเพื่อพัฒนาต้นทุนความรู้เรื่องงานวิจัยรับใช้สังคม และกิจกรรมฝึกอบรมการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยโดยชุมชนมีส่วนร่วม

กิจกรรมพัฒนาต้นทุนความรู้เรื่องงานวิจัยรับใช้สังคม เป็นกิจกรรมออนไลน์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครในการทำงานวิจัยรับใช้สังคมในโครงการวิจัยการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยชุมชนแบบชุมชนมีส่วนร่วม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร โดยมีเป้าหมายในการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักวิจัยเข้าใจหลักการพื้นฐานของการทำงานวิจัยรับใช้สังคม รวมถึงหลักสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ หลักการร่วมคิดร่วมทำ (Partnership) หลักการผลประโยชน์ร่วม (Mutual benefit) หลักการใช้ความรู้ร่วมกัน (Scholarship) และหลักการสร้างผลกระทบต่อสังคม (Social impact) ดังรูปภาพที่ 1 ต่อไปนี้

รูปภาพที่ 1 การจัดกิจกรรมฝึกอบรมออนไลน์การพัฒนาต้นทุนความรู้เรื่องงานวิจัยรับใช้สังคม
ผู้บันทึกภาพ: ผู้วิจัย นิษฐา หรุ่นเกษม วันที่บันทึกภาพ: วันจันทร์ที่ 31 พฤษภาคม 2564

กิจกรรมพัฒนาความรู้และทักษะการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย เป็นกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ "การเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยให้ได้ทุนวิจัย" มีเป้าหมายในการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักวิจัยมีความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยที่สอดคล้องกับกรอบการวิจัยของแหล่งทุนวิจัยและได้รับงบประมาณในการวิจัย ตลอดจนหลักการและวิธีการประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมและองค์ความรู้ในการรับใช้สังคมด้วยการวิจัย ดังรูปภาพที่ 2

รูปภาพที่ 2 การจัดกิจกรรมฝึกอบรมออนไลน์การพัฒนาต้นทุนความรู้เรื่องงานวิจัยรับใช้สังคม
ผู้บันทึกภาพ: ผู้วิจัย นิษฐา หรุ่นเกษม วันที่บันทึกภาพ: วันพฤหัสบดีที่ 1 กรกฎาคม 2564

กลางทาง: การสร้างเครื่องมือการวิจัยและการเก็บข้อมูลจากชุมชน ด้วยกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ "การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม"

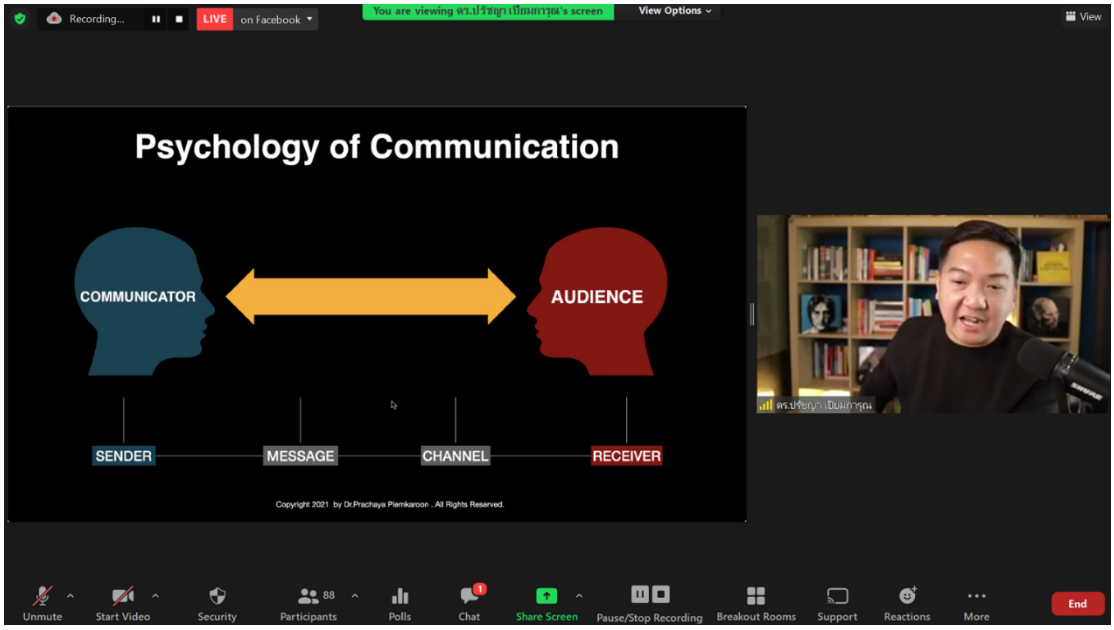
กิจกรรมพัฒนาความรู้และทักษะการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกับมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่นและชุมชนในลักษณะออนไลน์ โดยมีเป้าหมายในการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักวิจัยได้เรียนรู้เรื่องการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม ทำความเข้าใจในแนวคิด/หลักการของเครื่องมือวิเคราะห์ชุมชน อีกทั้งเรียนรู้เครื่องมือวิเคราะห์ชุมชน ได้แก่ Time Line แผนที่รอบนอก-รอบใน ปฏิทินชุมชน โอ่งชีวิต ทำเนียบผู้รู้ และ Problem Solution ดังรูปภาพที่ 3

รูปภาพที่ 3 การจัดกิจกรรมฝึกอบรมออนไลน์กิจกรรมพัฒนาความรู้
และทักษะการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม
ผู้บันทึกภาพ: ผู้วิจัย นิษฐา หรุ่นเกษม วันที่บันทึกภาพ: วันพุธที่ 18 สิงหาคม 2564

ปลายทาง: การสื่อสารผลงานวิจัยเพื่อขยายผลสู่สาธารณะด้วยการเรียนรู้วิธีการสื่อสารเพื่อขยายผลและส่งผ่านงานวิจัยสู่สาธารณะ

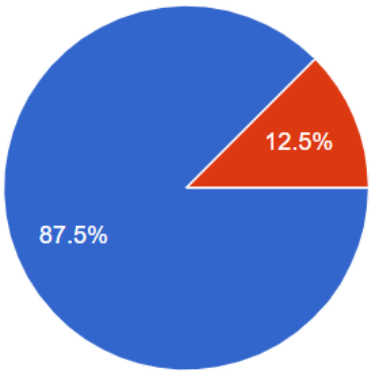
กิจกรรมพัฒนาความรู้และทักษะการสื่อสารผลงานวิจัย ดำเนินการร่วมกับโครงการวิจัยการสื่อสารผลงานวิจัยและการจัดการข่าวสารเพื่อขับเคลื่อนสังคมฐานความรู้ สกสว. โดยเป้าหมายในการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักวิจัยเข้าใจหลักการพื้นฐานของการสื่อสารผลงานวิจัย เพื่อให้ประชาชน ประชาคมวิจัย และผู้กำหนดนโยบาย รับรู้ข้อมูลผลการวิจัย สามารถผลักดันการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ให้ได้ตามเป้าหมายการรับใช้สังคม ดังรูปภาพที่ 4

รูปภาพที่ 4 การจัดกิจกรรมฝึกอบรมออนไลน์กิจกรรมพัฒนาความรู้และทักษะการสื่อสารผลงานวิจัย
ผู้บันทึกภาพ: ผู้วิจัย นิษฐา หรุ่นเกษม วันที่บันทึกภาพ: วันจันทร์ที่ 23 สิงหาคม 2564

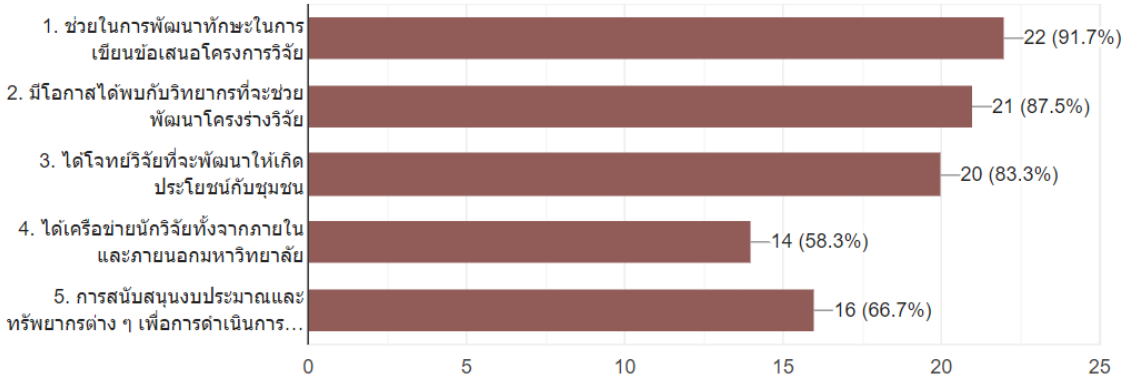
วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยจากการสำรวจและสัมภาษณ์จากนักวิจัยชุมชนผู้อาสาสมัครเข้าร่วมโครงการวิจัยทำให้พบว่า ผลลัพธ์จากรูปแบบการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร คือ นักวิจัยชุมชนที่เข้าร่วมโครงการวิจัยรายงานผลว่าตนเองมีความเข้าใจในการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย รวมถึงความเข้าใจในการดำเนินโครงการวิจัยแบบชุมชนมีส่วนร่วมที่มากขึ้นกว่าเดิม และมีการวางแผนอนาคตในการดำเนินโครงการวิจัยแบบชุมชนมีส่วนร่วมอีกด้วย ในส่วนของกิจกรรมการฝึกอบรมนั้น นักวิจัยชุมชนผู้อาสาสมัครเข้าร่วมโครงการวิจัยให้ข้อมูลว่า มีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมแต่ละครั้งมาก เนื่องจากหลักสูตรช่วยในการพัฒนาทักษะในการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย ทำให้มีโอกาสได้พบกับวิทยากรที่จะช่วยพัฒนาโครงร่างวิจัย ตลอดจนได้เครือข่ายนักวิจัยทั้งจากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่เข้าร่วมฝึกอบรมผ่านหลักสูตรนี้อีกด้วย

สำหรับนักวิจัยชุมชนที่อาสาสมัครเข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจในกิจกรรมมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 87.5 และความพึงพอใจในระดับมากรองลงมาคิดเป็นร้อยละ 12.5 ดังภาพแผนภูมิที่ 5

รูปภาพที่ 5 แผนภูมิแสดงความพึงพอใจของนักวิจัยชุมชนในกิจกรรม “PNRU Model”

นักวิจัยชุมชนที่อาสาสมัครเข้าร่วมโครงการสะท้อนข้อมูลให้เห็นถึงข้อดีที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมในรายข้อจากที่มากสุดไปถึงน้อยที่สุด ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมนี้ช่วยในการพัฒนาทักษะในการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 91.1 มีโอกาสได้พบกับวิทยากรที่จะช่วยพัฒนาโครงร่างวิจัยคิดเป็นร้อยละ 87.5 รวมถึงได้โจทย์วิจัยที่จะพัฒนาให้เกิดประโยชน์กับชุมชนคิดเป็นร้อยละ 83.3 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อการดำเนินการวิจัยคิดเป็นร้อยละ 66.7 และได้เครือข่ายนักวิจัยทั้งจากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย คิดเป็นร้อยละ 58.3 ดังภาพแผนภูมิที่ 6

รูปภาพที่ 6 แผนภูมิแสดงข้อดีที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม “PNRU Model ของนักวิจัยชุมชน

“นำความรู้มาพัฒนาเป็นโจทย์การวิจัยและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง เช่น การขอทุนวิจัย”

“ได้พัฒนาข้อหัวงานวิจัย ได้ความรู้เพิ่มเติมอย่างมากจากวิทยากรที่เก่ง มีประสบการณ์”

“สามารถประยุกต์กับการสำรวจพื้นที่ที่สนใจทำวิจัย แล้วนำมาสู่โครงการวิจัยได้ ซึ่งเมื่อก่อนทำไม่เป็นจริงๆ ต้องคอยไปถามผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยตลอดเลย ตอนนี้เขียนเองได้ และคาดว่าจะส่งขอทุนวิจัยภายนอก ถ้าได้ทุนวิจัยจากภายนอก ก็อยากจะไปเก็บข้อมูลร่วมกัน”

“พัฒนาในเรื่องของการมองและจับประเด็นงานวิจัย รวมถึงกระบวนการทำงานที่นักวิจัยกับชุมชนต้องเข้าใจร่วมกัน นอกเหนือจากนั้นคือยิ่งทำให้มีความรู้สึกอยากช่วยให้ชุมชนได้พัฒนาจากศาสตร์ของนักวิจัยที่หลากหลาย”

“ได้รับความรู้ความเข้าใจ เห็นประสบการณ์และตัวอย่างในการทำวิจัยรับใช้สังคม การพัฒนาโจทย์วิจัย และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การใช้เครื่องมือศึกษาชุมชนต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาศักยภาพในการทำวิจัยชุมชนได้อย่างตรงเป้าประสงค์”

ทั้งนี้ นักวิจัยชุมชนที่ได้รับความรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการใน “PNRU MODEL” นี้ สามารถเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมได้จำนวนทั้งสิ้น 16 โครงการ แต่ละโครงการนั้นได้ยื่นขอรับทุนสนับสนุนเรียบร้อยแล้วโดยอยู่ในขั้นตอนของการรอประกาศผลการสนับสนุนทุนวิจัย

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยในครั้งนี้ ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ว่าการสร้างปัจจัยเอื้อในการขับเคลื่อนการวิจัยและนวัตกรรมที่ตอบสนองการแก้ไขปัญหาสำคัญและพัฒนาประเทศและชุมชนนั้น การพัฒนากำลังคน โดยเฉพาะการพัฒนา “นักวิจัยชุมชน” ของมหาวิทยาลัยเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นเร่งด่วน โดยเนื้อหาและกิจกรรมการพัฒนาและฝึกอบรมที่ควรมีเพื่อพัฒนานักวิจัยชุมชนนั้น อาจนำแนวทางปฏิบัติของ “PNRU MODEL” ที่คณะผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครโดยเรียกชื่อว่า “PNRU Model” ตามชื่อย่อภาษาอังกฤษของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครไปประยุกต์ใช้ได้ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมในการฝึกอบรมนั้นควรประกอบด้วย กิจกรรมการพัฒนาความรู้และทักษะการวิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูลในช่วงกลางน้ำ ในขณะเดียวกันกับที่ช่วงปลายน้ำ ควรขยายหลักสูตรการสื่อสารผลงานวิจัยออกมาเป็นการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มชาวบ้าน/ชุมชนในพื้นที่ กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มสื่อมวลชน กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางนโยบาย และกลุ่มผู้ใช้และขยายผลประโยชน์จากงานวิจัยทั้งจากภาครัฐบาล ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เป็นต้น รายละเอียดดังปรากฏในรูปภาพที่ 7

รูปภาพที่ 7 รูปแบบการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยชุมชน หรือ “PNRU Model”

การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ใหม่จากโครงการวิจัยเพื่อดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และเพิ่มทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชนสังคมที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ ดังนี้

<u>กิจกรรมต้นน้ำ</u>

กิจกรรมพัฒนาต้นทุนความรู้เรื่องงานวิจัยรับใช้สังคม

กิจกรรมพัฒนาความรู้และทักษะการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย

กิจกรรมพัฒนาความรู้และทักษะการบริหารจัดการโครงการวิจัย

<u>กิจกรรมกลางน้ำ</u>

กิจกรรมพัฒนาความรู้และทักษะการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม

กิจกรรมพัฒนาความรู้และทักษะการวิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูล

<u>กิจกรรมปลายน้ำ</u>

กิจกรรมพัฒนาความรู้และทักษะการสื่อสารผลงานวิจัย ทั้งนี้ อาจครอบคลุมถึงการสื่อสารผลงานวิจัยผ่านบทความวิจัยหรือบทความวิชาการ การสื่อสารผลงานวิจัยผ่านการจัดนิทรรศการ หรือการสื่อสารผลงานวิจัยผ่านสื่อมวลชน ทั้งในรูปแบบการเขียนข่าวประชาสัมพันธ์หรืออินโฟกราฟิก

สิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ได้แก่ เนื้อหาของกิจกรรมในการฝึกอบรมนั้นควรแบ่งโครงสร้างออกเป็นทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้นักวิจัยได้เรียนรู้และทดลองปฏิบัติจริงในการออกแบบกระบวนการวิจัย เพื่อให้นักวิจัยได้เห็นภาพและเกิดความเข้าใจต่อกระบวนการทำวิจัยเพื่อชุมชนมากยิ่งขึ้น

นอกเหนือจากนั้นแล้ว แต่ละมหาวิทยาลัยควรพัฒนากลไกสนับสนุนในระดับมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะงบประมาณการวิจัยในลักษณะของงานวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น หรืองานวิจัยเพื่อรับใช้สังคมและท้องถิ่นในอัตราส่วนที่เพิ่มมากขึ้น รวมถึงสร้างเงื่อนไขให้เกิดการบูรณาการงานวิจัยข้ามศาสตร์ เพื่อการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของนักวิจัย ตลอดจนเพื่อพัฒนาพื้นที่รับผิดชอบอย่างต่อเนื่อง และควรนำข้อเสนอโครงการที่พัฒนาแล้วจากโครงการวิจัยนี้พิจารณาสนับสนุนทุนวิจัยภายในด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า รูปแบบการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร หรือ “PNRU MODEL” เป็นรูปแบบหนึ่งของการเสริมพลังผ่านการออกแบบและพัฒนารูปแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และเพิ่มทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยชุมชนผู้อาสาสมัครเข้าร่วมโครงการวิจัย โดยการมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพื่อให้หลักสูตรดังกล่าวนี้เป็นทั้งยาถอนพิษและยาบำรุงกำลังปัญญาของนักวิจัยชุมชน (Kaewtep, 2021) โดยหลักสูตรที่คณะผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมาจากการสังเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆของนักวิจัยชุมชนนี้เป็นการยกระดับและพัฒนาศักยภาพที่ครบวงจรเทียบเท่ากับตลอดเส้นทางของสายน้ำ หรือ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ นั่นคือ ต้นน้ำ เป็นการพัฒนาต้นทุนความรู้เรื่องงานวิจัยรับใช้สังคม และการพัฒนาทักษะการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย สำหรับกลางน้ำเป็นกิจกรรมการพัฒนาความรู้และทักษะการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม และปลายน้ำ คือ การพัฒนาความรู้และทักษะการสื่อสารผลงานวิจัย

การฝึกอบรมเพื่อยกระดับนักวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับกรอบการพัฒนานักวิจัยของ Akerlind (2008) ที่มองว่าการพัฒนาทักษะทางการวิจัยของนักวิชาการนั้นสามารถพัฒนาได้ทั้งในช่วงเริ่มต้นของอาชีพนักวิชาการในมหาวิทยาลัยเมื่อจะเริ่มต้นทำวิจัยหรือในระหว่างการแต่งตั้งทางวิชาการครั้งแรก โดยระยะของการพัฒนา ดังนี้ (1) เกิดความมั่นใจในฐานะนักวิจัย (2) เป็นที่ยอมรับในฐานะนักวิจัย (3) มีประสิทธิผลมากขึ้นในฐานะนักวิจัย และ (4) กลายเป็นนักวิจัยที่ซับซ้อนมากขึ้นหรืองานของ John, and Creighton (2011) ที่บ่งชี้ให้เห็นว่าการพัฒนานักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในโครงการ research opportunity programs ส่งผล

อย่างสำคัญต่อการปลูกฝังความเชื่อมั่นและความสนใจในการวิจัยของนักศึกษาผู้เข้าร่วมโครงการได้ นอกเหนือจากนั้นแล้ว กิจกรรมใน “PNRU MODEL” หรือ รูปแบบการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร” นี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jomprasert et al. (2017) ที่ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชนท้องถิ่น โดยประกาศรับนักวิจัยเข้าร่วมโครงการและคัดเลือกนักวิจัยเข้าร่วมโครงการ พร้อมกับจัดเวทีเรียนรู้การพัฒนาโจทย์วิจัย โดยให้นักวิจัยนำเสนอร่างข้อเสนอเชิงหลักการเพื่อพัฒนาเป็นข้อเสนอโครงการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลลัพธ์จากรูปแบบการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ส่งผลให้นักวิจัยชุมชนที่เข้าร่วมโครงการวิจัยรายงานผลว่าตนเองมีความเข้าใจในการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย รวมถึงความเข้าใจในการดำเนินโครงการวิจัยแบบชุมชนมีส่วนร่วมที่มากขึ้นกว่าเดิม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Duang-udom, and Yossakrai (2021) ที่ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชนท้องถิ่นมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลาง-รัตนโกสินทร์ด้วยกระบวนการพัฒนาโจทย์และการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยแบบบูรณาการ ได้พบว่าเมื่อนักวิจัยในโครงการได้ผ่านกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพจำนวน 74 คนแล้วนั้น นักวิจัยมีทักษะในการพัฒนาโจทย์วิจัยจากความต้องการในพื้นที่เพิ่มขึ้น นอกจากนั้นแล้ว ในการเข้าร่วมโครงการนี้ยังสามารถพัฒนาพี่เลี้ยงผ่านการพิจารณาข้อเสนอโครงการ และนักวิจัยสามารถเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการได้อีกด้วย

สรุป

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร” ได้แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยเพื่อชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครที่คณะผู้วิจัยได้ออกแบบและพัฒนาขึ้นนั้น สามารถส่งเสริมการเรียนรู้และเพิ่มทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครได้ อีกทั้งยังสามารถสนับสนุนให้นักวิจัยได้ตระหนักถึงบทบาทของนักวิจัยเพื่อรับใช้ชุมชนสังคม โดยกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติที่ได้จัดให้มีขึ้นนั้น ออกแบบจากข้อมูลการประเมินศักยภาพนักวิจัยชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครและการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาศักยภาพนักวิจัย

โดยรายละเอียดของกิจกรรมเริ่มต้นจาก “ต้นทาง” “กลางทาง” และ “ปลายทาง” ดังนี้

ต้นทาง: การพัฒนาโจทย์การวิจัย ประกอบด้วยกิจกรรมเพื่อพัฒนาต้นทุนความรู้เรื่องงานวิจัยรับใช้สังคม และกิจกรรมฝึกอบรมการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยโดยชุมชนมีส่วนร่วม

กลางทาง: การสร้างเครื่องมือการวิจัยและการเก็บข้อมูลจากชุมชน ด้วยกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ "การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม"

ปลายทาง: การสื่อสารผลงานวิจัยเพื่อขยายผลสู่สาธารณะด้วยการเรียนรู้วิธีการสื่อสารเพื่อขยายผลและส่งผ่านงานวิจัยสู่สาธารณะ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า รูปแบบการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครเป็นรูปแบบหนึ่งของการเสริมพลังการเรียนรู้และเพิ่มทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาศักยภาพนักวิจัย ดังนั้น ในระดับมหาวิทยาลัยควรให้การสนับสนุนโครงการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการนำกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการจากโครงการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและยกระดับศักยภาพนักวิจัยชุมชน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า นักวิจัยชุมชนมีการพัฒนาและยกระดับศักยภาพตนเองในด้านความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยชุมชน ดังนั้น มหาวิทยาลัยควรกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานวิจัยประเภทการวิจัย “รับใช้สังคม” อย่างเป็นรูปธรรมควบคู่ไปกับ “สร้างความเป็นเลิศทางวิจัยและวิชาการ” และมหาวิทยาลัยควรพัฒนากลไกสนับสนุนในระดับมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะงบประมาณการวิจัยในลักษณะของงานวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ในอัตราส่วนที่เพิ่มมากขึ้น ตลอดจนสร้างเงื่อนไขให้เกิดการบูรณาการงานวิจัยข้ามศาสตร์ เพื่อการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของนักวิจัย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรเพิ่มการขับเคลื่อนงานวิจัยโดยบูรณาการงานวิจัยข้ามศาสตร์/ข้ามคณะ ในลักษณะของการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นด้วยการทดลองเชิงสังคม (Social Experiment) เพื่อให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของการแก้ปัญหาชุมชนท้องถิ่นจากการขับเคลื่อนงานวิจัยรับใช้สังคมแบบข้ามศาสตร์/ข้ามคณะ

2.2 ควรวิจัยในประเด็นของการพัฒนาและยกระดับศักยภาพบทบาทของ “พี่เลี้ยงงานวิจัย” เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนงานวิจัยร่วมกันระหว่าง “พี่เลี้ยง” นักวิจัยของมหาวิทยาลัยและชุมชนพื้นที่

Refernces

Akerlind, G. S. (2008). Growing and developing as a university researcher. *High Educ,* 55, 241–254.

Bray, R., & Boon, S. (2011). Towards a framework for research career development: an evaluation of the UK’s vitae researcher development framework. *International Journal for researcher development*, 2(2), 99–116.

Chinawong, K. (2011). *Research for local: communicate meaning through thought and experience* (Research Report). Chiang Mai: Office of Research Support Fund (Regional office).

Duang-udom, W., & Yossakrai, K. (2021). Developing the potentials of community-based research from groups of Rajabhat Universities located in the central region- Rattakosin group with the process of developing research problems and integrated project proposal. *Chandrakasem Rajabhat University Journal of graduate School,* 16(1), 91–102.

Evans, L. (2012). Leadership for researcher development: what research leaders need to know and understand. *Educational management administration & leadership,* 40(4), 423–435.

Jakkorn, N. et al. (2017). The Development of Tourism Routes Based on Community Culture in Loei Province. *Academic Journal Phranakhon Rajabhat University*, 12(1), 139-150.

John, J., & Creighton, J. (2011). Researcher development: The impact of undergraduate research opportunity programmes on students in the UK. *Studies in Higher Education*, 36(7), 781–797.

Jomprasert, T. et al. (2017). *Developing researcher potential and proposal of a research project for local communities of the Northern Rajabhat University group* (Research Report). Bangkok: Research Support Fund Office.

Kaewtep, K. (2021). *Reinforcement and local research* (Research Report). Chiangmai: Foundation of the Local Research Institute.

Kaewtep, K. et al. (2018). *Innovation for community reinforcement with the instrument for analysis and synthesis of local research: A case of the coordinating center for local research in Samutsongkram* (Research Report). Bangkok: Research Support Fund Office.

Tongtua, K. (2016). *Decoding the lessons, experience, supporters of academic research* (Research Report). Ubon Ratchathani: Office of the Research Support Fund.

Tongtua, K. et al. (2013). *Model in mobilizing and supporting the local research: A case study of Ubon Ratchathani Rajabhat University* (Research Report). Ubon Ratchathani: Research Support Fund Office.

Tongtua, K. et al. (2018). *The project of the local research to the higher education institute in Ubon Ratchathani Province* (Research Report). Ubon Ratchathani: Research Support Fund Office.

รูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน เพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ*

A Buddhist Psychology Model of Thai Traditional Medicine and Folk Medicine for Reducing Stress of Office Workers

พรมงคล ฉันท์รัตนโยธิน

Pornmongkol Chanrattanayothin

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: hygienic2009@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎี 2) นำเสนอรูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน และ 3) พัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน เป็นการวิจัยแบบผสมผสานมีเลือกกลุ่มตัวอย่าง 30 คน จาก 100 คน เป็นการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง มีการใช้แบบวัด SPST-20 มาประเมินความเครียด ก่อนและหลังการทดลอง ยืนยันรูปแบบโดยการสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ค่า P-Value วิเคราะห์ด้วยเทคนิค 6 'C

ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดและทฤษฎี ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับความเครียดและการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ทฤษฎีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน หลักอริยสัจ 4 หลักพละ 5 การสวดมนต์ เจริญสมาธิ การให้คำปรึกษารายบุคคล หลักจิตวิทยา Lazarus and Folkman's และการเปลี่ยนแปลงภายใน 21 วัน 2) รูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน ได้แก่ รูปแบบการตอกเส้น จัดกระดูก นวดรักษา ยาสมุนไพร กิจกรรมช่วยคลายความเครียด การให้คำปรึกษารายบุคคล มีการนัดหมายให้มาทำการบำบัดอย่างต่อเนื่องสัปดาห์ละครั้ง มีการติดตามและประเมินผลการบำบัด รวมระยะเวลาทดลอง 3 เดือน 3) การพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน เป็นการบูรณาการหลักพุทธจิตวิทยากับแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้าน ประกอบด้วย 1) การสวดมนต์ เจริญสมาธิแบบเคลื่อนไหวและเจริญสมาธิแบบอานาปานสติ 2) คิดบวก เมื่อปฏิบัติเป็นประจำจะเกิดความสงบในใจ มีสติอยู่กับปัจจุบัน มีลักษณะ "4 ดี" คือ ร่างกายดี จิตใจดี สิ่งแวดล้อมดี ปัญญาดี

คำสำคัญ: พุทธจิตวิทยา; แพทย์แผนไทย; การแพทย์พื้นบ้าน; ความเครียด; พนักงานออฟฟิศ

*Received January 28, 2021; Revised March 18, 2021; Accepted March 26, 2021

Abstract

"A Buddhist Psychology Model of Thai Traditional Medicine and Folk Medicine for Reducing Stress of Office Workers" aimed 1) to study concepts and theories on the reduction of the stress of office workers; 2) to present the Buddhist psychological model of Thai traditional medicine and folk medicine for reducing the stress of office workers; and 3) to develop a Buddhist psychological model of Thai traditional medicine and folk medicine for reducing the stress of office workers. This research was carried out by using a mixed research method collecting data from 30 samples out of 100 populations by a purposive method from most stress levels to runner-up using a measurement method of SPST-20 to evaluate the stress before and after experiment and then confirming the model by focus group. Statistics including Mean, Standard Deviation, t-test, Cronbach's alpha coefficient, P-Value and ~~an~~ analysis by 6 'C technique were used for analyzing data.

The results showed that 1. Concepts and theories on the reduction of the stress of office workers it included stress concepts, holistic healthcare concepts, Thai traditional medicine theories and folk medicine theories, Four Noble Truths, Five Strengths, Buddhamantas chanting, meditation practicing, individual counseling, Psychological principles of Lazarus and Folkman, and 21-day changing Psychology. 2. A Buddhist psychology model of Thai traditional medicine and folk medicine for reducing the stress for office workers consisted of the stress therapy model in terms of punching, chiropractic, massage therapy, herbal medicine, rendering Buddhadhamma of Four Noble Truths and Five Strengths, individual counseling and having regular therapy appointments once a week, with a follow - up and evaluation, that had been done within total trial periods of 3 months. 3. development of the Buddhist psychology model of Thai traditional medicine and Folk medicine for reducing the stress of office workers was the integration of the principles of Buddhist psychology with Thai traditional medicine and traditional medicine consisting of 1) Buddhamantas chanting, movement meditation and Anapanasati meditation, and 2) normal emotion controlling, positive Thinking, with constantly practicing resulted in the peace of mind, non-absent mind, "4 good" characters including good body, good mind, good environment, and good intelligence.

Keywords: Buddhist Psychology; Thai traditional medicine; Folk medicine; Stress; Office workers

บทนำ

ความเครียดเป็นปฏิกิริยาของร่างกายเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง ส่งผลกระทบต่อร่างกายจิตใจหรืออารมณ์ ความเครียดมีหลายสาเหตุ เช่นการฝืนอิริยาบถ การนั่งทำงานเป็นเวลานาน ความกดดันทางเศรษฐกิจ สภาพครอบครัวมีปัญหา สภาพแวดล้อมในที่ทำงานไม่ดี การทำงานหนักเกินไปจะทำให้ความเครียดก่อตัวขึ้น ส่งผลต่อระบบประสาทอัตโนมัติของร่างกาย ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาเพื่อให้ร่างกายสามารถต่อสู้กับสถานการณ์ที่ตึงเครียดได้ ในกรณีฉุกเฉินการตอบสนองต่อความเครียดนี้เรียกอีกอย่างว่า "การตอบสนองสู้หรือหนี" การตอบสนองนี้อาจเกิดขึ้นอย่างเรื้อรังในช่วงที่มีความเครียดเป็นเวลานาน ทำให้รบกวนสมดุลภายในร่างกาย นำไปสู่อาการทางกายภาพเช่น นอนไม่หลับ อาหารไม่ย่อย ปวดศีรษะ ความดันโลหิตสูง เจ็บหน้าอก เสื่อมสมรรถภาพทางเพศปัญหาทางอารมณ์ รวมถึงภาวะซึมเศร้า การเสียขวัญหรือรูปแบบอื่นๆของความวิตกกังวล ความเครียดเชื่อมโยงกับสาเหตุการเสียชีวิต 6 ประการ ได้แก่ โรคหัวใจ โรคมะเร็ง โรคปอด อุบัติเหตุ โรคตับแข็งและการฆ่าตัวตาย (Cleveland Clinic medical professional, 2015)

ความเครียดส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจ ความเครียดที่ส่งผลกระทบต่อร่างกาย สามารถใช้การแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้าน ในการบำบัดรักษาได้ผลดี ส่วนทางด้านจิตใจ ใช้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งต้องกระทำต่อเนื่องอย่างน้อยเป็นเวลา 21 วันและหัวใจสำคัญในทฤษฎีนี้ คือการกำหนดภาพลักษณ์ของตัวตนของผู้ต้องการปรับเปลี่ยนนิสัยในระดับจิตของตน เราต้องเชื่อว่าเราเป็นคนอย่างที่เราปรารถนาจะเป็นได้ (Sriplang, 2015) มีการปรับตัวในการแก้ปัญหานั้นๆ รวมทั้งได้ข้อมูลหรือด้านที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจในการป้องกันและการแก้ไขปัญหา (Corey, 2004) โดยอาศัยหลักอริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐ ไม่เพียงแต่ลดความเครียดได้ ยังใช้ดับทุกข์ได้ด้วย ได้แก่ 1. ทุกข์ หมายถึง ความทุกข์, สภาพที่ทนได้ยาก, สภาวะที่บีบคั้น ขัดแย้ง บกพร่อง 2. สมุทัย หมายถึง เหตุเกิดแห่งทุกข์, สาเหตุให้ทุกข์เกิด ได้แก่ ตัณหา 3 คือ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา 3. นิโรธ หมายถึง ความดับทุกข์ สงบ ปลอดโปร่ง เป็นอิสระ 4. นิโรธคามีนิปฏิปทา หมายถึง ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ประกอบกับ พละ 5 หมายถึง ธรรมอันเป็นกำลัง ได้แก่ 1. ศรัทธา คือ ความเชื่อ 2.วิริยะ คือ ความเพียร 3. สติ คือ ความระลึกได้ 4. สมาธิ คือ ความตั้งจิตมั่น 5. ปัญญา คือ ความรู้ทั่วชัด เป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคง สามารถทำการงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และอาศัยกระบวนการแพทย์แผนไทย มีหลักการปรับสมดุลของธาตุทั้ง 4 ดิน น้ำ ลม ไฟ ด้วยการนวดรักษาและการใช้ยาสมุนไพร ส่วนการแพทย์พื้นบ้าน เป็นการรักษาธาตุทั้ง4 และจิตวิญญาณ ด้วยการตอกเส้น จัดกระดูก การรับขวัญ (Chanrattanayothin, 2016) เมื่อนำมาบูรณาการเข้าด้วยกันแล้ว สามารถบำบัดดูแลและช่วยส่งเสริมสุขภาพผู้ป่วยได้ (Chanate, 2017)

จากปัญหาและหลักการดังกล่าว การศึกษาวิธีการบำบัดและป้องกันแบบองค์รวมของการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน หลักจิตวิทยาของตะวันตก หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา นำมาบูรณาการเป็นแนวทางการบำบัดและป้องกัน สำหรับพนักงานออฟฟิศเพื่อลดความเครียดที่เกิดจากการทำงานและด้านต่างๆ ให้ลดน้อยลง ส่งผลให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข ผลงานวิจัยสามารถ

นำไปเผยแพร่ให้แก่กระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องเช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม มหาวิทยาลัย โรงพยาบาล สถานพยาบาลแพทย์แผนไทย นำไปใช้ประโยชน์ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎี เพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านเพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ
3. เพื่อพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีในแพทย์แผนไทยกับการแพทย์พื้นบ้านเพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ สัมภาษณ์พนักงานออฟฟิศ ฯลฯ และวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการหาความรู้และความจริงของข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่าง 30 คน เก็บข้อมูลสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ค่า P-Value

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านเพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ ศึกษาเอกสารปฐมภูมิ ในหลักธรรมอริยสัจ 4 พละ 5 บทสวดมนต์คำบูชาพระรัตนตรัย บทโพชฌังคปริตร บทสวดมนต์แผ่เมตตาให้แก่ตนเองและผู้อื่น หลักจิตวิทยา Lazarus and Folkman’s หลักจิตวิทยาการให้คำปรึกษารายบุคคล หลักจิตวิทยาการเปลี่ยนแปลงภายใน 21 วัน แนวคิดเกี่ยวกับความเครียด แนวคิดการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ทฤษฎีการแพทย์แผนไทย ทฤษฎีการแพทย์พื้นบ้าน หนังสือ บทความ วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวกับการลดความเครียดของพนักงาน ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน เพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ แล้วนำไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ 17 รูป/คน หาค่า IOC โดยพิจารณาจากดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ ค่า IOC (≥0.5 ทุกข้อ ภาพรวม) (Wongrattana, 2010)

ขั้นตอนที่ 3 หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ด้วยการตรวจสอบความเที่ยงของแบบวัดความสอดคล้องภายใน (internal consistency reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach’s alpha coefficient) (Kanjanawasee, 2001)

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์คำถามตามวัตถุประสงค์ 7 ข้อกระทง กับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 17 รูป/คน ด้วยเทคนิคการอิ่มตัวของข้อมูล เพื่อออกแบบการวิจัย พัฒนาเป็นรูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน เพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ

ขั้นตอนที่ 5 เอารูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีฯที่ได้ทดลองกับคนไข้คลินิก 15 คน ได้พบว่า คนไข้ที่ใช้รูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีฯ ด้วยการตอกเส้น จัดกระดูก นวดรักษา ให้คำปรึกษารายบุคคล ส่งคลิปสวดมนต์โดยมารักษาอย่างต่อเนื่องสัปดาห์ละครั้ง ระยะเวลาทดลอง 2 เดือน พบว่ามีความเครียดลดลงอย่างมีนัยสำคัญอัลฟ่า 0.05

ขั้นตอนที่ 6 ดำเนินการแจกแบบวัดความเครียด SPST-20 และแบบซักประวัติผู้ป่วยออฟฟิศซินโดรม แก่พนักงานบริษัท จำนวน 100 คน พร้อมคัดเลือกเข้ากลุ่มทดลอง คัดเลือก 30 คน แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling or Judgement sampling) ที่มีความเครียดรุนแรงหรือสูงมากเป็นอันดับที่ 1 ถึง 30 นำ คุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Properties) มีดังนี้ 1) มีวุฒิการศึกษาอนุปริญญา เป็นขั้นต่ำ 2) มีศักยภาพในการรับรู้อายตนะ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจสมบูรณ์ 3) ได้รับการยินยอมจากทางผู้จัดการให้เข้ารับการบำบัด 4) สมัครใจเข้ารับการบำบัด ตามรูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีฯ 5) สามารถเข้าร่วมโครงการได้ตลอดระยะเวลาและตลอดจบกระบวนการวิจัย จึงใช้รูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านเพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ ใช้ระยะเวลาการทดลอง 3 เดือน

ขั้นตอนที่ 7 หาค่า Mean ค่า S.D. ค่า t-test และหาค่า P-Valueก่อนและหลังการทดลอง

ขั้นตอนที่ 8 นำรูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน เพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ มาวิเคราะห์โดยการจัดทำสนทนากลุ่ม โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา 4 รูป/คน ด้านพุทธธรรม 3 รูป/คน ด้านแพทย์แผนไทย 1 คน ด้านแพทย์พื้นบ้าน 1 คน คนไข้ 2 คน รวม 11 รูป/คน ได้ผลอย่างไร เพื่อยืนยันรูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน เพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ ว่ามีคุณภาพ สามารถนำไปใช้ได้จริง

ขั้นตอนที่ 9 พัฒนารายงานวิจัยรูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน เพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ จากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ด้วยหลัก 6 C พร้อมกับนำเสนอเป็นรูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน เพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน เพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎี เพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ พบว่า ในกระบวนการหลักสำคัญของแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านที่สามารถใช้ได้ทั้งในแง่มุมของการบำบัดดูแลและส่งเสริมสุขภาพ มี 4 กระบวนการ ซึ่งตรงตามหลักคัมภีร์แพทย์แผนไทย และหลักกฎหมายของพระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ.2546 ดังต่อไปนี้ 1) การตรวจโรค 2) การวินิจฉัยโรค 3) การรักษาโรค 4) การติดตามผล มีการนำหลักพุทธจิตวิทยา คือการนำหลักพุทธธรรมที่เป็นภาคทฤษฎี ตามพระคัมภีร์พระอภิธรรม มจร และการเรียนในหลักสูตรปริญญาเอก พุทธจิตวิทยา ได้นำหลักพุทธธรรมมาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกอันประกอบด้วยอริยสัจ 4 และพละ 5 มาประยุกต์ในการลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ มีการนำหลักการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน รวมทั้งหลักพุทธจิตวิทยามาบูรณาการ ร่วมกันในการ

บำบัดและเยียวยา เพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ โดยทุกศาสตร์มาบูรณาการรวมกันเพื่อคืนดุลยภาพให้กายและจิต (Chanate, 2017)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษารูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านเพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ พบว่า รูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถี จะแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 สำหรับแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้าน เมื่อนำไปใช้จะเกิดประโยชน์ได้แนวทางในการรักษาคนไข้หรือพนักงานออฟฟิศที่มีความเครียด หรือบุคคลอาชีพอื่นที่มีความเครียด ส่วนที่ 2 สำหรับพนักงานออฟฟิศ จะมีคำแนะนำเกี่ยวกับกิจกรรมช่วยคลายเครียด อันประกอบด้วย ท่ากายบริหารและการนวดตัวเองเพื่อคลายเครียด จะช่วยบริหารร่างกายให้แข็งแรง ร่างกายหายอ่อนล้าจากการทำงาน เพื่อความยืดหยุ่นให้กับกล้ามเนื้อ พนักงานออฟฟิศส่วนใหญ่ มีการปลับเปลี่ยนพฤติกรรม เกิดการเห็นหรือเข้าใจปัญหารวมทั้งสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้น เห็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาหรือเห็นหนทางที่จะแก้ไขความทุกข์ที่มีอยู่ มีสติอยู่กับปัจจุบันขณะได้มากยิ่งขึ้น (Jaret, 2018)

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อพัฒนารูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านเพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ พบว่า การที่พนักงานออฟฟิศจะมีความเครียดลดลง ควรปฏิบัติตามแนวทางของหลัก “2 ส 2 ค 4 ดี”มีรายละเอียดดังนี้

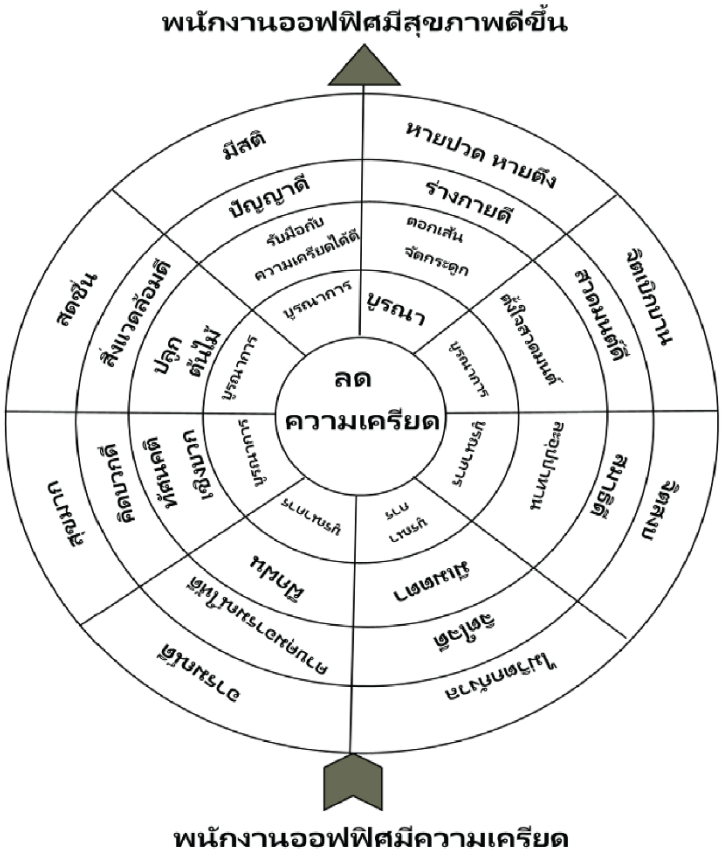
หลัก 2 ส เป็นการนำหลักพุทธธรรม อริยสัจ4 และพละ5 มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อลดความเครียด ประกอบด้วย (1) การสวดมนต์ เป็นการสวดมนต์แปล มีบทคำบูชาพระรัตนตรัย บทโพชฌังค-ปริตร (2) เจริญสมาธิแบบเคลื่อนไหวและเจริญสมาธิแบบอานาปานสติ หลังออกจากสมาธิแล้วควรแผ่เมตตาให้ตัวเองและผู้อื่น (Mayo Clinic Staff, 2020)

หลัก 2 ค เป็นการนำหลักจิตวิทยา ของ (Lazarus, and Folkman’s, 2000) มาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อลดความเครียด ประกอบด้วย (1) ควบคุมอารมณ์ให้ปกติ เมื่อเผชิญสถานการณ์ที่มีแรงกดดัน การจัดการกับอารมณ์เป็นสิ่งที่ต้องมีความตั้งใจด้วยตัวเราเองว่า จะปรับการแสดงออกทางอารมณ์ของตนเองไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งอาศัยการฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เทคนิคที่จะช่วยในการฝึกมีดังนี้ คำนึงถึงผลเสียที่จะตามมา การฝึกฝนต้องใช้เวลาปรับเปลี่ยนตนเองจากเรื่องง่ายๆ ไปหาเรื่องยาก หมั่นให้กำลังใจตนเองให้มีความพยายามต่อไป ฝึกให้เป็นคนอารมณ์ดีอยู่เสมอ อย่าปล่อยให้อารมณ์ขุ่นมัวกับเรื่องเล็กน้อย มองข้ามบางเรื่อง ปล่อยตนเองให้สบายไม่เคร่งเครียดเกินไป (2) ฝึกคิดบวก มองโลกในแง่ดี จะรู้สึกมีความสุขมากขึ้น เมื่อคุณคิดถึงสิ่งที่ทำให้คุณมีความสุข สมองของคุณจะหลั่งสารเอ็นดอร์ฟินออกมา การพัฒนาทัศนคติเชิงบวกสามารถทำได้ เมื่อคิดในแง่บวก เราจะไม่ยอมให้จิตใจของเรา(จิตสำนึกหรือจิตใต้สำนึก) เป็นไปในทางลบ เมื่อเผชิญกับปัญหา ให้บอกกับตัวเราเองว่า มันเป็นสิ่งท้าทาย เราสามารถจัดการกับปัญหาเหล่านั้นได้ (Mayo Clinic Staff, 2020)

หลัก 4 ดี ประกอบด้วย (1) ร่างกายดี ไม่ปวดหรือตึงกล้ามเนื้อและไม่ปวดศีรษะ (2) จิตใจดี มีศรัทธา สติ สมาธิ วิริยะ และปัญญา (3) สิ่งแวดล้อมดี มีการนำต้นไม้ฟอกอากาศ มาปลูกในที่ทำงาน อยู่ใกล้ชิดธรรมชาติทำให้รู้สึกสดชื่น (4) ปัญญาดี มีสติ รู้จักปล่อยวาง ความทุกข์ ทำให้มีความสุข เมื่อนำหลัก 2 ส 2 ค

4 ดี มาใช้กับพนักงานออฟฟิศ จะช่วยปรับทัศนคติ ปรับอารมณ์ ปรับสภาพจิตใจ ปรับสภาพแวดล้อมในที่ทำงาน ส่งผลทำให้การบำบัดมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการลดความเครียดได้ดี

องค์ความรู้ใหม่

รูปภาพที่ 1 รูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน
เพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ

รูปแบบ “2ส. 2ค. 4ดี” มีรายละเอียดดังนี้

หลัก 2 ส. ประกอบด้วย (1) การสวดมนต์ เป็นการสวดมนต์แปล มีบทคำบูชาพระรัตนตรัย บทโพชฌังคปริตร (2) การเจริญสมาธิแบบเคลื่อนไหวและเจริญสมาธิแบบอานาปานสติ หลังออกจากสมาธิแล้วควรแผ่เมตตาให้ตัวเองและผู้อื่น (Mayo Clinic Staff, 2020)

หลัก 2 ค. ประกอบด้วย (1) ควบคุมอารมณ์ให้ปกติ เมื่อเผชิญสถานการณ์ที่มีแรงกดดัน การจัดการกับอารมณ์เป็นสิ่งที่ต้องมีความตั้งใจด้วยตัวเราเองว่า จะปรับการแสดงออกทางอารมณ์ของตนเองไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งอาศัยการฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ฝึกฝนต้องใช้เวลาปรับเปลี่ยนตนเองจากเรื่องง่ายๆ ไปหาเรื่องยาก ฝึกให้เป็นคนอารมณ์ดีอยู่เสมอ อย่าปล่อยให้อารมณ์ขุ่นมัวกับเรื่องเล็กน้อย (2) ฝึกคิดบวก มองโลกในแง่ดี จะมีความสุขมากขึ้น การพัฒนาทัศนคติเชิงบวกสามารถทำได้ เมื่อคิดในแง่บวก เราจะไม่ยอมให้จิตใจของเรา

(จิตสำนึกหรือจิตใต้สำนึก) เป็นไปในทางลบ เมื่อเผชิญกับปัญหา ให้บอกกับตัวเราเองว่า มันเป็นสิ่งท้าทาย เราสามารถจัดการกับปัญหาเหล่านั้นได้ (Mayo Clinic Staff, 2020)

หลัก 4 ดี ประกอบด้วย (1) ร่างกายดี ไม่ปวดหรือตึงกล้ามเนื้อ พร้อมทำการงาน (2) จิตใจดี มีใจสงบ ไม่วิตกกังวล (3) สิ่งแวดล้อมดี มีการนำต้นไม้ฟอกอากาศ มาปลูกในที่ทำงาน อยู่ใกล้ชิดธรรมชาติทำให้รู้สึกสดชื่น (4) ปัญญาดี มีสติ รู้จักปล่อยวาง ความทุกข์ ทำให้มีความสุข

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน เพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า พนักงานมีความเครียดมีสาเหตุมาจากปัจจัยความสัมพันธ์ส่วนบุคคลและพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ Sutthipong, and Jaiyong (2018) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรรมความเครียดของประชาชนในชุมชน บ้านนครบาล หมู่ 6 ตำบลดอนตะโก อำเภอเมืองราชบุรี จำนวน 229 คน มีความสอดคล้องกับ Albert (2012) ได้หักล้างความเชื่อทั่วไปที่ว่าความเครียดมักทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว และมีความสอดคล้องกับ Douglas Mental Health University Institute. (2011) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าความเสี่ยงของโรควิตกกังวลสูงขึ้น 21 เปอร์เซ็นต์สำหรับคนในเมืองซึ่งมีความผิดปกติทางอารมณ์เพิ่มขึ้น 39 เปอร์เซ็นต์ด้วย" นอกจากนี้อุบัติการณ์ของโรคจิตเภทยังเพิ่มขึ้นเกือบ 2 เท่าสำหรับผู้ที่เกิดและเติบโตในเมือง แนวคิดการฝึกสติและสมาธิ ซึ่งสอดคล้องกับ Davidson, and Kaszniak (2015) ศึกษาประเด็นแนวคิดและระเบียบวิธีในการวิจัยเรื่องสติและสมาธิ เป็นการศึกษาวิจัยขั้นพื้นฐานและทางคลินิก มีผลสำคัญต่อความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์ในอนาคตเกี่ยวกับสติและการทำสมาธิ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การฝึกสติและการฝึกสมาธิ ทำให้จิตใจสงบ ช่วยคลายความวิตกกังวลได้ดี

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีฯสามารถนำไปใช้ได้จริง ช่วยลดความเครียดพนักงานออฟฟิศได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Chiangkuntod (2017) ได้ศึกษา ความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยสยาม สร้างโปรแกรมจัดการความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ และศึกษาผลของรูปแบบการจัดการความเครียดตาม แนวพุทธจิตวิทยาต่อการลดความเครียดในนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยสยาม กลุ่มทดลองหลังใช้โปรแกรมฯมีความเครียดลดลง มีความสอดคล้องกับ Chanate (2017) พบว่า พุทธจิตวิทยากับการแพทย์แผนไทย เมื่อนำมาบูรณาการเข้าด้วยกันแล้ว สามารถบำบัดดูแลและช่วยส่งเสริมสุขภาพผู้ป่วยได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การแพทย์แผนไทย เป็นศาสตร์ดั้งเดิม มีประวัติมาเนิ่นนานใกล้เคียงกัน นับตั้งแต่สมัยพุทธกาล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า รูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านเพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ มีการพัฒนา ด้านกาย ด้านภาวะทางจิต สิ่งแวดล้อม และด้านปัญญา มีความสอดคล้องกับ Chanate (2017) พบว่า การพัฒนาด้านกาย ด้านภาวะทางจิต และด้านปัญญาเป็นการพัฒนาสภาวะองค์รวมอย่างแท้จริง ส่วนการพัฒนาด้านจิต และด้านปัญญามีความสอดคล้องกับ Boon-Art (2017) พบว่า เมื่อดูแลผู้ป่วยด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ด้วยการให้คำปรึกษา จะทำให้ผู้ป่วยเห็น

คุณค่าในตน จิตใจพบความสงบ รู้จักปล่อยวางความรู้สึก รู้จักปล่อยวางความคิด มีเมตตาและให้อภัย และมีสติยิ่งขึ้น ส่วนการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมในที่ทำงาน มีความสอดคล้องกับ Ritwichai (2018) พบว่า ภาวะอาการเจ็บป่วยต่างๆมากมายที่เกิดขึ้นกับร่างกายนั้น มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมและปัจจัยทางจิตสังคมในที่ทำงาน การปรับสิ่งแวดล้อมในที่ทำงานเป็นการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับพนักงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เมื่อสภาพแวดล้อมในที่ทำงานดี ส่งผลต่อสภาพอารมณ์และจิตใจของพนักงาน เมื่ออารมณ์และจิตใจดี ทำให้พร้อมที่จะทำงาน ผลงานจึงออกมาดี

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน เพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ นั้น เป็นการนำเอาหลักจิตวิทยาของตะวันตก และหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการบำบัดและป้องกัน เพื่อลดความเครียดที่เกิดจากการทำงานต่างๆ ให้ลดน้อยลง เกิดการส่งผลทั้งทางกาย และทางจิตใจ ดำเนินชีวิตได้อย่างมีปกติสุข โดยมีการนำเอาหลักพุทธธรรม คือ อริยสัจ 4 และพละ 5 มาประยุกต์ในการลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ รูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถี ที่แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ส่วนที่ 1 สำหรับแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้าน เมื่อนำไปใช้จะเกิดประโยชน์ได้แนวทางในการรักษาคนไข้หรือพนักงานออฟฟิศที่มีความเครียด หรือบุคคลอาชีพอื่นที่มีความเครียด ส่วนที่ 2 สำหรับพนักงานออฟฟิศ จะมีคำแนะนำเกี่ยวกับกิจกรรมช่วยคลายเครียด อันประกอบด้วย ท่ากายบริหารและการนวดตัวเองเพื่อคลายเครียด จะช่วยบริหารร่างกายให้แข็งแรง ร่างกายหายอ่อนล้าจากการทำงาน เพื่อความยืดหยุ่นให้กับกล้ามเนื้อ จากผลของการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ดังนี้คือ **รูปแบบ “2ส. 2ค. 4ดี”** ซึ่งการวิจัยนี้ จะส่งผลดีต่อการนำไปปรับใช้งานให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับบริษัท หรือระดับกระทรวงได้อย่างดี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า พนักงานมีความเครียดมีสาเหตุมาจากปัจจัยความสัมพันธ์ส่วนบุคคลและพฤติกรรม ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าความเสี่ยงของโรควิตกกังวลสูงขึ้น 21 เปอร์เซ็นต์สำหรับคนในเมืองซึ่งมีความผิดปกติทางอารมณ์เพิ่มขึ้น 39 เปอร์เซ็นต์ด้วย" นอกจากนี้อุบัติการณ์ของโรคจิตเภทยังเพิ่มขึ้นเกือบ 2 เท่าสำหรับผู้ที่เกิดและเติบโตในเมือง แนวคิดการฝึกสติและสมาธิ มีผลสำคัญต่อความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์ในอนาคตเกี่ยวกับสติและการทำสมาธิ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การฝึกสติและการฝึกสมาธิ ทำให้จิตใจสงบ ช่วยคลายความวิตกกังวลได้ดี เพราะฉะนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรศึกษาเรื่องความเครียดและความวิตกในพนักงานเพิ่มมากขึ้น เพื่อป้องกันสาเหตุที่มาจากความเครียด

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า รูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีฯสามารถนำไปใช้ได้จริง ช่วยลดความเครียดพนักงานออฟฟิศได้ ซึ่งได้ศึกษา แนวพุทธจิตวิทยาต่อการลดความเครียดในนักศึกษาพยาบาล

ศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยสยาม กลุ่มทดลองหลังใช้โปรแกรมฯมีความเครียด พุทธจิตวิทยากับการแพทย์แผนไทย เมื่อนำมาบูรณาการเข้าด้วยกันแล้ว สามารถบำบัดดูแลและช่วยส่งเสริมสุขภาพผู้ป่วยได้ ทั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรศึกษาเพื่อเติมว่า แนวทางการใช้ศาสตร์แพทย์แผนไทยบำบัด สามารถบูรณาการกับศาสตร์แพทย์แผนปัจจุบันแล้วเกิดผลอย่างไร

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า รูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านเพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ มีการพัฒนา ด้านกาย ด้านภาวะทางจิต สิ่งแวดล้อม และด้านปัญญา พบว่า การพัฒนาด้านกาย ด้านภาวะทางจิต และด้านปัญญา เป็นการพัฒนาสภาวะองค์รวมอย่างแท้จริง ส่วนการพัฒนาด้านจิต และด้านปัญญา พบว่า เมื่อดูแลผู้ป่วยด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ด้วยการให้คำปรึกษา จะทำให้ผู้ป่วยเห็นคุณค่าในตน จิตใจพบความสงบ รู้จักปล่อยวางความรู้สึก รู้จักปล่อยวางความคิด มีเมตตาและให้อภัย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรศึกษาเพิ่มเติม เกี่ยวกับการใช้หลักพุทธธรรม ในการทำให้ภาวะความเครียด การปล่อยวาง รวมไปถึงการหลักธรรมที่สามารถทุเลาอาการของโรคซึมเศร้าได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการสร้างรูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีเพื่อลดความเครียด ผู้ป่วยโรคมะเร็ง

2.2 ควรมีการสร้างรูปแบบพุทธจิตวิทยาวิถีเพื่อลดความเครียดป้องกันโรคซึมเศร้า

2.3 ควรมีการสร้างโปรแกรมพุทธจิตวิทยาวิถีกับการแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้าน เพื่อลดความเครียดพนักงานออฟฟิศ

References

Albert, L. (2012). *Stressed men are more social*. (Research Report). Freiburg: Universität Freiburg.

Boon-Art, N. (2017). *An Effect of Buddshist Psychology-based Humanized Healthcare Program.* (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Chanate, P. (2017). *A Buddhist Psychological Model for Holistic Healthcare and Promotion and Traditional Thai Medicine*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Chanrattanayothin, P. (2016). *Health promotion guideline for Herniated disc patients with Lanna wisdom.* (Master's Thesis). Mahasarakham University. Maha Sarakham.

Chiangkuntod, S. (2017). *Development of D-PROMPT program to reduce stress among nursing students in Fundamental Nursing Practicum of the Faculty of Nursing, Siam University.* (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Cleveland Clinic medical professional. (2015). *Stress: Signs, Symptoms, Management & Prevention.* Retrieved March 10, 2020, from https://my.clevelandclinic.org/health /articles/6406

Corey, G. (2004). *Theory and Practice of Counseling & Psychotherapy*. (10th ed.) Massachusetts: Cengage Learning.

Davidson, R. J., & Kaszniak, A. W. (2015). Conceptual and methodological issues in research on mindfulness and meditation. *American Psychologist*, 70(7), 581–592.

Douglas Mental Health University Institute. (2011). *Stress in the city: Brain activity and biology behind mood disorders of urbanites. Science Daily*. Retrieved March 16, 2020, from www.sciencedaily.com/releases/2011/06/110622135216.htm

Jaret, P. (2018). *How to Find an Authentic Mindfulness Teacher*. Retrieved August 10, 2020, from https://www.mindful.org/how-to-find-an-authentic-mindfulness-teacher/

Kanjanawasee, S. (2001). *Selection of appropriate statistics for research*. (4th ed.). Bangkok: Boonriri Printing.

Lazarus, R. S., & Folkman's. (2000). Toward Better Research on Stress and Coping. *American Psychologist*, 55(6), 665–673.

Mayo Clinic Staff. (2020). *Meditation: A simple, fast way to reduce stress*. Retrieved May 10, 2020, from https://www.mayoclinic.org/tests-procedures/meditation/indepth/meditation/art-20045858

Mayo Clinic Staff. (2020). *Positive thinking: Reduce stress by eliminating negative self- talk to reduce stress.* Retrieved March 10, 2020, from https://www.mayoclinic.org/healthy-lifestyle/stress-management/in-depth/positive-thinking/art-20043950

Ritwichai, A. (2018). *Sick building syndrome and stress among office workers. Master of Science.* (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.

Sriplang, T. (2015). *Development of life Quality by Past Life Regression Therapy According to Intergrated Psychology Approach*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Sutthipong, R., & Janyong, P. (2018). The Stress of Bannacornban People in Dontako Subdistrict. *National Conference Muban Chombueng Rajabaht Research*, 6(2), 553-562.

Wongrattana, C. (2001). *Techniques for using statistics for research*. Bangkok: Chulalongkorn University.

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันสมรรถนะด้านตรรกวิทยา และความมีเหตุผลสำหรับเด็กปฐมวัย*

Confirmatory Factor Analysis to Competency for Logic and Reasoning Skills of Early Childhood

[1]ศรัญญา ศรีเคน, ฐิติพร พิชญกุล และ กันต์ฤทัย คลังพหล

[1]Saranya Sriken, Thitiporn Pichayakul and Kanreutai Klangphahol

[1]คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

[1]Faculty of Education, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: saranyasriken@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลสำหรับเด็กปฐมวัย การวิจัยนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ครูผู้สอนปฐมวัย โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์ของการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง คือ ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 20 เท่า ต่อตัวแปรที่สังเกตได้ 1 ตัวแปร โดยในงานวิจัยมีตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด 3 องค์ประกอบ 15 ตัวแปรสังเกตได้ ดังนั้นจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจริง 360 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามมี ค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.06 – 1.00 และความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค มีค่าระดับความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.937 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่น และความเที่ยงตรงระดับดี

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า สมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านความสามารถการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ ด้านความสามารถการคิดแก้ปัญหาและการตัดสินใจเชิงตรรกะ ด้านความสามารถการคิดรวบยอดเชิงตรรกะ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลสำหรับเด็กปฐมวัย มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ X^2/df เท่ากับ GFI = 0.917, AGFI = 0.902, CFI = 1.00, RMSEA = 0.025 แสดงว่าโมเดลที่พัฒนาขึ้นสามารถนำมาอธิบายสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลได้ และสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

คำสำคัญ: การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน; สมรรถนะด้านตรรกวิทยา; ความมีเหตุผล; เด็กปฐมวัย

*Received June 11, 2022; Revised June 20, 2022; Accepted June 21, 2022

Abstract

This research aims to analyze the confirmatory factors of logic competency and reasoning skills for early childhood. This research is a collection of quantitative data. The samples used in the study were early childhood teachers. The sample size consideration criterion was 20 times for one observed variable. There were 3 components of the study variables in this study, 15 of which were observed. Therefore, the actual sample size of 360 people was determined. The tools used to collect data are questionnaires which have the Index of Item Objective Congruence (IOC) 0.06 – 1.00 and questionnaire confidence using Cronbach's alpha coefficient method. The confidence level is 0.937, indicating that the tool is confident and a good level of accuracy.

The research result indicated that the logical and rational competence consists of three components: Logical reasoning abilities, Problem-solving and logical decision-making abilities, the ability to think logically. The analysis result of the confirmatory factor of the competency for logic and reasoning skills of the early childhood model consistent with the empirical data X2/df at GFI = 0.917, AGFI = 0.902, CFI = 1.00, RMSEA = 0.025. It shows that the developed model can be used to describe logical and rational performance, and consistent with empirical data.

Keywords: Confirmatory Factor Analysis; Logic Competence; Rationality; Early Childhood

บทนำ

เด็กเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้าได้ต้องอาศัยทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพและมีการศึกษา เด็กจึงควรได้รับการพัฒนาอย่างครบถ้วนทั้งในด้านของการเลี้ยงดู การเอาใจใส่ ความรัก ความอบอุ่น โดยเฉพาะในวัยของเด็กปฐมวัยเป็นวัยเริ่มต้นของชีวิตมนุษย์ นับว่าเป็นวัยที่สำคัญที่สุดเพราะพัฒนาการทุกด้านเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วต่อเนื่องกันและเป็นพื้นฐานในการวางรากฐานของพัฒนาการทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสติปัญญา (Office of the National Economic and Social Development Council, 2017) การพัฒนาคนในทุกมิติและทุกช่วงวัยนั้น จะต้องเริ่มพัฒนาตั้งแต่ช่วงปฐมวัย หรือ 8 ปีแรกของชีวิต เพื่อให้การทำหน้าที่บริหารของสมองระดับสูง (Executive Function) ซึ่งจะเป็นรากฐานของการเป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพของคนๆ หนึ่งอย่างต่อเนื่องไปตลอดชีวิต และด้วยโครงสร้างประชากรประเทศไทย ที่เปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมผู้สูงวัย จึงต้องเร่งพัฒนา “คน” ตั้งแต่ช่วงปฐมวัยโดยการพัฒนา “คุณภาพของการเกิด” มากกว่า “ปริมาณการเกิด” และวางแผนการพัฒนาเด็กที่เกิดมาให้ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมเพื่อให้สามารถเติบโตได้เต็มตามศักยภาพ (Academic and Research Support Group Office of Health Promotion, Department of Health, 2017)

ในสภาพการณ์ปัจจุบันจากผลการวิจัย “เอกสารสมรรถนะของเด็กปฐมวัยในการพัฒนาตามวัย 3-5 ปี : การศึกษาวิจัยเบื้องต้น” สมรรถนะของเด็กปฐมวัย จำนวนแต่ละปีอายุ ในช่วง 3-5 ปี พบว่า เด็กที่อยู่ในกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จากพฤติกรรมของเด็กกลุ่มตัวอย่าง พัฒนาการด้านการคิดและสติปัญญา พฤติกรรมบ่งชี้ด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล เด็กจากกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ช่วงอายุ 3-4 ปี มากที่สุด เด็กจำนวนร้อยละ 0-25 เท่านั้น ที่สามารถทำได้ ซึ่งเด็กจากกลุ่มตัวอย่างต้องได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล (Office of the Education Council the United Nations Children’s Fund (Thailand), 2017) จากปัญหาความด้อยคุณภาพของผู้เรียนที่ไม่สามารถนำความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและคุณลักษณะต่าง ๆ ที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและการดำรงชีวิตประจำวันได้ ส่งผลให้การศึกษาจำเป็นจะต้องปรับเปลี่ยนจุดเน้นจากฐานเนื้อหา (content-based) ไปเป็นสมรรถนะ (competency-based) ดั้งนั้น จึงจำเป็นที่ผู้เกี่ยวข้องและผู้สนใจทั้งหลายจะต้องเข้าใจว่า “สมรรถนะ” คืออะไร และการศึกษาต้องทำหน้าที่พัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะที่จำเป็น (Office of the Education Council, Ministry of Education, 2018)

เพื่อให้การจัดประสบการณ์สมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลเกิดประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบของสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลของนักวิชาการหลายท่าน สมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถของเด็กแต่บุคคลในการแสดงออกหรือการแสดงพฤติกรรมตามวัยของเด็กในด้านต่าง ๆ ว่าเด็กสามารถทำอะไรได้สำเร็จในแต่ละช่วงอายุ โดยการบูรณาความรู้ ทักษะ เจตคติ/คุณลักษณะต่าง ๆ ที่ตนมีอยู่ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และปรับใช้กับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ (ความรู้) 2) ด้านความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและการตัดสินใจเชิงตรรกะ (ทักษะ) 3) ด้านความสามารถในการคิดรวบยอดเชิงตรรกะ (เจตคติ)

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล อีกทั้งยังไม่มีงานวิจัยที่ทำการศึกษาองค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบองค์ประกอบที่แน่นอนของสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน สมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลสำหรับเด็กปฐมวัย และนำผลการวิจัยมายืนยันความถูกต้องขององค์ประกอบสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลมาพัฒนาผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สำหรับเด็กปฐมวัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลสำหรับเด็กปฐมวัย” การวิจัยนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อตรวจสอบนิยาม องค์ประกอบ และ

พัฒนาสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สำหรับเด็กปฐมวัย กับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน มีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนระดับปฐมวัย โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนที่มีระดับปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 3 เขตพื้นที่การศึกษา จำนวนโรงเรียนทั้งหมด 524 แห่ง จำนวนครูผู้สอนระดับปฐมวัยทั้งหมด รวม 12,576 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ครูปฐมวัยที่สอนในระดับอนุบาลชั้นปีที่ 2 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ของการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน คือ ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 5-20 เท่า ต่อตัวแปรที่สังเกตได้ Hair et al. (2006) ในงานวิจัยมีตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด 3 องค์ประกอบ 15 ตัวแปรสังเกตได้ ดังนั้นจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจริง 360 คน และใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Cluster Sampling) (Klangphahol, 2018) ประกอบด้วย 1) สุ่มเลือกโรงเรียนในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม 2) การสุ่มเลือกครูผู้สอนปฐมวัยระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ของแต่ละโรงเรียน โดยใช้ครูผู้สอนปฐมวัยเป็นหน่วยการสุ่ม

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามเพื่อการวิจัยสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล ซึ่งมีกระบวนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ โดยการศึกษาทฤษฎี และงานวิจันที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สังเคราะห์องค์ประกอบและพฤติกรรมชี้ของสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สำหรับเด็กปฐมวัย แล้วนำมาสร้างแบบสอบถามเพื่อการวิจัยสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล ครอบคลุมนิยามศัพท์เฉพาะที่กำหนดจำนวน 30 ข้อ เป็นแบบให้ครูผู้สอนระดับปฐมวัยประเมินมี 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด และนำมาทำการตรวจสอบเครื่องมือด้านความเที่ยงตรงเป็นการตรวจสอบด้านความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและนิยามศัพท์เฉพาะโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ซึ่งมีเกณฑ์ในการพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง คือ ค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ขึ้นไป พบว่า ทุกข้อมีค่าระหว่าง 0.60-1.00 แล้วผู้วิจัยนำข้อคำถามมาปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับคำนิยามศัพท์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

จากนั้นตรวจสอบด้านค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล โดยนำไปทดลอง (Try Out) กับเด็กปฐมวัยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และหาค่าความเชื่อมั่นแบบวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค มีค่าเท่ากับ 0.937 ถือว่ามีค่าความเชื่อมั่นในระดับสูง โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาคือ มีค่ามากกว่า 0.70 (Nunnally, 1967)

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยจัดส่งแบบสอบถามเพื่อการวิจัยสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลสำหรับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวนโรงเรียน 45 แห่ง จำนวน 360 คน โดยผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามทั้งหมด 360 ชุด แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สำหรับเด็กปฐมวัยด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป LISREL

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และกำหนดองค์ประกอบของสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สำหรับเด็กปฐมวัยด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) สรุปผลได้ดังนี้

1. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนขององค์ประกอบเชิงยืนยันของสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สำหรับเด็กปฐมวัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์

การวิเคราะห์ตรวจสอบปัญหาสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแบบจำลองโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อองค์ประกอบเชิงยืนยันของสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล เพื่อทดสอบว่าเกิดปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (Multi Collinearrity) ประมวลผลข้อมูลโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ สรุปผลได้ดังนี้

1) การตรวจสอบการแจกแจงค่าสถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิเคราะห์การตรวจสอบค่าสถิติตัวแปรตัวบ่งชี้องค์ประกอบเชิงยืนยันของสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล ทั้งจำนวน 3 องค์ประกอบ ประกอบด้วย ด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ (ความรู้) ด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจเชิงตรรกะ (ทักษะ) และ ด้านการคิดรวบยอดเชิงตรรกะ (เจตคติ) รวมทั้งหมด 15 ตัวแปรสังเกตได้ มีค่าต่ำสุด 2.50 และสูงสุด 5.00 มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.88 - 4.94 อยู่ในเกณฑ์ระดับมากถึงระดับมากที่สุด โดยมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ระหว่าง 0.21 – 0.30 แสดงให้เห็นว่าข้อมูลมีการกระจายอยู่ใกล้กับค่าเฉลี่ยโดยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานดังกล่าวมีค่าไม่เกิน 30% ของค่าเฉลี่ย เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (Skewness) หรือความสมมาตรของการแจกแจงในภาพรวม ตัวแปรมีการแจกแจงในลักษณะเบ้ขวาจนถึงเบ้ซ้าย แสดงว่าข้อมูลของตัวแปรทั้งหมดมีค่าคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย โดยมีค่าความเบ้อยู่ระหว่าง (-2.28) ถึง (-3.89) มีค่าความโด่ง (Kurtosis) มีค่าระหว่าง (1.03) ถึง (3.70) จึงถือว่าตัวแปรมีความโด่งสูงกว่าโค้งปกติเล็กน้อย ซึ่งเกณฑ์ของความเบ้และความโด่งที่ยอมรับได้ใต้โค้งปกติมีค่าความเบ้ไม่เกินบวกลบ 3.00 และค่าความโด่งไม่เกินบวกลบ 5.00 (Suksawang, 2013) แสดงว่าข้อมูลของตัวแปรมีลักษณะการแจกแจงไม่เบ้และไม่โด่งจนผิดปกติแสดงให้เห็นว่าข้อมูลมีการกระจายที่สมมาตรตัวแปรมีความเที่ยงความเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์นำเข้าโมเดลตัวบ่งชี้องค์ประกอบเชิงยืนยันสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 วิเคราะห์การตรวจสอบการแจกแจงค่าสถิติเชิงพรรณนาตัวแปรตัวบ่งชี้ องค์ประกอบสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล

ตัวแปร	ต่ำสุด	สูงสุด	Mean	SD.	ความเบ้	ความโด่ง
ด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ						
knowledge1	3.50	5.00	4.92	0.25	-3.15	1.03
knowledge2	4.00	5.00	4.90	0.25	-2.53	2.78
knowledge3	4.00	5.00	4.92	0.24	-2.95	1.74
knowledge4	3.50	5.00	4.91	0.26	-3.05	2.40
knowledge5	4.00	5.00	4.92	0.25	-3.04	2.03
ด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจเชิงตรรกะ						
skill1	4.00	5.00	4.91	0.25	-2.78	2.78
skill2	4.00	5.00	4.88	0.30	-2.28	3.70
skill3	4.00	5.00	4.94	0.21	-3.55	1.98
skill4	3.00	5.00	4.91	0.29	-3.14	2.74
skill5	2.50	5.00	4.91	0.29	-2.28	2.59
ด้านการคิดรวบยอดเชิงตรรกะ						
attitude1	4.00	5.00	4.92	0.25	-3.09	2.24
attitude2	4.00	5.00	4.91	0.25	-2.90	2.21
attitude3	2.50	5.00	4.91	0.28	-3.89	1.80
attitude4	3.00	5.00	4.89	0.30	-2.96	2.65
attitude5	3.00	5.00	4.90	0.29	-3.05	1.37

2) การตรวจสอบปัญหาสหสัมพันธ์ของตัวแปร

การวิเคราะห์เพื่อทำการตรวจสอบปัญหาสหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้องค์ประกอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลบวกต่อองค์ประกอบเชิงยืนยันสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล ผลการวิเคราะห์มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง 0.215 – 0.783 ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในเชิงบวกและไม่เกิน 0.80 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระมีความเป็นอิสระต่อกันไม่มีความสัมพันธ์กันมากไม่มีการควบคุมตัวแปรใด ๆ ไว้ มีความเที่ยงตรงมีความเป็นเอกภาพตัวแปรแฝงเป็นไปตามเกณฑ์นำเข้าโมเดลแบบจำลองโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลบวกต่อองค์ประกอบเชิงยืนยันสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลได้

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (Confirmatory Factor Analysis: The Second Order) องค์ประกอบเชิงยืนยันของสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สำหรับเด็กปฐมวัย

การตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันของสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งนำมาทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และใช้เทคนิคการเชื่อม

ลูกศรระหว่างค่าความคลาดเคลื่อนระหว่างสองตัวแปรโดยพิจารณาจากค่า MI (Modification Indices) ซึ่งยอมให้ความคลาดเคลื่อนในการวัดมีความสัมพันธ์กันได้ สรุปผลการวิเคราะห์เป็นรายตัวแปร ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าดัชนีความสอดคล้องและดัชนีเปรียบเทียบของโมเดลองค์ประกอบของสมรรถนะ ด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สำหรับเด็กปฐมวัย

ดัชนี	เกณฑ์วัด	ค่าสถิติในโมเดล	ผลการพิจารณา
ค่าสถิติไค-สแคว์ (Chi–Square)	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติหรือสัดส่วน X^2 /df ไม่เกิน 3	P=.082, X^2 /df= 2.721	ผ่านเกณฑ์
GFI	> 0.90	0.917	ผ่านเกณฑ์
AGFI	> 0.90	0.902	ผ่านเกณฑ์
CFI	> 0.90	1.000	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	< 0.05	0.025	ผ่านเกณฑ์
SRMR	< 0.05	0.010	ผ่านเกณฑ์

โมเดลตัวบ่งชี้องค์ประกอบเชิงยืนยันแบบจำลององค์ประกอบของสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล หลังปรับโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่า Chi – Square = 258.74, p-value = 0.082 > 0.05 และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ค่า X2/df เท่ากับ = 2.721 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.917 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.902 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของการประมาณค่าความคลาดเคลื่อน (RMSEA) เท่ากับ 0.025 ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ 0.010 ทั้งหมดผ่านเกณฑ์ทุกดัชนี นั้นแสดงให้เห็นว่าข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสอดคล้องกับรูปแบบโมเดลตามสมมติฐานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

จากผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีทั้ง 6 ตัว มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ชี้ให้เห็นว่าตัวบ่งชี้องค์ประกอบเชิงยืนยันแบบจำลององค์ประกอบของสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ตามเงื่อนไขในระดับการยอมรับทางสถิติ ประกอบด้วยตัวแปร ด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ (ความรู้) ด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจเชิงตรรกะ (ทักษะ) และด้านการคิดรวบยอดเชิงตรรกะ (เจตคติ) มีความสอดคล้องเป็นไปตามเกณฑ์การกำหนดค่า ซึ่งแสดงว่าโมเดลในการวัดนี้มีความเที่ยงตรง (Validity) หรือ OK Fit Confirm สรุปผลทดสอบอิทธิพลได้ดังตารางที่ 3 และภาพที่ 1

การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

โมเดลรวมของตัวแปรแฝงทั้งหมดภายหลังผ่านการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันสามารถนำเสนอรายละเอียดของผลของการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างได้ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดองค์ประกอบสมรรถนะ ด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลสำหรับเด็กปฐมวัย

ตัวแปรแฝง	Factor1				Factor2				Factor3			
ตัวแปรสังเกตได้	β	*SE.*	*t*	r^2	β	*SE.*	*t*	r^2	β	*SE.*	*tvalue*	r^2
knowledge1	0.928	0.043	12.111	0.759								
knowledge2	0.63	0.065	11.255	0.89								
knowledge3	0.927	0.098	18.703	0.64								
knowledge4	0.857	0.109	13.272	0.665								
knowledge5	0.751	0.065	14.849	0.483								
skill1					0.657	0.113	14.901	0.426				
skill2					0.6	0.11	22.673	0.523				
skill3					0.693	0.09	18.083	0.48				
skill4					0.723	0.2	11.581	0.36				
skill5					0.653	0.14	16.341	0.432				
attitude1									0.695	0.021	13.479	0.565
attitude2									0.815	0.19	15.149	0.734
attitude3									0.8	0.038	13.381	0.859
attitude4									0.943	0.07	14.721	0.397
attitude5									0.871	0.05	16.574	0.862

	Factor			
ตัวแปรแฝง	β	*SE.*	*t-value*	R^2
knowledge	0.945	0.05	18.92***	0.77
skill	0.937	0.03	14.13***	0.88
attitude	0.875	0.031	23.23***	0.89

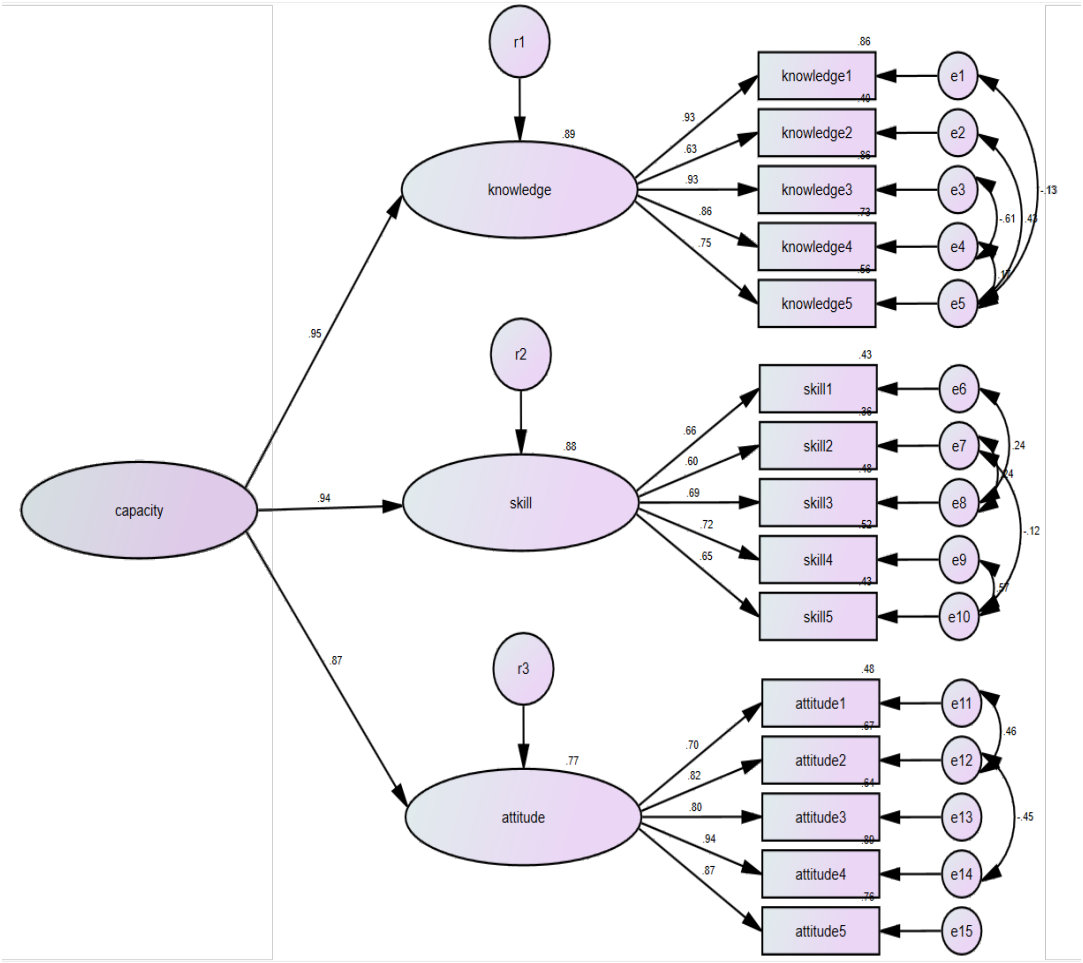
Chi – Square/df = 2.721, df = 105, p-value = 0.082, GFI = 0.917, AGFI = 0.902, CFI = 1.000, RMSEA = 0.025, SRMS = 0.010

ผลจากการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าโมเดลสมการโครงสร้างมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อค้นพบที่เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์หลังการปรับโมเดล โดยมีค่าความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์เส้นทางและ ในส่วนของน้ำหนักองค์ประกอบ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์น้ำหนักองค์ประกอบที่ 1 ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ (knowledge) องค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและการตัดสินใจเชิงตรรกะ (skill) และ

องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถในการคิดรวบยอดเชิงตรรกะ (attitude) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเป็นบวกทุกค่าอยู่ที่ระหว่าง 0.600 – 0.943 โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงพหุยกกำลังสอง (R2) มีค่าระหว่าง 0.40 – 0.89

การวิเคราะห์องค์ประกอบสรุปผลเป็นรายด้านได้ดังนี้ 1) ด้านความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ (knowledge) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.945 โดยสามารถอธิบายความผันแปรร่วมกับสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลได้ร้อยละ 77 2) ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและการตัดสินใจเชิงตรรกะ (skill) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.937 โดยสามารถอธิบายความผันแปรร่วมกับสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล ได้ร้อยละ 88 และ3) ด้านความสามารถในการคิดรวบยอดเชิงตรรกะ (attitude) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.875 โดยสามารถอธิบายความผันแปรร่วมกับสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล ได้ร้อยละ 89

ดังนั้น ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดองค์ประกอบ สมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลสำหรับเด็กปฐมวัยประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านความสามารถการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ (ความรู้) ด้านความสามารถการคิดแก้ปัญหาและการตัดสินใจเชิงตรรกะ (ทักษะ) ด้านความสามารถการคิดรวบยอดเชิงตรรกะ (เจตคติ) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าสถิติไค-สแคว์ Chi – Square = 258.74, df = 105, p-value = 0.082, X2/df. = 2.721, GFI = 0.917, AGFI = 0.902, CFI = 1.000, RMSEA = 0.025, SRMS = 0.010 แสดงว่าโมเดลที่พัฒนาขึ้นสามารถนำมาอธิบายสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลได้ และสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้โมเดลที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนผ่านเกณฑ์ที่กำหนดได้ทุกตัว แสดงให้เห็นว่าตัวแปรแบบจำลององค์ประกอบของสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สำหรับเด็กปฐมวัยทุกตัวความเที่ยงตรงเชิงจำแนกสูง สรุปผลทดสอบอิทธิพลได้ ดังภาพที่ 1

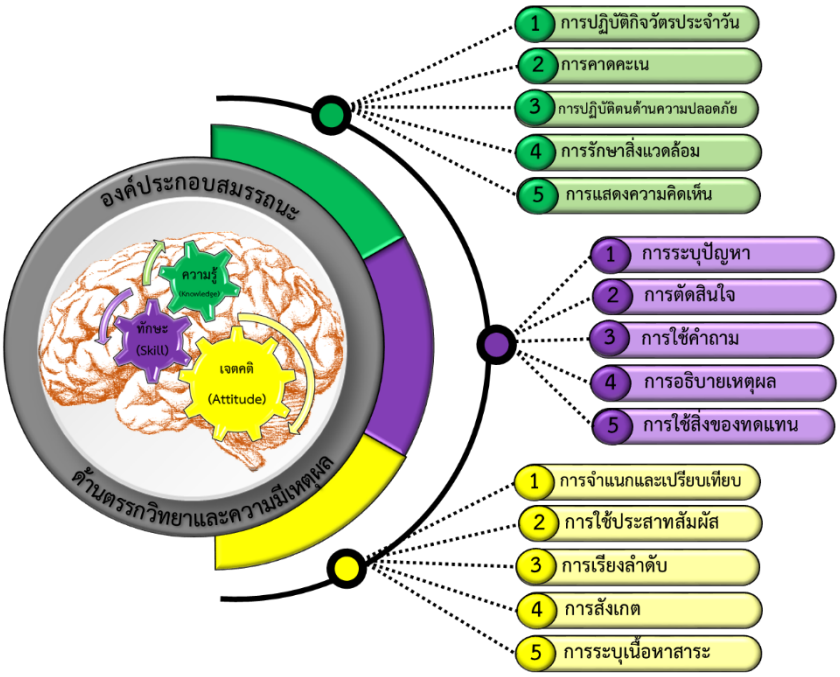
Chi – Square = 258.74, df = 105, p-value = 0.082, X^2/df. = 2.721,

GFI = 0.917, AGFI = 0.902, RMSEA = 0.025

รูปภาพที่ 1 โมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อองค์ประกอบของสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สำหรับเด็กปฐมวัย

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับตรรกวิทยาและความมีเหตุผล เพื่อนำมากำหนดเป็นองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบได้แก่ 1) ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ (ความรู้) 2) ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและการตัดสินใจเชิงตรรกะ (ทักษะ) 3) ความสามารถในการคิดรวบยอดเชิงตรรกะ (เจตคติ) (Ministry of Education.2017; Office of the Education Council the United Nations Children's Fund (Thailand), 2017; Bruner, 1963; Piaget, 1970; McClelland, 1973; Gagne, 1985) และได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 2

รูปภาพที่ 2 องค์ประกอบสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล

องค์ประกอบสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลสำหรับเด็กปฐมวัย หมายถึง ความสามารถในการคิดใช้เหตุผลที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบที่ผู้วิพัฒนาขึ้นจากการนำหลักการ ทฤษฎี แนวคิดพื้นฐาน ได้แก่ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย องค์ประกอบสมรรถนะ แนวคิดเกี่ยวกับตรรกะวิทยาและความมีเหตุผล พฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล และทฤษฎีพัฒนาการทางการคิดของ Piaget (1970); Gagne (1985) และ Bruner (1963) มาสังเคราะห์ใช้ในการกำหนดเป็นองค์ประกอบของสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สำหรับเด็กปฐมวัย โดยผู้วิจัยพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ (ความรู้) เป็นการนำความรู้พื้นฐาน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการเรียนรู้ที่เป็นสาระสำคัญอย่างมีเหตุผล การใช้เหตุผลเป็นการการแสดงความคิดเห็นและอธิบายความคิดออกมา โดยการถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยจินตนาการ เด็กเรียนรู้จาก

การกระทำมากที่สุด การใช้ประสาทสัมผัสลงมือกระทำด้วยการคิดหรือมีประสบการณ์ต่อเหตุการณ์ หรือสิ่งแวดล้อม การคิดโดยจินตนาการเด็กเกิดความคิดจากการรับรู้เป็นส่วนใหญ่ การใช้เหตุผลในการอธิบายเหตุผลที่ใช้นั้น จะเป็นเหตุผลที่ได้จากประสบการณ์ตรง เด็กใช้เหตุผลเบื้องต้นสามารถที่จะโยงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์หรือมากกว่า มาเป็นเหตุเกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน และบอกความสัมพันธ์หรือคาดคะเนสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นตรงตามเหตุผลที่อธิบายได้ โดยใช้ประสบการณ์เดิมในการใช้เหตุผลประกอบ การใช้เหตุผลจะเกี่ยวข้องกับความเป็นจริงมากขึ้น ประกอบด้วย 5 พฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้ 1) เด็กสามารถนำความรู้พื้นฐานแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างมีเหตุผลได้ 2) เด็กสามารถนำความรู้พื้นฐานแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์หรือคาดคะเนสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นระหว่างสิ่งต่าง ๆ และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผลได้ 3) เด็กสามารถนำความรู้พื้นฐานแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตนด้านความปลอดภัยอย่างมีเหตุผลได้ 4) เด็กสามารถนำความรู้พื้นฐานแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างมีเหตุผลได้ และ 5) เด็กสามารถนำความรู้พื้นฐาน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ได้ฟังหรือเห็นจะจบอย่างไรอย่างมีเหตุผลได้

2. ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและการตัดสินใจเชิงตรรกะ (ทักษะ) เป็นการใช้เหตุผลและความรู้พื้นฐาน ในการกำหนดสาระสำคัญของเรื่องที่ต้องการเรียนรู้ และลงมือปฏิบัติ การแก้ปัญหาและการตัดสินใจเป็นการคิดในลักษณะที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เด็กสามารถเข้าใจความสัมพันธ์คิดหาเหตุผลในการแก้ไขปัญหา โดยไม่ต้องคิดเตรียมล่วงหน้าไว้ก่อน รู้จักใช้ความรู้สิ่งหนึ่งไปใช้อธิบายหรือแก้ปัญหาอีกสิ่งหนึ่ง เป็นการคิดที่ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ซึ่งการแก้ปัญหาและการตัดสินใจของเด็กมีเหตุผลมากขึ้น ประกอบด้วย 5 พฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้ 1) เด็กสามารถใช้เหตุผลในการระบุปัญหาและแก้ไขปัญหาโดยลองผิดลองถูกได้ 2) เด็กสามารถใช้เหตุผลในการตัดสินใจในเรื่องง่าย ๆ และเริ่มเรียนรู้ผลที่เกิดขึ้นได้ 3) เด็กสามารถใช้เหตุผลในการใช้คำถามว่า “ทำไม” และ “ที่ไหน” ได้ 4) เด็กสามารถใช้เหตุผลในการใช้คำว่า “เพราะ” ในการอธิบายได้ และ 5) เด็กสามารถใช้เหตุผลในการอธิบายได้ว่าสิ่งของบางอย่างใช้ทดแทนกันได้

3. ความสามารถในการคิดรวบยอดเชิงตรรกะ (เจตคติ) เป็นการแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลในการอธิบาย เรื่องที่เรียนรู้อย่างมีเป้าหมายและเหมาะสมสอดคล้องกับสถานกาณ์ โดยใช้ภาษาในการสื่อสารออกมาได้อย่างถูกต้อง การคิดรวบยอดเป็นการคิดที่มีจุดประสงค์เนื่องจากการรับรู้หรือตอบสนองต่อสิ่งเร้า เป็นการคิดต่อเนื่องเมื่อมีการกระตุ้นจากสิ่งเร้า เด็กแสดงความเข้าใจโดยการใช้เหตุผลไตร่ตรองอย่างรอบครอบในการอธิบายเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว หรือสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งและใช้ภาษาในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง เข้าใจความหมายที่ซับซ้อนได้มากขึ้น และสามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยการใช้สัญลักษณ์หรือการใช้ภาษา ซึ่งภาษาเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความคิด เด็กสามารถคิดหาเหตุผลและเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ ประกอบด้วย 5 พฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้ 1) เด็กสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลในการอธิบาย การจำแนกและเปรียบเทียบความแตกต่างหรือความเหมือนของสิ่งต่าง ๆ ได้ 2) เด็กสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลในการอธิบาย การบอกลักษณะและส่วนประกอบที่สำคัญของสิ่งต่าง ๆ จากการใช้ประสาทสัมผัสได้ 3) เด็กสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลในการอธิบาย การเรียงลำดับสิ่งของหรือเหตุการณ์ได้ 4) เด็กสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลในการอธิบาย จากการสังเกตว่ามี

อะไรที่ผิดปกติหรืออยู่ผิดที่ หรือดูแล้วเป็นไปไม่ได้ และ 5) เด็กสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลในการอธิบาย การบอกหรือระบุเนื้อหาสาระของเรื่องที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์ได้

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้ เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ชี้ให้เห็นว่าองค์ประกอบเชิงยืนยันสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สำหรับเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 3 ตัวแปร ได้แก่ ด้านความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ (ความรู้) ด้านความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและการตัดสินใจเชิงตรรกะ (ทักษะ) ด้านความสามารถในการคิดรวบยอดเชิงตรรกะ (เจตคติ) โดยอภิปรายผลองค์ประกอบรายด้านตามลำดับ ดังนี้

ด้านความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ (ความรู้) เป็นองค์ประกอบแรกของมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สำหรับเด็กปฐมวัย โดยผู้สอนจะต้องพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ความสามารถใช้เหตุผลเชิงตรรกะ กล่าวคือ ครูจัดสภาพแวดล้อม ส่งเสริมให้กำลังใจเด็กในการร่วมกิจกรรม สนทนาพูดคุยและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก ให้เด็กสามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ จากการปฏิบัติกิจวัตรการปฏิบัติตนด้านความปลอดภัยที่เกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อม หรือบอกความสัมพันธ์ คาดคะเนสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นระหว่างสิ่งต่าง ๆ และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนสามารถบอกได้ว่าเรื่องที่ได้ฟังหรือเห็นจะจบอย่างไร โดยใช้เหตุผลประกอบ ซึ่งสอดคล้องกับ Meesomsarn (2017) ที่ได้กล่าวว่า การตั้งคำถามให้เด็กปฐมวัยสนทนาพูดคุย เพื่อกระตุ้นให้เด็กคิดถึงความเป็นเหตุเป็นผลในขณะที่เด็กปฏิบัติ เป็นการส่งเสริมและช่วยพัฒนาความคิดเชิงเหตุผล การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักเรียนจะทำให้ครูทราบถึงความคิดและเหตุผลที่แท้จริงของนักเรียน

ด้านความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและการตัดสินใจเชิงตรรกะ (ทักษะ) เป็นองค์ประกอบที่สองของมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สำหรับเด็กปฐมวัย โดยผู้สอนจะต้องพัฒนาเด็กให้สามารถคิดแก้ปัญหาและตัดสินใจเชิงตรรกะ กล่าวคือ ครูสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกระตุ้นให้เด็กได้เกิดการคิดแก้ปัญหาที่สามารถนำไปสู่คำตอบของปัญหาด้วยวิธีการที่หลากหลาย ให้เด็กสามารถระบุปัญหาและแก้ไขปัญหาโดยลองผิดลองถูก หรือตัดสินใจในเรื่องง่าย ๆ และเริ่มเรียนรู้ผลที่เกิดขึ้น สามารถบอกได้ว่าสิ่งของบางอย่างใช้ทดแทนกันได้ ตลอดจนรู้จักตั้งคำถามและค้นหาคำตอบในประเด็นที่ตนสงสัยแล้วใช้เหตุผลในการอธิบายคำตอบ ซึ่งสอดคล้องกับ Kaosim et al. (2021) ได้กล่าวว่า การลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่มีความหลากหลาย และเปิดโอกาสให้เด็กเผชิญกับปัญหาอย่างหลากหลาย ทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นตามสภาพจริงระหว่างทำกิจกรรมร่วมกันหรือปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ควรเปิดโอกาสให้เด็กพูดคุยแลกเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งการเปิดโอกาสให้เด็กพบกับปัญหาและแก้ไขปัญหาบ่อย ๆ เป็นสิ่งที่จะช่วยให้เด็กฝึกฝนตนเองในการแก้ปัญหานั้น ๆ ดังนั้นการให้เด็กทำกิจกรรมแบบร่วมมืออย่างต่อเนื่อง จึงเป็นการฝึกให้เด็กคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

ด้านความสามารถในการคิดรวบยอดเชิงตรรกะ (ด้านเจตคติ) เป็นองค์ประกอบที่สามของสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สำหรับเด็กปฐมวัย โดยผู้สอนจะต้องพัฒนาเด็กให้สามารถคิดรวบยอดเชิงตรรกะ กล่าวคือ ครูใช้คำถามปลายเปิดกระตุ้นเร้าความสนใจให้เด็กมีความกระตือรือร้น โดยใช้ปัญหาเป็นฐานให้เด็กเรียนรู้ถึงปัญหานำไปสู่การคิดตั้งคำถาม ให้เด็กสามารถระบุเนื้อหาสาระของเรื่องที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์ เรียงลำดับเหตุการณ์หรือสิ่งของจากการสังเกต จำแนก เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง บอกลักษณะส่วนประกอบที่สำคัญของสิ่งต่าง ๆ หรือบอกได้ว่ามีอะไรที่ผิดปกติอยู่ผิดที่ดูแล้วเป็นไปไม่ได้ จากการใช้ประสาทสัมผัสในการสังเกตและใช้เหตุผลในการอธิบาย ซึ่งสอดคล้องกับ Sakong, Suwankitti, and Niyomsap (2021) ได้กล่าวว่า ครูผู้สอนควรใช้เทคนิคการใช้คำถามในขั้นหารคุณสมบัติเฉพาะเพื่อกระตุ้นกระบวนการคิดในการแก้ปัญหา ในการจัดกิจกรรมต้องมีเทคนิคที่กระตุ้นให้เด็กได้คิดด้วยตนเองให้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้คำถามปลายเปิดที่สอดคล้องกับกิจกรรม ผู้สอนควรใช้คำถามไว้ล่วงหน้าและถามให้เด็กเป็นไปตามลำดับขั้น เพื่อฝึกทักษะให้เด็กคิดอย่างมีเหตุผล สามารถจำแนกเปรียบเทียบ หาลักษณะร่วมและระบุชื่อของสิ่งที่เรียนรู้และสรุปความคิดรวบยอดด้วยตนเอง

ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สำหรับเด็กปฐมวัย เด็กต้องสามารถใช้เหตุผลเชิงตรรกะ สามารถคิดแก้ปัญหาและการตัดสินใจเชิงตรรกะ ตลอดจนพัฒนาเด็กให้สามารถคิดรวบยอดเชิงตรรกะได้ และยังสอดคล้องกับ Khammani (2017) ความคิดรวบยอดนั้นเป็นพื้นฐานของความคิด ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถคิดได้ถ้าไม่มีความคิดรวบยอดเป็นพื้นฐาน ความจำเป็นของการเรียนรู้คือการช่วยให้เด็กสร้างความคิดรวบยอดที่มีความชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ เพื่อใช้ตีความข้อมูลอื่น ๆ อย่างถูกต้อง อันสัมพันธ์กับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบของสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สำหรับเด็กปฐมวัยทั้ง 3 องค์ประกอบนั้น ซึ่งข้อค้นพบจากงานวิจัยสามารถนำไปใช้พัฒนาแบบสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล ตลอดจนพัฒนานวัตกรรมในการพัฒนาสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลสำหรับเด็กปฐมวัยต่อไป

สรุป

จากผลการวิจัยนี้ได้องค์ประกอบของสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สำหรับเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ (ความรู้) 2) ด้านความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและการตัดสินใจเชิงตรรกะ (ทักษะ) 3) ด้านความสามารถในการคิดรวบยอดเชิงตรรกะ (เจตคติ) จากองค์ประกอบของสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล สำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาและเป็นแนวทางสำหรับครูปฐมวัย สามารถนำองค์ประกอบของสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล ที่พัฒนาขึ้นไปประยุกต์ใช้ในการจัดประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลสำหรับเด็กปฐมวัยต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่มีค่ามากที่สุด ได้แก่ ความสามารถด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ (ความรู้) ดังนั้นการพัฒนาความสามารถด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ ผู้พัฒนาควรจัดประสบการณ์ให้เด็กสามารถนำการใช้เหตุผลเชิงตรรกะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และนอกจากนี้ต้องพัฒนาองค์ประกอบอื่น ๆ ไปพร้อมกัน

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่มีค่าน้อยสุด ได้แก่ ความสามารถด้านการใช้ความคิดรวบยอดเชิงตรรกะ (เจตคติ) ดังนั้นผู้พัฒนาควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านการใช้ความคิดรวบยอดเชิงตรรกะ โดยจัดสภาพแวดล้อมหรือสร้างสถานการณ์ให้เด็กได้ใช้ความคิดรวบยอดเชิงตรรกะได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ

1.3 จากผลการวิจัยโมเดลองค์ประกอบสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลสำหรับเด็กปฐมวัยที่พัฒนาขึ้น มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนั้น หากผู้พัฒนาต้องการส่งเสริมสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล ต้องศึกษาพฤติกรรมบ่งชี้และออกแบบกระบวนการให้ครอบคลุมองค์ประกอบทั้งด้านความสามารถการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ (ความรู้) ด้านความสามารถการคิดแก้ปัญหาและการตัดสินใจเชิงตรรกะ (ทักษะ) ด้านความสามารถการคิดรวบยอดเชิงตรรกะ (เจตคติ) โดยสร้างกระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และแบบวัดให้สอดคล้องกับสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผล

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรพัฒนาแบบวัดผลประเมินผลและนวัตกรรมที่สามารถพัฒนาองค์ประกอบ และพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลต่อไป

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสมรรถนะด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลในการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลลึกมากขึ้น

2.3 ควรศึกษาวิจัยเชิงทดลอง โดยพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ที่สอดคล้องกับองค์ประกอบสมรรถนะความด้านตรรกวิทยาและความมีเหตุผลทั้ง 3 องค์ประกอบ เพื่อให้ได้กระบวนการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องและครอบคลุมทุกองค์ประกอบ

References

Academic and Research Support Group Office of Health Promotion, Department of Health. (2017). *The study report the 6th of factors effecting to child development in Thailand in 2017.* Bangkok: Academic and Research Support Group Office of Health Promotion, Department of Health.

Bollen, K. A. (1989). *Structural equations with latent variables.* New York: John Wiley & Sons.

Browne, M. W., & Cudeck, R.(1993). *Alternative ways of assessing model fit, in Testing Structural Equation Models, ed.* Newbury Park CA: Sage.

Bruner, J. (1963). *The Process of Education.* New York: Alfred A. Knopf and Random House.

Diamantopoulos, A., & Siguaw, A. D.(2000). *Introducing LISREL:A guide for the uninitiated.* London: Sage Publications.

Gagne, R. M. (1985). *The Conditions of Learning and Theory of Instruction*. Japan: CBS College.

Hair, et al. (2006). *Multivariate data analysis.* (7th ed.). New Jersey: Pearson Education International.

Kaosim, J. et al. (2021). The Development of ProblemSolving Ability of the Early Childhood Student by Cooperative Art Activities Feature though the Story Telling. *Neu Academic and Research Journal*, 11(1), 1–13.

Khammani, T. (2017). *Science of Teaching Pedagory: Knowledge of organizing effective learning processes.* (21st ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.

Klangphahol, K. (2018). *Research Methodology in Education.* Pathum Thani: Faculty of Education, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage.

McClelland, D. C. (1973). Testing for competence rather than intelligence. *American Psychologist,* 28(1), 1-14.

Meesomsarn, K. (2017). *Educational Management and Curriculum for Early Childhood Vol. 2.* Nonthaburi: School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University.

Ministry of Education. (2017). *Early Childhood Education Program, B.E. 2560.* Bangkok: Agricultural Co-Operative Federation of Thailand Ltd.

Mueller, R. O. (1996). *Basic Principles of Structural Equation Modeling. An Introduction to LISREL and EQS.* New York: Springer-Verlag.

Nunnally, J. (1967). *Psychometric theory.* New York: McGraw-Hill.

Office of the Education Council the United Nations Children's Fund (Thailand). (2017). *The behavior of the children in the sample group was classified according to the performance of early childhood children according to the quartile level and classified by age group of children 3-5 years.* Bangkok: Prigwhangraftfic Co Ltd.

Office of the Education Council, Ministry of Education. (2019). *the Approaches to developing student competency at basic education level.* Bangkok: 21st Century Co Ltd.

Office of the National Economic and Social Development Council. (2017). *National Economic and Social Development Plan No. 12 (B.E. 2560-2564).* Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council.

Piaget, J. (1970). *Science of Education and the Psychology of the Child*. New York: Orion Press.

Sakong, M., Suwankitti, S., & Niyomsap, N. (2021). Development of Conceptual and Logical Thinking in Kindergarten 3 Students Using Conceptual Learning Management Together with Graphic Diagram Technique*. Journal for Social Sciences Research,* 12(1), 149-169.

Sorbon, D. (1996). *LISREL 8: User's Reference Guide.* Sweden: Scientific Software International.

Suksawang, P. (2013). *Structural equation modeling.* Bankok: Watanapanich Co Ltd.

รูปแบบการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL)*

A Model for the Development of the Learning Achievement of the Biology of Vertebrates of Grade 6 Students by Using Brain - Based Learning (BBL)

พีรวิชญ์ พาณิชย์วรกุล

Preravit Panitworakul

โรงเรียนนครหลวงอุดมรัชต์วิทยา

Nakhonluang Udomratwitthaya school, Thailand.

Corresponding Author's Email: preravitpanitworakul@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลังของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนนครหลวง "อุดมรัชต์วิทยา" 2) พัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) 3) นำเสนอการพัฒนาผลสำฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และแบบทดสอบ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนนครหลวง "อุดมรัชต์วิทยา" จำนวน 40 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก

ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนนครหลวง "อุดมรัชต์วิทยา" ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ทั้งทางสรีระวิทยา ทางกายวิภาคศาสตร์ และเกณฑ์การจัดจำแนกสัตว์มีกระดูกสันหลัง 2) รูปแบบพัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสัตว์มีกระดูกสันหลังมากขึ้น 3) รูปแบบการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้และจดจำได้ดีเมื่อใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ คือ การคิดวิเคราะห์ การสังเกต การฟัง การสัมผัส การพูดอธิบาย และความสนใจ ยิ่งมีการใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ มาก นักเรียนจะยิ่งมีความเข้าใจ และจดจำได้ดีขึ้น

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; สัตว์มีกระดูกสันหลัง; กระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน

*Received February 11, 2021; Revised April 24, 2021; Accepted June 6, 2021

Abstract

This research has three objectives: 1) to study the problem of learning achievement of biology in vertebrates of grade 6 students of Nakhonluang Udomratwitthaya school, 2) Developing learning in biology on vertebrate animals of students in Grade 6 with learning management using the Brain - Based Learning (BBL), and 3) to present the development of academic achievement in biology subject on Vertebrates of students in Grade 6 with learning management using the brain as the base (BBL). This is ~~a~~ quantitative research has research tool was a questionnaire and quiz. The samples in the research were 40 students in grade 6 student of Nakhonluang Udomratwitthaya school. The data were analyzed by mean, standard deviation and factor analysis.

From the study, it was found as follows: 1) Grade 6 students of Nakhonluang Udomratwitthaya school lack~~ing~~ knowledge and understanding about animals both physiological anatomy and classification of vertebrates. 2) A model for the development of learning in vertebrate biology subject of grade 6 students by using Brain - Based Learning (BBL) as a result, students have a greater understanding of vertebrates. 3) A model for the development of the learning effect of the biology of vertebrates of grade 6 students by using Brain - Based Learning (BBL) the research results were found that students learn and remember better when they use their senses: thinking, analysis, observation, listening, touch, speaking, explanation and attention. The more students will understand and remember better.

Keywords: Learning achievement; Vertebrate; using Brain - Based Learning (BBL)

บทนำ

วิทยาศาสตร์มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในสังคมโลกปัจจุบันและในอนาคต เพราะวิทยาศาสตร์เกี่ยวข้องกับทุกคนทั้งในชีวิตประจำวัน รวมถึงในการงานอาชีพต่าง ๆ ตลอดจนเทคโนโลยี เครื่องมือเครื่องใช้และผลผลิตต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตและการทำงานสิ่งเหล่านี้ ล้วนเป็นผลของความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์และศาสตร์อื่นๆ เพราะเหตุนี้วิทยาศาสตร์ช่วยให้มนุษย์ได้พัฒนาวิธีคิด ทั้งความคิดเป็นเหตุเป็นผล คิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ วิจารณ์ มีทักษะสำคัญต่างๆในการค้นคว้าหาความรู้มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบสามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลที่หลากหลายและเป็นที่ประจักษ์สามารถตรวจสอบได้ วิทยาศาสตร์จึงเป็นวัฒนธรรมในโลกสมัยใหม่ซึ่งเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ทุกคนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อที่จะมีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติและเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น สามารถนำความรู้ไปใช้อย่างมีเหตุผล มีความคิดสร้างสรรค์ และมีคุณธรรม (Ministry of Education, 2017) โดยเฉพาะวิชาชีววิทยาเป็นรายวิชาหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

และเทคโนโลยี ที่ศึกษาเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตต่างๆบนโลกทำให้มนุษย์เกิดความเข้าใจและนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี การศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบัน ยังพบว่าผู้สอนส่วนมาก ยังคงสอนแบบใช้การบรรยาย โดยเน้นให้ผู้เรียนใช้การท่องจำเนื้อหาในบทเรียน ทั้งผู้เรียน ผู้สอน ผู้ปกครองไม่ให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพราะเห็นความสำคัญของการสอบเข้ามหาวิทยาลัยมากกว่าที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

เนื่องจากเนื้อหาในบทเรียนที่มีมากอีกทั้งระยะเวลาที่ใช้ในการสอนมีไม่เพียงพอต่อเนื้อหาที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก จึงทำให้ผู้สอนจึงต้องเร่งสอนให้ทันเวลา ผู้เรียนจึงไม่ได้ลงมือปฏิบัติการอันเป็นเหตุให้ไม่ได้ฝึกกระบวนการคิด ไม่ได้รับข้อมูลอย่างเพียงพอ และจากการที่ผู้วิจัยได้สอบถามผู้เรียนเกี่ยวกับปัญหาการเรียนในวิชาชีววิทยา พบว่า ผู้เรียนส่วนมากไม่ค่อยเข้าใจเนื้อหาในบทเรียน ทั้งที่ผู้เรียนหลายคนได้ไปเรียนพิเศษมาจากสถาบันกวดวิชาต่าง ๆ มาแล้วก็ตาม ซึ่งสาเหตุเหล่านี้เกิดมาจากการที่ผู้เรียนไม่สามารถจดจำเนื้อหาที่มีเป็นจำนวนมากได้ และเกิดความเหนื่อยล้าจากการไปเรียนพิเศษหลังเลิกเรียนทุกวัน ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย จนทำให้ผู้เรียนบางคนเกิดความเครียด บรรยากาศในห้องเรียนจึงมีแต่ความตึงเครียด

จากสาเหตุข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาหาวิธีการที่เหมาะสม ที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหานี้จากการศึกษาเอกสาร ตาราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ควรเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียน และควรมีการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งวิชาชีววิทยา เป็นสาขาวิทยาศาสตร์วิชาหนึ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิต ซึ่งเนื้อหามีความหลากหลายและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ แต่ผู้เรียนส่วนใหญ่มักจะเรียนด้วยการท่องจำและเนื้อหาวิชาชีววิทยาบางเรื่อง เช่น เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง เป็นเนื้อหาที่ค่อนข้างเข้าใจยาก ต้องใช้ความรู้ด้านสรรีระวิทยา กายวิภาคศาสตร์ สัณฐานวิทยา ประกอบด้วย จึงทำให้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย จึงไม่สนใจเรียน และทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้นักเรียนได้เรียนอย่างสนุกพร้อมได้สาระทำให้ผู้เรียนสนใจการเรียนมากขึ้น รวมทั้งทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มสูงขึ้น โดยการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใคร่อยากเรียนรู้ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละบุคคล และส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพการทำงานของสมอง ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดสมองเป็นฐาน (BBL) Jensen (2000) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain Based Learning) คือ การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีการเรียนรู้หรือการทำงานของสมองทางธรรมชาติ (Learning in ccordance with the way the brain is naturally designed to learn) โดยการใช้ความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับสมองเป็นเครื่องมือในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างศักยภาพสูงสุดในการเรียนรู้ของมนุษย์ภายใต้แนวคิดที่ว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ทุกคนมีสมองพร้อมที่จะทำเรียนรู้มาตั้งแต่กำเนิด เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนเป็นการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินแก้ปัญหา การตัดสินใจและการวางแผนเพื่อนำไปสู่การลงมือทำจริง ที่สอดคล้องกับกระบวนการสมอง ให้สมองได้ทำงานทั้งการคิด การเกิดความรู้สึกและการลงมือปฏิบัติจริงไปพร้อมๆ กัน (Caine, 2008) นอกจากนี้การจัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เกิดการตื่นตัวแบบผ่อนคลายนั้นเป็นสิ่งสำคัญ โดยการเรียนการสอนนั้นใช้การจัดกิจกรรม

กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และตั้งใจเรียน มากขึ้น เกิดความพยายามที่จะเรียนรู้และสามารถนาความรู้ที่เรียนมาไปประยุกต์ใช้ได้ เพราะในขณะที่ทำกิจกรรมผู้เรียนจะมุ่งความสนใจไปที่การเล่นจะต้องพูดและทำกิจกรรมด้วยความตั้งใจและรวดเร็วเพื่อจะได้ทากิจกรรมให้เสร็จโดยเร็วและถูกต้อง สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของโรเจอร์ที่กล่าวว่า มนุษย์จะสามารถพัฒนาตนเองได้ดี หากอยู่ในสภาพการณ์ที่ผ่อนคลายและเป็นอิสระมีการจัดบรรยากาศ การเรียนที่ผ่อนคลายและเอื้อต่อการเรียนรู้ (Wichanee, 2016)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงทำการวิจัยรูปแบบการพัฒนาผลสำฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) โดยผลการวิจัยที่ได้จะเป็นแนวทางในการจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพต่อไป โดยสามารถประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) เข้าร่วมกับการจัดการศึกษาด้วยวิธีอื่น ๆ เพื่อช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ใช้รู้แบบนี้มีผลการเรียนที่สูงมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาของการเรียนวิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนนครหลวง “อุดมรัชต์วิทยา”

2. เพื่อพัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนนครหลวง “อุดมรัชต์วิทยา” ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL)

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนนครหลวง “อุดมรัชต์วิทยา” ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL)

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนนครหลวง “อุดมรัชต์วิทยา” จำนวน 120 คน ตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 โรงเรียนนครหลวง “อุดมรัชต์วิทยา” จำนวน 40 คน

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) จำนวน 120 ข้อ และแบบทดสอบความรู้ จำนวน 30 ข้อ โดยทำการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และการวิเคราะห์สภาพปัญหาของผู้เรียนวิชาชีววิทยา เรื่อง สัตวีมีกระดูกสันหลัง ดำเนินการวิจัยเชิงเอกสาร สืบค้นข้อมูล และศึกษาแผนการจัดการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่องสัตว์มีกระดูกสันหลัง การจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) และสร้างแบบสอบถาม และแบบทดสอบความรู้ สำหรับ

สอบถาม และทดสอบผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 40 คน เพื่อทราบสภาพปัญหา และสร้างรูปแบบพัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL)

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสอบถามนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยแบบสอบถาม จำนวน 120 ข้อ ผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 40 คน เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) 2. การทดสอบความรู้ใช้แบบทดสอบ จำนวน 30 ข้อ ทดสอบความรู้นักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ที่พัฒนาขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสอบถามนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยแบบสอบถาม จำนวน 120 ข้อ ผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 40 คน มาวิเคราะห์รูปแบบโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Factor Analysis) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) 2. เปรียบเทียบผลการเรียนหลังการใช้รูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ด้วยแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน 30 ข้อ

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ทั้ง 3 วัตถุประสงค์ สรุปผลได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัจจุบัน และปัญหาการเรียนวิชาชีววิทยา พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนนครหลวง “อุดมรัชต์วิทยา” ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ทั้งทางสรีระวิทยา ทางกายวิภาคศาสตร์ และเกณฑ์การจัดจำแนกสัตว์มีกระดูกสันหลัง เนื่องมาจากพื้นฐานความรู้ที่ได้รับมามีความแตกต่างกันในแต่ละคน และนักเรียนแต่ละคนยังขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ ทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาชีววิทยา โดยเฉพาะ เรื่องสัตว์มีกระดูกสันหลังค่อนข้างต่ำ

วัตถุประสงค์ที่ 2 วิธีการพัฒนาการผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า รูปแบบพัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสัตว์มีกระดูกสันหลัง และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น เพราะนักเรียนได้ให้ความสนใจ และใช้ประสาทสัมผัสต่างๆของร่างกายทำให้เกิดความเข้าใจและจดจำสิ่งต่างๆได้ง่ายขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 รูปแบบพัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) พบว่า ผู้เรียนจะเกิดความสนใจและให้ความร่วมมือ ในการร่วมกิจกรรมในชั้นเรียนจนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา โดยวิธีการต่อไปนี้

1. การสร้างแรงจูงใจ

1) ก่อนเข้าสู่บทเรียนผู้สอนใช้การพูดคุยเพื่อลดความตึงเครียดในการเรียน และผู้สอนมีการจัดเกมส์หรือกิจกรรมเพื่อดึงความสนใจ โดยการใช้ภาพหรือสื่อ เกี่ยวกับสัตว์มีกระดูกสันหลัง ให้ผู้เรียนร่วมกันตอบคำถามในห้องเรียน และมีการสร้างแรงจูงใจโดยการให้รางวัลสำหรับคนที่ตอบคำถามได้ก่อน ซึ่งจะตรงกับทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow, 1954)

2) จัดกลุ่มนักเรียน 4-5 คน ให้อยู่ตามโต๊ะ ที่มีตัวอย่าง โมเดล รูปภาพ พร้อมคำบรรยายของสัตว์มีกระดูกสันหลัง วางเอาไว้ ให้นักเรียนได้มีโอกาสจับต้องตัวอย่าง พร้อมกับสังเกตส่วนประกอบต่างๆของสัตว์มีกระดูกสันหลัง พร้อมกับแจกใบงานให้นักเรียนแต่ละคน เพื่อร่วมกัน คิดวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความรู้ และแสดงความคิดเห็น โดยแต่ละโต๊ะจะมีการกำหนดเวลาเอาไว้ เมื่อหมดเวลาให้ทำการเปลี่ยนไปยังโต๊ะถัดไปเรื่อย ๆ จนครบทุกโต๊ะ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการตื่นตัวและแข่งขันกับเวลา

3) หลังจากนั้นให้แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอ โดยกลุ่มที่ตอบคำถามถูกมากที่สุดจะได้รับรางวัลไป ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียนเกิดความกระตือรื้น และสามารถเรียนรู้และจดจำได้ดี (Subsukon, 2019) ซึ่งการแข่งขันและการร่วมมือ (Completion and Co-operation) วิธีนี้ใช้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความมานะพยายามปรับปรุงตนเองขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งอาจเป็นแบบให้แข่งกับสถิติของตนเอง แข่งกับเพื่อนหรืออาจร่วมกันเป็นทีม ให้คะแนนเฉลี่ยของทีมสูงขึ้น หรือให้คะแนนเฉลี่ยทีมของตนสูงกว่าทีมอื่น ที่ได้ผลดีที่สุดน่าจะได้แก่การแข่งขันกับสถิติของตนเอง และการแข่งขันเป็นกลุ่มจะได้ผลดีกว่าการแข่งขันเป็นรายบุคคล เพราะเป็นการสร้างความสามัคคีภายในกลุ่ม ก่อให้เกิดการรวมพลังในทางสร้างสรรค์ดีกว่าการแข่งขันเป็นรายบุคคล จะทำให้เด็กที่เก่งมักจะโอ้อวดและทะนงตนมากขึ้น และเด็กที่เรียนไม่เก่งออาจจะเกิดปมด้อยขึ้นได้

2. ครูผู้สอนเป็นผู้สร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียน

1) กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและมีความอยากรู้อยากเห็นเกิดขึ้น โดยใช้ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนที่เป็นเรื่องใกล้ตัว ตั้งคำถาม “ทำไม” ให้ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบให้มากที่สุด

2) สร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้กับผู้เรียนในความสามารถที่เขามี เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ความสามารถที่มีอยู่ทั้งหมด ไปใช้ในการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจทำได้โดยวิธีต่อไปนี้

2.1) ให้ผู้เรียนได้เรียนหรือได้ทำงานที่เหมาะสมกับระดับความสามารถ เพื่อให้ผู้เรียนได้พบความสำเร็จในขั้นต้นเสียก่อน เพื่อช่วยให้เขามีความเชื่อมั่นในตนเองเกิดขึ้น ต่อจากนั้นค่อยๆเพิ่มระดับความยากหรือความสลับซับซ้อนของงาน หรือสิ่งที่เรียนขึ้นไปเรื่อย ๆ

2.2) แบ่งจุดประสงค์การเรียนรู้ออกเป็นช่วงสั้น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนประสบกับความสำเร็จในการเรียนในช่วงระยะเวลาไม่นานนัก และทำให้ผู้เรียนได้ทราบถึงความก้าวหน้าในการเรียนของตนเอง นอกจากนั้นผู้สอนต้องสร้างความชัดเจนในจุดประสงค์ของการเรียนให้กับผู้เรียนด้วย

3. สร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียน และให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของสิ่งที่เรียน ทั้งที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน และเป็นประโยชน์ในอนาคต ไม่ใช่การเรียนเพื่อให้ได้เกรด สอบผ่าน หรือเพื่อสำเร็จการศึกษาเท่านั้น อาจทำได้โดย

1) ทำให้การเรียนสนุกสนาน บางบทเรียนอาจจัดการเรียนการสอนในรูปของเกม ซึ่งผู้เรียนจะได้ความรู้และความสนุกสนานควบคู่กันไปด้วย

2) สอนให้คล้ายคลึงกับสถานการณ์ในชีวิตจริง และอธิบายให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เรียนในปัจจุบันกับชีวิตจริงในสังคม

3) ใช้เครื่องล่อหรือสิ่งล่อใจที่เหมาะสม คุ้มค่าเวลาและความพยายามของผู้เรียนโดยใช้เทคนิคต่างๆ เช่น การให้รางวัล การลงโทษ การแข่งขัน และการทดสอบ

4. ให้ผู้เรียนตระหนักว่าการเรียนหรือการทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม อาจประสบกับปัญหา อุปสรรคหรือความล้มเหลว ความผิดพลาดไม่ได้เป็นสิ่งที่เลวร้ายเสมอไป ถ้ารู้จักใช้ประโยชน์ก็จะเป็นบทเรียนที่ดี และเปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้มากขึ้นกว่าเดิมก็ได้ สำหรับผู้เรียนที่มีปัญหาการเรียนในรายวิชาหนึ่ง ก็ใช่ว่าจะประสบกับความล้มเหลวไปในทุกรายวิชาหรือทุกๆเรื่อง บางรายวิชาอาจประสบความสำเร็จในระดับสูงได้ นอกจากนั้นความสามารถในการเรียนรู้ของคนเรา ยังสามารถทีจะปรับปรุงและพัฒนากันได้

5. สนองความต้องการเบื้องต้นของผู้เรียน อาจทำได้โดย

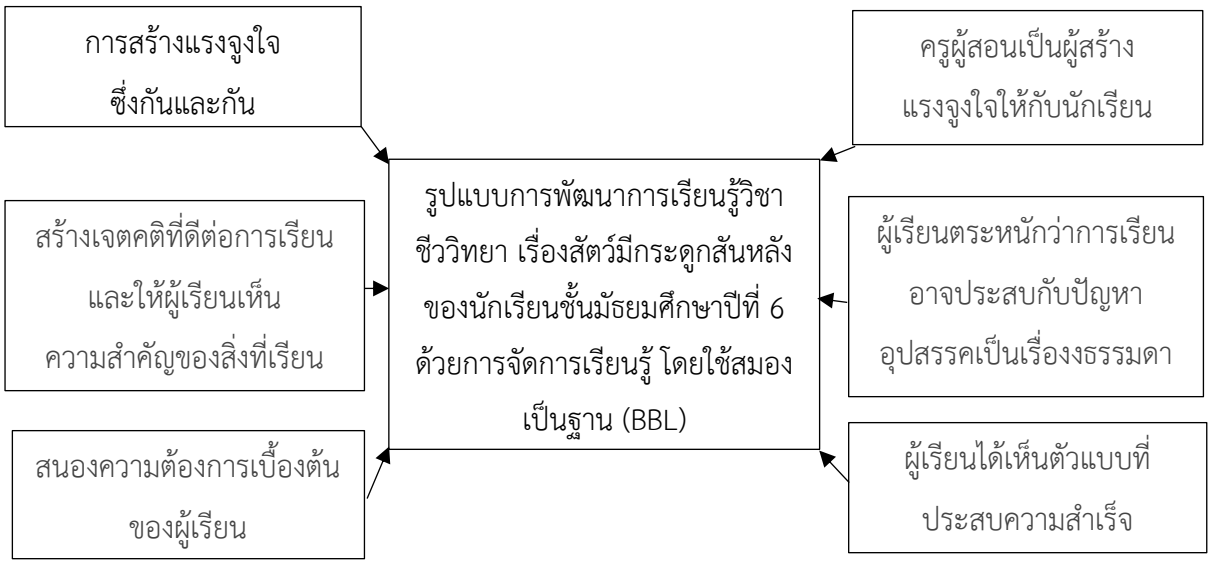
1) สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้มีความอบอุ่น ไม่ทำให้ผู้เรียนแบ่งพรรคแบ่งพวกกัน ครูผู้สอนให้ความสนใจและให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนในห้องเรียนอย่างทั่วถึง ไม่ว่าผู้เรียนจะมีความสามารถสูงหรือความสามารถต่ำ

2) มอบหมายให้ผู้เรียนทำงานที่ท้าทายความสามารถ โดยงานนั้นจะต้องไม่ยากหรือง่ายจนเกินไป

6. ให้ผู้เรียนได้เห็นตัวแบบที่ประสบความสำเร็จ โดยใช้ตัวแบบที่มีความสามารถระดับใกล้เคียงกับผู้เรียน ตัวแบบดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นว่า ถ้าเขามีความหมายก็จะมีโอกาสประสบความสำเร็จได้ด้วย

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ การสร้างเจตคติ และการสร้างแรงจูงใจของผู้เรียนและผู้สอน 6 ด้านด้วยกัน คือ ด้านการสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียน และให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของสิ่งที่เรียน ด้านการสร้างแรงจูงใจซึ่งกันและกัน ด้านครูผู้สอนเป็นผู้สร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียน ด้านสนองความต้องการเบื้องต้นของผู้เรียน ด้านผู้เรียนได้เห็นตัวแบบที่ประสบความสำเร็จ และด้านผู้เรียนตระหนักว่าการเรียน อาจประสบกับปัญหา อุปสรรคเป็นเรื่องธรรมดา เมื่อ 6 ด้านสมบูรณ์ก็จะเป็นรูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่องสัตว์มีกระดูกสันหลังของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ก็จะเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพที่ใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่องสัตว์มีกระดูกสันหลังของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ดังภาพรูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่องสัตว์มีกระดูกสันหลังของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL)

รูปภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่องสัตว์มีกระดูกสันหลังของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่องสัตว์มีกระดูกสันหลังของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 3 ข้อ ซึ่งค้นพบผลวิจัย มีประเด็นที่น่านำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนนครหลวง “อุดมรัชต์วิทยา” ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ทั้งทางสรีระวิทยา ทางกายวิภาคศาสตร์ และเกณฑ์การจัดจำแนกสัตว์มีกระดูกสันหลัง เนื่องมาจากพื้นฐานความรู้ที่ได้รับมามีความแตกต่างกันตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษา และนักเรียนแต่ละคนยังขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการขาดการฝึกฝน และขาดแรงจูงใจ ทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาชีววิทยา โดยเฉพาะ เรื่องสัตว์มีกระดูกสันหลังค่อนข้างต่ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของเนตรดาว สร้อยแสง ได้ศึกษา ผลการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น โดยเน้นการใช้ประจักษ์พยานทางวิทยาศาสตร์ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกที่มีผลต่อการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า การคิดวิเคราะห์หลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น โดยเน้นการใช้ประจักษ์พยานทางวิทยาศาสตร์ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกสูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชีววิทยาหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น โดยเน้นการใช้ประจักษ์พยานทางวิทยาศาสตร์ ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก สูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Soisang, 2019)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่ารูปแบบพัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ทำให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการพัฒนา ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสัตว์มีกระดูกสันหลัง มีทักษะการคิดวิเคราะห์ที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนได้ให้ความสนใจ และใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ของร่างกายทำให้เกิดความเข้าใจและจดจำสิ่งต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรี จักรชุม ได้ศึกษา การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์สาระพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัย พบว่านักเรียนมีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยรวมอยู่ในระดับดี (Jankchum, 2011)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าผู้เรียนจะเกิดความสนใจและให้ความร่วมมือ ในการร่วมกิจกรรมในชั้นเรียนจนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา โดยจะต้องมีกระบวนการดังต่อไปนี้ 1) การสร้างแรงจูงใจ โดยก่อนเข้าสู่บทเรียนผู้สอนใช้การพูดคุยเพื่อลดความตึงเครียดในการเรียน และผู้สอนมีการจัดเกมส์หรือกิจกรรมเพื่อดึงความสนใจ โดยการใช้ภาพหรือสื่อ เกี่ยวกับสัตว์มีกระดูกสันหลัง ให้ผู้เรียนร่วมกันตอบคำถามในห้องเรียน และมีการสร้างแรงจูงใจโดยการให้รางวัลสำหรับคนที่ตอบคำถามได้ก่อน 2) มีการใช้สื่อการสอนเช่น โมเดล รูปภาพ พร้อมคำบรรยาย และมีการจัดกลุ่มนักเรียน ให้อยู่ตามโต๊ะ ให้นักเรียนได้มีโอกาสจับต้องตัวอย่าง พร้อมกับสังเกตส่วนประกอบต่างๆของสัตว์มีกระดูกสันหลัง พร้อมกับแจกใบงานให้นักเรียนแต่ละคน เพื่อร่วมกัน คิดวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความรู้ และแสดงความคิดเห็น ซึ่งกันและกัน 3) มีการสร้างแรงจูงใจโดยให้รางวัลกลุ่มที่ตอบคำถามถูกมากที่สุด ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียนเกิดความกระตือรือร้นและสามารถเรียนรู้และจดจำได้ดี โดยการแข่งขันและการร่วมมือ (Completion and Co-operation) วิธีนี้ใช้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความมานะพยายามปรับปรุงตนเองขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งอาจเป็นแบบให้แข่งกับสถิติของตนเอง แข่งกับเพื่อนหรืออาจร่วมกันเป็นทีม ให้คะแนนเฉลี่ยของทีมสูงขึ้น หรือให้คะแนนเฉลี่ยทีมของตนสูงกว่าทีมอื่น ที่ได้ผลดีที่สุดน่าจะได้แก่การแข่งขันกับสถิติของตนเอง และการแข่งขันเป็นกลุ่มจะได้ผลดีกว่าการแข่งขันเป็นรายบุคคล เพราะเป็นการสร้างความสามัคคีภายในกลุ่ม ก่อให้เกิดการรวมพลังในทางสร้างสรรค์ดีกว่าการแข่งขันเป็นรายบุคคล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนมามากมายผู้สอยควรมีเทคนิคในการดึงความสนใจของเด็ก ๆ มาร่วมกิจกรรมในชั้นเรียนให้มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพรรณภัทร เกษประสิทธิ์ และคณะ ได้ศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยใช้เทคนิคซินเนคติกส์ (Synectic) เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยใช้เทคนิคซินเนคติกส์ (Synectic) เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความเหมาะสมมากที่สุด 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนหลังสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Kedprasit, Wattanatorn, and Rittikoop, 2020)

สรุป

วิชาชีววิทยา ในเรื่องสัตว์มีกระดูกสันหลังเป็นวิชาที่ต้องอาศัยความเข้าใจ และการต้องจำค่อนข้างมาก การเรียนรู้ของนักเรียนถ้าอาศัยการสอนแบบบรรยายเพียงอย่างเดียว จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ และจดจำได้ค่อนข้างน้อย เนื่องจากผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจที่แตกต่างกัน เพราะเหตุนี้จึงต้องมีการใช้ประสาทสัมผัสต่างๆทั้งการมอง การสัมผัส การฟัง การพูดคุย การคิดวิเคราะห์และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและจดจำได้ดีขึ้น ดังนั้นรูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยาเรื่องสัตว์มีกระดูกสันหลังของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) จึงสามารถตอบโจทย์ และเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนวิชาชีววิทยา ในเรื่องสัตว์มีกระดูกสันหลังได้ ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะการคิดวิเคราะห์ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปในชีวิตประจำวันได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลายคนยังไม่เข้าใจในเนื้อหาวิชาชีววิทยาในหลายๆเรื่อง ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนที่จะคิดหาวิธี หรือ แนวทางเพิ่มเติมเพื่อช่วยให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในวิชาชีววิทยาเพิ่มขึ้น

1.2 ควรนำรูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน มาใช้ในเนื้อหาวิชาชีววิทยาเรื่องอื่นๆ หรือนำมาประยุกต์ใช้กับรายวิชาต่าง ๆ เพื่อช่วยในการแก้ปัญหาการเรียนของนักเรียน

1.3 ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีเมื่อมี พูดคุยเพื่อลดความตึงเครียดก่อนเข้าสู่บทเรียน มีความสนใจ แรงจูงใจ เช่น รางวัล การเอาชนะ ผู้เรียนเห็นความสำคัญของสิ่งที่เรียน ทั้งที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน และเป็นประโยชน์ในอนาคต และให้ผู้เรียนได้เห็นตัวแบบที่ประสบความสำเร็จ โดยใช้ตัวแบบที่มีความสามารถระดับใกล้เคียงกับผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการต่อยอดรูปแบบพัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐาน ให้สามารถนำมาใช้กับเนื้อหาวิชาชีววิทยาเรื่องอื่นๆ หรือนำมาประยุกต์ใช้กับรายวิชาอื่นๆได้

2.2 ควรมีการศึกษาปัญหาการเรียนวิชาชีววิทยากับนักเรียนระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์และแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาชีววิทยาต่อไป

2.3 ควรนำรูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้วิชาชีววิทยา เรื่อง สัตว์มีกระดูกสันหลัง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานมาประยุกต์ และเสริมกิจกรรมอื่นเข้าไป เพื่อให้สามารถใช้ได้ในหลาย ๆ วิชา และนักเรียนได้หลายกลุ่ม

References

Caine, R. N. (2008). *12 brain/mind learning principles in action*. CA: Corwin Press.

Jankchum, P. (2011). Development of an Activity Package for Enhancing Creativity in Buddhism Substance of the Strands of Social Studies, Religions and Cultures for Mathayom Suksa 2 Students. *Journal of Curriculum and Instruction Sakon Nakhon Rajabhat University*, 12(35), 29-37.

Jensen, E. (2000). *Brain-based learning*. San Diego, CA: The Brain Store Publishing.

Kedprasit, P., Wattanatorn, A., & Rittikoop, W. (2020). English Learning Activities Management Using Synectics Technique to Enhance Creativity for Cathathayomsuksa 1 Students. *Journal of Educational Review Faculty of Educational in MCU,* 7(1), 228-241.

Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality*. New York: Harper and Row.

Ministry of Education. (2017). *National Education Plan 2017 - 2036*. Bangkok: Prikwan Graphic Co., Ltd.

Soisang, N. (2019). The Effect of Inquiry Learning Cycle (7E) With Scientific Evidence and Graphic Organizer Technique on Analysis Thinking and Biology Learning Achievement of Grande 10th Students. *Journal of Education Naresuan University*, 21(2), 153-164.

Subsukon, P. (2019). *The Development of Learning Achievement by Using Cooperative Learning by TGT Technique on the Topics of Flowering Plant Form and Function in 11th Grade Students*. Bangkok: Rangsit University.

Wichanee, P. (2016). A study of learning achievement biology on “Kingdoms of Life” by using brain - based learning (BBL) with games for grade 4 students. *Veridian E-Journal*, 10(2), 225-235.

แนวทางการพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมไทย*

Guidelines for Digital Platform Development to Create Competitive Advantage for Hotel Business in Thailand

[1]สถิรา มะลาสิน, ทัศน์ชัย พัฒนโกศัย และ ชิษณุพงศ์ ศิริโชตินิศากร

[1]Sathira Malasin, Thaschai Phattanagosai and Chisnupong Sirichodnisakorn

[1]คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

[1]Faculty of Management Science, Silpakorn Uninersity, Thailand

[1]Corresponding Author's Email: sathira@ms.su.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพการณ์การใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์มของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย 2) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิธีปรากฏการณ์วิทยา โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญและบุคลากรระดับผู้บริหารทางด้านการท่องเที่ยว โรงแรม และสื่อออนไลน์ ทั้งภาครัฐและเอกชน จำนวน 9 คน จากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า 1) การพึ่งพาดิจิทัลแพลตฟอร์มบริษัทตัวแทนออนไลน์ของต่างชาติของผู้ประกอบการโรงแรมในประเทศไทยโดยเฉพาะโรงแรมขนาดเล็กสามารถช่วยให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้ง่ายแต่ต้องชำระค่าธรรมเนียมให้กับบริษัทตัวแทนออนไลน์ในราคาที่สูงและถูกผูกมัดด้วยสัญญาที่ต้องเปิดเผยราคา ทำให้ไม่สามารถขายห้องพักในราคาที่ต่ำกว่าบริษัทตัวแทนออนไลน์ได้ 2) ภาครัฐยังสูญเสียรายได้ภาษีจำนวนมหาศาล เนื่องจากรายได้ของบริษัทตัวแทนออนไลน์ถูกนำออกนอกประเทศ บริษัทตัวแทนออนไลน์ยังไม่มีการลงทุนด้านการพัฒนาสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทย สำหรับข้อ 2 แนวทางการพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทยมีข้อค้นพบ 6 ด้าน ได้แก่ 1) คุณภาพการบริการทางช่องทางออนไลน์ 2) สิทธิพิเศษสำหรับลูกค้า 3) การขับเคลื่อนธุรกิจจากการใช้ข้อมูลจำนวนมาก 4) ประสบการณ์จากการใช้บริการผ่านช่องทางออนไลน์ 5) สร้างการรับรู้สู่ระดับสากล 6) ผลประโยชน์ระหว่างพันธมิตร

คำสำคัญ: ดิจิทัลแพลตฟอร์ม; ความได้เปรียบทางการแข่งขัน; บริษัทตัวแทนออนไลน์; ข้อมูลขนาดใหญ่

*Received December 12, 2020; Revised June 11, 2022; Accepted June 17, 2022

Abstract

This research aims 1) to study the situation of the use of the digital platform in the hotel business in Thailand and 2) to propose a digital platform development approach to create a competitive advantage in the hotel business in Thailand. This research conducts a phenomenological qualitative research method using a semi-structured in-depth interviews with 9 key informants who are purposively selected from tourism, hotel and online professionals in both public and private sectors. The data is analyzed by content analysis.

The results of the study found that 1. the dependence on foreign online travel agency platforms by hoteliers in Thailand, especially small hotels, can help them reach their customers easily, but they have to pay a high fee to the online travel agency and are bound by a contract that must disclose the price making it impossible to sell rooms at a lower price than online travel agencies. The government has lost a huge amount of tax revenue because the income of online travel agencies is taken out of the country. Online travel agencies have not yet invested in the development of infrastructure and basic tourism facilities in Thailand. 2. As for the approaches to developing digital platforms to create a competitive advantage in the hotel business in Thailand, there are six aspects 1) Service quality via online channels 2) Privileges for customers 3) Driving business by using big data 4) Experience from using the services via online channels 5) Building international awareness 6) Benefits between alliances.

Keywords: Digital Platform; Competitive Advantage; Online Travel Agents (OTAs); Big Data

บทนำ

โครงสร้างของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันเปลี่ยนไปอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวชีวิตดิจิตอล (Digital lifestyle) มีผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวหันมาเดินทางด้วยตนเองเพิ่มขึ้น นิยมใช้โทรศัพท์ Smart phone (Bhuvaneswari, Varghese, Rajasekaran, and Muthulakshmi, 2018) ในการหาข้อมูลในระบบอินเตอร์เน็ต ซึ่งไม่เพียงช่วยให้นักท่องเที่ยวค้นหาข้อมูลด้านการเดินทาง ที่พัก แหล่งท่องเที่ยว แต่ยังสามารถทำการจองได้โดยทันทีทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเตรียมตัวและเดินทางด้วยตนเองได้ง่ายกว่าในอดีต ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวต่างให้ความสำคัญกับพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce) เป็นอย่างมาก โดยอาศัยข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) จากระบบออนไลน์ ในการเข้าถึงข้อมูลระหว่างผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวและผู้บริโภค (Ministry of Tourism and Sports, 2015) ด้วยกระแสของเทคโนโลยีดังกล่าวทำให้เกิดเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบอิสระ (Free Independent Travel, FIT) ที่มีการจัดการวางแผนด้วยเองทุกอย่างในส่วนสัดที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Somnakpong, 2017) มีการคาดว่าใน 5 ปีข้างหน้า ตลาด Free

Individual Traveler (F. I. T) จะมีส่วนแบ่งการตลาดถึงร้อยละ70 (Prachachat, 2019) ขณะที่การท่องเที่ยวในรูปแบบกรุ๊ปทัวร์ปรับตัวลง บริษัททัวร์พากันปิดตัวลง สาเหตุเกิดจากการไม่ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีหรือการแข่งขันจากบริษัทตัวแทนออนไลน์ (OTAs) (Julaphan, 2019) ส่งผลให้ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยเฉพาะธุรกิจโรงแรมต้องปรับรูปแบบการให้บริการที่ครอบคลุมทุกระดับเพื่อให้สอดรับกับพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่กำลังเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว

เศรษฐกิจแบบแบ่งปัน (Sharing Economy) เป็นแนวคิดการขายโดยไม่ต้องเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีต้นทุนต่ำและปรับเปลี่ยนรูปแบบได้ตามต้องการ (Belk, 2014) การพัฒนาของเศรษฐกิจแบบแบ่งปันรวมไปถึงการกำเนิดของบริษัทตัวแทนออนไลน์ ผู้เป็นตัวกลางระหว่างผู้ให้บริการและลูกค้า โดยการนำเสนอที่พัก การเดินทาง อาหาร เครื่องดื่ม การนำเที่ยว เป็นต้น (Skalska, 2017) ทำให้บริษัทตัวแทนออนไลน์เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวและมีแนวโน้มรายได้ที่เติบโตขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากบริษัทตัวแทนออนไลน์สามารถเข้าถึงลูกค้าได้ทั่วโลก (Anderson, 2009) อย่างไรก็ตามการเข้ามาของบริษัทตัวแทนออนไลน์ทำให้ผู้ประกอบการโรงแรมของประเทศไทยเสียโอกาสทางการจองห้องพักตรงกับโรงแรมและต้องชำระค่านายหน้าให้กับบริษัทตัวแทนออนไลน์ในอัตราที่สูงถึงร้อยละ 30 หรือมากกว่าในบางกรณี (Bangkok Post, 2018) เนื่องจากลูกค้าส่วนใหญ่จะเลือกที่พักหลังจากได้ค้นหาและเปรียบเทียบราคาเพื่อให้ได้ราคาที่ถูกที่สุด ประกอบกับโรงแรมไม่สามารถเสนอราคาห้องที่ถูกกว่าได้ เพราะถูกผูกมัดด้วยสัญญากับบริษัทตัวแทนออนไลน์ (Smart Finder, 2016) อีกทั้งบริษัทตัวแทนออนไลน์ยังนำรายได้ทั้งหมดกลับไปยังสำนักงานใหญ่ในต่างประเทศและเสียภาษีให้กับประเทศนั้นๆ ทำให้รัฐบาลไทยต้องสูญเสียรายได้ด้านภาษีจำนวนมหาศาล (Bangkok Post, 2018) แม้ว่าจะมีการร่วมมือในการจัดทำแอปพลิเคชั่น ที่ชื่อว่า “ทักทาย” (TagThai) จากความร่วมมือของภาครัฐและภาคเอกชนเมื่อปี 2562 เพื่อช่วยให้ธุรกิจโรงแรมจ่ายค่าคอมมิชชั่นที่ถูกลงส่งผลให้มีกำไรมากขึ้นและรัฐบาลสามารถจัดเก็บภาษีได้อย่างถูกต้องแล้วก็ตาม (Keeratipipatpong, 2019) แต่ยังไม่สามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันกับบริษัทตัวแทนออนไลน์ของต่างชาติได้ ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อสร้างความได้เปรียบทางแข่งขันของธุรกิจโรงแรมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์การใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์มของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบวิธีปรากฏการณ์วิทยาเป็นการศึกษาปรากฏการณ์และประสบการณ์ของมนุษย์ซึ่งอธิบายถึงแก่นแท้ของประสบการณ์ โดยทำความเข้าใจประสบการณ์ การรับรู้และให้ความหมาย

กับประสบการณ์ชีวิตผ่านการสนทนาที่กลุ่มบุคคลหนึ่งได้ประสบจากปรากฏการณ์เดียวกัน (Buaraphan, 2017) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขอบเขตการวิจัยและผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว โรงแรมและสื่อออนไลน์จำนวน 9 คน ได้แก่ ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหารโรงแรม จำนวน 5 คน กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา จำนวน 1 คน กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม จำนวน 1 คน สมาคมโรงแรมไทย จำนวน 2 คน โดยทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อศึกษาจากบุคคลที่มีข้อมูลเด่นชัดมากที่สุด ผู้วิจัยสัมภาษณ์จนพบความซ้ำซ้อนหรือความอิ่มตัวของข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูลโดยพิจารณาจากแหล่งข้อมูลในด้านเนื้อหา ข้อมูลเอกสารงานวิจัยและบุคคลที่ให้สัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของข้อคำถามและวิธีการจากผู้เชี่ยวชาญและตรวจสอบความเชื่อมั่นโดยการทดสอบด้วยวิธีการสัมภาษณ์ซ้ำ ตลอดจนการบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ซึ่งได้รับการอนุญาตเพื่อให้ได้รับข้อมูลอย่างละเอียดที่สุด

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่ง คือ แหล่งข้อมูลทุติยภูมิด้วยการค้นคว้าจากเอกสาร หนังสือ บทความรวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแหล่งข้อมูลปฐมภูมิด้วยการลงพื้นที่ศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา โดยเริ่มจากการถอดการบันทึกเสียงจากเครื่องบันทึกเสียง สร้างเครื่องมือในการจำแนกประเภทเนื้อหา คือ แผ่นลงรหัส ที่ช่วยให้ผู้วิจัยใช้แยกแยะหน่วยในการวิเคราะห์ได้อย่างชัดเจน จากนั้นกำหนดเกณฑ์ในการลงรหัสข้อมูลซึ่งตีความจากเนื้อหาตามที่ปรากฏในข้อความที่มีความสำคัญสุดจากประเด็นที่ศึกษาและเกิดข้อสรุปที่นำมาซึ่งการตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือในการวิเคราะห์ข้อมูล (Grbich, 2013) และนำเสนอเชิงบรรยาย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมไทย โดยผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญและบุคลากรระดับผู้บริหารจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับธุรกิจโรงแรมและดิจิทัลแพลตฟอร์ม สามารถสรุปผลการศึกษาจากข้อค้นพบที่ตอบวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาถึงสภาพการณ์การใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์มของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า 1) ด้านการใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์มของบริษัทตัวแทนออนไลน์

เพื่อนำมาดำเนินธุรกิจโรงแรมในประเทศไทยนั้นทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินธุรกิจ ทั้งจากการที่ทางโรงแรมต้องจ่ายค่าธรรมเนียมให้กับบริษัทตัวแทนออนไลน์ต่างชาติในราคาที่สูง โดยมีการผูกมัดด้วยสัญญาทางโรงแรมจะต้องให้ราคาขายที่ต่ำที่สุดกับบริษัทตัวแทนออนไลน์โดยที่ทางโรงแรมเองนั้นไม่สามารถขายห้องพักในราคาที่ต่ำกว่าบริษัทตัวแทนออนไลน์ได้ นอกจากข้อมูลข้างต้นที่สร้างปัญหาให้กับทางโรงแรมแล้ว 2) ด้านปัญหาการจ้างงานจะเห็นได้ว่ายังก่อให้เกิดปัญหาระดับชาติอีกด้วยเพราะบริษัทตัวแทนออนไลน์เหล่านี้ไม่ได้ทำให้เกิดการจ้างงานหรือเกิดก็เฉพาะในบริษัทของตนเพียงเท่านั้น รวมทั้ง 3) ด้านการลงทุน ยังไม่มีการลงทุนเพื่อการพัฒนาสาธารณูปโภคภายในประเทศเพื่ออำนวยความสะดวกทางด้านกายภาพ แล่สิ่งที่สำคัญ คือ 4) ด้านรายได้ที่รัฐบาลควรได้รับถูกนำออกนอกประเทศ เพราะบริษัทตัวแทนออนไลน์นั้นเป็นของต่างชาติทำให้รัฐต้องสูญเสียรายได้ภาษีที่ควรจะได้รับจากบริษัทตัวแทนออนไลน์ในแต่ละปีนั้นเป็นจำนวนมหาศาล แต่ทั้งนี้โรงแรมต่าง ๆ ก็ยังต้องพึ่งพาบริษัทตัวแทนออนไลน์โดยเฉพาะโรงแรมขนาดเล็กเพราะช่วยให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้ง่าย ซึ่งเป็นข้อดีเพียงข้อเดียวที่ได้รับจากบริษัทตัวแทนออนไลน์ต่างชาตินี้ จากปัญหาด้านต่าง ๆ ที่สามารถสรุปได้จากการสัมภาษณ์ เห็นได้ว่ารัฐบาลควรหันมาให้ความสนใจที่จะเป็นผู้ที่สนับสนุนในการผลักดันและพัฒนาการสร้างดิจิทัลแพลตฟอร์มแบบบริษัทตัวแทนออนไลน์ขึ้นมาในประเทศ ทำให้โรงแรมสามารถจ่ายค่าธรรมเนียมในอัตราที่เป็นธรรมและรัฐไม่สูญเสียรายได้ทางด้านภาษีที่พึงได้รับ โดยรัฐต้องทำให้เกิดความร่วมมือกันในทุกภาคส่วนเพื่อให้ผู้ประกอบการโรงแรมในประเทศไทยนั้นเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับรวมทั้งรัฐบาลเองสามารถนำภาษีมาพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการแข่งขันให้เหนือกว่าประเทศอื่น ๆ ได้อีกด้วย

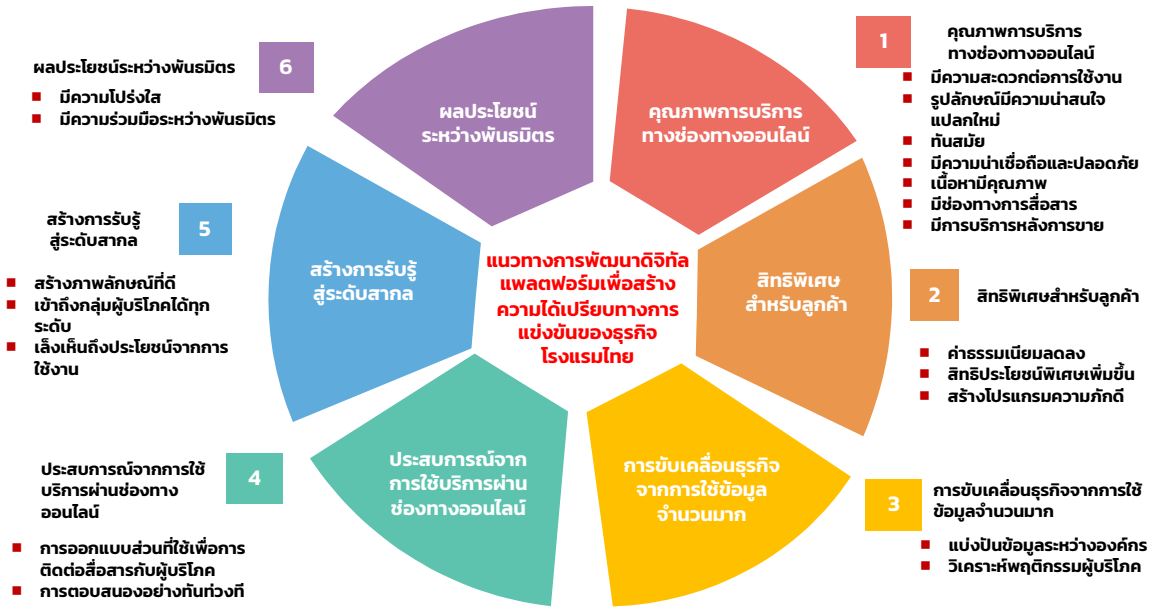
วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางการพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทยมีข้อค้นพบ 6 ข้อ ดังต่อไปนี้

1) คุณภาพการบริการทางช่องทางออนไลน์ของโรงแรมไทย คุณภาพของแพลตฟอร์มออนไลน์นั้นต้องง่ายและสะดวกต่อการใช้งานต่อผู้บริโภค สามารถดึงดูดด้วยรูปลักษณ์มีความน่าสนใจมีความแปลกใหม่ตอบสนองได้รวดเร็ว ทันสมัย มีความน่าเชื่อถือ มีความปลอดภัย มีเนื้อหาที่มีคุณภาพ มีช่องทางการสื่อสารระหว่างผู้ให้บริการกับลูกค้า ทั้งการบริการหลังการขายและการแก้ไขปัญหาที่รวดเร็วเมื่อเกิดข้อผิดพลาดทำให้ลูกค้ารับรู้ถึงคุณค่าและสามารถสัมผัสได้ว่ามีประโยชน์ต่อการใช้งาน 2) สิทธิพิเศษสำหรับลูกค้า ราคาที่ดีที่สุดย่อมดึงดูดลูกค้าให้ได้มากกว่าและทำให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน เมื่อมีการพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มของไทยเอง ค่าธรรมเนียมที่ผู้ประกอบการโรงแรมต้องจ่ายย่อมถูกลงและทำให้มีกำไรมากขึ้น ผู้ประกอบการโรงแรมสามารถนำเสนอราคาที่สามารถดึงดูดลูกค้าในการเข้ามาจองผ่านดิจิทัลแพลตฟอร์มนี้ นอกจากนั้นควรมีการนำระบบโปรแกรมความภักดีเข้ามาใช้ เพื่อการรับสิทธิพิเศษในด้านต่าง ๆ เมื่อการจองการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยผ่านแพลตฟอร์มนี้ เช่น เป็นส่วนลดในการซื้อของ การจองตั๋วเครื่องบิน รถเช่า โรงแรม หรือการได้รับของที่ระลึกที่มีเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น เช่น สินค้าไทยที่ไม่สามารถหาซื้อที่อื่นได้ นอกจากนี้ยังต้องเป็นการบริการแบบครอบวงจร สามารถจองได้ทั้งที่พัก ระบบขนส่งและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดให้ลูกค้าเข้ามาใช้แพลตฟอร์ม

และสร้างความประทับใจให้กับลูกค้า 3) การขับเคลื่อนธุรกิจจากการใช้ข้อมูลจำนวนมาก (Big Data) การนำข้อมูลจำนวนมากมาใช้ในมิติต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนธุรกิจในประเทศ เมื่อประเทศไทยมีดิจิทัลแพลตฟอร์มของตนเอง สามารถส่งต่อหรือแบ่งปันข้อมูลซึ่งกันและกันได้ระหว่างรัฐบาลและผู้ประกอบการโรงแรม ต่างกับบริษัทตัวแทนออนไลน์ ผู้ประกอบการโรงแรมไม่สามารถทราบข้อมูลของลูกค้าได้เลย เนื่องจากมีการปกปิดข้อมูลของลูกค้าทั้งหมด แต่ถ้าหากประเทศไทยสร้างแพลตฟอร์มนี้ขึ้นมาข้อมูลจะถูกนำไปประเมินและวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมของลูกค้า เพื่อนำมาใช้ในการตัดสินใจในการทำการตลาดและการตลาดดิจิทัลเพื่อธุรกิจในอนาคตได้ 4) ประสบการณ์จากการใช้บริการผ่านช่องทางออนไลน์ รูปแบบเว็บไซต์ทั้งหมด เช่น การดีไซน์การใช้นวัตกรรม กราฟิก จะเข้ามาเติมสีสันเว็บไซต์ให้สวยงามง่ายต่อการใช้งาน มีเนื้อหาข้อมูลที่น่าสนใจกระชับ มีความปลอดภัย มีช่องทางในการสื่อสารกับลูกค้า เช่น การนำ Automation มาใช้ในการให้บริการอาจใช้รูปแบบของ Chatbot, Chat Room หรือ Live Chat แบบ Real time เพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาของลูกค้าได้อย่างทันที เพื่อให้ลูกค้าเกิดประสบการณ์ที่ดีในการเข้าใช้งาน การมอบบริการที่ตรงใจลูกค้าโดยที่ลูกค้าไม่ต้องร้องขอจะสร้างความประทับใจและเกิดการใช้ซ้ำทำให้เกิดความภักดีต่อตราสินค้า ทำให้ลูกค้านำไปบอกต่อกับผู้ที่รู้จักหรือรีวิวผ่านช่องทางออนไลน์ 5) สร้างการรับรู้สู่ระดับสากล หาช่องทางในการสื่อสารให้กับลูกค้าทั่วโลกได้รู้จักกับดิจิทัลแพลตฟอร์มที่ประเทศไทยภูมิใจนำเสนอนี้ โดยจะต้องสร้างภาพลักษณ์ที่ดี มีความน่าชื่นชม มีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงประโยชน์จากการใช้งาน สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้ในทุกระดับ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเข้ามาใช้ช่องทางดิจิทัลแพลตฟอร์มของไทยในการวางแผนการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง 6) ผลประโยชน์ระหว่างพันธมิตร จะต้องมีความโปร่งใส จากความร่วมมือของรัฐบาล ผู้ประกอบการโรงแรมและพันธมิตร ทำให้เกิดการแบ่งปันข้อมูลซึ่งกันและกัน เช่น ตรวจคนเข้าเมืองสามารถให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในประเทศเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการ โดยรัฐบาลต้องเป็นผู้ดูแลและให้การสนับสนุนในทุก ๆ มิติที่เกี่ยวข้อง เช่น ด้านการเงิน ด้านการเป็นผู้นำในการจัดตั้งโครงการเพื่อการพัฒนาแพลตฟอร์มให้บริการนำเที่ยวออนไลน์ของประเทศไทย นอกจากนี้ รัฐบาล ผู้ประกอบการโรงแรม และพันธมิตรต้องร่วมมือกันและสนับสนุนซึ่งกันและกันให้เกิดต้นทุนที่ต่ำและเชื่อมโยงสิทธิพิเศษระหว่างกัน

ปัจจัยข้างต้นเหล่านี้ทำให้เห็นว่าการพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มขึ้นเองในประเทศ ส่งผลให้เกิดผลประโยชน์ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยการบริการนำเที่ยวออนไลน์สัญชาติไทยนั้นต้องสามารถอำนวยความสะดวกให้กับลูกค้าได้ตลอดเวลาในทั่วทุกมุมโลก มีการสื่อสารแบบสองทาง สร้างความผูกพันกับลูกค้า มีข้อมูลที่น่าสนใจ โปร่งใส เป็นแพลตฟอร์มที่สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวให้กับประเทศไทยเพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับเศรษฐกิจและสังคมสืบไป

องค์ความรู้ใหม่

รูปภาพที่ 1 โมเดลแนวทางการพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย

จากโมเดลแนวทางการพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย สามารถสรุปแนวทางในการพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ 6 ประการ ได้แก่ 1) คุณภาพการบริการทางช่องทางออนไลน์ 2) สิทธิพิเศษสำหรับลูกค้า 3) การขับเคลื่อนธุรกิจจากการใช้ข้อมูลจำนวนมาก (Big Data) 4) ประสบการณ์จากการใช้บริการผ่านช่องทางออนไลน์ 5) สร้างการรับรู้สู่ระดับสากล และ 6) ผลประโยชน์ระหว่างพันธมิตร

ธุรกิจโรงแรมไทยนั้นมีศักยภาพ มีความสามารถที่จะแข่งขันกับบริษัทตัวแทนออนไลน์ (OTAs) ของต่างชาติ โมเดลนี้จะช่วยปิดช่องว่างทางธุรกิจของโรงแรมไทยที่ต้องพึ่งพาช่องทางจากบริษัทตัวแทนออนไลน์ของต่างชาติ เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่จะช่วยพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มของธุรกิจโรงแรมไทยให้ไปแข่งขันกับบริษัทตัวแทนออนไลน์ต่างชาติได้ ทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มของทางภาครัฐ ในการเป็นผู้นำและหัวเรี่ยวหัวแรงในการสร้างดิจิทัลแพลตฟอร์มส่วนกลาง เพื่อนำมาส่งเสริมกิจกรรมทางธุรกิจโดยเฉพาะโรงแรมที่มีขนาดเล็กที่ไม่สามารถสร้างแพลตฟอร์มของตัวเองได้ ทั้งนี้ภาครัฐยังสามารถลดค่าธรรมเนียม ค่านายหน้า ค่าคอมมิชชั่นให้ต่ำกว่าบริษัทตัวแทนออนไลน์ต่างชาติที่มีราคาสูงได้อีกด้วย ทำให้ช่วยลดต้นทุนของผู้ประกอบการและยังสามารถจัดเก็บภาษีเพื่อนำมาใช้พัฒนาประเทศ นำรายได้กลับมาพัฒนาสาธารณูปโภคด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของไทยให้มีความทัดเทียมกับต่างชาติได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จากผลการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถอภิปรายได้ว่าการที่ผู้ประกอบการโรงแรมในประเทศไทยโดยเฉพาะโรงแรมขนาดเล็กต้องพึ่งพาดิจิทัลแพลตฟอร์มของบริษัทตัวแทนออนไลน์ของต่างชาติในการหาลูกค้า เนื่องจากบริษัทตัวแทนออนไลน์สามารถช่วยให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้ง่ายแต่ผู้ประกอบการโรงแรมต้องชำระค่าธรรมเนียมให้กับบริษัทตัวแทนออนไลน์ต่างชาติในราคาที่สูงมาก ซึ่งสอดคล้องกับ Muqbil (2019) ที่ได้กล่าวไว้ว่า โรงแรมขนาดเล็กและโรงแรมที่ไม่ได้อยู่ในโรงแรมกลุ่มเครือข่ายยังคงต้องพึ่งพาบริษัทตัวแทนออนไลน์ในการหาลูกค้าทำให้บริษัทที่ให้บริการเป็นตัวแทนออนไลน์ยังคงมีอิทธิพลอย่างมาก โดยเฉพาะรายใหญ่ ๆ ที่ได้ทุ่มเงินมหาศาลในการทำโฆษณาและประชาสัมพันธ์ ทำให้โรงแรมขนาดเล็กเหล่านี้ยังคงมีความจำเป็นต้องพึ่งบริษัทตัวแทนออนไลน์ในการรับจองห้องพักและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Bangkok Post (2018) ที่ได้กล่าวไว้ว่าการเข้ามาของบริษัทตัวแทนออนไลน์ทำให้ผู้ประกอบการโรงแรมของประเทศไทยเสียโอกาสทางการจองห้องพักตรงกับโรงแรมโดยตรงและต้องชำระค่านายหน้าให้กับบริษัทตัวแทนออนไลน์ในอัตราที่สูงถึงร้อยละ 30 หรืออาจมากกว่าในบางกรณี อีกทั้งยังมีการผูกมัดด้วยสัญญาที่ต้องเปิดเผยราคาให้กับบริษัทตัวแทนออนไลน์ในราคาที่ต่ำที่สุด โดยที่ทางผู้ประกอบการโรงแรมนั้นไม่สามารถขายห้องพักในราคาที่ต่ำกว่าได้ เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับ Smart Finder (2016) ที่กล่าวว่าโรงแรมไม่สามารถเสนอราคาห้องที่ถูกกว่าได้ เพราะถูกผูกมัดด้วยสัญญากับบริษัทตัวแทนออนไลน์ นอกจากนี้ยังใช้รูปแบบการดำเนินธุรกิจแบบเศรษฐกิจแบบแบ่งปันโดยการใช้ดิจิทัลแฟลตฟอร์มในการรวบรวมข้อเสนอของโรงแรมต่าง ๆ มาบริการให้ลูกค้า ซึ่งเศรษฐกิจแบบแบ่งปันนี้ไม่ได้ทำให้เกิดการจ้างงานหรือเกิดการจ้างก็มีเฉพาะในบริษัทของตนเพียงเท่านั้น รวมทั้งยังไม่มีการลงทุนด้านการพัฒนาสาธารณูปโภคภายในประเทศเพื่ออำนวยความสะดวกทางด้านกายภาพและสิ่งที่สำคัญคือ รัฐบาลต้องสูญเสียรายได้ภาษีที่ควรจะได้รับจากบริษัทตัวแทนออนไลน์เป็นจำนวนมหาศาลเนื่องจากรายได้ของบริษัทตัวแทนออนไลน์ถูกส่งกลับไปยังสำนักงานใหญ่ของบริษัทที่ตั้งอยู่ต่างประเทศ สอดคล้องกับ Muqbil (2019) ที่ได้กล่าวไว้ว่าบริษัทตัวแทนออนไลน์ ใช้การตลาดที่ไม่เป็นธรรมกับผู้ประกอบการโรงแรมแม้แต่ในด้านการลงทุนและการจ้างงานก็ไม่ได้มีส่วนช่วยในการพัฒนาสาธารณูปโภคทางด้านการท่องเที่ยวหรือการลงทุนอสังหาริมทรัพย์ที่ช่วยสนับสนุนการเติบโตของเศรษฐกิจมวลรวมในประเทศไทย เช่นเดียวกันกับ Bangkok Post (2018) ที่กล่าวว่าผู้ประกอบการโรงแรมต้องจ่ายภาษีจากรายได้ของโรงแรมให้กับรัฐบาลไทยเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาสาธารณูปโภคให้กับการท่องเที่ยวแต่บริษัทตัวแทนออนไลน์กลับนำรายได้ทั้งหมดกลับไปยังสำนักงานใหญ่ในต่างประเทศและเสียภาษีให้กับประเทศนั้น ๆ ทำให้รัฐบาลต้องสูญเสียรายได้ด้านภาษีจำนวนมหาศาลในแต่ละปี ซึ่งรัฐควรหันมาให้ความสนใจที่จะเป็นผู้ที่สนับสนุนในการผลักดันและพัฒนาการสร้างดิจิทัลแพลตฟอร์มแบบบริษัทตัวแทนออนไลน์ขึ้นมาใช้เองในประเทศ สอดคล้องกับ Muqbil (2019) ที่กล่าวไว้ว่าภาครัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามาปกป้องผลประโยชน์ในส่วนนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางการพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1) คุณภาพการบริการทางช่องทางออนไลน์ ดิจิทัลแพลตฟอร์มต่าง ๆ ทั้งเว็บไซต์ แอปพลิเคชันหรือสื่อสังคมออนไลน์ ต้องสามารถกระตุ้นให้ผู้บริโภคมีความสนใจ มีความแปลกใหม่ มีรูปลักษณ์ที่มีความโดดเด่น การใช้งานต้องสะดวก ตอบสนองได้รวดเร็ว มีความน่าเชื่อถือ มีความปลอดภัย โดยเฉพาะการบริการด้านการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งยังต้องมีนโยบายควบคุมดูแลความเป็นส่วนตัว ข้อมูลเนื้อหาต้องคุณภาพที่ดี มีความถูกต้อง กระชับ ตรงใจผู้ใช้งาน เท่าทันต่อความต้องการของผู้บริโภค ทั้งยังต้องมีช่องทางการสื่อสารระหว่างผู้ให้บริการกับลูกค้าเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วหากเกิดข้อผิดพลาด และที่สำคัญผู้ใช้สามารถรับรู้ถึงคุณค่าของคุณภาพการบริการของช่องทางออนไลน์นี้ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Trepper (2000) พบว่า คุณภาพการบริการผ่านช่องทางออนไลน์นั้นมีด้วยหลากหลายมิติที่สำคัญ ได้แก่ ความสะดวกในการใช้งาน โดยเว็บไซต์เป็นมิตรกับผู้ใช้ เข้าระบบง่าย ประหยัดเวลา และต้องมีข้อมูลที่ทันสมัย กระชับ และใช้ภาษาที่เหมาะสม เช่นเดียวกันกับ Chiu, Wang, Fang, and Huang (2014) ที่กล่าวว่า เว็บไซต์ต้องมีรูปแบบที่น่าสนใจและแปลกใหม่ มีรูปลักษณ์และการวางผังที่สวยงามและน่าสนใจ เช่น รูปภาพของห้องพัก การจำลองสถานที่จริง ข้อมูลของโรงแรม รีวิวจากลูกค้า กราฟฟิก วีดีโอคลิป เป็นต้น นอกจากนั้น งานวิจัยของ Lang (2000) พบว่า อุปสรรคหลักที่ทำให้ลูกค้าเลิกใช้การจองผ่านช่องทางออนไลน์คือความไม่ปลอดภัยในระบบการชำระเงิน เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Yoo, and Donthu (2001) ที่กล่าวไว้ว่า ระบบการใช้งานต้องเข้าใจง่าย สะดวกในการค้นหาข้อมูล ปลอดภัยทั้งด้านข้อมูลส่วนตัวและการชำระเงิน และมีรูปลักษณ์ที่น่าสนใจ เช่น สีสัน ตัวหนังสือ ภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น

2) สิทธิพิเศษสำหรับลูกค้า เมื่อมีการพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มของไทยที่มีคุณภาพได้สำเร็จ ค่าธรรมเนียมย่อมถูกลง ผู้ประกอบการโรงแรมสามารถนำเสนอราคาอย่างอิสระ เมื่อผู้ประกอบการมีค่าใช้จ่ายที่ลดลง ย่อมสามารถนำเสนอราคาที่ถูกลงให้กับลูกค้าได้ นอกจากนี้ ยังสามารถใช้โปรแกรมความภักดีในการนำเสนอสิทธิพิเศษในด้านต่าง ๆ ให้กับลูกค้า เป็นการสร้างความแตกต่างจากการจองกับบริษัทตัวแทนออนไลน์ทั่วไป เพื่อดึงดูดให้ลูกค้าเข้ามาใช้แพลตฟอร์มและสร้างความประทับใจให้กับลูกค้า สอดคล้องกับ Kim, Franklin, Phillips, and Hwang (2019) พบว่าในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ ราคามีอิทธิพลต่อการรับรู้ของลูกค้าถึงคุณภาพการบริการ คุณค่าต่อความพึงพอใจของลูกค้าและการจองห้องพักออนไลน์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการตัดสินใจของลูกค้า เช่นเดียวกันกับ Morrison, Jing, O'Leary, and Cai (2001) พบว่าลูกค้ามักซื้อของออนไลน์เพราะต้องการราคาพิเศษหรือได้ราคาที่ถูกลง เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Wong, and Law (2005) กล่าวว่าลูกค้ามองว่าราคามีความสำคัญมากกว่าคุณสมบัติของเว็บไซต์เมื่อจองโรงแรมผ่านช่องทางออนไลน์ อย่างไรก็ตาม Ku, and Fan (2009) เห็นว่าลูกค้ามักพิจารณาจากความเป็นส่วนตัว ความปลอดภัยและคุณภาพของสินค้า โดยราคาไม่ใช่ปัจจัยหลักในการเลือกซื้อ

3) การขับเคลื่อนธุรกิจจากการใช้ข้อมูลจำนวนมาก เมื่อประเทศไทยมีดิจิทัลแพลตฟอร์มแบบบริษัทตัวแทนออนไลน์ของตนเอง จะช่วยให้สามารถส่งต่อหรือแบ่งปันข้อมูลจำนวนมากระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในประเมินและวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมของลูกค้าและนำไปใช้ในการตัดสินใจในการทำการตลาดและการตลาดดิจิทัลเพื่อธุรกิจในอนาคต ต่างกับบริษัทตัวแทนออนไลน์ต่างชาติที่ผู้ประกอบการโรงแรมไม่สามารถทราบข้อมูลของลูกค้าได้เลย เนื่องจากมีการปกปิดข้อมูลของลูกค้าทั้งหมด

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kotler (2017) กล่าวว่า ข้อมูลจำนวนมากเป็นข้อมูลทั้งจากภายในบริษัทและจากสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นข้อมูลที่สามารถนำมาวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมของลูกค้าเพื่อนำไปใช้สำหรับการคาดการณ์ในอนาคตและดูแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นและนำไปสู่การทำการตลาดออนไลน์ เช่นเดียวกับ Laohasiri (2016) กล่าวไว้ว่า กลยุทธ์การขับเคลื่อนธุรกิจด้วยข้อมูลเป็นพื้นฐานที่สำคัญของยุคดิจิทัล สามารถนำไปวิเคราะห์พฤติกรรมของลูกค้า และสร้างกลยุทธ์เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างตรงจุดมากขึ้น

4) ประสบการณ์จากการใช้บริการผ่านช่องทางออนไลน์ การสร้างการรับรู้ที่ดีก่อให้เกิดความประทับใจ ต้องมีการออกแบบและวางแผนการพัฒนาแพลตฟอร์มให้เกิดประสบการณ์ที่ดีอย่างเหมาะสม สามารถเข้าถึงความรู้สึกและความต้องการของลูกค้า รูปแบบของเว็บไซต์ที่มีดีไซน์สวยงาม มีการใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ เสริมด้วยกราฟิกที่ดูตื่นตา ช่วยเติมสีสันเว็บไซต์ให้สวยงาม อีกทั้งความง่ายต่อการใช้งาน เนื้อหาข้อมูลที่กระชับและน่าสนใจ มีความปลอดภัย มีช่องทางในการสื่อสารกับลูกค้า สามารถสร้างประสบการณ์ที่ดีในการเข้าใช้งาน การมอบบริการที่ตรงใจลูกค้าโดยที่ลูกค้าไม่ต้องร้องขอสร้างความประทับใจและเกิดการใช้ซ้ำทำให้เกิดความภักดีต่อแบรนด์ ทำให้ลูกค้านำไปบอกต่อกับผู้ที่รู้จักหรือรีวิวผ่านช่องทางออนไลน์ โดยสอดคล้องกับ Bilgihan, Okumus, Nusair, and Bujisic (2014) กล่าวว่าเว็บไซต์ท่องเที่ยวต้องให้ความสำคัญกับการสร้างประสบการณ์ของลูกค้าในช่องทางออนไลน์ เช่นเดียวกันกับ Gentile et al. (2007) การซื้อสินค้าหรือบริการผ่านเว็บไซต์จะต้องพบกับข้อมูลที่ส่งผลต่อความรู้สึกที่ผู้ให้บริการใช้กระตุ้นลูกค้า เช่น ข้อมูลในเว็บไซต์ รูปภาพ วีดีโอ หรือเสียง เป็นต้น ทำให้เกิดเป็นประสบการณ์เว็บไซต์ เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Rose, Hair, and Clark (2011) พบว่าการปฏิสัมพันธ์ของลูกค้ากับเว็บไซต์ขององค์กรเป็นโอกาสในการสร้างประสบการณ์ที่ดีที่นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวกับองค์กร เช่นเดียวกับ Poon, and Lee (2012) กล่าวไว้ว่าผู้ให้บริการสามารถเพิ่มประสิทธิภาพของการสื่อสารระหว่างลูกค้าและผู้ให้บริการโดยการสร้างกลุ่มสังคมออนไลน์ ด้วยการใช้ห้องสนทนา การสนทนาสดหรือช่องสนทนาอื่น ๆ เพื่อให้ลูกค้าได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่มีความชอบเหมือนกัน แบ่งปันประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ได้แลกเปลี่ยนข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อกัน สอดคล้องกับ Verhoef et al. (2009) ที่กล่าวว่า การสร้างประสบการณ์และความภักดีผ่านช่องทางออนไลน์จึงเป็นเป้าหมายทางการตลาดที่สำคัญสำหรับธุรกิจโรงแรม

5) สร้างการรับรู้สู่สากล การทำให้ดิจิทัลแฟลตฟอร์มที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ให้เป็นที่รู้จักเป็นเรื่องที่สำคัญ ต้องมีการหาช่องทางในการสื่อสารให้กับลูกค้าทั่วโลกได้รู้จักกับดิจิทัลแพลตฟอร์มของประเทศไทย ด้วยการโฆษณา และประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงประโยชน์จากการใช้งาน เน้นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับแฟลตฟอร์ม สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้ในทุกระดับเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเข้ามาใช้ช่องทางดิจิทัลแพลตฟอร์มของไทยในการวางแผนการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ Chang, and Chen (2008) พบว่าคุณภาพของเว็บไซต์ต้องคำนึงถึงภาพลักษณ์ของตราสินค้า เพราะเป็นคุณค่าด้านชื่อเสียงของบริษัทเจ้าของเว็บไซต์ ประกอบด้วย ส่วนภาพลักษณ์ของเว็บไซต์คือความรู้สึกของลูกค้าต่อเว็บไซต์และการรับรู้ต่อเว็บไซต์คือความเป็นที่รู้จักของเว็บไซต์ เช่นเดียวกันกับ Laohasiri (2016) กล่าวว่ากลยุทธ์สร้างความได้เปรียบทางการเข้าถึงลูกค้าคือ การทำให้สินค้าหรือบริการของตัวเองเข้าถึงผู้บริโภคได้มากกว่าคู่แข่ง

6) ผลประโยชน์ระหว่างพันธมิตร วิธีการที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานได้เป็นอย่างดีคือการสร้างความร่วมมือกัน โดยความร่วมมือนี้จะต้องเกิดจากการมีเป้าหมายเดียวกันและเห็นความสำคัญถึงผลประโยชน์ที่พึงจะได้รับร่วมกัน การร่วมมือกันโดยมีความซับซ้อนเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานจะต้องมีความชัดเจนและโปร่งใสเพื่อสร้างความมั่นใจและความน่าเชื่อถือให้แก่กัน จึงทำให้ความร่วมมือเกิดขึ้นและประสบความสำเร็จไปตามเป้าหมายที่ต้องการได้ การร่วมมือกันทำให้เกิดการแบ่งปันข้อมูลซึ่งกันและกัน ช่วยให้เกิดต้นทุนที่ต่ำลงและเชื่อมโยงสิทธิพิเศษระหว่างกัน ซึ่งจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของประเทศได้ในระยะยาว ซึ่งสอดคล้อง Silvers (2004) กล่าวไว้ว่าหากมีพันธมิตรที่ดีงานก็จะสำเร็จลุล่วง การได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนทำให้งานออกมาสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับ Preston (2012) กล่าวว่าการได้รับการสนับสนุนทางการเงิน การมีผู้สนับสนุนเป็นปัจจัยสำคัญที่ขาดไม่ได้ ซึ่งการได้รับความร่วมมือจากภาครัฐบาลและเอกชนช่วยทำให้เกิดพันธมิตรทางการค้าที่ดีและทำให้งานประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย โดย KPMG International (2016) กล่าวถึงแนวคิด Core Values of Effective Partnerships ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนจากพันธมิตรที่มีคุณภาพ ได้แก่ ความเท่าเทียมและการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ความโปร่งใส ความร่วมมือที่แท้จริงและความอดทนอดกลั้น

สรุป

เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน นักท่องเที่ยวหันมาสืบค้นข้อมูลด้านการเดินทางและสำรองที่พักผ่านระบบอินเตอร์เน็ตมากขึ้น จึงเป็นช่องทางการทำธุรกิจ มีบริษัทตัวแทนออนไลน์ (OTAs) ผู้เป็นตัวกลางระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการเกิดขึ้น โดยบริษัทตัวแทนออนไลน์นั้นจะสร้างช่องทางในการให้บริการด้านต่าง ๆ เช่น การนำเสนอที่พัก การเดินทาง การนำเที่ยว อาหาร เครื่องดื่ม รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ทำให้ผู้ประกอบการโรงแรมทั้งหลายต่างให้ความสนใจใช้บริการของบริษัทตัวแทนออนไลน์เพื่อเป็นช่องทางในการเข้าถึงกลุ่มลูกค้า แต่อย่างไรก็ตามการใช้บริการของบริษัทตัวแทนออนไลน์ทำให้ผู้ประกอบการต้องชำระค่าธรรมเนียม ค่านายหน้าหรือค่าคอมมิชชั่นในอัตราที่สูงหรืออาจจะมากกว่าร้อยละ 30 ในบางกรณี ทั้งนี้บริษัทตัวแทนออนไลน์นั้นเป็นบริษัทของต่างชาติ รายได้เกือบทั้งหมดจึงกลับคืนสู่สำนักงานใหญ่ของตนในต่างประเทศและเสียภาษีให้กับประเทศนั้น ๆ ทำให้รัฐบาลไทยต้องสูญเสียรายได้จำนวนมหาศาล

ดังนั้นการสร้างความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย 1) คุณภาพบริการทางช่องทางออนไลน์ 2) สิทธิพิเศษสำหรับลูกค้า 3) การขับเคลื่อนธุรกิจจากการใช้ข้อมูลจำนวนมาก 4) ประสบการณ์จากการใช้บริการผ่านช่องทางออนไลน์ 5) สร้างการรับรู้ระดับสากล 6) ผลประโยชน์ระหว่างพันธมิตร จะช่วยส่งเสริมเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันกับบริษัทตัวแทนออนไลน์ของต่างชาติ ทั้งยังช่วยให้ธุรกิจโรงแรมจ่ายค่าค่าธรรมเนียม ค่านายหน้าหรือค่าคอมมิชชั่นถูกลง ส่งผลให้ผู้ประกอบการมีกำไรเพิ่มขึ้นและรัฐยังสามารถจัดเก็บภาษีได้อย่างถูกต้องอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการวิจัยเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการสร้างแพลตฟอร์มของคนไทยด้วยการร่วมมือกันจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อแข่งขันกับแพลตฟอร์มของต่างชาติ รวมทั้งเป็นการนำรายได้เข้าประเทศอย่างถูกต้อง อีกทั้งยังสามารถทำให้ธุรกิจโรงแรมเสียค่าธรรมเนียมให้กับบริษัทตัวแทนออนไลน์น้อยลงและสามารถเพิ่มสิทธิประโยชน์พิเศษให้กับลูกค้าได้มากขึ้น นอกจากนี้รายได้ที่นำเข้าประเทศมากขึ้นสามารถนำไปพัฒนาด้านสาธารณูปโภคเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันให้กับประเทศต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การศึกษาคุณภาพการบริการของแนวทางการพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย

2.2 การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างการรับรู้ของแนวทางการพัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย

References

Anderson, C. (2009). The billboard effect: Online travel agent impact on non-OTA reservation volume. *Cornell Hospitality Report*, 9(16), 6-9.

Bangkok Post. (2018). *Dirty little secrets of OTAs*. Retrieved August 27, 2020, from https://www.pressreader.com/thailand/bangkok-post/20180504/282029032852852

Belk, R. (2014). You are what you can access: Sharing and collaborative consumption online. *Journal of Business Research*, 67(8), 1595-160.

Bhuvaneswari, R., Varghese, J., Rajasekaran, S., & Muthulakshmi, V. (2018). Digital Marketing Using Smart Phone Booking Cab on Consumer Perspective. *International Journal of Technical Research & Science*, 3(11), 344-348.

Bilgihan, A., Okumus, F., Nusair, K., & Bujisic, M., (2014). Online experiences: flow theory, measuring online customer experience in e-commerce and managerial implications for the lodging industry. *Inf Technol Tourism*, 1, 49–71.

Buaraphan, K. (2017). *Qualitative Research is not a Tough Task.* Nakhon Pathom: Mahidol University.

Chang, H. H., & Chen, S. W. (2008). The impact of online store environment cues on purchase intention: Trust and perceived risk as a mediator. *Online Information Review*, 32(6), 818-841.

Chiu, C. M., Wang, E. T., Fang, Y. H., & Huang, H. Y. (2014). Understanding customers' repeat purchase intentions in B2C e-commerce: The roles of utilitarian value, hedonic value and perceived risk. *Information Systems Journal*, 24(1), 85-114.

Gentile, C., Spiller, N., & Noci, G. (2007). How to sustain the customer experience: an overview of experience components that co- create value with the customer. *European Management Journal*, 25, 395–410.

Grbich, C. (2013). *Content analysis of texts: Qualitative data analysis*. London: Sage Publications Ltd.

Julaphan, P. (2019). *Closing the 178 years of "Thomas Cook" Poisoning a Thai Hotel!*. Retrieved September 2, 2020, from https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/848471.

Keeratipipatpong, W. (2019). *Hopes pinned on Tag Thai potential*. Retrieved August 28, 2020, from https://www.bangkokpost.com/business/1638786/hopes-pinned-on-tagthai-potential

Kim, J., Franklin, D., Phillips, M., & Hwang, E. (2019). Online Travel Agency Price Presentation: Examining the Influence of Price Dispersion on Travelers' Hotel Preference. *Journal of Travel Research*, 1-18.

Kotler, P. (2017). *Marketing 4.0 Moving from Traditional to Digital*. USA: John Wiley & Sons, Inc.

KPMG International. (2016). *Unlocking the Power of Partnership – A Framework of Effective Cross-Sector Collaboration to Advance the Global Goal to Sustainable Development*. Publication name: Unlocking the Power of Partnership

Ku, E. C., & Fan, Y. W. (2009). The decision making in selecting online travel agencies: An application of analytic hierarchy process. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 26(5-6), 482-493.

Lang, T. C. (2000). The effect of the Internet on travel consumer purchasing behaviour and implications for travel agencies. *Journal of Vacation Marketing*, 6(4), 368- 385.

Laohasiri, S. (2016). Plan to Beat Your Competitors with 5 Must-Have Competitive Advantage Strategies in Digital Marketing. Retrieved September 28, 2020, from https://positioningmag.com/1102353.

Ministry of Tourism and Sports. (2015). *Thai Tourism Strategy 2017–2021*. Retrieved September 27, 2020, from https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7114.

Morrison, A. M., Jing, S., O'Leary, J. T., & Cai, L. A. (2001). Predicting usage of the Internet for travel bookings: An exploratory study. *Information Technology & Tourism*, 4(1), 15–30.

Muqbil, I. (2019). *Minor Corp Chairman Bill Heinecke challenges value of "disruptive" technologies*. Retrieved August 28, 2020, from https: / / www. travel- impact-newswire.com/2019/09/minor-corp-chairman-bill-heinecke-challenges-impact-and-value-of-disruptive-technologies/.

Poon, W., & Lee, C. (2012). E-service quality: an empirical investigation. *Journal of Asia- Pacific Business*, 13(3), 229-262.

Prachachat. (2019). *FIT Tourists Grow Strongly, Tour Companies Accelerate to Adapt to The Trend*. Retrieved October 1, 2020, from https://www.prachachat.net/tourism/news-288676.

Preston, C. A. (2012). *Event Marketing: How to Successfully Promote Events. Festivals, Conventions, and Expositions*. (2nd ed.). New Jersey: John Wiley & Sons., Inc.

Rose, S., Hair, N., & Clark, M. (2011). Online Customer Experience: A Review of the Business-to Consumer Online Purchase Context. *International Journal of Management Reviews*, 13, 24–39.

Silvers, J. R. (2004). *Professional Event Coordination*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

Skalska, T. (2017). Sharing economy in the tourism market: Opportunities and threats. *Kwartalnik Naukowy Uczelni Vistula*, 4(54), 248-260.

Smart Finder. (2016). *OTAs What is? The Advantages and Disadvantages of OTAs*. Retrieved September2, 2020, from https://smartfinder.asia/advantage-disadvantage-otas-otas-คืออะไร-ข้อดี-ข้อเสีย/.

Somnakpong, S. (2017). Trends and Tourism marketing 4.0 in Thailand. *Veridian E-Journal*. 3(2), 055-68.

Trepper, C. (2000). *E-Commerce strategies*. Washington: Microsoft Press.

Verhoef, P. C. et al. (2009). Customer Experience Creation: Determinants, Dynamics and Management Strategies. *Journal of Retailing,* 85(1), 31–41.

Wong, J., & Law, R. (2005). Analysing the intention to purchase on hotel websites: A study of travellers to Hong Kong. *International Journal of Hospitality Management*, 24(3), 311-329.

Yoo, B., & Donthu, N. (2001). Developing a scale to measure the perceived quality of an Internet shopping site (SITEQUAL). *Quarterly Journal of Electronic Commerce*, 2(1), 31–46.

ทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต ของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572)*

Instructional Management Direction of bachelor degree Program in Law Curriculum Oof Higher Education Institutions in The Next Decade (B.E. 2563-2572)

[1]ประกิต บุญมี และ บุญมี เณรยอด

[1]Prakid Boonmee and Boonmee Nenyod

[1]มหาวิทยาลัยสยาม

[1]Siam University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: prboon@rpu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต ของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) เป็นการวิจัยเชิงอนาคต โดยใช้เทคนิควิธีวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 20 คน วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 7 ขั้นตอน คือ (1) กำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (2) กำหนดประเด็นแนวโน้มและสร้างเครื่องมือการวิจัย (3) การทำ EDFR รอบที่ 1 จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 20 คน (4) รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทำ EDFR รอบที่ 1 (5) ทำ EDFR รอบที่ 2 และ 3 จากแบบสอบถามและแนบข้อมูลป้อนกลับเชิงสถิติ เพื่อหาฉันทามติ ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (6) เขียนภาพอนาคตทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยควอไทล์ และ (7) สรุป เสนอแนะ และนำเสนอเพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า ทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) ตามฉันทามติของผู้เชี่ยวชาญ (Median≥ 3.50, interquartile range≤1.50) สรุปว่ามีทั้งสิ้น 70 แนวโน้ม โดยแยกองค์ประกอบได้ทั้งสิ้น 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการประเมินหลักสูตร ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านนักศึกษา และด้านสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน

คำสำคัญ: การเรียนการสอน; หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต; สถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572)

*Received January 24, 2021; Revised April 5, 2021; Accepted April 12, 2021

Abstract

The objective of this dissertation was to present the instructional management direction of higher education institution in the next decade (B.E. 2563-2572). Research methods were future research. The research used the EDFR (Ethnographic Delphi Future Research). There were 20 experts that contributed information to the research. The methodologies were divided into 7 steps: (1) Identifying the panel of experts. (2) Defined trends and create research tools. (3) Begin the first trial using the EDFR method by interviewing the 20 experts. (4) Collected and analysed data obtained from the first EDFR trial. (5) Conducted a second and third EDFR trial by using a questionnaire and attaching statistical feedback to find a consensus within the expert group. (6) Summarized the findings for the future research in instructional management direction of higher education institutions in the next decade (B.E. 2563-2572). The data was analyzed using median statistics and the quartile range. and (7) Summarize, suggest and present for further benefit.

From the study, it was found as follows: The instructional management direction of higher education intuitions in the next decade (B.E. 2563-2572) to the consensus (Median≥ 3.50, interquartile range≤1.50) the results of the research indicated that there will be a total of 70 trends, which were categorized into 6 main categories: Curriculum, instruction management, curriculum evaluation, teacher, student, and instructional support.

Keywords: Instructional Management; Bachelor degree Program in Law Curriculum; Higher Education Institutions in the next Decade (B.E. 2563-2572)

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีสารสนเทศ อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยี และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองโลก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวกระทบต่อจุดมุ่งหมาย หรือจุดประสงค์ (Purpose) ของการจัดการศึกษาเปลี่ยนแปลงตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่กำหนดกลไกการปฏิรูปประเทศ มีพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2560 เป็นเครื่องเมื่อในการปฏิรูปประเทศ โดยเฉพาะการปฏิรูปประเทศด้านกฎหมาย ได้กำหนดให้ปฏิรูปด้านการเรียนการสอนและการศึกษากฎหมาย และหลักสูตรนิติศาสตร์ต้องมีคุณภาพ ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติที่เปลี่ยนไปตามบริบทต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงนั้นย่อมส่งผลต่อบุคคล (People) ซึ่งประกอบด้วยทั้งผู้บริหารและผู้สอน และยังส่งผลต่อกระบวนการ (Process) จัดการศึกษาและผลผลิต (Product) คือ คุณสมบัติของผู้เรียนเมื่อสำเร็จการศึกษาที่สอดรับกับจุดมุ่งหมายหรือ

จุดประสงค์ (Purpose) ของการจัดการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปตามองค์ประกอบการบริหาร 4P's (Phinthupha, n.d.)

สถาบันการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต ที่แหล่งผลิตบัณฑิตออกไปทำงานในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคบริการต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้การศึกษากฎหมายจึงได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยีสารสนเทศ อันทำให้ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และต้องปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนเพื่อผลิตนักนิติศาสตร์ ให้คิดเป็น คิดได้ และวิเคราะห์กฎหมายได้ การเรียนการสอนในชั้นเรียนจึงไม่ใช่การนำเสนอข้อมูลกฎหมาย หรืออธิบายเนื้อหาของกฎหมายเป็นหลักเพราะ ข้อมูลเหล่านี้นักศึกษาสามารถสืบค้น และหาได้จากระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ แต่ในห้องเรียน ควรมีการเรียนการสอนที่ให้นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอความคิดเห็นทางกฎหมาย เพื่อให้นำกฎหมายมาใช้ได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม รวมถึงการนำข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันมาศึกษา นอกเหนือจากข้อเท็จจริง หรือตัวอย่างที่ได้จากคำพิพากษาของศาลฎีกา ซึ่งเป็นคดีที่เกิดขึ้นในอดีตแต่เพียงอย่างเดียว จึงจะเป็นแนวทางในการผลิตนักนิติศาสตร์ เพื่อทำงานให้กับสังคมที่กำลังเปลี่ยนไปในยุคไทยแลนด์ 4.0 ได้ (Jaiharn, 2018) การจัดการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นอยู่ไม่ได้มุ่งเน้นให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ อาจารย์ทำหน้าที่นำเสนอความรู้ โดยไม่ได้เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้คิดวิเคราะห์ หาเหตุผลและแสดงความคิดเห็นเท่าที่ควร (Sinlarat, 2014) อาจารย์ผู้สอนไม่ได้มีการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ มักจะใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมมาสอนนักศึกษา ทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ ขึ้น และไม่ได้พัฒนาศักยภาพของนักศึกษาในด้านความคิด เหตุผลที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันคือ ได้ผลผลิตออกมาไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรได้รับการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขการบริหารงานวิชาการที่เกี่ยวกับการวางแผนงานวิชาการ การดำเนินการเกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดบริหารงานเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการวัด การประเมินผลด้านวิชาการให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น (Wonganutarot, 2010) โดยปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอน ให้ผู้สอนและผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การจัดการเรียนการสอนจะเน้นที่การมีส่วนร่วมของผู้เรียน พิจารณาจากหลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน วิธีการสอน และการประเมินผล ตลอดจนสื่อการเรียนการสอน (Khemmanee, 2002) จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว พบว่าการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านเทคโนโลยีส่งผลต่อองค์ประกอบการบริหาร คือ วัตถุประสงค์ บุคคล กระบวนการ และผลผลิตของการจัดการศึกษา ซึ่งกระทบต่อองค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน 6 ด้านคือ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการประเมินหลักสูตร 4) ด้านอาจารย์ผู้สอน (5) ด้านนักศึกษา และ 6) ด้านสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน

จากปัญหาและหลักการข้างต้น ผู้วิจัยเล็งเห็นความจำเป็นที่ต้องศึกษาทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) โดยดำเนินการวิจัยด้วยเทคนิควิธีวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ซึ่งผลการวิจัยจะนำเสนอทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572)

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยด้วยการวิจัยอนาคต (Futures Research) โดยใช้เทคนิควิธีวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Panel Experts) คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 20 คน จาก (1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต ได้แก่ (1.1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้บริหารและ/หรืออาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ สังกัดมหาวิทยาลัยรัฐ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ และมหาวิทยาลัย/วิทยาลัยเอกชน จำนวน 6 คน (1.2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากสภาวิชาชีพ ได้แก่ ผู้แทนจากสำนักศึกษาอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา และสภาทนายความในพระบรมราชูปถัมภ์ จำนวน 2 คน และ (1.3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายที่เป็นองค์กรอิสระทางกฎหมาย ได้แก่ ตัวแทนจากศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ รวมจำนวน 3 คน และ (2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้ใช้บัณฑิตหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต/บัณฑิตหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ปฏิบัติงานด้านกฎหมายตำแหน่งนิติกร หรือเจ้าหน้าที่กฎหมายในหน่วยงานภาครัฐ ทั้งหมด 9 กลุ่ม ๆ ละ 1 คน ได้แก่ (2.1) กลุ่มทรัพยากร (2.2) กลุ่มธุรกิจการเงิน (2.3 กลุ่มบริการ (2.4) กลุ่มสินค้าอุตสาหกรรม (2.5) กลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภค (2.6) กลุ่มสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม (2.7) กลุ่มชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และการสื่อสาร (2.8) กลุ่มความมั่นคงของชาติทั้งภายในและนอกราชอาณาจักร และ (2.9) กลุ่มพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ รวมจำนวน 9 คน

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดประเด็นแนวโน้มที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้นของทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) ได้ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ด้านหลักสูตร (2) ด้านการจัดการเรียนการสอน (3) ด้านการประเมินหลักสูตร (4) ด้านอาจารย์ผู้สอน (5) ด้านนักศึกษา และ (6) ด้านสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน และสร้างแบบสัมภาษณ์มีลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) ซึ่งเป็นการเตรียมประเด็นการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าและใช้ถามชี้นำ และนำมาหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-object congruence-IOC) (Rovinelli, 1977) มีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ทั้งฉบับเท่ากับ 0.97

ขั้นตอนที่ 3 ทำ EDFR รอบที่ 1 ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 20 คน จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญข้างต้น

ขั้นตอนที่ 4 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทำ EDFR รอบที่ 1 มาวิเคราะห์ด้วยเทคนิควิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) รวมทั้งสิ้นได้ 70 แนวโน้ม และสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับทิศทาง

การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) มีลักษณะมาตรประมาณค่าของลิเคิร์ท (Likert Scale) มีค่าตั้งแต่ 1-5 คือ จากน้อยที่สุดไปถึงมากที่สุด แทนค่าเป็นตัวเลขตั้งแต่ 1, 2, 3, 4 และ 5 ตามลำดับ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินแนวโน้ม

ขั้นตอนที่ 5 ทำ EDFR รอบที่ 2 และ 3 ผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมด้วยตนเองซึ่งผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจะได้รับข้อมูลป้อนกลับเชิงสถิติ (Statistical Feedbacks) ของกลุ่มโดยมีค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยควอไทล์ ผนวกด้วยคำตอบเดิมของตนเอง แล้วขอให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนพิจารณาคำตอบใหม่ หรือยืนยันคำตอบเดิมของตนเอง แล้ววิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยควอไทล์เพื่อหาฉันทามติ (Consensus) ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ 5.1 ค่ามัธยฐาน (Median) ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ความเป็นไปได้ของแนวโน้มตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ คือ 4.50-5.00 หมายถึง แนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ มากที่สุด, 3.50-4.49 หมายถึง แนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ มาก, 2.50-3.49 หมายถึง แนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ ปานกลาง, 1.50-2.49 หมายถึง แนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ น้อย, และ 1.00-1.49 หมายถึง แนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ น้อยที่สุด และ 5.2 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแนวโน้มนั้น โดยคำนวณหาค่าความแตกต่างพิสัยระหว่างควอไทล์ที่ 1 และควอไทล์ที่ 3 ถ้าความเห็นใดมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่มีค่าตั้งแต่ 1.5 ลงมาแสดงว่า ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแนวโน้มนั้นมีความสอดคล้องกัน แต่ถ้าความเห็นใดมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่มีค่ามากกว่า 1.5 ขึ้นไป แสดงว่า ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแนวโน้มนั้นไม่สอดคล้องกัน

ขั้นตอนที่ 6 เขียนภาพอนาคตทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572)

ขั้นตอนที่ 7 สรุป เสนอแนะ และนำเสนอเพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

นำเสนอทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) จากการทำ EDFR รอบที่ 1 การตอบแบบสอบถาม EDFR รอบที่ 2 และการยืนยัน EDFR 3 พบว่า ทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) ทั้ง 6 ด้าน ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่ามีแนวโน้มเป็นไปได้มากถึงมากที่สุด ดังนี้

ด้านหลักสูตร ข้อมูลที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ เป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศ การสร้างหลักสูตร ควรมีจุดมุ่งหมายตอบสนองความต้องการตามการเปลี่ยนแปลง ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องมุ่งเสริมสร้างองค์ความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจ และวิเคราะห์แนวโน้ม และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงข้างต้นได้ ผู้บริหารและผู้สอน

ควรตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงว่าเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรให้มีทิศทางเดียวกับการเปลี่ยนแปลง มีค่ามัธยฐาน (Median) ระว่าง 4.50-5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เท่ากับ 1.00 ซึ่งวัตถุประสงค์ของหลักสูตร คือ คุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษาต้องมีความรู้ (Knowledge) ที่ประกอบด้วย ความรู้ด้านกฎหมาย ได้แก่ ความรู้ด้านกฎหมายพื้นฐานตามที่หลักสูตรกำหนด ความรู้กฎหมายเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยี กฎหมายเกี่ยวกับการค้าการลงทุน กฎหมายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อม และความรู้ศาสตร์สาขาวิชาอื่นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี วัฒนธรรม ภาษา การบริหารจัดการ การเป็นผู้ประกอบการ และการสร้างสรรค์นวัตกรรม ต้องมีเจตคติ (Attitude) คือ มีคุณธรรมจริยธรรม มีทัศนคติรักความยุติธรรม และมีจิตสาธารณะ และต้องมีทักษะ (Skill) คือ มีทักษะการวิเคราะห์ การตีความ รวมทั้งทักษะการให้คำปรึกษาเชิงธุรกิจ มีทักษะการใช้เทคโนโลยี มีทักษะการบริหารงานและบุคคล มีทักษะในการสร้างนวัตกรรม และมีทักษะผู้ประกอบการ มีค่ามัธยฐาน (Median) เท่ากับ 5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เท่ากับ 1.00 โดยที่โครงสร้างหลักสูตรหมวดศึกษาทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะ และหมวดวิชาเสรี ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเนื้อหาหลักสูตรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงข้างต้น เช่น เน้นสาระเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในการใช้ชีวิต และคุณธรรมทางกฎหมาย ซึ่งสาระทางกฎหมายต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับวิถีใหม่ของการดำเนินชีวิตและธุรกิจ เช่น กฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินแบบ Peer to Peer Lending เป็นธุรกรรมสินเชื่อระหว่างบุคคลระบบออนไลน์ บนแพลตฟอร์ม การซื้อขายเงินดิจิทัล การก่ออาชญากรรมคอมพิวเตอร์ กฎหมายธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กฎหมายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เป็นต้น โดยเฉพาะกลุ่มกฎหมายการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น กฎหมายการกระทำความผิดคอมพิวเตอร์ การร้องขอให้พ้นความทุกข์ทรมานด้วยวิธีการทางเทคโนโลยีและการแพทย์ เป็นต้น และวิชาเลือกทางกฎหมายหรือเลือกเสรี ต้องจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนบนหลักของการประกอบอาชีพของผู้เรียนในอนาคต ที่จะไม่ใช่มีเพียงอาชีพผู้พิพากษา พนักงานอัยการ และทนายความเท่านั้น มีค่ามัธยฐาน (Median) ระว่าง 4.50-5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เท่ากับ 1.00 ส่วนด้านการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นควรใช้เครื่องมือการประเมินที่หลากหลาย โดยยึดเป้าหมายที่จะทำการประเมินเป็นหลักว่า ต้องการประเมินสิ่งใด เช่น ต้องการประเมินความรู้ อาจใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ หรือแบบทดสอบ เป็นต้น โดยใช้เกณฑ์ทั้งเกณฑ์เชิงปริมาณ และเกณฑ์เชิงคุณภาพ สำหรับการประเมินก่อนและระหว่างเรียน ส่วนการประเมินผลหลังเรียน ควรใช้เครื่องมือที่น่าเชื่อถือมากที่สุดในการวัดองค์ความรู้ คือ แบบทดสอบ โดยมีเกณฑ์ในการประเมินผล คือ เกณฑ์เชิงปริมาณ (กำหนดช่วงของคะแนนมาตรฐาน) เหมือนกันทุกสถาบัน มีค่ามัธยฐาน (Median) ระว่าง 4.00-5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เท่ากับ 1.00

ด้านการจัดการเรียนการสอน สำหรับบางรายวิชาทางนิติศาสตร์ไม่จำเป็นต้องมีผู้สอนในชั้นเรียน ควรมีวิธีการสอนแบบใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพราะผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองตามที่ตนเองสนใจ มีรูปแบบการสอน การใช้คำถามนำก่อนเข้าสู่บทเรียน ซึ่งการบรรยายขึ้นอยู่กับความถนัดของผู้สอน โดยใช้เทคนิคการสอน การตั้งคำถามนำ การบรรยายเป็นหลัก ซึ่งไม่มีการสื่อสารระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนในชั้นเรียน และใช้วิธีการประเมินผลทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบเป็นหลัก

เนื่องจากเรียนจากแบบเรียนสำเร็จรูป ซึ่งใช้เกณฑ์เชิงปริมาณ มีค่ามัธยฐาน (Median) เท่ากับ 5.00 และค่าพิสัยระหว่าง ควอไทล์ (Interquartile Range) เท่ากับ 1.00 ส่วนบางรายวิชาทางนิติศาสตร์ที่จำเป็นต้องมีผู้สอนในชั้นเรียนควรใช้ทุกวิธีการสอนไม่ว่าจะเป็นผู้เรียน และผู้สอนเป็นศูนย์กลาง มีรูปแบบการสอนแบบการบรรยาย แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน แบบอภิปราย การสัมมนา การศึกษากฎหมายเชิงคลินิก โดยใช้เทคนิคการสอนได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับรูปแบบการสอนที่เลือกใช้ และวิธีการประเมินผลก่อนเรียน ระหว่างเรียน สามารถใช้เครื่องมือได้หลากหลายร่วมกัน ใช้เกณฑ์การประเมินแบบคุณภาพโดยอาศัยเหตุผลของผู้สอนเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน ส่วนการประเมินผลหลังเรียน ใช้แบบทดสอบเป็นหลัก ใช้เกณฑ์เชิงปริมาณ มีค่ามัธยฐาน (Median) เท่ากับ 5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เท่ากับ 1.00

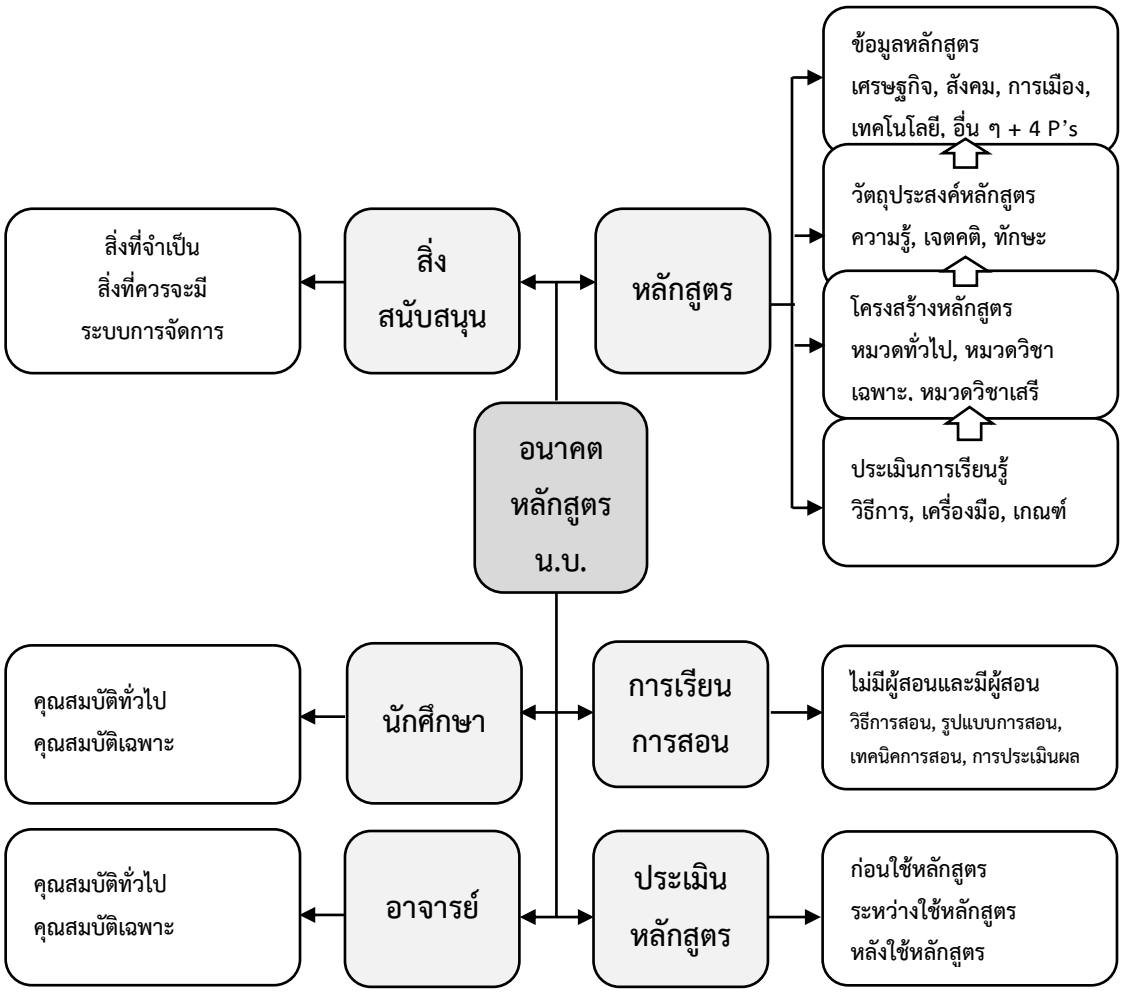
ด้านการประเมินหลักสูตร การประเมินก่อนการใช้หลักสูตรเน้นที่ขอบเขตของการประเมินต้องครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้ วัตถุประสงค์หลักสูตร คุณลักษณะพึงประสงค์ เนื้อหาที่กำหนดให้เรียน การเชื่อมโยงหลักสูตรกับทิศทางการพัฒนาประเทศ เชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ทั้งนอกและในศาสตร์ทางกฎหมาย และการเชื่อมโยงกับการประกอบอาชีพของผู้เรียนในอนาคต โดยที่ต้องประเมินการถ่ายทอดองค์ความรู้ กระบวนการแสวงหาความรู้ และการสรุปรวบยอดความรู้ การประเมินระหว่างการใช้หลักสูตรเน้นหนักที่การประเมินคุณภาพของการจัดการเรียนการสอน และผลผลิตทางการศึกษา ส่วนการประเมินหลังการใช้หลักสูตรความสำเร็จของกระบวนการก่อนและระหว่างใช้หลักสูตร และการประเมินเพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่มากระทบหลักสูตรว่ามีผลอย่างไร มีค่ามัธยฐาน (Median) เท่ากับ 5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เท่ากับ 1.00

ด้านอาจารย์ผู้สอน สำหรับคุณสมบัติทั่วไปของอาจารย์ผู้สอน ควรสำเร็จการศึกษาอย่างน้อยปริญญาโททางกฎหมาย มีความรู้ทางภาษาต่างประเทศ มีคุณธรรมจริยธรรม และความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อการสอน ส่วนคุณสมบัติเฉพาะของอาจารย์ผู้สอน ควรมีความรู้ความสามารถกฎหมายเฉพาะทาง (Special Law) ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น กฎหมายการเงิน (Financial Law) กฎหมายสิ่งแวดล้อม (Environmental Law) กฎหมายสิทธิมนุษยชน (Human Rights Law) เป็นต้น สอบไล่ได้เป็นเนติบัณฑิตย์ไทย มีความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอน และการบริหารการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในบริบทต่าง ๆ ที่กระทบการจัดการเรียนการสอน ประกอบหรือเคยประกอบวิชาชีพทางกฎหมาย และความรู้ด้านสถานประกอบการและผู้ประกอบการ มีค่ามัธยฐาน (Median) ระว่าง 4.00-5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เท่ากับ 1.00

ด้านนักศึกษา สำหรับคุณสมบัติทั่วไปของนักศึกษาก่อนเข้าศึกษา ควรสำเร็จการศึกษาอย่างน้อยมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ มีความรู้พื้นฐานทางกฎหมาย และมีความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน และการสืบค้น ส่วนคุณสมบัติเฉพาะของนักศึกษาก่อนเข้าศึกษา ควรมีทัศนคติที่ดีต่อกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม มีทักษะในการคิดเชิงระบบ เชิงการวิเคราะห์ โดยใช้หลักการทางเหตุผลหรือตรรกศาสตร์ มีค่ามัธยฐาน (Median) ระว่าง 4.00-5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เท่ากับ 1.00

ด้านสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน สิ่งที่จำเป็นต้องมีสำหรับการจัดการเรียนการสอน ควรมีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยรองรับการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล มีระบบสาธารณูปโภคที่เอื้อต่อการศึกษา และมีระบบสารสนเทศ หรือเครือข่ายที่มีความมั่นคงมีเสถียรภาพทั้งฝั่งผู้เรียน และผู้สอนที่สามารถสื่อสารกันได้ทั้งภาครับและภาคส่ง สิ่งที่ควรจะมีสำหรับสำหรับการจัดการเรียนการสอนคือ ควรมีระบบการเชื่อมโยงฐานข้อมูลต่าง ๆ ทั้งด้านเนื้อหาและการวิจัยของสถาบันการศึกษา หน่วยงานรัฐ เอกชน และหน่วยงานอิสระที่มีหน้าที่ทางกฎหมาย และมีอุปกรณ์ หรือโปรแกรมต่าง ๆ ที่สามารถใช้งานทางด้านนิติศาสตร์ได้โดยตรง เช่น การสืบค้นคำพิพากษา คำวินิจฉัยต่าง ๆ การเตรียมคดีของทนายความ และมีระบบการจัดการทรัพยากรทางการศึกษาตั้งแต่การสำรวจความต้องการ การดำเนินการ การประสานงาน การประชาสัมพันธ์ มีหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโดยตรง และการประเมินผล เพื่อทราบปัญหาและปรับปรุง มีค่ามัธยฐาน (Median) ระว่าง 4.00-5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เท่ากับ 1.00

องค์ความรู้ใหม่

รูปภาพที่ 1 ภาพทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต
ของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572)

ภาพทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) มีรายละเอียดดังนี้

การสร้างและพัฒนาหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตให้สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ต้องพิจารณาข้อมูลประกอบด้วย (1) การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ (2) การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม (3) การเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง (4) การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี และ (5) การเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ ที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ เช่น การก่อสงคราม การก่อการร้าย หรือโรคระบาด เป็นต้น โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมกระทบถึงองค์ประกอบการบริหารคือ (1) จุดประสงค์ของการจัดการศึกษา (2) บุคลาการทางการศึกษา (3) กระบวนการจัดการศึกษา และ (4) ผลผลิตทางการศึกษา ที่ต้องเปลี่ยนไปตามบริบทการเปลี่ยนแปลงข้างต้น โดยที่การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ต้องมีความมุ่งหมายให้ผลผลิตทางการศึกษาคือ ผู้สำเร็จการศึกษาต้องมีคุณลักษณะด้านความรู้ (Knowledge) ด้านเจตคติ (Attitude) และด้านทักษะ (Skill) ส่งผลให้โครงสร้างหลักสูตรต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวการณ์ กล่าวคือ การจัดสาระการเรียนรู้หมวดวิชาศึกษาทั่วไปต้องมีเป้าหมายทางการศึกษาเพื่อทำให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงแบบฉับพลันทั้งในด้านการอยู่ร่วมกัน การปรับตัวเข้ากับพหุสังคม ขณะที่หมวดวิชาเฉพาะด้านทางกฎหมายก็ต้องปรับเปลี่ยนสาระการสอนให้ตอบสนองบริบทการเปลี่ยนแปลงที่ขับเคลื่อนโดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการซื้อขายสกุลเงินดิจิทัลและธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น โดยสาระวิชาหมวดเสรีต้องจัดให้สอดคล้องกับสาระวิชาเฉพาะด้าน เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความเชี่ยวชาญของผู้เรียน ดังนี้ เมื่อการจัดสาระการเรียนรู้เปลี่ยนไป ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

ด้านการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนทางนิติศาสตร์ ประกอบด้วย การจัดการเรียนการสอน **(1) กรณีไม่มีผู้เรียนในชั้นเรียน** ใช้วิธีการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้เองตามความสนใจของผู้เรียน ซึ่งมีรูปแบบการสอนที่ใช้การบรรยายผ่านสื่อการสอนรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นหลัก ใช้เทคนิคการสอนโดยการตั้งคำถามนำ และใช้การบรรยายร่วมด้วย และใช้การประเมินผลโดยการทดสอบผ่านระบบสารสนเทศเทศออนไลน์ เนื่องจากไม่มีการเข้าชั้นเรียน และ **(2) กรณีมีผู้สอนในชั้นเรียน** ใช้วิธีการสอนทั้งแบบผู้เรียนและผู้สอนเป็นศูนย์กลางขึ้นอยู่กับธรรมชาติวิชา ซึ่งมีรูปแบบการสอนที่หลากหลาย เช่น การบรรยาย การสัมมนา การอภิปราย การใช้ปัญหาเป็นฐาน การศึกษากรณีตัวอย่าง และการศึกษากฎหมายเชิงคลินิก เป็นต้น วิธีการในการประเมินผลที่เปลี่ยนไปโดยใช้วิธีการประเมินผลก่อนเรียน หลังเรียน และระหว่างเรียน ซึ่งมีเครื่องมือและเกณฑ์การประเมินผลที่หลากหลายในการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสอบถาม หรือการทดสอบร่วมกัน (ปัจจุบันใช้เพียงแบบทดสอบเท่านั้นสำหรับการประเมินผลการเรียนรู้ทางนิติศาสตร์)

ด้านการประเมินหลักสูตร คือ การประเมินหลักสูตร **(1) ก่อนการใช้หลักสูตร** เพื่อหาความสอดคล้องภายในของหลักสูตร และความเป็นไปได้ของการนำหลักสูตรไปใช้ **(2) ระหว่างการใช้หลักสูตร** เพื่อการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักสูตร และ **(3) หลังการใช้หลักสูตร**

เพื่อตรวจความสำเร็จของการดำเนินการตามหลักสูตร และผลกระทบที่ทำให้หลักสูตรต้องเปลี่ยนแปลงไป เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

ด้านอาจารย์ คือ **(1) คุณสมบัติทั่วไป**ของการเป็นอาจารย์ผู้สอนในระดับปริญญาตรีสาขาวิชานิติศาสตร์ ได้แก่ สำเร็จการศึกษาด้านกฎหมายขั้นต่ำปริญญาโททางกฎหมาย มีความรู้ทางภาษาต่างประเทศ มีคุณธรรมจริยธรรม และความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อการสอน แต่ที่สำคัญคือ **(2) คุณสมบัติเฉพาะ**ของการเป็นอาจารย์ผู้สอน ได้แก่ มีความรู้ความสามารถกฎหมายเฉพาะทาง (Special Law) ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม มีความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอนและการบริหารการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงบริบทต่าง ๆ ที่กระทบการจัดการเรียนการสอน ประกอบหรือเคยประกอบวิชาชีพทางกฎหมาย และความรู้ด้านสถานประกอบการและผู้ประกอบการ

ด้านนักศึกษา คือ **(1) คุณสมบัติทั่วไป**ของนักศึกษาก่อนเข้าศึกษา ควรสำเร็จการศึกษาอย่างน้อยมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ มีความรู้พื้นฐานทางกฎหมาย และมีความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนและการสืบค้น แต่ที่สำคัญคือ **(2) คุณสมบัติเฉพาะ**ของนักศึกษาก่อนเข้าศึกษาควรมีทัศนคติที่ดีต่อกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม และมีทักษะในการคิดเชิงระบบ เชิงการวิเคราะห์ โดยใช้หลักการทางเหตุผลหรือตรรกศาสตร์

ด้านสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน คือ **(1) สิ่งที่จำเป็นสำหรับการจัดการเรียนการสอน** ได้แก่ สื่อการสอน เทคโนโลยีเพื่อการสอน และสาธารณูปโภคเพื่อการสอน **(2) สิ่งที่ควรจะมีสำหรับการจัดการเรียนการสอน** ได้แก่ ระบบเชื่อมโยงฐานข้อมูลทางกฎหมายของหน่วยงาน และสถาบันต่าง ๆ ชุดโปรแกรมสำหรับการดำเนินงานทางกฎหมาย เช่น โปรแกรมเตรียมคดี โปรแกรมศาลอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น และ **(3) ระบบการบริหารจัดการสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน** เพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน

เมื่อผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตสามารถจัดการหลักสูตรตามทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) จะทำให้ผู้ที่สำเร็จการศึกษาทางนิติศาสตร์เป็นนักกฎหมาย ตรงตามความต้องการของสถานประกอบการต่าง ๆ เนื่องจากบัณฑิตมีความรู้ความสามารถสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ ที่เป็นตัวกำหนดคุณสมบัติของแรงงานที่แปรผันตามการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ซึ่งจะเป็นแนวทางสำหรับการจัดการเรียนการสอนในอนาคตของสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านหลักสูตร พบว่า ข้อมูลที่ใช้เพื่อสร้างและพัฒนาหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมคือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) เพื่อเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาประเทศไทย ด้านการเมืองคือ นโยบายชาติของประเทศไทยปัจจุบัน มีแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี คือ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน และการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีก่อให้เกิดปรากฏการณ์ เทคโนโลยีเปลี่ยนโลกที่ส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบการจัดการเรียนเรียนรู้ทางนิติศาสตร์ (4P's) คือ วัตถุประสงค์การจัดการศึกษา (Purpose) บุคลากร (People) กระบวนการจัดการศึกษา (Process) ผลผลิตการจัดการศึกษา (Product) สอดคล้องกับ Wongyai (2011) กล่าวว่า สิ่งที่กำหนดหลักสูตรจะเป็นฐานข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ 1) สิ่งที่กำหนดหลักสูตรด้านเป้าหมาย และอุดมการณ์ของชาติ 2) สิ่งที่กำหนดหลักสูตรทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม 3) สิ่งที่กำหนดหลักสูตรทางเทคโนโลยี

ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า การเรียนการสอนต้องยืดหยุ่นตามเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าและบริบทของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ควรมีการยืดหยุ่นตามผู้เรียน ในเรื่องสาระการเรียนการสอน วิธีการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอน และเทคนิคที่ใช้ในการเรียนการสอน อนึ่งการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทั้งความรู้ในเชิงวิชาการ และความรู้เชิงการปฏิบัติงาน รวมถึงการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ Mokkranurak (2011) ที่เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนต้องมีความยืดหยุ่นตามเทคโนโลยีและผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไป ที่เน้นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงการเป็นฐาน โดยการประเมินผลการเรียนรู้ใช้วิธีการที่หลากหลาย มีการปฏิรูปการประเมินผลการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการประเมินผลอื่นร่วมกับการทดสอบ เน้นการปฏิบัติจริงสอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตร

ด้านการประเมินหลักสูตร พบว่า ความสัมพันธ์ของหลักสูตรกับตัวผู้เรียนเกี่ยวกับขอบเขตของหลักสูตรที่ประเมิน ความเชื่อมโยงของหลักสูตรที่เชื่อมโยง การลำดับของเนื้อหาที่กำหนดให้เรียน การถ่ายโอนความรู้ที่เน้นความรู้สู่การปฏิบัติและการแก้ปัญหา และผู้เรียนสามารถสรุปและสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองซึ่งสอดคล้อง Phatphol (2015) กล่าวว่า แนวทางการกำหนดกรอบการประเมินเอกสารหลักสูตรก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ คือ ประเด็นเรื่องจุดมุ่งหมาย หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมายเฉพาะ การแบ่งระดับคะแนน คุณลักษณะของผู้เรียน การเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนรู้ หลักสูตรและผลผลิต ความเป็นได้ คุ้มทุนการดำเนินการหรือไม่

ด้านอาจารย์ผู้สอน พบว่า แม้ว่าอาจารย์ประจำที่ทำหน้าที่ในการสอนนั้นจะเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย และมีคุณสมบัติครบถ้วนตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2558 แต่เมื่อเข้ามาทำหน้าที่เป็นอาจารย์ผู้สอน ควรมีความรู้ทางด้านการจัดการเรียนการสอน และการบริหารการศึกษา เพื่อจะได้เข้าใจองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการสอน รูปแบบการเรียนการสอน เทคนิคการสอน และวิธีการประเมินผลผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับ Khemmanee (2002) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน คือ กระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยให้ทั้งผู้สอน และผู้เรียน

ได้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การจัดการเรียนการสอนจะเน้นที่การมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยพิจารณาจากหลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน วิธีการสอน และการประเมินผล ตลอดจนสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

ด้านนักศึกษา พบว่า การจัดการเรียนการสอนทางนิติศาสตรบัณฑิตใช้ภาษาไทยเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน (ยกเว้นหลักสูตรภาษาอังกฤษ) พื้นฐานความรู้ด้านภาษาไทยจึงเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการศึกษาทางกฎหมาย ซึ่งนักศึกษาก่อนเข้าศึกษาในหลักสูตร เช่น การอ่านจับใจความ การย่อความ การตีความ และการศึกษาเชิงเหตุผล หรือตรรกศาสตร์ และต้องมีเจคติที่ดีต่อกระบวนการยุติธรรมทางกฎหมาย สามารถพิจารณาได้จากการแสดงออกทางกฎหมายซึ่งสอดคล้องกับ Kraisakul (2019) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนทางนิติศาสตร์ใช้ภาษาไทยเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน ผู้ที่จะเรียนกฎหมายจึงต้องมีความรู้และทักษะในการใช้ภาษาไทยครบทุกทักษะ ทั้งการฟัง การอ่าน และการเขียนจึงจะทำให้การเรียนด้านวิชานิติศาสตร์ประสบความสำเร็จ

ด้านสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน พบว่า การจัดการเรียนการสอนในโลกยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญ และเป็นตัวเชื่อม หรือเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกให้กับการจัดการเรียนการสอน ทำให้สถานศึกษาหลายแห่งเกิดการปรับตัว จำเป็นต้องมีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย การเรียนการสอนโดยใช้ระบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หรือการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์โดยใช้โปรแกรมหรือแอพพลิเคชั่น ห้องเรียนเสมือน (Virtual Classroom) จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ทันสมัย และเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนทางนิติศาสตร์ซึ่งสอดคล้องกับ Malaiwong (1997) กล่าวว่า ห้องเรียนเสมือนจริง (Virtual Classroom) คือ การเรียนการสอนที่ผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมโยงคอมพิวเตอร์

สรุป

การวิจัยเรื่องทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) ใช้เทคนิควิธีวิจัยแบบ EDFR มีวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อนำเสนอทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) โดยวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 7 ขั้นตอน คือ (1) กำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (2) กำหนดประเด็นแนวโน้มและสร้างเครื่องมือการวิจัย (3) การทำ EDFR รอบที่ 1 จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 20 คน (4) รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทำ EDFR รอบที่ 1 (5) ทำ EDFR รอบที่ 2 และ 3 จากแบบสอบถามและแนบข้อมูลป้อนกลับเชิงสถิติ เพื่อหาฉันทามติของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (6) เขียนภาพอนาคตทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยควอไทล์ และ (7) สรุป เสนอแนะ และนำเสนอเพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป ซึ่งมี ทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการประเมินหลักสูตร 4) ด้านอาจารย์ผู้สอน 5) ด้านนักนักศึกษา และ 6) สิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ทิศทางการจัดการศึกษาทางนิติศาสตร์นี้ จึงเป็นประโยชน์สำหรับสถาบันการศึกษาจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างบัณฑิตที่มีความรู้และทักษะตามการเปลี่ยนแปลงในอนาคต แก้ปัญหาภาวะการไม่มีงานทำและแรงงาน

ล้นตลาด ทั้งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติที่เน้นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้สมบูรณ์พร้อมด้วยความรู้และทักษะการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า การสร้างและพัฒนาหลักสูตรต้องสร้างบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต ดังนั้นการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรควรจัดให้มีความร่วมมือกันอย่างแท้จริงในระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ประกอบด้วย สถาบันการศึกษา สภาวิชาชีพทางกฎหมาย และผู้ประกอบการ (ผู้ใช้บัณฑิต) ทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการของของผู้ใช้บัณฑิต ซึ่งเป็นทิศทางในการพัฒนา และสร้างหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยต่อเนื่องโดยการวิจัยจำแนกแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการประเมินหลักสูตร ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านนักศึกษา และด้านสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน โดยแยกการทำวิจัยเฉพาะการทำวิจัยแต่ละด้าน เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสม สำหรับทิศทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษา และใช้ระเบียบวิธีวิจัยอนาคตด้วยเทคนิคอื่น ๆ เช่น การพิจารณาสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอก (Environmental Scanning) และ เทคนิคการวิเคราะห์ผลกระทบแนวโน้ม (Trend Impact Analysis Technic) เป็นต้น

References

Jaiharn, N. (2018). *Law and Jurists in Thailand 4.0.* Retrieved April 10, 2018, from https://siamrath.co.th/n/ 24773.

Khemmanee, T. (2002). *The Philosophy of Teaching.* Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Kraisakul, S (2019). The Instructional Management of Higher Education Intuitions in the Next Decade (B.E. 2563-2572). [Boonmee, P]. *Interview.* December, 10.

Malaiwong, K. (1997). *IT Perspective.* (2nd ed.). Bangkok: National Electronics and Computer Technology Center.

Mokkranurak, D. (2011). *The Scenario of Vocational Education During the Next Decade (2011-2021).* Dissertation Doctor of Philosophy (Educational Administration). Graduate School: Khon Kaen University. Khon Kan.

Phatphol, M. (2015). *Curriculum Assessment for Learning and Development*. (3rd ed.). Bangkok: Charansanitwong Printing Co., Ltd.

Phinthupha, H. (n.d.). *Introduction to Educational Administration.* Srinakharinwirot University. Retrieved July 10, 2018, from https://facstaff.swu.ac.th.

Rovinelli, R. (1896). *Methods for Validating Criterion-Referenced Test Items*. (Doctoral Dissertation). University of Massachusetts Amherst. Massachusetts. Retrieved March 27, 2021, from https://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2539&conext=dissertations_1

Sinlarat, P. (2014). *Principles and Methods of Teaching at Higher Education*. (6th ed.) Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Wonganutarot, P. (2010). *Academic Administration*. Bangkok: Educational Promotion Center.

Wongyai, W. (2011). *The Curriculum Development of Higher Education*. (2nd ed.). Bangkok: R & Print.

การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี*

The Developing of English Reading Proficiency through Constructivist-Based Learning Management of Undergraduate Students

บุตรี เวทพิเชฐโกศล

Bhudtree Wetpichetkosol

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Chiang Rai Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: b.wetpichetkosol@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี และ 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการเรียนภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เป็นกลุ่มนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการอ่าน 2 (Reading II) จำนวน 57 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบก่อนและหลังเรียน ชุดกิจกรรมฝึกการอ่านภาษาอังกฤษ จำนวน 8 บทเรียน และแบบสอบถามเพื่อวัดความพึงพอใจหลังเรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสถิติ SPSS ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) คะแนนความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ สูงกว่าก่อนการเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 และ 2) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ในการจัดกิจกรรมทำให้เข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ได้ง่ายขึ้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ 4.370 (S.D. = 0.672) ดังนั้นผู้สอนควรมีการปรับปรุงรูปแบบการสอนและพัฒนากิจกรรมประกอบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ในทักษะอื่นที่จำเป็น เช่น ทักษะการฟัง ทักษะการพูด เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองช่วยเพิ่มทักษะในการอ่านภาษาอังกฤษและสามารถนำไปปรับใช้กับสถานการณ์จริงได้

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ; ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์

*Received February 12, 2022; Revised April 13, 2022; Accepted May 5, 2022

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to develop English reading proficiency through constructivist-based learning management of undergraduate students 2) to study the satisfaction of learning English through constructivist-based learning management of undergraduate students. A quantitative research model was used. The population was second-year students majoring in English at Chiang Rai Rajabhat University. This research used specific sampling which was a group of 57 students who enrolled in Reading II. The research instruments for data collection were pretest and posttest, a set of English reading practice activities from 8 lessons, and a questionnaire to measure satisfaction after studying. Data were analyzed by the SPSS statistical program which was composed of mean, standard deviation, and t-test.

From the study, the following results were found 1) after the students were given constructivist-based learning management, the scores of their proficiency to read English were higher than before. Significantly at 0.01 level 2) students were satisfied with learning English through constructivist-based learning management. In activities, it was easier to understand and apply. The mean was at the highest level, which was 4.370 (S.D. = 0.672). Therefore, teachers should improve teaching styles and develop activities for learning based on constructivist-based learning in other skills such as listening and speaking skills to encourage learners to develop themselves in English reading skills that can be applied to real situations.

Keywords: Learning Management; English Reading Skills; Constructivist Theory

บทนำ

ภาษาอังกฤษ เป็นทักษะพื้นฐาน (Basic Skills) ที่จำเป็นต่อการพัฒนาตนเอง โดยกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้เป็นรายวิชาที่ต้องเรียนในทุกระดับการศึกษา ทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา ซึ่งในทุกหลักสูตรปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาได้กำหนดให้วิชาภาษาอังกฤษเป็นรายวิชาบังคับ มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะในการใช้ภาษา ทั้งการฟัง พูด อ่าน เขียน การคิดวิเคราะห์การใช้เหตุผล และสามารถติดต่อสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ หรือสื่อความหมายระหว่างกันได้ (Ministry of Education, 2008) หลักการพื้นฐานของการเรียนการสอนภาษาอังกฤษต้องสามารถยึดความคิดหรือทัศนะของผู้เรียนเพื่อเป็นการเสริมแรงให้ผู้เรียนเริ่มคิดและช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถส่วนบุคคลเพื่อนำไปสู่ศักยภาพผู้เรียน ทั้งคำศัพท์และโครงสร้างไวยากรณ์ และความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษให้เหมาะสมกับสถานการณ์ การเรียนภาษาอังกฤษในปัจจุบันเพื่อให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนภาษาอังกฤษได้ดีขึ้นนั้น

นอกจากจะออกแบบวิธีการสอนให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของรายวิชาแล้ว ต้องคำนึงความแตกต่างของผู้เรียน วิธีการเรียนรู้และความคาดหวังในการเรียนของผู้เรียนร่วมด้วย

ผลการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า วิธีการจัดการเรียนรู้ตามตามกลุ่มแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ที่เชื่อว่าผู้สอนไม่สามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาของผู้เรียนได้ แต่สามารถช่วยให้ผู้เรียนปรับขยายโครงสร้างทางปัญญา โดยการจัดสภาพการณ์ที่ทำให้เกิดภาวะเสียสมดุล หรือก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญาขึ้น และผู้สอนต้องมีความเชี่ยวชาญในกิจกรรมการสอนที่ได้รับมอบหมายของผู้สอนเอง (Hannafin et al. 1997; Tam, 2000) การออกแบบกิจกรรมที่จะใช้ในการสอนต้องปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์และประสบการณ์ของผู้เรียนเพื่อให้เกิดโครงสร้างทางปัญญาใหม่ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้มากขึ้น โดยเงื่อนไขการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ คือ การสร้างการเรียนรู้ (Learning Constructed) ผ่านประสบการณ์มาช่วยในการสร้างความหมายในการเรียนรู้ของตนเอง การเรียนรู้เกิดจากการลงมือกระทำ (Active Learning) จะช่วยให้ผู้เรียนได้สร้างความหมายในสิ่งที่ตนได้รับจากการเรียนได้พัฒนาขึ้นโดยอาศัยพื้นฐานจากประสบการณ์ตนเอง การฝึกฝน การคิดและตีความ ในขณะเดียวกันก็ปรับเปลี่ยนการสร้างสิ่งที่แทนความรู้ในสมอง (Knowledge Representation) ที่สนองตอบต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจะช่วยให้ผู้เรียนมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างความรู้ของตนด้วย และสร้างความหมายของตนเองขึ้นมาใหม่ได้ (Somabutr, n.d.; Sudkaew, 2011) ดังนั้น ในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษจึงจำเป็นต้องค้นหาแนวคิดและวิธีการใหม่ๆ ที่บูรณาการเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิดอย่างสร้างสรรค์ การสื่อสารภาษาอังกฤษได้ดีขึ้น และยังเป็นเครื่องมือที่ผู้เรียนใช้เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายและสามารถใช้ในสถานการณ์สื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจประยุกต์ใช้วิธีสอนตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ เพื่อส่งเสริมการจดจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้หลักการ แนวคิด ที่มีความเหมาะสมในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะได้ฝึกใช้ภาษาในสถานการณ์จริง ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองและรูปแบบหนึ่งที่จะทำให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถทางการอ่านได้และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษไปใช้ในชีวิตประจำวันได้นั้น (Kumduang, 2019; Saiduang, 2016) ทั้งนี้ ยังสามารถบูรณาการแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์มาปรับใช้ในการเรียนรู้ได้ ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ สถานการณ์ปัญหา แหล่งเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศูนย์ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ฐานการช่วยเหลือ และการโค้ชหรือการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์เพื่อ เน้นให้ให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น (Maneeratan, and Chaijaroen, 2016) ผู้วิจัยจึงประยุกต์ใช้แนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ในการออกแบบกิจกรรมประกอบการสอนและคำนึงถึงการกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถใช้ความรู้เดิมที่มีมาเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความสมดุลทางระบบคิดและเกิดเป็นความรู้ใหม่เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะทางด้านภาษาอังกฤษได้

ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมความสามารถทางการอ่านภาษาอังกฤษให้กับผู้เรียนและส่งเสริมศักยภาพในการเรียนรู้ ตีความ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นแนวทางส่งเสริมความสามารถทักษะการอ่านภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 ของ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ให้สามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ไปใช้เป็นแนวทางปรับปรุงคุณภาพการเรียนภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการเรียนภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถทักษะการอ่านภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งมีลำดับขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษและกิจกรรมที่ช่วยเพิ่มทักษะการอ่านภาษาอังกฤษให้กับนักศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยกำหนดประชากร คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จังหวัดเชียงราย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีการกำหนดเกณฑ์ในการคัดเข้า คือ เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการอ่าน 2 (Reading II) ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 ทั้งนี้ ผู้วิจัยไม่คำนึงถึงเพศ อายุ และภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากเป็นการศึกษาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษจากแบบทดสอบที่ใช้วัดความสามารถในการอ่านเข้าใจภาษาอังกฤษเป็นรายบุคคล จำนวน 57 คน

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาเครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา โดยสามารถสรุปขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ที่ส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ เพื่อนำไปจัดกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ในวิชาการอ่าน 2 นักศึกษาชั้นปีที่ 2 ประกอบไปด้วย แผนการสอน แผนการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมที่ใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะใช้ในการฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษจำนวน 1 เรื่องต่อ 1 บทเรียน (รวมทั้งสิ้น 8 บทเรียน) เพื่อใช้ประกอบการเรียนในรายวิชา และพัฒนาแบบวัดความสามารถในการอ่านเข้าใจภาษาอังกฤษ จำนวน 25 ข้อ

2) นำแบบทดสอบ วัดความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษ ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้องของภาษาและความเหมาะสมของแบบทดสอบและกิจกรรมที่ใช้ประกอบการสอน โดยผลรวมคะแนนการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ (IOC เท่ากับ

0.81) จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไข และมีการนำแบบทดสอบไปทดลอง (Try Out) กับกลุ่มนักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 7 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อประเมินคุณภาพของแบบวัดความสามารถ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89

3) เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมาจากแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์มาใช้ในการปรับรูปแบบการสอนที่จะช่วยในการฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยในแต่บทเรียนจะเน้นให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการตีความ วิเคราะห์วัตถุประสงค์และน้ำเสียงของผู้แต่ง รวมทั้งการแยกความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงและความคิดเห็นได้ เพื่อฝึกทักษะการอ่านและตีความน้ำเสียงของผู้พูดได้ ซึ่งมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนเกริ่นนำเข้าสู่บทเรียนใช้การนำเสนอ (Presentation) เพื่อกระตุ้นความสนใจจากนักศึกษา แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเปิดสื่อการเรียนที่มีเนื้อหาการอ่านออกเสียงโดยเจ้าของภาษา เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักศึกษา และสรุปสิ่งที่เนื้อหาในคลิปนำเสนอ เพื่อเกริ่นเข้าสู่เนื้อหาและรูปแบบการสอนในแต่ละคาบเรียน

ขั้นตอนทบทวนความรู้เดิม โดยใช้แบบทดสอบเพื่อวัดผลความรู้เดิมของนักศึกษา ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านและเข้าใจภาษาอังกฤษ (แบบทดสอบปรนัย 25 ข้อ)

ขั้นตอนชี้แจงกระบวนการเรียนรู้ และเริ่มกิจกรรมการสอนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะใช้ในการฝึกทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ

ขั้นตอนทบทวนความรู้ใหม่ เป็นขั้นตอนสุดท้ายในการดำเนินการจัดการเรียน โดยมีการสรุปผลการสอนเพื่อทบทวนความรู้ใหม่ระหว่างนักศึกษาและผู้สอน จากนั้นใช้แบบทดสอบวัดความสามารถชุดเดิมและแบบประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล กำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามโครงสร้างหลักสูตรของมหาวิทยาลัย ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 ตลอดภาคการศึกษา โดยผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจากการศึกษาจุดประสงค์ของหลักสูตร จุดประสงค์รายวิชาการอ่าน 2 (Reading II) ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย กำหนดเป็นจุดประสงค์ รูปแบบการเรียนที่ผู้วิจัยใช้คือ ระหว่างคาบเรียนผู้สอนจะต้องกระตุ้นให้นักศึกษา ทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อระดมสมองและอภิปรายความหมาย ตีความเนื้อหาที่อ่านร่วมกัน วิเคราะห์วัตถุประสงค์ของเนื้อหาที่อ่าน จากนั้นให้นักศึกษาส่งตัวแทนของกลุ่มนำเสนอคำศัพท์ใหม่ที่ค้นพบจากการอ่าน และยกตัวอย่างวิธีการเดาคำศัพท์ และตีความเนื้อหาที่อ่านจากบริบทของคำที่มีในเนื้อหาบทเรียน การแบ่งกลุ่มและระดมความคิด จะช่วยให้นักศึกษาสามารถตีความ วิเคราะห์วัตถุประสงค์และน้ำเสียงของผู้แต่งร่วมกับสมาชิกในกลุ่มได้

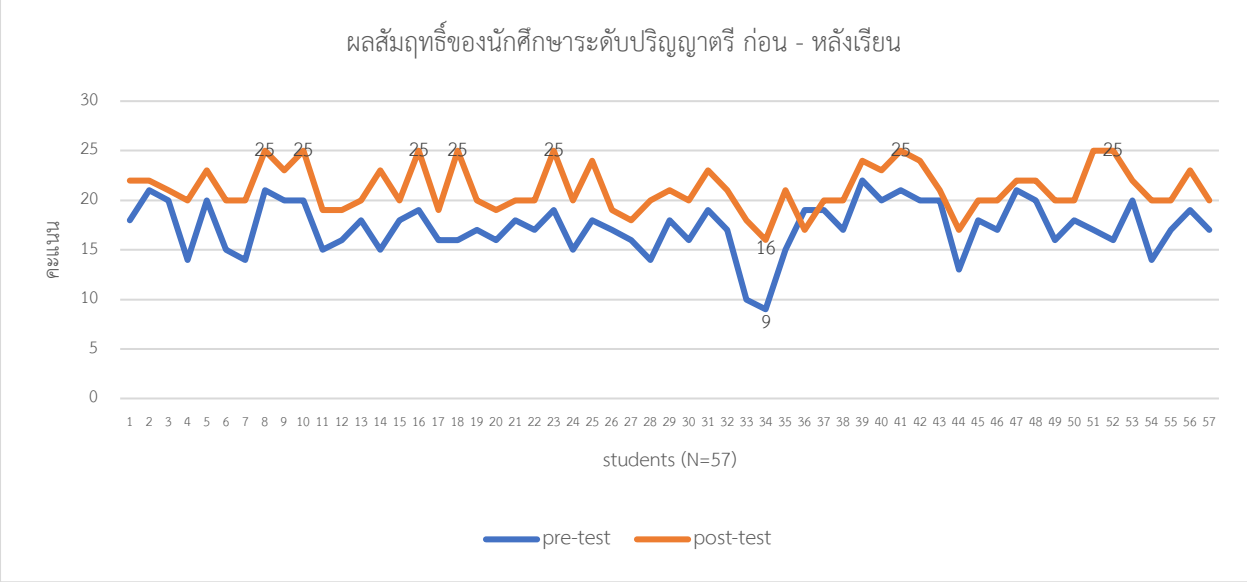
ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัย ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS เพื่อตอบจุดประสงค์ของการวิจัยข้อที่1 ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย และการเปรียบเทียบ paired t-test เพื่อเปรียบเทียบคะแนนสอบก่อน - หลัง ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษหลังการเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์วิสต์ และการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการเรียนภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สามารถสรุปได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาก่อนเรียนภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ (คะแนนเต็ม 25 คะแนน) มีนักศึกษาที่ทำแบบทดสอบได้คะแนนต่ำสุด 9 คะแนน และนักศึกษาที่ทำแบบทดสอบได้คะแนนสูงสุด 22 คะแนน โดยภายหลังจากที่นักศึกษาได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ พบว่า มีนักศึกษาที่ทำแบบทดสอบได้คะแนนต่ำสุด 16 คะแนน และมีนักศึกษาที่ทำแบบทดสอบได้คะแนนเต็ม 25 คะแนนมากถึง 8 คน (ดังรูปภาพที่ 1)

รูปภาพที่ 1 ผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ก่อน–หลังเรียน
ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์

จากรูปภาพที่ 1 จะเห็นว่านักศึกษาแต่ละคนหลังจากได้รับการเรียนภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ สามารถทำคะแนนแบบทดสอบได้ดีขึ้น และเพื่อตอบสมมติฐานของการวิจัยนั้น ผู้วิจัยจึงนำคะแนนของนักศึกษาก่อนและหลังเรียน ทำการวิเคราะห์เพื่อเปรียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ก่อนและหลังการเรียนภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ พบว่า มีค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังการทดลองใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ มีค่าเท่ากับ 18.947 คะแนน ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนการทดลองใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ มีค่าเท่ากับ 16.193 คะแนน ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.01 (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 57 คน (คะแนนเต็ม 25 คะแนน)

การทดสอบ	N	$\bar{x}$	S.D.	Sig.
ก่อนเรียน	57	16.193	4.090	-5.118*
หลังเรียน	57	18.947	2.824	

*p < 0.01

ดังนั้น ความสามารถทักษะในการอ่านภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภายหลังจากการเรียนการอ่านภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์สูงกว่าก่อนเรียน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการเรียนภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

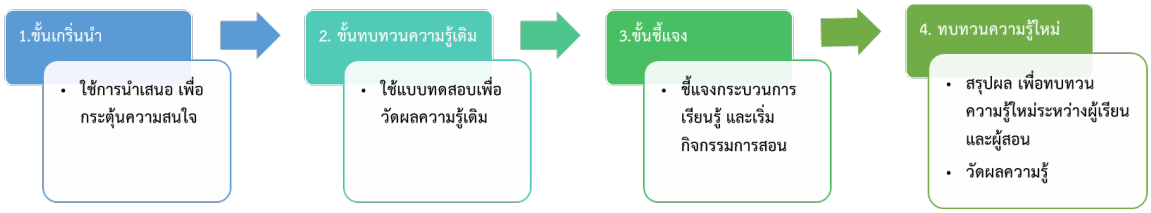
ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษารู้สึกพึงพอใจต่อการเรียนภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 3.853 (S.D. = 0.843) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักศึกษารู้สึกพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมทำให้เข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ได้ง่ายขึ้น (ข้อ 4) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ 4.370 (S.D. = 0.672) รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมทำให้สามารถพัฒนาทักษะด้านการคิด วิเคราะห์ และตีความที่ได้จากการอ่านมากขึ้น (ข้อ 5) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ 4.250 (S.D. = 0.830) และ การจัดกิจกรรมช่วยให้เข้าใจเนื้อหาที่เรียนได้มากขึ้น (ข้อ 1) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คือ 4.140 (S.D. = 0.766) และการจัดกิจกรรมทำให้สร้างความเข้าใจด้วยตนเองมากขึ้น (ข้อ 3) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง คือ 3.050 (S.D. = 1.007) (ดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจต่อการเรียนภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์

ความพึงพอใจ	N	$\bar{x}$	S.D.	แปลความหมาย
1. ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาที่เรียนได้มากขึ้น	57	4.140	0.766	ระดับมาก
2. ช่วยให้จดจำเนื้อหาที่เรียนได้นานขึ้น	57	3.890	0.838	ระดับมาก
3. ทำให้สร้างความเข้าใจด้วยตนเองมากขึ้น	57	3.050	1.007	ระดับปานกลาง
4. ทำให้เข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ได้ง่ายขึ้น	57	4.370	0.672	ระดับมากที่สุด
5. ทำให้สามารถพัฒนาทักษะด้านการคิด วิเคราะห์ และตีความที่ได้จากการอ่านมากขึ้น	57	4.250	0.830	ระดับมากที่สุด
6. ทำให้ผู้เรียนกล้าตัดสินใจด้วยตนเอง	57	3.420	0.944	ระดับมาก
รวม		3.853	0.843	ระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษา ด้วยการบูรณาการแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์มาปรับใช้ในการเรียนรู้ เพื่อแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการกระตุ้นผู้เรียนให้ใช้ความรู้เดิมที่มีมาสร้างสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ร่วมกับความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการเรียนรู้ และนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นนั้น ผู้วิจัย พบว่า ควรจะเพิ่มกระบวนการ 4 ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมในห้องเรียน โดยขั้นเกริ่นนำ เป็นการเกริ่นนำเข้าสู่บทเรียน ควรเริ่มจากการกระตุ้นให้ผู้เรียนให้ความสนใจทันที เช่น การเปิดสื่อประกอบการสอนที่เป็นวิดีโอสั้นๆ สรุปเนื้อหา การสนทนาซักถามเกี่ยวกับการอ่าน และดึงเข้าสู่บทเรียนด้วยการแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ ส่วนขั้นทบทวนความรู้เดิมเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญที่จะให้ผู้เรียนได้ทำแบบทดสอบเพื่อวัดความสามารถในการอ่านและเข้าใจภาษาอังกฤษก่อนเริ่มเรียน ซึ่งในส่วนนี้ผู้สอนสามารถนำผลคะแนนมาพิจารณาเพื่อวางแผนการสอนที่จะช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในคาบเรียนต่อไปได้ ขั้นชี้แจง ในขั้นตอนนี้จะเป็นการชี้แจงกิจกรรม โดยในแต่ละคาบเรียนนั้นผู้วิจัยจัดกิจกรรมเป็นกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอภิปราย ตีความ และวิเคราะห์เนื้อหาจากการอ่านร่วมกับสมาชิกในกลุ่ม และมานำเสนอเป็นขั้นทบทวนความรู้ใหม่ และนำแบบทดสอบวัดผลความรู้ที่ได้หลังจากการเรียน (ดังรูปภาพที่ 2)

รูปภาพที่ 2 กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์

จะเห็นได้ว่า กระบวนการการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความเสียสมดุลทางระบบคิดและส่งผลให้เกิดกระบวนการทางปัญญาของผู้เรียนเองนั้น จะทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับการเรียนในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ผู้ที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมที่ปรับใช้แนวคิดดังกล่าว จึงสามารถเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเองได้และนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้พัฒนาความสามารถด้านทักษะการอ่านภาษาอังกฤษได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ภายหลังจากการเรียนภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่า มีความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kumduang (2019) ที่ได้ทำการศึกษาการสอนไวยากรณ์ภาษาอังกฤษตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 32 คน และงานวิจัยของ Pimthaisong, and Chano (2019) ที่ใช้แนวคิดคอนสตรัคติวิสต์จัดการเรียนรู้การอ่านภาษาอังกฤษให้

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนภาษาอังกฤษหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์สูงกว่าก่อนเรียน จึงสามารถสรุปได้ว่า วิธีการสอนหรือรูปแบบการจัดการเรียนการสอนจึงถือเป็นส่วนสำคัญเป็นอย่างมากที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ความพึงพอใจการเรียนภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่า นักศึกษารู้สึกพึงพอใจต่อการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ภาพรวมในระดับมาก 3.853 (S.D. = 0.843) โดยนักศึกษารู้สึกพึงพอใจการจัดกิจกรรมทำให้เข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ได้ง่ายขึ้น และการจัดกิจกรรมทำให้สามารถพัฒนาทักษะด้านการคิด วิเคราะห์ และการตีความที่ได้จากการอ่านมากขึ้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Saiduang (2016) ที่พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระดับมากความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนแบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค TGT วิชาวิทยาศาสตร์ในภาพรวมอยู่ใน โดยด้านที่มีค่าคะแนนสูงสุดคือ การเรียนการสอนโดยการจัดกิจกรรมทำให้นักเรียนจดจำเนื้อหาได้นานขึ้น และการเรียนการสอนโดยการจัดกิจกรรมทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะด้านการคิดเพิ่มขึ้น งานวิจัยของ Kumduang (2019) ความคิดเห็นที่มีต่อการเรียนรู้ไวยากรณ์ภาษาอังกฤษตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์อยู่ในระดับมากที่สุด และงานวิจัยของ Sudkaew (2011) ที่จัดการเรียนการสอนรูปแบบการเรียนการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนมีความพึงพอใจมากที่สุดต่อรูปแบบการสอนที่มีการปรับแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์มาใช้ผ่านเครือข่ายทางสังคมออนไลน์แทน จะเห็นได้ว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการสอนตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุดและระดับมาก ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่พึงพอใจต่อประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียน ทั้งเข้าใจเนื้อหาที่เรียนได้มากขึ้น ทำให้เข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ได้ง่ายขึ้น และสามารถพัฒนาทักษะด้านการคิด วิเคราะห์ และตีความที่ได้จากการอ่านมากขึ้น ในขณะที่ยังมีนักศึกษาที่มีระดับความพึงใจในการจัดกิจกรรมทำให้สร้างความเข้าใจด้วยตนเองมากขึ้นที่ส่วนใหญ่พึงพอใจในระดับปานกลาง ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนอาจยังมีข้อบกพร่องหรือเกิดจากกิจกรรมที่มีอาจน้อยเกินไป ซึ่งนักศึกษาบางรายอาจจะต้องการได้รับการเรียนรู้ด้วยวิธีการดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง และนักศึกษาบางรายอาจต้องปรับตัวเอง ฝึกการคิดเป็น เพื่อให้เกิดความรู้ และเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษให้ดีขึ้น

สรุป

จากการศึกษาการพัฒนาความสามารถทักษะการอ่านภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ผู้วิจัยสามารถสรุปให้เห็นข้อค้นพบที่สำคัญ ดังนี้

ประเด็นเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ภายหลังจากการได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ เป็นแนวคิดที่ช่วยกระตุ้นให้นักศึกษามีความรู้และการพัฒนาตนเองของนักศึกษาที่ได้จากการฝึกฝน การวิเคราะห์ และตีความในสถานการณ์จริง โดยผู้สอนคอยกระตุ้นการเรียนด้วยกิจกรรมที่เหมาะสมจะทำให้นักศึกษาเข้าใจในเนื้อหา การนำไปใช้ รวมถึงจดจำได้นานมากยิ่งขึ้น ทำให้หลังเรียน

นักศึกษามีความสามารถในทักษะการอ่านภาษาอังกฤษสูงกว่าก่อนเรียน กล่าวคือ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น จึงสามารถสรุปได้ว่า นอกจากปัจจัยที่มาจากนักศึกษาและผู้สอนแล้วนั้น วิธีการสอนหรือรูปแบบการจัดการเรียนการสอนถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยส่งเสริมความสามารถและประสิทธิภาพในการเรียนด้วยเช่นกัน ดังนั้น แนวคิดคอนสตรัคติวิสต์สามารถนำมาใช้ในการปรับเปลี่ยนรูปแบบ หรือกิจกรรมการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาได้

ประเด็นเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ พบว่า ภายหลังจากการปรับรูปแบบการเรียนการสอนนั้นนักศึกษามีความพึงพอใจต่อประโยชน์ที่ได้รับ ทั้งการจัดกิจกรรมที่ช่วยให้นักศึกษามีความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ได้ง่ายขึ้น และการจัดกิจกรรมทำให้สามารถพัฒนาทักษะด้านการคิด วิเคราะห์ และตีความที่ได้จากการอ่านมากขึ้น ดังนั้น แนวคิดคอนสตรัคติวิสต์จึงสามารถนำมาปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ทักษะการอ่านวิเคราะห์และตีความในรายวิชาภาษาอังกฤษได้ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ทำให้นักศึกษาสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวนี้จะช่วยให้นักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่จะช่วยให้นักศึกษาเข้าใจและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้นานมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลจากการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ช่วยพัฒนาความสามารถทักษะการอ่านภาษาอังกฤษของนักศึกษาได้ จึงควรมีการจัดการเรียนรู้เพื่อใช้กิจกรรมการสอนภาษาอังกฤษต่อไป อย่างไรก็ตาม ในระหว่างการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์นั้น พบว่า ในบางบทเรียนยังไม่เพียงพอต่อการใช้กิจกรรมการสอนบางกิจกรรม เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดที่ผู้วิจัยนำมาปรับใช้นั้น มีทั้งหมด 4 ขั้นตอน ได้แก่ เกริ่นนำเข้าสู่บทเรียน ทบทวนความรู้เดิม ชี้แจงกระบวนการเรียนรู้ และทบทวนความรู้ใหม่

ทั้งนี้ หากหลักสูตรการสอนภาษาต่างประเทศ จะมีการนำไปปรับใช้ในการเรียนการสอนทักษะอื่นทางภาษาอังกฤษ เช่น ฟัง พูด เขียน ควรจะมีการประยุกต์ขั้นตอนให้กระชับขึ้น และจัดสรรระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละขั้นตอนให้ดี และปรับใช้ให้เหมาะสมกับทักษะอื่นๆ หรือการเรียนการสอนในรายวิชาอื่นที่จะใช้การเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์เพื่อให้นักศึกษาได้พัฒนาความสามารถให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรเพิ่มการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ในกลุ่มนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ เพื่อทำความเข้าใจ มุมมอง ข้อเสนอแนะ และรายละเอียดจากประสบการณ์ที่นักศึกษาได้รับ เพื่อนำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพได้มากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยแนวคิดอื่นๆ เช่น ทฤษฎีการสอนภาษาอังกฤษแบบ Scaffolding และการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นต้น

References

Hannafin, M. J., & Land, S. M. (1997). The foundations and assumptions of technology-enhanced student-centered learning environments. *Instructional science,* 25(3), 167-202.

Kumduang, P. (2019). Teaching English Grammar Using Constructivism Theory for First Year Students, Faculty of Engineering and Industrial Technology. *Silpakorn University. Rajapark Journal,* 13(31), 179-194.

Maneeratan, A., & Chaijaroen, S. (2016) Designing the Framework of Constructivist Web-Based Learning Environment to Enhance the Analytical Thinking. *Academic Services Journal, Prince of Songkla University,* 27(1), 1-8.

Ministry of Education. (2008). *Basic Education Core Curriculum 2008*. Bangkok: Kurusapa Printing Ladphrao.

Pimthaisong, J., & Chano, J. (2019). *Developing of Learning English Reading Activity for Comprehensive Based on Constructivism Theory of Middle School Level 3*. (Doctoral dissertation). Mahasarakham University. Maha Sarakham.

Saiduang, P. (2016). Student Development in Using English for Cultural Communication, a Case Study of English Major Students at Ubon Ratchathani RajaBhat University. MBU Education *Journal Faculty of Education Mahamakut Buddhist University*, 7(2), 215-226.

Somabutr. A. (n.d.). *Constructivist Theory*. Retrieved December 20, 2019, from http://www.finding.co.th/it-solutions/human-resources-hr/14-it-solutions/human-resources-hr/85-constructivist-theory.html

Sudkaew, T. (2011). *Development of Knowledge Construction Instructional Model using Constructivist Theory via Online Social Network in Local Wisdom Subject*. (Master Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.

Tam, M. (2000). Constructivism, instructional design, and technology: Implications for transforming distance learning. *Journal of Educational Technology & Society,* 3(2), 50-60.

แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมที่พักแรม จังหวัดราชบุรี*

Approaches to the enhancement of Accommodation Development in Ratchaburi Province, Thailand

[1]ศุภกิจ ดวงไพสิฐ และ เสรี วงษ์มณฑา

[1]Supakit Duangpaisit and Seree Wongmontha

[1]วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา วิทยาเขตกรุงเทพมหานคร

[1]Collage of Management University of Phayao (Bangkok Campus), Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: supakitduang0027@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ที่พักแรมจังหวัดราชบุรีในปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาปัญหาที่พักแรมจังหวัดราชบุรี และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมที่พักแรมจังหวัดราชบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ภาครัฐและภาคเอกชน ผู้แทนจากสถานประกอบการโรงแรม ผู้แทนชุมชน (ผู้นำชุมชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดราชบุรี) และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวและโรงแรม จำนวนทั้งสิ้น 24 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สถานการณ์ที่พักแรมจังหวัดราชบุรีในปัจจุบัน การส่งเสริมและสนับสนุนในการประชาสัมพันธ์หรือการโปรโมทสถานที่พักแรมยังไม่เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากนัก และด้านความปลอดภัยในบริเวณสถานที่พักแรมและสถานที่ใกล้เคียงยังมีปัญหาอยู่ 2) ปัญหาของที่พักแรมในจังหวัดราชบุรี พบว่า การบริการที่ต้องมีการดูแล ควบคุมกำกับ และติดตามปัญหาของกิจการที่พักแรม โดยเป็นการให้ความช่วยเหลือ รวมถึงด้านสาธารณูปโภคต้องมีการติดตามและดูแลในเรื่องของสาธารณูปโภคอย่างมาก โดยเฉพาะมาตรการความปลอดภัยต้องมีการติดตามปัญหาหรือคอยดูแลความเรียบร้อย เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้แก่ผู้ที่เดินทางมาท่องเที่ยว และ 3) แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมที่พักแรมในจังหวัดราชบุรี ควรส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจภายในจังหวัดให้มีความคล่องตัว พัฒนาเรื่องรักษาความปลอดภัย โดยการส่งเจ้าหน้าที่ออกตรวจพื้นที่เป็นระยะ ๆ ในบริเวณพื้นที่ของที่พักแรมหรือพื้นที่ใกล้เคียง การส่งเสริมในด้านสาธารณูปโภคให้พัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ในส่วนของการดูแลและบริหารจัดการในด้านของสิ่งปลูกสร้างของที่พักให้พัฒนาไปในทางที่ดี รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวยังต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความประทับใจในการกลับมาพักแรมหรือท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรีต่อไป

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา; การส่งเสริมที่พักแรม; จังหวัดราชบุรี

*Received Janu 30, 2021; Revised June 22, 2021; Accepted June 27, 2021

Abstract

This research paper has the objectives of 1) to study the current situation of accommodation in Ratchaburi Province. 2) To study the problem of accommodation in Ratchaburi Province. And 3) to study the guidelines for the development and promotion of accommodation in Ratchaburi Province. The sample groups used in the research were public and private sectors. Representatives from hotel establishments Community representatives (community leaders who are domiciled in Ratchaburi Province) and Academic of Tourism and Hotel Total of 24 people. The tools used for data collection were interview form, content analysis.

The research results were as follows: 1) The current situation of the accommodation in Ratchaburi Province The promotion and support for public relations or the promotion of a hotel is not yet widely known. And the safety aspect of the lodging and nearby places still has a problem. 2) Accommodation problems in Ratchaburi province found that the services that require supervision, control, supervision and monitoring of the problems of the accommodation business. By providing assistance Including utilities, there must be a lot of monitoring and supervision of utilities. Especially for safety measures, problems must be monitored or maintained for the safety of life and property for those who travel. And 3) Guidelines for the development and promotion of accommodation in Ratchaburi province. Should promote the economic development within the province to be flexible. Improve security by sending officers to periodically inspect the area in the inn or nearby areas. Improving the development of public utilities. In terms of the care and management of the building's accommodation to develop in a good way. Including tourism promotion must be developed continuously. To create the impression of coming back to stay overnight or traveling in Ratchaburi Province.

Keywords: Development approach; Promotion of accommodation; Ratchaburi Province

บทนำ

จังหวัดราชบุรีเป็นหนึ่งในเมืองที่มีความน่าสนใจ มีพื้นที่การปกครองทั้งหมด 10 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองราชบุรี อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม อำเภอดำเนินสะดวก อำเภอปากท่อ อำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง อำเภอบางแพ อำเภอวัดเพลง และอำเภอบ้านคา จากนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวหัวเมืองรองของรัฐบาลในโครงการสิบสองเมืองต้องห้ามพลาด ด้วยความหลากหลายทางด้านการท่องเที่ยว ทั้งในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติด้วย จากแนวโน้มการคาดการณ์ขององค์การ

การท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ด้านการท่องเที่ยว (Tourism Landscape) ในปี 2020 ที่จะมีนักเดินทางทั่วโลกกว่า 1,600 ล้านคน เคลื่อนมาสู่ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ถึง 416 ล้านคน หรือครองสัดส่วน 1 ใน 4 โดยที่มีไทยเป็นผู้เล่นสำคัญเพราะหากรักษาอันดับการเติบโตได้เท่ากับเอเชียแปซิฟิกที่ร้อยละ 6.5 ต่อปีไปได้ต่อเนื่องในปี 2563 จำนวนนักท่องเที่ยวจะสูงถึง 41.5 ล้านคน แต่หากยังรักษาการเติบโตเท่ากับอดีตที่ผ่านมาของตัวเองคือร้อยละ 15 ต่อปี จะมีจำนวนก้าวกระโดดไปแตะ 71 ล้านคน หรือเป็นครั้งแรกที่มีชาวต่างชาติ “เท่ากับจำนวนประชากรในประเทศ ดังนั้น ภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0 จึงวางเกณฑ์การชี้วัดช่วง 5 ปีแรกว่า รายได้จากการท่องเที่ยวจะไม่ต่ำกว่า 4 ล้านล้านบาท ในขณะที่อันดับความสามารถในการแข่งขันที่พิจารณาจาก Travel & Tourism Competitiveness Index (TTCI) จะต้องไม่ต่ำกว่าอันดับที่ 25 ของโลก ซึ่งทั้งหมดจะต้องขับเคลื่อนด้วยการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ประสานด้วยความร่วมมือระหว่างรัฐบาลและเอกชน มาสร้าง Strength from Within หรือความเข้มแข็งจากภายในหรือระดับท้องถิ่น ก่อนไปเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจระดับโลก ด้วยการตั้งอยู่พื้นฐานจุดแข็งวัฒนธรรมการให้บริการ ความหลากหลายเชิงชีวภาพและวัฒนธรรมที่เป็นคุณค่าดั้งเดิม การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ชุมชนมีบทบาทหลักในการกำหนดทิศทางการบริหารจัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน (Laongpliu, 2019)

แนวโน้มการท่องเที่ยวในอนาคตจังหวัดราชบุรีจากการคาดการณ์ในปี พ.ศ. 2020 คาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวชาวไทยถึง 1,398,883 คน และชาวต่างชาติถึง 18,393 คน ทำรายได้ในการท่องเที่ยวในจังหวัดสูงสุดถึง 6,816 ล้านบาท (Tourism Statistics, 2021) เนื่องจากศักยภาพด้านการท่องเที่ยวจังหวัดราชบุรีมีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่ดี จึงสามารถที่จะยกระดับรายได้จากการท่องเที่ยวโดยการสร้างจุดขายด้านการท่องเที่ยวเพิ่มจุดเด่นที่น่าสนในต่อนักท่องเที่ยว และเพิ่มกิจกรรมในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น เช่นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และตามแผนพัฒนาจังหวัดเน้นการวางแผนการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เชิงเกษตร เชิงจิตวิญญาณ เชิงประวัติศาสตร์ ประเพณีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยส่งเสริมและทำการตลาดกับกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ เน้นเพิ่มนักท่องเที่ยวที่มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวสูงให้มากขึ้น พร้อมจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งในรูปแบบภายในประเทศ และนานาชาติ เพื่อให้เป็น Brand ทางการท่องเที่ยวของจังหวัด เช่น การท่องเที่ยวแห่งความรักที่อำเภอสวนผึ้ง ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองศิลปะราชบุรี เป็นต้น (Rattapong, Dhamabutra, Pooripakdee, and Tungbenchasirikul, 2020)

จากการสนับสนุนนโยบายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดราชบุรี และจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้เกิดความต้องการของจำนวนที่พักมากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามจำนวนที่พักและคุณภาพของที่พักในจังหวัดราชบุรีกลับสวนทางกับความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก รวมถึงปัญหาคุณภาพความสะอาดของที่พัก เนื่องจากความเก่าแก่ทรุดโทรมของโรงแรมที่ไม่เหมาะแก่การพักแรมสำหรับการท่องเที่ยวและพักผ่อน ดังเช่น ผลจากการประเมินสภาวะแวดล้อม (SWOT) ของจังหวัดที่พบว่าปัจจัยภายในที่เป็นจุดอ่อนทางด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรี คือ สถานที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวยังไม่ได้มาตรฐานและไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ (Pornprathavej, 2015)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ “แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมที่พักแรมจังหวัดราชบุรี” เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยวให้แก่จังหวัดราชบุรี การพัฒนาที่พักแรมที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และสามารถรองรับปริมาณของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ทั้งต่อประกอบการธุรกิจและภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ก่อและเกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจท้องถิ่น สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ที่พักแรมจังหวัดราชบุรีในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาปัญหาที่พักแรมจังหวัดราชบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมที่พักแรมจังหวัดราชบุรี

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมที่พักแรม จังหวัดราชบุรี เพื่อใช้ในการสร้างแบบสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสถานการณ์ ปัญหาที่พักแรมจังหวัดราชบุรีในปัจจุบัน เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมที่พักแรมจังหวัดราชบุรี โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ (Interview) ได้แก่ (1) ภาครัฐ คือ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดราชบุรี สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดราชบุรี สำนักงานขนส่งจังหวัดราชบุรีกองงานวางแผนจังหวัดราชบุรี ศาลาว่าการจังหวัดราชบุรี ที่ว่าการอำเภอ สถานีอนามัย และหน่วยงานภาครัฐที่สามารถให้ข้อมูลได้อย่างครบถ้วน จำนวน 4 คน (2) ภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจด้านธุรกิจบริการ ได้แก่ ผู้ประกอบการด้านธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยวหอการค้าจังหวัดราชบุรี สมาคมสื่อมวลชนจังหวัดราชบุรี และชมรมโรงแรมจังหวัดราชบุรีที่สามารถให้ข้อมูลได้อย่างครบถ้วน จำนวน 4 คน (3) ผู้แทนจากสถานประกอบการโรงแรม จำนวน 8 คน (4) ผู้แทนชุมชน (ผู้นำชุมชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดราชบุรี) จำนวน 4 คน และ (5) นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวและโรงแรม จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 24 คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) มีเครื่องมือในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสาร ข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาที่พักแรมจังหวัดราชบุรี ตามที่กำหนดเป็นพื้นที่การศึกษา เพื่อที่จะทำให้ข้อมูลที่ได้ถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์ตามความเป็นจริงอย่างที่สุด นำข้อมูล

ที่ได้มาร่วมวิเคราะห์ สังเคราะห์และตีความหมาย และอธิบายลักษณะความสัมพันธ์เชื่อมโยงในประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา จากนั้นนำข้อมูลที่เสร็จสิ้นกระบวนการตรวจสอบตามวิธีการ นำข้อมูลทั้งหมดมาเรียบเรียงและเขียนเป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสถานการณ์ที่พักแรมจังหวัดราชบุรีในปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์ที่พักแรมจังหวัดราชบุรีในปัจจุบันที่มีผลต่อแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมที่พักแรมจังหวัดราชบุรี ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้านสำคัญ ได้ดังนี้

1. ด้านการบริการ สรุปได้ว่า ปัจจุบันการบริการที่พักแรมในจังราชบุรีได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ/ภาคเอกชน โดยให้การสนับสนุนและส่งเสริมสถานที่พักแรมภายในจังหวัดราชบุรีในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์หรือการโปรโมทสถานที่พักแรม การจัดระเบียบการดูแลความปลอดภัยในบริเวณสถานที่พักแรมหรือสถานที่ใกล้เคียงให้มากขึ้น รวมถึงกลุ่มผู้นำชุมชนที่ช่วยในการกระจายข้อมูลข่าวสารให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น ทางกลุ่มสถานประกอบการได้มีการปรับรูปแบบการให้บริการโดยการให้บริการแก่ผู้ใช้บริการอย่างเต็มที่

2. ด้านความปลอดภัย สรุปได้ว่า ในการรักษาความปลอดภัยของธุรกิจที่พักแรม ถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ ที่ต้องให้ความสำคัญและจะต้องได้มาตรฐานด้วย ซึ่งกลุ่มภาครัฐ/ภาคเอกชนได้มีมาตรการสนับสนุนและส่งเสริมในการส่งเจ้าหน้าที่ออกตรวจพื้นที่เป็นระยะ ๆ ในพื้นที่กลุ่มเสี่ยง และในส่วนของสถานที่พักเอง จำเป็นที่จะต้องจัดให้มีพนักงานรักษาความปลอดภัยทำหน้าที่ดูแลด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้แก่ผู้ที่มาใช้บริการตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้มาใช้บริการทุกคน อีกทั้งกลุ่มผู้นำชุมชนได้ให้ความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์ในเรื่องความปลอดภัยอยู่เสมอ และช่วยตรวจตาดูแลในบริเวณพื้นที่ของที่พักแรมหรือพื้นที่ใกล้เคียง

3. ด้านสาธารณูปโภค สรุปได้ว่า การส่งเริมและสนับสนุนในด้านสาธารณูปโภคทางกลุ่มภาครัฐ/ภาคเอกชนโดยที่หน่วยงานภาครัฐ/ภาคเอกชน ได้สนับสนุนและส่งเสริมในการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ และคอยให้ความช่วยเหลือ เช่น การใช้น้ำประปา การไฟฟ้า การดูแลความสงบเรียบร้อยของสถานบันเทิง และกลุ่มผู้นำชุมชนได้มีการสนับสนุนและส่งเสริมในการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เช่น ร้านค้าที่คอยอำนวยความสะดวก การบริการที่ให้ความสะดวกสบาย การซักรีดเสื้อผ้า เป็นการเอื้อประโยชน์ต่อกันระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการ เนื่องจากกลุ่มสถานประกอบการได้มีการให้ความสำคัญในเรื่องของสาธารณูปโภคอย่างมากเพราะส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ เนื่องจากสาธารณูปโภคเป็นปัจจัยสำคัญอีกข้อหนึ่งของธุรกิจที่พักแรม ที่จะต้องให้ความสำคัญและเตรียมพร้อมรับมือในการแก้ไขปัญหาด้วยเช่นกัน

4. ด้านโครงสร้างสิ่งปลูกสร้าง สรุปได้ว่า กลุ่มภาครัฐ/ภาคเอกชนมีการดูแลและบริหารจัดการในด้านของสิ่งปลูกสร้างของที่พักแรม เนื่องจากสิ่งปลูกสร้างหรือโครงสร้างของสถานที่พักแรมที่จัดตั้งขึ้นนั้นมีความสำคัญต่อการเป็นอยู่ของพื้นที่ใกล้เคียงและชาวบ้านด้วย และได้ความร่วมมือจากกลุ่มของผู้นำชุมชนในเรื่องการประเมินความคิดเห็นจากชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียงว่ามีความคิดเห็นอย่างไร และทำการ

ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อปรึกษาหาข้อสรุปหรือทางออกให้กับทุกฝ่ายอย่างมีความเหมาะสม

5. ด้านสิ่งแวดล้อม สรุปได้ว่า กลุ่มภาครัฐ/ภาคเอกชนมีการดูแลและบริหารสิ่งแวดล้อมในธุรกิจที่พักแรม ซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ผู้บริโภคตัดสินใจใช้บริการ ช่วยเหลือและสนับสนุนในด้านความปลอดภัยในบริเวณของที่พักแรมและสถานที่ใกล้เคียง และได้ความร่วมมือจากกลุ่มผู้นำชุมชนในการช่วยเหลือและสนับสนุนในด้านความปลอดภัยในบริเวณของที่พักแรมและสถานที่ใกล้เคียง มีการแบ่งหน้าที่ของผู้นำชุมชนในการตรวจตราดูแลความเรียบร้อย เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ไปในทิศทางที่ดีและส่งผลต่อภาพลักษณ์ของจังหวัด

ปัญหาของที่พักแรมในจังหวัดราชบุรี ที่มีผลต่อแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมที่พักแรมจังหวัดราชบุรี ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้านสำคัญ โดยสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการบริการ สรุป กลุ่มภาครัฐ/ภาคเอกชน มีการดูแล ควบคุม กำกับ และติดตามปัญหาของกิจการที่พักแรม โดยเป็นการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนหรือผู้มาพักแรมท่องเที่ยว กรณีที่การให้บริการหรือเกิดปัญหาขึ้น พร้อมที่จะให้การช่วยเหลือและแก้ปัญหาให้อย่างรวดเร็วโดยได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มผู้นำชุมชน โดยการที่มีการแบ่งกลุ่มของคนในชุมชน ช่วยกันตรวจดูความเรียบร้อยในการลงพื้นที่ต่าง ๆ ที่เกิดปัญหาจากการบริการของสถานที่พักแรมสามารถแจ้งหรือขอความช่วยเหลือได้ทันที เพื่อช่วยลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้และมีความรับผิดชอบในการกระทำและดำเนินการแก้ไขปรับปรุงต่อไป

2. ด้านความปลอดภัย สรุป กลุ่มภาครัฐ/ภาคเอกชนได้มีมาตรการในการดูแล ควบคุม กำกับ และติดตามปัญหาเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยอยู่เสมอ เพราะในธุรกิจที่พักแรมความปลอดภัยถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ ที่ผู้ประกอบการต้องให้ความสำคัญและจะต้องได้มาตรฐาน เนื่องจากความปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญ ทางกลุ่มของผู้นำชุมชนให้ความร่วมมือในการดูแลและช่วยเหลือทางหน่วยงานอยู่เสมอ หากผู้ที่มาพักหรือผู้มาใช้บริการเลือกที่จะไว้วางใจมาพักที่พัก ผู้ประกอบการย่อมต้องให้ความปลอดภัยกับผู้มาใช้บริการได้อย่างรอบคอบและทั่วถึง และส่งผลต่อภาพลักษณ์ที่ดีของการท่องเที่ยวในจังหวัด

3. ด้านสาธารณูปโภค สรุปได้ว่า การดูแล ควบคุม กำกับ และติดตามปัญหาของกิจการที่พักแรมในด้านสาธารณูปโภค โดยที่หน่วยงานภาครัฐ/ภาคเอกชนได้มีการแก้ไขปัญหาในการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ และคอยให้ความช่วยเหลือ เช่น การใช้น้ำประปา การไฟฟ้า การดูแลความสงบเรียบร้อยของสถานบันเทิง และกลุ่มผู้นำชุมชนก็ได้มีการสนับสนุนและช่วยเหลือในการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เช่น ร้านค้าที่คอยอำนวยความสะดวก บริการที่ให้ความสะดวดสบาย การซักรีดเสื้อผ้า เป็นการเอื้อประโยชน์ต่อกันระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการ

4. ด้านโครงสร้างสิ่งปลูกสร้างสรุป กลุ่มภาครัฐ/ภาคเอกชนมีการดูแล ควบคุม กำกับ และติดตามปัญหาของกิจการที่พักแรมในด้านของสิ่งปลูกสร้างของที่พัก เนื่องจากสิ่งปลูกสร้างหรือโครงสร้างของสถานที่พักที่จัดตั้งขึ้นมีความสำคัญต่อการเป็นอยู่ของพื้นที่ใกล้เคียง และชาวบ้านได้รับความร่วมมือจากกลุ่มของผู้นำชุมชนในเรื่องการประเมินความคิดเห็นจากชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียงว่ามีความคิดเห็นอย่างไร และทำการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อปรึกษาหาข้อสรุปหรือทางออกให้กับทุกฝ่ายอย่างมีความเหมาะสม

5. ด้านสิ่งแวดล้อม สรุปได้ว่า กลุ่มภาครัฐ/ภาคเอกชนมีการดูแลควบคุม กำกับ และติดตามปัญหาของกิจการที่พักแรมในด้านสิ่งแวดล้อมในธุรกิจที่พักแรม ซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ผู้บริโภคตัดสินใจใช้บริการ ช่วยเหลือและสนับสนุนในด้านความปลอดภัยในบริเวณของที่พักแรมและสถานที่ใกล้เคียง และได้ความร่วมมือจากกลุ่มผู้นำชุมชนในการช่วยเหลือ และสนับสนุนในด้านความปลอดภัยในบริเวณของที่พักแรมและสถานที่ใกล้เคียง มีการแบ่งหน้าที่ของผู้นำชุมชนในการตรวจตราดูแลความเรียบร้อย กลุ่มสถานประกอบการเอง มีการช่วยเหลือและสนับสนุนในด้านความปลอดภัยในบริเวณของที่พักแรมของตน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาปัญหาที่พักแรมจังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมที่พักแรมในจังหวัดราชบุรี ที่มีผลต่อแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมที่พักแรมจังหวัดราชบุรี ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้านสำคัญ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการบริการ สรุปได้ว่า ปัจจุบันการบริการที่พักในจังหวัดราชบุรีได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ/ภาคเอกชนโดยให้การสนับสนุนและส่งเสริมสถานที่พักแรมภายในจังหวัดราชบุรีในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์หรือการโปรโมทสถานที่พักแรม การจัดระเบียบการดูแลความปลอดภัยในบริเวณสถานที่พักแรมหรือสถานที่ใกล้เคียงให้มากขึ้น รวมไปถึงกลุ่มผู้นำชุมชนที่ช่วยในการกระจายข้อมูลข่าวสารให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นการส่งผลต่อภาพลักษณ์ที่ดีของจังหวัดและทำให้เศรษฐกิจภายในจังหวัดมีความคล่องตัวมากขึ้น เป็นการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจภายในจังหวัดราชบุรี

2. ด้านความปลอดภัย สรุปได้ว่า ในการรักษาความปลอดภัยของธุรกิจที่พักแรม ถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ เป็นอันดับต้น ๆ ที่ต้องให้ความสำคัญและจะต้องได้มาตรฐานด้วย ซึ่งกลุ่มภาครัฐ/ภาคเอกชนได้มีมาตรการสนับสนุนและส่งเสริมในการส่งเจ้าหน้าที่ออกตรวจพื้นที่เป็นระยะ ๆ ในพื้นที่สุ่มเสี่ยงและสถานที่พักเองก็ต้องจัดให้มีพนักงานรักษาความปลอดภัยทำหน้าที่ดูแลด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้แก่ผู้ที่มาใช้บริการตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้มาใช้บริการทุกคน อีกทั้งกลุ่มผู้นำชุมชนได้ให้ความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์ในเรื่องความปลอดภัยอยู่เสมอ

3. ด้านสาธารณูปโภคสรุปได้ว่า การส่งเริมและสนับสนุนในด้านสาธารณูปโภคทางกลุ่มภาครัฐ/ภาคเอกชนโดยที่หน่วยงานภาครัฐ/ภาคเอกชนได้สนับสนุนและส่งเสริมในการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ และคอยให้ความช่วยเหลือ เช่น การใช้น้ำประปา การไฟฟ้า การดูแลความสงบเรียบร้อยของสถานบันเทิง ด้านสุขภาพ และกลุ่มผู้นำชุมชนได้มีการสนับสนุนและส่งเสริมในการอำนวยความสะดวก

4. ด้านโครงสร้างสิ่งปลูกสร้าง สรุปได้ว่า กลุ่มภาครัฐ/ภาคเอกชนมีการดูแลและบริหารจัดการในด้านของสิ่งปลูก สร้างของที่พัก เนื่องจากสิ่งปลูกสร้างหรือโครงสร้างของสถานที่พักที่จัดตั้งขึ้นนั้นมีความสำคัญต่อการเป็นอยู่ของพื้นที่ใกล้เคียงและชาวบ้านด้วย และได้ความร่วมมือจากกลุ่มของผู้นำชุมชนในเรื่องการประเมินความคิดเห็นจากชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียงว่ามีความคิดเห็นอย่างไร เพื่อปรึกษาหาข้อสรุปหรือทางออกให้กับทุกฝ่ายอย่างมีความเหมาะสม

5. ด้านสิ่งแวดล้อม สรุปได้ว่า กลุ่มภาครัฐ/ภาคเอกชนมีการดูแลและบริหารสิ่งแวดล้อมในธุรกิจที่พักแรมซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ผู้บริโภคตัดสินใจใช้บริการ ช่วยเหลือ และสนับสนุนในด้านความปลอดภัยในบริเวณ

ของที่พักแรมและสถานที่ใกล้เคียง และได้ความร่วมมือจากกลุ่มผู้นำชุมชนในการช่วยเหลือและสนับสนุนในด้านความปลอดภัยในบริเวณของที่พักแรมและสถานที่ใกล้เคียง

ด้านการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ในการพัฒนาที่พักแรมของจังหวัดราชบุรี (SWOT Analysis) ประกอบด้วย 4 ด้านสำคัญ สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. จุดแข็ง สรุปได้ว่า ปัจจุบันการบริการที่พักในจังหวัดราชบุรีได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ/ภาคเอกชนมากขึ้น จึงส่งผลให้เป็นจุดแข็งของธุรกิจสถานที่พักแรมภายในจังหวัดราชบุรีในด้านต่าง ๆ ประกอบกับการเติบโตของการท่องเที่ยวมีมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีแหล่งจูงใจทางการท่องเที่ยว และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น มีรีสอร์ทที่สวยงาม นักท่องเที่ยวให้ความสนใจการท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรีที่หลากหลายมากขึ้น ได้แก่ การประชาสัมพันธ์หรือการโปรโมทสถานที่พักแรม การจัดระเบียบการดูแลความปลอดภัยในบริเวณสถานที่พักแรมหรือสถานที่ใกล้เคียงให้มากขึ้น ทำให้เศรษฐกิจภายในจังหวัดมีความคล่องตัวมากขึ้นเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจภายในจังหวัดราชบุรี

2. จุดอ่อน สรุปได้ว่า ในปัจจุบันถึงแม้ว่าการบริการที่พักในจังหวัดราชบุรีจะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ/ภาคเอกชนมากขึ้น แต่ยังคงพบจุดอ่อนอยู่ในบางเรื่อง เพราะจังหวัดราชบุรีถือว่ายังไม่ได้เป็นจังหวัดที่ใหญ่หรือมีสถานที่ท่องเที่ยวเป็นที่น่าดึงดูดความสนใจมากนัก จึงทำให้ธุรกิจสถานที่พักแรมภายในจังหวัดราชบุรีอาจจะยังไม่คล่องตัวเท่าที่ควร รวมถึงระบบเศรษฐกิจที่ยังไม่สามารถเติบโตได้มากเท่าไร

3. โอกาส สรุปได้ว่า ทางภาครัฐ/ภาคเอกชนให้ความสนับสนุนรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลโดยกำหนดให้จังหวัดราชบุรีเป็น 1 ใน 12 เมืองต้องห้ามพลาด ทำให้การสร้างกระแสการท่องเที่ยวของจังหวัดสามารถเติบโตมากขึ้น และที่สำคัญคือการเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ การพัฒนาการค้า การบริการระหว่างกันได้เป็นการเปิดโอกาสให้กับการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศและนานาชาติ และความต้องการของการบริโภคอาหารปลอดภัย การเติบโตของกลุ่มรักษาสุขภาพที่มีมากขึ้น เป็นโอกาสในการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรปลอดภัยของจังหวัด

4. อุปสรรค สรุปได้ว่า ในส่วนของภาครัฐ/ภาคเอกชนยังมีการจัดการการท่องเที่ยวที่ไม่สำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมของนักท่องเที่ยวได้ไม่ดี ยังพบเห็นการทิ้งขยะ การทำลายความสวยงาม ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเสื่อมโทรม ทางกลุ่มของผู้นำชุมชนก็มองเห็นข้อบกพร่องที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวอีกข้อหนึ่ง คือ ความเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลให้การเกิดภัยความไม่มั่นคงที่หลากหลายรูปแบบ ความแตกแยกจากปัญหาการเมือง ภัยก่อการร้ายกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศและส่งผลต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของจังหวัด

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมที่พักแรมจังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่าในส่วนของภาครัฐ/ภาคเอกชนและกลุ่มผู้นำชุมชนมีข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุง การจัดการการท่องเที่ยวปลูกฝังจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมของนักท่องเที่ยวและผู้คนในพื้นที่ รวมถึงมาตรการของบทลงโทษแก่ผู้กระทำผิดกฎเกณฑ์ และการหาข้อสรุปและยุติปัญหาทางการเมืองในการส่งผลต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของจังหวัด มีการบริหารการพัฒนาการท่องเที่ยวเรื่องของความเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลให้เกิดความไม่มั่นคงขึ้น ให้มีการทำงานที่เป็นขั้นตอนและมั่นคงได้มาตรฐานเพื่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษา “แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมที่พักแรม จังหวัดราชบุรี” พบว่า ปัจจุบันการบริการที่พักในจังหวัดราชบุรีได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนมากขึ้น จึงส่งผลให้เป็นจุดแข็งของธุรกิจสถานที่พักแรมภายในจังหวัดราชบุรีในด้านต่าง ๆ ประกอบกับการเติบโตของการท่องเที่ยวมีมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีแหล่งจูงใจทางการท่องเที่ยวและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น มีรีสอร์ทที่สวยงาม นักท่องเที่ยวให้ความสนใจการท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรีที่หลากหลายมากขึ้น แม้ในปัจจุบันถึงแม้ว่าการบริการที่พักในจังหวัดราชบุรีจะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนมากขึ้น แต่ยังพบจุดอ่อนอยู่ในบางเรื่อง เพราะจังหวัดราชบุรีถือว่ายังไม่ได้เป็นจังหวัดที่ใหญ่หรือมีสถานที่ท่องเที่ยวเป็นที่น่าดึงดูดความสนใจ รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลกำหนดให้จังหวัดราชบุรีเป็น 1 ใน 12 เมืองต้องห้ามพลาด ทำให้การสร้างกระแสการท่องเที่ยวของจังหวัด สามารถเติบโตมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการจัดการการท่องเที่ยวที่ไม่สำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมของนักท่องเที่ยวได้ไม่ดี ยังพบเห็นการทิ้งขยะ การทำลายความสวยงาม ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเสื่อมโทรมทางกลุ่มของผู้นำชุมชนก็มองเห็นข้อบกพร่องที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยสรุปได้ว่าในส่วนของภาครัฐ/ภาคเอกชนและกลุ่มผู้นำชุมชนมีข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุง การจัดการการท่องเที่ยวปลูกฝังจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมของนักท่องเที่ยวและผู้คนในพื้นที่ รวมถึงมาตรการของบทลงโทษกับผู้กระทำผิดกฎเกณฑ์ และการหาข้อสรุปและยุติปัญหาทางการเมืองในการส่งผลต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของจังหวัด มีการบริหารการพัฒนาการท่องเที่ยวเรื่องของความเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลให้เกิดความไม่มั่นคง ขึ้นมีการทำงานที่เป็นขั้นตอนและมั่นคงได้มาตรฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สถานการณ์ที่พักแรมจังหวัดราชบุรีในปัจจุบัน การส่งเสริมและสนับสนุนในการประชาสัมพันธ์หรือการโปรโมทสถานที่พักแรมยังไม่เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากนัก และด้านความปลอดภัยในบริเวณสถานที่พักแรมและสถานที่ใกล้เคียงยังมีปัญหาอยู่ ดังนั้น เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้มาใช้บริการ จึงมีการจัดให้มีพนักงานรักษาความปลอดภัยทำหน้าที่ดูแลด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้แก่ผู้ที่มาใช้บริการตลอด 24 ชั่วโมง ทั้งนี้เป็นเพราะการดูแลและบริหารจัดการการวางโครงสร้างระบบพื้นฐานของสถานที่พัก การดูแลและบริหารสิ่งแวดล้อม รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกยังไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างทั่วถึงและครอบคลุมมากพอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครพนม ของ Poomwaramunee (2019) ที่พบว่า ปัจจัยด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพส่งผลให้ผู้คนอยากมาท่องเที่ยวมากขึ้นจาก การสนับสนุน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับมาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ของ Ratanaworakarn (2018) ที่พบว่า ด้านพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัญหาของที่พักแรมในจังหวัดราชบุรี พบว่า การบริการที่ต้องมีการดูแล ควบคุมกำกับ และติดตามปัญหาของกิจการที่พักแรม โดยเป็นการให้ความช่วยเหลือ รวมถึงด้านสาธารณูปโภคต้องมีการติดตามและดูแลในเรื่องของสาธารณูปโภคอย่างมาก โดยเฉพาะมาตรการความปลอดภัยต้องมีการติดตามปัญหาหรือคอยดูแลความเรียบร้อยคอยประสานงานกับทางที่พักแรม ในพื้นที่สุ่มเสี่ยง ต้องจัดให้มีพนักงานรักษาความปลอดภัยทำหน้าที่ดูแลด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้แก่ผู้ที่เดินทางมาท่องเที่ยว ทั้งนี้เป็นเพราะการดูแลและดำเนินการยังไม่มีประสิทธิภาพ หรือไม่ได้รับการร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่มากพอ ทำให้ปัญหาของความสงบในการเข้าพักแรมตามสถานที่พัก หรือสถานที่ท่องเที่ยวยังไม่ปลอดภัยมาเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการการบริการของโรงแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยที่มาพักแรมในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา ของ Chuaphun. (2017) ที่พบว่า นักท่องเที่ยวใช้โอกาสในการเดินทางในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อที่ได้อยู่ร่วมกับลูกหลานในบรรยากาศใหม่ ๆ หากเกิดความประทับใจก็จะกลับมาใช้บริการซ้ำอีก แต่หากเกิดปัญหาขึ้นอาจส่งผลต่อการตัดสินใจและความไม่พึงพอใจตามมา อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง แนวทางการออกแบบรีสอร์ทที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษา Dhamajati Resort เขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี ของ Jentrakulroj (2017) ที่พบว่า การออกแบบรีสอร์ทที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและทำให้เกิดความพึงพอใจของผู้ใช้บริการไม่มีปัญหาตามมา จะทำให้ผู้เข้าพักมีความรู้สึกเป็นอิสระและมีความเป็นส่วนตัว

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมที่พักแรมในจังหวัดราชบุรี ควรส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจภายในจังหวัดให้มีความคล่องตัว พัฒนาเรื่องรักษาความปลอดภัยโดยการส่งเจ้าหน้าที่ออกตรวจพื้นที่เป็นระยะ ๆ ในบริเวณพื้นที่ของที่พักแรมหรือพื้นที่ใกล้เคียง การส่งเริมในด้านสาธารณูปโภคให้พัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ในส่วนของการดูแลและบริหารจัดการในด้านของสิ่งปลูกสร้างของที่พักให้พัฒนาไปในทางที่ดี ทั้งนี้เป็นเพราะการเข้ามีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ได้แก่ กลุ่มภาครัฐและภาคเอกชน กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มสถานประกอบการ กลุ่มนักวิชาการ และประชาชนในเขตพื้นที่ของจังหวัดราชบุรี ยังไม่ทั่วถึงมากพอ ส่งผลให้การดูแลและบริหารสิ่งแวดล้อมในธุรกิจที่พักแรม การตรวจตราดูแลความสงบเรียบร้อย รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวยังต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความประทับใจในการกลับมาพักแรมหรือท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรีต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริการของธุรกิจที่พักและร้านอาหารย่านถนนข้าวสาร ของ Chusorn, and Atiwetin (2015) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาการบริการของธุรกิจที่พัก ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้ใช้บริการ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาโรงแรม ขนาดเล็ก เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาการปรับปรุงตึกแถวใน อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ของ Pornprathavej (2015) ที่พบว่า การให้ความสำคัญกับสถานที่ตั้งโรงแรมที่อยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว และให้ความสำคัญกับพื้นที่ภายในห้องพัก ทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความประทับใจมากขึ้น

สรุป

สรุปได้ว่า สถานการณ์ที่พักแรมจังหวัดราชบุรีในปัจจุบัน การส่งเสริมและสนับสนุนในการประชาสัมพันธ์หรือการโปรโมทสถานที่พักแรมยังไม่เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากนัก และด้านความปลอดภัยในบริเวณสถานที่พักแรมและสถานที่ใกล้เคียงยังมีปัญหาอยู่ ซึ่งพบว่า ปัญหาของที่พักแรมในจังหวัดราชบุรี พบว่า การบริการที่ต้องมีการดูแล ควบคุมกำกับ และติดตามปัญหาของกิจการที่พักแรม โดยเป็นการให้ความช่วยเหลือ รวมถึงด้านสาธารณูปโภคต้องมีการติดตามและดูแลในเรื่องของสาธารณูปโภคอย่างมาก โดยเฉพาะมาตรการความปลอดภัยต้องมีการติดตามปัญหาหรือคอยดูแลความเรียบร้อยคอยประสานงานกับทางที่พักแรม ในพื้นที่สุ่มเสี่ยง ต้องจัดให้มีพนักงานรักษาความปลอดภัยทำหน้าที่ดูแลด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้แก่ผู้ที่เดินทางมาท่องเที่ยว ดังนั้น แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมที่พักแรมจังหวัดราชบุรี ด้านการบริการการประชาสัมพันธ์หรือการโปรโมทสถานที่พักแรม การจัดระเบียบการดูแลความปลอดภัยในบริเวณสถานที่พักแรมหรือสถานที่ใกล้เคียงให้มาก ด้านความปลอดภัยสนับสนุนและส่งเสริมในการส่งเจ้าหน้าที่ออกตรวจพื้นที่เป็นระยะ ๆ ในพื้นที่สุ่มเสี่ยง และทรัพย์สินให้แก่ผู้ที่มาใช้บริการตลอด 24 ชั่วโมง สนับสนุนและส่งเสริมในการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ และคอยให้ความช่วยเหลือ เช่น การใช้น้ำประปา การไฟฟ้า การดูแลความสงบเรียบร้อยของสถานบันเทิง และได้ความร่วมมือจากกลุ่มของผู้นำชุมชนในเรื่องการประเมินความคิดเห็นจากชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียงว่ามีความคิดเห็นอย่างไร เพื่อปรึกษาหาข้อสรุปหรือทางออกให้กับทุกฝ่ายอย่างมีความเหมาะสม ด้านสิ่งแวดล้อม มีการดูแลและบริหารสิ่งแวดล้อมในธุรกิจที่พักแรม ซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ผู้บริโภคตัดสินใจใช้บริการช่วยเหลือและสนับสนุนในด้านความปลอดภัยในบริเวณของที่พักแรมและสถานที่ใกล้เคียง และสิ่งสำคัญคือการได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อให้การดำเนินตามแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมที่พักแรมจังหวัดราชบุรีเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การส่งเสริมและสนับสนุนในการประชาสัมพันธ์หรือการโปรโมทสถานที่พักแรมยังไม่เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากนัก โดยเฉพาะด้านความปลอดภัยในบริเวณสถานที่พักแรมและสถานที่ใกล้เคียงยังมีปัญหาอยู่ ดังนั้น เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้มาใช้บริการ ควรจัดให้มีพนักงานรักษาความปลอดภัยทำหน้าที่ดูแลด้านความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สินให้แก่ผู้ที่มาใช้บริการตลอด 24 ชั่วโมง

ผลจากวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การหาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมที่พักแรมจังหวัดราชบุรี ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยในการพิจารณาหลายด้านในการคัดเลือก เนื่องจากมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของจังหวัดและภาพลักษณ์ ดังนั้น ควรมีการพิจารณาด้วยวิธีการที่ละเอียดถี่ถ้วนถึงข้อมูลการท่องเที่ยวและมาตรการต่าง ๆ ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

ผลจากวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การหาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมที่พักแรมจังหวัดราชบุรี จะต้องมีการพิจารณาและปรับปรุงแก้ไข ดังนั้น ทางหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องจำเป็นที่จะต้องเปิดโอกาสเพื่อทำการหาวิธีรูปแบบใหม่ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรี

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับ การปรับปรุงมาตรการหรือกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับในเรื่องของการท่องเที่ยวให้มีระเบียบเรียบร้อย เพื่อเป็นวิธีการนำไปปรับใช้ที่ดีขึ้นในอนาคตซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจที่พักแรมและเศรษฐกิจให้มีทิศทางที่ดียิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับ กระบวนการหรือวิธีการทำงานที่เป็นระบบขั้นตอนและมีความชัดเจนในการทำงานอย่างมีคุณภาพของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้จังหวัดราชบุรีสามารถพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดไปสู่เศรษฐกิจของประเทศได้อย่างมั่นคง

References

Chuaphung, B. (2017). *Hotel services management for Thai elderly tourists staying at Phranakhonsi Ayutthaya province.* (Master's thesis). University of Phayao. Phayao.

Chusorn, S., & Atiwetin, Th. (2015). The guidelines of service quality improvement for guesthouses and restaurants in Khoasarn road area. *Srinakharinwirot Business Journal,* 6(2), 47-61.

Jentrakulroj, W. (2017). *Design g uidelines for ecologically resort: A case study of DHAMAJATI resort, Sri-Nakarin dam, Kanchanaburi province.* (Master's thesis). Silpakorn University. Bangkok.

Laongpliu, C. (2019). Secondary City Tourism: Alternative of Creative Attraction in Ratchaburi Province. *Inthaninthaksin Journal,* 14(2), 39-60.

Poomwaramunee, S. (2018). Guidelines for the promotion of cultural tourism marketing in Nakhon Phanom province. *Dusit Thani College Journal,* 13(1), 184-201.

Pornprathavej, T. (2015). *Development of Small hotel for promotion cultural tourism: A case study of renovating shophouse in the Urban district of Ratchaburi province.* (Master's thesis). Thammasat University. Bangkok.

Ratanaworakarn, N. (2018). Local Administrative Organization and Legal Measures for Tourism Promotion. *Romphruek Journal: Krirk University,* 36(3), 179-202.

Rattapong, W. Dhamabutra, P. Pooripakdee, S., & Tungbenchasirikul, S. (2020). Approaches for Sustainable Creative Tourism Development in Ratchaburi Province, Thailand. *WMS Journal of Management Walailak University*, 9(4), 124-138.

Tourism Statistics. (2021). Domestic Tourism Statistics (Classify by region and province 2021). Retrieved December 29, 2020, from https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=630.

กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์*

Academic Administration Strategies of Small- Size Schools Under Buriram Educational Service Area Office

[1]จิชญ์ชญาภัษณ์ ทิพย์กรรณ, นฤมล ศักดิ์ปกรณ์กานต์ และ เผ่าพงษ์พัฒน์ บุญกะนันท์

[1]Jidchayaput Thipkun, Narumon Sakpakornkan and Phaophongphat Bunkanan

[1]คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

[1]Faculty of Education, Buriram Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's E-mail: jidchayaput.thi@bru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็ก 2) ทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็ก 3) เพื่อประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็ก ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ เครื่องมือที่ใช้ คือ ประเด็นความต้องการจำเป็นในการพัฒนา จำนวน 22 ประเด็น และประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ จากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็กมีทั้งหมด 14 กลยุทธ์ 46 มาตรการ 2) ผลการนำกลยุทธ์ไปทดลองใช้กับสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 2 แห่ง พบว่า กลยุทธ์ที่ 4, 5 และกลยุทธ์ที่ 10 เป็นจุดแข็งเป็นกลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์ที่ 1 และกลยุทธ์ที่ 2 เป็นกลยุทธ์เชิงตั้งรับ และกลยุทธ์ที่ 3,6,7,8,9,11,12,13 และกลยุทธ์ที่ 14เป็นกลยุทธ์เชิงแก้ไขเมื่อได้นำมาทดลองใช้ และปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานให้ทำงานเป็นการทำงานเป็นทีม การทำงานแบบมีส่วนร่วม ให้ความรู้ ความเข้าใจ เป็นการสร้างความเข้มแข็งทางด้านวิชาการให้ชุมชนเห็นความสำคัญถึงการมีส่วนร่วมและสนองความต้องการของผู้ปกครอง และชุมชน 3) การประเมินกลยุทธ์ พบว่า กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็ก ความเหมาะสม ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.50, S.D. = 0.52) และความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.63, S.D. = 0.48), และมีความเป็นประโยชน์ ในระดับ มาก ($\overline{X}$ = 4.25, S.D. = 0.55)

คำสำคัญ: กลยุทธ์; การบริหารงานวิชาการ; สถานศึกษาขนาดเล็ก

*Received February 19, 2021; Revised March 31, 2021; Accepted April 12, 2021

Abstract

The purpose of this research was to 1) create academic administration strategies. 2) Experiment with strategies for academic administration in small schools, and 3) to assess the appropriate feasibility and usefulness of the strategy Under the Buriram Primary Educational Service Area Office. Conduct research by formulating a strategy for the academic administration of small educational institutions. Mixed methods designs were adopted. The samples were used to study the current condition and the need for the academic administration of small educational institutions under the Buriram Primary Education Service Area Office. The tools used were 22 developments needs issues and assess suitability strategy feasibility from 5 experts. Data were analyzed with mean and standard deviation, and content analysis.

The research result found that: 1. Academic administration strategies. issues; divided into 14 strategies, with 46 measures. 2. The strategic constructions result to implement of 2 small size-schools. The result found that strategy 4, 5, and Strategy 10 are proactive strategies. Strategy 1 and Strategy 2 are defensive strategies, and Strategy 3, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13 and the strategy 14 as a correction strategy. When used to experiment and change the way of working in teams. Participatory work provides knowledge and understanding to strengthen academics in the community to realize the importance of participating and meeting the needs of parents and communities. 3. The strategic assessment found that the strategies for the academic administration of small educational institutions are at a high level ($\overline{X}$ = 4.50, S.D.=0.52) and the possibility at the highest level ($\overline{X}$ = 4.63, S.D.=0.48) and usefulness are at a high level. ($\overline{X}$ = 4.25, S.D.=0.55)

Keywords: Strategies; Educational Quality; Small-Sized Schools

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีสถานศึกษาขนาดเล็กจำนวนมากและมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี เนื่องจากประชากรวัยเรียนมีจำนวนลดลง และความนิยมของผู้ปกครองที่ต้องการส่งบุตรหลานไปเรียนในสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงและสถานศึกษาเอกชน การมีสถานศึกษาขนาดเล็กจำนวนมากทำให้การจัดการศึกษาไม่สามารถสะท้อนคุณภาพและประสิทธิภาพได้เพียงพอ เกิดการใช้ทรัพยากรไม่คุ้มค่า มีข้อจำกัดด้านบุคลากร ครูไม่ครบชั้น และขาดแคลนสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา ส่งผลให้คุณภาพการศึกษาลดลงอย่างต่อเนื่อง (Office of the Basic Education Commission, 2020)

อุปสรรคสำคัญของการจัดการศึกษา คือ ปัญหาในเชิงการจัดการ เช่น กฎหมายกำหนดแผนและการกระจายอำนาจ เป็นผลให้มีการถ่ายโอนทรัพยากร ด้านการศึกษาไปยังพื้นที่ที่ยังไม่มีความพร้อมสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานได้พยายามดำเนินการหลายๆรูปแบบกับสถานศึกษาขนาดเล็ก สถานศึกษาใดสามารถยุบรวมและล้มเลิกได้ก็ให้ดำเนินการไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ แต่ต้องเป็นไปตามความสมัครใจในระดับพื้นที่และไม่ก่อให้เกิดปัญหาหรือมีผลกระทบต่อชุมชน ส่วนที่ไม่สามารถยุบรวมได้ซึ่งจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Office of the Basic Education Commission, 2020) ในปี 2560 มีการยุบสถานศึกษาขนาดเล็กไปแล้วกว่า 100 แห่ง เนื่องจากไม่มีเด็กนักเรียน และในจำนวน 30,000 กว่าแห่ง ที่อยู่ในสังกัด สพฐ. มีสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีเด็กน้อยกว่า 120 คน ประมาณ 15,000 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 50 ของจำนวนสถานศึกษาทั้งหมด และในจำนวนนี้เป็นสถานศึกษาที่มีนักเรียนน้อยกว่า 40 คน ประมาณ 1,000 แห่ง ปัญหาที่ทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประสบเกี่ยวกับสถานศึกษาขนาดเล็กนั้น คือการที่สถานศึกษาขนาดเล็กที่มีอยู่จำนวนมากนั้น ไม่สามารถสะท้อนถึงคุณภาพ และประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาได้

ซึ่งภารกิจในงานวิชาการนั้นต้องปฏิบัติให้ได้ผลเป็นรูปธรรมด้วยกลยุทธ์ที่หลากหลายถ้าปราศจากกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการแล้ว องค์กรจะขาดความมุ่งหมายและทิศทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพแวดล้อมของการแข่งขันเช่นในปัจจุบันกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารจะมีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนรู้ของครูนักเรียน ชุมชนและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยกระบวนการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการสอน การบริหารการเปลี่ยนแปลง การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการและการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ใหม่ที่จะส่งผลลัพธ์ต่อการพัฒนานักเรียน (Hallinger, 2005) เป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญในการมีกลยุทธ์ที่จะมาพัฒนาการบริหารงานวิชาการให้การศึกษาและผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าประสงค์ และสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสร้างกลยุทธ์การบริหารวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบไปด้วย 4 เขตพื้นที่การศึกษา รวมมีสถานศึกษาขนาดเล็กทั้งสิ้น 389 สถานศึกษา และยังมีแนวโน้มจะมีอัตราของสถานศึกษาขนาดเล็กเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งข้อมูลจากการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับการนำเสนอกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขนาดเล็กได้นำไปปฏิบัติเป็นกลยุทธ์ในการบริหารงานวิชาการไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนผู้บริหารหรือการโยกย้ายครูก็จะไม่ให้มีผลกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียน รวมทั้งยังสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจงานการพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็กต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์

2. เพื่อทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์

3. เพื่อประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และคุณภาพมีการดำเนินการวิจัย 3 ระยะตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็ก ผู้วิจัยนำผลวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) เพื่อจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 22 ประเด็น (Thipkun, Sakpakornkan, and Bunkanan, 2021) ที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 196 แห่ง โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตาราง Crazy and Morgan จากนั้นนำผลความต้องการจำเป็นมาสร้างกลยุทธ์โดยการประชุมอภิปรายแบบพหุลักษณะเพื่อหาฉันทามติตามขั้นตอนดังนี้

1.1. กำหนดผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง จากผู้ที่มีความรู้ ความสามารถประสบการณ์ในการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็กและผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการจัดทำกลยุทธ์ ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 3 กลุ่ม กลุ่มละ 3 ท่าน รวมทั้งหมด 9 ท่าน ดังนี้

1.1.1 กลุ่มระดับนโยบาย ผู้บริหารจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 3 ท่าน

1.1.2 กลุ่มระดับปฏิบัติการเป็นกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 ท่าน

1.1.3 กลุ่มนักวิชาการที่มีประสบการณ์ด้านกลยุทธ์ จำนวน 3 ท่าน

1.2. ดำเนินการจัดประชุมอภิปรายพหุลักษณะเพื่อหาฉันทามติ (MACR) โดยดำเนินการประชุมอภิปรายพหุลักษณะเพื่อหาฉันทามติทีละกลุ่มจากนั้นผู้วิจัยนำผลการประชุมอภิปรายพหุลักษณะมาสรุปรวมทั้ง 3 กลุ่ม และขอฉันทามติจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 2 การทดลองใช้และประเมินกลยุทธ์

การทดลองใช้กลยุทธ์กับสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 2 แห่ง เป็นการศึกษาแบบพหุกรณี โดยนำกลยุทธ์เชิงรุกและกลยุทธ์เชิงตั้งรับซึ่งเป็นจุดแข็ง ที่เน้นการพัฒนาขีดความสามารถ การทำงานแบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และมีการปรับเปลี่ยน ปรับปรุงในกลยุทธ์เชิงแก้ไขเพื่อรักษาสภาพโดยเครื่องมือที่ใช้เป็นกลยุทธ์การบริหารงานสถานศึกษาขนาดเล็ก เอกสารประกอบการใช้กลยุทธ์ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสถานศึกษาที่ทดลองใช้ และมีการทดลองใช้ในเดือน พฤศจิกายน 2563

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ของกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ประเมินความเป็นประโยชน์จาก ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสถานศึกษาขนาดเล็ก จากสถานศึกษาขนาดเล็กที่ทดลองใช้กลยุทธ์ 14 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบประเมินกลยุทธ์ ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยขอหนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์และผู้วิจัยนำหนังสือเพื่อเชิญผู้เชี่ยวชาญ ตามรายนามผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 6 ปรับปรุงแก้ไขกลยุทธ์ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการทดลองใช้กลยุทธ์

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยนำเสนอดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ทั้งหมด 14 กลยุทธ์ 46 มาตรการ

กลยุทธ์ที่ 1 เสริมสร้างระบบบริหารหลักสูตรสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน มีมาตรการ/วิธีดำเนินการ 5 มาตรการ คือ 1) มีการประชุมปรึกษาหารือกับ 2) สนับสนุนให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมุ่งมั่น 3)สร้างทีมงานบุคลากรในการปฏิบัติ 4) เปิดโอกาสให้ปราชญ์ชาวบ้านทรงคุณวุฒิเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาหน้าที่อย่างเป็นระบบคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างสม่ำเสมอ 5) ร่วมมือกับชุมชนในการกำกับติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษาว่าเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดหรือไม่เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาต่อไป

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาระบบการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ภายในองค์กร มีมาตรการ/วิธีดำเนินการ 2 มาตรการ คือ 1)สนับสนุนให้บุคลากรแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2) เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนภายในองค์กร

กลยุทธ์ที่ 3 เสริมสร้างความรักใน องค์กร มีมาตรการ/ วิธีดำเนินการ มี 2 มาตรการ คือ .1) ผู้บริหาร บุคลากรมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน 2) ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรแสวงหาความรู้และทักษะใหม่ๆในการทำงานอยู่เสมอ

กลยุทธ์ที่ 4 สร้างและพัฒนารูปแบบการวัดและประเมินผลอย่างหลากหลาย มีมาตรการ/วิธีดำเนินการ มี 4 มาตรการ คือ 1) ส่งเสริมให้บุคลากรจัดทำเอกสารการวัดและประเมินผลอย่างเป็นระบบ 2) ผู้บริหารและบุคลากรร่วมกันสร้างและออกแบบวิธีการวัดและประเมินผล 3) สนับสนุนให้บุคลากรใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย 4) ส่งเสริมให้ครูใช้กระบวนการ PLC (Professional Leaning ComMunity) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการวัดและประเมินผลในการจัดการเรียนการสอน

กลยุทธ์ที่ 5 เสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการวัดและประเมินผล การศึกษาเชิงรุก มีมาตรการ/ วิธีดำเนินการ มี 4 มาตรการ คือ 1) สร้างความตระหนักในบทบาทและหน้าที่ให้แก่ บุคลากร 2) เปิดโอกาสให้บุคลากรได้เรียนรู้การปฏิบัติงานหลายๆ รูปแบบและหลายภาระงาน 3) ส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถที่หลากหลายสามารถปฏิบัติหน้าที่แทนกันได้ 4) มีการจัดทำปฏิทิน ชั่วโมง PLC ให้บุคลากรได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับแนวทางและวิธีการวัดและประเมินผลการศึกษา

กลยุทธ์ที่ 6 เสริมสร้างและพัฒนา สมรรถนะครูให้มีคุณภาพ มีมาตรการ/ วิธีดำเนินการมี 4 มาตรการ คือ 1) สนับสนุนให้บุคลากรแสวงหาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย 2) สนับสนุนให้บุคลากรจัดทำเอกสารการวัดและประเมินผลอย่างเป็นระบบ 3) ส่งเสริมให้บุคลากรแลกเปลี่ยนความรู้อยู่เสมอๆ

กลยุทธ์ที่ 7 ส่งเสริม ร่วมทำ ร่วมคิด ประยุกต์ใช้ กำกับ ติดตาม มีมาตรการ/ วิธีดำเนินการมี 3 มาตรการ คือ 1) จัดหาสื่อเทคโนโลยีที่สามารถค้นคว้า 2) ส่งเสริมให้บุคลากร มีความรู้ ความเข้าใจในการผลิต เลือก จัดหา สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีด้วยตนเองได้ 3) ส่งเสริมให้บุคลากรประยุกต์ใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีให้เกิดความคุ้มค่า

กลยุทธ์ที่ 8 สร้างสื่อ นวัตกรรมที่มี คุณภาพ มีมาตรการ/ วิธีดำเนินการ
มี 2 มาตรการ คือ 1) ส่งเสริมให้บุคลากรผลิตสื่อและพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีสำหรับการจัดการเรียนการสอน 2) ส่งเสริมให้บุคลากรประยุกต์ใช้สื่อที่มีในท้องถิ่น

กลยุทธ์ที่ 9 ประยุกต์และพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัล มีมาตรการ/ วิธีดำเนินการ
มี 3 มาตรการ คือ 1) ส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล 2) ส่งเสริมให้บุคลากรนำสื่อเทคโนโลยีมาให้ในการจัดการเรียนการสอน 3) ผู้บริหาร กำกับ ติดตาม การใช้สื่อ เทคโนโลยี ในการจัดการเรียนการสอนของบุคลากรอย่างใกล้ชิดเพื่อช่วยเหลือในการแก้ปัญหา

กลยุทธ์ที่ 10 พัฒนาระบบนิเทศ ติดตามประเมินผล สะท้อนผลให้ มีคุณภาพ มาตรการ/ วิธีดำเนินการมี 5 มาตรการ คือ 1) ร่วมมือกับบุคลากรพัฒนาระบบการนิเทศติดตามให้เหมาะกับบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็ก 2) ร่วมมือกับบุคลากรจัดทำแผนงานปฏิทินการนิเทศติดตาม ประเมินผล การปฏิบัติงาน 3) ร่วมมือกับบุคลากรกำหนดผู้รับผิดชอบและปฏิทิน การนิเทศ ติดตาม เป็นระยะ และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย 4) ผู้บริหารนิเทศ ติดตาม อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ความ ช่วยเหลือในการแก้ปัญหาและสร้างขวัญกำลังใจให้บุคลากร 5) ร่วมมือกับบุคลากรจัดทำรายงานสรุปผลการประเมินเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาบุคลากรต่อไป

กลยุทธ์ที่ 11 นิเทศเชิงรุก ปลุกจิตสำนึก มีมาตรการ/ วิธีดำเนินการ มี 4 มาตรการ คือ 1) ส่งเสริมให้บุคลากรร่วมกันทำงานเป็นทีม 2) ร่วมมือกับบุคลากรถอดบทเรียนการปฏิบัติงานในสถานศึกษา 3) กระตุ้นปลูกจิตสำนึกความรักองค์กรกับบุคลากร 4) ส่งเสริมให้บุคลากรมีภาวะผู้นำกล้าแสดงความสามารถ

กลยุทธ์ที่ 12 พัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในให้เข้มแข็ง มีมาตรการ/ วิธีดำเนินการ มี 3 มาตรการ คือ 1) สร้างความตระหนักให้บุคลากรเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา 2) ร่วมมือกับบุคลากรและชุมชนในการวิเคราะห์ผล การประกันคุณภาพภายในเพื่อกำหนดการ

ปฏิบัติงานในสถานศึกษา 3) ร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียติดตาม ควบคุมและ ประเมินผลการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามมาตรฐานที่ กำหนดหรือไม่ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาต่อไป

กลยุทธ์ที่ 13 เสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการ มีมาตรการ/ วิธีดำเนินการ มี 3 มาตรการ คือ 1) ส่งเสริมให้บุคลากรทำงานวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาในการจัดการเรียนการสอน 2) ส่งเสริมให้บุคลากรนำผลการวิจัยไป 3) ส่งเสริมให้บุคลากรนำเสนอผลงานวิจัยต่อสาธารณะชนแก้ไขปัญหาในการจัดการเรียนการสอน

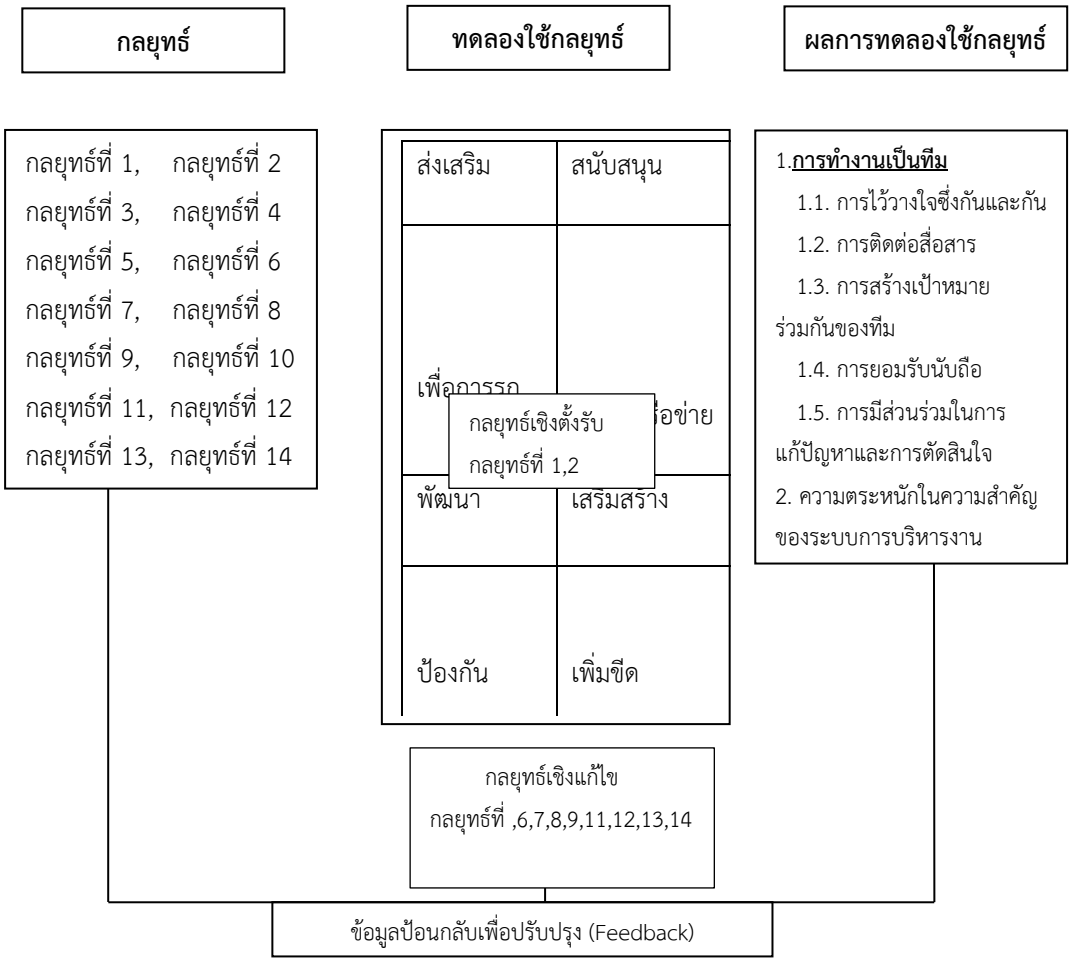
กลยุทธ์ที่ 14 สร้างและพัฒนางานวิจัย ที่มีคุณภาพ มีมาตรการ/ วิธีดำเนินการ มี 3 มาตรการ คือ 1) ร่วมมือกับบุคลากรจัดทำชุดโครงการวิจัยจากแผนการจัดการเรียนการสอน 2) สร้างและพัฒนาเครือข่ายการวิจัยกับชุมชนสถานศึกษาใกล้เคียง และองค์กรอื่นๆ 3) ร่วมมือกับเครือข่ายการวิจัยเผยแพร่ผลงานการวิจัยของสถานศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการทดลองใช้กลยุทธ์ พบว่า กลยุทธ์ที่ 4, 5 และกลยุทธ์ที่ 10 เป็นจุดแข็งเป็นกลยุทธ์เชิงรุกเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางด้านวิชาการให้ชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมสนองความต้องการและความสำคัญในการให้ผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่นและภาคส่วนอื่นๆมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้เป็นจุดแข็งในการนำไปพัฒนาผู้เรียน กลยุทธ์ที่ 1 และกลยุทธ์ที่ 2 เป็นกลยุทธ์เชิงตั้งรับ ทั้งนี้ผลการทดลองพบว่า ผู้บริหารประชุมชี้แจงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในองค์กร สร้างทีมงานและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทำให้บุคลากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความตระหนักในการทำงานร่วมกัน และกลยุทธ์ที่ 3,6,7,8,9,11,12,13 และกลยุทธ์ที่ 14เป็นกลยุทธ์เชิงแก้ไขเมื่อได้นำมาทดลองใช้ ผลการทดลอง พบว่า การจัดทำสื่อที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างความภาคภูมิใจและเป็นการร่วมแรงร่วมใจให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ครบวงจรเป็นรูปธรรมสามารถตอบสนองต่อผู้เรียนทุกคนเกิดผลความสำเร็จตามเกณฑ์คุณภาพและภาพความสำเร็จที่กำหนดไว้จากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการประเมินกลยุทธ์ พบว่า กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการ มีความเหมาะสมในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.50, S.D.=0.52) และมีความเป็นไปได้ ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.63, S.D.= 0.48) และมีความเป็นประโยชน์ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.25, S.D.= 0.55)

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยนำกลยุทธ์เชิงรุกทั้ง 3 กลยุทธ์มาสร้างทีมงานเครือข่ายร่วมกำหนดเป้าหมาย สร้างความไว้วางใจระหว่างครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและนักเรียน โดยให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนเพื่อการรุก และนำกลยุทธ์เชิงตั้งรับและกลยุทธ์เชิงแก้ไข วิเคราะห์ ประเมิน และเตรียมการตั้งรับและร่วมแก้ไข ขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาร่วมกัน ซึ่งเป็นการสร้างความตระหนักรักชุมชน ท้องถิ่น รักสถานบันและอยากพัฒนาสถานศึกษาในชุมชนของตน ดังแผนภาพ

รูปภาพที่ 1 กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็ก

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า กลยุทธ์ที่ได้รับฉันทามติที่มีความเห็นสอดคล้องกันทั้ง 3 กลุ่ม มี 10 กลยุทธ์ และมีความเห็นสอดคล้อง 2 ใน 3 จากทั้งหมด 3 กลุ่ม 4 กลยุทธ์ จากการนำกลยุทธ์ไปทดลองใช้ สถานศึกษาทั้งสองแห่ง พบว่าในการทำงานยังไม่เป็นระบบ ครูไม่กล้าแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความสามารถซึ่งกันและกันขาดความรู้ความเข้าใจในการทำงานเชิงรุกหลาย ๆ ด้านหลังจากที่นำกลยุทธ์ไปทดลองใช้เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้การพัฒนาตนมีความตระหนักในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา และยังพบว่า กลยุทธ์ที่ 4 กลยุทธ์ที่ 10 และกลยุทธ์

ที่ 12 เป็นกลยุทธ์เชิงรุกที่เป็นจุดแข็ง และมีฉันทามติของผู้ทรงคุณวุฒิ สอดคล้องกันทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaisooksung (2014) ที่ศึกษา กลยุทธ์การบริหารวิชาการเพื่อเสริมสร้างทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนในโรงเรียนเอกชนทางเลือกการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ สำหรับกลยุทธ์การบริหารวิชาการเพื่อ เสริมสร้างทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนเอกชนทางเลือกที่มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ ประกอบด้วย กลยุทธ์หลักที่โรงเรียนเอกชนทางเลือกควรจะต้องวางแผนเชิงรุกในการนำไปปฏิบัติคือปฏิรูปการประเมินผลเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กลยุทธ์ที่ 4, 5 และกลยุทธ์ที่ 10 เป็นจุดแข็งเป็นกลยุทธ์เชิงรุกเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางด้านวิชาการให้ชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมสนองความต้องการและความสำคัญในการให้ผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่นและภาคส่วนอื่นๆมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาส่งเสริมพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้เป็นจุดแข็งในการนำไปพัฒนาผู้เรียนและการศึกษาอย่างหลากหลายวิธีได้ดีส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งผู้เรียน ครู ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสถานศึกษา สอดคล้องตามแนวคิดของ Ruebling, Stow, Kayona, and Clarke (2004) กล่าวว่าสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการบริหารงานด้านวิชาการทั้งทางด้านหลักสูตรและการเรียนการสอนต้องเข้าใจกรอบแนวคิดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาและกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นอย่างดี จนสามารถนำไปดำเนินการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนรวมทั้งสามารถนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีคุณภาพด้วยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และกลยุทธ์ที่ 1 และกลยุทธ์ที่ 2 เป็นกลยุทธ์เชิงตั้งรับ ทั้งนี้ผลการทดลองพบว่า ผู้บริหารประชุมชี้แจงสร้างความตระหนักและให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในองค์กร สร้างทีมงานและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมซึ่งความเป็นผู้นำของผู้บริหารจะช่วยให้กระบวนการต่างๆ มีความยืดหยุ่นคล่องตัว ปรับเปลี่ยนเข้ากับสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ดีขึ้น และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Shejaiin, Phraelai (2011); Boonkua (2011) ได้กล่าวไว้ว่า การส่งเสริม สนับสนุน รวมทั้งอำนวยความสะดวกให้ครูมีระบบเกณฑ์การวัดและประเมินความรู้หรือพฤติกรรมต่างๆของนักเรียน สามารถวัดความรู้ ความสามารถที่หลากหลายตามศักยภาพของนักเรียนแต่ละบุคคลที่มีความถนัดได้ ผู้บริหารควรมีกลยุทธ์พัฒนาตนเองและพัฒนาครูให้สามารถมีการวัดประเมินผลการเรียนรู้จากสภาพจริงที่หลากหลาย นอกจากนั้น กลยุทธ์ที่ 3,6,7,8,9,11,12,13 และกลยุทธ์ที่ 14เป็นกลยุทธ์เชิงแก้ไขเมื่อได้นำมาทดลองใช้ ผลการทดลอง พบว่า การจัดทำสื่อที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างความภาคภูมิใจและเป็นการร่วมแรงร่วมใจให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jabbung (2011); Bulbon (2011) ที่กล่าวไว้ว่า สมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาด มีกลยุทธ์ในการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมประกอบการเรียนการสอนร่วมกันเป็นเครือข่าย และกลยุทธ์สนับสนุนให้ครูใช้สื่อเทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งในและนอกโรงเรียนใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย องค์กรจะดำเนินไปได้ต้องอาศัยพลังความร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งและร่วมแรงร่วมใจกันของบุคลากรทุกคนในองค์กร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัด

บุรีรัมย์ พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากเนื่องจากได้ผ่านกระบวนการสร้างและตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญและพัฒนาตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ Chan-urai (2011) วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการใช้ผลการประเมินคุณภาพภายนอกเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า กลยุทธ์มีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เองจากได้มีการศึกษาแนวคิดและเป็นการศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการทดลองใช้กลยุทธ์จากสถานศึกษาทั้ง 2 แห่งและสอดคล้องกับ Chaowachai, and Chatruprachewin (2018) ที่ได้พัฒนากลยุทธ์การบริหารสโมสรลูกเสือจังหวัด พบว่า กลยุทธ์มี ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก

สรุป

จากผลการวิจัย พบว่า สิ่งสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็กเพื่อขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาจะสำเร็จและมีคุณภาพเกิดจากการสร้างความตระหนักของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายร่วมกัน การให้การยอมรับ ความไว้วางใจซึ่งกันและกันได้เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และพัฒนาซึ่งจะเป็นพลังเชิงรุก เป็นการสร้างเครือข่ายและทีมงานที่เข้มแข็ง นอกจากนั้น ยังมีการวางแผนร่วมกันเพื่อวิเคราะห์ ประเมิน ตั้งรับและร่วมปรับปรุงแก้ไข ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทในแต่ละท้องถิ่น สร้างความผูกพันและรักหวงแหนในองค์กร

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การสร้างกลยุทธ์จากการประชุมอภิปรายพหุลักษณะเพื่อหาฉันทามติ (MACR) ผลการหาฉันทามติมีสอดคล้องกันทั้ง 3 กลุ่ม จำนวน 10 กลยุทธ์ และมีความเห็นสอดคล้อง 2 ใน 3 กลุ่ม จำนวน 4 กลยุทธ์ ดังนั้นหากผู้วิจัยพัฒนางานวิชาการต่อไปควรนำกลยุทธ์ที่มีความเห็น 2 ใน 3 มาพัฒนาถึงข้อแตกต่างอาจจะทำให้กลยุทธ์เป็นประโยชน์และมีคุณภาพในการพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษาขนาดเล็กยิ่งขึ้นไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า จากผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นการนำกลยุทธ์ไปทดลองใช้ในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2563 ซึ่งบางกลยุทธ์มีความสำคัญและจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ ดังเช่น กลยุทธ์ที่ 13-14 เป็นกลยุทธ์ด้านการทำวิจัย ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริม สนับสนุนการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาและส่งเสริมให้บุคลากรมีภาวะผู้นำทางวิชาการ ตั้งแต่ต้นปีการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และนำไปพัฒนาได้ จึงควรมีการนำกลยุทธ์ไปใช้ตั้งแต่ต้นปีการศึกษาน่าจะได้ผลการวิจัยที่ครอบคลุมและไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์ได้ดียิ่งขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 การประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการ มีความเหมาะสมในระดับมาก ส่วนความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับ

มาก ดังนั้นผู้บริหารควรวางระบบการบริหารงานวิชาการให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม รวมถึงสนับสนุนการสร้างทีมบริหารงานวิชาการในหน่วยงานที่เข้มแข็ง เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทางวิชาการ

2.ข้อเสนอแนะต่อการทำการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

หากทำวิจัยครั้งต่อไปควรนำกลยุทธ์ไปทดลองใช้ใน พหุกรณีศึกษาและควรแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างที่เป็นจุดเด่นของกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็ก สถานศึกษาขนาดกลาง และสถานศึกษาขนาดใหญ่ ว่าผลการวิจัยมีประโยชน์เหมือนและแตกต่างกันอย่างไร

References

Boonkua, S. (2011). *An analysis of academic administration leadership of administrators in model schools using the basic education core curriculum***.** (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.

Bulbon, P. (2011). *Development of an academic administration model of basic education institutions to prepare students for global citizenship.* Bangkok: Chulalongkorn University.

Chaisooksung, S. (2014). *Academic Administration Strategies to Promote 21st Century Skills of Students in Alternative Schools*. (Doctoral Dissertation). Educational Administration. Chulalongkorn University. Bangkok.

Chan-urai, N. (2011). *The Development of the Model for Utilization of External Evaluation Results for Quality Improvement of Small-Size Schools in Northeastern Thailand: An Application of Organization Development Research.* commission (Doctoral Dissertation). Mahasarakham University. Maha Sarakham.

Chaowachai, S., & Chatruprachewin, C. (2018). Strategies for administering a provincial scout club 238 Humanities and Social Sciences. *Journal of Graduate School Pibulsongkram Rajabhat University,* 12(2), 581-595.

Hallinger, P. (2005). *Instructional leadership and the school principal: A passing fancy that refuses to fade away*. Nakhon Pathom: College of Management, Mahidol University.

Jabbung, C. (2011). *Developing model for efficiency in education following a strategyto develop the small school by participatory action researchingoffice of the basic education commission* (Doctoral Dissertation). Burapha University. Chonburi.

Office of the Basic Education Commission. (2020). *Guide to the operation of a good school near the home (magnet).* Bangkok: The Agricultural Cooperative Federation of Thailand.

Phraelai, M. (2011). *An Analysis of Factors Effecting the Educational Quality Assurance Management of Small – Sized School.* Commission. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.

Portin, B, Schneider, P, DeArmond, M., & Gundlach, L. (2003). *Making sense of leading schools: A study of the school principalship.Seattle.* WA: Center on Reinventing Public Education.

Ruebling, C. E., Stow, S. .B., Kayona, F. A., & Clarke, N. A. (2004). Instructional leadership: An essential ingredient for improving student learning. *The Educational Forum*, 68, 243-253.

Shejaiin, A. (2009). *Proposed academic administration strategies based on an educational quality assurance system in small multigrade elementary schools.* (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.

Thanasomboon, S. (2009). *Education Quality Development of Small School Under The Office of Khon Kaen Educational Service Area* (Independent Study). Khon Kaen: Khon Kaen University.

Thipkun, J., Sakpakornkan, N., & Bunkanan. P. (2021). *Academic Administration Strategic of Small- Size Schools Under Education Service Area office*. proceedings (NIRC IV2021). (619-630).

ศึกษาวิเคราะห์พืชพรรณเชิงภูมิสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก*

Landscape Architectural Approach to Analytical Study of Plants in Tipitaka

[1]อรอำไพ สามขุนทด และ ศนิ ลิ้มทองสกุล

[1]Onumpai Samkhuntod and Sani Limthongsakul

[1]คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

[1]Faculty of Architecture, Kasetsart University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: onumpai.s@ku.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับพืชพรรณที่ปรากฏในพระไตรปิฎก 2) วิเคราะห์พืชพรรณในเชิงภูมิสถาปัตยกรรม บทความวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยมีพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นแหล่งข้อมูลหลัก ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ในพระไตรปิฎกปรากฏข้อมูลเกี่ยวกับพืชพรรณหลากหลายชนิดในบริบทที่แตกต่างกันไป สามารถแบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม คือ พืชพรรณที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติและสถานที่ประทับของพระพุทธเจ้า พืชพรรณที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ พืชพรรณที่ปรากฏในชาดกเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของวิมานและอาศรม พืชพรรณที่มีการนำมาใช้ประโยชน์เป็นเครื่องใช้ อาหาร น้ำ ยา หรืออื่นๆ พืชพรรณที่เกี่ยวข้องกับคำสอนและการเปรียบเทียบ เป็นการจัดกลุ่มโดยอิงกับลักษณะทางกายภาพหรือสภาพแวดล้อมเป็นหลัก ส่วนการวิเคราะห์พืชพรรณในเชิงภูมิสถาปัตยกรรม เน้นที่การจำแนกพืชพรรณตามลักษณะทางกายภาพเพื่อผลในการนำไปใช้ในงานออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม ทั้งการออกแบบวางผังบริเวณ การสร้างพื้นที่ ทัศนภาพ เป็นต้น แบ่งได้ 5 ประเภท คือ ไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้คลุมดิน ไม้เลื้อย ไม้น้ำ พืชพรรณที่มีจำนวนมากที่สุดคือไม้ยืนต้น ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมักจะมีการเข้าไปใช้งานใต้ไม้ยืนต้นเช่นการตรัสรู้ใต้ต้นไม้ของพระพุทธเจ้า การวิเคราะห์พืชพรรณที่สัมพันธ์กับที่ว่างและการใช้งาน ประกอบด้วย บริเวณโคนไม้ พื้นที่ป่า อุทยานหรือสวนป่า และบริเวณที่มีบรรยากาศน่ารื่นรมย์ แสดงให้เห็นถึงการจัดพืชพรรณเพื่อการใช้ประโยชน์พื้นที่และสร้างบรรยากาศให้แก่สภาพแวดล้อม ผลสรุปจากงานวิจัยสามารถนำไปเป็นข้อมูลประกอบการออกแบบวางผังปรับภูมิทัศน์วัดหรือสถานที่เนื่องในพระพุทธศาสนาได้ต่อไป

คำสำคัญ: พืชพรรณ; พระไตรปิฎก; ภูมิสถาปัตยกรรม

*Received February 2, 2021; Revised March 24, 2021; Accepted April 5, 2021

ได้รับทุนอุดหนุนวิจัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จากสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (Kasetsart University Research and Development Institute, KURDI)

Abstract

This research article contains two objectives: 1) to study and research information on plants that occur in Tipitaka and 2) to analyse plants in terms of landscape architecture. This research article is a documentary research with Thai Tripitakas by Mahachulalongkorn rajavidyalaya University as a main resource. The data analysis is conducted using content analysis.

The results of the research show that in Tipitaka there is information on different types of plants in various context and could be categorised into 5 groups which are plants regarding to Buddha's biography and the places where Buddha dwelled, plants related to places, plants occur in Jātaka tales related to the environment of vimāna and ashram, plants that have been used as utensils, food, drink, medicine, or else, and plants associated with teachings and comparisons. This category based mainly on physical characteristics or environment. The analysis of plants in terms of landscape architecture focuses on classification of plants according to their physical characteristics for the purpose of application in landscape architectural design such as site design and planning, space building, visual effect, etc. The classification consists of tree, shrub, groundcover, vine, and aquatic plant. The highest amount of plants is tree. As it occurs in Tipitaka, there is the often use of space beneath the tree such as Buddha's Enlightenment under the tree. Plant analysis concerns the relation to open space and usage consisting of area around tree base, forest area, park or forest park, and area with pleasant atmosphere. This findings indicate the use of plants for functional purpose and atmosphere creation for the environment. The research results can be applied for landscape design and planning of temples or other Buddhist places.

Keywords: Plants; Tipitaka; Landscape Architecture

บทนำ

สถานที่และสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ป่าไม้ ต้นไม้ มีบทบาทสำคัญในพระพุทธศาสนา อานาปานสติสมาธิกถาปรากฏข้อความว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี นั่งคู้บัลลังก์ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า มีสติหายใจออก มีสติหายใจเข้า (Thai Tripitakas: 1/165/137) หรือการที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญการอยู่ในเสนาสนะ 9 อย่างได้แก่ ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชัฏ ที่แจ้ง ลอมฟาง (Thai Tripitakas: 9/216/73) วัดหรืออารามในสมัยพุทธกาล เช่น พระเวฬุวัน พระเชตวัน ฯลฯ ล้วนมีบรรยากาศและลักษณะแบบสวนหรืออุทยาน เป็นที่รื่นรมย์ เป็นธรรมชาติ มีต้นไม้จำนวนมากร่มรื่น ตลอดจนการใช้ดอกไม้เพื่อสักการะบูชา ดังในชาดกว่าด้วยวิมานแก้วผลึกสีแดงที่เกิดขึ้นแก่หญิงผู้ถวาย

ดอกสาละ ผู้ได้เห็นพระพุทธเจ้าประทับนั่งอยู่ จึงได้โปรยดอกสาละลง(รอบพระอาสน์)และมีจิตเลื่อมใส ได้น้อมพวงมาลัยดอกสาละ (Thai Tripitakas: 26/694-696/79-80) หรือการส่งเสริมให้ปลูกต้นไม้ดังในวนโรปสูตรว่าด้วยการปลูกป่า พระผู้มีพระภาคตรัสตอบเทวดาว่า ชนเหล่าใดปลูกสวนอันน่ารื่นรมย์ ปลูกป่า สร้างสะพาน ขุดสระน้ำ บ่อน้ำ และให้ที่พักอาศัย บุญย่อมเจริญแก่ชนเหล่านั้นฯ (Thai Tripitakas: 15/47/61) จะเห็นได้ว่าสภาพธรรมชาติที่มีต้นไม้หรือพืชพรรณเป็นองค์ประกอบ มีบทบาททั้งการเป็นสถานที่ในการปฏิบัติพระพุทธศาสนาและเป็นเครื่องมือในการทำบุญเจริญกุศล ในพระไตรปิฎกปรากฏข้อความเกี่ยวกับสถานที่ตามธรรมชาติอยู่เนืองๆ มีข้อมูลเกี่ยวกับพืชพรรณเป็นจำนวนมาก หากแต่ข้อมูลเหล่านี้มีรายละเอียดหลากหลายและกระจายอยู่ในเนื้อหาส่วนต่างๆ มีการจำแนกชนิดพืชพรรณ การระบุสถานที่ด้วยการอ้างถึงชนิดพืชพรรณหรือป่าไม้ การบรรยายลักษณะสถานที่ที่ประกอบด้วยพืชพรรณชนิดต่างๆ หรือเรื่องราวเกี่ยวกับต้นไม้ในพุทธประวัติ เป็นต้น จึงจำเป็นที่จะต้องค้นคว้ารวบรวมนำมาศึกษาและจัดการเพื่อให้นำไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

ข้อมูลเกี่ยวกับพืชพรรณในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในปัจจุบัน ได้มีการศึกษาชนิดพืชพรรณในพุทธประวัติ Cheykiwong (2008) รวบรวมชื่อต้นไม้ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าตั้งแต่ประสูติ ตรัสรู้ ปรินิพพาน ทั้งสิ้น 28 ชื่อ และรายละเอียดด้านพฤกษศาสตร์ของต้นไม้แต่ละต้น Nanakorn (2019) นำเสนอรายชื่อและรายละเอียดด้านพฤกษศาสตร์ของต้นไม้ 30 ชนิด ที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติในช่วงเวลาต่างๆ สำหรับพืชพรรณที่ปลูกในวัด Sukawattana (1995) ระบุถึงต้นไม้ในวัดสมัยสุโขทัยที่เชื่อว่าดอกไม้หอมและของหอมเป็นเครื่องบูชาอันวิเศษ ที่จะช่วยนำความเลื่อมใสศรัทธาถึงองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงนิยมปลูกไม้ชนิดดอกหอมตามวัดวาอารามคงจะมีการปลูกต้นไม้ขนาดใหญ่เพื่อให้ได้ร่มเงา มีข้อดีที่ว่ามีอายุยืนนาน ง่ายต่อการบำรุงรักษา นอกจากนี้ Sawangying (2010) กล่าวถึงความเกี่ยวข้องของต้นไม้กับพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นการตรัสรู้ใต้ต้นไม้ พระวินัยที่ห้ามทำลายต้นไม้ การนำต้นไม้มาเป็นสื่อในการสอนคติธรรม การนำส่วนประกอบของต้นไม้มาเปรียบเทียบกับหลักธรรมหรือเปรียบเทียบกับประเภทของบุคคล เป็นต้น สำหรับข้อมูลพืชพรรณในพระไตรปิฎก Klinhom (2018) ศึกษาและจำแนกพืชพรรณในพระไตรปิฎกที่มีสรรพคุณทางสมุนไพรจำนวนร้อยกว่าชนิด นำเสนอรายละเอียดของการเพาะปลูก ระบบนิเวศ และการใช้ประโยชน์ในการบำบัดรักษา

การศึกษาเรื่องพืชพรรณในพระพุทธศาสนา ยังขาดงานวิจัยที่จะศึกษาเพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้เรื่องพืชพรรณจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาสู่การนำมาใช้ในงานออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม หรือการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อม ภูมิสถาปัตยกรรม (Landscape Architecture) คือศิลป์และวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางวิชาชีพ ว่าด้วยการวางแผนผืนแผ่นดินอย่างเป็นระบบโดยยึดหลักการพิทักษ์ผืนแผ่นดิน การออกแบบพื้นที่และที่ว่างภายนอกอาคาร การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่มีประโยชน์ในการใช้สอยที่ดีกว่า พร้อมทั้งมีความผาสุกปลอดภัยและความรื่นรมย์ (Boonkham, 2009) โดยมีต้นไม้หรือพืชพรรณเป็นองค์ประกอบสำคัญ เนื่องจากงานภูมิสถาปัตยกรรมครอบคลุมถึงการวางแผนการใช้พืชพรรณ ได้แก่ ดอกไม้ หญ้า ไม้คลุมดิน ไม้พุ่ม ไม้ยืนต้น และไม้เลื้อย (Harris, 2006) แต่การนำข้อมูลพืชพรรณจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา มาใช้ในการสร้างสภาพแวดล้อมให้กับวัดหรือสถานที่ในพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน เป็นการใช้ต้นไม้เพียงไม่กี่ชนิดเพื่อระลึกถึงพุทธประวัติและสื่อความหมายเท่านั้น และเมื่อพิจารณา

หลักการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม ยังมีปัจจัยที่ต้องคำนึงถึง ไม่ว่าจะเป็นการเลือกชนิดต้นไม้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานที่และการใช้งาน การปลูกต้นไม้ที่สัมพันธ์กับการจัดที่ว่างและมุมมอง การกำหนดตำแหน่งปลูก ฯลฯ โดยเฉพาะในส่วนรายละเอียดของการออกแบบพืชพรรณในงานภูมิสถาปัตยกรรม ดังปรากฏในหนังสือเรื่องพืชพันธุ์ในงานภูมิสถาปัตยกรรมที่อธิบายถึงความสำคัญและความจำเป็นของความรู้ในเรื่องพืชพรรณต่องานออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม ทั้งเรื่องการจำแนกพืชพรรณเพื่อผลทางการเลือกใช้ อิทธิพลที่มีผลต่อการใช้พืชพรรณ ประโยชน์ของพืชพรรณ ปัจจัยและขั้นตอนการออกแบบพืชพรรณ (Arayanimitsakul, 2015b) จึงเป็นประเด็นที่งานวิจัยนี้ ต้องการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับพืชพรรณในพระพุทธศาสนา เน้นที่พระไตรปิฎกที่เป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยหลักการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ด้านการออกแบบพืชพรรณ ที่จะสามารถนำไปใช้ในการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมหรือการปรับภูมิทัศน์ของวัดหรือสถานที่ในพระพุทธศาสนาได้ต่อไป บทความวิจัยนี้ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์พืชพรรณในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเพื่อการนำไปใช้ในงานออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมสำหรับวัด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับพืชพรรณที่ปรากฏในพระไตรปิฎก
2. เพื่อวิเคราะห์พืชพรรณในเชิงภูมิสถาปัตยกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยภาคเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลในเรื่องที่เกี่ยวกับพืชพรรณที่ปรากฏในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งถือเป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิในพระพุทธศาสนาเถรวาท วิเคราะห์ข้อมูลด้วยหลักการออกแบบพืชพรรณในงานภูมิสถาปัตยกรรม ซึ่งมีการจำแนกชนิดพืชพรรณโดยพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพเป็นหลัก ขนาด สัดส่วน สี รูปทรง ลักษณะภาพรวมของลำต้น กิ่ง ก้านและใบ ตลอดจนการวิเคราะห์พืชพรรณที่สัมพันธ์กับที่ว่าง (Space) และการใช้งาน แล้วนำเสนอผลการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การทบทวนวรรณกรรมและการศึกษาด้านเนื้อเอกสารแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาและสืบค้นเบื้องต้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องพืชพรรณในพระไตรปิฎก ด้วยโปรแกรมสำหรับค้นหาพระไตรปิฎก E-Tipitaka

ขั้นตอนที่ 3 การทวนสอบข้อมูลที่สืบค้นได้กับพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยหลักการออกแบบพืชพรรณในงานภูมิสถาปัตยกรรม

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการศึกษาวิจัยเบื้องต้น ทวนสอบผลการวิจัยกับนักวิจัยที่ปรึกษา

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการศึกษาวิจัยและการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับพืชพรรณที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ในพระไตรปิฎกมีการจำแนกชนิดพืชพรรณ โดยปรากฏอยู่ในพระวินัยปิฎกเรื่องข้อห้ามตัดต้นไม้ มาในภูตคามสิกขาบท ว่าด้วยการพรากภูตคาม ได้แก่ พืชพันธุ์ (สะกดตามพระไตรปิฎก) 5 ชนิด คือ (1) พืชพันธุ์เกิดจากเหง้า ได้แก่ ขมิ้น ขิง ว่านน้ำ ว่านเปราะ อุตพิด ข่า แฝก แห้วหมู หรือพืชพันธุ์อย่างอื่นซึ่งเกิดที่เหง้า งอกที่เหง้า (2) พืชพันธุ์เกิดจากลำต้น ได้แก่ ต้นโพ ต้นไทร ต้นดีปลี ต้นมะเดื่อ ต้นเต่าร้าง ต้นมะขวิด หรือพืชพันธุ์อย่างอื่นซึ่งเกิดที่ลำต้น งอกที่ลำต้น (3) พืชพันธุ์เกิดจากตา ได้แก่ อ้อย ไม้ไผ่ ไม้อ้อ หรือพืชพันธุ์อย่างอื่นซึ่งเกิดที่ตา งอกที่ตา (4) พืชพันธุ์เกิดจากยอด ได้แก่ ผักบุ้งล้อม แมงลัก เถาหญ้านาง หรือพืชพันธุ์อย่างอื่นซึ่งเกิดที่ยอด งอกที่ยอด (5) พืชพันธุ์เกิดจากเมล็ด ได้แก่ ข้าว ถั่ว งา หรือพืชพันธุ์อย่างอื่นซึ่งเกิดที่เมล็ด งอกที่เมล็ด (Thai Tripitakas: 2/90-91/278-279) จากการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพืชพรรณที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พบพืชพรรณหลากหลายชนิดในบริบทที่แตกต่างกันไป สามารถแบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม คือ พืชพรรณที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติและสถานที่ประทับของพระพุทธเจ้า พืชพรรณที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ พืชพรรณที่ปรากฏในชาดกเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของวิมานและอาศรม พืชพรรณที่มีการนำมาใช้ประโยชน์ พืชพรรณที่เกี่ยวข้องกับคำสอนและการเปรียบเทียบ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 พืชพรรณที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติและสถานที่ประทับของพระพุทธเจ้า เรื่องราวในพุทธประวัติมักจะมีพืชพรรณเข้ามาเกี่ยวข้องดังเช่น พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสรู้ที่ใต้ต้นไม้ใหญ่ดังปรากฏในมหาปทานสูตร พระวิปัสสีพุทธเจ้าตรัสรู้ที่ควงต้นแคฝอย พระสิขีพุทธเจ้าตรัสรู้ที่ควงต้นมะม่วง พระเวสสภูพุทธเจ้าตรัสรู้ที่ควงต้นสาละ พระกกุสันธพุทธเจ้าตรัสรู้ที่ควงต้นซึก พระโกนาคมนพุทธเจ้าตรัสรู้ที่ควงต้นมะเดื่อ พระกัสสปพุทธเจ้าตรัสรู้ที่ควงต้นไทร บัดนี้เราผู้เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ที่ควงต้นอัสสัตถะ (Thai Tripitakas: 10/8/3-4) ตถาคตจะปรินิพพานในระหว่างไม้สาละทั้งคู่ ในสาลวันของมัลละ (Thai Tripitakas: 10/195/145) พระพุทธเจ้าทรงให้พระอานนท์ตั้งเตียงระหว่างต้นสาละทั้งคู่ หันด้านศีรษะไปทางทิศเหนือฯ เวลานั้น ต้นสาละทั้งคู่ผลิดอกนอกฤดูกาลบานสะพรั่งเต็มต้น ดอกสาละเหล่านั้นร่วงหล่นโปรยปรายตกต้องพระสรีระของพระตถาคตเพื่อบูชา (Thai Tripitakas: 10/198/147-148)

ในพระไตรปิฎกมักจะปรากฏข้อความที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าประทับอยู่ที่ใด หนึ่งในสถานที่เหล่านั้นคือใต้ต้นไม้ดังเช่น เมื่อแรกตรัสรู้ประทับอยู่ ณ ควงต้นโพธิพฤกษ์ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชราเขตตำบลอุรุเวลา (Thai Tripitakas: 4/1/1) ครั้นล่วงไป 7 วัน เสด็จไปยังควงต้นอชปาลนิโครธฯ ไปยังควงต้นมุจลินท์หรือจิกนาฯ ไปยังควงต้นราชายตนะ (Thai Tripitakas: 4/4-6/7-9) เราอยู่ที่โคตมนิโครธ เขตกรุงราชคฤห์ (Thai Tripitakas: 10/180/128) เราอยู่ที่ควงต้นราชสาละ ป่าสุภควัน กรุงอุกกัฏฐะ (Thai Tripitakas: 10/91/51) เราอยู่ที่โคนต้นสาละใหญ่ในสุภควัน (Thai Tripitakas: 12/501/537)

ข้อความเกี่ยวกับสถานที่ประทับของพระพุทธเจ้าที่เกี่ยวข้องกับพืชพรรณ เช่น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โคนไม้รังอันงาม ในป่าปาลิเลยยกะ กรุงโกสัมพี (Thai Tripitakas: 17/81/130) พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ควงต้นสะเดา อันเป็นที่อยู่ของนเฬรุยักษ์ เขตเมืองเวรัญชา (Thai Tripitakas: 23/11/219) พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในป่าไม้ทองกวาว หมู่บ้านนฬกปานะ แคว้นโกศล (Thai Tripitakas: 13/166/186)

พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าไผ่ เขตเมืองกิมิลา (Thai Tripitakas: 19/986/465) พระผู้มีพระภาคประทับอยู่บนที่ลาดใบไม้ในสีสปาวัน (ป่าไม้สีเสียด) ใกล้ทางเดินของโค เขตกรุงอาฬวี (Thai Tripitakas: 20/35/189) พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าเภสกฬามิคทายวัน (ป่าไม้เพกา) นครสุงสุมารคีระ แคว้นภัคคะ (Thai Tripitakas: 22/16/436) พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นโกศลฯ ทอดพระเนตรเห็นป่าสาละใหญ่ ณ สถานที่แห่งหนึ่ง จึงทรงแวะลงจากทางเสด็จเข้าไปสู่ป่าสาละนั้น (Thai Tripitakas: 22/180/304) พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ต้นไทรต้นหนึ่งชื่อว่าสุประดิษฐเจดีย์ในสวนตาลหนุ่ม เขตกรุงราชคฤห์ (Thai Tripitakas: 4/65/55)

1.2 พืชพรรณที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ ในพระไตรปิฎกมักจะปรากฏข้อความเกี่ยวป่าหรือโคนไม้ โดยปรากฏชื่อป่าหลายแห่ง เช่น ป่าลุมพินี(สถานที่ประสูติ) ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน(สถานที่แสดงปฐมเทศนา) ป่ามหาวัน ป่าโคสิงคสาลวัน ป่าสาลวัน ป่าพลิหรณะ ป่าชาติยาวัน ป่าติกัณฑกีวัน ป่าเภสกฬามิคทายวัน ป่าอัญชนวัน ป่าอันธวัน ป่าอิจฉานังคลวัน ป่าสีตวัน สีสปาวัน(ป่าไม้สีเสียด) ป่าไม้ทองกวาว ป่ากรรณิการ์ ฯลฯ อัมพวันหรือสวนมะม่วง เช่น สวนมะม่วงของหมอชีวกโกมารภัจหรือชีวกัมพวัน เขตกรุงราชคฤห์ (Thai Tripitakas: 23/26/270) สวนอัมพวันของนายจุนทกัมมารบุตร เขตกรุงปาวา (Thai Tripitakas: 25/75/325) สวนมะม่วงของปาวาริกเศรษฐี เขตเมืองนาลันทา (Thai Tripitakas: 9/481/213) อัมพวัน ใกล้ฝั่งแม่น้ำอจิรวดี ด้านเหนือหมู่บ้านมนสากฏะ แคว้นโกศล (Thai Tripitakas: 9/518/230) พระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่เสด็จถึงกรุงเวสาลี ประทับอยู่ที่อัมพปาลีวัน ในเชิงอรรถได้อธิบายว่า อัมพปาลีวัน หมายถึงสวนมะม่วงของหญิงคณิกาชื่ออัมพปาลี ซึ่งถวายเป็นที่พักแด่สงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน (Thai Tripitakas: 10/160/104) ตลอดจนสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับสาวก ภิกษุ ภิกษุณี เช่น พระสารีบุตรกล่าวว่า ป่าโคสิงคสาลวันเป็นสถานที่น่ารื่นรมย์ ราตรีแจ่มกระจ่าง ไม้สาละบานสะพรั่งทั่วทุกต้น กลิ่นดุจกลิ่นทิพย์ย่อมฟุ้งไป (Thai Tripitakas: 12/333/367) พระเอกวิหาริยเถระกล่าวถึงสภาพของป่าว่า ป่าใหญ่ น่ารื่นรมย์ ร่มรื่น มีดอกไม้บานสะพรั่ง กลิ่นดอกไม้หอมฟุ้ง ดารดาษด้วยดอกโกสุม (Thai Tripitakas: 26/537-546/434) อุบลวรรณาภิกษุณีครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวรฯ ได้ยืนอยู่ที่โคนต้นสาละซึ่งมีดอกบานสะพรั่งต้นหนึ่ง (Thai Tripitakas: 15/166/222)

ข้อความเกี่ยวกับสถานที่และบรรยากาศที่เกี่ยวข้องกับพืชพรรณ เช่น เราควรอยู่ในเสนาสนะเช่นนี้ คือ อารามเจดีย์ วนเจดีย์ รุกขเจดีย์ โดยมีการอธิบายเพิ่มเติมในเชิงอรรถว่า อารามเจดีย์หมายถึงสถานที่ที่งดงามด้วยไม้ดอกและไม้ผล ที่เรียกว่า เจดีย์ เพราะเป็นสถานที่กระทำให้วิจิตรทำให้น่าบูชา วนเจดีย์หมายถึงชายป่าที่ต้องนำเครื่องพลีกรรมไปสังเวย ป่าสุภควันและป่าที่ตั้งศาลเป็นที่สถิตของเทวดาเป็นต้น รุกขเจดีย์หมายถึงต้นไม้ใหญ่ที่คนเคารพบูชาใกล้ปากทางเข้าหมู่บ้านหรือนิคมเป็นต้น (Thai Tripitakas: 12/49/40) พระเวฬุวันเป็นวัดแห่งแรก พระเจ้าพิมพิสารถวายอุทยานเวฬุวัน พระพุทธเจ้าทรงรับอารามและประทับอยู่ พระเขมาเถรีกล่าวถึงพระเวฬุวัน เป็นสถานที่น่ารื่นรมย์ เป็นสถานที่น่าเพลิดเพลินยินดี เป็นที่สบายตา มีสวนดอกไม้ที่แย้มบาน มีเสียงนกร้อง สงัดจากเสียงอย่างอื่น ไม่พลุกพล่าน ประดับไปด้วยที่จงกรม แถวแห่งกุฎีและมณฑป เรียงรายไปด้วยพระโยคีผู้บำเพ็ญเพียร ปฏิบัติดีอยู่ในป่าที่น่ารื่นรมย์ (Thai Tripitakas: 33/329-340/431-432) พระเชตวัน เขตกรุงสาวัตถี อนาถบิณฑิกคหบดีได้เห็นพระอุทยานของเจ้าเชตราชกุมาร เป็นสถานที่เหมาะ

จึงเข้าเฝ้าเจ้าเชตราชกุมารขอประทานพระอุทยานเพื่อจัดสร้างพระอารามถวายพระพุทธเจ้า เจ้าเชตราชกุมารขอร่วมถวายด้วย (Thai Tripitakas: 7/307/117-119) สังเกตได้ว่าวัดทั้งสองแห่งเป็นการนำพื้นที่อุทยานเดิมมาสร้างเป็นวัด ซึ่งลักษณะของอุทยาน เป็นสถานที่น่ารื่นรมย์ มีสภาพแวดล้อม เป็นป่า มีต้นไม้ สวนดอกไม้

1.3 พืชพรรณที่ปรากฏในชาดกเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของวิมานและอาศรม ชาดกเป็นแหล่งข้อมูลที่ปรากฏชื่อพืชพรรณเป็นจำนวนมาก มีการบรรยายถึงพืชพรรณชนิดต่างๆ ที่ขึ้นอยู่ในบริเวณวิมานและพื้นที่ใกล้เคียง ทั้งไม้ดอกที่ออกดอกบานสะพรั่งส่งกลิ่นหอมและไม้ผลที่ออกผลงอกงาม เช่น เปสวตีวิมาน บรรยายถึงลักษณะวิมานที่อบอวลไปด้วยกลิ่นหอมระรื่นแห่งไม้ชั้นเลิศนานาพันธุ์ ได้แก่ ดอกปทุม ดอกโกมุท ดอกอุบล ดอกจงกลนี ดอกคัดเค้า ดอกชบา ดอกอังกาบ ดอกรัง ดอกอโศก แย้มกลีบบานสะพรั่งส่งกลิ่นหอมระรื่น สระโบกขรณีน่ารื่นรมย์ เรียงรายไปด้วยต้นหูกวาง ขนุนสำปะลอและต้นไม้มีกลิ่นหอม มีทั้งไม้เลื้อยชูดอกออกช่อบานสะพรั่ง (Thai Tripitakas: 26/649-650/72) วิหารวิมาน ดื่นดาดด้วยบัวหลวงหลากชนิด มีบัวขาวรายล้อม ยามลมรำเพยพัดก็โชยกลิ่นหอม มีรุกขชาตินานาชนิด คือต้นหว้า ต้นขนุน ต้นตาล ต้นมะพร้าว และป่าไม้เกิดเองตามธรรมชาติ (Thai Tripitakas: 26/740-741/86)

สภาพแวดล้อมของอาศรม มีการบรรยายถึงพืชพรรณชนิดต่างๆ ที่ขึ้นอยู่ในบริเวณอาศรมและพื้นที่ใกล้เคียง ทั้งไม้ดอกที่ออกดอกบานสะพรั่งส่งกลิ่นหอมและไม้ผลที่ออกผลงอกงาม ตัวอย่างเช่น ในเวสสันดรชาดกกล่าวถึงสภาพแวดล้อมบริเวณอาศรมที่ประทับของพระเวสสันดร เต็มไปด้วยพืชพรรณนานาชนิด ออกผล ออกดอก ส่งกลิ่นหอม ได้แก่ ขนุน สมอไทย มะขามป้อม โพธิ และพุทรา มะพลับทอง ไทร ผลอุ่น ผลจันทน์ ต้นตาล ต้นมะพร้าว และต้นอินทผาลัม ไม้โมกมัน โกฐสะค้าน บุนนาค บุนนาคเขา มะเกลือ รักดำ ไทรใหญ่ หงอนไก่ ไม้โมกหลวง ไม้สน ไม้ช่อ กระจับ (Thai Tripitakas: 28/493-495/1983-1996) หมู่ไม้ตะแบก หูกวาง ไม้ตะเคียน ไม้รัง ไม้สะคร้อและย่านทรายอ่อนไหวไปตามลม ดอกกุ่มร่วงหล่น หญ้าแพรก ต้นมะม่วง ชมพู่ มะขวิด และมะเดื่อมีผลสุก ดอกปทุมและดอกอุบล อุบลเขียว อุบลขาว และอุบลแดง ดอกปทุมสีขาว อุบลขาว จงกลนี และผักทอดยอด ต้นกระทุ่ม ต้นแคฝอย และต้นทองหลาง ต้นปรู ไม้ซาก ไม้ปาริชาติ ต้นกากะทิง ต้นซึก ต้นแคขาว บัวบก ต้นคนทีสอ ต้นคนที ต้นเขมา และต้นประดู่ ต้นมะคำไก่ ไม้มะชาง ต้นแก้ว ต้นมะรุม การะเกด กรรณิการ์ และชบา ต้นรกฟ้า ต้นอินทนิล ต้นกระท้อน และต้นทองกวาว ไม้มะรื่น ตีนเป็ด กล้วย ต้นคำฝอย นมแมว คนทา ประดู่ลาย และสลอด ต้นมะไฟ ต้นงิ้ว ช้างน้าว พุดขาว กฤษณา โกฐเขมา และโกฐสอ ผลิดอกบานสะพรั่ง ตะไคร้ ถั่วเขียว ถั่วราชมาส สาหร่าย และสันตะวา สีเสียดเทศ เต่าร้าง และผักทอดยอด ต้นราชพฤกษ์ ดอกอัญชันเขียว อัญชันขาว และกุ่มแดง อบเชยและแมงลัก ฟักแฟง แตง น้ำเต้า ผักกาด กระเทียม ต้นเหลาชะโอน ผักสามหาว เถาโคกกระออม นมตำเลีย เถาหญ้านาง เถาชะเอม ไม้อโศก ต้นเทียน บอระเพ็ดไฟ ชิงช้าชาลี ว่านหางช้าง อังกาบ เถาพลู และมะลิซ้อน ต้นทองกวาวเครือ ต้นก้างปลา กำยาน คัดเค้า ชะเอม มะลิเลื้อย มะลิธรรมดา ชบา บัวบก ต้นแคฝอย ฝ้ายทะเล และกรรณิการ์ ชะเอมต้น ชะเอมเครือ กำยาน ประยงค์ เนระพูสี แห้วหมู สัตตบุษย์ สมุลแว้ง พิมเสน สามสิบ กฤษณา เถากระไดลิง บัวบก โกฐขาว กระทุ่มเลือด ต้นหนาด ขมิ้น แก้มหอม หรดาล กำคูณ สมพิเภก ไคร้เครือ การะบูร และกลิงคุก (Thai Tripitakas: 28/500-504/2024-2061) ข้าวฟ่าง ลูกเดือย ข้าวสาลี อ้อย (Thai Tripitakas: 28/507/2083)

การบรรยายถึงลักษณะพืชพรรณ เช่น ต้นไทรย้อยต้นหนึ่ง มีร่มหนาทึบดี เขียวชอุ่มคล้ายสีเมฆ ทั้งสีและสัณฐานก็คล้ายเมฆ (Thai Tripitakas: 26/666/277) ภูเขาเนสารทกะอันมากไปด้วยหมู่ต้นโมกมัน และต้นอ้อยช้าง เป็นขุนเขาที่สมบูรณ์ด้วยร่มเงาและน้ำ ปกคลุมไปด้วยพุ่มไม้และเถาวัลย์นานาพันธุ์ (Thai Tripitakas: 26/115/345) ภูมิภาคเรียงรายไปด้วยแนวต้นกุ่ม น่ารื่นรมย์ใจ (Thai Tripitakas: 26/1065/513) ในชาดก ภาค 2 (Thai Tripitakas: 28) นอกจากปรากฏชื่อพืชพรรณหลากหลายชนิดแล้ว ยังมีการระบุถึงสภาพแวดล้อมที่มีพืชพรรณชนิดเดียวกันอยู่เป็นจำนวนมาก ได้แก่ สวนมะม่วง สวนต้นหว้า สวนขนุนสำปะลอ สวนมะพร้าว

1.4 พืชพรรณที่มีการนำมาใช้ประโยชน์ เป็นเครื่องใช้ อาหาร น้ำและยา รวมทั้งส่วนของพืชพรรณ เช่นใบดอกผลนำมาเป็นเครื่องบูชา ยกตัวอย่างเช่น ไม้เท้าทำด้วยไม้มะเดื่อ เขียงเท้าใบเป้ง บาตรไม้จันทน์ พืชพรรณที่เป็นยาปรากฏอยู่ในมูลาทิเภสัชชกถา ว่าด้วยทรงอนุญาตเครื่องยามีรากไม้ น้ำฝาด ใบไม้ ผลไม้ ยางไม้ เป็นต้น ได้แก่ รากไม้ที่เป็นยา คือ ขมิ้น ขิงสด ว่านน้ำ ว่านเปราะ อุตพิต ข่า แฝก แห้วหมู หรือรากไม้ที่เป็นยาชนิดอื่นที่มีอยู่ น้ำฝาดที่เป็นยา คือ น้ำฝาดสะเดา น้ำฝาดโมกมัน น้ำฝาดขี้กา น้ำฝาดบอระเพ็ด น้ำฝาดกระถินพิมาน หรือน้ำฝาดที่เป็นยาชนิดอื่นที่มีอยู่ ใบไม้ที่เป็นยา คือ ใบสะเดา ใบโมกมัน ใบขี้กา ใบแมงลัก ใบฝ้าย หรือใบไม้ที่เป็นยาชนิดอื่นที่มีอยู่ ผลไม้ที่เป็นยา คือ ลูกพิลังคะ ดีปลี พริก สมอไทย สมอพิเภก มะขามป้อม ผลโกฐ หรือผลไม้ที่เป็นยาชนิดอื่นที่มีอยู่ ยางไม้ที่เป็นยา คือ หิงคุ ยางเคี่ยวจากหิงคุ ยางเคี่ยวจากเปลือกหิงคุ ยางจากยอดตันตกะ ยางจากใบตันตกะ ยางเคี่ยวจากก้านตันตกะ กำยาน หรือยางที่เป็นยาชนิดอื่นที่มีอยู่ (Thai Tripitakas: 5/263/46-48) พืชพรรณที่เป็นน้ำดื่มปรากฏในพระวินัยปิฎกที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตน้ำอัฏฐบาน คือ 1.น้ำมะม่วง 2.น้ำหว้า 3.น้ำกล้วยมีเมล็ด 4.น้ำกล้วยไม่มีเมล็ด 5.น้ำมะซาง 6.น้ำลูกจันทน์หรือองุ่น 7.น้ำเหง้าบัว 8.น้ำมะปรางหรือลิ้นจี่ ทรงอนุญาตน้ำผลไม้ทุกชนิด เว้นน้ำต้มเมล็ดข้าวเปลือก ทรงอนุญาตน้ำใบไม้ทุกชนิด เว้นน้ำผักดอง ทรงอนุญาตน้ำดอกไม้ทุกชนิด เว้นน้ำดอกมะซาง ทรงอนุญาตน้ำอ้อยสด (Thai Tripitakas: 5/300/131-132) ตัวอย่างการบูชาพระพุทธเจ้าด้วยส่วนของพืชพรรณ เช่น ข้าพเจ้าได้เก็บดอกกรรณิการ์มาทำเป็นร่ม ได้ทำเพดานดอกไม้บูชาพระพุทธเจ้า (Thai Tripitakas: 32/332/24) ข้าพเจ้าได้เห็นพระศาสดาพระนามว่าวิปัสสี ผู้ส่องโลกให้สว่างฯ จึงยกดอกแคฝอยขึ้นบูชาพระองค์ (Thai Tripitakas: 32/453/7) เลือกเก็บดอกบุนนาคนั้น ซึ่งมีกลิ่นหอมยิ่งนักแล้ว ก่อสถูปที่กองทรายบูชาพระพุทธเจ้า (Thai Tripitakas: 32/47/325) หรือการบูชาพระพุทธเจ้าและต้นโพธิ์ ข้าพเจ้าได้ถือดอกโกสุมและน้ำไปโปรยและรดที่ต้นโพธิ์ (Thai Tripitakas: 32/235/47)

1.5 พืชพรรณที่เกี่ยวข้องกับคำสอนและการเปรียบเทียบ ในพระไตรปิฎกปรากฏข้อธรรมคำสอนที่เปรียบเปรยกับพืชพรรณ หรือยกพืชพรรณมาประกอบการอธิบายธรรม เช่น เปรียบเหมือนบุรุษผู้เก็บไม้สักแห้งมาก่อไฟให้ลุกโพลงขึ้น ต่อมาบุรุษอีกคนหนึ่งเก็บไม้สาละแห้งฯ ไม้มะม่วงแห้งฯ ไม้มะเดื่อแห้งฯ เปลว สี แสง ของไฟที่เกิดขึ้นมาจากไม้ต่างๆ กันนั้น ไม่มีความแตกต่างกันเลย (Thai Tripitakas: 13/380/465-466) เปรียบเหมือนต้นสาละ ต้นตะแบก หรือต้นสะคร้อ ถูกเถาย่านทราย 3 ชนิด คลุมยอด พันรอบต้น ย่อมถึงความเสื่อม (Thai Tripitakas: 20/70/276) ขอบาปธรรมอย่าได้ฆ่าท่านเหมือนขุยไผ่ฆ่าต้นไผ่เลย (Thai Tripitakas: 27/212/570) ตถาคตละรส คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะได้หมดสิ้น ตัดรากถอนโคนเหมือน

ต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว (Thai Tripitakas: 1/3/3) เป็นพระพุทธเจ้าในโลก แต่ไม่ติดอยู่กับโลก เหมือนดอกบัวหลวงไม่เปียกน้ำ (Thai Tripitakas: 22/501/43) เปรียบเหมือนดอกผักตบที่เขียว เปรียบเหมือนดอกกรรณิการ์ที่เหลือง เปรียบเหมือนดอกชบาที่แดง (Thai Tripitakas: 11/349-350/338)

การเปรียบเทียบพืชพรรณกับร่างกายหรือสิ่งต่างๆ เช่น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้มีพระฉวีวรรณดังทองคำ มีพระลักษณะอันประเสริฐ 32 ประการ ดุจต้นพญาไม้สาละที่มีดอกบานสะพรั่ง (Thai Tripitakas: 33/22/79) พระสถูปรัตนะสูงได้ 7 โยชน์ ซึ่งมีความรุ่งเรืองเหมือนดวงอาทิตย์ และเหมือนต้นพญาไม้สาละที่กำลังมีดอกบานสะพรั่ง (Thai Tripitkas: 33/255/489) ฟันของเราสวยงามนัก เหมือนสีหน่อตูมของต้นกล้วย (Thai Tripitakas: 26/260/597) มีเรือนร่างงามดังต้นคนทามีดอกบานสะพรั่งอยู่บนยอดเขา ดังเครือทับทิมมีดอกบานแล้ว ดังต้นแคฝอยมีดอกบานสะพรั่งภายในเกาะ มีร่างกายลูบไล้ด้วยจุรณแก่นจันทน์ (Thai Tripitakas: 26/298-299/604) ซูบซีดไปเหมือนต้นอ้อที่ถูกตัด (Thai Tripitakas: 27/35/475)

วัตถุประสงค์ที่ 2 วิเคราะห์พืชพรรณในเชิงภูมิสถาปัตยกรรม งานภูมิสถาปัตยกรรมเกิดจากการจัดองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ การใช้พืชพรรณ น้ำ เนินดินและสภาพภูมิประเทศ โครงสร้างอื่นๆ งานบางประเภทอาจมีองค์ประกอบที่เสริมเพิ่มเติม เช่น กรวด หิน ประติมากรรม สิ่งตกแต่งอื่นๆ นำมาจัดโดยใช้ทฤษฎีศิลปะทฤษฎีออกแบบ ทฤษฎีจัดองค์ประกอบ (Arayanimitsakul, 2015a) พืชพรรณจึงถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในงานภูมิสถาปัตยกรรม ในการเลือกใช้จะพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพหรือรูปร่างหน้าตาเป็นหลัก ขนาด สัดส่วน สี รูปทรง ลักษณะภาพรวมของลำต้น กิ่ง ก้านและใบ ตลอดจนรูปร่างลักษณะของพืชพรรณที่สัมพันธ์กับที่ว่าง (Space) การวิเคราะห์พืชพรรณจากพระไตรปิฎกในเชิงงานภูมิสถาปัตยกรรมแบ่งเป็น 2 หัวข้อคือ การจำแนกพืชพรรณ และพืชพรรณที่สัมพันธ์กับที่ว่างและการใช้งาน

2.1 การจำแนกพืชพรรณ การจำแนกพืชพรรณเพื่อการใช้งานด้านภูมิสถาปัตยกรรมแบ่งตามลักษณะทางกายภาพได้ 5 ประเภท ได้แก่ (1) ไม้ยืนต้น (Tree) คือ พืชที่มีเนื้อไม้ มีลำต้นเดียวตั้งตรงขึ้นไปจากพื้นดินจนถึงความสูงระดับหนึ่งจึงแตกกิ่งแผ่ออก มีความสูง มีอายุยืนหลายปี อาจแบ่งเป็นไม้ผลัดใบและไม่ผลัดใบ สามารถใช้ประโยชน์ในการให้ร่มเงา ช่วยบังสายตา กันลม (2) ไม้พุ่ม (Shrub) คือ พืชที่มีเนื้อไม้แต่มีขนาดเล็กกว่าไม้ยืนต้น แตกกิ่งก้านในระดับใกล้ผิวดิน ดูเป็นกอหรือเป็นพุ่ม มีความสูงตั้งแต่ 0.50 เมตร ขึ้นไป สามารถปลูกเป็นกลุ่มเป็นแนว แสดงอาณาเขต บังสายตา ตกแต่งบริเวณ (3) ไม้คลุมดิน (Groundcover) คือ พืชที่มีลำต้นอยู่ในระดับต่ำ เจริญเติบโตในแนวราบและเลื้อยปกคลุมดิน มีทั้งอายุยืนและไม้ล้มลุก สามารถปลูกคลุมพื้นที่ให้สวยงาม ลดการกัดเซาะพังทลายของดิน รักษาความอุดมสมบูรณ์ของหน้าดิน (4) ไม้เลื้อยไม้เถา (Vine or Liana) คือ พืชที่ต้องการสิ่งค้ำจุน ใช้ลำต้นหรือกิ่งก้านเกาะยึดเหนี่ยวเพื่อการเจริญเติบโต มักจะเจริญเติบโตในแนวยาว สามารถปลูกไปกับซุ้ม ระแนง หรือโครงสร้าง เพื่อสร้างร่มเงาหรือบังสายตา (5) ไม้น้ำ (Aquatic Plant) คือ พืชที่เจริญเติบโตในน้ำ ชายน้ำ ริมน้ำ (Arayanimitsakul, 2015b; Veesommai, Siriphanich, Menakanit, and Pichakum, 1999) รายชื่อพืชพรรณที่รวบรวมได้จากพระไตรปิฎก 232 ชนิด สามารถจำแนกตามประเภทในการใช้งานด้านภูมิสถาปัตยกรรมได้ ดังนี้

ไม้ยืนต้น 107 ชนิด ได้แก่ กรรณิการ์เขา กระถินพิมาน กระท้อน กระทุ่ม กระเบา กร่าง กฤษณา กากะทิง กลิงคุก การบูร กำยาน กุ่ม กุ่มบก เกด โกฐ ขนุน ขนุนสำปะลอ ขานาง คำ แคขาว แคฝอย งิ้ว

จันหรือจันทน์ จันทน์กระพ้อ จันทน์แดง จำปา จิกหรือมุจลินท์ เฉียง ชมพู่ ช้างน้าว ซาก ซึกหรือพฤกษ์ ดีหมี ตะโก ตะเคียน ตะแบก ตาเสือ ตีนเป็ด ทองกวาว ทองหลางหรือปาริฉัตร ไทร ไทรย้อย นิโครธ บุนนาค บุนนาคเขา ประดู่ ประดู่ลาย ปรู ฝ้ายทะเล พิกุล พุทรา เพกา โพหรือโพธิ์หรืออัสสัตถพฤกษ์หรืออัสสัตถะ มณฑารพ มะกล่ำ มะกอก มะเกลือ มะขวิด มะขามป้อม มะคำไก่ มะซาง มะเดื่อ มะตูม มะปราง มะพลับ มะเฟือง มะไฟ มะม่วง มะรื่น มะรุม มะหาด โมกมัน โมกหลวง ย่านทรายต้น รกฟ้า รกฟ้าขาว รักดำ รัง ราชพฤกษ์ ลำดวน ลิ้นจี่ เลียบ สน สมอไทย สมอพิเภก สมุลแว้ง สะคร้อ สะเดา สัก สาละ สีเสียด หมากเม่า หมาก หอมหรือหมากหอมควาย หว้า หูกวาง อบเชย อโศก อ้อยช้าง อินทนิล อุโลก ตาล เต่าร้าง เป้ง ไผ่ มะพร้าว เหลาชะโอน อินทผาลัม

ไม้พุ่ม 68 ชนิด ได้แก่ กรรณิการ์ กระเทียม กล้วย กะลัมพัก ก้างปลา การะเกด กาหลง กุหลาบ แก้มหอม แก้ว โกฐเขมา โกฐสอ โกสุม ขมิ้น ข่า ข้าว ข้าวฟ่าง ข้าวสาลี ขิง เข็ม คนทา คนทีเขมา คนทีสอ คัดเค้า คำฝอย งา ชบาหรือชบาช้อน ชะเอม ตะไคร้ ถั่ว ถั่วเหลือง ถั่วแระ ทับทิม เทียน นมแมว เนระพูสี ประยงค์ ฝ้าย แฝกหรือแฝกหอมหรือหญ้าแฝก พริก พิมเสน พิลังคะ พุดขาว มะเขือพวง มะงั่ว มะลิหรือมะลิช้อน แมงลัก ยี่โถ รัก ราชดัด ละหุ่ง ลำเจียก เล็บเหยี่ยว ลูกเดือย โลดทะนง ว่านหางช้าง สลอด หงอนไก่ หญ้าคา หญ้าดอกเลา หญ้าปล้อง หนาด หิงคุหรือมหาหิงคุ์ อ้อ อ้อย อ้อยแขมหรือแขม อังกาบ อุตพิต

ไม้คลุมดิน 8 ชนิด ได้แก่ ดอกดิน บัวบก ผักกาด ว่านเปราะ หญ้ามุงกระต่าย หญ้าแพรก หอม แห้วหมู

ไม้เลื้อยไม้เถา 30 ชนิด ได้แก่ กระไดลิง กระดิ่งทอง ขี้กา เครือเถาหรือเครือเถาหลง โคกกระออม ไคร้เครือ ชะเอมเครือ ชิงช้าชาลี ดีปลี แตง ถั่วเขียว ถั่วดำ ถั่วป่า ถั่วราชมาส เถาพลู ทองกวาวเครือ นมตำเลีย น้ำเต้า บอระเพ็ด ฟักแฟง มะลิเลื้อย มันเทศ มันมือเสือ มันอ้อน ย่านทรายเถา วารี สามสิบ หญ้านาง องุ่น อัญชัน

ไม้น้ำ 12 ชนิด ได้แก่ กระจับ ผักตบหรือผักสามหาว ผักบุ้งหรือผักบุ้งล้อมหรือผักทอดยอด ว่านน้ำ สันตะวา สาหร่าย บัวหลวงหรือปทุมหรือสัตตบุษย์หรืออุบล บุณฑริกหรือบัวขาว โกมุท จงกลนี บัวขาบ บัวเผื่อน

พืชพรรณที่ปรากฏชื่อแต่ไม่สามารถสืบค้นข้อมูลเพื่อระบุหรือจำแนก 7 ชนิด ได้แก่ กำคูณ ช่อ ตันตกะ รุจา หรดาล อาลกา อุตตลี

พืชพรรณที่มีจำนวนมากที่สุดคือ ไม้ยืนต้น คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 46 ของรายชื่อพืชพรรณทั้งหมดที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พืชพรรณชนิดอื่นๆ ได้แก่ ไม้พุ่ม ร้อยละ 29 ไม้เลื้อยไม้เถา ร้อยละ 13 ไม้น้ำ ร้อยละ 5 ไม้คลุมดิน ร้อยละ 4

2.2 พืชพรรณที่สัมพันธ์กับที่ว่างและการใช้งาน เป็นการจัดพืชพรรณเพื่อสร้างการใช้ประโยชน์พื้นที่และสร้างบรรยากาศให้แก่สภาพแวดล้อม ข้อมูลพืชพรรณที่ปรากฏในพระไตรปิฎกสามารถนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับที่ว่างในลักษณะของการใช้งานได้ ดังนี้

บริเวณโคนต้นไม้ โคนไม้ใหญ่ ใต้ต้นไม้ บริเวณร่มเงาของต้นไม้ เป็นการสร้างพื้นที่ใช้สอยด้วยไม้ยืนต้นแล้วเข้าไปใช้งาน เช่น การตรัสรู้ใต้ต้นไม้ของพระพุทธเจ้า การนั่งเจริญภาวนาใต้ต้นไม้ การนั่งฟังธรรมหรือ

สนทนาธรรมใต้ต้นไม้ การนั่งพักใต้ต้นไม้ ฯลฯ พืชพรรณที่เหมาะสมจึงมีลักษณะเป็นไม้ยืนต้นที่มีขนาดใหญ่พอทรงพุ่มแผ่กว้าง ให้ร่มเงา ไม่มีอันตราย กิ่งไม่เปราะ ไม่มีผลหรือดอกร่วงหล่นมากนัก หรือมีการร่วงหล่นตามฤดูกาลที่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เช่น กากะทิง กุ่มบก ขานาง แคฝอย จำปา จิก ช้าวน้าว ซึก ตะเคียน ทองกวาว ทองหลาง ไทร นิโครธ ประดู่ โพ มะกล่ำ มะขามป้อม มะเดื่อ มะตูม มะพลับ มะม่วง รกฟ้า รัง เลียบ สน สะเดา สาละ สีเสียด หว้า อ้อยช้าง ไผ่

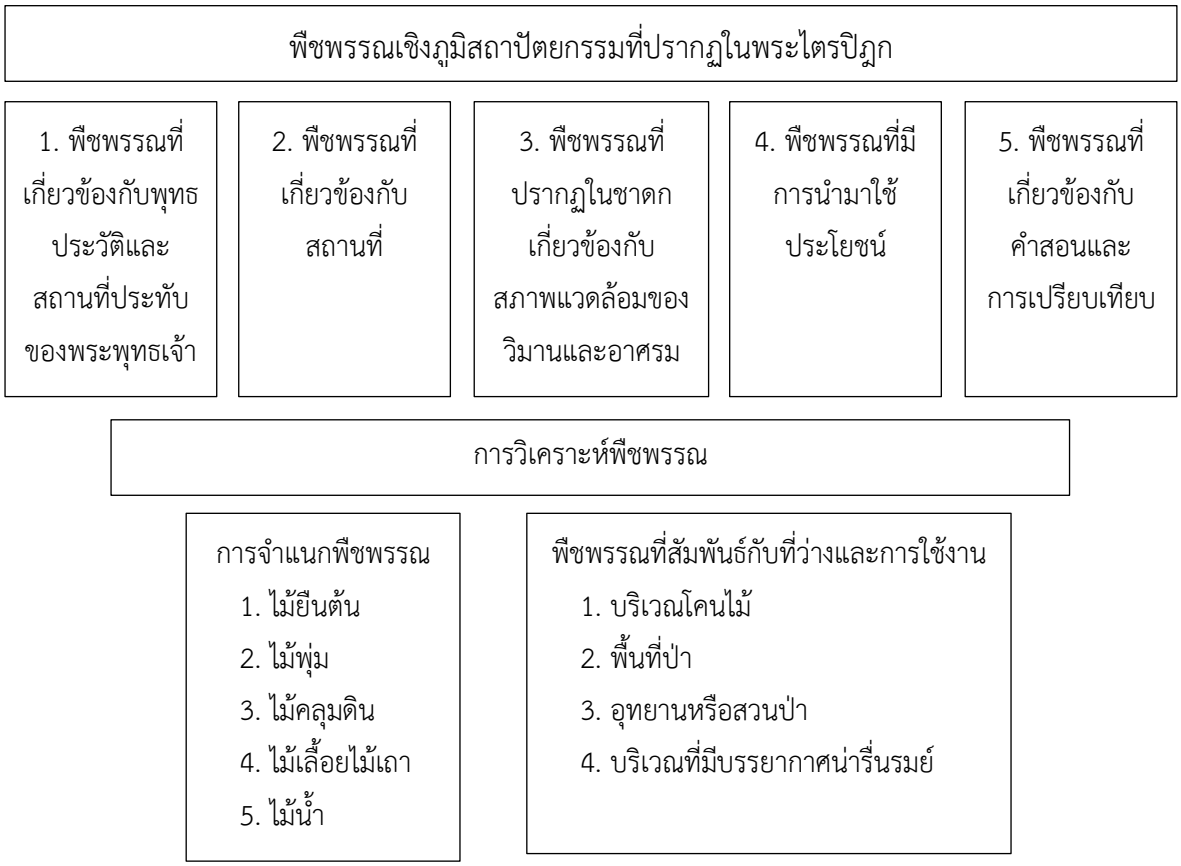
พื้นที่ที่มีลักษณะเป็นป่า มีขนาดใหญ่ขึ้น มีบริเวณกว้างขวาง ประกอบด้วยกลุ่มพืชพรรณชนิดเดียว หรือโดดเด่นด้วยพืชพรรณชนิดเดียวเป็นหลัก มีลักษณะเป็นไม้ยืนต้น เจริญเติบโตเป็นกลุ่ม ระยะใกล้พอที่ทรงพุ่มชนกัน สามารถสร้างร่มเงา ช่วยพรางแสงแดด มีความร่มรื่น ทำให้สามารถเข้าไปใช้งานในพื้นที่ได้ พักอาศัย ชั่วคราว นั่งพัก นั่งเจริญภาวนา นั่งฟังธรรมหรือสนทนาธรรม เช่น ป่าสาละ ป่ามะม่วง ป่าไผ่ ป่าเพกา ป่าสีเสียด ป่าทองกวาว ป่าตะเคียน ป่ากรรณิการ์ สวนมะม่วง สวนมะพลับ สวนกรรณิการ์

พื้นที่ที่มีลักษณะแบบอุทยานหรือสวนป่า พื้นที่ขนาดใหญ่ มีความหลากหลายของพืชพรรณ มีร่มเงาร่มรื่น เย็นสบาย บรรยากาศรื่นรมย์ อาศัยบรรยากาศของกลุ่มพืชพรรณทั้งไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้คลุมดิน ไม้เลื้อย ไม้เถา ไม้น้ำ ใช้งานเป็นที่อยู่ ที่ปฏิบัติธรรม ดังเช่นวัดในสมัยพุทธกาลที่นำเอาที่อุทยานเดิมมาพัฒนาสร้างเป็นวัด

พื้นที่และบรรยากาศที่น่ารื่นรมย์ ด้วยความหลากหลายของพืชพรรณ ประดับพื้นที่ ทั้งไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้คลุมดิน ไม้เลื้อยไม้เถา ไม้น้ำ ใช้เป็นที่อยู่อาศัย ที่ปฏิบัติธรรม ดังเช่นสภาพแวดล้อมของอาศรม ทั้งยังมีการระบุชื่อชนิดของพืชพรรณนานาชนิด ที่มีการออกดอก ออกผล ส่งกลิ่นหอม เสริมสร้างบรรยากาศให้งดงาม การจำแนกพืชพรรณและการวิเคราะห์พืชพรรณที่สัมพันธ์กับที่ว่างและการใช้งาน จะสะดวกต่อการเลือกไปใช้ในงานภูมิสถาปัตยกรรมที่เป็นการนำพืชพรรณมาใช้ในการออกแบบวางผังพื้นที่ภายนอกอาคาร ผังบริเวณ การสร้างพื้นที่ลักษณะต่างๆ สร้างความเป็นส่วนตัว สร้างทัศนภาพ ควบคุมการมองเห็น ควบคุมการสัญจร รวมทั้งการนำพืชพรรณมาใช้เพื่อรักษาธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ลดการกร่อนและพังทลายของดิน ลดเสียงรบกวน ลดแสงจ้าแสงสะท้อน บังแดด บังลม กรองฝุ่นละออง สร้างสภาวะน่าสบาย สร้างร่มเงา ช่วยประหยัดพลังงาน ตลอดจนการนำพืชพรรณมาใช้เพื่อผลทางสุนทรียภาพ สร้างความงาม เสริมบรรยากาศที่ดี (Arayanimitsakul, 2015b) ทั้งนี้ ยังมีปัจจัยอื่นที่ต้องพิจารณาควบคู่กัน ไม่ว่าจะเป็นสภาพพื้นที่ สภาพอากาศ ดิน น้ำ นิเวศวิทยาของพืชพรรณแต่ละชนิด ฯลฯ ตลอดจนคุณลักษณะของพืชพรรณที่เป็นสิ่งมีชีวิต มีการเจริญเติบโตมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้การนำพืชพรรณมาใช้เกิดประโยชน์ในการใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ในด้านพืชพรรณในเชิงภูมิสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

รูปภาพที่ 1 องค์ความรู้ในด้านพืชพรรณในเชิงภูมิสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

การศึกษาพืชพรรณที่ปรากฏในพระไตรปิฎกพบความหลากหลายของชนิดและการใช้งาน เมื่อนำมาจัดกลุ่มพบว่า พืชพรรณกลุ่มที่ 1-3 มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานภูมิสถาปัตยกรรมโดยตรง เป็นลักษณะของการจัดสภาพแวดล้อม บริเวณ พื้นที่ เสริมสร้างบรรยากาศ สามารถนำไปสู่การวิเคราะห์การใช้ประโยชน์จากพืชพรรณที่สัมพันธ์กับการใช้งานพื้นที่หรือการออกแบบพืชพรรณ พืชพรรณกลุ่มที่ 4-5 ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานภูมิสถาปัตยกรรม แต่สามารถวิเคราะห์การใช้พืชพรรณในเชิงสัญลักษณ์ สื่อการเรียนรู้ การระลึกถึงหลักธรรมคำสอน ระลึกถึงพระพุทธเจ้า หรือเรื่องราวที่เชื่อมโยงได้

การวิเคราะห์พืชพรรณในเชิงภูมิสถาปัตยกรรม เป็นการจำแนกชนิดพืชพรรณโดยพิจารณาจากสภาพกายภาพเป็นหลักเพื่อผลทางการใช้งานด้านภูมิสถาปัตยกรรม ได้แก่ ไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้คลุมดิน ไม้เลื้อยไม้เถา และไม้น้ำ สามารถนำไปประกอบการพิจารณาเพื่อการเลือกใช้ในงานออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมได้ต่อไป การวิเคราะห์พืชพรรณที่สัมพันธ์กับที่ว่างและการใช้งาน ประกอบด้วย บริเวณโคนไม้ พื้นที่ป่า อุทยานหรือสวนป่า และบริเวณที่มีบรรยากาศน่ารื่นรมย์ แสดงให้เห็นถึงการจัดพืชพรรณเพื่อสร้างการใช้ประโยชน์พื้นที่และสร้าง

บรรยากาศให้แก่สภาพแวดล้อม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการใช้ประโยชน์จากไม้ยืนต้นที่มีขนาดสูงและใหญ่พอ ทรงพุ่มแผ่กว้าง ให้ร่มเงา ไม่มีอันตราย แล้วเข้าไปใช้งานบริเวณโคนต้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า พืชพรรณหลากหลายชนิดในบริบทที่แตกต่างกันไป สามารถแบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม คือ พืชพรรณที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติและสถานที่ประทับของพระพุทธเจ้า พืชพรรณที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ พืชพรรณที่ปรากฏในชาดกเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของวิมานและอาศรม พืชพรรณที่มีการนำมาใช้ประโยชน์ พืชพรรณที่เกี่ยวข้องกับคำสอนและการเปรียบเทียบ ซึ่งเป็นการจัดกลุ่มโดยอิงกับลักษณะทางกายภาพและการใช้ประโยชน์ที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมเป็นหลักเพื่อสามารถนำไปวิเคราะห์ในเชิงภูมิสถาปัตยกรรมได้ต่อไป สอดคล้องกับหลักการออกแบบพืชพรรณในงานภูมิสถาปัตยกรรมที่พิจารณาเลือกใช้พืชพรรณจากประโยชน์ใช้สอย ช่วยสร้างภาวะน่าสบายสำหรับมนุษย์ในการใช้งานกลางแจ้ง ป้องกันแสงแดดและลม คุณลักษณะเด่นของพืชพรรณที่สามารถเป็นจุดสนใจ ตลอดจนพืชพรรณกับการเป็นแหล่งอาหาร แหล่งอาศัย วัสดุ เป็นส่วนนึงของระบบบนิเวศ (Harris, and Dines, 1998)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า เน้นที่การจำแนกพืชพรรณเพื่อผลในการใช้งาน โดยแหล่งข้อมูลหลักที่ใช้ในการตรวจสอบชื่อและชนิดคือ หนังสือชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย (Smitinand, 2014) ที่มีทั้งชื่อสามัญ ชื่อพฤษกศาสตร์ ชื่อวงศ์ สามารถอ้างอิงได้ตามหลักวิชาการ เนื่องจากชื่อพืชพรรณในพระไตรปิฎกปรากฏเป็นชื่อสามัญ บางกรณีเป็นชื่อพ้อง จึงจำเป็นต้องตรวจสอบเพื่อจะได้จำแนกชนิดได้ถูกต้องครบถ้วนมากที่สุด นอกจากนี้ รายชื่อพืชพรรณส่วนใหญ่ยังสอดคล้องกับรายชื่อพืชพรรณจากหนังสือสมุนไพรในพระไตรปิฎก (Klinhom, 2018) ที่มีการศึกษาพืชพรรณในพระไตรปิฎก จำแนกตามหลักชื่อวิทยาศาสตร์ และแจกแจงชื่อพืชแต่ละชนิด ส่วนการจำแนกพืชพรรณตามลักษณะทางกายภาพแบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่ ไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้คลุมดิน ไม้เลื้อยไม้เถา และไม้น้ำ สอดคล้องกับการจำแนกพืชพรรณในงานภูมิสถาปัตยกรรมของ Arayanimitsakul (2015a) และ Veesommai, Siriphanich, Menakanit, and Pichakum (1999) แต่ต่างจากการจำแนกพืชพรรณในพระไตรปิฎกที่จำแนกตามการเกิดหรืองอก แบ่งเป็น 5 ชนิด คือ จากเหง้า จากลำต้น จากตา จากยอด จากเมล็ด (Thai Tripitakas: 2/90-91/278-279) นอกจากนี้ พืชพรรณที่พบเป็นจำนวนมากที่สุดคือไม้ยืนต้น สอดคล้องกับข้อมูลจากพระไตรปิฎกที่มักจะกล่าวถึงที่ประทับของพระพุทธเจ้าและสถานที่ต่างๆ โดยอิงกับชื่อไม้ยืนต้น ทั้งที่เป็นไม้ยืนต้นชนิดเดียวต้นเดียวและกลุ่มของไม้ยืนต้นในลักษณะป่าและสวน นอกจากนี้ การวิเคราะห์พืชพรรณจากพระไตรปิฎกในเชิงความสัมพันธ์กับที่ว่างและการใช้งาน ประกอบด้วย บริเวณโคนไม้ พื้นที่ป่า อุทยานหรือสวนป่า และบริเวณที่มีบรรยากาศน่ารื่นรมย์ แสดงให้เห็นถึงการจัดพืชพรรณเพื่อสร้างการใช้ประโยชน์พื้นที่และสร้างบรรยากาศให้แก่สภาพแวดล้อม ตามหลักการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม ดังที่ Siriphanich (2015) ระบุถึงการใช้ต้นไม้เชื่อมต่อที่ว่าง ทำให้เกิดพื้นที่เฉพาะเพื่อการใช้งาน บ่งบอกขอบเขตได้ชัดเจน แบ่งที่ว่างขนาดใหญ่ให้เป็นที่ว่างย่อย คล้ายการสร้างห้องโดยมีทรงพุ่มของต้นไม้ทำหน้าที่คล้ายหลังคา

สรุป

บทความวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์พืชพรรณในเชิงภูมิสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เพื่อศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับพืชพรรณที่ปรากฏในพระไตรปิฎก และเพื่อวิเคราะห์พืชพรรณในเชิงภูมิสถาปัตยกรรม ผลการวิจัยพบว่า ในพระไตรปิฎกปรากฏข้อมูลเกี่ยวกับพืชพรรณหลากหลายชนิดในบริบทที่แตกต่างกันไป สามารถจัดกลุ่มโดยอิงกับลักษณะทางกายภาพหรือสภาพแวดล้อมเป็นหลัก แบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม คือ (1) พืชพรรณที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติและสถานที่ประทับของพระพุทธเจ้า (2) พืชพรรณที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ (3) พืชพรรณที่ปรากฏในชาดกเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของวิมานและอาศรม (4) พืชพรรณที่มีการนำมาใช้ประโยชน์เป็นเครื่องใช้ อาหาร น้ำ ยา หรืออื่นๆ (5) พืชพรรณที่เกี่ยวข้องกับคำสอนและการเปรียบเทียบ โดยพืชพรรณกลุ่มที่ 1-3 มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานภูมิสถาปัตยกรรมโดยตรง เป็นลักษณะของการจัดสภาพแวดล้อม บริเวณ พื้นที่ เสริมสร้างบรรยากาศ สามารถนำไปสู่การวิเคราะห์การใช้ประโยชน์จากพืชพรรณที่สัมพันธ์กับการใช้งานพื้นที่หรือการออกแบบพืชพรรณ ส่วนพืชพรรณกลุ่มที่ 4-5 ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานภูมิสถาปัตยกรรม แต่สามารถวิเคราะห์การใช้พืชพรรณในเชิงสัญลักษณ์ สื่อการเรียนรู้ การระลึกถึงพระพุทธเจ้าและหลักธรรมคำสอน หรือเรื่องราวที่เชื่อมโยงได้ นอกจากนี้ ยังรวบรวมรายชื่อพืชพรรณที่ปรากฏในพระไตรปิฎกได้ทั้งสิ้น 232 ชนิด ส่วนการวิเคราะห์พืชพรรณในเชิงงานภูมิสถาปัตยกรรม เน้นที่การจำแนกพืชพรรณเพื่อผลในการใช้งาน แบ่งได้ 5 ประเภท ตามลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ ไม้ยืนต้น 107 ชนิด ไม้พุ่ม 68 ชนิด ไม้คลุมดิน 8 ชนิด ไม้เลื้อยไม้เถา 30 ชนิด และไม้น้ำ 12 ชนิด พืชพรรณที่พบเป็นจำนวนมากที่สุดคือไม้ยืนต้น ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎก มักจะมีการเข้าไปใช้งานใต้ไม้ยืนต้นหรือบริเวณโคนต้น เช่น การตรัสรู้ใต้ไม้ยืนต้น การนั่งเจริญภาวนา การนั่งฟังธรรมหรือสนทนาธรรม การนั่งพัก ฯลฯ การวิเคราะห์พืชพรรณที่สัมพันธ์กับที่ว่างและการใช้งาน ประกอบด้วย บริเวณโคนไม้ พื้นที่ป่า อุทยานหรือสวนป่า และบริเวณที่มีบรรยากาศน่ารื่นรมย์ แสดงให้เห็นถึงการจัดพืชพรรณเพื่อสร้างการใช้ประโยชน์พื้นที่และสร้างบรรยากาศให้แก่สภาพแวดล้อม ทั้งที่เกิดจากไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ต้นเดียว ไม้ยืนต้นชนิดเดียวกันที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไม้ยืนต้นหลากหลายชนิดที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไปจนถึงการใช้พืชพรรณหลากหลายชนิดเพื่อสร้างบรรยากาศ องค์ความรู้จากการวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ด้านการออกแบบพืชพรรณ ที่จะสามารถนำไปใช้ในการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมหรือการปรับภูมิทัศน์วัดหรือสถานที่ในพระพุทธศาสนาได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ข้อมูลพืชพรรณในพระไตรปิฎกที่จัดกลุ่มตามลักษณะการใช้งาน สามารถเป็นข้อมูลหรือตัวอย่างการใช้พืชพรรณในบริบทต่างๆ นำไปใช้ในการออกแบบปรับภูมิทัศน์วัดหรือสถานที่เนื่องในพระพุทธศาสนา

1.2 รายชื่อและชนิดพืชพรรณ การจำแนกประเภท สามารถเป็นข้อมูลเพื่อการเลือกนำไปใช้ในการออกแบบพืชพรรณในการปรับภูมิทัศน์วัดหรือสถานที่เนื่องในพระพุทธศาสนา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ศึกษารายละเอียดของพืชพรรณแต่ละชนิด เหมาะกับสภาพแวดล้อมและการใช้งานแบบใด

2.2 แนวทางการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมสำหรับวัดหรือสถานที่เนื่องในพระพุทธศาสนา

References

Arayanimitsakul, C. (2015a). *Introduction to Landscape Architecture*. Bangkok: CU Print.

_____. (2015b). *Plants in Landscape Architecture*. Bangkok: CU Print.

Boonkham, D. (2009). *Site Planning and Site Work*. Bangkok: Chula Press.

Cheykiwong, U. (2008). *Trees in Buddhism*. Bangkok: Sermpanya.

Harris, C. M. (2006). *Dictionary of Architecture & Construction*. (4th ed). New York: McGraw-Hill.

Harris, C. W., & Dines, N. T. (1998). Time-Saver Standards for Landscape Architecture: Design and Construction Data. (2nd ed). U.S.A.: McGraw-Hill.

Klinhom, U. (2018). *Herbs in Tipitaka*. Bangkok: Thai Holistic Health Foundation.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.

Nanakorn, W. (2019). *Plants in Buddhist History*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.

Sawangying, S. (2010). *The Study of the Doctrinal Consummation Regarding the Trees in Buddhist Texts*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Siriphanich, S. (2015). *Fundamental Landscape.* (2nd ed). Nakhonpathom: Faculty of Agriculture at Kamphaeng Saen and Department of Horticulture, Faculty of Agriculture at Kamphaeng Saen, Kasetsart University Kamphaeng Saen Campus.

Smitinand, T. (2014). *Thai Plant Names*. (Revised ed). Bangkok: Forest Herbarium, Forest and Plant Conservation Research Office, Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation.

Sukawattana, K. (1995). *Thai Garden*. Bangkok: ESP Print.

Veesommai, U., Siriphanich, S., Menakanit, A., & Pichakum, N. (1999). *Plants for Landscape Architecture in Thailand*. (2nd ed). Bangkok: Thai Association of Landscape Architects.

ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นผู้ประกอบการ ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมขององค์การที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานด้านการเงินของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม*

The Casual Relationship between Corporate Entrepreneurship, Organizational Creativity, Organizational Innovation and Financial Performance in Small and Medium Enterprises

[1]ณรงค์ศักดิ์ ธงอาษา, กิตติมา จึงสุวดี และ ธรรมวิมล สุขเสริม

[1]Narongsak Thongarsa, Kittima Cheungsuvadee and Thumwimon Sukserm

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[1]Ubon Ratchathani Rajabhat Univercity, Thailand.

[1]Corresponing Author's Email: narongshk.tG58@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสอดคล้องของแบบจำลองเชิงโครงสร้างจากการทบทวนวรรณกรรมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 2) ศึกษาแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างความเป็นผู้ประกอบการขององค์การ ความคิดสร้างสรรค์ในองค์การ นวัตกรรมขององค์การ และผลการดำเนินงานด้านการเงินขององค์การธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริหารระดับกลาง-สูงที่ทำงานในบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ จำนวน 4,760 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามพารามิเตอร์ ซึ่งมีจำนวน 51 พารามิเตอร์ ตามเกณฑ์ของ Hair ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 336 คน ด้วยเทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์รูปแบบสมการโครงสร้างเชิงเส้น

ผลการวิจัยพบว่า 1) แบบจำลองเชิงโครงสร้าง มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง χ^2 =55.082, df= 51, χ^2/df=1.020, p=0.433, RMSEA= 0.008, GFI=0.978, AGFI=0.957, CFI=1.000 2) ความเป็นผู้ประกอบการในองค์การ มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานทางการเงินขององค์การ ความเป็นผู้ประกอบการในองค์การ มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความคิดสร้างสรรค์ในองค์การและนวัตกรรมขององค์การ ความคิดสร้างสรรค์ในองค์การ มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อนวัตกรรมองค์การ ความคิดสร้างสรรค์ในองค์การ มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานทางการเงินขององค์การ

*Received January 27, 2021; Revised March 10, 2022; Accepted March 15, 2022

ความคิดสร้างสรรค์ในองค์การมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อนวัตกรรมองค์การ และนวัตกรรมองค์การ มีอิทธิพลทางตรงเชิงลบต่อผลการดำเนินงานทางการเงินขององค์การ

คำสำคัญ: ผู้ประกอบการ; ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมขององค์การ; ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the congruence of structural model based on literature review with empirical evidence; and 2) to explore the casual relationships between corporate entrepreneurship, organizational creativity, organizational innovation, and financial performance in small and medium enterprises. The population of the study included 4,760 middle- and upper-level executives at firms listed on the Alternative Investment Market (MAI). A sample size of 336 was determined using Hair's criteria and 51 parameters chosen by multi-stage sampling. The research tool was a questionnaire. The statistics used were percentage, mean, standard deviation, confirmatory factor analysis, and structural equation modeling.

From the study, the following results are found: 1) The structural model is found to be compatible with empirical data using the item-objective congruence index, which is as follows: $\chi 2$ = 55.082, df = 51, $\chi 2/df$ = 1.020, p = 0.433, RMSEA = 0.008, GFI = 0.978, AGFI = 0.957, CFI = 1.000. 2) Corporate entrepreneurship has direct influence on the financial performance of the organization as well as organizational creativity and innovation. Organizational creativity has direct influence on organizational innovation. Organizational creativity has direct influence on the financial performance of organization. Organizational creativity has direct influence on organizational innovation while organizational innovation has negative influence on the financial performance of organization.

Keywords: Entrepreneur; Organizational Creativity and Innovation; Small and Medium Enterprises

บทนำ

ในเศรษฐกิจยุคนี้ องค์การต้องมีความสามารถในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนสินค้าและบริการ ในระยะสั้นให้มีผลกำไร ส่วนระยะยาวต้องสามารถสร้างความสามารถในการแข่งขันได้ด้วย นวัตกรรมว่าด้วยการสร้างสรรค์สินค้าและบริการใหม่ ๆ เริ่มมีความสำคัญเพิ่มขึ้นต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืนขององค์การ ซึ่งองค์การธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and medium enterprises: SMEs)

มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ ทั้งระดับประเทศและระดับท้องถิ่น (Gretzinger et al. 2010) จากข้อมูลของ Policy Guidebook for SME Development in Asia and The Pacific ระบุว่า ในกลุ่มประเทศที่มีรายได้สูง องค์การธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศร้อยละ 51 โดย SMEs เป็นแรงสนับสนุนให้ภาพรวมของระบบเศรษฐกิจ ได้รับการพัฒนาให้เติบโตอย่างมั่นคง มีการจ้างงานกระจายไปในแต่ละธุรกิจอย่างหลากหลาย ส่วนในประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศอินเดียและจีน มีองค์การธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจำนวนมาก ทำให้เกิดการกระจายธุรกิจ การค้าและการจ้างงานอย่างกว้างขวาง

ในส่วนของประเทศไทย ปี 2562 องค์การธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีจำนวนผู้ประกอบการ SME ประมาณ 3.08 ล้านราย มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม 7.41 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 46.31 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross domestic product: GDP) มีการจ้างงาน จำนวน 13.95 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 85.60 ของจำนวนแรงงานทั้งหมด (The office of Small and Medium Enterprises Promotion, 2019) ตามแผนการส่งเสริม SME ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560-2564) ของสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มุ่งเน้นการพัฒนา SMEs ให้มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของ SMEs ต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ ให้อยู่ที่ร้อยละ 50 ภายในปี 2564 โดยส่งเสริมให้เข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ (Market for Alternative Investment: mai) เพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์การยกระดับศักยภาพวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยยกระดับวิสาหกิจขนาดย่อม ไปสู่วิสาหกิจขนาดกลาง (Small to Medium) จึงมีการจัดตั้งตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ (Market for Alternative Investment: เอ็ม เอ ไอ) เป็นตลาดหลักทรัพย์แห่งที่สอง ของประเทศไทย ก่อตั้งเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2542 และเปิดทำการซื้อขายวันแรก เมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2544 มีจุดประสงค์การทำงานโดยทั่วไป เหมือนกับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) คือ ทำหน้าที่เป็นตลาดทุน เพื่อให้กิจการต่างๆ สามารถระดมเงินทุนที่มีต้นทุนทางการเงินต่ำจากสาธารณะได้ แต่ตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ (เอ็ม เอ ไอ) จะเน้นไปที่กิจการขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and medium enterprise: SMEs) และกิจการเกี่ยวกับนวัตกรรม เพื่อเปิดโอกาสให้กิจการขนาดเล็ก ที่ไม่สามารถเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) ให้มีหนทางในการระดมทุน ที่มีต้นทุนทางการเงินต่ำ รวมทั้งสนับสนุนอุตสาหกรรมการร่วมลงทุน (Venture capital) เพื่อเพิ่มจำนวนบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ มีวิสัยทัศน์ โอกาสใหม่ของธุรกิจ ในการเติบโตระยะยาวอย่างมีคุณภาพ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการและธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนเติบโตอย่างยั่งยืน ด้วยความโปร่งใส มีการกำกับดูแลกิจการที่ดี มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม บริษัทจดทะเบียนใน เอ็ม เอ ไอ จำนวน 163 บริษัท คิดเป็น 95% จากทั้งหมด 171 บริษัท (ไม่รวมบริษัทในกลุ่มที่เข้าข่ายอาจถูกเพิกถอน หรือ NC บริษัทที่ปิดงบไม่ตรงงวดและบริษัทที่นำส่งงบไม่ทันตามกำหนด) นำส่งผลการดำเนินงานรอบ 6 เดือนแรก ของปี 2563 สิ้นสุดวันที่ 30 มิถุนายน 2563 พบ บจ. ที่รายงานผลกำไรสุทธิจำนวน 99 บริษัท คิดเป็น 61% ของบริษัทที่นำส่งผลการดำเนินงานทั้งหมดผลประกอบการ บจ. เอ็ม เอ ไอ ครึ่งปีแรก มียอดขายรวม 82,540 ล้านบาท ลดลง 7.9% จากช่วงเดียวกันของปีก่อน ต้นทุนรวม 64,705 ล้านบาท ลดลง 8.2% มีกำไรจากการดำเนินงาน (Operating Profit) 3,068 ล้านบาท ลดลง

8.3% ทั้งนี้พบบาง บจ. มีการบันทึกผลขาดทุนจากรายการพิเศษระดับกว่าพันล้านบาท ทำให้กำไรสุทธิรวมอยู่ที่ 1,086 ล้านบาท ลดลง 73.0% สำหรับความสามารถในการทำกำไร บจ.มีอัตรากำไรขั้นต้นทรงตัวอยู่ที่ 21.6% อัตรากำไรจากการดำเนินงานทรงตัวอยู่ที่ 3.7% และอัตรากำไรสุทธิลดลงจาก 4.3% เป็น 1.3% สอดคล้องกับการลดลงของกำไรสุทธิ ภาพรวมผลการดำเนินงานครึ่งปีแรก บจ. ส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 จากการปิดชั่วคราวของช่องทางการจัดจำหน่าย การชะลอคำสั่งซื้อ การเลื่อนกิจกรรมตามนโยบายควบคุมการแพร่ระบาด ส่งผลให้ยอดขายรวมในครึ่งปีแรกลดลง อย่างไรก็ตามกลุ่มบจ. สามารถควบคุมต้นทุนและค่าใช้จ่ายได้ดีขึ้น ทำให้ยังคงรักษาอัตราความสามารถในการทำกำไรไว้ได้ และพบ 3 กลุ่มอุตสาหกรรมที่ยังคงรักษาการเติบโตของกำไรสุทธิ คือ กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร กลุ่มสินค้าอุตสาหกรรม และกลุ่มเทคโนโลยี

จากการศึกษาในต่างประเทศที่ผ่านมา พบว่า ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างความเป็นผู้ประกอบการในองค์การกับผลการดำเนินงานทางการเงิน (Jahanshahi, Nawaser and Brem, 2018) ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างความคิดสร้างสรรค์ในองค์การกับผลการดำเนินงานทางการเงิน (Kuratko, 2011; Iqbal, Rasheed, Khan, and Siddiqi, 2020; Kallio et al. 2015) ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างนวัตกรรมขององค์การกับผลการดำเนินงานทางการเงิน (Lin, Qu, and Hu, 2020; Dukeov et al. 2020; Hijal-Moghrabi, Sabharwal, and Ramanathan, 2020) และความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในองค์การ กับผลการดำเนินงานทางการเงิน (Han, and Park, 2017; Shahzad at al. 2016; Yunis, El-Kassar, and Tarhini, 2017) อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศไทย ยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวข้องโดยตรงเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างความเป็นผู้ประกอบการในองค์การ ความคิดสร้างสรรค์ในองค์การ นวัตกรรมขององค์การกับผลการดำเนินงานทางการเงิน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาแบบจำลองความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นผู้ประกอบการในองค์การ ความคิดสร้างสรรค์ในองค์การ (Organizational creativity: OC) นวัตกรรมขององค์การ (Organizational innovation: OI) ต่อผลการดำเนินงานทางการเงิน (Financial performance: FP) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและยกระดับองค์การธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางด้านธุรกิจ ลดความเสี่ยงด้านต้นทุน เพื่อให้มีความสามารถในการแข่งขันและอยู่รอดได้อย่างยั่งยืน ในระยะยาว โดยการศึกษาประชากรที่เป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ ที่ถือเป็นตัวแทนขององค์การธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ที่ประสบความสำเร็จและได้รับการยอมรับแล้วในระดับหนึ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสอดคล้องของแบบจำลองเชิงโครงสร้างจากการทบทวนวรรณกรรมกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างความเป็นผู้ประกอบการในองค์การ ความคิดสร้างสรรค์ในองค์การ นวัตกรรมขององค์การ และผลการดำเนินงานทางการเงินของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเอกสารและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยได้ทำการศึกษาและทบทวนวรรณ ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องได้แก่ ความเป็นผู้ประกอบการในองค์การ ความคิดสร้างสรรค์ในองค์การ นวัตกรรมขององค์การ และผลการดำเนินงานทางการเงินของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม แล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อสร้างโมเดลโครงสร้างความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลหรือกลุ่มประชากร ซึ่งประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือผู้บริหารระดับกลางถึงสูง ที่ทำงานในบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ จำนวน 4,760 คน ซึ่งผู้บริหารระดับกลางขึ้นไป หมายถึง ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร กรรมการผู้จัดการ รอง/ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ ผู้อำนวยการ หัวหน้าศูนย์ ผู้จัดการแผนก หรือหัวหน้าสายงานซึ่งมีเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดขนาดของตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยให้มีผู้ตอบแบบสอบถามอย่างน้อย 5-20 คนต่อ 1 พารามิเตอร์ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 336 ตัวอย่าง ซึ่งมีวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multiple Random Sampling) โดยเลือกตัวแทนผู้ให้ข้อมูลของแต่ละองค์การ ได้แก่ ผู้บริหารระดับกลางขึ้นไป (Middle Management Level) จาก 8 หมวดธุรกิจ ได้แก่ ได้แก่ 1. เกษตรและอุตสาหกรอาหาร 2. สินค้าอุปโภคบริโภค 3. ธุรกิจการเงิน 4. สินค้าอุตสาหกรรม 5. อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง 6. ทรัพยากร 7. บริการ 8. เทคโนโลยี

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา โดยครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่พัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรม ซึ่งแบบสอบถามผ่านการตรวจสอบคุณภาพ ตามเทคนิค Index of Item Objective Congruence (IOC) คัดเลือกคำถามที่ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 60 % ขึ้นไป หรือมีค่าความสอดคล้อง 0.60-1.00 ขึ้นไป นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) จำนวน 40 ชุด จากนั้นนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาท (Cronbach’s Alpha coefficcient) พบว่า เครื่องมือที่พัฒนาขึ้น มีค่าความเชื่อมั่น อยู่ระหว่าง 0.60-0.90 ซึ่งเป็นค่าที่ยอมรับได้

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวมข้อมูลใช้การส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์และใช้แบบสอบถามออนไลน์ โดยส่งจำนวนรวมทั้งสิ้น 500 ชุด ได้แบบสอบถามกลับคืนมา นำมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ โดยตัดข้อมูลที่ขาดหายของตัวอย่างทั้งหมด ทำให้คงเหลือแบบสอบที่สมบูรณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์ จำนวน 336 ชุด

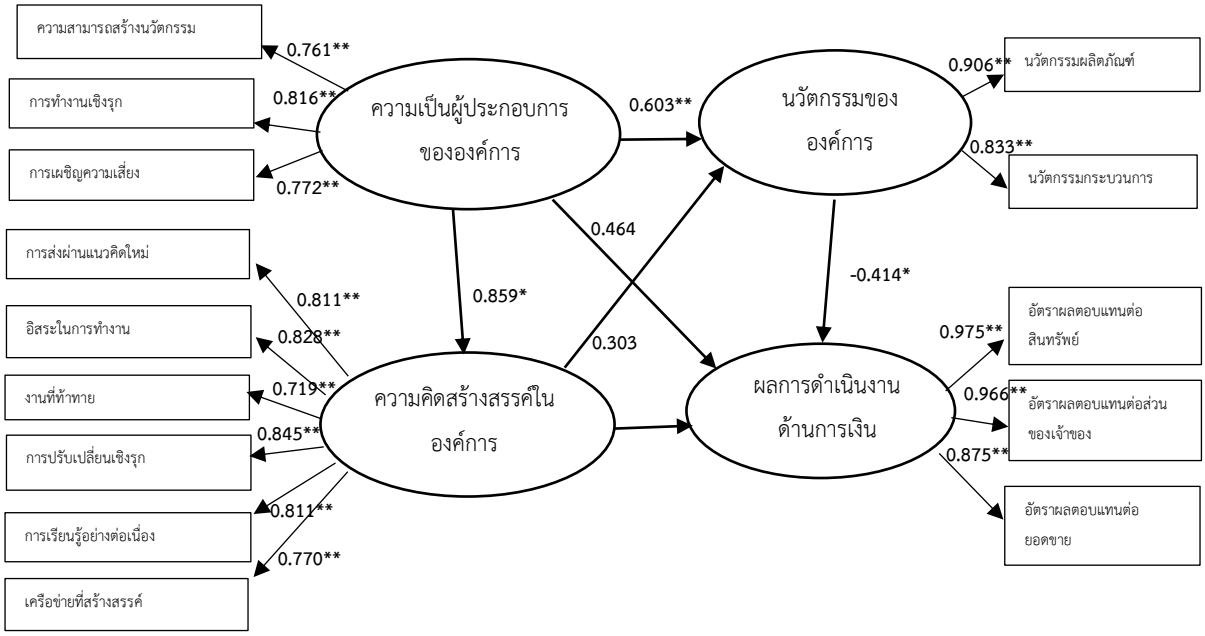
ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษาด้านเอกสารและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อสร้างโมเดลโครงสร้าง นำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและวิเคราะห์การแจกแจงของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเบ้ ความโด่ง โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for windows version 26 นำไปการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์รูปแบบสมการโครงสร้างเชิงเส้น โดยพบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ความเป็นผู้ประกอบการขององค์การมีอิทธิพลทางตรงต่อความคิดสร้างสรรค์ในองค์การ ความ

เป็นผู้ประกอบการขององค์การมีอิทธิพลทางตรงต่อนวัตกรรมขององค์การ ความคิดสร้างสรรค์ขององค์การมีอิทธิพลเชิงบวกต่อนวัตกรรมขององค์การ ความเป็นผู้ประกอบการขององค์การมีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานทางการเงิน ความคิดสร้างสรรค์ในองค์การมีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานทางการเงินขององค์การ นวัตกรรมขององค์การ มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานทางการเงิน

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล มีผลการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองจากการทบทวนวรรณกรรมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังแสดงในรูปภาพที่ 1

Chi-Square =55.082, df= 51, CMIN/df=1.020, p=0.433, RMSEA= 0.008, GFI=0.978, AGFI=0.957, CFI=1.000

* หมายถึง p < 0.05, ** หมายถึง p< 0.01

รูปภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์สอดคล้องของแบบจำลองเชิงสาเหตุความเป็นผู้ประกอบการขององค์การกับข้อมูลเชิงประจักษ์

จากรูปภาพที่ 1 พบว่า แบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างความเป็นผู้ประกอบการ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมขององค์การ และผลการดำเนินงานด้านการเงินของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยโมเดลมีความเหมาะสมพอดีในเกณฑ์ที่ดี (χ^2 =55.082, df= 51, χ^2/df=1.020, p=0.433, RMSEA= 0.008, GFI=0.978, AGFI=0.957, CFI=1.000)

ความเป็นผู้ประกอบการในองค์การมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความคิดสร้างสรรค์ในองค์การ และนวัตกรรมขององค์การ เป็นไปตามสมมติฐานที่ได้จากการทบทวนวรรณ โดยพบว่าความสามารถในการสร้างนวัตกรรมของบุคลากรในองค์การ ได้แก่ การค้นหาโอกาส แนวคิด หรือสิ่งใหม่ที่มีคุณค่า และการนำสิ่งค้นพบใหม่ที่มีคุณค่านั้น ไปสร้างเป็นนวัตกรรมที่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาด โดยนำไปสู่การค้นหาโอกาส แนวคิด หรือสิ่งใหม่ที่จะเป็นประโยชน์ต่อองค์การ ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ นับว่าเป็นการทำงานเชิงรุก โดยต้องเกิดจากการผสมผสานระหว่างทรัพยากรที่มีอยู่กับสภาพแวดล้อมภายในให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ ผ่านการตั้งคำถาม ด้วยสติปัญญา ข้อมูล ความต้องการของตลาด เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้รวมถึงการกล้าเผชิญความเสี่ยงบนความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อมองค์การ และกล้าคิดกล้าทำ จนทำให้สามารถค้นพบสิ่งใหม่ที่มีคุณค่า ส่วนการนำสิ่งใหม่ที่มีคุณค่าที่ค้นพบและเลือกสรรแล้วไปสร้างเป็นนวัตกรรม เป็นทักษะที่สำคัญอีกประการของผู้ประกอบการ ดังนั้น ความคิดสร้างสรรค์ในองค์การจึงถือเป็นทักษะที่จำเป็นของผู้ประกอบการที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การ

ความคิดสร้างสรรค์ในองค์การมีส่วนทำให้เกิดนวัตกรรมขององค์การ โดยนวัตกรรมเป็นโอกาสที่สามารถสร้างความสำเร็จและความมั่งคั่งให้แก่องค์กร การสร้างนวัตกรรมต้องอาศัยปัจจัยสำคัญที่สุด คือ ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานได้อย่างอิสระ โดยบุคลากรในองค์การสามารถแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจในความรับผิดชอบตามหน้าที่ได้ด้วยตนเอง ในการนำทรัพยากรขององค์การมาใช้งานอย่างเหมาะสม เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดและสร้างมูลค่าให้แก่องค์การจนเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ต้องอาศัยการส่งผ่านแนวคิดใหม่ ๆ ด้วยจัดเวทีประชุม และเปิดพื้นที่ผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อสร้างนวัตกรรมและบริการใหม่ ๆ โดยถือเป็นงานที่ท้าทายความรู้ ทักษะ ความสามารถของบุคลากรในองค์การ และเป็นการปรับเปลี่ยนเชิงรุก ทำให้ปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการทำงานที่ดีขึ้น รวมทั้งองค์การต้องสนับสนุนให้บุคลากรมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเอง เพื่อตอบสนองแก่ความต้องการของลูกค้าเสมอ นอกจากนี้องค์การต้องมีการสร้างเครือข่ายที่สร้างสรรค์ ซึ่งใช้ประโยชน์จากเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นกับลูกค้า คู่ค้า หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์การในการสร้างนวัตกรรมและบริการใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน โดยนวัตกรรมมีความสำคัญมากต่อความมั่นคงและมั่งคั่งของบริษัท ผู้บริหารและบุคลากรต้องมีคุณสมบัติในการใช้ความคิดได้อย่างสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์การ นวัตกรรมขององค์การนั้น เกิดจากองค์การใช้ความพยายามในการปรับปรุงและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่และกระบวนการการทำงานใหม่ ๆ จึงถือเป็นองค์ประกอบของนวัตกรรมขององค์การ 2 ด้าน คือ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมกระบวนการ ซึ่งองค์การที่มุ่งพัฒนาผลิตภัณฑ์และกระบวนการ โดยสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมกระบวนการใหม่อาจส่งผลให้องค์การมีต้นทุนทางการเงินเพิ่มขึ้น จึงทำให้ผลการดำเนินงานทางการเงินขององค์การลดลง จึงทำให้ผลการวิจัยนี้ออกมาเป็นอิทธิพลเชิงลบต่อผลการดำเนินงานทางการเงิน แต่ในการดำเนินงานดังกล่าวนั้น องค์การต้องวางแผนการดำเนินงานเพื่อลดต้นทุนลง และใช้เงินทุนในการดำเนินการที่ต่ำกว่า เพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดได้ในระยะยาว

นวัตกรรมขององค์การนั้น เกิดจากองค์การใช้ความพยายามในการปรับปรุงและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่และกระบวนการการทำงานใหม่ ๆ จึงถือเป็นองค์ประกอบของนวัตกรรมขององค์การ 2 ด้าน คือ นวัตกรรม

ผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมกระบวนการ ซึ่งองค์การที่มุ่งพัฒนาผลิตภัณฑ์และกระบวนการ โดยสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมกระบวนการใหม่อาจส่งผลให้องค์การมีต้นทุนทางการเงินเพิ่มขึ้น จึงทำให้ผลการดำเนินงานทางการเงินขององค์การลดลง จึงทำให้ผลการวิจัยนี้ออกมาเป็นอิทธิพลเชิงลบต่อผลการดำเนินงานทางการเงิน แต่ในการดำเนินงานดังกล่าวนั้น องค์การต้องวางแผนการดำเนินงานเพื่อลดต้นทุนลง และใช้เงินทุนในการดำเนินการที่ต่ำกว่า เพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดได้ในระยะยาว

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงและผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นผู้ประกอบการ ความคิดสร้างสรรค์ในองค์การ นวัตกรรมองค์การ และผลการดำเนินงานทางการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ จากรูปภาพที่ 2 สรุปผลการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
	ขนาดความสัมพันธ์	ผลการทดสอบ
สมมติฐานที่ 1 ความเป็นผู้ประกอบการขององค์การ มีอิทธิพลทางตรงต่อความคิดสร้างสรรค์ในองค์การ	0.859**	ยอมรับ
สมมติฐานที่ 2 ความเป็นผู้ประกอบการขององค์การ มีอิทธิพลทางตรงต่อนวัตกรรมขององค์การ	0.603**	ยอมรับ
สมมติฐานที่ 3 ความคิดสร้างสรรค์ขององค์การ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อนวัตกรรมขององค์การ	0.305*	ยอมรับ
สมมติฐานที่ 4 ความเป็นผู้ประกอบการขององค์การ มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานทางการเงิน	0.464*	ยอมรับ
สมมติฐานที่ 5 ความคิดสร้างสรรค์ในองค์การ มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานทางการเงินขององค์การ	0.411*	ยอมรับ
สมมติฐานที่ 6 นวัตกรรมขององค์การ มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานทางการเงิน	-0.414*	ปฏิเสธ

* หมายถึง $p < 0.05$, ** หมายถึง $p< 0.01$

จากตารางที่ 1 ผลการตรวจสอบอิทธิพลทางตรงของแบบจำลองเชิงสาเหตุความเป็นผู้ประกอบการขององค์การ พบว่า สมมติฐานข้อที่ 1 ข้อที่ 2 และข้อที่ 4 ความเป็นผู้ประกอบการขององค์การมีอิทธิพลทางตรงต่อความคิดสร้างสรรค์ในองค์การ นวัตกรรมขององค์การ และผลการดำเนินงานทางการเงิน ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้เห็นว่า ความเป็นผู้ประกอบการในองค์การมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความคิดสร้างในองค์การ นวัตกรรมขององค์การ และผลการดำเนินงานทางการเงิน และเป็นการยอมรับสมมติฐาน ทั้ง 3 ข้อ สมมติฐานข้อที่ 3 และข้อที่ 5 ความคิดสร้างสรรค์ขององค์การมีอิทธิพลทางตรงต่อนวัตกรรมขององค์การ และผลการดำเนินงานทางการเงินขององค์การ ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้เห็นว่า ความคิดสร้างสรรค์ของ

องค์การมีอิทธิพลเชิงบวกต่อนวัตกรรมขององค์การ และผลการดำเนินงานทางการเงินขององค์การ และเป็นการยอมรับสมมติฐาน ทั้ง 2 ข้อ ส่วนสมมติฐานข้อที่ 6 นวัตกรรมขององค์การมีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานทางการเงิน ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้เห็นว่า นวัตกรรมองค์การมีอิทธิพลเชิงลบต่อผลการดำเนินงานทางการเงิน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐาน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยนี้ ทำให้ได้รูปแบบความสัมพันธ์ของความเป็นผู้ประกอบการ ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมขององค์การที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานด้านการเงินของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ที่ผู้บริหารสามารถนำไปสู่การพัฒนาองค์การให้เกิดการเติบโตได้ ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความเป็นผู้ประกอบการในองค์การ ได้แก่ ความสามารถสร้างนวัตกรรม การทำงานเชิงรุก และการเผชิญความเสี่ยง 2) ความคิดสร้างในองค์การ ได้แก่ การส่งผ่านแนวคิดใหม่ อิสระในการทำงาน งานที่ท้าย การปรับเปลี่ยนเชิงรุก การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และเครือข่าย 3) นวัตกรรมขององค์การ ได้แก่ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และนวัตกรรมกระบวนการ และ 4) ผลการดำเนินงานทางการเงิน ได้แก่ อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของเจ้าของ และอัตราผลตอบแทนต่อยอดขาย โดยที่ทั้ง 3 องค์ประกอบส่งผลโดยตรงทางบวกต่อผลการดำเนินงานด้านการเงินของธุรกิจ ได้แก่ 1) ความเป็นผู้ประกอบการในองค์การ 2) ความคิดสร้างในองค์การ 3) ผลการดำเนินงานทางการเงิน ส่วนองค์ประกอบที่ 4 คือ นวัตกรรมขององค์การส่งผลต่อผลการดำเนินงานด้านการเงินของธุรกิจในทางลบ ดังแสดงในรูปภาพที่ 2

รูปภาพที่ 2 รูปแบบความสัมพันธ์ของความเป็นผู้ประกอบการ ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมขององค์การที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานด้านการเงินของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นผู้ประกอบการ ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมขององค์การที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานด้านการเงินของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อภิปรายผลการศึกษาดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า แบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างความเป็นผู้ประกอบการ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมขององค์การ และผลการดำเนินงานด้านการเงินของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้เป็นเพราะองค์การธุรกิจในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ มีผลการดำเนินงานด้านการเงินของธุรกิจที่ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องมีองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน สอดคล้องกับ Jahanshahi, Nawaser, and Brem (2018) ได้ศึกษาพบว่า ความเป็นผู้ประกอบการในองค์การมีผลต่อผลการดำเนินงานทางการเงิน และสอดคล้องกับ Kuratko (2011); Iqbal, Rasheed, Khan, and Siddiqi (2020); Kallio et al. (2015) ได้พบว่า ความเป็นผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างความคิดสร้างสรรค์ในองค์การกับผลการดำเนินงานทางการเงิน สอดคล้องกับ Lin, Qu, and Hu (2020); Dukeov et al. (2020); Hijal-Moghrabi, Sabharwal, and Ramanathan (2020) ได้พบว่า ความเป็นผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างนวัตกรรมขององค์การกับผลการดำเนินงานทางการเงิน และความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในองค์การ กับผลการดำเนินงานทางการเงิน (Han, and Park, 2017; Shahzad at al. 2016; Yunis, El-Kassar, and Tarhini, 2017)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ความเป็นผู้ประกอบการในองค์การมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความคิดสร้างในองค์การ ความเป็นผู้ประกอบการในองค์การมีอิทธิพลเชิงบวกต่อนวัตกรรมขององค์การ ความคิดสร้างในองค์การมีอิทธิพลเชิงบวกต่อนวัตกรรมขององค์การ ความเป็นผู้ประกอบการในองค์การมีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานทางการเงิน ความคิดสร้างสรรค์ในองค์การมีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานทางการเงิน นวัตกรรมขององค์การมีอิทธิพลเชิงลบต่อผลการดำเนินงานทางการเงิน สามารถอธิบายได้ดังนี้

2.1 ความเป็นผู้ประกอบการขององค์การ มีอิทธิพลทางตรงต่อความคิดสร้างสรรค์ขององค์การ และนวัตกรรมขององค์การ เป็นไปตามสมมติฐานที่ได้จากการทบทวนวรรณ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Pretorius, Millard, and Kruger (2005); Sullivan, and Ford (2010)) ที่ว่า ความคิดสร้างสรรค์ เป็นคุณลักษณะที่จำเป็นของผู้ประกอบการ ได้แก่ การค้นหาโอกาส แนวคิด หรือสิ่งใหม่ที่มีคุณค่า และการนำสิ่งค้นพบใหม่ที่มีคุณค่านั้น ไปสร้างเป็นนวัตกรรมที่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาด โดยความคิดสร้างสรรค์ เป็นความสามารถในการค้นหาโอกาส แนวคิด หรือสิ่งใหม่ที่จะเป็นประโยชน์ต่อองค์การ ซึ่งความสามารถนี้ ต้องเกิดจากการผสมผสานระหว่างทรัพยากรที่มีอยู่กับสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์การ ผ่านการตั้งคำถาม ด้วยสติปัญญา ข้อมูล ความต้องการของตลาด เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง จนทำให้สามารถค้นพบสิ่งใหม่ที่มีคุณค่า ส่วนการนำสิ่งใหม่ที่มีคุณค่าที่ค้นพบและเลือกสรรแล้ว ไปสร้างเป็นนวัตกรรมเป็นทักษะที่สำคัญอีกประการของผู้ประกอบการ ดังนั้น ความคิดสร้างสรรค์ในองค์การ จึงถือเป็นทักษะที่จำเป็นของผู้ประกอบการ ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ตามเป้าหมายขององค์การ Ayudurai, and Sohail (2005)

กล่าวว่า ความเป็นผู้ประกอบการในองค์การ เป็นเครื่องมือในการสร้างผลการดำเนินทั้งด้านการเงิน ความพึงพอใจของลูกค้าและความสามารถในการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน องค์การธุรกิจทั้งหลาย ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการในองค์การอย่างจริงจัง จากผลการวิจัย แสดงว่า องค์การธุรกิจ มีระดับความเป็นผู้ประกอบการในองค์การสูง จะทำให้องค์การมีความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ผู้บริหารมีการกล้าเผชิญความเสี่ยงอย่างชาญฉลาดและมีการดำเนินงานในลักษณะเชิงรุกแล้ว จะทำให้องค์การธุรกิจมีผลการดำเนินงานด้านการเงินในระดับที่สูงขึ้น ทั้งนี้ เมื่อองค์การธุรกิจให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนา แสวงหาแนวทางเพิ่มพูนความรู้ ทักษะให้แก่พนักงาน หรือกลุ่มผู้บริหารกล้าที่จะเผชิญความเสี่ยง โดยการนำกระบวนการทำงานใหม่ ๆ มาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้ดีกว่าคู่แข่งขันแล้ว อาจจะทำให้สามารถผลิตสินค้าและบริการใหม่ ๆ ให้แก่องค์การ ทำให้ยอดขายสินค้าเพิ่มขึ้น และการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้อาจจะทำให้ลดต้นทุนการผลิตสินค้าและบริการลง ส่งผลให้กำไรจากผลการดำเนินงานที่ดีขึ้นด้วย

2.2 ความคิดสร้างสรรค์ในองค์การ มีอิทธิพลทางตรงต่อนวัตกรรมขององค์การ เป็นไปตามสมมติฐานที่ได้จากการทบทวนวรรณ สอดคล้องกับ Sirisak (2016); Sarooghi, Libaers, and Burkemper (2015); Gumusluoğlu, and Ilsev (2009) ที่ว่า ความคิดสร้างสรรค์ในองค์การ มีส่วนทำให้เกิดนวัตกรรมขององค์การ โดย นวัตกรรม เป็นโอกาสและขุมทรัพย์ที่สามารถสร้างความสำเร็จและความมั่งคั่งที่ยิ่งใหญ่ไร้ข้อจำกัดให้แก่องค์กร นวัตกรรมจะมีได้ต้องอาศัยปัจจัยสำคัญที่สุด คือความคิดสร้างสรรค์ การทำงานให้สำเร็จยิ่งขึ้นและเจริญก้าวหน้ามากขึ้นต้องอาศัยความคิดใหม่ ๆ เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่และบริการใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองแก่ความต้องการของลูกค้าเสมอ โดยเฉพาะงานที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์สูง ๆ ความคิดสร้างสรรค์(Creativity) และนวัตกรรม (Innovation) จึงสำคัญมากต่อความมั่นคงและมั่งคั่งของบริษัท การคิดสร้างสรรค์ได้ (Creative Thinking) และคิดนวัตกรรมได้ (Innovative Thinking) จึงเป็นคุณสมบัติสำคัญที่องค์กรทั้งหลาย ต้องการให้ผู้บริหารและบุคลากร มีแต่ในความเป็นจริงบุคลากรก็คิดสร้างสรรค์ได้มากบ้างน้อยบ้าง บริษัทชั้นแนวหน้าทั่วโลก จึงจัดฝึกอบรมกลยุทธ์การคิดสร้างสรรค์ให้บุคลากรโดยตรง เพื่อให้มั่นใจว่าเขาสามารถใช้การคิดสร้างสรรค์ในการทำงานได้แน่นอนทันที

2.3 ความคิดสร้างสรรค์ในองค์การ มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานทางการเงินขององค์การ เป็นไปตามสมมติฐานที่ได้จากการทบทวนวรรณ สอดคล้องกับ Sirisak (2016) ทั้งนี้ ความคิดสร้างสรรค์ในองค์การ หมายถึง การที่องค์การมีบรรยากาศในการทำงาน ที่การเปิดโอกาสให้พนักงานได้แสดงความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ในการทำงาน ผ่านกิจกรรมต่างๆ มีช่องทางการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่สะดวก เร็วรวด ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการต่าง ๆ การเปิดโอกาสให้พนักงานใช้ทักษะ และความสามารถทำงานและตัดสินใจเรื่องต่างๆ ด้วยตนเอง การสนับสนุนให้พนักงานได้ทำงานที่มีความสำคัญ ยากและซับซ้อนที่ต้องใช้ความสามารถและทักษะที่หลากหลายในการทำงานให้สำเร็จ การส่งเสริมให้พนักงานปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีการทำงานที่ต่างจากเดิม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่ไม่แน่นอนและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การสนับสนุนพนักงานทำการพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ส่งผลให้มีความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ สามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้แก่องค์การ นอกจากการมีเครือข่ายที่สร้างสรรค์ (Creative connection) เป็นการสนับสนุนให้พนักงานสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์การทำงานในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้ สร้างความร่วมมือ

ทั้งภายในและภายนอกองค์การ เพื่อสร้างแนวคิดที่มีคุณค่าใหม่ ๆ ให้แก่องค์การ จะนำมาสู่การมีผลการดำเนินงานทางการเงินที่ดี

2.4 นวัตกรรมขององค์การ มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานทางการเงินขององค์การ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ได้จากการทบทวนวรรณ แต่จากผลการวิจัยครั้งนี้ นวัตกรรมขององค์การ มีอิทธิพลเชิงลบต่อผลการดำเนินงานทางการเงินขององค์การ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Fabio, and Jorge (2018) ซึ่งศึกษาบริษัทต่างๆ ของประเทศบราซิล จำนวน 2,810 แห่ง พบว่า นวัตกรรมขององค์การ มีอิทธิพลเชิงลบต่อผลการดำเนินงานทางการเงิน เนื่องจากส่วนใหญ่ผู้บริหารจะให้ความสำคัญต่อนวัตกรรมผลิตภัณฑ์มากกว่านวัตกรรมกระบวนการ ซึ่งการมุ่งเน้นนวัตกรรมการผลิตใหม่ อาจมีความจำเป็นต้องจัดหาเงินทุนในปริมาณที่เพิ่มขึ้น จึงส่งผลให้องค์การมีต้นทุนทางการเงินเพิ่มขึ้นด้วย สิ่งนี้อาจกระตุ้นให้องค์การใช้ความพยายามน้อยลงในการปรับปรุงและสร้างนวัตกรรมกระบวนการ ซึ่งโดยปกติ จะมีหน้าที่ในการปรับปรุงกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อลดต้นทุนลง และใช้เงินทุนในการดำเนินการที่ต่ำกว่า โดยปกติผลที่ได้จากการปรับปรุงนวัตกรรมกระบวนการ อาจไม่เห็นผลในระยะเวลาสั้น ดังนั้น ผลของการที่องค์การเน้นที่นวัตกรรมผลิตภัณฑ์จะทำให้ผลการดำเนินงานทางการเงินขององค์การลดลง เพราะผลกรทบจากการระดมทุนจำนวนมาก เพื่อสนับสนุนนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ จะส่งผลกระทบได้เร็วกว่า

2.5 ความเป็นผู้ประกอบการในองค์การ มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานทางการเงินขององค์การ เป็นไปตามสมมติฐานที่ได้จากการทบทวนวรรณ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Pretorius, Millard, and Kruger, (2005); Sullivan, and Ford (2010) กล่าวได้ว่า การที่องค์การมีระดับความเป็นผู้ประกอบในองค์การระดับสูง จะส่งผลให้องค์การมีบรรยากาศการทำงานที่จะก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ที่สามารถค้นหาแนวคิดใหม่ที่มีค่า จนนำมาสร้างเป็นนวัตกรรมการผลิตที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า ส่วนนวัตกรรมกระบวนการ จะทำให้องค์การมีต้นทุนในการทำธุรกรรมต่ำลง ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดีกว่าคู่แข่งขัน ซึ่งจะส่งผลให้ผลการดำเนินการทางการเงินขององค์การสูงขึ้น

สรุป

การศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นผู้ประกอบการ ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมขององค์การที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานด้านการเงินของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ได้รวบรวมความคิดเห็นจากผู้บริหารระดับกลางขึ้นไป ที่ทำงานในบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ โดยความเป็นผู้ประกอบการในองค์การ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความคิดสร้างในองค์การ ความเป็นผู้ประกอบการในองค์การมีอิทธิพลเชิงบวกต่อนวัตกรรมขององค์การ ความคิดสร้างในองค์การมีอิทธิพลเชิงบวกต่อนวัตกรรมขององค์การ ความเป็นผู้ประกอบการในองค์การมีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานทางการเงิน ความคิดสร้างสรรค์ในองค์การ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานทางการเงิน และนวัตกรรมขององค์การมีอิทธิพลเชิงลบต่อผลการดำเนินงานทางการเงิน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 2 ได้รูปแบบความสัมพันธ์ของความเป็นผู้ประกอบการ ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมขององค์การที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานด้านการเงินของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยสำหรับผู้บริหารองค์การธุรกิจทั้งขนาดกลางและขนาดย่อม มีดังนี้

ผู้ประกอบการ ควรให้ความสำคัญกับระดับความเป็นผู้ประกอบการในองค์การ ซึ่งระดับความเป็นผู้ประกอบการของบุคลากรในองค์การ จะมีผลโดยตรงในการเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมขององค์การและผลการดำเนินงานด้านการเงิน ในการเพิ่มระดับความเป็นผู้ประกอบการแก่บุคลากรในองค์การให้มากขึ้น จะทำให้บุคลากรขององค์การ มีความสามารถในการทำงาน เสมือนเป็นผู้ประกอบการเอง บุคลากรขององค์การ จะมีความสามารถในการสร้างนวัตกรรม มีความสามารถในการบริหารความเสี่ยงอย่างชาญฉลาด และมีความสามารถในการทำงานเชิงรุก ซึ่งจะส่งผลให้บุคลากรขององค์การ สามารถทำงานด้วยตนเอง ภายใต้สถานการณ์ที่มีความความเปลี่ยนแปลง ไม่แน่นอน ลดภาระความรับผิดชอบให้ผู้ประกอบการเจ้าของกิจการในด้านการสร้างนวัตกรรม ทั้งนวัตกรรมผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมกระบวนการ นอกจากนี้ จะทำให้ต้นทุนสินค้าและบริการลดลง ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้เร็วกว่าคู่แข่ง ส่งผลให้ผลการดำเนินงานด้านการเงินดีขึ้น ทั้งระยะสั้นและระยะยาว

ผู้ประกอบการ ควรสนับสนุนให้บุคลากรสามารถค้นหาแนวคิดใหม่ที่มีคุณค่า นำมาสร้างเป็นนวัตกรรมขององค์การ เพื่อสร้างมูลค่าและความได้เปรียบในการแข่งขัน โดยสนับสนุนให้สร้างบรรยากาศที่จะก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์โดยรวมขึ้นในองค์การ เช่น การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้พนักงานได้มีโอกาสแสดงความคิดริเริ่มเกี่ยวกับงานและวิธีการทำงาน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันผ่านกิจกรรมต่างๆ และช่องทางที่เหมาะสม ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เปิดโอกาสให้พนักงานใช้ทักษะ ความสามารถหลายด้านในการทำงานและตัดสินใจเรื่องต่างๆ ด้วยตนเอง สนับสนุนให้พนักงานสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์การทำงาน ทั้งภายในและภายนอกองค์การ ในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และรู้จักใช้ประโยชน์จากเครือข่ายความสัมพันธ์ต่างๆ ที่มีอยู่ เพื่อค้นหาแนวคิดใหม่ ๆ ที่มีคุณค่าให้แก่องค์การ รวมทั้งส่งเสริมให้บุคลากรมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ผู้ประกอบการ ควรให้ความสำคัญกับนวัตกรรมกระบวนการให้มากขึ้น เพราะนวัตกรรมผลิตภัณฑ์จะต้องใช้เงินลงทุนและเสียค่าใช้จ่ายทางการเงินสูง การสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นนวัตกรรมแต่ละชนิดจะใช้เวลานาน กว่าจะได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนกลับคืนมาก แต่หากมุ่งเน้นนวัตกรรมกระบวนการ ด้วยการคิดค้นวิธีการทำงานใหม่ ๆ หรือปรับปรุงวิธีการทำงานเดิมให้ดีขึ้น จะทำให้ทำให้เห็นผลการทำงานในระยะสั้น เช่น ลดต้นทุนในการผลิตสินค้าและบริการได้ สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างรวดเร็วกว่าคู่แข่งขัน ซึ่งในภาพรวมขององค์การที่ส่งผลต่อต้นทุน แหล่งเงินทุน และผลการดำเนินงานด้านการเงิน (กำไร) ขององค์การ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ สามารถนำมาเป็นแนวทางในการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

2.1 ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกขององค์การที่ส่งผลต่อการเพิ่มระดับความเป็นผู้ประกอบการในองค์การ เพื่อให้ทราบว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกขององค์การชนิดใด ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานที่แท้จริงขององค์การธุรกิจมากที่สุด

2.2 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นผู้ประกอบการ ความคิดสร้างสรรค์ในองค์การ นวัตกรรมองค์การ และผลการดำเนินงานทางการเงินขององค์การธุรกิจขนาดกลางและย่อมทั่วไปที่ไม่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์

References

Ayudurai, S., & Sohail, M.S. (2005). Corporate entrepreneurship in Multinational Subsidiaries in Malaysia: The Effects on Past Performance. *Paper presented at 12th Annual International Conference on Advances in Management. Binary School of Management and Entrepreneurship,* Malaysia: Retrieved November 20, 2006, http://www.binary.edu.my/research/ent_paper.html.

Dukeov, I., Bergman, J. P., Heilmann, P., & Nasledov, A. (2020). Impact of a firm's commitment to learning and open- mindedness on its organizational innovation among Russian manufacturing firms. *Baltic Journal of Management*, 33(3), 551–562.

Fábio, P.O., & Jorge, S. F. (2018). The impact of alliances and internal R&D on the firm's innovation and financial performance. *BBR, Braz. Bus. Rev*, 15(6), 533-550.

Gretzinger, S., Hinz, H., & Matiaske, W. (2010). Cooperation in innovation networks: The case of Danish and German SMEs. *Management Revue*, 21(2), 193-216.

Gumusluoğlu, L., & Ilsev, A. (2009). Transformational leadership and organizational innovation: the roles of internal and external support for innovation. *Journal of Product Innovation Management*, 26(3), 264–277.

Han, J., & Park, C. (2017). Case study on adoption of new technology for innovation Perspective of institutional and. *Asia Pacific Journal of Innovation*, 11(2), 144-158.

Haneberg, L. (2010). *The High-Impact Middle Manager: Powerful Strategies to Thrive in the Middle*. Alexandria, Virginia: ASTD press.

Hijal-Moghrabi, I., Sabharwal, M., & Ramanathan, K. (2020). Innovation in public organizations: do government reforms matter?. *International Journal of Public Sector Management*, 33(6/7), 731-749.

Iqbal, S., Rasheed, M., Khan, H., & Siddiqi, A. (2021), Human resource practices and organizational innovation capability: role of knowledge management. *VINE Journal of Information and Knowledge Management Systems,* 51(5), 732-748.

Jahanshahi, A. A., Nawaser, K., & Brem, A. (2018). Corporate entrepreneurship strategy: an analysis of top management teams in SMEs. *Baltic Journal of Management*, 13(4), 528-543.

Kallio, J., Kroll, C., Blomberg, H., & Saarinen, A. (2015). Job stress among social workers: Determinants and attitude effects in the Nordic countries. *The British journal of social work*, 45(7), 2089-2105.

Kuratko, D. F. (2011). Entrepreneurship theory, process, and practice in the 21st century. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, 13(1), 8-17.

Lin, H., Qu, T., & Hu, Y. (2021). How do organizational routines paradoxically affect organizational innovation?. *European Journal of Innovation Management,* 24(4,) 1400-1429.

Office of Small and Medium Enterprises Promotion. (2019). *SMEs Situation Report 2019*. Bangkok: Office of Small and Medium Enterprises Promotion.

Pretorius, M., Millard, S. M., & Kruger, M. E. (2005). Creativity, innovation and implementation: Management experience, venture size, life cycle stage, race and gender as moderators. *South African Journal of Business Management*, 36(4), 55–68.

Sarooghi, H., Libaers, D., & Burkemper, A. (2015). Examining the relationship between creativity and innovation: A meta-analysis of organizational, cultural, and environmental factors. *Journal of Business Venturing*, 30(5), 714–731.

Shahzad, K. et al. (2016). Integrating knowledge management (KM) strategies and processes to enhance organizational creativity and performance: An empirical investigation. *Journal of modelling in management*, 12(3), 318-329.

Sirisak, P. (2016). Impact of Transformational Leadership, Organizational Creativity and Organizational Innovation on SMEs Performance in Thailand, *Academic Services Journal, Prince of Songkla University*, 27(3), 11–23.

Sullivan, D. M., & Ford, C. M. (2010). The alignment of measures and constructs in organizational research: The case of testing measurement models of creativity. *Journal of Business and Psychology*, 25(3), 505-521.

Yunis, M., El-Kassar, A. N., & Tarhini, A. (2017). Impact of ICT-based innovations on organizational performance. *Journal of Enterprise Information Management*, 15(4), 247-258.

รูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*

A Model of Using Digital Technology for Internal Supervision in Educational Institutions

[1]ศศิรดา พันชัยภู, ภาณุพงศ์ บุญรมย์ และ ชวนคิด มะเสนะ

[1]Sasirada Phanchaipoo, Panupong Boonrom and Chuankid Masena

[1]คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

[1]Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: sasirada.pg61@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยมีการวิจัยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนคือ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารสถานศึกษาหรือหัวหน้างานนิเทศ 121 โรงเรียน จำนวน 121 คน 2) สร้างรูปแบบการใช้เทคโนโลยี ผู้ตรวจสอบและประเมินรูปแบบได้แก่ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คน 3) ทดลองใช้รูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล จำนวน 1 โรงเรียน โดยทดลองกับผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 138 คน 4) ประเมินรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 21 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบประเมินรูปแบบและคู่มือรูปแบบ สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.91, S.D=0.81) ปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =2.80,S.D=0.82) ความต้องการพบว่า ความต้องการที่จะใช้เทคโนโลยีดิจิทัล อุปกรณ์ และเครื่องมือที่มีอยู่ในปัจจุบัน และสื่อสังคมออนไลน์เพื่อเป็นสิ่งที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการพัฒนากระบวนการดำเนินงานในสถานศึกษาให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ 2) ผลการสร้างรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มี 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีการดำเนินการ 4) แนวทางการประเมินผล 5) เงื่อนไขความสำเร็จ วิธีการดำเนินการมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวางแผนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 2) การสร้างความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 3) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลไปปฏิบัติ โดยดำเนินการนิเทศในขอบข่ายเนื้อหา 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ (2) ด้านการจัดทำและใช้แผนการเรียนรู้ (3) ด้านการพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการศึกษา และ (4) การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลการศึกษา 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการปฏิบัติคิดเป็นร้อย

*Received March 9, 2021; Revised March 22, 2021; Accepted March 26, 2021

ละ 93.54 4) ผลการประเมินรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์โดยรวมรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: รูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล; เทคโนโลยีดิจิทัล; การนิเทศภายในสถานศึกษา; การศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The objective of this research paper is to present a model of using digital technology for internal supervision in education institutions which is a mixed methods research. The research is divided into 4 steps: 1) study the current state, problems and needs in using digital technology, which the sample group was 121 school administrators or heads of supervision from 121 schools; 2) create a model of using technology, which model examiners and assessors are 9 experts; and 3) try out a model of using digital technology in 1 school by trying out with 138 school administrators and teachers 4) assess a model of using digital technology by 21 resource persons. The research instruments were questionnaires, structured interview, model assessment form and model manual. The statistics used in the research were mean, standard deviation and content analysis.

The research findings were as follows: 1. Overall current state in using digital technology was at a high level ($\overline{X}$ = 3.91, S.D = 0.81). Overall problems in using digital technology was at a moderate level ($\overline{X}$ = 2.80, S.D = 0.82). The needs were found that there are needs to use digital technology, existing equipment and tools and social media in order to facilitate the development of operational processes in educational institutions to be modern and efficient. 2. The results of the creation of a model of using digital technology consist of 5 main compositions: 1) the principle of the model 2) the objective of the model 3) the procedure 4) the model assessment guidelines 5) the conditions for the success of the model. The procedure has 3 compositions: 1) planning on using digital technology 2) understanding creation on using digital technology 3) implementation on digital technology by conducting supervision in 4 aspects: 1) curriculum development and learning management process 2) preparation and use of the learning plan 3) educational media and innovation development and 4) educational measurement and evaluation development. 3. The results of trying out a model of using digital technology for internal supervision in education institutions were found that the practice was performed at 93.54 percent. 4. The assessment

results of a model of using digital technology for internal supervision in education institutions were found that the overall suitability, possibility and usefulness were at a high level.

Keywords: model of using digital technology; digital technology; internal supervision in educational institutions; basic education

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564) (Ministry of Education, 2008) อยู่ในห้วงเวลาของการปฏิรูปประเทศเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานหลายด้านที่สั่งสมมานานท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว การพัฒนาเทคโนโลยีจะมีการเปลี่ยน แปลงอย่างรวดเร็วและจะกระทบชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม นับเป็นจังหวะเวลาที่ท้าทายอย่างมากที่ประเทศไทยต้องปรับตัวขนานใหญ่ โดยจะต้องเร่งพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา และนวัตกรรมให้เป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกด้านเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย รวมถึงการพัฒนาคนในภาพรวมให้เป็นคนที่สมบูรณ์ในทุกช่วงวัยที่สามารถบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงที่เป็นสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิตได้อย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทุนมนุษย์จากการยกระดับคุณภาพการศึกษา การเรียนรู้ สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ว่าเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้คน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุล ทั้งร่างกาย ความรู้ คุณธรรม การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรืองนั้น ครู ถือว่าเป็นปัจจัย สำคัญอย่างยิ่ง (Office of the Council of State, 1999) เนื่องจากครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆด้าน ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 หมวด 7 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มาตรา 52 ว่าด้วยให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง ด้วยการกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง และรัฐพึงจัดสรรงบประมาณและจัดตั้งกองทุนพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเพียงพอ

การนิเทศการศึกษา นับว่ามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาครูให้สามารถจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ ให้บรรลุผลตามจุดหมายของหลักสูตรได้ แต่ในสภาพปัจจุบันมีข้อจำกัดหลายประการ ที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติการนิเทศการศึกษาได้ครบถ้วน เนื่องจากขาดปัจจัยสนับสนุนหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องพาหนะในการเดินทางไปนิเทศ เพราะว่าพนักงานขับรถมีไม่เพียงพอ พร้อมกับทุกกลุ่มในสำนักงานมีความจำเป็นจะต้องออกไปนิเทศบุคลากรในสถานศึกษาเช่นเดียวกันจึงทำให้ไม่สะดวกในการปฏิบัติงานการนิเทศ นอกจากนี้ในสภาพปัจจุบันสถานศึกษาบางแห่ง มีบุคลากรส่วนหนึ่งที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีรวมทั้งเป็นผู้รู้และเข้าใจสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของสถานศึกษา

และชุมชน และมีความใกล้ชิด ครูรู้จุดเด่นจุดด้อยได้ดีกว่า ดังนั้น ระบบการนิเทศการศึกษาที่เหมาะสม และควรนำ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในสภาพการณ์เช่นนี้ก็คือ การนิเทศภายในโรงเรียน ด้วยเหตุผล คือ สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง จากที่กล่าวมา การนิเทศภายในนั้น เป็นปัจจัยสำคัญ ที่จะช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนประสบความสำเร็จในการพัฒนาครู คือ การนิเทศภายในโรงเรียนที่เป็นระบบ และต่อเนื่องจะช่วยพัฒนาครูให้มีความสามารถในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเอง

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Ministry of Information and Communication Technology (ICT, 2016) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลว่า เทคโนโลยีดิจิทัลสามารถช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนได้ในหลากหลายมิติ เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการเรียนรู้และการศึกษา ประชาชนเริ่มมีการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากอุปกรณ์พกพา เช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่ และแท็บเล็ต อย่างไรก็ตามยังต้องมีการพัฒนาทักษะดิจิทัลที่จำเป็นสำหรับสังคมใหม่ที่รวมถึงการคิดวิเคราะห์ แยกแยะสื่อต่าง ๆ และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย Teerapong (2019) กล่าวว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการนิเทศ จะช่วยขจัดปัญหาในเรื่องระยะเวลาในการเดินทางของผู้นิเทศก์ที่จะต้องเดินทางไป ณ สถานศึกษาที่อยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วพื้นที่ และยังสามารถควบคุมเวลาในการเริ่มต้นทำการนิเทศได้ดีกว่าการเดินทางไปยังพื้นที่ นอกจากนี้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลยังลดความกดดันครูผู้สอนในขณะสอนเนื่องจากสภาพในห้องเรียนของครูจะเสมือนปกติทุกอย่าง ปราศจากบุคคลภายนอกเข้าไปนั่งในห้อง ซึ่งส่งผลต่อสภาวะความกดดันของครูทำให้ความกดดันลดลง ทำให้ความตื่นเต้นลดลงและ ลดปัญหาเรื่องความสนใจของผู้เรียนที่มีต่อบุคคลภายนอกที่เข้ามาในห้องหรือ มีแขกมาเยือนห้องเรียน

บริบทขององค์การที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษามีความจำเป็นต้องเข้าใจบริบทของสถานศึกษาในยุคนี้ที่สภาพแวดล้อมภายนอก ได้เข้ามามีผลกระทบต่อการบริหารสถานศึกษาอย่างมาก โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีที่เป็นทั้งปัจจัยเอื้อ และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ไม่ได้หมายความว่าครูจะไม่มีความสำคัญสำหรับการเรียนรู้ของเด็กในยุคนี้อีกต่อไป ทั้งนี้ครูจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทใหม่และทักษะใหม่สำหรับการเป็นครูในยุคดิจิทัล (Chamchoi, 2019) สอดคล้องกับ Khamsamart (2019) ว่า ครูจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนและควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาครูให้มีความสามารถนำเทคโนโลยีมาปฏิบัติงานด้านการศึกษาให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล นอกจากนี้ยังส่งผลไปถึงการเตรียมความพร้อมที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นที่จะต้องมีปัจจัยทั้งทางด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ รวมทั้งด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากการศึกษารายงานการดำเนินการโครงการนิเทศเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา จากกลุ่มงานนิเทศ ติดตาม ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 (Secondary Education Office Service Area 29, 2018) พบว่า ปัญหาหลักของการนิเทศติดตาม คือ มีศึกษานิเทศก์ที่ติดภารกิจในห้วงกำหนดการนิเทศ ทำให้การนิเทศล่าช้าไม่เป็นไปตามกำหนดปฏิทินการนิเทศ จึงมีผลกระทบต่อโรงเรียนที่ไม่ได้

รับการนิเทศชี้แนะในทางที่ถูกต้อง การนิเทศภายในสถานศึกษาจึงมีความสำคัญและความจำเป็น เนื่องจากเป็นการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน การนิเทศจากบุคคลภายนอกอาจจะลดลง ถ้ามีบุคคลซึ่งสามารถทำหน้าที่นิเทศภายในตลอดจนสิ่งสนับสนุนอื่น ๆ ประกอบกับบุคลากรภายในโรงเรียนมีความรู้ความสามารถเพียงพอ และเป็นผู้รู้ปัญหาการเรียนการสอนของตนเองมากที่สุด การนิเทศโดยบุคลากรในโรงเรียน จะทำให้บรรยากาศการนิเทศภายในสถานศึกษาทำอย่างเป็นกันเองสามารถรู้ปัญหาและแก้ไขได้ตรงจุด จึงทำให้การนิเทศภายในสถานศึกษามีความจำเป็นมากยิ่งขึ้นและจำเป็นต้องมีรูปแบบที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการจัดการศึกษา และบริบทของสถานศึกษาแต่ละขนาด แต่ละประเภท

ในสถานการณ์ที่โลกกำลังเผชิญกับวิกฤต โควิด - 19 ส่งผลกระทบต่อการทำงาน และการดำรงชีวิตประจำวัน ดังจะเห็นได้จากการประกาศจากกระทรวงสาธารณสุขได้กล่าวว่า โควิด - 19 เป็นโรคติดต่ออันตรายร้ายแรง ตามพระราชบัญญัติ โรคติดต่อ พ.ศ. 2558 อย่างไรก็ดี ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีความเสี่ยงที่จะเกิดการติดต่อของโรค ซึ่งอาจติดต่อมากับผู้เดินทางจากนอกราชอาณาจักร จะเห็นได้ว่าการระบาดของไวรัสทำให้เราเห็นสภาพปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ปัญหาความพร้อมของระบบจัดการความเสี่ยง รวมไปถึงผลกระทบในด้านของการศึกษาไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดการเรียนการสอน หรือการบริหารจัดการในสถานศึกษา ที่ไม่สามารถดำเนินการไปตามระยะเวลาที่กำหนด การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลก็น่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษา ที่สำคัญที่จะนำไปใช้ช่วยให้การจัดการศึกษาดำเนินการไปได้สะดวกยิ่งขึ้น

จากสภาพปัญหาและความจำเป็นในการปฏิรูปการศึกษาด้านการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการสถานศึกษาและมีการประยุกต์ใช้ในสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีดิจิทัล ที่มีความทันสมัยในปัจจุบันมาแก้ปัญหาผลกระทบที่เกิดจากการระบาดของไวรัส Covid-19 ตลอดจนมีความคิดเห็นว่ารูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะช่วยพัฒนาความรู้ให้บุคลากรและพัฒนากระบวนการทำงานหรือระบบงานในองค์กรให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ เพื่อลดข้อจำกัดในเรื่องของเวลาและสถานที่ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการทำวิจัยเรื่องรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ที่จะเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในการนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อเป็นต้นแบบในการนิเทศในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อสร้างรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. เพื่อประเมินรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน มีขั้นตอนวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาหรือหัวหน้าฝ่ายนิเทศ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ในปีการศึกษา 2563 จำนวน 402 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาหรือหัวหน้าฝ่ายนิเทศ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ในปีการศึกษา 2563 จำนวน 121 คน โดยใช้เกณฑ์โดยกำหนดเป็น ร้อยละของประชากรในการพิจารณา โดยใช้จำนวน 30% ของจำนวนประชากร ดังนี้

ตารางที่ 1 สัดส่วนจากขนาดของประชากรและกลุ่มตัวอย่างแต่ละเขตพื้นที่

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (คน)	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28	83	25
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29	81	24
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30	37	11
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31	50	15
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32	66	20
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33	85	26
รวม	**402**	**121**

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

1.3 ศึกษาดูงานสถานศึกษาขั้นพื้นฐานดีเด่นทางด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง เป็นผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ หรือหัวหน้างานนิเทศโรงเรียน ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับทางด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษา ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 3 โรงเรียน จำนวน 3 คน นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปสภาพปัจจุบันและปัญหาทั้ง 3 โรงเรียน

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1 ร่างรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการสังเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 ซึ่งองค์ประกอบของร่างรูปแบบประกอบด้วย

รูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีการดำเนินการ 4) แนวทางการประเมินผล 5) เงื่อนไขความสำเร็จ วิธีการดำเนินการมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวางแผนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 2) การสร้างความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 3) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลไปปฏิบัติ โดยดำเนินการนิเทศในขอบข่ายเนื้อหา 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ (2) ด้านการจัดทำและใช้แผนการเรียนรู้ (3) ด้านการพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการศึกษา และ (4) การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลการศึกษา

2.2 ตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ โดยการจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 9 คน ประกอบด้วย นักวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์และครู

2.3. ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.4 สร้างคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบ โดยได้นำสาระที่เกี่ยวกับรูปแบบมาสร้างเป็นคู่มือการดำเนินงานตามรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษา

2.5 ประเมินความเหมาะสมของคู่มือ โดยผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วยนักวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอนจำนวน 9 คน ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประเมินความเหมาะสมของคู่มือ และให้ข้อเสนอแนะ โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2.6 ปรับปรุงคู่มือฯ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การทดลองใช้รูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการทดลองใช้รูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสภาพจริงครั้งนี้ คือ สถานศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 โรงเรียน โดยทดลองกับผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 138 คน ใช้เวลาในการทดลอง ตั้งแต่เดือนมิถุนายน - กรกฎาคม 2563 มีการดำเนินการ ดังนี้ 1) กำหนดกลุ่มเป้าหมายทดลองใช้รูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) สร้างความเข้าใจและชี้แจงแนวทางการดำเนินงานตามรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ครูในสถานศึกษาที่ทดลองใช้ 3) ทดลองใช้รูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เครื่องมือที่ใช้คือแบบประเมินผลการใช้รูปแบบ โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์กำหนด

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การประเมินผลการใช้รูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 21 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ ซึ่งเป็นแบบประเมินที่มีลักษณะแบบ

มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สำหรับการสร้างรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และจากการสังเคราะห์ความต้องการจากแบบสอบถามปลายเปิดพบว่า จากการสังเคราะห์ความต้องการจากแบบสอบถามปลายเปิดพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการที่จะใช้เทคโนโลยีดิจิทัล อุปกรณ์ และเครื่องมือที่มีอยู่ในปัจจุบัน และสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเป็นสิ่งที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการพัฒนากระบวนการดำเนินงานในสถานศึกษาให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ ในการดำเนินการในทุกด้านในสถานศึกษา

การสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบ จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา และความต้องการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ได้องค์ประกอบในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวางแผนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษา 2) การสร้างความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษา 3) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลไปปฏิบัติ

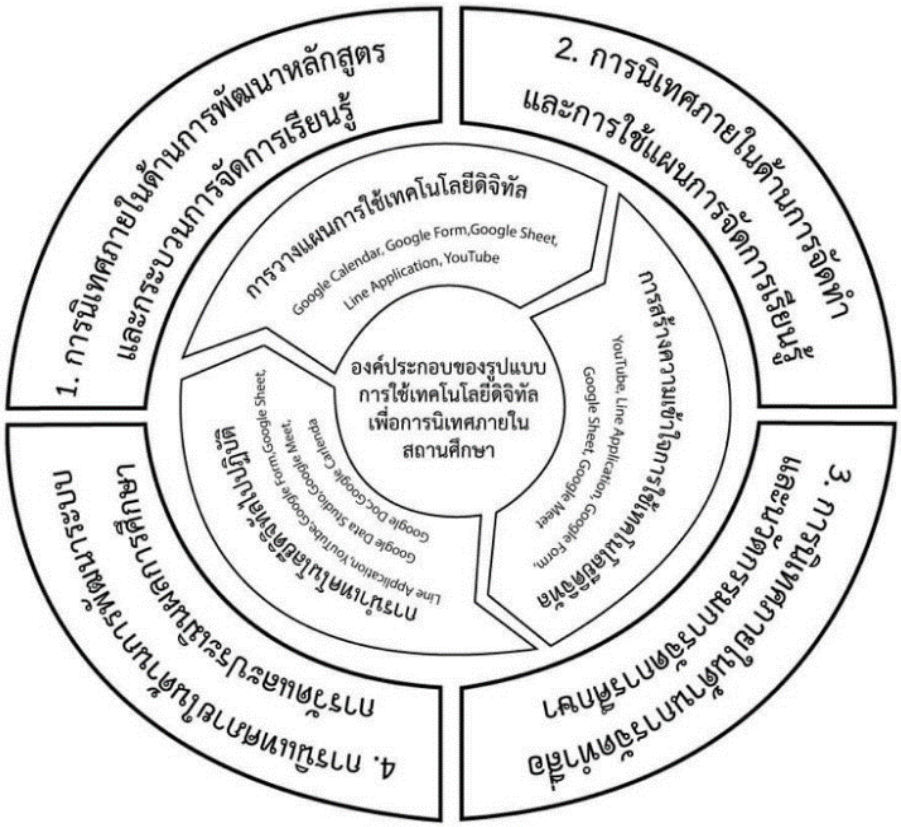
วัตถุประสงค์ที่ 2 สร้างรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการ แนวทางการประเมินผล เงื่อนไขความสำเร็จ วิธีการดำเนินการมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวางแผนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 2) การสร้างความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 3) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลไปปฏิบัติ โดยดำเนินการนิเทศในขอบข่ายเนื้อหา 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ (2) ด้านการจัดทำและใช้แผนการเรียนรู้ (3) ด้านการพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการศึกษา และ (4) การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลการศึกษา ผลการประเมินความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์ที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบการการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามคู่มือ ในขอบข่ายเนื้อหา 1 ด้าน คือด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ พบว่าจำนวนข้อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่ปฏิบัติ นำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติงานในสถานการณ์ปัจจุบันได้เป็นอย่างดี เพราะมีกระบวนการอย่างเป็นขั้นตอน ชัดเจน และง่ายต่อการปฏิบัติ มีการปฏิบัติจำนวน 29 ข้อ จาก 31 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 93.54 ระดับคุณภาพ ดีมาก

วัตถุประสงค์ที่ 4 ประเมินรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 21 คน พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก และด้านความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก และด้านความเป็นประโยชน์โดยรวมรวมอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้รูปแบบรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แสดงดังรูปภาพที่ 1

รูปภาพที่ 1 องค์ประกอบของรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษา

จากภาพมีองค์ประกอบของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 ด้าน ได้แก่ 1) การวางแผนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 2) การสร้างความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 3) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลไปปฏิบัติ โดยนำไปใช้ในการนิเทศภายในสถานศึกษา ในขอบข่ายเนื้อหา 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ (2) ด้านการจัดทำและใช้แผนการเรียนรู้ (3) ด้านการพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการศึกษา และ (4) การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลการศึกษา โดยเทคโนโลยีดิจิทัลที่นำมาใช้ได้แก่ 1) Line Application 2) YouTube 3) Google Application

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าจากสรุปผลการวิจัยมีประเด็นที่สำคัญที่นำมาอภิปรายผลดังนี้

ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สภาพการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าการวางแผนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ การนำการเทคโนโลยีดิจิทัลไปปฏิบัติ และการสร้างความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การนำการเทคโนโลยีดิจิทัลไปปฏิบัติ รองลงมาคือ การสร้างความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การวางแผนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และจากการสังเคราะห์ความต้องการจากแบบสอบถามปลายเปิดพบว่า 1) ด้านการวางแผนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการที่จะใช้เทคโนโลยีดิจิทัล อุปกรณ์ และเครื่องมือที่มีอยู่ในปัจจุบัน และสื่อสังคมออนไลน์ นำมาช่วยในด้านการจัดเตรียมความพร้อมของข้อมูล การติดต่อสื่อสารได้อย่างทันสมัย รวมไปถึงการเตรียมความพร้อมของระบบ Internet ให้พร้อมต่อการดำเนินการทำงานในสถานศึกษา 2) การสร้างความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่ามีความต้องการให้สถานศึกษาหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้บุคลากรเป็นผู้ที่มีทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี เพื่อที่จะนำไปใช้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลไปปฏิบัติ พบว่ามีความต้องการที่จะใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในสถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานในสถานศึกษาดำเนินไปอย่างรวดเร็ว และมีผลลัพธ์ที่แม่นยำ ทั้งนี้เพราะการนิเทศภายในมีความจำเป็นสำคัญในการพัฒนาคุณภาพ การนิเทศภายในสถานศึกษาจึงเป็นกระบวนการร่วมมือระหว่างผู้บริหารกับคณะครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยในยุคปัจจุบัน การใช้เทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจึงมีความจำเป็นที่จะเข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกในการพัฒนาการศึกษาในหลายๆด้าน รวมถึงการนิเทศภายในอีกด้วย สอดคล้องกับ Salavati (2016) ได้ศึกษาเรื่องการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการศึกษาพบว่าครูได้ให้ความสำคัญในเรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลเพราะว่าเป็นสิ่งที่ง่ายกว่าในการเลือกใช้ และเป็นที่ยอมรับว่าเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นนวัตกรรมที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และครูยังมีทัศนคติในเรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลว่าเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาดีขึ้นอีกด้วย และยังสอดคล้องกับ Chuha (2562) ที่กล่าวว่าศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ มิติอย่างรวดเร็ว การก้าวผ่านจากโลกปฏิวัติอุตสาหกรรมยุคเก่าไปสู่โลกดิจิตอล ทำให้ความต้องการของตลาดแรงงานเปลี่ยนไปทักษะต่าง ๆ ที่ทำซ้ำ ๆ (routine work) จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนเพราะคอมพิวเตอร์สามารถทำแทนได้ ทุกคนทุกภาคส่วนมีการตื่นตัวเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่ารูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการ แนวทางการประเมินผล เงื่อนไขความสำเร็จ วิธีการดำเนินการมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวางแผนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 2) การสร้างความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 3) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลไปปฏิบัติ โดย

ดำเนินการนิเทศในขอบข่ายเนื้อหา 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ (2) ด้านการจัดทำและใช้แผนการเรียนรู้ (3) ด้านการพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการศึกษา และ (4) การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลการศึกษา ทั้งนี้เพราะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในนั้น มีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากในยุคปัจจุบัน และการที่จะนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีส่วนร่วมให้เกิดประโยชน์สูงสุดจำเป็นที่จะต้องมีการวางแผน การสร้างความเข้าใจ เพื่อนำไปสู่การนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ Ratheeswari (2018) ได้ศึกษาการใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษา พบว่าการใช้เทคโนโลยีในการฝึกอบรมทำให้การสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น โปรแกรมการฝึกอบรมที่ถูกออกแบบมาเป็นอย่างดีตอบสนองความต้องการของครูในยุคปัจจุบันที่ต้องการเรียนรู้วิธีการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน และเป็นสิ่งที่ครูจะต้องทำความเข้าใจถึงปัจจัยและความคุ้มค่าของการใช้เทคโนโลยี และยังต้องเรียนรู้วิธีการเรียนรู้กระบวนการใช้ และเข้าใจบริบทของผู้เรียนเป็นอย่างดี เมื่อครูได้ทำความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีเป็นอย่างดีแล้วก็จะสามารถนำเทคโนโลยีไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ดี และยังสอดคล้องกับ Wongyai (2017) ได้กล่าวถึง การรู้ดิจิทัล ว่าเป็นทักษะในการค้นหา การประเมินผล การใช้ร่วมกัน และการสร้างเนื้อหาโดยใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศและอินเทอร์เน็ต ความสามารถสำหรับ ทักษะการรู้ดิจิทัลสามารถแบ่งเป็นส่วนสำคัญ 3 ได้แก่ 1. การใช้ (Use) หมายถึงทักษะมวลรวมในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่หลากหลายตั้งแต่ พื้นฐาน 2. การเข้าใจ (Understand) หมายถึงทักษะที่ช่วยให้เกิดการคิด วิเคราะห์ ประเมิน สังเคราะห์สื่อ ดิจิทัลจนทำให้เข้าใจถึงบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหานั้น ๆ การพัฒนาทักษะการจัดการสารสนเทศและความ รับผิดชอบต่อสิทธิความเป็นเจ้าของ การมีส่วนร่วมในสังคมดิจิทัล 3. การสร้างสรรค์ (Create) หมายถึงทักษะในการผลิตหรือสร้างเนื้อหาผ่านเทคโนโลยีที่หลากหลาย อย่างถูกต้องและสร้างสรรค์ การสื่อสารโดยใช้ความหลากหลายของสื่อดิจิทัลเป็นเครื่องมือ โดยคำนึงถึงจริยธรรม การปฏิบัติทางสังคมและการสะท้อนสิ่งที่ฝังอยู่ในการเรียนรู้ และการใช้ชีวิตประจำวัน และสอดคล้อง Padiworn (2020) ที่ได้กล่าวว่า การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นการแสดงออดถึงความรู้ความสามารถในการนำเครื่องมือ อุปกรณ์เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบันในใช้ในการปฏิบัติงาน การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบไปด้วย 1. การใช้ 2. เข้าใจ 3. การสร้าง และ 4. เข้าถึง เพื่อพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าผลการทดลองใช้รูปแบบการการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในขอบข่ายเนื้อหา 1 ด้านคือด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ จำนวนข้อที่ปฏิบัติ จำนวน 29 ข้อจาก 31 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 93.54 ระดับคุณภาพ ดีมาก จากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้เกิดความสะดวก รวดเร็วในการปฏิบัติงานในสถานศึกษา เช่น การนัดหมายการทำงาน จัดเก็บข้อมูล รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการสร้างความเข้าใจถึงความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เป็นต้น เพื่อที่จะนำไปใช้ในการดำเนินงานในสถานศึกษา ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วต่อการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล สามารถเก็บรวบรวมข้อมูล และรวบรวมความคิดเห็น ในการดำเนินการในด้านต่างๆของสถานศึกษา ได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ และสรุปผลการดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ

นิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นช่วยให้การดำเนินการไปได้อย่างรวดเร็ว ทันเหตุการณ์ และมีความแม่นยำ สอดคล้องกับ Salavati (2016) ได้ศึกษาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการศึกษาพบว่า ครูได้ให้ความสำคัญในเรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลเพราะว่าเป็นสิ่งที่ง่ายกว่าในการเลือกใช้ และเป็นที่ยอมรับว่าเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นนวัตกรรมที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และครูยังมีทัศนคติในเรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลว่าเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาดีขึ้นอีกด้วย และยังสอดคล้องกับ (Phra Saroj Dhtrabhaddo (Nimniam), 2018) กล่าวว่า เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล คือ เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลต่างๆ ตั้งแต่การสร้าง การวิเคราะห์ การประมวล การจัดเก็บ การสืบค้น นำมาใช้ใหม่ได้อย่างเป็นระบบ โดยใช้หลักการแนวคิด สื่อนวัตกรรม เทคโนโลยี ผ่านเครือข่าย การสื่อสาร หรือวิธีการที่ครูและผู้เรียนร่วมกันออกแบบการเรียนรู้เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง และยังสอดคล้องกับ Intaramanee (2019) ที่ได้กล่าวว่าการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถส่งเสริมสนับสนุนให้ครูนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน พร้อมกับเป็นเครื่องมือในการค้นคว้าพัฒนาความรู้ของตน รวมทั้งสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของโรงเรียน รวมทั้งมีแผนการจัดการที่ชัดเจน มีการวางโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งสถานที่ อุปกรณ์ต่าง ๆ และการพัฒนาบุคลากร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า การประเมินรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีความรู้ และความเชี่ยวชาญ ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะ ในปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงทำให้เทคโนโลยีดิจิทัลมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตและการทำงาน จึงต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของการเปลี่ยนแปลง และเทคโนโลยีดิจิทัล ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการทำงานและนำมาใช้ในการนิเทศภายในสถานศึกษาควบคู่ไปกับการนิเทศในรูปแบบเดิม เพื่อให้การนิเทศมีความสะดวกและสามารถสะท้อนผลได้ทันที สอดคล้องกับ Puetmongkol, and Uthairat (2015) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการจัดการดิจิทัลเทคโนโลยีสู่คุณภาพตามมาตรฐานสากล ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทย โดยได้ศึกษาสภาพรูปแบบการจัดการดิจิทัลเทคโนโลยี สร้างรูปแบบ และประเมินความเหมาะสมของการจัดการดิจิทัลเทคโนโลยี ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการดิจิทัลเทคโนโลยีสูงคุณภาพมาตรฐานสากลทั้งกระบวนการบริหาร การบริหารงานในโรงเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษามีทักษะในการใช้ดิจิทัลระดับมากรูปแบบการจัดการดิจิทัลเทคโนโลยี มีองค์ประกอบที่ 1 การจัดการดิจิทัลเทคโนโลยีเพื่อการบริหารงานในโรงเรียน ได้แก่ขั้นการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ขั้นการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน องค์ประกอบที่ 2 การจัดการดิจิทัลเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน ได้แก่ ขั้นการใช้กลุ่มพื้นฐานสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ขั้นการใช้กับสาระสากล และขั้นการพัฒนาเนื้อหาการเรียนรู้ดิจิทัลเทคโนโลยี สำหรับผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบโดยพิจารณาถึงความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

สรุป

จากการดำเนินการวิจัย โดยการการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สำหรับการสร้างรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าสภาพปัจจุบัน การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สำหรับการสร้างรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการวางแผนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และปัญหาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การนำการเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปปฏิบัติ จากการสังเคราะห์ความต้องการจากแบบสอบถามปลายเปิดพบว่า การวางแผนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการที่จะใช้เทคโนโลยีดิจิทัล อุปกรณ์ และเครื่องมือที่มีอยู่ในปัจจุบัน และสื่อสังคมออนไลน์ นำมาช่วยในด้านการจัดเตรียมความพร้อมของข้อมูล การติดต่อสื่อสารได้อย่างทันสมัย รวมไปถึงการเตรียมความพร้อมของระบบ Internet ให้พร้อมต่อการดำเนินการทำงานในสถานศึกษา การสร้างความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่ามีความต้องการให้สถานศึกษาหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้บุคลากรเป็นผู้ที่มีทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี เพื่อที่จะนำไปใช้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลไปปฏิบัติ พบว่ามีความต้องการที่จะใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในสถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานในสถานศึกษาดำเนินไปอย่างรวดเร็ว และมีผลลัพธ์ที่แม่นยำ ในส่วนของผลการสร้างรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย การวางแผนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การสร้างความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การนำเทคโนโลยีดิจิทัลไปปฏิบัติ ผลการทดลองใช้รูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในขอบข่ายเนื้อหา 1 ด้าน คือด้านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ จำนวนข้อที่ปฏิบัติ จำนวน 29 ข้อจาก 31 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 93.54 ระดับคุณภาพ ดีมาก ผลการประเมินรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์โดยรวมรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 จากการศึกษาสภาพการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้ที่รับผิดชอบการนิเทศภายในของสถานศึกษาควรตระหนักถึงการสร้างความเข้าใจให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในสถานศึกษา

1.2 ในการนิเทศภายในสถานศึกษา นอกจากจะใช้การนิเทศด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลแล้วยังต้อมีการนิเทศแบบผสมผสานกับการนิเทศในชั้นเรียนเพื่อเป็นการพบปะพูดคุยกับครู ซึ่งจะเพิ่มความเป็นกัลยาณมิตรในการทำงานร่วมกันเพิ่มมากขึ้น

1.3 ควรมีการกำหนดนโยบายจากเขตพื้นที่การศึกษาในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพควบคู่ไปกับการบริหารงานแบบปกติ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษารูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล

2.2 ควรมีการศึกษาเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีความหลากหลาย เช่น ระบบบริหารจัดการสถานศึกษา ระบบสารสนเทศที่ใช้ในสถานศึกษา และแอพพลิเคชั่นอื่นๆ ที่มีการใช้อยู่ในปัจจุบันเพื่อจะทำให้รูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษาในยุคดิจิทัลมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

References

Chamchoi, S. (2019). *Administration of educational institutions in the Digital Era.* Bangkok: Chulalongkorn University Publisher.

Chooha, U. et al. (2019). A Study of the satisfaction of using the Zoom cloud meeting Application to help teach in the midwifery practice course. *Journal Mahasarakham Hospital*, 16(1), 176-186.

Intaramanee, S. (2019) . Administration of educational institutions in the Digital Era. *Academic Journal University management and Eastern Technology*, 16(1), 353-360.

Ministry of Education, (2008). *The Basic Education Core Curriculum B.E.2551 (A.D.2008)*. Bangkok: The Agricultural Cooperative Federation of Thailand Limited Publisher.

Ministry of Information and Communication Technology. (2016). *Digital Development for National Economic and Social Development*. Bangkok: Ministry of Information and Communication Technology.

Office of the Council of State. (2002). *National Education Act B.E.2542 (1999)*. Bangkok: Office of the Council of State.

Padiworn, N. (2020). *A Digital Technology Skill Development Model if School Administrator under Office of the Basic Education Commission*. (Doctoral Dissertation). Ubon Ratchathani Rajabhat University. Ubon Ratchathani.

Phra Saroj Dhtrabhaddo (Nimniam). (2018). *The Use of Digital Media for Moral Instruction for Students in Secondary Schools in Mueang District, Samutprakarn Province.* (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Puetmongkol, S., & Uthairat W. (2015). A High-Quality Digital Technology Management Model based on International Standards of Secondary School in the Southern Regions of

Thailand. *Academic Journal Eastern Asia University Social Sciences and Humanities*, 5(2), 274-283.

Ratheeswari, K. (2018). Information Communication Technology in Education. *Journal of Applied and Advanced Research*, 3(1), 45-47.

Salavati, S. (2016). *Use of Digital Technologies in Education.* (Doctoral Dissertation). Linnaeus University. Sweden.

Secondary Education Office Service Area 29. (2018). *Supervisor Operational Manual 2018.* Ubobratchathani: Secondary Education Office Service Area 29.

Teerapong, S. (2018). *Virtual Supervision. Online Supervision 1 to 2.* Bangkok: Suandusit University.

Wongyai, N. (2017). A guide to developing digital literacy skills of digital native. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(2), 1630-1642.

อึมปี้: การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม คุณค่าและภูมิปัญญา*

Mpi: An analysis of history, culture, values and knowledge

[1]สุมินตรา สุวรรณกาศ และ ภาณุวัฒน์ ภักดีวงศ์

[1]Sumintra Suwannakad and Panuwat Pakdeewong

[1]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

[1]Faculty of Education, Naresuan University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: sumintra@windowslive.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา 2) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าภูมิปัญญา 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการนำคุณค่าในภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ในการพัฒนาชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแนวคติชนวิทยา รวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยเอกสาร การวิจัยภาคสนาม ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การบันทึก การประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 30 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น จำนวน 55 คน การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการอธิบายข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้อพยพลงมาจากแคว้นสิบสองปันนาในประเทศจีน ตั้งถิ่นฐานอยู่บ้านสะเกิน ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน และหมู่ที่ 4, 8 ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ มีชาวอึมปี้ (ก่อ) ในประเทศไทยมีประมาณ 1,642 คน ใช้ภาษาอึมปี้และมีประวัติศาสตร์การโยกย้ายและตั้งถิ่นฐานประมาณ 400 ปี 2) คุณค่า/ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้สามารถแยกออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านเกษตรกรรม 2) ด้านอุตสาหกรรมหัตถกรรมและสถาปัตยกรรม 3) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) ด้านภาษา 5) ด้านปรัชญาและศาสนา 6) ด้านโภชนาการ จากสิ่งที่บรรพบุรุษได้ปฏิบัติสืบต่อกันจนถึงปัจจุบันเป็นกุศโลบายสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง "คน" กับ "ธรรมชาติ" และ "คน" กับ "คุณธรรม" และ 3) แนวทางการสร้างศักยภาพและพัฒนาชุมชนผ่านการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมและเป็นการสร้างคุณค่าและแสดงออกถึงอัตลักษณ์ความสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ของชุมชนอึมปี้โดยการถ่ายทอดและการขัดเกลาทางสังคมในรูปแบบ "พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น"

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์; วัฒนธรรม; ภูมิปัญญา; กลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้

*Received January 16, 2021; Revised March 11, 2021; Accepted March 22, 2021

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the history, culture, and local wisdom; 2) to analyze the values of local wisdom; and 3) to present the guidelines for the use of values in local wisdom of Mpi ethnic group for community development. The study used a qualitative research method that included document analysis and a field study. In-depth interviews, observation, note-taking, and focus group discussions were used to collect data from 55 key informants. The triangulation approach and content analysis were used to analyze the collected data. The descriptive technique was used to present the data.

From the study, the following results are found: 1) The Mpi ethnic group settled in Ban Saken, Yod Subdistrict, Song Khwae District, Nan Province, as well as Moo 4 and 8, Suan Khuean Subdistrict, Mueang District, Phrae Province, after migrating from the Xishuangbanna area of China. Thailand has around 1,642 Mpi people, with a 400-year history of migration and relocation. 2) The values/ local wisdom of Mpi ethnic group can be categorized into 6 aspects as follows: (1) agriculture; (2) industry, handicrafts and architecture, (3) natural resource and environmental management; (4) language; (5) philosophy and religion; and (6) nutrition. These have been passed down through the generations as a tactic for reflecting the relationships between "human" and "nature," as well as "human" and "virtue." 3) The guidelines for enhancing potential and developing community via cultural heritage conservation refer to the value creation and representation of local people's identity and relationships in order to learn, transmit, and socialize in the form of a "local museum.

Keywords: History; Culture; Local Wisdom; Mpi Ethnic Group

บทนำ

ชาติพันธุ์ (ethnicity หรือ ethnos) คือ การมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีภาษาพูดเดียวกัน และเชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน เช่น ไทย พม่า กะเหรี่ยง จีนลาว เป็นต้น บรรพบุรุษในที่นี้หมายถึงบรรพบุรุษทางสายเลือดซึ่งมีลักษณะทางชีวภาพและรูปพรรณ (เชื้อชาติ) เหมือนกันรวมทั้งบรรพบุรุษทางวัฒนธรรมด้วย ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือด และทางวัฒนธรรมพร้อมๆ กันไป เป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชาติกลุ่มพันธุ์และในขณะเดียวกันก็สามารถเร้าอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์นับถือศาสนาเดียวกันความรู้สึกผูกพันนี้อาจเรียกว่า "สำนึก" ทางชาติพันธุ์หรือชาติลักษณ์ (ethnic identity) (THAI JUNIOR ENCYCLOPEDIA FOUNDATION, n.d.) กลุ่มเอเชียอาคเนย์เป็นบริเวณที่มีความหลากหลายของ

ภาษาและชาติพันธุ์มากที่สุดแห่งหนึ่งของโลกเช่นเดียวกับประเทศไทยซึ่งตั้งอยู่ใจกลางเอเชียอาคเนย์จึงมีความหลากหลายของภาษาและชาติพันธ์เป็นอย่างมาก การกระจายตัวกลุ่มภาษาและชาติพันธุ์ในประเทศไทยซึ่งมีกว่า 60 กลุ่ม ความหลากหลายเป็นทรัพยากรที่มีค่าซึ่งนำไปสู่วิธีดำเนินการที่ต่างกัน การสร้างองค์ความรู้ที่เป็นฐานของการสร้างโอกาสแก่กลุ่มชาติพันธุ์ย่อยและการบำรุงรักษามรดกของมนุษยชาติ เช่น การพัฒนาภาษาเพื่อการจัดการศึกษาแก่ชนกลุ่มน้อย การบันทึกองค์ความรู้และโครงการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต เป็นต้น (Suwilai, 2004) ภาษาก็เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษเช่นเดียวกับ

ภาษาอึมปี้ (Mpi) จัดอยู่ในตระกูลภาษาทิเบโต-เบอร์มา (Tibeto-Burman) สายโลโลใต้ (Southern Lolo) กลุ่มย่อยฮาโนอิช (Hanoish) ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับภาษาของบีซู (Bisu) และภูน้อย (Phu Noi) เป็นต้น ภาษาที่ใกล้เคียงกับอึมปี้นี้กระจายอยู่ในเขตประเทศจีนตอนใต้และในเขตประเทศลาว ปัจจุบันภาษาอึมปี้ถือเป็นภาษาที่มีคนพูดน้อยลงไปมากและอยู่ในวิกฤต จากการสำรวจทางด้านภาษาพบว่ามีคนที่พูดภาษาอึมปี้อยู่เพียง 2 หมู่บ้านคือ บ้านดง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ และบ้านสะเกิน ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน แต่ในแง่ของสำนึกทางชาติพันธุ์นั้น บ้านดงถือว่าตนเองเป็นอึมปี้ในขณะที่บ้าน สะเกินนิยามว่าตนเองเป็นชาว “ก่อ” หรือ “ก้อ” (Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organisation), 2021) ชาวอึมปี้ (บ้านดง) เป็นชนเผ่าที่บรรพบุรุษอพยพมาจากสิบสองปันนา ดังนั้นภาษาที่ใช้สื่อสารจึงเป็นภาษาที่น่าศึกษาค้นคว้าและอนุรักษ์ไว้ ชาวบ้านดง หมู่ที่ 4 และ 8 ตำบล สวนเขื่อนจึงได้จัดทำโครงการ “สร้างระบบตัวเขียน: สืบชะตาภาษาอึมปี้บ้านดง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่” เพื่ออนุรักษ์และสืบสานภาษาและวัฒนธรรมของคนอึมปี้ ซึ่งโครงการนี้รณรงค์ให้คนอึมปี้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมด้วยตนเอง โดยการพัฒนาระบบตัวเขียนให้ได้มาตรฐานและเป็นที่รู้จักเข้าใจ และสามารถอ่านเขียนภาษาของตนเองได้ (Thiraphop, 2012)

ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปการศึกษามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น เทคโนโลยีที่เข้ามาอย่างรวดเร็วทำให้ลูกหลานชาวก่อ (อึมปี้) ละทิ้งถิ่นฐานออกจากหมู่บ้านไปเรียนต่อและหางานทำนอกหมู่บ้านเพิ่มจำนวนมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงเป็นข้อวิตกกังวลของชาวก่อ (อึมปี้) ที่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่และแกนนำชุมชน การสืบทอดวัฒนธรรมด้านภาษากำลังจะสูญหายไปเด็กๆ รุ่นใหม่ไม่ค่อยให้ความสนใจต่อการสื่อสารด้วยภาษาก่อ (อึมปี้) มีการใช้ภาษาไทยกลางเพิ่มมากขึ้น บางครั้งสื่อสารกับผู้เฒ่าผู้แก่ไม่ค่อยรู้เรื่องการสืบทอดประเพณีและพิธีกรรมรวมถึงภูมิปัญญาของชาวก่อ (อึมปี้) กำลังจะไม่มีผู้ปฏิบัติตามพิธีกรรมต่างๆ นำวัตถุสมัยใหม่มาใช้แทนเครื่องจักสานจากไม้ไผ่พิธีกรรมขวัญข้าวก็เริ่มจะไม่มีผู้ทำให้ถูกต้อง การผสมกลมกลืนระหว่างชนเผ่าก่อ(อึมปี้) กับคนกลุ่มอื่นๆ เริ่มมีให้เห็นมากขึ้นจารีตที่เป็นข้อห้ามต่างๆ อาจถูกละเลยไปในอนาคต (Indigenous Peoples' Foundation for Education and Environment (IPF) (n.d.) การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ที่ผ่านมาในอดีตมักจะมองไปที่ภาพโดยขาดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเศรษฐกิจเพื่อนำไปสู่วัฒนธรรมเพราะไม่ได้มองบนพื้นฐานความเป็นจริงที่เกิดจากการผสมผสานของผู้คนซึ่งไม่อาจอธิบายได้จากภาษาหรือประเพณีอย่างโดดๆ แต่อันที่จริงแล้วการศึกษาชาติพันธุ์ควรมองไปที่การเคลื่อนย้ายกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โดยเฉพาะเมื่อเข้าผสมผสานกันจนกลายเป็นสังคมชาวนาก็จะปรับตัวสู่วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างทันที ดังนั้นความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์จึงมองในลักษณะของสังคมวัฒนธรรมที่ไม่หยุดนิ่งผลผลิตของ

กระบวนการนั่นคือการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรม การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์จำเป็นต้องศึกษาความรู้สึกนึกคิดของคนข้างในด้วย (Sisak, 2005)

จะเห็นได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ “อึมปี้” (Um-Pi) ยังคงมีมิติของการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมตามประเพณีการถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิตและวัฒนธรรมภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่มีความรู้เรื่องการทำดินปืนซึ่งเป็นองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ ความรู้ทางด้านคชศาสตร์ ซึ่งเป็นการใช้ภูมิปัญญาในการเลี้ยงช้างให้แก่เจ้าเมืองซึ่งถือเป็นชนชั้นกษัตริย์ในสมัยนั้น แสดงให้เห็นว่า “คนอึมปี้ (Um-Pi)” หรือ “กลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ (Mpi)” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความซื่อสัตย์จึงได้รับความไว้วางใจในการเลี้ยงช้างและม้าให้แก่ชนชั้นกษัตริย์ยุคดังกล่าวความดีงามแฝงอยู่ในภูมิปัญญาพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทวดาสะท้อนความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษดังที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ซึ่งเป็นการชี้นำให้เห็นถึงความเป็นมาโดยสังเขปของประเด็นที่จะศึกษารวมทั้งอธิบายความที่ต้องการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญที่จะศึกษาและวิเคราะห์คุณค่าภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางด้านภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ และทำให้กลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ได้เห็นคุณค่าในภูมิปัญญาที่ปรากฏผ่านทางองค์ความรู้เชิงคติชนวิทยา วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงการอนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลานเกิดความภาคภูมิใจในอันที่จะเป็นฐานรากของการพัฒนาที่ยั่งยืนของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้
2. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการนำคุณค่าในภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แนวคติชนวิทยาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย ตำรา บทความวิจัย บทความวิชาการ และข้อมูลภาคสนาม ซึ่งข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษานามาเรียบเรียงด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Analytic Induction) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) เป็นการศึกษาและสำรวจประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ เพื่อวิเคราะห์ ตรวจสอบ คุณค่าทางวัฒนธรรมในภูมิปัญญาที่ปรากฏผ่านทางองค์ความรู้ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ใช้วิธีศึกษาด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจดบันทึก การสนทนากลุ่ม เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) จำนวนทั้งสิ้น 55 คน ประกอบด้วย 1) ผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ จำนวน 6 คน 2) ปราชญ์

ชาวบ้านหรือผู้ที่ได้รับการยกย่องเป็นครูภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ จำนวน 10 คน หรือมากกว่า หรือจนกว่าจะได้ข้อมูลที่อิ่มตัว 3) ผู้นำทางศาสนา จำนวน 6 คน 4) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน และขอบเขตด้านพื้นที่ซึ่งประกอบด้วย *พื้นที่ศึกษาประกอบด้วย บ้านดงเหนือ หมู่ที่ 4 และบ้านดงใต้ หมู่ที่ 8 ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ กลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ (ก่อ) บ้านสะเกิน หมู่ที่ 1 ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน*

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษาผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลและวิธีการสร้างเครื่องมือดังนี้ 1) แบบการสัมภาษณ์ (In–depth Interviews) 2) แบบบันทึกเอกสาร แบบบันทึกเสียง และแบบบันทึกวิดีโอ แบบบันทึกหลักฐานร่องรอย 3) แบบสังเกต 4) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion)

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเอกสาร การวิจัยภาคสนามใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีศึกษาด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจดบันทึกและการจัดประชุมกลุ่มย่อย

ขั้นตอนที่ 6 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยตัวของผู้วิจัยเองซึ่งเป็นการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็นเป็นการวิเคราะห์ ตรวจสอบ ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัยและการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Presentation of the Research Results) ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ทั้งสามข้อ พร้อมทั้งนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยและการอภิปรายผลผู้วิจัยเลือกใช้แนวทางการนำคุณค่าไปใช้ในการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการศึกษา แนวทางการนำคุณค่าที่ชุมชนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ได้ พร้อมทั้งบทสรุปและข้อเสนอแนะซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ ผลการวิจัยพบว่า ความเป็น “ก่อ(อึมปี้)” จากอดีตถึงปัจจุบัน “อึมปี้” เป็นชนเผ่าในประเทศไทยเรียกตนเองว่า “อึมปี้” เพียงหมู่บ้านเดียวเท่านั้น ทั้งนี้มีกลุ่มคนที่พูดภาษาใกล้เคียงกันกับพวกเขาและยังถือเป็นเครือญาติเดียวกันมีชื่อเรียกกลุ่มตนว่า “ก่อ” หรือ “ก้อ” อยู่ที่อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน กลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้บ้านดง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เป็นหมู่บ้านที่ไม่ใหญ่มากนักภาษาที่ยังคงเป็นเอกลักษณ์คือภาษาอึมปีและใช้คำว่า “อึมปี้” เพียงชุมชนเดียวในประเทศไทย แม้อยู่ท่ามกลางผู้คนที่หลากหลายแต่ผู้คนที่นี่ยังคงรักษาภาษาและความเชื่อดั้งเดิมประเพณีพิธีกรรมของคนอึมปี้ไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ในขณะเดียวกันจากประวัติศาสตร์บอกเล่าที่เชื่อว่าคน “ก่อ” บ้านสะเกินได้ถูกเกณฑ์จากท้าวขาก่านเจ้าเมืองน่านให้มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านสะเกินซึ่งแต่เดิมนั้นอยู่บริเวณบ้านม่วงเน่า (บ้านเชียงแล) อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน และเคลื่อนย้ายมาอยู่บริเวณบ้านยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน เจ้าเมืองขณะนั้นคือท้าวขาก่านในอาณาจักรล้านนาในยุคสมัยพระยาติโลก-ราช (พ.ศ. 1985–2030) ได้ให้กลุ่มคนในพื้นที่ดังกล่าวผลิตดินปืนโดยใช้ขี้ค้างคาวทำส่งให้เจ้าเมืองปัจจุบันกลุ่มคนอึมปี้ได้ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ใน 2 จังหวัด คือ จังหวัดแพร่ และจังหวัดน่าน จำนวนประชากรชาวอึมปี้บ้านดง ตำบลสวน

เขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มีจำนวน 1,170 คน และชาวอึมปี้บ้านสะเกิน ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน มีจำนวน 472 คน รวมแล้วพบว่ามีชาวอึมปี้ (ก่อ) ในประเทศไทยมี ประมาณ 1,642 คน ซึ่งถือว่าอยู่ในภาวะวิกฤตจากจำนวนประชากรที่วิกฤติเหล่านี้หากสูญสลายก็เท่ากับสูญเสียอัตลักษณ์ ภูมิปัญญา องค์ความรู้ต่างๆ ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์คุณค่าภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ ผลการวิจัยพบว่า จากการลงพื้นที่ศึกษาและเก็บข้อมูลแสดงให้เห็นถึงข้อมูลและข้อกังวลของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ ด้านการสูญเสียเอกลักษณ์ รวมถึงภาษาพูดพิธีกรรมและแนวปฏิบัติทางวัฒนธรรมต่างๆ ถึงแม้จะมีความพยายามในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูวัฒนธรรมของกลุ่มแต่ปัจจุบันแนวปฏิบัติและพิธีกรรมในระดับครัวเรือนเริ่มลดลงอาจเนื่องด้วยจากการเปลี่ยนแปลงความเป็นพลวัตทางสังคม การอพยพย้ายถิ่นและจำนวนประชากรที่ลดลงรวมถึงการสื่อความรู้และความเข้าในความเป็นชาติพันธุ์ เป็นต้น คุณค่าภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้หากพิจารณาด้าน “คุณค่า” ที่แฝงอยู่ในตัวบุคคลรวมถึงระบบของสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งพื้นที่บ้านดง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ และพื้นที่บ้านสะเกิน ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน หากมองระบบสังคมในกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวทั้งหมด “แบบองค์รวม” เพื่อพิจารณาให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคุณค่าสามารถแยกประเด็นผลการศึกษาที่ปรากฏได้ดังนี้

วัฒนธรรม การตระหนักถึงคุณค่าและเกิดความภาคภูมิใจในวิถีวัฒนธรรมชนเผ่าที่มีอัตลักษณ์และเป็นคุณค่าในมิติของการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้พื้นที่ทั้งจังหวัดแพร่ และจังหวัดน่าน จากลักษณะทางภูมิศาสตร์กายภาพของที่ตั้งหมู่บ้านซึ่งประกอบด้วยเทือกเขาและมีที่ราบระหว่างแอ่งและภูเขามีแม่น้ำไหลผ่านทำเลที่ตั้งของกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวจึงเหมาะแก่การทำการเกษตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นหุบเขาชาวบ้านทำนาแบบนาทดน้ำ พื้นที่สูงปลูกข้าวไร่พื้นที่ที่ราบในแอ่งปลูกข้าวและพืชอื่นๆ เศรษฐกิจเป็นแบบผลิตเพื่อให้พออยู่พอกิน ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรมที่ยังคงปรากฏอยู่จากอดีตสืบทอดมาจนปัจจุบันซึ่งแปรเปลี่ยนมาเป็นวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของคนอึมปี้ในปัจจุบัน เป็นต้น

ภูมิปัญญา *ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม* จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าความเชื่อพิธีกรรมการทำให้เกิดขวัญและกำลังใจทางด้านการเกษตรซึ่งมีความเกี่ยวพันกับระบบคุณค่าระหว่าง “คน” กับ “ธรรมชาติ” ที่สะท้อนออกมาในรูปแบบของพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีแฮกนาขวัญ พิธีฝากข้าวไว้กับท้าวทั้งหก พิธีตักข้าวล้นบาตร ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตด้านการเกษตรการทำมาหากินและการทำไร่ ทำนา เป็นต้น

ภูมิปัญญาด้านอุตสาหกรรม หัตถกรรม และสถาปัตยกรรม ซึ่งปรากฏการทำไม่กวาดดอกหญ้า ภาษาอึมปี้เรียก “แยแป” ทำมาจากดอกหญ้าที่เรียก “ดอกหญ้าก๋ง” ซึ่งจะขึ้นเองตามธรรมชาติ ภูมิปัญญาด้านสถาปัตยกรรมที่ยังหลงเหลืออยู่ให้เห็น คือ การทำหลังคาด้วย “ดินขอ” หรือกระเบื้องมุงหลังคาเรือนของชาวล้านนาเป็นเครื่องปั้นดินเผาน้ำหนักเบามีขนาดเล็กลักษณะบางเรียบปลายด้านหนึ่งหักงอคล้ายตะขอใช้สำหรับเกาะหรือยึดไม้ก้านฝ้าที่ยึดติดกับโครงสร้างหลังคา

ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ยังยึดถือในความเชื่อในเรื่องลี้ลับมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจก่อให้เกิดศรัทธาต่อสรรพสิ่งต่างๆในกิจกรรมที่กลุ่มได้ก่อเริ่มทำขึ้น

เช่น ความรู้เรื่องสมุนไพรการใช้สมุนไพรในการสมานแผลซึ่งภูมิปัญญาดังกล่าวถูกนำมาใช้จนถึงปัจจุบัน เช่น กรณีการใช้ใบเปล้าในการขับน้ำคาวปลาสำหรับผู้หญิงที่คลอดลูก

ภูมิปัญญาด้านภาษา ภาษาอึมปี้ เป็นภาษาตระกูลทิเบต-พม่า กลุ่มโลโลใต้ สาขาย่อยพม่า-โลโลไม่มีระบบการเขียนหลังจากลงพื้นศึกษาในประเทศไทยและประเทศจีน พบกลุ่มคนที่พูดภาษาอึมปี้ปรากฏข้อมูลระบุถึงความวิกฤติของภาษาอึมปี้ทั้งจากจำนวนประชากรอึมปี้ที่ลดลงพื้นที่จังหวัดแพร่และจังหวัดน่านซึ่งเดิมสภาพการใช้ภาษาอึมปี้ในชุมชนปัจจุบันอยู่ในสภาวะถดถอยเยาวชนมักใช้ภาษาเมือง (ภาษาเหนือ) เป็นหลักในการสื่อสารและคนอายุต่ำกว่า 35 ปี จะไม่สามารถพูดและเข้าใจภาษาได้อย่างถ่องแท้และรู้สึกเขินอายที่จะพูดภาษาอึมปี้ในการสื่อสารของคนในชุมชนกับผู้สูงอายุ

ภูมิปัญญาด้านปรัชญาและศาสนา พิธีไหว้เทวดาซึ่งล้วนแล้วแต่แฝงไปด้วยคำสั่งสอนการอบรมที่เกี่ยวกับการควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ใจ บ่งบอกให้รู้หลักดำเนินชีวิตที่ดีที่สุดเป็นจุดรวมใจของคนอึมปี้ที่ยึดถือเทวดายังแฝงไปด้วยค่านิยมและความนึกคิดให้เห็นถึงคุณค่าของกลุ่มและสิ่งที่บรรพบุรุษได้ปฏิบัติสืบต่อกันจนถึงปัจจุบันเป็น “กุศโลบาย” ในการหลอมรวมคนในชุมชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “คนกับธรรมชาติ” และ “คนกับคุณธรรม” เช่น การคัดเลือกผู้นำหรือผู้แทนเทวดาต้องคัดเลือกผู้ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบอยู่ในศีลธรรมเสมอ

ภูมิปัญญาด้านโภชนาการ เคล็ดลับการอายุยืนของเหล่าผู้สูงอายุเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ การประกอบอาหารด้วยเมนูธรรมชาติที่เน้นผักเป็นส่วนประกอบและมักจะเป็นเมนูนึ่ง ปิ้ง ต้ม ยำ เกลือแร่และวิตามินจากผักนานาชนิดโดยคัดสรรมาจากแหล่งวัตถุดิบทางธรรมชาติที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นนำมาปรุงอย่างพิถีพิถันเป็นวัฒนธรรมการกินของคนอึมปี้ที่ส่งต่อสืบทอดกันต่อมาเป็นรุ่นๆ อันสะท้อนวิถีชีวิตการกินอยู่อย่างเรียบง่ายที่ดีงามคงความเป็นเอกลักษณ์ที่เน้นสุขภาพเป็นหลักดูมีเสน่ห์อย่างหนึ่งของอาหารพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น “ก่ำปุแป่ะ” “กระแหน่กะลา” “กลิ้งล้าห้อชื่อโค” เป็นต้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อนำเสนอแนวทางการนำคุณค่าในภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า เป็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บรรพบุรุษได้สรรค์สร้างและสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องซึ่งในภูมิปัญญาแต่ละด้านนั้นมีคุณค่าความดีความงามความสมบูรณ์ที่เข้าใจในนามธรรมความลึกซึ้งที่สามารถสัมผัสได้สะท้อนจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ค่านิยมทัศนคติและความคิดความเชื่อของคนในชุมชนอึมปี้ โดยที่คุณค่าในภูมิปัญญาสะท้อนออกมาเป็นกุศโลบายแนวทางวิถีที่คนในชุมชนปฏิบัติสืบทอดต่อๆ กันมาอย่างเคร่งครัด ผลผลิตจากวัฒนธรรมและภูมิปัญญาทั้งหลายเหล่านี้ได้มีการสั่งสมสืบทอดและการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์ทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมจึงเปรียบเสมือนกลไกทางธรรมชาติเป็นกลวิธีที่ก่อให้เกิดพลังและอำนาจให้สังคมเกิดความเข้มแข็ง ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาแบบบูรณาการที่เกิดการเชื่อมโยงระหว่างคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และศาสนาก่อให้เกิดดุลยภาพตลอดจนสร้างภูมิคุ้มกันให้สังคมอึมปี้ได้

ดังนั้นในแนวทางการนำคุณค่าภูมิปัญญาไปใช้ในการพัฒนาผ่านกระบวนการศึกษาเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และสืบสานความหลากหลายของความเป็น **“ก่อ(อึมปี้)” วัฒนธรรม, ภูมิปัญญา** ให้สามารถคงอยู่ได้อย่างยั่งยืนและคนรุ่นหลังได้รู้จักจึงจำเป็นต้องอาศัย*การมีส่วนร่วมของประชาชน*รวมถึง*ภาคีเครือข่าย*ทั้ง

ภายในและภายนอกชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญผ่าน*กระบวนการหล่อหลอมทางความคิด องค์ความรู้ที่มีอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้* โดยการใช้*ประสบการณ์ของผู้รู้ในชุมชนและสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชุมชน*โดยเน้นกระบวนการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาชุมชน (COMMUNITY LEARNING) จากสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชุมชนชนบท เรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ภาษา วัฒนธรรม การประกอบอาชีพ สุขภาพ การศึกษารวมทั้งลักษณะทางกายภาพการจัดตั้งของบ้านเรือน โรงเรียน วัด ป่าชุมชน เป็นต้น คุณค่าในวัฒนธรรม/ภูมิปัญญาสะท้อนออกมาเป็นกุศโลบาย แนวทาง วิถีที่คนในชุมชนปฏิบัติสืบทอดต่อๆ กันมาอย่างเคร่งครัด การเคารพเทวดา ความเชื่อบาป บุญ คุณโทษ คุณธรรมจริยธรรม ความรักความสามัคคีของคนในชุมชนนำมาสร้างเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการศึกษาได้และนำสิ่งเหล่านี้เก็บรักษาเรียนรู้ถ่ายทอดในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (Local Museum)

องค์ความรู้ใหม่

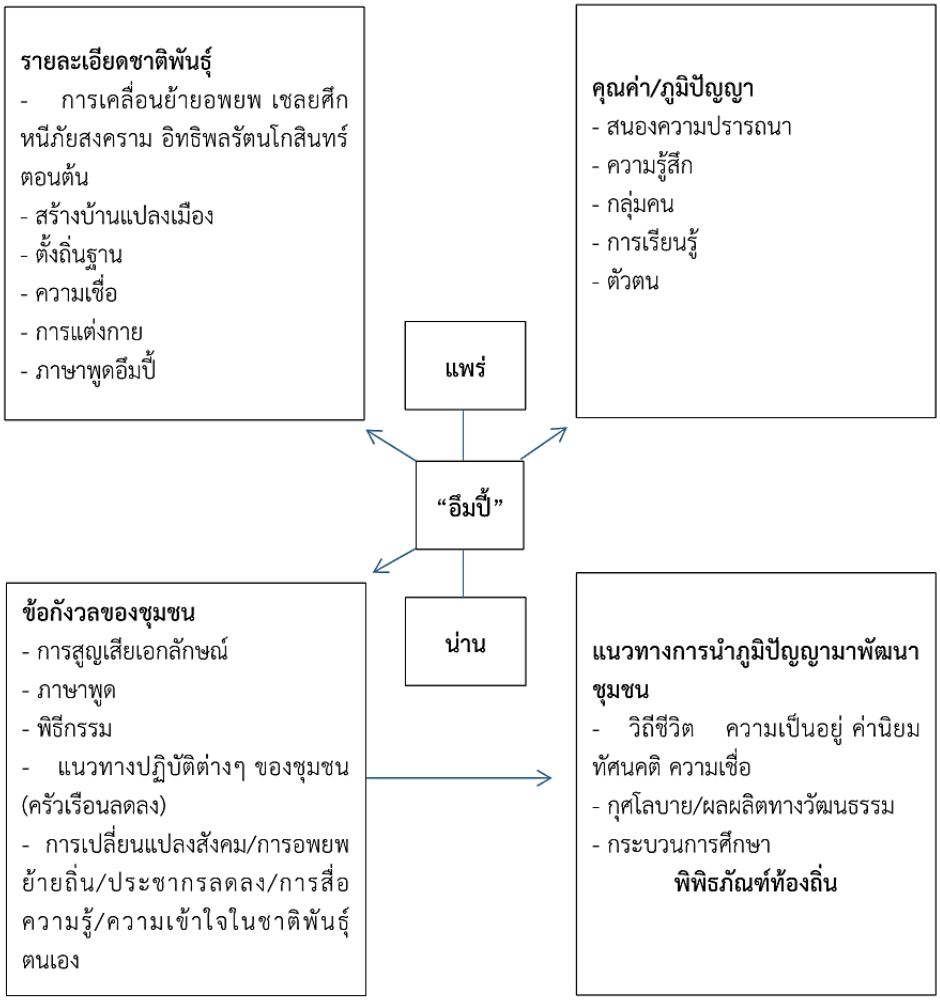
องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยประกอบด้วย รายละเอียดชาติพันธุ์ “อึมปี้” หรือ “ก่อ(อึมปี้)” คำหลังที่ปรากฏเกิดจากประชุมร่วมปี 2560 สองหมู่บ้านที่เคลื่อนย้ายอพยพมาจากทิเบตตอนใต้แคว้นสิบสองปันนา (จีน) จากการหนีภัยมองโกลต่อมายุคหลังเกิดจากอิทธิพลรัตนโกสินทร์ตอนต้นยุคของการสร้างบ้านแปลงเมืองตั้งถิ่นฐาน โดยภาษาพูดอึมปี้ (Mpi) จัดอยู่ในตระกูลจีน-ทิเบต มีวิถีวัฒนธรรมเป็นของตัวเองประกอบด้วยการแต่งกาย การนับถือเทวดา ซึ่งบรรพบุรุษเป็นคนเลี้ยงช้าง,ม้าของเจ้าหลวงเมืองแพร่ปัจจุบันกระจายอยู่ใน 2 จังหวัด คือ จังหวัดแพร่ และจังหวัดน่าน

คุณค่า/ภูมิปัญญาที่ผ่านกระบวนการดำรงชีวิตที่สนองความปรารถนาความรู้สึกรู้ตนที่มีการสงวนรักษากลายเป็นกลุ่มคน “อึมปี้” ผ่านการเรียนรู้ส่องสะท้อนแนวคิดการพัฒนาชีวิตโดยใช้กันแพร่หลายและสังคมยอมรับว่ามีคุณค่า/มีประโยชน์จึงเกิดเป็นความรักความภูมิใจหวงแหนตัวตนที่เชื่อมโยงกลุ่มชาติพันธุ์ “อึมปี้” “คน/ธรรมชาติ (ชุมชนหรือสังคม)” “คน/คุณธรรม (คน/คน)” เป็นกระบวนการเรียนรู้จากคุณค่าสู่ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม ประกอบด้วย พิธีแรกนาขวัญ พิธีท้าวทั้งสี่ พิธีฝากข้าว (ท้าวทั้งสี่) พิธีตักข้าวล้นบาตร อุตสาหกรรมหัตถกรรมและสถาปัตยกรรมการทำไม้กวาดดอกหญ้า การทำหลังคา “ดินขอ” การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านเรื่องลี้ลับ สมุนไพร (ใบเป้า) ภาษาพูดอึมปี้ (Mpi) ตระกูลจีน-ทิเบต ปรัชญาศาสนา คือ การไหว้เทวดา (อะลา) การขอฝน การทำสังคหะ ประเพณีทำ “ปู่ลาเค” โภชนาการ “ก่ำปุแป่ะ” “กระแหน่กะลา” “กลิ้งล้าห้อชื่อโค” วัฒนธรรม/ประเพณีมีพิธีกรรมโบราณวัตถุ/โบราณสถาน อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เครื่องแต่งกาย วิถีการดำรงชีวิตอัตลักษณ์สะท้อนเรื่องบาปบุญคุณโทษความดีความงามปรัชญาศาสนาความเชื่อคนอึมปี้จากอดีตถึงปัจจุบันจึงนำไปสู่

ข้อกังวลของคนอึมปี้ คือ การสูญเสียเอกลักษณ์ภาษาพูดพิธีกรรมแนวทางปฏิบัติต่างๆ ของชุมชน (ครัวเรือนลดลง) การเปลี่ยนแปลงสังคม/การอพยพย้ายถิ่น/ประชากรลดลง/การสื่อความรู้/ความเข้าใจในชาติพันธ์ตนเองโดยในปัจจุบันกลุ่มชาติพันธ์อึมปี้ที่ยังหลงเหลือจากประวัติศาสตร์วัฒนธรรมภูมิปัญญาและคุณค่าภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้จึงนำมาสู่การกำหนดแนวทางดังนี้

แนวทางการนำวัฒนธรรม/ภูมิปัญญามาพัฒนาชุมชน คือ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ค่านิยมทัศนคติความเชื่อ “คนอึมปี้” และ “กุศโลบาย” วิถีชุมชนที่สืบทอดอย่างเคร่งครัดจนส่งผลให้เกิดเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม/ภูมิปัญญาที่สั่งสมสืบทอดเปลี่ยนแปลงหรือหล่อหลอมความคิดความรู้ความสามารถศักยภาพ การอนุรักษ์เพื่อการสืบทอดอย่างยั่งยืน โดยอาศัยประสบการณ์ผู้รู้ในชุมชนสถานการณ์จริงที่เกิดในชุมชน วิถีความรู้การเมืองเศรษฐกิจสังคมภาษาวัฒนธรรมการประกอบอาชีพสุขภาพการศึกษาบ้านเรือนโรงเรียนวัด ป่าชุมชนคุณค่า/ภูมิปัญญาเหล่านี้เป็น *ทุนทางวัฒนธรรม กลไกธรรมชาติ กลวิธี พลัง/คุณค่าให้ชุมชนเข้มแข็ง* การพัฒนาเชื่อมที่โยงคนสังคมเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อมศาสนาทำให้เกิด (ดุลยภาพ) ที่เป็นภูมิคุ้มกันสังคมวิถี/แนวปฏิบัติชุมชนที่ยกระดับนำมาวิเคราะห์ชุมชนร่วมกันของคนในชุมชน ประยุกต์แนวทางการอนุรักษ์การมีส่วนร่วมในชุมชนภาคีเครือข่ายใน/นอกชุมชนประสบการณ์และการเรียนรู้ของคนในชุมชนเป็น *“กุศโลบาย”* เรื่องการเคารพเทวดาความเชื่อเรื่องบาป/บุญ/คุณโทษ/คุณธรรม/จริยธรรม/ความรู้/ความสามัคคีผ่าน *กระบวนการศึกษา* ให้เกิด **“พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (Local Museum)”**

ภาพแสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

รูปภาพที่ 1 อึมปี้: การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม คุณค่าและภูมิปัญญา

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายในครั้งนี้เป็นการนำคุณค่าที่ปรากฏไปใช้เพื่อสร้างการอนุรักษ์และการฟื้นฟูที่อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างศักยภาพของชุมชนในการร่วมคิดร่วมทำให้เกิดเจตคติที่ดีจากข้อมูลที่ได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ของกลุ่มชาติพันธุ์อึ่มปี้ พบว่า จากการค้นว้าจากข้อมูลต่างๆ เพราะเกิดจากการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่กลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้เดิมที่อยู่ในพื้นที่ให้เกิดความรู้ความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pawina (2019) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การอนุรักษ์และสืบสานความหลากหลายทางชีวภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารพื้นเมืองภายใต้การมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ ผลการศึกษาพบว่า การอนุรักษ์และสืบสานความหลากหลายทางชีวภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารพื้นเมืองภายใต้การมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ประสบปัญหาการขาดผู้สืบทอด โดยเฉพาะอาหารที่เป็นอัตลักษณ์ ได้แก่ ก่ำปุ่แป่ะ กะแหน่กะลา พะสะ และ กลิ่งล่าห้อซื่อโค แนวทางในการอนุรักษ์และสืบสานอาหารพื้นเมือง คือ 1) จัดกิจกรรมที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมอนุรักษ์อาหารพื้นเมือง 2) อบรมเชิงปฏิบัติการอาหารพื้นเมืองแบบดั้งเดิมให้คนรุ่นใหม่ 3) เผยแพร่ข้อมูลอาหารพื้นเมือง และ 4) แลกเปลี่ยนวิธีการปรุงอาหาร โดยชุมชนเลือกการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการอาหารพื้นเมืองแบบดั้งเดิมให้คนรุ่นใหม่ ทั้งนี้เพราะประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์องค์ความรู้ภูมิปัญญา รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ รวมถึงวัตถุศิลป์จำเป็นต้องนำมาสร้างเป็นหลักสูตร ตำรา สื่อหรือฐานข้อมูลเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาของบรรพบุรุษก่อให้เกิดแรงบัลดาลใจในการอนุรักษ์และพัฒนาโดยการนำเอาองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่มาเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอึมปี้ การนำไปใช้ประโยชน์ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเป็น Model จำลองภาพชีวิตของชุมชนคนอึมปี้ เพื่อการสงวนรักษาวัตถุทางวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นโดยคนในชุมชนอึมปี้ที่เป็นเจ้าของในพื้นที่สาธารณะ (Public Space) โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คุณค่าภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ พบว่า เศรษฐกิจในชุมเป็นการกระตุ้นและช่วยในการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของคนอึมปี้ได้เพราะการเรียนรู้ของคนในชุมชนอึมปี้ซึ่งได้สั่งสมเรียนรู้บวกกับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chawadee (2018) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ในการรวมตัวของประชาชนในท้องถิ่นทำให้เกิดพลังของกิจกรรมทางด้านการเมืองในการต่อรองใช้พลังของการรวมตัวของชาติพันธุ์ ขับเคลื่อนนโยบายต่างๆ ของรัฐร่วมกับคนในท้องถิ่นในเชิงสร้างสรรค์ ในทางเศรษฐกิจโดยมีเป้าหมายนำวัฒนธรรมมาเป็นแนวทางพัฒนาเป็นพื้นฐานต่อยอด ในเรื่องของสังคมโดยใช้วัฒนธรรมหล่อหลอมเป็นการสร้างรายได้และสามารถยึดเป็นอาชีพหลักและเสริมซึ่งนำวัฒนธรรมไปผนวกกับเรื่องเศรษฐกิจ สร้างให้เป็นเมืองของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีการวางแผนบริหารจัดการโดยอาศัย “วัฒนธรรมรากฐาน” (area based approach)

ทั้งนี้เพราะมิติทางด้านเศรษฐกิจประเด็นความเป็นไปได้มีสูงเห็นควรเพิ่มเติมเรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์เข้าไปด้วย “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” ซึ่งในประเด็นนี้การขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มีหลายภาคส่วนเข้ามาร่วมบูรณาการ เพื่อสร้างแนวทางการเพิ่มมูลค่าโดยไม่เสียอัตลักษณ์

ความเป็นตัวตนของคนอีมปี้ที่สะท้อนวิถีชีวิตถ่ายทอดผ่านการดำรงชีพโดยมีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นตัวกลางในการแสดงองค์ภูมิปัญญา มิติด้านการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมด้วยตนเองเห็นว่าพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจะสามารถเป็นอีกหนึ่งห้องเรียนที่กลุ่มเด็กและเยาวชนคนรุ่นหลังที่ไม่สามารถสื่อสารภาษาอีมปี้ได้ จะเกิดความภาคภูมิใจต้องการที่จะศึกษาภาษาอีมปี้ซึ่งเป็นอีกแนวทางที่จะสามารถฟื้นฟูภูมิปัญญาด้านภาษาให้คงอยู่สืบไป มิติด้านการเรียนรู้ของชุมชนอีมปี้กลุ่มชาติพันธุ์อีมปี้มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและต้องการการแสดงออกก็ต้องมีการสนับสนุนในการจัดงานเกี่ยวกับชาติพันธุ์ก็ คือ มีการจัดงานหรือกิจกรรมที่ให้กลุ่มชาติพันธุ์ได้ออกมาแสดงออกในสิ่งที่ภาคภูมิใจ ผ่านการแต่งกาย การแสดง เรื่องเล่า ดนตรี การร่ายรำ คุณค่าของความเชื่อในเรื่องของสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นสิ่งที่ควบคุมให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้ กฎ ประเพณี หลักเกณฑ์ต่างๆ คุณลักษณะนิสัยส่วนตัวที่มองว่าเป็นคนซื่อสัตย์ นอบน้อมถ่อมตนอาจจะเกิดจากจิตสานึกที่มีอยู่ มิติด้านการถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาเดิมที่มีอยู่จากคลังข้อมูลนำไปถ่ายทอดให้คนในชุมชนอีมปี้ได้รับรู้ เกิดความเข้าใจตระหนักในคุณค่าคุณประโยชน์ของภูมิปัญญาที่มีมาแต่บรรพบุรุษและปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ โดยมีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นตัวเชื่อมประสานหรือจุดศูนย์กลางทางวัฒนธรรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการนำคุณค่าในภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อีมปี้ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการศึกษา พบว่า แนวทางการนำคุณค่าไปใช้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนอีมปี้เพราะการนำไปใช้ประโยชน์แก่หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในพื้นที่เป็นตัวแกนหลักสำคัญอีกประการหนึ่งในการขับเคลื่อนรวมถึงการฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อีมปี้ในกระแสของประชาสังคม (Civil Society) มีความเห็นสอดคล้องกับงานวิจัยของ Punchaporn, Naowarat, and Rattanapong (2020) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของกลุ่มชาติพันธุ์อีมปี้ที่มีต่อผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์กรณีศึกษาบ้านดง จังหวัดแพร่ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์อีมปี้มีความคาดหวังต่อผู้นำการเมืองท้องถิ่นในระดับมากที่สุด และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับความคิดเห็นของกลุ่มชาติพันธุ์อีมปี้ที่มีต่อผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น ส่วนความคาดหวังของกลุ่มชาติพันธุ์อีมปี้ที่มีต่อผู้นำการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์กับความคิดเห็นที่มีต่อผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นมีความสัมพันธ์เชิงบวกในทิศทางเดียวกันและมีระดับความสัมพันธ์สูง ทั้งนี้เพราะ “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” คือ คลังทางภูมิปัญญาของสังคมที่ผู้คนในท้องถิ่นต้องรับรู้และเรียนรู้ร่วมกันในการต่อสู้กับกระแสความเป็นพลวัตทางสังคมและปรับตัวเองเข้ากับสภาพแวดล้อมอย่างมีดุลยภาพทั้งในด้านวัตถุและจิตใจซึ่งนับได้ว่าเป็น “สถาบันทางวัฒนธรรม” อาจกล่าวได้ว่า “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” (Local Museum) เป็นสถาบันย่อยที่สัมพันธ์เชื่อมกับวัด บ้าน และโรงเรียนซึ่งสัมพันธ์กับความเชื่อเทวดาและสิ่งลี้ลับผนวกกับการเลือกผู้นำที่ต้องปฏิบัติดีปฏิบัติชอบและคนในชุมชนนับถืออาจส่งผลต่อการเลือกผู้นำท้องถิ่นด้วยผ่าน “คน/ธรรมชาติ (ชุมชนหรือสังคม)” “คน/คุณธรรม (คน/คน)” เป็นต้น

สรุป

กลุ่มชาติพันธุ์อีมปี้อพยพลงมาจากแคว้นสิบสองปันนาในประเทศจีนเมื่อประมาณ 240-300 ปีมาแล้ว และมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่หมู่บ้านเสือกืนหรือบ้านสะเกินปัจจุบันคือตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน สาเหตุ

ที่อพยพไม่มีใครทราบแน่ชัดต่อจากนั้น บางส่วนจึงย้ายจากหมู่บ้านเสือกืน อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน มาอยู่ที่หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 8 ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ และเรียกชื่อตนว่า “อึมปี้” กลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่ใช้ภาษากลุ่มตระกูลภาษาทิเบต มีมิติของการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมตามประเพณีและการถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิตและวัฒนธรรม อาทิ ความรู้ของบรรพบุรุษทางด้านวิทยาศาสตร์ในการประดิษฐ์ดินปืนจากมูลค้างคาวเพื่อใช้เป็นอาวุธ และความรู้ทางด้านคชศาสตร์เป็นการใช้ภูมิปัญญาด้านการเกษตรการเลี้ยงช้างและม้าเพื่อเป็นพาหนะในการยาตราทัพทำสงครามในอดีต

คุณค่า/ภูมิปัญญาที่ยังปรากฏในปัจจุบันได้แก่ ภูมิปัญญาทางด้านการแพทย์แผนไทยที่ยังมีหมอสมุนไพรในชุมชนรวมถึงภูมิปัญญาด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี ได้แก่ ความเชื่อเรื่องเทวดา ความเชื่อเรื่องการตั้งชื่อเด็กแรกเกิด ความเชื่อเรื่องการเพาะปลูก กับภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมได้แก่ การทำไม้กวาดดอกหญ้า เป็นต้น ข้อสังเกตในปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ขาดความภาคภูมิใจในความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองและมีความเสี่ยงที่ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาข้างต้นจะสูญหายตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม

แนวทางการพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์และการฟื้นฟูภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างศักยภาพของชุมชนประกอบด้วย ด้านการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมด้วยตนเอง ด้านเศรษฐกิจ การสร้างคุณค่า และแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ด้านความสัมพันธ์ของท้องถิ่นเพื่อการดูแลตนเองด้านการเรียนรู้ของชุมชนอึมปี้โดยการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ผ่านมาเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้านในรูปแบบ “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” (Local Museum)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า จากความซื่อสัตย์ของคนอึมปี้ได้รับการยอมรับจากเจ้าเมืองสมัยอดีตถึงปัจจุบันและเป็นจุดเด่นของคนอึมปี้ที่ได้รับการยอมรับจากสังคมวงกว้าง การลงพื้นที่ของผู้วิจัยพบว่า บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 45 ปีลงมาเป็นส่วนใหญ่ไม่สามารถฟังและพูดภาษาอึมปี้ได้อย่างคล่องแคล่วดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1. รัฐบาลควรรื้อฟื้นกรมกิจการชาติพันธุ์ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิภาพเพื่อการดูแลอย่างจริงจังของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งหมดในประเทศไทย

2. ครอบครัว วัด โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือส่วนราชการไม่ควรกีดกันและการแสดงออกทางอารมณ์ในการดูถูกการสื่อสารในการพูดภาษาอึมปี้ของคนในท้องถิ่นรวมถึงภาษาอื่นๆ ด้วย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าคุณค่า/ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันจนถึงปัจจุบันเป็น กุศโลบาย อันหมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่าง “คน” กับ “ธรรมชาติ” และ “คน” กับ “คุณธรรม” ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1. รัฐบาลควรให้ความสนใจหรือบรรจุหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อความภาคภูมิใจในวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

2. การสืบทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาต่างๆ ของคนภายในชุมชนควรมีลานแสดงออกเพื่อการเรียนรู้และถ่ายทอดต่อคนในและนอกชุมชนได้อีกแบบและสามารถสร้างความภาคภูมิใจต่อคนอึมปี้ได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมและการขัดเกลาทางสังคมที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมและกล้าที่จะแสดงออกในที่สาธารณะในรูปแบบลานกิจกรรมหรือ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมีความสำคัญและสร้างความภูมิใจให้กลุ่มชาติพันธ์อึมปี้ได้ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1. รัฐบาลควรแก้กฎ/ระเบียบเพื่อเอื้ออำนวยให้หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการส่งเสริมสนับสนุนการแสดงออกทางวัฒนธรรมประเพณีของคนกลุ่มชาติพันธุ์ในแต่ละท้องถิ่นให้มากขึ้น

2. การสนับสนุนเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนอึมปี้ควรมีหลากหลายภาคส่วนเข้ามาสนับสนุน เช่น วัฒนธรรม พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน เป็นต้น

3. การท่องเที่ยวชุมชนสามารถทำได้ในรูปแบบโฮมสเตย์และการเรียนรู้ผ่านอาหาร การแต่งกาย การทำไม้กวาด การทำกระเบื้องดินขอ ศาลเทวดา บ้านเรือคนอึมปี้เก่าและธรรมชาติในชุมชนสามารถสร้างรายได้ให้ชุมชนได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ภาษาอึมปี้กับการโดนกลืนกินของสังคมสมัยใหม่

2.2 การสืบทอดวัฒนธรรมการกินของกลุ่มชาติพันธุ์อึมปี้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

2.3 “อะลอ” เทวดา: ความเชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีต่ออิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของคนอึมปี้ในกระแสการเปลี่ยนแปลง

References

Indigenous Peoples' Foundation for Education and Environment (IPF) (n.d.). *KAW-UMPI. Development of community knowledge-based database system for empowering the most marginalized and vulnerable indigenous groups in Thailand. Get support from: (EUROPEAN UNION-EU) (International Work Group for Indigenous Affairs -IWGIA).* Retrieved January 5, 2021, form https://kaw-umpi.thaiipportal.info

Kamyo, P., Markpulphol, N., & Miwanpia, R. (2020). Expectations of the Mpi Ethnic Group on the Desirable Local Political Leaders: A Case Study of Ban Dong Village in Phrae Provine. *Journal of Humanities and Social Sciences Ubon Ratchathani University,* 11(2), 32-49.

KhueanSi, T. (2012). *Build a system of writing: successive destiny of Mpi Ban Dong language, Suan Khuean Subdistrict, Mueang District, Phrae Province*. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF)

Koson, C. (2018). Management of Cultural Capital of Northern Thai Tribe. *Journal of Administrative and Management,* 6(2), 64-73.

Ngamprapasom, P. (2019). Conservation of Biodiversity and Local Cuisine under the Participation of Mpi at Ban Dong, Suankeun Sub–district, Maung District, Lampang Province. *Journal of Cultural Approach,* 19(35), 38-48.

Premsirat, S. (2004). The diversity in language and ethnicity: an unsolved problem or a valuable resource. *Journal of Language and Culture (JLC),* 23(1), 15-24.

Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organisation). (2020). *Ethnic group: Mpi*. Retrieved December 27, 2 0 20, from https://www.sac.or.th/databases/ethnic-groups/ethnicGroups/10

Thai Junior Encyclopedia Foundation. (n.d.). *Ethnic meaning. by Hismajesty king Bhumibol Adulyadej The Great.* Retrieved December 29, 2020, from http://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=23&chap=5&page=t23-5-infodetail01.html

Walliphodom, S. (2005). remark... the diversity of ethnic groups in Thailand. *NAJUA: History of Architecture and Thai Architecture,* 3, 4-7.

การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

The Development of Indicators for Supervision Competency of Supervisors Under the Basic Education Commission

[1]นิภาวรรณ เดชบุญ, วัลนิกา ฉลากบาง และ พรเทพ เสถียรนพเก้า

[1]Nipawan Detboon, Wannika Chalakbang and Pornthep Steannoppakao

[1]คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

[1]Faculty of Education, Sakonnakhon Rajabat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's E-mail: nipawan119@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และ 3) จัดทำคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสานวิธี แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดและพัฒนาตัวบ่งชี้ โดยการศึกษาเอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน และการใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง 3 รอบ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 21 คน ระยะที่ 2 การตรวจสอบสมมติฐานการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการสอบถามศึกษานิเทศก์และครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 576 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมลิสเรล ระยะที่ 3 จัดทำคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 15 องค์ประกอบย่อย 71 ตัวบ่งชี้ 2. โมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-square เท่ากับ 52.5, df เท่ากับ 54, p-value เท่ากับ 0.53, GFI เท่ากับ 0.99, AGFI เท่ากับ 0.97, และ RMSEA เท่ากับ 0.000) 3. คู่มือการใช้ตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์

*Received March 29, 2021; Revised May 17, 2021; Accepted May 18, 2021

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.50 , S.D. = 0.34)

คำสำคัญ: ตัวบ่งชี้; การพัฒนาตัวบ่งชี้; สมรรถนะการนิเทศ; ศึกษานิเทศก์

Abstract

The research consisted of the following objectives: 1) to develop the indicators for supervision competency of supervisors under the Basic Education Commission; 2) to verify the consistency of a model of indicators for supervision competency of supervisors under the Basic Education Commission with empirical data; and 3) to create a manual for the use of indicators for supervision competency of supervisors under the Basic Education Commission. The study employed a mixed-method research by dividing into three phases: the 1st phase was specifying the conceptual framework and developing the indicators through studying documents and research works as well as interviewing with 7 experts and conducting the modified Delphi technique 3 times with 21 experts; the 2nd phase was verifying the research hypotheses with empirical data through an interview with 576 supervisors and teachers acquired by means of multi-stage sampling. The instruments used for data collection was a questionnaire with 5-rating scale. The acquired data were analyzed by using the LISREL program; and the 3rd phase was creating a manual for the use of indicators for supervision competency of supervisors under the Basic Education Commission which was tested for propriety by 5 experts.

The results of the research are as follows: 1) The supervision competency of supervisors under the Basic Education Commission consisted of 3 main components, 15 subcomponents, and 71 indicators; 2) A model of indicators for supervision competency of supervisors under the Basic Education Commission was found to be consistent with the empirical data (Chi-square equal to 52.5, df equal to 54, p-value equal to 0.53, GFI equal to 0.99, AGDI equal to 0.97, and RMSEA equal to 0.000); and 3) A manual for the use of indicators for supervision competency of supervisors under the Basic Education Commission overall was found to be of propriety at a high level ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.34).

Keywords: Indicator; The Development of Indicators; Supervision Competency; Supervisor

บทนำ

การนิเทศการศึกษาเป็นการปฏิบัติงานร่วมกันด้วยการช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกันและกันระหว่างผู้ให้การนิเทศและผู้รับการนิเทศมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพครูโดยอาศัยการช่วยเหลือแนะนำ ให้ความรู้และการปฏิบัติด้านการพัฒนาหลักสูตร เทคนิคการเรียนการสอนใหม่ ๆ การใช้และการสร้างสื่อนวัตกรรมด้านการสอนและการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อให้ครูสามารถปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนหรืองานในวิชาชีพตนเองอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดตามเป้าหมาย Laowreandee (2016)

ศึกษานิเทศก์เป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีหน้าที่นิเทศการศึกษา ส่งเสริม สนับสนุน ให้คำปรึกษา แนะนำ จัดกิจกรรม ฝึกอบรม กำกับ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้ครูและผู้บริหารมีความเข้มแข็งในการจัดการศึกษา จัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ แต่ในสภาพเป็นจริงปรากฏว่า ศึกษานิเทศก์ไม่ได้ทำงานในหน้าที่หลักของตนเอง ทำให้งานในบทบาทหน้าที่นั้นบกพร่องขาดประสิทธิภาพ และเกิดปัญหา นอกจากนั้นศึกษานิเทศก์ยังทำงานในหน้าที่น้อยและไม่ทั่วถึง ปัญหาอีกประการ คือ ศึกษานิเทศก์จำนวนหนึ่งไม่ได้รับการยอมรับจากครูและโรงเรียน ขาดความรู้ ความสามารถที่จะชี้แนะหรือช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่างๆให้กับโรงเรียน (Educational Supervision Development Center, 2011) นอกจากนี้ Prae Provincial Education Office (2020) ได้สรุปว่า ปัญหาของการนิเทศการศึกษาที่พบในปัจจุบันที่ทำให้การดำเนินงานไม่บรรลุผลเท่าที่ควร คือ ผู้นิเทศส่วนใหญ่ขาดความรู้ ขาดการวางแผน

การนิเทศไว้ล่วงหน้า ขาดความชัดเจนทั้งวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีการ ไม่มีการประเมินผลการนิเทศให้ผู้รับการนิเทศทราบทำให้ไม่สามารถเอาผลการนิเทศมาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ และครูบางส่วนไม่เคยได้รับการนิเทศโดยตรงแต่ได้รับทราบเรื่องการนิเทศจากการอ่าน การฟัง การซักถามพูดคุย ไม่มีรูปแบบการนิเทศที่ชัดเจนหรือเป็นตัวอย่างได้ วิธีการนิเทศการศึกษาส่วนใหญ่ใช้ วิธีการประชุม ซึ่งไม่สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาการเรียนการสอนได้จริง ไม่มีการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ ผู้นิเทศขาดเทคนิค และวิธีการนิเทศที่ดีและไม่สอดคล้องกับเรื่องที่นิเทศทำให้การนิเทศไม่บรรลุเป้าหมาย ไม่มีสื่อหรือเครื่องมือที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการของผู้สอนที่จะนำมาใช้ในการประเมินการสอนเพื่อแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาการเรียนการสอนที่ตรงตามความเป็นจริง ไม่มีการนำเอาข้อมูลและสารสนเทศที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ สอดคล้องกับ Phetchapun Primary educational Service Area office 1 (2018) ได้กล่าวถึงปัญหาของการนิเทศว่า การนิเทศการศึกษามีปัญหาทั้งด้านองค์กรและบุคลากรที่มีจำนวนไม่เพียงพอ ขาดความรู้ ทักษะและเจตคติในการนิเทศ ปฏิบัติงานตามนโยบายที่นอกเหนือจากบทบาทหน้าที่ และขอบเขตตามมาตรฐานเฉพาะตำแหน่ง มีพื้นที่ในการปฏิบัติงานกว้างไกล ทำให้ไม่สามารถนิเทศได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ

จากสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้ศักยภาพการนิเทศการศึกษาอ่อนแอลงและเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คุณภาพการศึกษาลดลงตามไปด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่วิจัยพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้ที่มีความเหมะสม สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ให้มีศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งจะ

ส่งผลให้การนิเทศการศึกษาดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาและคุณภาพผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. เพื่อจัดทำและตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบ่งการดำเนินการวิจัย เป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดและพัฒนาตัวบ่งชี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย โดยการศึกษาเอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างเพื่อสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาตัวบ่งชี้โดยการใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดการวิจัยและกรอบแนวคิดของเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Technique) รอบที่ 1 ส่งแบบสอบถามชนิดเลือกตอบเห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย พร้อมคำถามปลายเปิดในแต่ละตอนเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ สถิติที่ใช้ คือ ร้อยละ โดยเลือกประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยร้อยละ 80 ขึ้นไป และนำข้อเสนอแนะเพิ่มเติมมาสร้างเป็นแบบสอบถาม ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับในรอบที่ 2 และ 3 แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยค่ามัธยฐาน โดยค่ามัธยฐานมีค่ามากกว่า 3.51 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์น้อยกว่า 1.50 โดยคัดเลือกข้อที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกันในระดับมากจนได้ฉันทามติ

ระยะที่ 2 ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ศึกษานิเทศก์และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 576 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi–Stage Random Sampling) โดย ขั้นที่ 1 แบ่งกลุ่มตัวอย่างโดยจำแนกพื้นที่ภูมิศาสตร์เป็น 6 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาตใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออกและภาคตะวันตก

ขั้นที่ 2 สุ่มจังหวัดในแต่ละภาคโดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 30 ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายได้ 24 จังหวัด ขั้นที่ 3 สุ่มสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดละ 1 เขต โดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายด้วยการจับฉลากได้จำนวน 24 เขต ขั้นที่ 4 สุ่มตัวอย่างศึกษานิเทศก์จากเขตพื้นที่ที่จับฉลากได้ โดยกำหนดให้เขตพื้นที่ละ 12 คน จำแนกเป็นศึกษานิเทศก์ จำนวน 12 คน โดยสุ่มอย่างง่ายได้กลุ่มตัวอย่างศึกษานิเทศก์ 288 คน ขั้นที่ 5 สุ่มโรงเรียนจากเขตพื้นที่ที่จับฉลากได้ในขั้นที่ 3 ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยกำหนดให้เขตพื้นที่ละ 12 โรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน ได้จำนวนโรงเรียน 228 โรงเรียน จากนั้นสุ่มตัวอย่างครู โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย โดยกำหนดให้โรงเรียนละ 1 คน ได้กลุ่มตัวอย่างครู จำนวน 288 คน รวม 576 คน (Phengsawat, 2008) และตรวจสอบความสอดคล้องตัวบ่งชี้กับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ระยะที่ 3 การจัดทำและตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการนำข้อคำถามที่ได้จากฉันทามติของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน จากการทำเดลฟายแบบปรับปรุง มาจัดทำคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ และตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 15 องค์ประกอบย่อย 71 ตัวบ่งชี้ จำแนกเป็น องค์ประกอบหลักด้านความรู้ในการนิเทศ จำนวน 24 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบหลักด้านทักษะการนิเทศ จำนวน 28 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบหลักด้านคุณลักษณะส่วนตัวผู้นิเทศ จำนวน 19 ตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้ทุกตัวมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) มากกว่า 3.00 รายละเอียด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้และความโด่งและระดับความเหมาะสมขององค์ประกอบสมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้าน

ด้าน	องค์ประกอบ	$\bar{X}$	S.D.	Skew	Kur	ความเหมาะสม
1	ด้านความรู้ในการนิเทศ	4.47	0.39	-0.72	0.51	มากที่สุด
2	ด้านทักษะการนิเทศ	4.59	0.38	-1.33	2.03	มากที่สุด
3	ด้านคุณลักษณะส่วนตัวของผู้นิเทศ	4.69	0.34	-1.56	2.30	มากที่สุด
	รวม	**4.58**	**0.33**	**-1.35**	**2.24**	**มากที่สุด**

จากตาราง 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมในการเป็นองค์ประกอบของสมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.58, S.D.= 0.33) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวบ่งชี้ทุกตัวมีค่าเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า

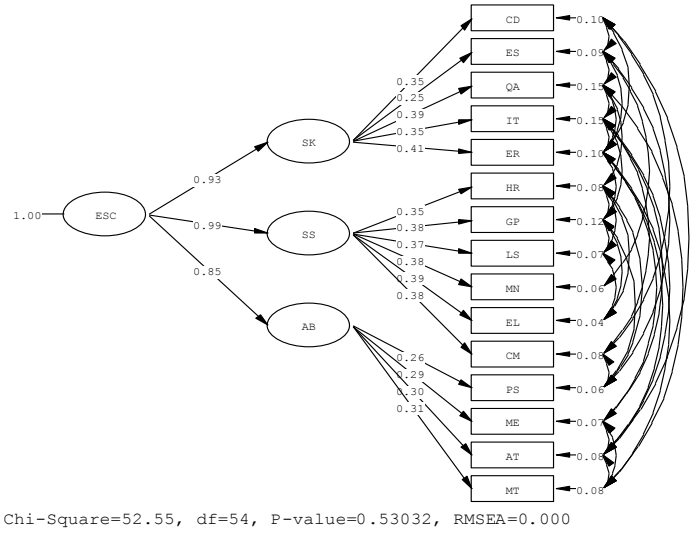
ด้านคุณลักษณะส่วนตัวของผู้นิเทศมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.69, S.D.= 0.34) รองลงมา คือ ด้านทักษะการนิเทศ ($\bar{X}$ =4.59, S.D.= 0.38) และด้านความรู้ในการนิเทศ ($\bar{X}$ =4.47, S.D.= 0.39 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาความเบ้ (Skewness) พบว่า ข้อมูลมีลักษณะเบ้ซ้ายเล็กน้อย (Skewness < -1 แสดงว่า เบ้ซ้าย) และเมื่อพิจารณาความโด่ง (Kurtosis) พบว่า ข้อมูลมีลักษณะโด่งน้อยกว่าปกติ (Kurtosis < 3 แสดงว่า โด่งน้อยกว่าปกติ) แสดงว่าการแจกแจงของข้อมูลมีลักษณะเข้าใกล้การแจกแจงแบบปกติ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการวิจัย พบว่า เมื่อปรับโมเดลแล้วมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีมาก พิจารณาได้จากค่าสถิติ ไค-สแควร์ (Chi-square: χ^2) เท่ากับ 52.55 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ค่า df เท่ากับ 54 เมื่อพิจารณาค่า χ^2/df เท่ากับ 0.97 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ คือ ต่ำกว่า 2 นอกจากนี้ ยังพบว่าค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.99 และค่าดัชนีแสดงขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดล (CN) เท่ากับ 876.59 แสดงว่ายอมรับสมมติฐานหลักที่ว่า โมเดลการวิจัยสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบสามารถเรียงลำดับค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านทักษะการนิเทศ (SS) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.99 ด้านความรู้ในการนิเทศ (SK) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.93 ด้านคุณลักษณะส่วนตัวผู้นิเทศ (AB) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.85 ตามลำดับ ดังตารางที่ 2 และรูปภาพที่ 1

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองโมเดลสมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบหลัก	เมทริกซ์ น้ำหนักองค์ประกอบ		สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2)	สัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ (FS)	ความคลาดเคลื่อนของตัวบ่งชี้ (e)
1. ด้านความรู้ในการนิเทศ (SK)	0.93**	0.05	0.86	-	-
2. ด้านทักษะการนิเทศ (SS)	0.99**	0.05	0.96	-	-
3. ด้านคุณลักษณะส่วนตัวของผู้นิเทศ (AB)	0.85**	0.05	0.72	-	-

**p<.01, Chi-square = 52.55, df=54, χ^2 /df=0.97 p-value = 0.53 GFI= 0.99, AGFI=0.97, RMSEA= 0.00, CN= 876.59

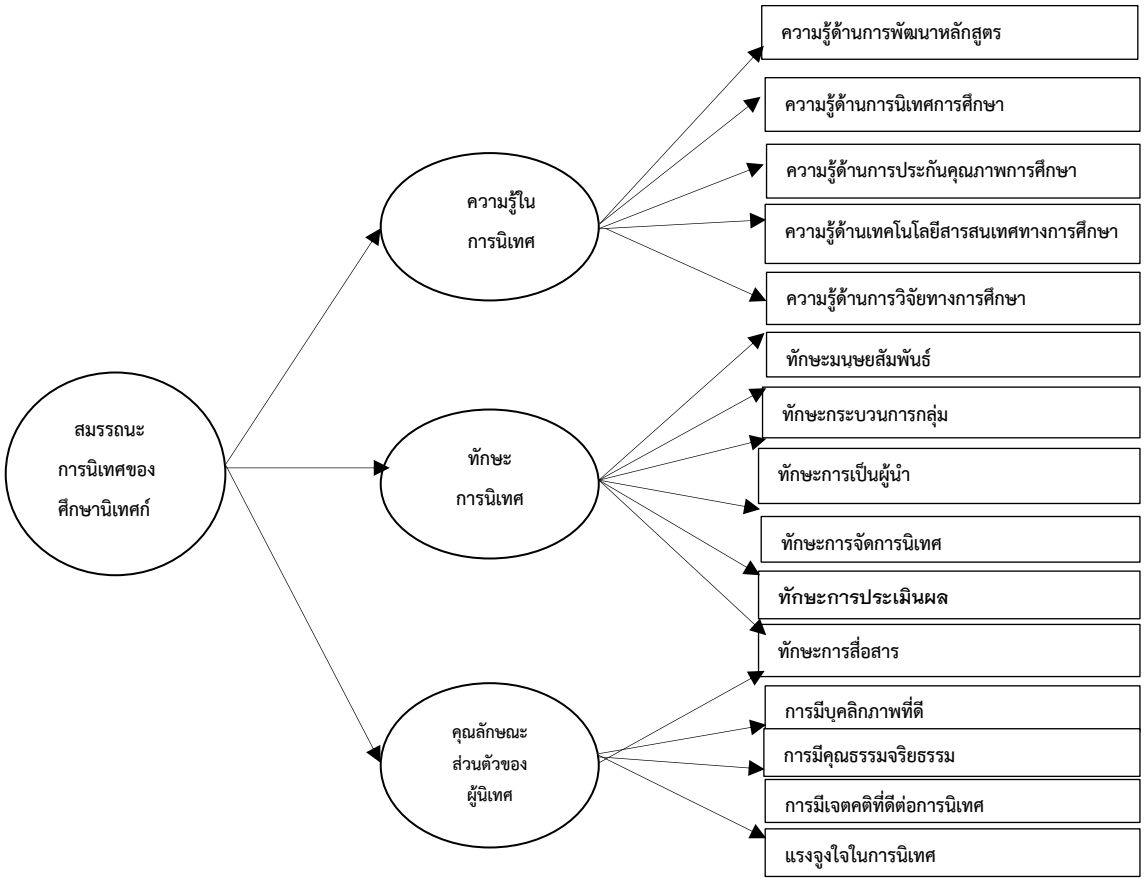

รูปภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อจัดทำและตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า คู่มือการใช้ตัวบ่งชี้สมรรนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีค่าเฉลี่ยระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = 0.34) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจากมากไปหาน้อย ดังนี้ วัตถุประสงค์ของคู่มือสามารถนำไปใช้ให้บรรลุเป้าหมายได้ ($\bar{X}$ = 4.80, S.D. = 0.45) ความเป็นมา แนวคิดและความสำคัญสอดคล้องกับสภาพปัญหา ($\bar{X}$ = 4.80, S.D. = 0.45) คำชี้แจงมีความชัดเจนถูกต้อง ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.55) ประโยชน์ของคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้จริง ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.55) นิยามเนื้อหาสาระขององค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย ตัวบ่งชี้ และประเด็นพิจารณาและแหล่งข้อมูลประกอบการวัดตัวบ่งชี้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.55) รูปเล่มของคู่มือฯ มีความเหมาะสมและน่าสนใจ ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.55) การใช้ภาษามีความถูกต้อง ชัดเจน เหมาะสม ($\bar{X}$ = 4.40, S.D. = 0.55) แนวทางการประเมินนำตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินไปใช้สามารถนำไปปฏิบัติได้ ($\bar{X}$ = 4.20, S.D. = 0.45) แบบสรุปผลการประเมินสมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์มีความครอบคลุม ชัดเจน สามารถนำไปวัดได้ถูกต้อง ($\bar{X}$ = 4.20, S.D. =0.45) และการลำดับขั้นตอนในคู่มือมีความต่อเนื่องเข้าใจง่าย ($\bar{X}$ = 4.20, S.D. = 045)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาและพัฒนาตัวบ่งชี้ผู้วิจัยได้ค้นพบ สามารถเขียนเป็นโมเดลสมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ ดังภาพประกอบ

รูปภาพที่ 2 โมเดลสมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากวิจัยการพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ผู้วิจัยได้ค้นพบ คือ สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ประกอบด้วย

1. ความรู้ในการนิเทศ เป็นความรู้ที่ศึกษานิเทศก์จำเป็นต้องมีเพื่อใช้ในการช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริม แนะนำ ให้คำปรึกษา และกระตุ้น ติดตาม ปรับปรุงพัฒนาการทำงานของผู้บริหารและครูในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา และการที่จะไปนิเทศได้อย่างมั่นใจนั้นผู้นิเทศต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะไปนิเทศเป็นอย่างดีจึงจะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความรู้ที่ศึกษานิเทศก์จำเป็นต้องมี ได้แก่ 1) ความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตร 2) ความรู้ด้านการนิเทศการศึกษา 3) ความรู้ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา 4) ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา และ 5) ความรู้ด้านการวิจัยทางการศึกษา

2. ทักษะการนิเทศ เป็นทักษะเฉพาะสำหรับวิชาชีพที่ศึกษานิเทศก์จำเป็นต้องมี ซึ่งต้องมีการเรียนรู้โดยการฝึกปฏิบัติจนเกิดความชำนาญจนสามารถปฏิบัติงานนิเทศได้อย่างคล่องแคล่ว ราบรื่น ถูกต้อง

เหมาะสม ส่งผลให้การนิเทศมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ทักษะการนิเทศ ได้แก่ 1) ทักษะมนุษย์สัมพันธ์ 2) ทักษะกระบวนการกลุ่ม 3) ทักษะการเป็นผู้นำ 4) ทักษะการจัดการนิเทศ 5) ทักษะการประเมินผล และทักษะการสื่อสาร

3. คุณลักษณะส่วนตัวผู้นิเทศ เป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวของศึกษานิเทศก์และเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน เพราะถ้าบุคคลมีลักษณะส่วนตัวที่ดีย่อมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับตนเองและผู้เกี่ยวข้อง เป็นพลังในการทำงานในตำแหน่งหน้าที่ได้อย่างดี ก่อให้เกิดความร่วมมือนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน คุณลักษณะส่วนตัวผู้นิเทศ ได้แก่ 1) การมีบุคลิกภาพที่ดี 2) การมีคุณธรรมจริยธรรม 3) การมีเจตคติที่ดีต่อการนิเทศ และ 4) แรงจูงใจในการนิเทศ

จากองค์ประกอบทั้งสามองค์ประกอบล้วนมีความสำคัญต่อสมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ ซึ่งความรู้ในการนิเทศช่วยให้ศึกษานิเทศก์มีความกล้าหาญในเชิงวิชาการ เพิ่มความมั่นใจในการให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้รับการนิเทศ ทักษะการนิเทศ ช่วยให้ปฏิบัติงานนิเทศได้อย่างคล่องแคล่ว ราบรื่น ถูกต้องเหมาะสม และคุณลักษณะส่วนตัวผู้นิเทศ ช่วยทำให้เกิดความเชื่อและศรัทธา เมื่อเกิดความเชื่อและศรัทธาแล้วบุคคลย่อมยินดีที่จะปฏิบัติด้วยความเต็มใจ ส่งผลให้การนิเทศการศึกษาประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ทั้งนี้สมรรถนะที่ได้จากการศึกษาดังที่นำเสนอแล้วนั้น จะเห็นได้ว่ามีความสำคัญทั้งต่อตัวบุคคลและองค์การ ดังนั้นแนวคิดนี้สามารถนำประยุกต์ไปใช้ในการสรรหาหรือคัดเลือกหรือพัฒนาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ ตลอดจนการประเมินประสิทธิภาพประสิทธิผลการปฏิบัติงาน และการพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยการพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ตัวบ่งชี้ทุกตัวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดและมีความสอดคล้องในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะ ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ ตามกระบวนการสร้างตัวบ่งชี้ 6 ขั้นตอน คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตัวบ่งชี้ การนิยามตัวบ่งชี้ การรวบรวมข้อมูล การสร้างตัวบ่งชี้ การตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้ การวิเคราะห์ตามบริบทที่ต้องการศึกษาและการนำเสนอรายงาน ทำให้ตัวบ่งชี้ทุกตัวที่ผ่านกระบวนการทั้งหมดมีคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Teesuka (2014) ที่ดำเนินการพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามกระบวนการสร้างตัวบ่งชี้ 6 ขั้นตอน คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตัวบ่งชี้ การนิยามตัวบ่งชี้ การรวบรวมข้อมูลการสร้างตัวบ่งชี้ การตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้ การวิเคราะห์ตามบริบทที่ต้องการศึกษาและการนำเสนอรายงาน ทำให้ตัวบ่งชี้ทุกตัวที่ผ่านกระบวนการทั้งหมดมีคุณภาพสามารถนำไปใช้ได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองของตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และมีนัยยะสำคัญทางสถิติทุกค่า แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบหลักทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ในการนิเทศ (SK) ทักษะการนิเทศ (SS) คุณลักษณะส่วนตัวผู้นิเทศ (AB) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยและสมมุติฐานการวิจัย ทั้งนี้เนื่องจากเป็นองค์ประกอบที่มีความตรงเชิงโครงสร้างโดยด้านทักษะการนิเทศ (SS) น้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.99 ด้านความรู้ในการนิเทศ (SK) มีน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.93 และด้านคุณลักษณะส่วนตัวผู้นิเทศ (AB) น้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.85 ตามลำดับสอดคล้องกับการวิจัยของ Payakkul (2016) ที่พบว่า สมรรถนะการนิเทศการศึกษาสู่ความเป็น ศึกษานิเทศก์มืออาชีพ ประกอบด้วย สมรรถนะด้านความรู้ สมรรถนะด้านทักษะความสามารถ และสมรรถนะด้านคุณลักษณะและแรงจูงใจ นอกจากนี้ยังพบว่า ด้านทักษะการนิเทศเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ทั้งนี้เพราะทักษะการนิเทศซึ่งประกอบด้วย 1) ทักษะด้านการเป็นผู้นำเป็นความสามารถของผู้นิเทศในทางวิชาการ มีความรอบรู้ในเรื่องต่างๆให้คำปรึกษา แนะนำและชี้แนะให้ผู้รับการนิเทศรู้และเข้าในการเรียนการสอน ทำให้ผู้รับการนิเทศศรัทธาและเชื่อถือในตัวผู้นิเทศ ส่งผลให้ผู้รับการนิเทศให้ร่วมมือและปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ 2) ทักษะด้านมนุษย์สัมพันธ์เป็นทักษะที่ใช้ในการประสานความต้องการของสมาชิกภายในกลุ่มทั้งในด้านความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความต้องการให้ไปในทิศทางที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน 3) ทักษะในด้านกระบวนการกลุ่มเป็นทักษะที่ใช้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันตัดสินใจในการแก้ปัญหาเพื่อปรับปรุงสภาพการเรียนการสอนให้ดีขึ้น 4) ทักษะในด้านการจัดการนิเทศเป็น ความสามารถของศึกษานิเทศก์ในการทำให้การนิเทศเป็นไปอย่างราบรื่น บรรลุตามเป้าหมาย ตลอดจนการจัดการสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์โดยมีการวางแผนการนิเทศอย่างเป็นระบบและกำหนดแนวทางการทำงานที่ชัดเจน การจัดระเบียบหรือโครงสร้างของการทำงาน การชักจูงหรือหว่านล้อมผู้ร่วมงานให้ปฏิบัติงานจนบรรลุผลสำเร็จ การประสานสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงานให้เกิดความร่วมมือมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน และ การควบคุมกระบวนการทำงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด และ 5) ทักษะในด้านการประเมินผลเป็นทักษะที่ใช้ในการตีค่าผลงานที่ได้กระทำมาแล้วว่าบังเกิดผลเพียงใดโดยจะต้องสร้างเครื่องมือวัดที่เที่ยงตรงและกำหนดหลักเกณฑ์หรือมาตรฐานสำหรับตัดสินคุณค่าซึ่งจะทำให้เข้าใจถึงปัญหาของแผนการดำเนินงานและปัญหาของแต่ละบุคคลดีขึ้น ถ้าศึกษานิเทศก์มีทักษะการนิเทศที่ดีและเหมาะสมดังกล่าวก็จะทำให้การนิเทศการศึกษาเป็นไปอย่างคล่องแคล่ว ราบรื่น ถูกต้อง ส่งผลให้การนิเทศการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Teachers and Basic Education Personnel Development Bureau (2008) กล่าวว่า ทักษะการนิเทศ มีความสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาให้กับผู้รับการนิเทศ และช่วยให้ผู้นิเทศปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่ว ราบรื่น ถูกต้องและเหมาะสม บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Laowreandee (2010) กล่าวว่า ทักษะการนิเทศ เป็นทักษะที่จำเป็นในการนิเทศ ช่วยสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาให้กับผู้รับการนิเทศ

2.1 ความรู้ในการนิเทศ มี 5 องค์ประกอบย่อย 24 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตร

มี 6 ตัวบ่งชี้ 2) ความรู้ด้านการนิเทศการศึกษา มี 5 ตัวบ่งชี้ 3) ความรู้ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา มี 5 ตัวบ่งชี้ 4) ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา มี 5 ตัวบ่งชี้ และ 5) ความรู้ด้านการวิจัยทางการศึกษา มี 3 ตัวบ่งชี้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้เป็นเพราะศึกษานิเทศก์เป็นผู้นำทางวิชาการมีบทบาทหน้าที่ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำแก่ผู้บริหารและครูในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ การที่ศึกษานิเทศก์มีความรู้ ความเข้าในการนิเทศเป็นอย่างดีจะช่วยให้ศึกษานิเทศมีความมั่นใจในตนเอง มีความกล้าหาญเชิงวิชาการ กล้าพูด กล้าเสนอแนะในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อผู้รับการนิเทศส่งผลให้ผู้รับการนิเทศเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธา สอดคล้องกับ งานวิจัยของ Payakkul (2016) ที่พบว่า สมรรถนะการนิเทศการศึกษาสู้ความเป็นศึกษานิเทศก์มืออาชีพ ประกอบด้วย ความรู้ในศาสตร์การนิเทศที่หลากหลาย ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนที่นิเทศ ความรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์ผู้รับการนิเทศและผู้เรียนรายบุคคล ความรู้เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันปัญหาความต้องการของผู้รับการนิเทศ ความรู้เกี่ยวกับการนำกระบวนการวิจัยไปใช้ในการนิเทศการศึกษา ความรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา ความรู้ในเนื้อหาสาระวิชาที่นิเทศ ความรู้ในเทคนิคการนิเทศแนวใหม่ ความรู้ในการสร้างนวัตกรรมการศึกษา และความรู้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้นผลจากการวิจัย พบว่า ความรู้ด้านการวิจัยทางการศึกษา เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของความรู้ในการนิเทศ ทั้งนี้เป็นเพราะ การวิจัยทางการศึกษาเป็นกระบวนการเสาะแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อตอบปัญหาทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ และเป็นกระบวนการที่สร้างความก้าวหน้าทางวิชาการ สร้างนวัตกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสังคมฐานความรู้ สังคมเศรษฐกิจ สังคมฐานนวัตกรรมที่สร้างสรรค์ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของประเทศ สอดคล้องกับ Prayoonsuk (2010) ที่ศึกษาสมรรถนะการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายกตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอน พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคาดหวังว่า ศึกษานิเทศก์ต้องมีความรู้ความสามารถด้านกระบวนการการวิจัย สามารถให้คำปรึกษา แนะนำเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยได้ตลอดจนเป็นผู้นำในการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ด้านการเรียนรู้และการจัดการศึกษา และนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้สำหรับพัฒนาการเรียนการสอนตลอดจนใช้ในการแก้ปัญหาได้

2.2 ทักษะการนิเทศ มี 6 องค์ประกอบย่อย 28 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ทักษะมนุษยสัมพันธ์ มี 4 ตัวบ่งชี้ ทักษะการเป็นผู้นำ มี 5 ตัวบ่งชี้ ทักษะการสื่อสาร มี 5 ตัวบ่งชี้ ทักษะการประเมินผล มี 6 ตัวบ่งชี้ ทักษะการจัดการนิเทศ มี 4 ตัวบ่งชี้ ทักษะกระบวนการกลุ่ม มี 5 ตัวบ่งชี้ ซึ่งมีสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้เป็นเพราะการนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศเพื่อร่วมกันพัฒนาการสอนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ซึ่งการนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้นผู้นิเทศหรือศึกษานิเทศก์ต้องมีทักษะในการนิเทศการศึกษาด้วยจึงจะเกิดประสิทธิผลสูงสุด และการนิเทศเป็นไปอย่างสมบูรณ์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น Siriwisansuwan (2016) สอดคล้องกับ Thammawitthikul (2009) ให้ความเห็นว่าการนิเทศการศึกษา เป็นสิ่งที่จำเป็นและมีประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งๆ ขึ้น ดังคำกล่าวที่ว่า “การเรียนการสอนจะประสบผลดีหากได้รับการแนะนำที่ดีและถูกต้องจากผู้ที่ทำการนิเทศ” งานนิเทศไม่ใช่เป็นงานสอนโดยตรง หรือไม่ใช่งานบริหาร แต่เป็นงานที่มีความสัมพันธ์ทั้งงานสอนและงานบริหาร ศึกษานิเทศก์ไม่ใช่ผู้บริหารไม่ใช่ผู้มีอำนาจที่จะสั่งให้ครูปฏิบัติตามได้

งานของศึกษานิเทศก์เป็นงานที่ใช้ความพยายามให้ผู้ได้รับการนิเทศเกิดศรัทธาและยินดีที่จะปฏิบัติตาม ดังนั้น บทบาทของศึกษานิเทศก์จึงยากต่อการปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพได้โดยง่าย จำเป็นต้องใช้ทักษะและความรู้ในด้านต่างๆ ที่จะทำให้ได้รับความเชื่อและศรัทธาต่องาน นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า ทักษะการประมินผลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของทักษะการนิเทศ ทั้งนี้เพราะ การประเมินผลเป็นความสามารถของผู้นิเทศในการตีค่าผลงานที่ได้กระทำมาแล้วว่าบังเกิดผลดีเพียงใด ซึ่งจะทำให้เข้าใจถึงปัญหาการดำเนินงานและยังเป็นกระบวนการตรวจสอบ การกำหนดค่าของงานที่ได้ดำเนินการผ่านมาตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ มีค่าการประเมินเป็นปริมาณของจำนวนมากน้อย แล้วเปรียบเทียบว่าดีหรือไม่จะได้แก้ไขปรับปรุงต่อไป ซึ่งผู้นิเทศจะต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ การกำหนดกรอบประเมิน การสร้างหรือเลือกใช้วิธีการประเมินที่เหมาะสม การสร้างเครื่องมือประเมินที่เที่ยงตรง การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปผลการประเมิน และการนำผลการประเมินไปพัฒนางาน พัฒนาวิชาชีพ สอดคล้องกับ Laowreandee (2016) กล่าวว่า การประเมินผลมีความสำคัญจะช่วยให้ทราบว่า แผนการปฏิบัติงานต่างๆ ที่กำหนดไว้บรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใด ปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากการนิเทศการศึกษามีอะไรบ้าง การประเมินผลนี้จะไปปรับปรุง แก้ไขการดำเนินงานให้ดีขึ้น ในทำนองเดียวกัน Nillapun (2011) กล่าวว่า การประเมินเป็นกลไกสำคัญในกระบวนการทำงาน โดยเฉพาะการพัฒนางาน การสร้างสรรค์งาน ต้องดำเนินการควบคู่กับการประเมิน โดยมีความเชื่อหรือแนวคิดพื้นฐานบนหลักการที่ว่า การดำเนินการใดๆหากต้องการผลผลิตที่ดี ต้องมีการประเมินผลการทำงาน เพื่อใช้เป็นสารสนเทศในการตัดสินใจ การตัดสินคุณค่าของการดำเนินงาน การปรับปรุง แก้ไข และพัฒนางาน

2.3 คุณลักษณะส่วนตัวของผู้นิเทศ มี 4 องค์ประกอบย่อย 19 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การมีบุคลิกภาพที่ดี มี 6 ตัวบ่งชี้ การมีคุณธรรมจริยธรรม มี 5 ตัวบ่งชี้ การมีเจตคติที่ดีต่อการนิเทศ มี 4 ตัวบ่งชี้ และแรงจูงใจในการนิเทศ มี 4 ตัวบ่งชี้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้เพราะ คุณลักษณะส่วนตัวของผู้นิเทศเป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคล ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จของงาน เพราะถ้าบุคคลมีคุณลักษณะส่วนตัวที่ดี จะเป็นการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับตนเองและผู้เกี่ยวข้อง และเป็นพลังในการทำงานในตำแหน่งหน้าที่ได้อย่างดี ก่อให้เกิดการร่วมมือด้วยความเต็มใจนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ Thammachot (2007) กล่าวว่า คุณลักษณะส่วนบุคคลเป็นสิ่งที่ซ่อนอยู่ในตัวบุคคลแต่ละคนซึ่งมีผลอย่างมากต่อทัศนคติในการทำงานและเป็นความสำเร็จในงานของบุคคลคนนั้นๆ เช่น ความซื่อสัตย์ ความมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ ความอดทนต่อแรงกดดัน นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า แรงจูงใจในการนิเทศเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของคุณลักษณะส่วนตัวของผู้นิเทศ ทั้งนี้เป็นเพราะ แรงจูงใจในการนิเทศเป็นแรงผลักดันที่ทำให้ศึกษานิเทศก์แสดงพฤติกรรมไปยังเป้าหมายปลายทางที่ต้องการ โดยแสดงให้เห็นว่ามีความต้องการที่จะปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จลุล่วง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความมานะพยายาม มีความอดทนที่จะผ่านพ้นอุปสรรคต่างๆ และพยายามหาวิธีการมาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อต้องการบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ Saritwanich (2009) กล่าวว่า แรงจูงใจในการทำงาน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากเพราะแรงจูงใจทำให้เกิดการกระทำ มีความอยากที่จะทำงาน มีความตั้งใจอกตั้งใจในการทำงาน ทุ่มเทและใช้ความพยายามในการทำงานให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ดำรงตนเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร สร้างสรรค์และพัฒนางานและองค์กร ตลอดจนคงอยู่กับองค์กรอย่าง

ยาวนาน แต่ถ้าคนขาดแรงจูงใจในการทำงาน ผลงานออกมาจึงมักมีคุณภาพต่ำหรือสร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นกับองค์กร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลการจัดทำและตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ความเหมาะสมของคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเหมะสมในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 ซึ่งทุกข้อผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ระดับค่าเฉลี่ย 3.51 ทั้งนี้เพราะ คู่มือการใช้ตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ทำให้มีความครอบคลุม ชัดเจน ถูกต้อง เหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้ สอดคล้องกับ Kenchaiwong (2018) ได้พัฒนาคู่มือการใช้กลยุทธ์การจัดการศึกษาแบบเรียนรวมอย่างมีประสิทธิผลสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) คำนำ 2) สารบัญ 3) คำชี้แจง 4) วัตถุประสงค์ 5) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 6) ประเด็นกลยุทธ์ 7) กิจกรรม 8) วิธีการบริหารตามกลยุทธ์ ทำนองเดียวกัน Srisuchad (2016) ได้พัฒนาคู่มือโรงเรียนปลอดภัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าองค์ประกอบของทำคู่มือโรงเรียนปลอดภัยของสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ของการจัดทำคู่มือ 3) คำแนะนำ 4) ความสำคัญและรายละเอียดของเนื้อหา 5) บทสรุป และ 6) เอกสารอ้างอิง เป็นต้น

สรุป

ตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 15 องค์ประกอบย่อย 71 ตัวบ่งชี้ โดยจำแนกเป็นองค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) ด้านความรู้ในการนิเทศ มี 5 องค์ประกอบย่อย 24 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตร มี 6 ตัวบ่งชี้ ความรู้ด้านการนิเทศการศึกษา มี 5 ตัวบ่งชี้ ความรู้ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา มี 5 ตัวบ่งชี้ ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา มี 5 ตัวบ่งชี้ และความรู้ด้านการวิจัยทางการศึกษา มี 3 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านทักษะการนิเทศ มี 6 องค์ประกอบย่อย 28 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ทักษะมนุษยสัมพันธ์ มี 4 ตัวบ่งชี้ ทักษะกระบวนการกลุ่ม มี 5 ตัวบ่งชี้ ทักษะการเป็นผู้นำ มี 4 ตัวบ่งชี้ ทักษะการจัดการนิเทศ มี 4 ตัวบ่งชี้ และทักษะการสื่อสาร มี 5 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านคุณลักษณะส่วนตัวของผู้นิเทศ มี 4 องค์ประกอบย่อย 19 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การมีบุคลิกภาพที่ดี มี 6 ตัวบ่งชี้ การมีคุณธรรมจริยธรรม มี 5 ตัวบ่งชี้ การมีเจตคติที่ดีต่อ การนิเทศ มี 4 ตัวบ่งชี้ และแรงจูงใจในการนิเทศ มี 4 ตัวบ่งชี้ ซึ่งโมเดลโครงสร้างสมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า ไค-สแคว์ (Chi-square : χ^2) เท่ากับ 52.55 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ค่า df เท่ากับ 54 เมื่อพิจารณาค่า χ^2/df เท่ากับ 0.97 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ คือ ต่ำกว่า 2 นอกจากนี้ ยังพบว่า ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.99 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.97 และค่าความ

คลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.00 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ (Chi-square =52.55 df = 54 ค่า p = .53 ค่า GFI = 0.99 ค่า AGFI = 0.97 ค่า RMSEA = 0.00 ค่า CN = 876.59) และคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 ซึ่งทุกข้อผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ระดับค่าเฉลี่ย 3.51

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย เรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยขอเสนอแนะจากข้อค้นพบในการวิจัย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ผลจากวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 15 องค์ประกอบย่อย 71 ตัวบ่งชี้ จำแนกเป็นองค์ประกอบหลักด้านความรู้ในการนิเทศ จำนวน 24 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบหลักด้านทักษะการนิเทศ จำนวน 28 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบหลักด้านคุณลักษณะส่วนตัวผู้นิเทศ จำนวน 19 ตัวบ่งชี้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ 1) ใช้เป็นเกณฑ์การประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ 2) ศึกษานิเทศก์ใช้เป็นแนวทางในการประเมินตนเองเพื่อพัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะในการปฏิบัติงาน

ผลจากวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า โมเดลการวิจัยสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีน้ำหนักองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ สามารถเรียงลำดับค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านทักษะการนิเทศ (SS) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.99 ด้านความรู้ในการนิเทศ (SK) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.93 ด้านคุณลักษณะส่วนตัวผู้นิเทศ (AB) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.85 ตามลำดับ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน โดยเฉพาะด้านทักษะการนิเทศซึ่งเป็นองค์ประกอบที่คัญที่สุด โดยส่งเสริมสนับสนุนให้ศึกษานิเทศก์ได้รับการพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะการนิเทศให้มากที่สุดเพราะมีความสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาให้กับผู้รับการนิเทศ และช่วยให้ผู้นิเทศปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่ว ราบรื่น ถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งต้องมีการเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติจนสามารถปฏิบัติได้อย่างชำนาญจึงจะสามารถนิเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

ผลจากวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ความเหมาะสมของคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้สมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเหมะสมในระดับมาก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ให้สามารถนิเทศการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษากลยุทธ์การนิเทศการศึกษาสู่ความเป็นศึกษานิเทศก์มืออาชีพเพื่อให้ศึกษานิเทศก์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพศึกษานิเทศก์

2.2 ควรศึกษาการพัฒนารูปแบบการนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิผลเพื่อให้ศึกษานิเทศก์ได้นำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างประสิทธิภาพ

2.3 ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อสมรรถนะการนิเทศของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเป็นใช้เป็นแนวทางในการวางแผน ส่งเสริม สนับสนุน ให้การนิเทศการศึกษามีประสิทธิภาพ

References

Educational Supervision Development Center. (2011). *Perspectives, concepts, knowledge about supervisors*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission.

Kenchaiwong, N. (2018) Educational Management Strategies for Effective Inclusive Education in Secondary Schools under the Office of the Basic Education Commission*. Journal of Research and Curriculum Development,* 8(1), 176-192.

Laowreandee, W. (2016). *Sciences of Instructional Supervision and Coaching Professional Develoment*: Theories, Strategies to Practices.

Nillapun, M. (2011). An Evaluation Project for Leveling the Teacher Quality System: The NewSupervision Development Activity. *Journal* of *Silpakorn University,* 31(2), 149-166.

Payakkul, D. (2016). The Development of Educational Supervision's Competency to Professional*. Journal of* Far Eastern University, 10(4), 161-174.

Phengsawat, W. (2008*). Early childhood Educational research. Sakon nakhon*: Prince of Sakon nakhon Rajaphat University.

Phetchapun Primary Educational Service Area office 1. (2018). *Education Supervision Plan for The Fiscal Year 2018*. Phetchapun: Phetchapun Primary Educational Service Area office 1.

Prae Provincial Education Office. (2020*). A model for supervision, monitoring and evaluation of basic education management. That is consistent with the context of the area in Phrae Province*. Phrae: Prae Provincial Education Office.

Prayoonsuk, J. (2010). Practical Competencies of Educational Supervisors under the Nakhonnayok Educational Service Area Office as Perceived by Administrators and Teachers. *Journal of Eastern Asia University,* 6(1),105-116.

Saritwanich, S. (2009). *Modern organizational behavior: Concepts and theories*, (2nd ed). Bangkok: Thammasat University.

Siriwisansuwan, P. (2016) . Education Supervision Skills is important to Professional Development. *Journal of Education Silpakorn University*, 14(1), 37-44.

Srisuchad, K. (2016). The Development of Indicators of Safety School Guide of the Basic Education Commission Office*. Journal of RMU.J. (Humanities and Social Sciences),* 10(3), 259-272.

Teachers and Basic Education Personnel Developmet Bureau (2008). *Course on the Development of the teacher civil service and educational personnel Before being appointed to the position of supervisor*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission.

Teesuka, W. (2014). Development of Strategic Management Indicators of Educational Administrators under the offices of primary Education Service Areas. *Journal of Education Khon Kaen University*, 9(1), 120-128.

Thammachot, R. (2007). *Human potential development approach by using competency based learning*. Bangkok: Siri Wattana Interprint.

Thammawitthikul, A. (2009). *Introduction to educational supervision*. Retrieved March 21, 2020, from http://panchalee.wordpress.com/2009/03/30/supervision

.

บทบาทของท้องถิ่นในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์:
กรณีศึกษา การพัฒนาเมืองระนองภายใต้องค์การบริหารส่วนจังหวัดระนอง*

The Role of Local Administrative Organizations on Making Creative Cities:
A Case Study of Ranong Provincial Administrative Organization

[1]สิรวิชณ์ ภู่ทอง และ รัตพงษ์ สอนสุภาพ

[1]Sirawit Puthong, and Rattaphong Sonsuphap

[1]วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

[1]College of Social Innovation, Rangsit University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: nusirawit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมา ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของเมืองระนอง 2) ศึกษาแนวทางการจัดการของ อบจ. ระนอง ในการพัฒนาจังหวัดระนองสู่เมืองสร้างสรรค์ และ 3) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ของ อบจ.ระนอง งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์จากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ข้อมูลปฐมภูมิได้มาจากการสัมภาษณ์ โดยมีวิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มหรือบุคคลที่มีประสบการณ์มากในเรื่องนั้นๆ และเป็นกลุ่มที่น่าสนใจและเป็นตัวแทนของเรื่อง มีทั้งหมด 3 กลุ่ม อันได้แก่ ภาครัฐ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ อบจ. ระนอง ภาคเอกชน และภาคชุมชน ข้อมูลทุติยภูมิได้มาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์แบบอุปนัย ร่วมกับแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ และแนวคิดเมืองนิยม เพื่อสรุปประเด็นแนวทางการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ของท้องถิ่นในจังหวัดระนอง

ผลการวิจัยพบว่า 1) เมืองระนองเป็นเมืองที่มีทุนทรัพยากรของเมืองที่โดดเด่นทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ทุนทางประวัติศาสตร์ ทุนทางยุทธศาสตร์และที่ตั้งของเมือง ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม และทุนผู้ประกอบการสร้างสรรค์ 2) แนวทางการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ของ อบจ.ระนอง ใช้วิธีการเน้นพัฒนาเยาวชนให้มีความสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ท้องถิ่นอื่นๆ ได้พัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์ตามบริบทพื้นที่ตนเอง 3) อบจ.ระนอง ยังเผชิญปัญหาอำนาจที่ไม่เพียงพอในการบริหารเมืองสร้างสรรค์ ขาดการเชื่อมโยงภาคส่วนต่าง ๆ แต่ทั้งนี้ระนองมีภาคเอกชนและภาคชุมชนที่มีค่านิยมในการรักเมืองระนอง พัฒนาจากทุนทรัพยากรของพื้นที่ให้กลายเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะเป็นฟันเฟืองในการพัฒนาเมืองระนองสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ได้ในอนาคต

คำสำคัญ: เมืองสร้างสรรค์; ระนอง; องค์การบริหารส่วนจังหวัดระนอง; ผู้ประกอบการสร้างสรรค์; เมืองนิยม

---

*Received January 9, 2021; Revised March 16, 2021; Accepted June 12, 2021

Abstract

This research is aimed at: (1) researching the history of Ranong Province's natural resources and cultural; (2) studying the Ranong Provincial Administrative Organization's management plan of Ranong's development towards a creative city; and (3) investigating into problems of and obstacles to creative city development the Ranong Provincial Administrative Organization has been facing. This research is based on a qualitative method, analyzing data from both primary and secondary sources. The primary data were obtained from the interviews with three groups of interviewees selected from those who truly experienced in creative city building effort, those who are interesting from the researcher's of view, and those who are representing this typical case, namely governmental sector, officials and executives of the Ranong Provincial Administrative Organization, and private sector and civil society, respectively. The secondary data were gathered from relevant documents. An Analytic Induction method was used to analyze both data, combined with the concepts of Creative City and Patriots, in order to obtain salient points of Ranong's creative city development guidelines.

The research results revealed the following: 1. Ranong Province has possessed invaluable resources to be used as significant resource capitals for sustainable development in five areas, i.e. historical capital, strategic location, national resources and environment, social and cultural capital, and creative entrepreneurship; 2.The Ranong Provincial Administrative Organization has emphasized on developing the youth to be creative and promoted different localities to conduct creative activities suitable to their circumstances and contexts. 3. With regard to problems and obstacles, the Ranong Provincial Administrative Organization has difficulties concerning insufficient authorities of executing its creative city project, and the lack of coordinating with other agencies and connecting with several sectors. Fortunately, the Ranong Provincial Administrative Organization has private sectors and civil societies as localists who have been able to utilize the existing province's capital resources for developing creative activities, becoming significant mechanical factors for developing Ranong to become the creative city in the future.

Keywords: Creative City; Ranong City; Ranong Provincial Administrative Organization; Creative Actor; Patriots

บทนำ

ในภาพใหญ่ของการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 ทิศทางในการพัฒนาเศรษฐกิจ หรือการพัฒนาประเทศหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาจากฐานรากมากขึ้น นั่นหมายถึงการพัฒนาของพื้นที่ หรือการพัฒนาของท้องถิ่น แนวคิดการพัฒนาท้องถิ่นนั้นมีหลายแนวคิด แนวคิดหนึ่งที่ถูกพัฒนาเป็นยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนา โดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) และเมื่อผสมกับพื้นที่หรือเมือง จึงเรียกว่า แนวคิดเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) ซึ่งประเทศของหลายๆ ประเทศชั้นนำของโลกเริ่มหันมาใช้แนวคิดนี้เป็นแนวทางในการพัฒนาเมือง หรือพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ รวมถึงประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างมาเลเซีย อินโดนีเซีย เป็นต้น (Hsu, 2015)

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้กรอบวิเคราะห์ คือ แนวคิดเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) คือ การพัฒนาที่ให้คุณค่า กับวิถีชีวิตดั้งเดิมของท้องถิ่น มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจบนศักยภาพและภูมิปัญญาผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ จนเกิดเป็นมูลค่าที่ใหม่ได้ ทำให้เมืองนั้นกลายเป็นเมืองที่มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีการรวมกลุ่มกันอย่างหนาแน่นของคนที่มีงานสร้างสรรค์ (UNCTAD, 2008) การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์เป็นหนทางสำคัญในการพัฒนาเมืองสู่การท่องเที่ยว ดึงดูดผู้คนทั่วโลกให้มาสัมผัสประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่แตกต่างของแต่ละเมือง โดยเฉพาะการซื้อสินค้าที่พัฒนาอย่างสร้างสรรค์ของเมืองนั้น ที่สามารถขายให้นักท่องเที่ยวหรือส่งขายไปทั่วโลก ก่อให้เกิดการหมุนเวียนสร้างเศรษฐกิจให้กับเมือง นอกจากนี้ การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์จะต้องพัฒนา “คน” พัฒนาคุณภาพคนในเมืองให้มีความสร้างสรรค์ ซึ่ง “คน” เป็นหนึ่งปัจจัยที่สำคัญของการเป็นเมืองสร้างสรรค์ เพราะเมืองจะขับเคลื่อนความสร้างสรรค์ได้ต้องเกิดจากผู้ประกอบการหรือคนรุ่นใหม่ที่มีความคิดและไอเดียที่โดดเด่น และที่สำคัญต้องการอาศัยการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาชนภาคส่วนอื่นด้วย (Borchardt, 2013)

อีกแนวคิดหนึ่งที่ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ คือ แนวคิดเมืองนิยม (Patriots) เป็นแนวคิดของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ มองว่า การพัฒนาเมืองของไทยนอกจากจะพัฒนาด้วยส่วนกลางแล้ว บทบาทของท้องถิ่นและภาคประชาสังคมเติบโตอย่างมาก เพราะพวกเขามีสิ่งที่เรียกว่า “เมืองนิยม” (Patriotism) ผู้ที่พัฒนาบ้านเมืองทำเพราะเกิดจากความรักความภาคภูมิใจในเมือง ในนคร เป็นผู้นิยมชมชอบในเมืองของตนเอง หวงแหนเมืองของตนเอง จึงหวังที่จะทำสิ่งดีๆ ให้กับเมืองของตนเอง ซึ่งแนวคิดผู้สร้างบ้านแปงเมืองและเมืองนิยมนี้ คือ แนวคิดการพัฒนาเมืองแบบไทยหรือแบบตะวันออก จะต้องเปลี่ยนจากภายใน (Inner Revolution) (Laotamatas, 2017) การเกิดเมืองนิยมในหมู่ชาวเมือง จะช่วยอธิบายปรากฏการณ์การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ของประเทศไทยได้ ในเมืองระนองก็เช่นเดียวกัน ด้วยความนิยมชมชอบเมือง รักบ้านรักเมืองขององค์การบริหารส่วนจังหวัดระนอง และผู้ประกอบการสร้างสรรค์ในระนองที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งแนวคิดเมืองนิยมนี้ได้สอดคล้องกับปัจจัยความสำเร็จของเมืองสร้างสรรค์ทั่วโลก คือ กลไกในส่วนของท้องถิ่นได้ทำงานอย่างเต็มที่ ร่วมกับภาคส่วนอื่นๆ ทั้งภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ยกตัวอย่างเช่น เมืองคานาซาว่า ประเทศญี่ปุ่น เมืองยะลา ประเทศไทย เป็นต้น

กรณีศึกษาที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ เมืองระนอง เนื่องจากระนองเป็นหนึ่งใน 10 เมืองนำร่องที่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือ สศช. ได้เลือกว่าเป็นเมืองที่มีศักยภาพที่จะพัฒนาให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ใหม่ เพราะเห็นว่ามีศักยภาพในการสร้างเสน่ห์ของพื้นที่ทุนทรัพยากรของเมืองที่โดดเด่นมาก เป็นเมืองประวัติศาสตร์มากว่า 100 ปี เมืองที่มีทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลน มีสังคมพหุวัฒนธรรมไทย พม่า และผู้วิจัยได้เฝ้าสังเกตพัฒนาการของเมืองระนองจึงเห็นว่าในระยะหลังเริ่มมีภาคประชาสังคมที่มีความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นในเมืองมากขึ้น เช่น ก้องวัลเลย์ เกษตรรุ่นใหม่จากอำเภอกระบุรี แปรรูปผลิตภัณฑ์กาแฟภายใต้ชื่อการค้า “ก้องคอฟฟี่” (Gong Coffee) นายวิโรจน์ ฉิมมี เจ้าของบ้านไร่ไออรุณ เป็นฟาร์มสเตย์สร้างสรรค์ที่โด่งดัง (Yenbumrung, and Satitpongsathaporn, 2016) นอกจากนี้ระนองยังมีศักยภาพการท่องเที่ยวที่ดีมาก มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปี ทุนทรัพยากรและศักยภาพทางการท่องเที่ยวเป็นโอกาสสำคัญที่จะนำจังหวัดระนองก้าวเข้าสู่เมืองสร้างสรรค์ได้ ซึ่งจังหวัดระนองยังไม่มีงานวิจัยใดศึกษาระนองในฐานะเมืองสร้างสรรค์ ทำให้ระนองเป็นกรณีศึกษาที่มีลักษณะน่าวิเคราะห์ (Critical – case sampling) และสามารถศึกษาเพื่อพัฒนาสร้างแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ที่มีลักษณะเฉพาะของไทยได้

ทั้งนี้ หนึ่งในปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทอย่างยิ่งในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ คือ ผู้บริหารเมืองหรือท้องถิ่น จึงขอเลือกศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดระนอง (อบจ.ระนอง) อันเป็นท้องถิ่นที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบทั้งจังหวัดระนอง ศึกษาแนวทางการทำงานระหว่างอบจ.ระนองและภาคส่วนต่าง ๆ เช่น หน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคชุมชน ในการสร้างความร่วมมือมุ่งสร้างระนองสู่เมืองสร้างสรรค์ได้อย่างไร อีกทั้ง วิเคราะห์ว่ามีจุดแข็งและช่องว่าง ความท้าทายอย่างไรในการทำงาน สู่เมืองสร้างสรรค์ และหาข้อเสนอในการพัฒนาเมืองระนองสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์

จุดเด่นของงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาที่แตกต่างจากงานวิจัยอื่นๆ เพราะปกติการพัฒนาจังหวัด จะเห็นว่าจังหวัดเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาค แม้ว่างบประมาณ และกำลังคนในการพัฒนาคนจะอยู่ในมือของภูมิภาคเป็นสำคัญ แต่งานชิ้นนี้ไม่ได้ศึกษาผู้ว่าราชการจังหวัด หรือข้าราชการส่วนภูมิภาคในการพัฒนาจังหวัดระนอง งานชิ้นนี้เลือกศึกษาองค์การส่วนจังหวัดระนอง ในฐานะท้องถิ่น ไม่ใช่คนจากส่วนกลาง ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะพัฒนายกระดับ สร้างมูลค่า สร้างนวัตกรรม และพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนได้จากทรัพยากรของเมืองได้อย่างไร พร้อมวิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ของท้องถิ่นไทยเพื่อเสนอลดช่องว่างในปัญหาดังกล่าว และที่สำคัญงานวิจัยชิ้นนี้สรุปแนวคิดการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ในแบบไทยเป็นอย่างไร เพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของเมืองระนอง
2. เพื่อศึกษาการจัดการของ อบจ. ระนอง ในการพัฒนาจังหวัดระนองสู่เมืองสร้างสรรค์
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ของ อบจ.ระนอง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive) วิจัยเฉพาะกรณี (Case-Study Research) ผู้วิจัยคัดเลือกศึกษากรณีศึกษาจังหวัดระนอง โดยใช้หลักเกณฑ์แบบเฉพาะเจาะจง (Specific Sampling) จากศักยภาพของจังหวัด การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และ การสังเกตและจดบันทึก (Observation and field-note) นำข้อมูลมาสังเคราะห์ ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมเอกสาร การศึกษาแนวคิดทฤษฎี ในงานวิจัยนี้ใช้แนวคิดเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) และแนวคิดเมืองนิยม (Patriots) เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ของจังหวัดระนอง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาจากเอกสาร โดยศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย ได้แก่ แผนพัฒนาจังหวัดระนอง หนังสือที่เกี่ยวข้องกับระนอง หนังสือโครงการของ อบจ. ระนอง แผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดระนอง ข่าว แถลงการณ์ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร และสิ่งตีพิมพ์ที่เกี่ยวข้องที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับระนอง

ขั้นตอนที่ 3 นำกรอบแนวคิดและข้อมูลที่ได้มาสร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยประเด็นการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 6 หัวข้อใหญ่ คือ 1.ทรัพยากรเด่นของเมืองระนอง 2. วิธีการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ของภาครัฐ 3. การดำเนินการกิจกรรมสร้างสรรค์ของภาคเอกชน 4. ความร่วมมือกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ 5. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ 6. ข้อเสนอแนะการทำงานเมืองสร้างสรรค์ อีกทั้งมีกระบวนการตรวจข้อมูล ข้อมูลจากผู้ถูกสัมภาษณ์ จะมีการบันทึกพรรณนาอย่างละเอียด เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เมื่อใช้การสัมภาษณ์เป็นหลัก จึงมีการตรวจสอบข้อมูล คือ ผู้วิจัยจะไม่ดัดแปลงหรือใส่ความคิดเห็นของตนเองลงไป บุคคลที่ถูกสัมภาษณ์ได้ทำการตรวจสอบข้อมูล เมื่อมีการสัมภาษณ์และถอดคำสัมภาษณ์อย่างละเอียดผู้วิจัยได้ทำการส่งเนื้อหาการถอดความอย่างละเอียดกลับไปให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้อ่านและตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยมีวิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มหรือบุคคลที่มีประสบการณ์มากในเรื่องนั้นๆ (Intensity) และเป็นกลุ่มที่น่าสนใจและเป็นตัวแทนของเรื่อง (Typical Case) และเลือกจากความหลากหลายของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้เห็นมุมมองหลายมุม มีทั้งหมด 3 กลุ่ม อันได้แก่ เจ้าหน้าที่จากภาครัฐ ได้แก่ อดีตนายก อบจ. ระนอง ปลัด อบจ.ระนอง ผู้อำนวยการกองต่างๆ ของอบจ. ระนอง จำนวน 5 คน ภาคเอกชน เช่น ประธานสมาคมการท่องเที่ยวระนอง หอการค้าจังหวัด จำนวน 5 คน และภาคประชาชน ได้แก่ ตัวแทนภาคีเครือข่าย มีกลุ่มวิสาหกิจกาแฟก้องวัลเลย์ ตัวแทนชุมชนหาดส้มแป้น จำนวน 5 คน

ขั้นตอนที่ 5 นำข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์แบบอุปนัย ((Analytic Induction) ร่วมกับแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) และแนวคิดเมืองนิยม (Patriots) เพื่อสรุปประเด็นแนวทางการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ของท้องถิ่นในจังหวัดระนอง และเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนา (Descriptive Presentation)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาประวัติความเป็นมา ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของเมืองระนอง ผลการวิจัยพบว่า ระนองเป็นเมืองเก่ามากกว่า 100 ปี มีความสำคัญทางเศรษฐกิจจากการทำเหมืองแร่ เป็นชุมทางของการค้าแร่ดีบุกที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในคาบสมุทรมลายู จึงเป็นเมืองที่มีความเนืองแน่นด้วยผู้คนจากหลากหลายเชื้อชาติ ในช่วงหลังเศรษฐกิจดีบุกซบเซาลง ทำให้เศรษฐกิจของเมืองระนองขยายตัวมาสู่ภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมประมง (Nawikamoon, and Likitpronswan, 2018) ระนองมีทุนทรัพยากรของเมืองที่โดดเด่นมากสรุปได้ 4 ด้าน คือ ทุนทางประวัติศาสตร์ มีการแต่งตั้งตำแหน่งเจ้าเมืองโดยการสืบทอดทายาทเป็นเวลาเกือบ 100 ปี เมืองระนองยังสัมพันธ์กับพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีป่าชายเลน ป่าสวงนเป็นส่วนใหญ่ มีป่าทั้งหมด 13 แห่ง มีพื้นที่ชุ่มน้ำระดับประเทศ ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ระนองเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ไทย พม่า จีน มีประเพณีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทุนผู้ประกอบการสร้างสรรค์ ระนองมีภาคประชาสังคม 4 ภาคเอกชน ที่ใช้แนวความคิดสร้างสรรค์พัฒนาเศรษฐกิจ เช่น ก้องคอฟฟี่ กลุ่มกาแฟในระนอง บ้านไร่ไออรุณ ฟาร์มสเตย์สร้างสรรค์ชื่อดัง ชุมชนบ้านหาดส้มแป้น หมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ทุนทรัพยากรของระนองนี้จะเป็นทุนและศักยภาพสำคัญในการต่อยอดสู่เมืองสร้างสรรค์ได้ (Yenbumrung, and Satitpongsathaporn, 2016)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาการจัดการของ อบจ. ระนอง ในการพัฒนาจังหวัดระนองสู่เมืองสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า อบจ.ระนอง มีวิธีการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ คือ 1.สนับสนุนหรืออุดหนุนงบประมาณให้หน่วยงานท้องถิ่นในจังหวัดระนองดำเนินการพัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์ตามบริบทของเมืองได้มากกว่า เช่น เทศบาลเมือง องค์การบริหารส่วนตำบล (Suwutikul, 2020) 2. ร่วมทำโครงการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์กับหน่วยงานภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ โดยเฉพาะโครงการขนาดใหญ่ แม้อบจ.ระนอง จะไม่ได้มีบทบาทเป็นเจ้าภาพ แต่เป็นคณะกรรมทำงาน เช่น แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าระนอง โครงการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาจวนเจ้าเมืองระนอง (Ranong Provincial office, 2019) โครงการทำสมุดภาพเมืองระนอง เป็นต้น 3. ขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสรรค์ โดยเน้นการพัฒนาเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้รักท้องถิ่น เช่น การประกวดภาพถ่ายด้านประวัติศาสตร์ของระนอง และการอบรมพัฒนาเยาวชนให้มีคุณภาพ นอกจากนี้ ยังค้นพบว่า ภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐเป็นฟันเฟืองสำคัญที่ทำให้ระนองมีองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ เช่น ภาคเอกชน ภาคชุมชน ผู้ประกอบการเหล่านี้ไม่รอคอยการพัฒนาของภาครัฐ พัฒนาความสร้างสรรค์ต้องพัฒนาบนทุนทรัพยากรของพื้นที่ ทำให้ระนองมีกิจกรรมสร้างสรรค์หลากหลาย เช่น การสร้างสรรค์เชิงเกษตรกรรม (Creative Farming) การสร้างสรรค์เชิงสุขภาพ (Creative Health) ชุมชนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์บนวิถีชีวิต (Creative Industry Village) เส้นทางสร้างสรรค์ที่เป็นมิตรกับการปั่นจักรยาน (Creative Friendly Bike Route) เป็นกลไกสำคัญของเมือง โดยเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นนั้นมาจากคนเหล่านี้เป็นหลัก (Chatmaleerat, 2020)

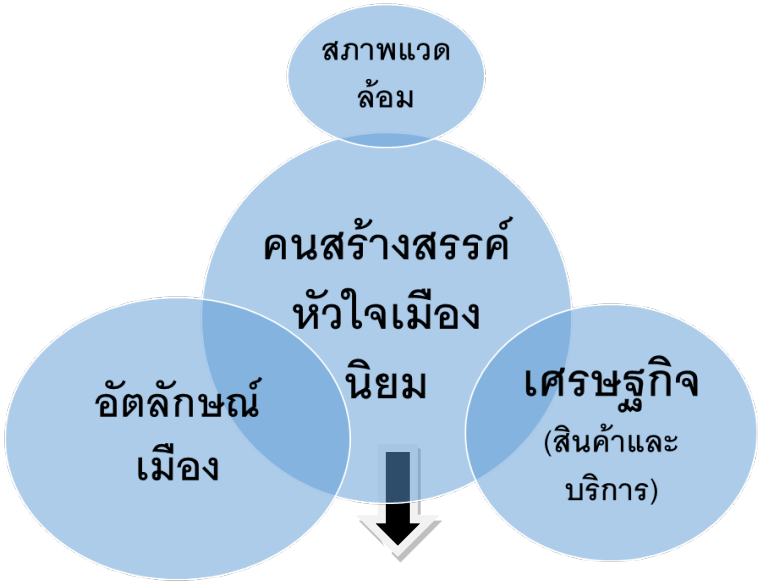
วัตถุประสงค์ที่ 3 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ของ อบจ.ระนอง ผลการวิจัยพบว่า ท้องถิ่นยังไม่มีอำนาจเพียงพอในการบริหารงานเมืองสร้างสรรค์ เผชิญกับการตรวจสอบที่

เข้มข้นมาก จนทำให้ไม่เอื้อให้ท้องถิ่นคิดโครงการขนาดใหญ่หรือโครงการที่สร้างสรรค์ได้ ดังคำสภาษณ์ *"การตรวจสอบของ สตง. นั้น คล้ายเสมือนการจับผิดท้องถิ่น จนไม่สามารถดำเนินโครงการเชิงสร้างสรรค์ได้ ซึ่ง อบจ.ระนอง ในฐานะท้องถิ่น ถูกตรวจสอบมากทั้งจากส่วนกลาง จากสมาชิกฝ่ายนิติบัญญัติ รวมทั้ง สตง. ทำให้เป็นตัวกั้นในการคิดโครงการนอกกรอบได้ เพราะอาจผิดระเบียบการใช้จ่ายเงิน"* (Lakchai 2020) ในขณะเดียวกันท้องถิ่นยังขาดวิสัยทัศน์ และการบริหารจัดการที่ดี ทั้งที่ระนองมีศักยภาพของเมืองที่ดี แต่ยังไม่สามารถใช้ความสร้างสรรค์จากทุนดังกล่าวได้ดีมากพอ ท้องถิ่นยังทำงานติดกรอบ ติดระเบียบ และมุ่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมากกว่าด้านอื่น ๆ อบจ.ระนอง ยังใช้งบประมาณส่วนใหญ่ไปกับการสร้างโครงสร้างพื้นฐานค่อนข้างมากกว่าโดยเฉพาะถนน งบประมาณในการพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ยังมีน้อย อีกทั้งขาดกลไกการพัฒนาเมืองที่รวมทุกภาคส่วน ที่รวมภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชนเข้าด้วยกัน เนื่องด้วยความไม่เข้าใจกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงความสร้างสรรค์หรือศิลป์ในการดึงภาคอื่น ๆ โดยเฉพาะภาคเอกชน ซึ่งมีความคล่องตัวสูงมาร่วมได้ อบจ.ระนอง ในฐานะภาครัฐยังมีระเบียบและแนวทางตามขั้นตอนของภาครัฐ ซึ่งในมุมมองภาคเอกชนนั้นทำให้การทำงานนั้นเป็นไปได้ช้า และสร้างความยุ่งยากให้ภาคเอกชนทำให้ไม่สามารถสร้างภาพใหญ่การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ได้ รวมถึงการเชื่อมโยงภาคส่วนต่าง ๆ ยังไม่สามารถทำได้ ต่างคนยังต่างทำตามอิสระของตนเอง (Suwutikul, 2020)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการศึกษาการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ของจังหวัดระนองนั้น สามารถนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ คือ เมืองที่ผู้คนสามารถนำทุนทรัพยากรอันเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ มาพัฒนาด้วยความคิดสร้างสรรค์ ด้วยความรักและความภูมิใจในท้องถิ่น เกิดเป็นสินค้าที่สามารถสร้างรายได้และเศรษฐกิจแก่เมืองได้ และจุดเน้นของการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ระนอง คือ การพัฒนาเยาวชนให้มีความรักและความภูมิใจในอัตลักษณ์และประวัติศาสตร์ของเมือง แสดงให้เห็นว่า กลุ่มคนสร้างสรรค์ ที่มีค่านิยมของความรักเมือง แสดงให้เห็นว่าเมืองสร้างสรรค์นี้ให้น้ำหนักของการให้ความสำคัญนั้นอยู่ที่ "คน" แต่ในส่วนสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความสร้างสรรค์ ยังเป็นองค์ประกอบที่เล็ก น้ำหนักความสำคัญอาจไม่เท่าองค์ประกอบอื่นๆ แต่ก็มีความพยายามของหน่วยงานภาครัฐที่มีแผนจะพัฒนาสภาพแวดล้อมสร้างสรรค์ขึ้น ผลการศึกษาในงานวิจัยนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับงานของ ชาร์ลส์ แลนดี้ ผังเมืองที่นิยามแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ มีความแตกต่างกัน จุดเน้นของชาร์ล แลนดี้ คือ การสร้างนิเวศแห่งการสร้างสรรค์ (Creative Milieu) ต้องฝังอยู่ในโครงสร้างการบริหารจัดการเมือง เอื้อให้คนอยากย้ายเข้ามาพัฒนางานสร้างสรรค์ ร่วมกับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น คุณสมบัติส่วนบุคคล ความมุ่งมั่นตั้งใจกับความมีภาวะผู้นำ (Landry, 2001) แต่การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์แบบระนองนั้น ความสร้างสรรค์เกิดจาก "คนระนอง" เอง และสำหรับภาครัฐอย่าง อบจ.ระนอง เน้นอยู่ที่การพัฒนา "คนในเมืองระนอง" เป็นหลัก ให้สามารถมีความคิดสร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ของพื้นที่ และรักบ้านรักเมือง ให้เกิดเมืองนิยมมากกว่าการทำสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดผู้คนจากภายนอกให้ย้ายเข้ามาทำงานสร้างสรรค์ในเมือง อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์แบบระนอง ยังไม่สามารถทำให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน คือ การสร้างสภาพแวดล้อมสร้างสรรค์ (Creative Milieu) แบบที่ชาร์ล แลนดี้เสนอ ควรมีพัฒนาให้สภาพแวดล้อมทาง

กายภาพที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในพื้นที่เมือง เป็นพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน อันนำไปสู่การหล่อหลอมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ สิ่งเหล่านี้ยังขาดในเมืองระนอง มีเพียงแผนแม่บทการพัฒนา ที่รอการขับเคลื่อน เช่น พิพิธภัณฑ์เหมืองแร่ การพัฒนาจวนเจ้าเมืองเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ปลายทางของผลการศึกษานี้ มีส่วนคล้ายกับงานของฮอฟกินส์ ที่แสดงให้เห็นว่าแนวทางนี้จะทำให้ไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าสินค้า หรือบริการที่เกิดจากความคิดของคน ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม (Howkins, 2001) เป็นอีกหนึ่งทางเลือกใหม่ของการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นได้

แผนภาพที่ 1 แนวคิดเมืองสร้างสรรค์แบบไทย จากกรณีศึกษาเมืองระนอง

ที่มา สรุปโดยผู้วิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระนองเป็นเมืองเก่ามากกว่า 100 ปี ระนองมีทุนทรัพยากรของเมืองที่โดดเด่นมากสรุปได้ 4 ด้าน คือ ทุนทางประวัติศาสตร์ ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ระนองเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ไทย พม่า จีน และทุนผู้ประกอบการสร้างสรรค์ ระนองมีภาคประชาสังคม เอกชน ที่ใช้แนวความคิดสร้างสรรค์พัฒนาเศรษฐกิจ ทั้งนี้เป็นเพราะปัจจัยทางภูมิศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้จังหวัดระนองมีต้นทุนของเมืองหลายด้าน เพราะภูมิศาสตร์อยู่คาบสมุทรใต้ติดอยู่กับประเทศพม่า ทำให้เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม อีกทั้งในจังหวัดยังมีป่าชายเลน สภาพดินที่สมบูรณ์ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติดี และมีจุดเด่นด้านการเกษตร และเป็นแหล่งเหมืองแร่ ทำให้เป็นจังหวัดเศรษฐกิจที่อยู่ในความสนใจของชนชั้นสูงมาโดยตลอด จึงมีประวัติศาสตร์ของพื้นที่มายาวนาน จึงเป็นจังหวัดที่มีทุนของเมืองที่สามารถพัฒนาสู่เมืองสร้างสรรค์ได้ สอดคล้องกับแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ของ Borchardt (2015) ที่ว่าเมือง

สร้างสรรค์จะต้องถูกขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมความสร้างสรรค์ บนฐานของวัฒนธรรมเมืองซึ่งเป็นสินทรัพย์ของแต่ละพื้นที่ อีกทั้งยังมีผู้ประกอบการที่มีความคิดสร้างสรรค์จากบุคคลรุ่นใหม่ที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น ปัจจัยที่สัมพันธ์กับเมืองสร้างสรรค์ คือ คน สถานที่ และอัตลักษณ์ โดยปัจจัยที่สัมพันธ์กับเมืองสร้างสรรค์นำไปสู่การพัฒนาแนวคิดชุมชนเมืองสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ยังสัมพันธ์กับตัวชี้วัดเมืองสร้างสรรค์ของ Hsu (2015) เมืองสร้างสรรค์จะเกิดได้ต้องมีอัตลักษณ์ท้องถิ่น และมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้คนนำอัตลักษณ์เหล่านี้มาพัฒนากับความคิดสร้างสรรค์อย่างเต็มที่ได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า อบจ.ระนอง มีวิธีการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ คือ 1.สนับสนุนหรืออุดหนุนงบประมาณให้หน่วยงานท้องถิ่นในจังหวัดระนองดำเนินการพัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์ตามบริบทของเมือง 2. ร่วมทำโครงการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์กับหน่วยงานภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ โดยเฉพาะโครงการขนาดใหญ่ 3. ขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสรรค์ โดยเน้นการพัฒนาเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้รักท้องถิ่น ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่ยังเป็นเพียงโครงการประจำของข้าราชการ กิจกรรมสร้างสรรค์ยังสามารถทำได้มากกว่านี้ นอกจากนี้ ยังค้นพบว่า ภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐเป็นฟันเฟืองสำคัญที่ทำให้ระนองมีองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ เช่น ภาคเอกชน ภาคชุมชน ผู้ประกอบการเหล่านี้ไม่รอคอยการพัฒนาของภาครัฐ พัฒนาความสร้างสรรค์ต้องพัฒนาบนทุนทรัพยากรของพื้นที่ ทำให้ระนองมีกิจกรรมสร้างสรรค์หลากหลาย ทั้งนี้เป็นเพราะคนกลุ่มนี้ทำงานเกี่ยวกับความสร้างสรรค์ (Supper creative actor) เป็นผู้มีความรู้ในการพัฒนา (Professional class) อีกทั้งมีค่านิยมในการรักบ้านเกิด รักเมืองของตนเอง อยากเห็นระนองพัฒนามากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิด เมืองนิยม ของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ ที่สรุปว่าการพัฒนาเมืองของไทยมีปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งคือ ผู้คนมีสำนึกว่าตนเองเป็นชาวเมือง เป็นเจ้าของเมือง หวงแหนเมือง รักเมือง อยากจะ “สร้างบ้านแปงเมือง” จึงหวังที่จะทำสิ่งดีๆ ให้กับเมืองของตนเอง ซึ่งผู้นำกลุ่มที่ทำงานสร้างสรรค์ ล้วนแล้วแต่มีค่านิยม ที่นิยมชอบเมือง อยากจะพัฒนาเมืองของตนเองให้ดี (Laotamatas, 2017) ไม่ว่าจะเป็นนายสุพจน์ กรประสิทธิ์วัฒน์ ผู้ก่อตั้งวิสาหกิจก้องวัลเลย์ หลังจากเดินทางหาประสบการณ์จากต่างประเทศ ได้กลับมาพัฒนากาแฟเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่บ้านของตนเอง ในอำเภอกระบุรี นายวิโรจน์ ฉิมมี เลือกกลับมาระนองเพื่อทำฟาร์มเชิงสร้างสรรค์ หวังจะพัฒนาชุมชนโดยรอบ อำเภอกระบุรี นางสุรีย์พร สรรพกุล ผู้นำชุมชนหาดส้มแป้น ได้ย้ายกลับมาทำงานที่บ้าน และมุ่งหน้าพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน (Yenbumrung, and Satitpongsathaporn, 2016)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ท้องถิ่นยังขาดวิสัยทัศน์ และการบริหารจัดการที่ดี ทั้งที่ระนองมีศักยภาพของเมืองที่ดี แต่ยังไม่สามารถใช้ความสร้างสรรค์จากทุนดังกล่าวได้ดีมากพอ อีกทั้งขาดกลไกการพัฒนาเมืองที่รวมทุกภาคส่วน ที่รวมภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชนเข้าด้วยกัน ทำให้ไม่สามารถสร้างภาพใหญ่การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ได้ ทั้งนี้เป็นเพราะ ท้องถิ่นไทยยังไม่มีอำนาจเพียงพอในการบริหารงานเมืองสร้างสรรค์ จึงไม่เอื้อให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ ในการพัฒนา แม้มีความพยายามแต่ยังติดแนวทางการพัฒนาแบบเดิมอยู่ แตกต่างจากภาคเอกชนในเมืองระนอง ที่ใช้ความสามารถและแนวคิดพัฒนาความสร้างสรรค์จากต้นทุนของพื้นที่ได้ดี เกิดเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยทั่วจังหวัดระนอง ผลการศึกษานี้ มีแตกต่างจากงานวิจัยการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ของต่างประเทศ เช่น เมืองคานาซาว่า ประเทศญี่ปุ่น เมืองสร้างสรรค์ระดับโลก ปัจจัย

ความสำเร็จส่วนหนึ่งเกิดจากท้องถิ่นมีอำนาจในการบริหารพื้นที่เต็มที่ สามารถออกกฎหมาย ออกเทศบัญญัติ และมีอำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเต็มที่ มีการสนับสนุนสถาบันสร้างสรรค์ต่าง ๆ มีค่าเล่าเรียนฟรี ให้แก่ช่างศิลป์ในท้องถิ่น การกระจายอำนาจในการบริหารพื้นที่เป็นช่องว่างทางโครงสร้างที่ควรปรับเพื่ออำนวยให้พื้นที่ได้มีอิสระในการพัฒนาในทิศทางต่าง ๆ มากขึ้น (Kaewlai, 2014)

สรุป

การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ระนอง เป็นกรณีศึกษาที่สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ของไทย จะเห็นได้ว่า การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ของระนอง เป็นอีกหนึ่งรูปแบบการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ของไทยที่แตกต่างจากเมืองสร้างสรรค์เชียงใหม่ ที่เป็นแหล่งรวมความสร้างสรรค์ และมีการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ในระดับสากล หรือเมืองสร้างสรรค์ยะลา ที่ท้องถิ่นวางวิสัยทัศน์และสนับสนุนเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างมาก การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ของระนองนั้น เป็นรูปแบบที่ภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐ มีความโดดเด่นในการสร้างกิจกรรมสร้างสรรค์ ในหลายอำเภอของจังหวัดระนอง ในขณะที่ท้องถิ่นนั้นยังไม่พัฒนาโดดเด่นเท่าภาคเอกชน การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ระนองลักษณะที่เป็นธรรมชาติ มีข้อดีเช่นกัน เนื่องจาก ภาคส่วนอื่นๆ เป็นตัวของตนเอง มีอิสระ ไม่ติดกรอบใด ๆ จึงสามารถพัฒนาในส่วนของตนเองได้เป็นอย่างดี และน่าจะเป็นลักษณะส่วนใหญ่ของเมืองของไทยที่กำลังมุ่งสู่ความสร้างสรรค์

รูปแบบการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ระนองที่สังเคราะห์จากงานวิจัยข้างต้นนั้น เป็นการสร้างรูปธรรมให้เห็นภาพชัดขึ้นจากงานของจอห์นส์ ฮอฟกินส์ (Howkins, 2001) ที่เสนอแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นเศรษฐกิจที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนซื้อขาย ทั้งสินค้าและบริการที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์และสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ โดยเฉพาะในส่วนของภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐ เช่น ของภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ของจังหวัดระนอง ได้แสดงชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพราะสามารถสร้างสรรค์สินค้าจากสิ่งที่เป็นการผูกขาดเชิงพื้นที่ สร้างเป็นมูลค่า การจ้างงาน และการเป็นแหล่งเรียนรู้แห่งใหม่ของเมืองได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ระนองเป็นเมืองเก่ามากกว่า 100 ปี ระนองมีทุนทรัพยากรของเมืองที่โดดเด่นมากสรุปได้ 4 ด้าน คือ ทุนทางประวัติศาสตร์ ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม และทุนผู้ประกอบการสร้างสรรค์ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนจังหวัดระนอง ควรนำไปใช้ดำเนินการ คือ กำหนดวิสัยทัศน์ ภาพใหญ่การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ควรมีการสร้างเป้าหมายสูงสุดร่วมกันของเมือง โดยกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ที่นำไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ต่อยอดจากทุนทรัพยากรของเมืองให้ชัดเจน และควรมุ่งพัฒนาเมืองท่องเที่ยว

เชิงประวัติศาสตร์ด้วย เพราะเป็นทุนที่ระนองยังขาดการผลักดัน ฟื้นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ สามารถเชื่อมเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ได้ ทั้งได้ความรู้และสามารถเกิดเป็นรายได้ทางเศรษฐกิจด้วย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า อบจ.ระนอง มีวิธีการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ คือ 1.สนับสนุนงบประมาณให้หน่วยงานท้องถิ่นในจังหวัดระนองดำเนินการพัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์ตามบริบทของเมือง 2. ร่วมทำโครงการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์กับหน่วยงานภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ 3. ขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสรรค์ โดยเน้นการพัฒนาเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้รักท้องถิ่น ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่ยังเป็นเพียงโครงการประจำของข้าราชการ กิจกรรมสร้างสรรค์ยังสามารถทำได้มากกว่านี้ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนจังหวัดระนอง ควรนำไปใช้ดำเนินการ คือ การปรับแนวทางบริหารจัดการเมืองสร้างสรรค์ อบจ.ระนอง ควรเริ่มสนับสนุนและส่งเสริมทรัพยากรที่ยังไม่มีเจ้าภาพ หรือยังไม่มีหน่วยงานใดเป็นเข้ามาพัฒนา เช่น การพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวชุมชน เป็นจุดเล็ก ๆ ในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ ที่ไม่ทับซ้อนกับหน่วยงานรัฐอื่น ๆ ซึ่งสามารถศึกษาดูงานต้นแบบจากเมืองสร้างสรรค์อื่น ๆ ของไทย เช่น เมืองเชียงใหม่ เมืองสงขลา เมืองภูเก็ต และเมืองยะลา เป็นต้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ท้องถิ่นยังไม่มีอำนาจเพียงพอในการบริหารงานเมืองสร้างสรรค์ ขาดกลไกการพัฒนาเมืองที่รวมทุกภาคส่วน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนจังหวัดระนอง ควรนำไปใช้ดำเนินการ คือ สร้างความส่วนร่วมของภาคส่วนอื่น ๆ ควรเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐ มีบทบาทนำในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ ท้องถิ่นควรปรับบทบาทเป็นผู้สนับสนุนและเอื้อประโยชน์ให้ภาคอื่น ๆ ทำงานได้ เนื่องจากภาคส่วนอื่น ๆ มีข้อจำกัดที่น้อยกว่าภาครัฐ เหมาะสำหรับการดำเนินงานและนวัตกรรมที่สร้างสรรค์เพื่อเมือง โดยภาครัฐอาจสนับสนุนทางด้านข้อกฎหมาย เครื่องมือ งบประมาณ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การศึกษาการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ระนองของภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐ เช่น ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในระนอง ซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหลากหลายกลุ่ม ควรศึกษาอย่างละเอียดในแนวคิด ปรัชญาการบริหารงานที่สร้างสรรค์ของแต่ละกลุ่ม เพื่อสรุปเป็นองค์ความรู้และหาแนวทางในการพัฒนาและสนับสนุนภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ และหาแนวทางเชื่อมโยงให้แต่ละกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเป็นเครือข่ายการทำงานซึ่งกันและกัน

2.2 การศึกษาหาแนวทางการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์บนฐานทรัพยากรทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากระนองทุ่มเทความคิดและงบประมาณในการพัฒนาเมืองสุขภาพแล้ว แต่ทุนของเมืองระนองยังมีหลายด้านที่โดดเด่นโดยเฉพาะการเป็นเมืองเก่าและมีประวัติศาสตร์ของเมืองมายาวนาน และสามารถหยิบขึ้นมาเป็นจุดเด่นในการพัฒนาเมืองได้

References

Borchardt, A. (2015). *The Creative City: Connecting People, Place, and Identity, in Glasgow and Portland*. Manchester: MSA Publications.

Chatmaleerat, K. (2020). Former Chief Executive of The Ranong Provincial Administrative Organization. *Interview*. July, 16.

Howkins, J. (2001). *THE CREATIVE ECONOMY: How people make money from ideas*. UK: Penguin Books, Ltd.

Hsu, H.L. (2015). Culture is a Good Idea - A Study on the Creative City Development. *International Journal of Humanities and Management Sciences (IJHMS), 6*(3), 386-392.

Kaewlai, P. (2014). *Creative City .* Bangkok: King Prajadhipok's Institute.

Lakchai, S. (2020). Deputy Chief Administrator of the Ranong Provincial Administrative Organization. *Interview*. July, 18.

Landry, C. (2001). *The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators*. London: Routledge.

Laotamatas, A. (2017). *Political Reform in the Age of Urbanization*. Bangkok: Center for Mega City and City Study.

Nawikamoon, A., & Likitpronswan, T. (2018). *A collection of historical photographs depicting life in Ranong Province*. Ranong: Ranong Provincial office.

Ranong Provincial office. (2019). *Master Plan and Development of Ranong Old Town Project (Executive Summary).* Ranong: TESCO.Ltd.

Suwutikul, D. (2020). Public Relations Officer of The Ranong Provincial Administrative Organization. *Interview*. July, 15.

UNCTAD. (2008). *Creative Economy Report 2008.* Geneva: UNCTAD .

Yenbumrung, N., & Satitpongsathaporn, A. (2016). *Resource-based Economic Development in Ranong City.* Bangkok: Center for Mega City and City Study.

การดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์
กรณีศึกษาชุมชนปกาเกอะญอ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน*

Preservation of Ethnic Identity: A Case Study of a Pga K'nyau Community in Li District, Lamphun Province

[1]กฤตยา สารพุทธิ และ ชุลีรัตน์ เจริญพร

[1]Kritaya Sarabuddhi and Chuleerat Charoenporn

[1]วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

[1]College of Social Innovation, Rangsit University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: pppuuuiii@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมาและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอ ชุมชนพระบาทห้วยต้ม และ 2) ศึกษาปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และแนวทางในการดำรงอัตลักษณ์ของชุมชนตั้งแต่ก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มประชากรคือ ชาวปกาเกอะญอที่อาศัยอยู่ในชุมชนพระบาทห้วยต้มจำนวน 10 หมู่บ้าน ในตำบลนาทราย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน การวิเคราะห์ข้อมูลคือ ศึกษาจากงานเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์คนในชุมชน เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนนี้เกิดจากชาวปกาเกอะญอที่มีความเลื่อมใส ศรัทธา ในตัวครูบาชัยยะวงศาพัฒนา จึงได้ละถิ่นฐานเดิมย้ายตามมาอยู่ใกล้อารามของท่านและร่วมกันสร้างชุมชน และจากกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันคือ ให้รักษาศีล 5 อย่างเคร่งครัด และต้องรับประทานอาหารมังสวิรัติ ทำให้ชุมชนมีความสงบสุข ร่มเย็น จึงมีชาวปกาเกอะญอย้ายตามมาอยู่มากขึ้นเรื่อย ๆ และ 2) การดำรงอัตลักษณ์ของชุมชนนั้น ในช่วงแรกครูบาวงษ์ ท่านเป็นคนอบรม สั่งสอน และตักเตือนให้ชาวชุมชนดำรงอัตลักษณ์ไว้ด้วยตัวของท่านเอง เมื่อชุมชนเริ่มโตขึ้น ครูบาฯ ได้แต่งตั้ง "ตะก๊ะ" ซึ่งเป็นคนที่ชาวบ้านนับถือ หมู่บ้านละ 1 คน ช่วยท่านทำหน้าที่ดังกล่าว เมื่อครูบาฯ มรณภาพในปี พ.ศ. 2543 ผู้นำชุมชนได้กำหนด "กฎประชาคมในการดำรงอยู่ร่วมกันของหมู่บ้าน" เพื่อการดำรงอัตลักษณ์ของชุมชน โดยมีโทษแก่ผู้ฝ่าฝืนตั้งแต่การปรับเงินจนถึงขับออกจากหมู่บ้าน ปัจจัยที่ทำให้การดำรงอัตลักษณ์ของชุมชนยังเกิดขึ้นต่อเนื่องได้แก่ ความเคารพศรัทธาในตัวผู้นำ โครงสร้างความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำสำคัญ: อัตลักษณ์; กลุ่มชาติพันธุ์; ปกาเกอะญอ; จังหวัดลำพูน

*Received February 17, 2021; Revised August 13, 2021; Accepted September 2, 2021

Abstracts

The objectives of this study were 1. to examine the history and identity of the Pga K'nyau residing in Phra Bat Huai Tom community as well as 2. to investigate the internal and external factors influencing the preservation of the ethnic identity of the Pga K'nyau from the past to the present. This study employed the qualitative research methods. The population in this study was Pga K'nyau people from 10 villages in Phra Bat Huai Tom community, in Nasai Subdistrict, Li District, Lamphun Province. Data were collected through a review of related documents and the interviews with people in the community and were analyzed using the descriptive statistics.

The results showed that; 1) This community was originated from the faith in Kruba Chaiyawongsa Pattana of the Pga K'nyau people who moved out of their original settlement to build a community near Kruba Chaiyawongsa Pattana's monastery. They lived together peacefully in the community since they had to strictly follow the five precepts of Buddhism and became vegetarians. Such peace and happiness caused a continuous inflow of the Pga K'nyau people from other places. 2) In terms of the preservation of the ethnic identity of the Pga K'nyau, Kruba Wong was the person who taught and urged the Pga K'nyau people to preserve their identity. When the community grew bigger, Kruba Wong had appointed "Taka" or the most respected person in each village to be responsible for the identity preservation. In addition, when Kruba passed away in 2000, the community leaders had established the community rules to maintain the community identity. People who violated the rules would be fined or banished. Furthermore, it was found that the factors influencing the preservation of ethnic identity included the people's respect for the community leaders, kinship structures, and a trend in cultural tourism.

Keywords: Identity; Ethnic Group; Pga K'nyau; Lamphun Province

บทนำ

ชุมชนพระบาทห้วยต้มเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่ มีประชากรประมาณ 13,000 คน อาศัยอยู่ใน 10 หมู่บ้าน ของตำบลนาทราย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เป็นชุมชนที่มีการดำรงอัตลักษณ์ไว้ได้อย่างดีเยี่ยม ชาวชุมชนยังใส่ชุดปกาเกอะญอ ยังพูดภาษาปกาเกอะญอใน ยังไปวัดใส่บาตรทุกเช้าและนั่งสมาธิสวดมนต์ในตอนกลางคืน ที่สำคัญคือเป็นชุมชนมังสวิรัติ ชุมชนสามารถดำรงอัตลักษณ์เหล่านี้ไว้ได้ทั้งที่ชุมชนไม่ได้ห่างไกลจากโลกภายนอกเลย ที่ตั้งชุมชนอยู่ห่างจากตัวอำเภอเมืองลี้เพียง 10 กิโลเมตร การคมนาคมสะดวกสบาย มีถนนลาดยางอย่างดี บ้านเรือนของชาวชุมชนมีไฟฟ้าใช้ มีน้ำประปา มีสัญญาณอินเทอร์เน็ตครอบคลุมทุก

พื้นที่แม้กระทั่งภายในป่าชุมชน เด็ก ๆ มีการศึกษา มีโรงเรียน มีสถานีอนามัย มีโครงการหลวง มีสวัสดิการครบทุกอย่างตามแบบหมู่บ้านในภาคเหนือของประเทศไทยโดยทั่วไป แต่ชาวชุมชนยังสามารถอนุรักษ์อัตลักษณ์ของชุมชนไว้ได้อย่างเข้มแข็ง เป็นชุมชนศีล 5 เป็นชุมชนมังสวิรัติ เป็นชุมชนปลอดสุราและเนื้อสัตว์ และชาวชุมชนยังนิยมความเป็นปกาเกอะญอโดยการแต่งกายชุดปกาเกอะญอและการใช้ภาษาของตนเอง ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนพวกเขาดำรงอัตลักษณ์เหล่านี้ไว้ได้อย่างไร และมีปัจจัยอะไร ที่ทำให้พวกเขาดำรงอัตลักษณ์ไว้ได้

งานวิจัยนี้ใช้มีกรอบในการวิเคราะห์ คือ แนวคิดอัตลักษณ์เป็นระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสื่อให้ทุกคนรู้ความหมายของความเป็นคนกลุ่มเดียวกัน มีวิถีประเพณีร่วมกัน มีวัฒนธรรมแบบเดียวกัน โดยความที่อัตลักษณ์เป็นสิ่งมนุษย์สร้างขึ้นไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ อัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องเรียนรู้โดยมีปัจจัยสำคัญคือเงื่อนไขของเวลา สิ่งที่เกิดขึ้นเพียงชั่วครั้งชั่วคราวไม่มีการสืบทอดไม่อาจถือว่าเป็นอัตลักษณ์ ดังนั้น อัตลักษณ์จำเป็นต้องมีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง อัตลักษณ์ของกลุ่มจะถูกถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นต่อไป โดยการเรียนรู้ผ่านครอบครัว เครือญาติ ชุมชน เป็นความต่อเนื่องของวิถีชุมชนกลายเป็นอัตลักษณ์ชุมชน ซึ่งในแต่ละชุมชนจะมีอัตลักษณ์ของตนที่แตกต่างจากชุมชนอื่น ในความแตกต่างนั้น ๆ ถือเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน ดังนั้น อัตลักษณ์ จึงเป็นเครื่องหมายบ่งบอกว่าตัวตนของชุมชนนั้นคือใคร อัตลักษณ์จึงมีความสำคัญต่อบุคคลและกลุ่มบุคคลอย่างมาก สาเหตุที่ทำให้ชนกลุ่มน้อยยังคงดำรงอัตลักษณ์ของตนทั้ง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มมากกว่าการปรองดองก็เพราะคนในกลุ่มยังคงมีวิถีชีวิตหรือยึดถืออัตลักษณ์ดั้งเดิมของกลุ่ม เพื่อความเป็นปึกแผ่นของกลุ่มและเพื่อความอยู่รอดของสมาชิกภายในกลุ่ม อัตลักษณ์จึงมีลักษณะเป็นชาติพันธุ์นิยมด้วย (Ethnocentrism) (Suksamran et al. 1987) กล่าวคือในกลุ่มชนจะมีความรู้สึกว่าอัตลักษณ์ของตนเป็นอัตลักษณ์ที่ดีงาม น่าปฏิบัติตามและน่าเชื่อถือมากกว่าของกลุ่มสังคมอื่น ความเชื่อที่ฝังอยู่ในสายโลหิตเช่นนี้ ทำให้สมาชิกของกลุ่มพยายามถ่ายทอดแบบแผนแห่งความประพฤติ ให้อนุชนรับสืบทอดต่อไปเป็นแนวการดำรงชีวิต เพราะถ้าไม่เช่นนั้นแล้ว อัตลักษณ์อาจจะขาดตอนไปได้ไม่ต่อเนื่อง และอาจสูญหายไปในที่สุด การถ่ายทอดอัตลักษณ์จึงเป็นหน้าที่หลักอันหนึ่งของสังคม ทำให้กลุ่มทางสังคมมีความต่อเนื่องทางอัตลักษณ์ของชาติตนเอง

นอกจากนี้ ยังมีอีกกรอบหนึ่ง คือ แนวคิดการเป็นสมัยใหม่ในแนววัฒนธรรมชุมชน (Nartsupa, 2014) เสนอการเป็นสมัยใหม่ (modernization) ตามแบบวิถีไทยที่ควรจะเป็น คือ เป็นระบบวัฒนธรรมชุมชนตามแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนไทย โดยเน้นว่าความเป็นสมัยใหม่ของไทยไม่ควรพัฒนาไปเป็นแบบชาติตะวันตก เพราะชุมชนหมู่บ้านไทยเป็นระบบเศรษฐกิจและระบบวัฒนธรรมควบคู่กันอยู่ในตัวเอง และในสังคมของชุมชนขนาดเล็กจะเป็นสังคมที่สันติสุขมีความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐาน สามารถประกอบสังคมสมัยใหม่แบบชุมชน เอาระบบวัฒนธรรมชุมชนเป็นตัวตั้ง แต่ก็มีความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ด้วย นั่นคือเราสามารถมีรูปแบบสังคมที่ทั้งเจริญทางด้านเศรษฐกิจและดำรงวัฒนธรรมชุมชนของตัวเอง ดังนั้น เรื่องการเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชนจึงเป็นเรื่องเดียวกัน

ในการส่งต่ออัตลักษณ์ของกลุ่มต่าง ๆ นั้น จะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป การที่จะดำรงอัตลักษณ์ให้เป็นแบบเดิมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ นั้น เป็นไปได้ยาก ดังนั้น อัตลักษณ์เป็น

สิ่งที่ต่อเนื่องได้และเปลี่ยนแปลงได้ในเวลาเดียวกัน (Suksamran et al. 1987) กลุ่มชนที่อยู่ใกล้ชิดกันมีแนวโน้มที่จะรับเอาอัตลักษณ์บางสิ่งบางอย่างมาปรับใช้ได้ง่ายกว่ากลุ่มชนที่อยู่ไกลกัน โดยการรับอัตลักษณ์มักจะมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป จนในที่สุดแยกไม่ออกว่าอันไหนเป็นอัตลักษณ์เดิมของใครกันแน่ การรับเอาอัตลักษณ์บางส่วนของกลุ่มอื่นเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทางอัตลักษณ์ อีกประการหนึ่งที่ทำให้อัตลักษณ์เปลี่ยนแปลงคือ การถ่ายทอดอัตลักษณ์ที่ไม่สมบูรณ์หรือการปรับตัวของอัตลักษณ์ให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป หรืออาจเกิดจากความจำเป็นในการดำรงชีพ เช่น การเปลี่ยนแปลงในอัตลักษณ์ทางด้านภาษา เมื่อมีการอพยพย้ายถิ่นไปอยู่ในสังคมใหม่ห่างไกลจากที่อยู่เดิมมาก ๆ อาจจะไม่ได้ใช้ภาษาเดิมจนในที่สุดคนรุ่นต่อ ๆ มาก็พูด อ่าน เขียน ภาษาเดิมของตัวเองไม่ได้ เป็นต้น

การศึกษาบริบทชุมชนและประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน การค้นหาความเป็นมาของชาติพันธุ์ปกาเกอะญอชุมชนพระบาทห้วยต้ม และรูปแบบการดำรงอัตลักษณ์ของชุมชนพระบาทห้วยต้ม เพื่อให้เข้าใจทิศทางการพัฒนาที่สำคัญของชุมชนและการสร้างความเป็นชุมชนที่สามารถดำรงอัตลักษณ์ได้อย่างเข้มแข็งท่ามกลางกระแสโลกที่ถาโถมเข้ามา สามารถใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดนโยบายเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ระหว่างชนกลุ่มน้อยกับชุมชนชาวไทย และได้แนวทางการสร้างชุมชนอนุรักษ์นิยมในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็ว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอชุมชนพระบาทห้วยต้ม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยภายใน, ปัจจัยภายนอก และแนวทางในการดำรงอัตลักษณ์ของชุมชนตั้งแต่ก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเรื่องชนกลุ่มน้อย อัตลักษณ์ของชุมชน พระสงฆ์นักพัฒนา แนวคิดเรื่องครูบา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในสนาม ผู้วิจัยได้ไปติดต่อกับหัวหน้ากลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพระบาทห้วยต้ม เพื่อขออนุญาตสำรวจข้อมูลสถานการณ์ทั่วไป ขอบเขตของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือในการวิจัยที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่ม ผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำทางการ และชาวชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ในชุมชนมีกฎเกณฑ์แต่ละอย่างในแต่ละสถานที่ไม่เหมือนกัน ผู้วิจัยก็ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ชุมชนวางไว้อย่างเคร่งครัด ผู้วิจัยเริ่มสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนด้วยเข้าไปแนะนำตัวทำความรู้จักกับผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการของชุมชนที่วัดพระพุทธบาทห้วยต้มในตอนเช้าแรกของการเข้าพื้นที่

ขั้นตอนที่ 5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1.การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้สังเกตสภาพพื้นที่ทางกายภาพ และสภาพวิถีการดำรงชีวิตประจำวันของชาวบ้านในหมู่บ้าน สภาพหมู่บ้าน สถาพบ้านเรือน สถาพถนนหนทาง วิถีการดำรงชีวิต พื้นที่เพาะปลูก พื้นที่เกษตร การแต่งกาย การใช้ภาษา การประพฤติปฏิบัติตนของเยาวชนที่มีต่อผู้อาวุโส วิถีปฏิบัติตนของชาวชุมชนเมื่ออยู่ที่วัด โดยตรวจสอบจากข้อมูลทุติยภูมิที่ได้รับมาก่อนการมาลงพื้นที่จริง

2.การสัมภาษณ์ มี 2 วิธีคือ การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการกับผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้นำ หรือ เจ้าหน้าที่ที่ทำงานอยู่ในชุมชน และจะใช้ในเวลาราชการเป็นส่วนมาก ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นหัวข้อไว้ล่วงหน้า และทำนัดหมายก่อนการสัมภาษณ์ และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มชาวบ้าน ผู้วิจัยจะใช้พื้นที่ในการสัมภาษณ์ใน 2 พื้นที่คือ ที่วัดพระพุทธบาทห้วยต้ม และที่ศูนย์เรียนรู้หัตถกรรมชุมชนพระบาทห้วยต้ม

ขั้นตอนที่ 6 การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลในเบื้องต้นไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูล โดยในการสัมภาษณ์จะสอบถามประเด็นคำถามที่ไม่ใช่ประเด็นเกี่ยวกับความคิดเห็น จะเป็นคำถามชุดเดิมในการสัมภาษณ์ในหลายกลุ่มตัวอย่าง เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับไปในตัวด้วยถ้าคำตอบถูกต้องตรงกันคำตอบนั้นก็นับว่าน่าเชื่อถือ

ขั้นตอนที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ค้นหาอัตลักษณ์ความเป็นตัวตน รวมถึงปัจจัยทั้งภายในและปัจจัยภายนอกที่เป็นตัวผลักดันให้มีการดำรงอัตลักษณ์ของชนเผ่าปกาเกอะญอชุมชนพระบาทห้วยต้ม โดยยกเอาข้อมูลและปรากฏการณ์ของชุมชนในแต่ละช่วงเวลามาวิเคราะห์ และใช้ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบการตีความในปรากฏการณ์นั้น ๆ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาความเป็นมาและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอชุมชนพระบาทห้วยต้ม ผลการวิจัยพบว่า ปกาเกอะญอเป็นชาวเขาเผ่าใหญ่ที่สุดซึ่งมีถิ่นฐานอยู่ในทั้งประเทศไทยและพม่า ในด้านประวัติศาสตร์ ชาวปกาเกอะญอสืบเชื้อสายมาจากเผ่ามองโกล เดิมชาวปกาเกอะญอตั้งรกรากอยู่ในพื้นที่ติดกับต้นแม่น้ำแยงซีเกียงในทะเลทรายโกบี จากสถานที่ดังกล่าว ชาวปกาเกอะญอได้อพยพสู่ทางใต้ เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ประเทศเมียนมาร์ในปัจจุบัน จากนั้นจึงได้เดินทางข้ามแม่น้ำสาละวินเข้ามาในประเทศไทยในศตวรรษที่ 18 (Howard, 2005) ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอชุมชนพระบาทห้วยต้ม ปกาเกอะญอกลุ่มแรกอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่พระบาทห้วยต้มเพื่อการปฏิบัติธรรมในปี พ.ศ. 2513 เนื่องจากความเลื่อมใสศรัทธา ในตัวท่านครูบาวงษ์หรือครูบาชัยยะวงศาพัฒนา และจากการก่อสร้างเขื่อนภูมิพลซึ่งเป็นเขื่อนขนาดใหญ่ในจังหวัดตาก เมื่อเริ่มปล่อยน้ำให้น้ำท่วมเพื่อการกักเก็บและการผลิตกระแสไฟฟ้าในบริเวณผืนป่าในเขตลำน้ำปิงทำให้เกิดการอพยพของชาวเขาไปตามพื้นที่ต่าง ๆ รวมทั้งพื้นที่พระบาทห้วยต้ม ซึ่งการเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนพระบาทห้วยต้มนี้ ต้องทำตามกฎระเบียบที่ครูบาวงษ์ท่านตั้งไว้ เพื่อความสงบสุข ร่มเย็น จนกลายเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ดังนี้

1. อัตลักษณ์ทางด้านศาสนาและความเชื่อ ชาวชุมชนทุกคนได้ประกาศตัวเป็นพุทธมามกะที่เคร่งครัดในการนับถือศีล 5 ในทุกเช้าชาวชุมชนจะไปวัดใส่บาตร และในตอนเย็นจะพากันสวดมนต์และนั่งสมาธิในบริเวณที่สำคัญต่าง ๆ ในชุมชน ในอดีตจะไม่มีการจำหน่ายสุราในพื้นที่เลย ในปัจจุบันมีร้านจำหน่ายสุราบ้าง

2. อัตลักษณ์ด้านการรับประทานอาหาร คนที่อยู่ในชุมชนจะรับประทานอาหารมังสวิรัติ เนื่องจากครูบาวงษ์ได้ห้ามการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต โดยปลูกฝังความเชื่อว่าถ้าทานเนื้อสัตว์หรือฆ่าสัตว์จะเป็นการสร้างเวรกรรมต่อกัน ตายไปแล้วต้องมาเกิดใหม่เป็นสัตว์ที่ทานหรือฆ่าไปแล้ว ต้องอยู่ในวัฏสงสารไม่จบสิ้น รวมทั้งความเชื่อเกี่ยวกับชื่อหมู่บ้านพระพุทธบาทห้วยต้มที่ว่าในครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จมาประทับรอยพระบาทไว้นั้น มีพรานนำเนื้อมาถวายท่านก็ไม่รับไว้ฉัน พรานจึงไปต้มข้าวที่ห้วย พระพุทธเจ้าฉันแต่ข้าวที่ต้มกับผักเท่านั้น ดังนั้นคนที่มาอาศัยในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์นี้ก็ต้องทานมังสวิรัติด้วย มีความเชื่อว่าหากไม่ปฏิบัติตามจะมีอันเป็นไปต่าง ๆ

3. อัตลักษณ์ทางด้านประเพณีและพิธีกรรม กลุ่มปกาเกอะญอมีประเพณีและพิธีกรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่เดิมและประเพณีที่เกิดขึ้นใหม่หลังจากย้ายมาอยู่ในชุมชน โดยประเพณีและพิธีกรรมส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และมีกำหนดการและถือฤกษ์ตามแบบล้านนา

4. อัตลักษณ์ด้านภาษาปกาเกอะญอ ลักษณะตัวอักษรคล้ายอักษรพม่า คนในชุมชนสามารถพูดภาษาปกาเกอะญอได้ในทุกช่วงวัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปบางท่านพูดได้แต่ภาษาปกาเกอะญอ แต่คนรุ่นใหม่พูดได้ทั้งภาษาปกาเกอะญอและภาษาไทย

5. อัตลักษณ์ทางด้านการแต่งกาย ชาวชุมชนนิยมแต่งกายชุดปกาเกอะญอในชีวิตประจำวัน โดยแม่บ้านจะเป็นผู้ทอผ้าและตัดเย็บให้กับคนในครอบครัวได้ใช้ ในปัจจุบันมีการปรับวิถีชีวิตบางส่วนเพื่อให้สะดวกขึ้น เช่น การเข้าไปทำไร่ทำสวนจะไม่สวมใส่ชุดชนเผ่าเพราะไม่สะดวก หรือการเดินทางออกนอกชุมชนเพื่อไปทำงาน หรือไปท่องเที่ยว ชาวชุมชนส่วนใหญ่ก็จะไม่ได้ใส่ชุดปกาเกอะญอ เป็นต้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และแนวทางในการดำรงอัตลักษณ์ของชุมชน การดำรงอัตลักษณ์ของชุมชนปกาเกอะญอ ผลการวิจัย พบว่า

1. ช่วงก่อนก่อตั้งชุมชนหมู่บ้าน ช่วงครูบาวงษ์เผยแพร่ธรรมะให้กับชาวเขา (พ.ศ. 2496 – 2513) ก่อนเกิดการอพยพของชาวปกาเกอะญอรุ่นแรกมาอยู่ที่พระบาทห้วยต้ม อัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นมาอยู่แล้วตั้งแต่ดั้งเดิมคือ อัตลักษณ์ในการแต่งกายและอัตลักษณ์ทางภาษา การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นคือการที่ชาวเผ่าปกาเกอะญอได้เปลี่ยนศาสนา จากการเคารพบูชาผี บูชาเจ้า เปลี่ยนมาเป็นศาสนาพุทธ หันมายึดถือพระธรรมคำสอนที่ครูบาวงษ์ท่านได้อธิบายสั่งสอนเผยแพร่ไว้ กล่าวได้ว่า เกิดกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ในด้านการนับถือศาสนาพุทธ อันนำมาซึ่งอัตลักษณ์ทางด้านประเพณีและพิธีกรรม

2. ช่วงเวลาเมื่อเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านจนถึงเวลาที่ครูบาชัยวงศ์มรณภาพ (พ.ศ. 2513 - พ.ศ. 2543) จากการที่ชาวปกาเกอะญอกลุ่มแรกอพยพมาอยู่ในพื้นที่เพื่อการปฏิบัติธรรมรับใช้ท่านครูบาวงษ์ ท่านครูบาฯ ได้กำหนดแนวทางการดำรงชีวิตหรืออัตลักษณ์ให้กับคนในชุมชนคือให้รักษาศีล 5 อย่างเคร่งครัดและรับประทานมังสวิรัติ ต่อมาเมื่อมีชาวปกาเกอะญอเข้ามาอยู่ในชุมชนมากขึ้น ท่านดูแลไม่ทั่วถึง จึงได้แต่งตั้งผู้นำทางจิตวิญญาณ หรือที่เรียกเป็นภาษาปกาเกอะญอว่า “ตะก๊ะ” เป็นตัวแทนของครูบาวงษ์ คอยให้คำปรึกษาและดูแลความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน โดยในแต่ละหมู่บ้านจะมี “ตะก๊ะ” 1 คน

ในยุคแรกก่อนที่จะมีการแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้าน “ตะก๊ะ” ก็ทำหน้าที่เหมือนผู้ใหญ่บ้านรวมกับหน้าที่มัคทายกวัด จนกระทั่งมีการเลือกตั้ง “ผู้ใหญ่บ้าน” ในปี พ.ศ. 2518 ตามระเบียบของทางราชการ แต่ “ตะก๊ะ” ก็ยังคงทำหน้าที่อยู่ โดยดูแลชุมชนตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากครูบาวงษ์ และทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านเป็นหนึ่งในกรรมการหมู่บ้านด้วย

3. ช่วงเวลาหลังจากครูบาชัยวงษ์มรณภาพ (หลังจาก พ.ศ. 2543 – พ.ศ. 2562) เนื่องจากการพัฒนาด้านเทคโนโลยีนำกระแสโลกาภิวัฒน์เข้ามาในพื้นที่ ชาวชุมชนมีโทรศัพท์มือถือ สัญญาณอินเทอร์เน็ตครอบคลุมทุกพื้นที่ ประกอบกับครูบาวงษ์มรณภาพในปี พ.ศ. 2543 หมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม (หมู่ที่ 8) ซึ่งเป็นหมู่บ้านแรกที่ก่อตั้งขึ้น ยังคงรักษาข้อปฏิบัติตามคำสอนของครูบาวงศ์ แต่บางหมู่บ้านก็หลงลืมคำสอนของครูบาวงษ์ ตามกระแสภายนอก เนื่องจากต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น ลูกหลานก็ออกไปเรียนนอกชุมชนได้รับวัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้ามา การห่างจากวัดจากคำสอนของครูบาวงษ์ การไม่มีเวลาให้กันของสมาชิกในครอบครัวและอื่น ๆ ส่งผลให้เกิดความย่อหย่อนต่อแนวทางคำสอนที่ครูบาวงษ์ได้วางไว้

บรรดาผู้นำทุกภาคส่วนทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ได้เห็นปัญหาที่เกิดขึ้น จึงได้มีการร่วมกันกำหนด กฎประชาคมชุมชนพระพุทธบาทห้วยต้ม ประกาศใช้เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2554 เพื่อให้ชุมชนพระพุทธบาทห้วยต้ม เป็นดินแดนพระพุทธศาสนาอันศักดิ์สิทธิ์และเป็นการรวมใจกันทำความดีถวาย ท่านครูบาเจ้าชัยยะวงศาพัฒนา ที่ท่านเมตตาให้ประชาชนชาวปกาเกอะญอได้มาอาศัยอยู่ในชุมชนพระพุทธบาทห้วยต้ม จึงพร้อมใจกันประกาศใช้ข้อบังคับของชุมชนนี้ขึ้นมาใช้ ครอบคลุมบริเวณพื้นที่หมู่ที่ 8 หมู่ที่ 9 หมู่ที่ 11 หมู่ที่ 12 หมู่ที่ 13 หมู่ที่ 14 หมู่ที่ 18 หมู่ที่ 21 หมู่ที่ 22 และหมู่ที่ 23 ของตำบลนาทราย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ซึ่งคนที่ไม่ทำตามกฎประชาคมของชุมชนฯ มีโทษตั้งแต่ปรับเงินจนกระทั่งไล่ออกจากหมู่บ้าน

สำหรับปัจจัยในการรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มปกาเกอะญอ มีดังนี้

ปัจจัยภายใน

1) การเคารพผู้นำ ชาวชุมชนมีความเคารพผู้นำอย่างสูง โดยผู้นำชุมชน ประกอบด้วย

1.1) ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ คือ คือผู้นำทางศาสนา และผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำทางศาสนาที่ชาวชุมชนเคารพยิ่ง คือ ครูบาวงษ์หรือครูบาเจ้าชัยยะวงศาพัฒนา เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ทำให้กลุ่มปกาเกอะญอพระบาทห้วยต้ม รักษาศีล ปฏิบัติตามกฎกติกาที่ครูบาวงษ์ท่านได้วางไว้ ซึ่งจะเน้นไปเพื่อเป็นข้อปฏิบัติเกี่ยวกับกายและวาจาให้ไม่เป็นโทษต่อผู้อื่น ทำให้ชุมชนสงบสุข เบียดเบียนกันน้อย อยู่อย่างพอเพียง มีความสามัคคี และด้วยความเลื่อมใสศรัทธาในตัวผู้นำจึงทำให้เป็นปัจจัยสำคัญที่กลุ่มปกาเกอะญอ ยังคงสืบทอดคำสอนและแนวทางในการดำรงชีวิตมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนผู้นำทางจิตวิญญาณ ในชุมชนจะเรียกว่า ตะก๊ะ เป็นผู้ชายสูงอายุ ถือศีลเคร่งครัด และเป็นมังสวิรัติตลอดชีวิต ชาวชุมชนจึงมีความเคารพ ตะก๊ะเป็นอย่างมาก และเป็นคนสำคัญในการจัดพิธีกรรม คอยชี้แนะขั้นตอนต่าง ๆ ในการทำพิธีกรรมให้สำเร็จ ตะก๊ะ เป็นผู้หนึ่งที่คอยชักชวนชาวชุมชนให้มาร่วมในพิธีกรรมของชุมชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้กระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ซึมซับอัตลักษณ์ทางความเชื่อ ประเพณีของชุมชน และสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้เกิดขึ้นอีกด้วย

1.2) ผู้นำแบบเป็นทางการ คือ ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนที่เป็นทางการทั้ง 10 หมู่บ้าน ได้ให้ความสำคัญและตระหนักถึงการดำรงรักษาอัตลักษณ์เอาไว้เป็นอย่างดี ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้นำข่าวสารและจัดให้

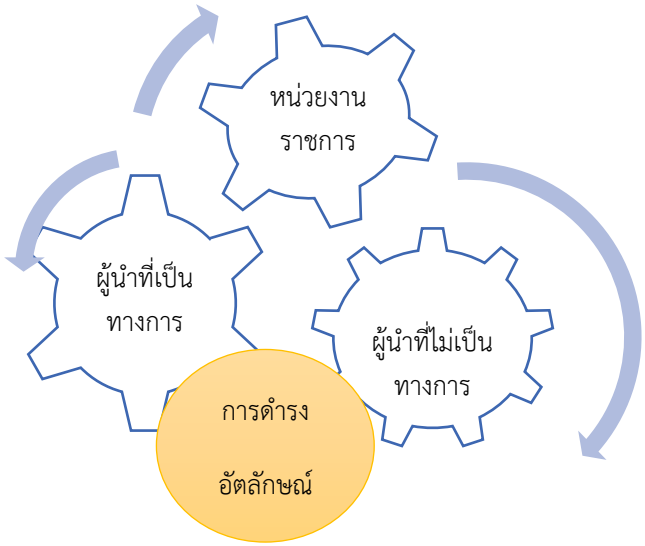
มีการประชุมและหารือเพื่อหาแนวทางในการดำรงอัตลักษณ์ร่วมกับชาวชุมชน โดยการผลักดันกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำรงอัตลักษณ์ เพื่อให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดกฎประชาคมชุมชนพระพุทธบาทห้วยต้ม เพื่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี รวมทั้งเพื่อการดำรงอัตลักษณ์ของคนในชุมชนด้วย

2) โครงสร้างความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ชาวปกาเกอะญอมีความเชื่อเรื่องการนับถือผู้อาวุโส และครอบครัวแบบขยาย ซึ่งในแต่ละบ้านจะมีทั้งคนรุ่นใหม่และผู้อาวุโสอาศัยอยู่ด้วยกันหรืออยู่ใกล้ ๆกัน ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำหน้าที่ในการสืบทอด และการดำรงอัตลักษณ์ในชุมชน เช่น นามสกุล ก่อเกื้อตระกูล ซึ่งเป็นหนึ่งในสายตระกูลที่อพยพมาเป็นกลุ่มแรก เป็นต้น

ปัจจัยภายนอก

กระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ชาวชุมชนได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการใช้อัตลักษณ์และจุดเด่นของชุมชนมาเป็นสร้างเป็นจุดขายให้นักท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นประโยชน์อย่างสำคัญในแง่การสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นภายในชุมชน ชุมชนได้จัดเตรียมความพร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยว ทั้งเรื่องของกิจการโฮมสเตย์ รถจักรยานให้เช่า ร้านอาหารมังสวิรัติ และศูนย์หัตถกรรมเพื่อขายสินค้าที่ระลึก การจัดแพคเกจท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีรางวัลด้านการจัดการการท่องเที่ยวระดับประเทศหลายรางวัลเป็นเครื่องการันตีความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

แผนภาพที่ 1 Model ในการดำรงอัตลักษณ์ชุมชน
ที่มา: สรุปโดยผู้วิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นคือ

1. แนวทางในการดำรงอัตลักษณ์ของชุมชน ประกอบด้วย 2 ปัจจัยคือ

1.1 ต้องประกอบด้วย 3 กลุ่มบุคคล ที่เป็นผู้กำหนดแนวทางในการดำรงอัตลักษณ์ของชุมชน 1). ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ กลุ่มตะก๊ะ และ กลุ่มผู้นำทางศาสนา 2). กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน กลุ่ม อบต. 3). กลุ่มหน่วยงานราชการในพื้นที่ ทั้ง 3 ภาคส่วน ต้องขับเคลื่อนแนวทางในการดำรงอัตลักษณ์ไปในแนวทางเดียวกัน เหมือนฟันเฟืองที่สอดประสานกัน จึงจะสามารถดำรงอัตลักษณ์ไว้ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถเขียนเป็น Model ในการดำรงอัตลักษณ์ชุมชน ได้ดังนี้

1.2 ความสัมพันธ์แบบเครือญาติภายในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคี ขับเคลื่อนแนวทางการดำรงอัตลักษณ์ไปในทิศทางเดียวกันได้

2. ความภาคภูมิใจในการดำรงอัตลักษณ์เดิมไม่ใช่เครื่องหมายแสดงถึงความล้าหลัง เหมือนที่เคยเข้าใจกันโดยทั่วไป แต่เป็นรูปแบบความทันสมัยรูปแบบหนึ่ง คือรูปแบบของความเป็นสมัยใหม่ในแนววัฒนธรรมชุมชน แม้ว่า ทฤษฎีของท่านอาจารย์ฉัตรทิพย์ฯ จะกล่าวถึงการผนวกเอาวิถีชีวิตแบบคนสมัยใหม่รวมกับวัฒนธรรมเดิมของคนไทยเราคือความมีน้ำน้ำจิตน้ำใจ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ก็ตาม แต่ชุมชนพระบาทห้วยต้มเป็นตัวอย่างของชุมชนที่ไม่ใช่ชาติพันธุ์ไทย หากแต่เป็นชาวกะเหรี่ยงปกาเกอะญอ ก็สามารถผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมที่พวกเขาภาคภูมิใจกับวิถีชีวิตในโลกสมัยใหม่ได้เป็นอย่างดี พวกเขามีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น และสามารถนำอัตลักษณ์มาต่อยอดสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน ทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งการขายสินค้าเชิงวัฒนธรรม และความเป็นชนกลุ่มน้อยที่มาอยู่รวมกันที่มีโครงสร้างแบบเครือญาติและการเคารพผู้นำ ทำให้ชุมชนมีความสามัคคี ร่วมมือกันพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งพาตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาความเป็นมาและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอชุมชนพระบาทห้วยต้ม พบว่า อัตลักษณ์ของชาวปกาเกอะญอสอดคล้องกับแนวคิด อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของ Lustig, and Koester (2013) ที่มองว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่เกิดจากการเรียนรู้ และสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยชาวชุมชนพระบาทห้วยต้มได้รับแรงสนับสนุนในการดำรงอัตลักษณ์อย่างสำคัญจากท่านครูบาวงษ์ ยกตัวอย่างเช่น ท่านสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนทั้งภาษาปกาเกอะญอและภาษาไทย สนับสนุนให้คนในชุมชนใส่ชุดปกาเกอะญอที่ทอขึ้นมาใช้เอง และสนับสนุนให้แม่บ้านรวมกลุ่มกันทอผ้าปกาเกอะญอเพื่อการสร้างรายได้ เป็นต้น และด้วยความเมตตาของท่านครูบาวงษ์ที่มีต่อชาวชุมชน ทั้งการให้ที่อยู่อาศัย การพัฒนาชุมชน การทำถนน การสร้างโรงเรียน การสนับสนุนแนวทางในการสร้างอาชีพ ทำให้ชาวชุมชน รัก เคารพ ศรัทธาในตัวครูบาวงษ์เป็นอย่างยิ่ง สอดคล้องกับแนวคิดลักษณะของ “ครูบา” ที่วสันต์ ปัญญาแก้ว อธิบายว่า ครูบา จะมีลักษณะที่พิเศษมากกว่าพระสงฆ์ทั่วไป ไม่ใช่พระทุกคนจะเป็นครูบาได้ เพราะต้องมีวัตรปฏิบัติและการสั่งสมบุญบารมีจนเป็นที่ยอมรับ รักษาสมณเพศติดต่อกันยาวนานอย่างน้อย 20 พรรษา ซึ่ง ครูบาวงษ์ ถ้านับพรรษาบวชตั้งแต่ท่านบรรพชาเป็นสามเณรอายุได้ประมาณ 13 ปี คือในปี 2468 จนถึงปีที่ตั้งหมู่บ้าน ในปี พ.ศ. 2514 ได้พรรษาทั้งสิ้น 46 พรรษา และด้วยจริยวัตรที่เคร่งครัด

ในการบำเพ็ญเพียรในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และการธุดงค์เพื่อโปรดสัตว์ตามที่ต่าง ๆ เป็นกิจวัตร และความเมตตาในการช่วยเหลือชาวบ้านทั้งการให้ที่อยู่อาศัย กาอบรมสั่งสอน การสร้างอาชีพ ทำให้ชาวบ้านเกิดความเสื่อมใส ศรัทธา รัก เคารพ และสำนึกในบุญคุณของท่านอย่างยิ่ง สิ่งที่ครูบาวงษ์ได้ทำการพัฒนาชุมชนนั้น (Panyakarw, 2018) จึงเป็นเหมือนกับสิ่งที่ ป.อ. ปยุตฺโต ที่กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์ในด้านหลัก คือ การปฏิบัติตนให้ถูกต้อง ให้การศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม การอบรมสั่งสอนแนะนำการเผยแผ่ศาสนาแล้ว บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมเมืองคือต้องผู้เปิดช่องว่างที่มีอยู่ในงานพัฒนา และจะเป็นผู้นำชี้ช่องทางในการที่ท้องถิ่นจะรับความเจริญใหม่ ๆ การเสนอแนะให้ความคิดริเริ่มว่าในถิ่นนั้นมีอะไรที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น Phra Debvedhi (Payutto, 1987)

และการอพยพของชาวปกาเกอะญอจากบนภูเขาเข้ามาอยู่ในพื้นที่ ต้องเปลี่ยนศาสนาจากศาสนาเดิมมาเป็นศาสนาพุทธ สอดคล้องกับแนวคิดความต่อเนื่องและความเปลี่ยนแปลง (Suksamran et al. 1987) นั่นคือ การอพยพย้ายถิ่นของคนภูเขาลงมาอยู่กับคนพื้นราบ จำเป็นต้องมีการปรับอัตลักษณ์บางอย่าง แต่บางอย่างก็ยังคงอัตลักษณ์เดิมของตัวเองไว้ การปรับระบบความเชื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อของคนในพื้นที่เพื่อให้ได้รับการยอมรับเข้าเป็นพวก ได้รับรางวัลตอบแทนเป็นที่อยู่ ที่ทำกิน และสาเหตุที่ทำให้ชาวชุมชนพระบาทห้วยต้มยังดำรงอัตลักษณ์ของตนไว้ ทั้ง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มมากกว่าการปรองดอง ก็เพราะคนในชุมชนยังคงมีวิถีชีวิตหรือยึดถือวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่ม เพื่อความเป็นปึกแผ่นของกลุ่มและเพื่อความอยู่รอดของสมาชิกภายในกลุ่ม เป็นการต่อรองกับวัฒนธรรมหลัก เพื่อรักษาอัตลักษณ์เดิมของตนให้เหลืออยู่ เพื่อไม่ให้คนรุ่นหลังหลงลืมรากเหง้าของตนเอง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และแนวทางในการดำรงอัตลักษณ์ของชุมชนตั้งแต่ก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน พบว่า ผลการศึกษาข้างต้นสอดคล้องกับผลการศึกษาในงานวิจัยหลายเรื่อง งานของมงคล พนมมิตร ปัจจัยการดำรงอัตลักษณ์อยู่ที่ความเป็นปึกแผ่นของชุมชนเป็นที่ตั้ง มีกลไกของชุมชนที่ถือเป็นเสาหลักค้ำยันหมู่บ้านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทำหน้าที่อย่างเข้มข้น การมีวิธีการสร้างการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้เห็นถึงคุณค่าของการดำรงอัตลักษณ์ของชนเผ่า การมีผู้นำผู้อาวุโสที่เป็นกลไกหลักของชุมชนทำหน้าที่อย่างเข้มแข็ง และความต้องการได้รับการยอมรับให้ชุมชนมีสถานะตามกฎหมายของประเทศไทย (Panommit, 2008) เช่นเดียวกับงานของสุทัศน์ กันทะมา พบว่า เงื่อนไขปัจจัยที่ทำให้วัฒนธรรมคงอยู่คือ การเห็นคุณค่าหรือประโยชน์ที่อยู่ในรูปของความเชื่อซึ่งมีการถ่ายทอดพิธีกรรม ผ่านการกล่อมเกลาโดยชุมชนทำให้การปฏิบัติสืบต่อมา พระทำหน้าที่ถ่ายทอดศีลธรรม ผู้อาวุโสในชุมชนถ่ายทอดภูมิปัญญาต่าง ๆ (Kantama, 1999)

ปัจจัยภายนอก เกิดจากอิทธิพลของกระแสโลภาวิวัตน์ การเข้าถึงของเทคโนโลยีใหม่ ที่เชื่อมโลกเป็นหนึ่งเดียว (Samakarn, 2002) ในแง่หนึ่งโลกาภิวัตน์อาจกระทบต่อหมู่บ้านปกาเกอะญอทำให้ผู้คนมีวิถีชีวิตแบบคนเมือง มีผลต่อเด็กรุ่นใหม่ที่มีวิถีชีวิตแบบเมืองมากขึ้น อีกแง่หนึ่งคือการช่วยชุมชนให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยว อัตลักษณ์ของชุมชนจำเป็นต้องปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับงานศึกษาชนกลุ่มน้อยหลายชิ้นในประเทศ เช่น งานของมงคล พนมมิตร มองว่า ปัจจัยภายนอกคือ การถูกครอบงำจากบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่พยายามเข้าไปครอบงำมีอำนาจเหนือชุมชน และการรุกรานของกระแสบริโภคนิยม

การที่ชุมชนห้วยเฮี๊ยะสามารถดำรงรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนเอาไว้ได้คือการที่ชุมชนมีการพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันมากขึ้น สร้างความรัก ความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนมากยิ่งขึ้น (Panommit, 2008) เช่นเดียวกับงานอริยา เศวตามร์ ได้สรุปว่าวัฒนธรรมทุนนิยมเข้าไปถึงชุมชน ก็เกิดการปะทะและทำลายวัฒนธรรมชุมชนไปด้วย แต่ปัจจัยภายนอกเหล่านี้ไม่สามารถทำลายอัตลักษณ์ของชุมชนพระบาทห้วยต้มได้ เพราะความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ เช่น นามสกุล ก่อเกื้อตระกูล และเพื่อนบ้านในชุมชนยังคงดำรงอยู่อย่างเหนียวแน่น ด้วยความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน และความเข้มแข็งของครอบครัวและเครือญาติสถาบันศาสนา (Svetamra, 1999) รวมถึงงานของเนาวรัตน์ นามวงศ์ ได้สรุปชัดเจนว่า การติดต่อกับชุมชนภายนอกการไหลบ่าของวัฒนธรรมแบบทุนนิยม น่าจะส่งผลให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนต้องเปลี่ยนแปลงไป ทำให้การพึ่งพาอาศัยเพื่อนบ้านและเครือญาติลดน้อยลง แต่ไม่ได้เป็นเช่นนั้นทั้งหมด ชุมชนพระบาทห้วยต้มยังคงมีความเชื่อแบบดั้งเดิมอยู่ ชุมชนมีความสามัคคีมีความรักใคร่ปรองดอง มีการช่วยเหลือ เกื้อกูล แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนได้อย่างชัดเจน ที่สามารถดำรงอัตลักษณ์ ความเป็นตัวตนของชุมชนที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการสิ่งต่างๆ ในชุมชน (Namvong, 2000)

สรุป

ชาวปกาเกอะญอ เป็นชนกลุ่มน้อยที่มีจำนวนมากที่สุดกระจายในภาคต่างๆของประเทศไทย โดยส่วนใหญ่อยู่ทางภาคตะวันตก และทางภาคเหนือ แม้ว่าชาวปกาเกอะญอจะอพยพจากที่เดิมของพวกเขามาตั้งรกรากอยู่ที่ชุมชนพระบาทห้วยต้มเป็นระยะเวลานาน แต่พวกเขาก็ยังคงรักษาอัตลักษณ์ของตนไว้อย่างเหนียวแน่น ทั้งนี้ อาจจะมีสาเหตุมาจาก ชาวปกาเกอะญอมีความสำนึกในวัฒนธรรมและพื้นเพที่มาของตนสูงมาก พวกเขามีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน ประกอบกับความเคารพศรัทธาในตัวผู้นำ คือ ครูบาวงษ์ ซึ่งเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์เห็นว่าการอนุรักษ์อัตลักษณ์อันรากเหง้าดั้งเดิมของชุมชนเป็นเรื่องสำคัญ เพื่อถ่ายทอดสืบต่อให้ลูกหลาน ประกอบกับผู้นำรุ่นต่อมา ทั้งผู้นำที่เป็นทางการ ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ และหน่วยงานราชการที่อยู่ในพื้นที่ ให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการดำรงอัตลักษณ์ชุมชน ทำให้การดำรงอัตลักษณ์เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องไปได้ จนกระทั่งปัจจุบันในกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และกระแสนิยมสินค้าวัฒนธรรม เช่น ผ้าทอชนเผ่า เครื่องเงิน เป็นปัจจัยเสริมทำให้การดำรงอัตลักษณ์สามารถดำรงต่อเนื่องไปได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาความเป็นมาและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอะญอชุมชนพระบาทห้วยต้ม พบว่า ชุมชนมาด้วยความเคารพ ความศรัทธาในตัวครูบาวงษ์ และความมีวิสัยทัศน์ทางด้านการพัฒนาของครูบาวงษ์สามารถกำหนดแนวทางการดำรงชีวิตในหมู่บ้านที่ทำให้ หมู่บ้านมีความสงบสุข ร่มเย็น ชุมชนมีความรัก ความสามัคคี มีวิถีการดำรงชีวิตไปในแนวทางเดียวกัน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการดังนี้ จะเห็นได้ว่า “ผู้นำ” มีอิทธิพลอย่างสูงต่อชาวชุมชน ดังนั้น เมื่อหน่วยงานราชการใดต้องการจะดำเนินงานนโยบายใดก็ตามที่เกี่ยวข้องกับชุมชน สิ่งที่ควรกระทำคือ การดำเนินนโยบายนั้นผ่านความร่วมมือของผู้นำสูงสุดของชุมชน จะทำให้การดำเนินนโยบายนั้นเป็นไปอย่างราบรื่นและสำเร็จได้โดยไม่มีอุปสรรคมากนัก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และแนวทางในการดำรงอัตลักษณ์ของชุมชนตั้งแต่ก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน พบว่า ชาวปกาเกอะญอชุมชนพระบาทห้วยต้มต้องการดำรงอัตลักษณ์ของชุมชนไว้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต และหน่วยงานราชการเป็นปัจจัยหนึ่งในการดำรงอัตลักษณ์ของชุมชน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการดังนี้ ในการดำเนินงานกับชาวชุมชน หน่วยงานควรมีความตระหนักในเรื่องนี้ และไม่ควรดำเนินการใด ๆ ที่จะไปทำให้ชุมชนสูญเสียหรือละทิ้งอัตลักษณ์ของตน ควรสนับสนุนให้หน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการสาธารณสุข และด้านการพัฒนาชุมชน ควรจะได้รับการอบรมเพื่อสร้างความตระหนักในเรื่องนี้เป็นอย่างดีก่อนเข้าไปในพื้นที่

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 สำหรับงานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเรื่องการดำรงอัตลักษณ์ของชุมชนพระบาทห้วยต้ม ซึ่งเป็นชุมชนของชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับแง่มุมอื่นที่เกี่ยวกับชุมชนของชนกลุ่มน้อย เช่น ศึกษาเรื่องการยอมรับวัฒนธรรมจากภายนอกของชนกลุ่มน้อย การปรับตัวทางด้านวิถีชีวิต หรือศึกษาอิทธิพลจากการแทรกแซงจากหน่วยงานภาครัฐ ธุรกิจ และเอกชน ที่มีผลต่ออัตลักษณ์ของชุมชน และศึกษากับชนกลุ่มน้อยที่มีอัตลักษณ์โดดเด่นต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างหลากหลายในประเทศไทย

2.2 และในอีกแง่มุมที่ควรศึกษามากคือบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาในประเทศไทย ทั้งประเด็น ทางฝั่งของตัวพระสงฆ์รูปนั้น เช่น วิธีการเผยแพร่ศาสนา วัตรปฏิบัติ ความศักดิ์สิทธิ์ และ ประเด็นที่เกิดกับผู้ศรัทธา ความเลื่อมใสที่เกิดขึ้น จะเป็นการอธิบายการพัฒนาในประเทศไทยได้ในหลายพื้นที่และเข้ากับบริบทของสังคมไทยอย่างแท้จริง

References

Fuengfoosakul, A. (2003) *Identity: Review of theories and concepts*. Bangkok: National Research Council Committee. Sociology Office of the National Research Council of Thailand.

Howard, M. (2005). *Textiles of the Highland Peoples of Burma Volume II*. Bangkok: White Lotus

Kantama, S. (1999). *Retention of Tai Local Culture*. (Unpublished Master’s Thesis). Chiang Mai University Press. Chiang Mai.

Keyes, C. (1982). The Death of Two Buddhist Saints. *Journal of the American Academy of Religion, Thematic Studies* 48(3-4), 149-180.

Myron, W. L., & Koester, J. (2013). *Intercultural Competence*. (7th ed.). Hoboken, New Jersey: Prentice Hall.

Namvong, N. (2000). *Thinking System Relating to Community Relationship*. (Unpublished Master's Thesis). Chiang Mai University Press. Chiang Mai.

Nartsupha, C. (2014). *The modernization in Thailand by implement community-based Concept*. (3rd ed). Bangkok: Darnsutha Press Co., Ltd.

Panommit, M. (2008). *Maintenance of Identity of Northern Minorities*. (Unpublished Master's Thesis). Chiang Mai University Press. Chiang Mai.

Panyagaew, W. (2018). *Remembering Khruba Srivichai, 140 Years Anniversary*. Editorial. Chiang Mai: Chiang Mai University Press.

Phra Debvedhi (P.A. Payutto). (1987). *In the best interest of this life*. (3rd ed.). Bangkok: Amarin Printing Groups Co., Ltd.

Samakarn, S. (2002). *Cultural Changes and Social Developments.* (5th ed.). Bangkok: SE-Education Public Company Limited.

Suksamran, S. (1987). *Buddhist development: a case study of the developer monks.* Bangkok: Pim Suay Company Limited.

Suksamran, S., Rattanamongkolmas, S., Nakwatchara, N., & Samudavanija, C. (1987). *Chinese Community: Continuity and Change.* Research report to the Research Department Chulalongkorn University. Bangkok: Chulalongkorn University.

Svetamra, A. (1999). *Reconstructing the Meaning of Community in Rice Donating Rituals in Culture Community Development Context in Phayao Province*. (Unpublished Master's Thesis). Chiang Mai University Press. Chiang Mai.

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการเรียนแบบกลุ่ม และแบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี*

The Development of a Learning Management Model with Integration of Group Learning and Problem Based Learning to Enhance Problem Solving Ability and Mathematics Learning Achievement of Undergraduate Students

[1]ภุชงค์ แพรขาว, ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์, สุรีรัตน์ อารีรักษ์สกุล ก้องโลก และ กฤษณะ โสขุมา

[1]Puchong Praekhaow, Tweesak Chindanurak,

Sureerat Areeraksakul Konglok and Kritsana sokhuma

[1]มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[1]Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: puchong.pra@kmutt.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการ การเรียนแบบกลุ่มและแบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี และ 2) ประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ การดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา ปีการศึกษา 2562 แบ่งเป็นระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษา 376 คน และอาจารย์ 116 คน มหาวิทยาลัยของรัฐ ได้จากการสุ่มแบบชั้นภูมิจากส่วนภูมิภาคและกรุงเทพฯ ระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนา กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม จำนวน 2 กลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มมีนักศึกษา 40 คน เครื่องมือที่ใช้ประเมินประสิทธิผลของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานทางสถิติ ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณที่มีความแปรปรวนร่วม คือ ผลคะแนนก่อนเรียนของผลสัมฤทธิ์และความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์และขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน (1) ทบทวนความรู้เดิม (2)จัดการกลุ่มเรียน (3) ศึกษาสถานการณ์

*Received January 31, 2021; Revised April 4, 2021; Accepted June 14, 2022

ปัญหา (4) ค้นคว้าขยายความรู้ (5) สะท้อนการแก้ปัญหา และ (6) สรุป 2) ผลการทดลองพบว่า กลุ่มที่ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์สูงกว่ากลุ่มที่ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้; การเรียนแบบกลุ่ม; การเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน; ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to develop the learning management model integrated with group learning and problem-based learning to enhance problem-solving ability and mathematics learning achievement of undergraduate schools; and 2) to assess the learning management model. The study applied research and development approach on academic year B.E. 2561. The study was divided into two phases: 1) The learning management model was developed with a group sample of 376 students and 116 teachers from government universities chosen by stratified random sampling within the region and Bangkok; and 2) An investigation of the results from using the learning management model with a group sample of students from King Mongkut's University of Technology Thonburi who were chosen by cluster sampling. A sample group was divided into 2 groups with 40 students in each group. The tools used to assess the efficiency of the learning management model included an achievement test on learning and mathematical problem-solving ability. The acquired data were examined using mean and standard deviation, while the pretest and posttest were analyzed using multivariate analysis of covariance.

From the study, the following results are found: 1) The learning management model is made up of principles, objectives, and learning management procedures, which are divided into six steps: (1) reviewing prior knowledge; (2) managing a learning group; (3) investigating the problem scenario; (4) obtaining and increasing knowledge; (5) reflecting on the problem solution; and (6) summary. 2) From the experiment, it is discovered that posttest of the group that used the learning management model has a higher learning achievement and mathematical problem-solving ability than the pretest with a statistical significance of 0.05 level.

Keywords: Learning Management Model; Group Learning; Problem-Based Learning; Learning Achievement; Mathematical Problem-Solving Ability

บทนำ

ปัจจุบันโลกของเราอยู่ในช่วงเริ่มต้นของศตวรรษ 21 การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยมีสภาพหลายอย่างที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนตามแผนพัฒนาการศึกษาของประเทศไทยฉบับปี 2560-2575 (Office of the Education Council Secretary, 2017) เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้เรียนระดับอุดมศึกษา ในเรื่องการแก้ปัญหาใหม่ที่ไม่เคยพบมาก่อน ซึ่ง Robert King ได้กล่าวไว้ในบทความ A Student handbook for 21st Century Learning ว่าการแก้ปัญหาจะเกิดขึ้นได้ต้องประกอบด้วย การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ความร่วมมือกัน (Collaborating) และการสื่อสาร (Communicating) สิ่งเหล่านี้สามารถเกิดขึ้นได้จากการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มแล้วเกิดการระดมสมอง เพื่อนิยามปัญหา วิเคราะห์ปัญหา วางแผนในการค้นหาคำตอบ นำความรู้ที่เกี่ยวข้องมาพัฒนาการแก้ปัญหา และประเมินผล (King, 2018) โดยขั้นตอนการแก้ปัญหาเกิดขึ้นจากการคิดวิจารณญาณที่สัมพันธ์กับการคิดสร้างสรรค์ตามที่กล่าวมาข้างต้นสอดคล้องกับสมาคมการศึกษาแห่งชาติภาคีความร่วมมือทักษะศตวรรษที่ 21 ที่ได้กำหนดองค์ประกอบหลักของกรอบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไว้ คือ 3R+4C ซึ่งมีคณิตศาสตร์เป็นศาสตร์หนึ่งใน 3R (Phanich, 2012) ด้วยเหตุผลที่ว่าเพราะคณิตศาสตร์ทำให้มนุษย์มีความคิดวิจารณญาณและความคิดสร้างสรรค์ทำให้เกิดการคิดอย่างมีเหตุผลเป็นระบบ มีแบบแผน สามารถวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ได้อย่างรอบคอบ การคาดการณ์ การวางแผนและการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งยังเป็นเครื่องมือในการศึกษาศาสตร์อื่น ๆ พัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ (Ministry of Education, 2008)

การพัฒนาความสามารถการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริงมีความสัมพันธ์กับการแก้ปัญหาในทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ โดยความสามารถการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนได้จากการให้ประสบการณ์การเรียนการแก้ปัญหาในทางคณิตศาสตร์ในห้องเรียน การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ๆ (Higher Education Commission, 2017) สถาบันอุดมศึกษาควรจัดประสบการณ์และสภาพแวดล้อมเหล่านี้ให้กับผู้เรียน นอกจากเน้นการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนควรเน้นการพัฒนาความสามารถด้านทักษะการแก้ปัญหาด้วย (Sailor, Stowe, Turnbull, and Kleinhammer, 2007) ผู้สอนควรนำวิธีการแก้ปัญหามาบูรณาการกับหลักสูตรและการสอนเพื่อฝึกประสบการณ์การแก้ปัญหาในห้องเรียน (Taylor, 2005) สอดคล้องกับ ทนง โชติสรยุทธ์ ได้นำเสนอปัญหาการศึกษาไทยในการสัมมนาทางรอดของอุดมศึกษาไทย 2018 ว่าปัญหาอันดับแรก ๆ ของบัณฑิตไทย คือ การพัฒนาการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน การคิดวิเคราะห์ และการทำงานร่วมกัน (University Council Association of Thailand, 2018) ปัญหาเรื่องนี้พบในต่างประเทศเช่นกัน Casner-Lotto, Rosenblum, and Wright (2009) ได้วิจัยเรื่องทัศนคติของนายจ้างที่มีต่อนักศึกษา พบว่านักศึกษาอินเดียจำนวนมากขาดความสามารถการแก้ปัญหา Sharma, (2009) นักการศึกษาสหรัฐอเมริกาได้วิจัยเรื่องทักษะของผู้ทำงานในสหรัฐอเมริกา พบเช่นกันว่าผู้ทำงานส่วนใหญ่ขาดทักษะด้านความเป็นระเบียบการแก้ปัญหา การหยุดงานและการทำงานเป็นทีม

ปัญหาการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นได้มีการนำเสนอแนวคิดให้มีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ใหม่ เพื่อเสริมสร้างความสามารถการแก้ปัญหา (Phanich, 2012) สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ(TQF) พ.ศ. 2560 ที่เน้นพัฒนาองค์ความรู้และความสามารถการแก้ปัญหาของนักศึกษา (Higher Education Commission, 2017) ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้เดิมในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่เป็นแบบการบรรยายในห้องเรียนขนาดใหญ่มีการติวเสริมเพียงอย่างเดียว ด้วยเหตุที่รูปแบบการจัดการเรียนรู้จัดเป็นเครื่องมือหนึ่งเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามเป้าหมายที่วางไว้ แนวทางการพัฒนารูปแบบเชิงระบบ ADDIE Model (Dick, and Carey, 2019) เป็นหลักการที่นิยมนำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในทางการศึกษา ในขณะที่การเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน และการเรียนแบบกลุ่มถูกกล่าวถึง เพื่อนำมาใช้ ในศตวรรษที่ 21 อย่างมากเช่นกัน (Kasim, and Khalid, 2016)

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยคิดว่า ถ้านำมาพัฒนาใช้กับการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับปริญญาตรี ที่นักศึกษามีปัญหาความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการบูรณาการการจัดการกลุ่มเรียนในห้องเรียนแล้วกระตุ้นทำให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันแก้ปัญหา ตั้งแต่ความไม่เข้าใจความรู้พื้นฐานที่บางคนภายในกลุ่มไม่มีให้พัฒนาขึ้น ซึ่งรายงานวิจัยเรื่อง Creating a Community of Math Learners กรณีศึกษา Effective Grouping Strategies for Academic Success ของอลิซาเบธ พบว่าการจัดกลุ่มนักเรียนที่มีความแตกต่างกันและการหมุนสับเปลี่ยนสมาชิกในกลุ่มทำให้ความสามารถทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนสูงขึ้น (Elizabeth, 2010) และรายงานวิจัยเรื่อง A Comparison of Cooperative Learning and Small Group Individualized Instruction For Math in a Self-Contained Classroom for Elementary Students with Disabilities ของมหาวิทยาลัย Stanford พบเช่นกันว่าการจัดกลุ่ม 4-5 คนในการเรียนทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์สูงกว่าการเรียนแบบปกติ (Kathleen, Mclaughim, and Vikki, 2001) จากข้อมูลที่สนับสนุนแนวคิดการจัดการการกลุ่มเรียนนี้ทำให้ผู้วิจัยคิดว่า ถ้ามีการนำการจัดการกลุ่มเรียนในห้องเรียนมาบูรณาการกับการเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานตามรายงานการวิจัยเรื่อง การใช้เหตุผล การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Rebecca, Stuart, and Haworth, 2010; Nagge, Killeen, and Jennings, 2018) นอกจากนี้ Costa (2001) ยังได้กล่าวว่า PBL ทำให้ผู้เรียนเกิดการสร้างจิตนิสัย (Habits of Mind) และคุณลักษณะของมนุษย์ในการจัดการปัญหาอย่างชาญฉลาด ดังนั้นจะทำให้ผู้วิจัยได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แนวใหม่ที่พัฒนาขึ้นคาดหวังได้ว่าผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ และความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียนคาดหวังได้ว่าสูงกว่าการจัดการเรียนแบบเดิมที่เป็นการสอนแบบบรรยาย ทำให้เกิดคำถามการวิจัยว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาเป็นอย่างไรส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้และความสามารถการแก้ปัญหาในทางคณิตศาสตร์ของตัวผู้เรียนหรือไม่ กำหนดเป็นวัตถุประสงค์งานวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการเรียนแบบกลุ่มและแบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของระดับปริญญาตรี

2. เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการเรียนแบบกลุ่มและแบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของระดับปริญญาตรี

วิธีการดำเนินการวิจัย

เนื่องจากการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในโครงการวิจัยนี้มี 2 วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัยจึงแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ การพัฒนารูปแบบและการประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ศึกษา

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบ ประชากร คือ นักศึกษาปริญญาตรีวิศวกรรมศาสตร์ที่เรียนวิชาคณิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยของรัฐในประเทศไทย จำนวน 6,178 คน และอาจารย์ภาควิชาคณิตศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยของรัฐในประเทศไทย จำนวน 164 คน (Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education, 2017)

ระยะที่ 2 การประเมินผลการใช้รูปแบบ ประชากร คือ นักศึกษาปริญญาตรีวิศวกรรมศาสตร์ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาคณิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี จำนวน 783 คน ปีการศึกษา 2562

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาปริญญาตรีวิศวกรรมศาสตร์ที่เรียนวิชาคณิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยของรัฐในประเทศไทย จำนวน 376 คน และอาจารย์ภาควิชาคณิตศาสตร์ 116 คน ที่ได้จากการกำหนดขนาดตัวอย่างด้วยสูตรของยามาเน่ (Yamane) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) โดยมีเขตกรุงเทพมหานครและเขตภูมิภาคเป็นชั้นภูมิ แบ่งขนาดตัวอย่างแต่ละชั้นภูมิแบบสัดส่วนเท่ากัน

ระยะที่ 2 การประเมินผลการใช้รูปแบบ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาปริญญาตรีวิศวกรรมศาสตร์ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาคณิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี จำนวน 80 คน ที่ได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม จำนวน 2 ห้องเรียน ในปีการศึกษา 2562 แล้วสุ่มให้ห้องหนึ่งเป็นกลุ่มควบคุมและอีกห้องเป็นกลุ่มทดลอง ดำเนินการรับนักศึกษาอาสาสมัคร เพื่อทดลองในแต่ละกลุ่ม จำนวน 40 คนต่อกลุ่ม เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ตัวแปรที่ศึกษา

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบ ตัวแปรที่ศึกษา คือ สภาพและปัญหาการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ในระดับปริญญาตรี ที่เรียนวิชาคณิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยของรัฐในประเทศไทย

ระยะที่ 2 การประเมินผลการใช้รูปแบบ ตัวแปรต้น คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการ การเรียนแบบกลุ่มและแบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ตัวแปรตาม คือ คะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือในการวิจัย

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบ คือ แบบสอบถามความคิดเห็นสภาพและปัญหารูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ระดับปริญญาตรีของอาจารย์และนักศึกษา จำนวน 15 ข้อ ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความความตรงด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา จำนวน 5 คน ได้ทุกข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.8-1.0 และความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยตัวอย่างทดลองเบื้องต้น จำนวน 30 คน ได้ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามนักศึกษา เท่ากับ 0.821 และแบบสอบถามอาจารย์ เท่ากับ 0.812

ระยะที่ 2 การประเมินผลการใช้รูปแบบ คือ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียน ตรวจสอบคุณภาพด้านความความสอดคล้องด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้ผลแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.8-1.0 ทุกแผน และแบบทดสอบมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง0.8-1.0 ทุกข้อคำถาม มีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.2-0.8 ค่าอำนาจการจำแนกอยู่ระหว่าง 0.2-1.0 และหาค่าความเชื่อมั่น/ค่าความเที่ยงของแบบทดสอบด้วยตัวอย่างทดลองเบื้อต้น จำนวน 30 คน ได้ผลแบบทดสอบวัดความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เท่ากับ 0.96 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เท่ากับ 0.84 และประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการที่พัฒนาตามกระบวนการ (E1)/ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E2) เท่ากับ 80.67/84 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

ขั้นตอนที่ 5 แนวทางการดำเนินการวิจัย

การปฏิบัติการวิจัยแต่ละขั้นตอนเป็นไปตามหลักการที่ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีตามใบรับรองหมายเลข KMUTT-IRB-COA-2020-025) โดยระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน 5 ขั้นตอน

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพและปัญหาการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ในระดับปริญญาตรี เพื่อนำข้อมูลไปออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบการสังเคราะห์เอกสารทฤษฎีการเรียนรู้ที่สนับสนุนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานและการเรียนแบบกลุ่มนำมาบูรณาการกันแบบผสมผสานเชื่อมโยงความสัมพันธ์ได้ขั้นตอนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาตามความต้องการของนักศึกษาและอาจารย์ ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบโดยการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน

6 คน ได้ผลประเมินความตรงด้านความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎีของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีค่าความสอดคล้อง(IOC) เท่ากับ 0.92 ด้านวัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีค่า IOC เท่ากับ 0.92 และด้านความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีค่า IOC เท่ากับ 0.89

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาเครื่องมือวิจัยเพื่อประเมิน ตรวจสอบและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เป็นการทดลองเบื้องต้น Try-out กับนักศึกษาตัวอย่าง จำนวน 30 คน หาคุณภาพของเครื่องมือวัดในการประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนที่พัฒนา

ระยะที่ 2 ศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนา

ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนา โดยการดำเนินการทดลองรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนากับกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มทดลอง 40 คน และกลุ่มควบคุม 40 คน ตามแผนการทดลอง

ขั้นตอนที่ 5 นำผลที่ได้จากการทดลองมาประเมินผลประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการเรียนแบบกลุ่มและแบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

ผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยได้ข้อมูลนำมาวิเคราะห์ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์สภาพและปัญหา การเรียนการสอนคณิตศาสตร์ระดับปริญญาตรี 15 ข้อคำถามตามความคิดเห็นของแบบทดสอบแบบ Rating scale 5 ระดับ แปลผลตามลิเคอร์ (Wongratana, 2017) และการวิเคราะห์องค์ประกอบ

1) ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของอาจารย์ โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการแปลผล

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และการแปลผลของอาจารย์

สภาพปัญหาและความต้องการแก้ไข	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
1. ผลลัพธ์การเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์มีความชัดเจน	3.88	1.05	มาก
2. เกณฑ์ในการประเมินผลการสอนมีความชัดเจน	4.41	0.79	มากสุด
3. กระบวนการกลุ่มให้ผู้เรียนช่วยเหลือกันในห้องเรียน	3.18	1.01	ปานกลาง
4. การสอนควรใช้คำถามกระตุ้น เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการแก้ปัญหาควรมีมากขึ้น	3.94	0.65	มาก
5. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ใช้อยู่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน	3.47	0.80	มาก
6. ผู้เรียนในวิชาคณิตศาสตร์ขาดขั้นตอนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์	3.24	0.83	ปานกลาง
7. ผู้เรียนที่ฉันสอนขาดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการเรียนรู้	2.82	0.80	ปานกลาง
8. ผู้เรียนที่ฉันสอนมีปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	3.12	0.85	ปานกลาง
9. ผู้เรียนที่ฉันสอนขาดการค้นคว้าศึกษาด้วยตนเอง	3.53	0.62	มาก
10. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำเสนอหน้าชั้นเรียน	3.12	1.16	ปานกลาง

11. คณิตศาสตร์เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสร้างความรู้	3.47	0.71	มาก
12. ผู้เรียนได้สร้างความรู้จากสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเองไม่ใช้การจดจำ	3.82	0.63	มาก
13. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการคิดมากกว่าการบรรยาย	3.76	0.56	มาก
14. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการแก้ปัญหามากกว่าการบรรยาย	3.65	0.70	มาก
15. อาจารย์ได้มีการจัดการเรียนรู้แบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน	3.29	0.84	ปานกลาง
รวม	**3.51**	**0.39**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยของรัฐ เขตกรุงเทพมหานครและเขตภูมิภาค จำนวน 116 ตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อสภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์อยู่ในระดับสูง (Mean = 3.51, SD. = 0.39) และมีประเด็นที่ต้องการให้ปรับแก้ไขตามผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลวิเคราะห์องค์ประกอบสภาพปัญหาด้านการเรียนการสอนที่มีความต้องการแก้ไขของอาจารย์

องค์ประกอบ	คำถามข้อ	ค่าความแปรปรวน	ร้อยละของค่าความแปรปรวน	ร้อยละของค่าความแปรปรวนสะสม
1.การเรียนแบบกลุ่มและการใช้ปัญหาเป็นฐาน	6,8,7,3,15	4.47	29.81	29.81
2.การกระตุ้นด้วยคำถามและการค้นคว้า	5,4,1,9	3.08	20.55	50.37
3.การเรียนแบบการคิดแก้ปัญหา	14,13,1,2	1.82	12.14	62.51
4.การนำเสนอและปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน	10,11	1.20	8.04	70.55
รวม	**15**		**70.55**	

KMO = 0.471, Bartlett’s Test มี p-value < 0.001

จากตารางที่ 2 พบว่าอาจารย์มีความต้องการปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ใน 4 องค์ประกอบ คือ การเรียนแบบกลุ่มและการใช้ปัญหาเป็นฐาน การกระตุ้นด้วยคำถามและการค้นคว้า การเรียนแบบการคิดแก้ปัญหา การนำเสนอและการปฏิสัมพันธ์กัน ทั้ง 4 องค์ประกอบสามารถอธิบายสภาพปัญหาการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ระดับปริญญาตรีได้ร้อยละ 70.55 มีค่า KMO (Kaisser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) เท่ากับ 0.50 แสดงถึงว่าข้อมูลมีความเหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบได้ นอกจากนี้นัยสำคัญ Barlett’s Test of Sphericity มีค่า p-value < .001 นั่นคือมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 บอกให้ทราบว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์ไม่เป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์ ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันเหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบ

2) ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นนักศึกษาโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการแปลผล

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และการแปลผลของนักศึกษา

สภาพปัญหาและความต้องการแก้ไข	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
1.คณิตศาสตร์เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการการแก้ปัญหา	3.43	0.95	มาก
2. คณิตศาสตร์เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการการคิดวิเคราะห์	3.55	0.91	มาก
3.ฉันยังขาดความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์	2.83	0.97	ปานกลาง
4.ฉันยังขาดความสามารถในการทำแบบทดสอบแบบอัตนัยอย่างมีขั้นตอน	2.83	0.99	ปานกลาง
5.รูปแบบการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่ไม่ให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น	3.26	1.05	ปานกลาง
6.คณิตศาสตร์เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเองไม่ใช้การจดจำ	3.49	1.04	มาก
7. คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่สอนฉันให้มีขั้นตอนวิธีการแก้ปัญหา	3.58	0.94	มาก
8. คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่ทำให้ฉันสามารถแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้	3.66	0.80	มาก
9. คณิตศาสตร์เปิดโอกาสให้เกิดการสร้างความรู้จากการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนๆ	3.34	0.91	ปานกลาง
10. คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่ฝึกให้ผู้เรียนมีกระบวนการแก้ปัญหา	3.70	0.84	มาก
11. คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่ฝึกให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการนำเสนอ	2.75	1.07	ปานกลาง
12. คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่ฝึกให้ผู้เรียนเป็นคนที่รู้จักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม	2.75	1.10	ปานกลาง
13. คณิตศาสตร์ทำให้ผู้เรียนเป็นคนกระตือรือร้นค้าหาความรู้	3.77	0.86	มาก
14. การจัดการเรียนรู้ของอาจารย์เป็นแบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน	3.19	0.92	ปานกลาง
15. คณิตศาสตร์ฉันสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันกับสถานการณ์จริงได้	3.30	1.04	ปานกลาง
รวม	**3.30**	**0.34**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 3 พบว่านักศึกษา มหาวิทยาลัยของรัฐ เขตกรุงเทพมหานครและเขตภูมิภาค จำนวน 376 ตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อสภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์อยู่ในระดับปานกลาง (Mean = 3.30, SD. = 0.34) และมีประเด็นที่ต้องการปรับแก้ไขตามผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ ตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลวิเคราะห์องค์ประกอบสภาพปัญหาด้านการเรียนการสอนที่มีความต้องการแก้ไขของนักศึกษา

องค์ประกอบ	คำถามข้อ	ค่าความแปรปรวน	ร้อยละของค่าความแปรปรวน	ร้อยละของค่าความแปรปรวนสะสม
1.การเรียนแบบกลุ่มและการใช้ปัญหาเป็นฐาน	9,11,12,5,14	5.41	36.08	36.08
2.การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์	4,3,7,8	2.21	14.74	50.83
3.กระบวนการแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริง	15,13,6,10	1.43	9.53	60.37
4.การเรียนแบบการคิดแก้ปัญหา	2,1	1.30	8.69	69.06
รวม	**15**		**69.06**	

KMO = 0.723, Bartlett's Test มี p-value < .001

จากตารางที่ 4 พบว่านักศึกษามีความต้องการปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ใน 4 องค์ประกอบ คือ การเรียนแบบกลุ่มและการใช้ปัญหาเป็นฐาน การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ การแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง และการเรียนรู้จากการแก้ปัญหา ทั้ง 4 องค์ประกอบสามารถอธิบายสภาพปัญหาการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ระดับปริญญาตรีได้ร้อยละ 69.06 มีค่า KMO (Kaisser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) เท่ากับ 0.72 ข้อมูลมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบได้ นอกจากนี้นัยสำคัญ Barlett's Test of Sphericity มีค่า p-value< .001 นั่นคือมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 บอกให้ทราบว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์ไม่เป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์ ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันเหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบ จากผลการศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาต่อสภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ พบว่าอาจารย์และนักศึกษามีความต้องการสอดคล้องกันในเรื่องการแก้ไขปรับปรุงรูปแบบการจัดกาเรียนรู้ เรื่อง การเรียนแบบกลุ่ม การใช้ปัญหาเป็นฐาน การคิดแก้ปัญหาที่มีการกระตุ้นด้วยคำถามและการสืบค้นคว้า การนำเสนอและการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน

2. ผลการออกแบบพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ จากผลความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษานำไปสู่การสังเคราะห์เอกสาร ทฤษฎีการเรียนรู้ ที่เชื่อมโยงสอดคล้องกับผลการศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนที่นักศึกษาและอาจารย์ต้องการแก้ไข ได้ผลการสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการเรียนแบบกลุ่มและแบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่ามีทฤษฎีการเรียนรู้ที่สนับสนุนการพัฒนารูปแบบโดยบูรณาการ ประกอบด้วย (1) ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (2) ทฤษฎีวัฒนธรรมเชิงสังคม (3) ทฤษฎีปฏิบัตินิยม (4) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ และ (5) ทฤษฎีการเรียนรู้พหุปัญญา โดยมีหลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ คือ สถานการณ์ของปัญหาเป็นตัวกระตุ้นการเรียนรู้ การเรียนเป็นแบบเชิงรุกตามสภาพจริงที่สัมพันธ์กับเนื้อหาคณิตศาสตร์เป็นกลุ่มย่อย มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์อย่างมีขั้นตอน และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางเรียนคณิตศาสตร์ สังเคราะห์ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ใหม่ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ ทบทวนความรู้เดิม จัดการกลุ่มเรียน ศึกษาสถานการณ์ปัญหา ค้นคว้าขยายความรู้ สะท้อนการแก้ปัญหา และสรุปและประเมินผลความรู้ ผู้วิจัยนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพแบบสังเคราะห์เอกสารข้างต้นมาตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบด้วยการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ประเมินความสอดคล้อง(IOC)ของรูปแบบ ได้ผลด้านความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎีของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีค่า IOC เท่ากับ 0.92 ด้านวัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีค่า IOC เท่ากับ 0.92 และด้านความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีค่า IOC เท่ากับ 0.89

3. ผลการพัฒนาเครื่องมือวิจัย เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนา ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนา แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์และความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียน ได้ผลดังนี้ (1) แผนการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนา 6 แผนมีค่า IOC มากกว่า 0.80 และมีความเชื่อมั่นจากการประเมินประสิทธิภาพกระบวนการ(E1)/ประสิทธิภาพของผลลัพธ์(E2) เท่ากับ 80.67/84

สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียนเป็นแบบปรนัย จำนวน 30 ข้อ ทุกข้อมีดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.5 ความเชื่อมั่น KR-21 เท่ากับ 0.84 ความยากง่ายมีค่าระหว่าง 0.20-0.80 และอำนาจการจำแนกมีค่ามากกว่า 0.20 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด (3) แบบทดสอบความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียน แบบอัตนัย จำนวน 6 ข้อ ทุกข้อมีดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.5 ความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.96 ความยากง่ายมีค่าระหว่าง 0.20-0.80 และอำนาจการจำแนกมีค่ามากกว่า 0.20 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

4. ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนา เพื่อประเมินผลประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้

1) ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะของตัวอย่างก่อนทดลอง พบว่าตัวอย่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่เลือกมาแบบสุ่มไม่มีความแตกต่างกัน ในเรื่อง จำนวนนักศึกษา(40 คน เท่ากัน) และคณะที่ศึกษา ผู้วิจัยสามารถควบคุมตัวแปรควบคุมสภาพแวดล้อมต่าง ๆให้คงที่ได้

2) ผลการเปรียบความรู้และความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการดำเนินการทดลอง ซึ่งค่าของตัวแปรทั้งสองจัดเป็นตัวแปรร่าม ได้ผลการทดสอบสมมติฐาน ว่าคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์และความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ก่อนการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่ต่างกัน ด้วยตัวสถิติที (Sig = .914 > .05, Sig =.344 > .05) นั่นคือไม่มีนัยสำคัญยอมรับว่าทั้งสองกลุ่มมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ไม่แตกต่างกัน

3) ผลการเปรียบเทียบผลความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนกลุ่มกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้วยความแปรปรวนร่วงเชิงพหุ(MANCOVA)หลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนา พบว่าผลการทดสอบความเหมาะสมตามข้อกำหนดของการวิเคราะห์ MANCOVA ได้แก่ ความแปรปรวนของตัวแปรร่วมของตัวแปรตามในการทดลองของแต่ละกลุ่มไม่มีความแตกต่างกัน (ค่า Box's M มี Sig = .210 > .05)ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามทั้งสอง(คะแนนผลสัมฤทธิ์และความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์)มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 (Bartlett's Test,Sig < .001 ซึ่งน้อยกว่า .05) ความแปรปรวนของตัวแปรตามของการออกแบบการทดลองกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ไม่แตกต่างกัน (Levene's Test ,Sig = .352 และ .145 ซึ่งมากกว่า .05) นั่นคือผลการทดสอบทั้งสามสนับสนุนความเหมาะสมของการใช้การวิเคราะห์ MANCOVA และเมื่อทดสอบสมมติฐานว่าตัวแปรอิสระ(กลุ่มเรียน)มีอิทธิพลต่อตัวแปรตามทั้งสองตามความสัมพันธ์ Y1 + Y2 = μ + T(กลุ่มเรียน) + X (ตัวแปรร่วม) + error ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 Tests of Between-Subjects Effects

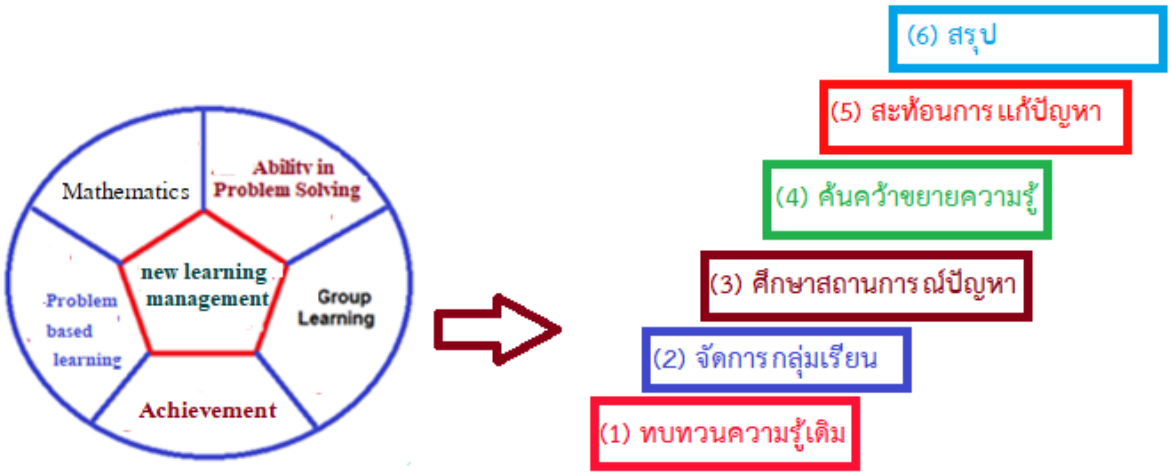
Source	Dependent Variable	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig
Corrected Model	Y1 Y2	1064.454a 1542.492b	3 3	354.818 514.164	16.35 301.99	< .001* < .001*
Intercept	Y1 Y2	2532.153 3192.115	1 1	2532.153 3192.115	116.69 1874.87	< .001* < .001*
T	Y1 Y2	391.817 145.248	1 1	391.817 391.817	18.05 85.31	< .001* < .001*
X	Y1 Y2	65.795 4.943	1 1	65.795 4.943	3.03 2.90	.086 .092
T*X	Y1 Y2	104.871 1.602	1 1	104.871 1.602	4.83 0.94	.081 .335
Error	Y1 Y2	1649.096 129.396	76 76	21.699 1.703		
Total	Y1 Y2	32128.000 27484.000	80 80			
Corrected Total	Y1 Y2	2713.550 1671.888	79 79			

a. R Squared =0.392 (Adjusted R Squared = 0.368) b. R Squared =0.923 (Adjusted R Squared = 0.920) * นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 พบว่า Intercept(ค่าเฉลี่ยรวม) และอิทธิพล T(กลุ่มเรียน) มีนัยสำคัญที่ระดับนัยสำคัญ .05 นั่นคือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนามีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์และความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ โดยสามารถอธิบายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ได้ร้อยละ 36.8 และอธิบายความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้ร้อยละ 92 หรือกล่าวได้ว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนามีผลทำให้คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน(ค่าเฉลี่ยกลุ่มทดลอง=22.50,SD=4.04 กลุ่มควบคุม=15.85,SD = 5.32) และความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์(ค่าเฉลี่ยกลุ่มทดลอง=22.54,SD=1.41 กลุ่มควบคุม=13.58,SD=1.23) มีผลทำให้คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่าของกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ .05 ในวิชาคณิตศาสตร์

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการเรียนแบบกลุ่มและแบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ได้สังเคราะห์องค์ความรู้ที่อันเป็นผลจากการวิจัยครั้งนี้ คือ รูปแบบการจัดการเรียนเรียนรู้ใหม่ที่พัฒนาขึ้น ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนา (A developed learning management model)

จากแผนภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการเรียนแบบกลุ่มและแบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ (1) ทบทวนความรู้เดิม (2) จัดการกลุ่มเรียน (3) ศึกษาสถานการณ์ปัญหา (4) ค้นคว้าขยายความรู้ (5) สะท้อนการแก้ปัญหา และ(6) สรุป ช่วยแก้ปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์พื้นฐานในระดับปริญญาตรีให้สูงขึ้นพร้อมกับพัฒนาการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ให้กับนักศึกษาได้ด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการเรียนแบบกลุ่มและแบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มีประเด็นสรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิผล เนื่องจากเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาสิ่งนี้อย่างชัดเจน ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยเริ่มจากการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่มีทฤษฎีการเรียนรู้เป็นพื้นฐาน ประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้แบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน การจัดการกลุ่ม และขั้นตอนวิธีการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์อย่างเป็นระเบียบ ซึ่งการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นไปตามหลักการ ADDIE Model (Dick, and Carey, 2019) โดยผู้วิจัยเริ่มต้นจากการสังเคราะห์สภาพของปัญหา ทฤษฎีการเรียนรู้ หลักการ วัตถุประสงค์ และผลลัพธ์ที่คาดหวังของรูปแบบ ให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันไปสู่การสังเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ของรูปแบบ ที่มี 6 ขั้น คือ ทบทวนความรู้เดิมนำเข้าสู่บทเรียน จัดการกลุ่มเรียน ศึกษาสถานการณ์ปัญหา ค้นคว้าขยายความรู้ สะท้อนการแก้ปัญหา และสรุปและประเมินผล โดยมี

ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ทฤษฎีปฏิบัตินิยมของจอห์น ดิวอี ทฤษฎีวัฒนธรรมเชิงสังคมของไวก๊อทสกี้ (Eggen, and Kauchak, 2011) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Johnson, and Johnson, 2009) และทฤษฎีการเรียนรู้พหุปัญญาของการ์ดเนอร์ (Gardner, 2018) สนับสนุนในแต่ละขั้นตอน โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนามีการตรวจสอบคุณภาพด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาด้านหลักสูตรและการสอน การสอนคณิตศาสตร์ และคณิตศาสตร์บริสุทธิ์ เพื่อหาความสอดคล้องของรูปแบบ มีการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองสอนและแก้ไขปรับปรุงจนได้รูปแบบที่มีความตรงกับวัตถุประสงค์ ทั้งด้านเวลา กิจกรรม การวัดและประเมินผล แล้วจึงนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปทดลองกับสถานการณ์จริง เพื่อทดสอบคุณภาพและปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งก่อนนำไปใช้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เมื่อพิจารณาผลการวิจัยสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียนสูงขึ้นได้อย่างมีประสิทธิผล โดยพิจารณาจาก ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมภายหลังการเรียน โดยกลุ่มทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนา และกลุ่มควบคุมใช้รูปแบบเดิม พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 อภิปรายผลได้ว่า นักศึกษากลุ่มทดลองได้ปฏิบัติตามขั้นตอนของรูปแบบแต่ละขั้นตอนก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเป็นไปตามทฤษฎีการเรียนรู้การสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Piaget,1965) ที่กล่าวว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้จากสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว ทฤษฎีวัฒนธรรมเชิงสังคม (Eggen, and Kauch, 2006) ที่กล่าวว่าการเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากผลการแลกเปลี่ยนความรู้และการเปรียบเทียบความรู้กับผู้อื่นในสังคม ทฤษฎีปฏิบัตินิยม (Eggen, and Kauchak, 2011) ที่กล่าวว่านักศึกษาสามารถเรียนได้จากการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ จากประสบการณ์จริง ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Johnson, and Johnson, 2009) และทฤษฎีการเรียนรู้พหุปัญญา (Gardner, 2018) กระบวนการกลุ่มที่สมาชิกในกลุ่มมีความแตกต่างกันทำให้เกิดความสัมพันธ์แบบความร่วมมือ ความสัมพันธ์แบบแข่งขัน และการทำงานแบบอิสระด้วยตนเอง นั่นคือมีการระดมสมองเกิดขึ้นภายในกลุ่ม ทำให้มองเห็นแนวทางการแก้ปัญหาและเกิดการเรียนรู้ขั้นตอนวิธีการแก้ปัญหา

สรุป

จากผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการเรียนแบบกลุ่มและแบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ได้ผลการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ว่า เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนที่เสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์แก่นักศึกษา พบว่านักศึกษาที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์สูงกว่ากลุ่มที่ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เดิม(แบบบรรยาย)อย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ .05 อันเนื่องจากนักศึกษาได้พัฒนาตนเองในสองด้านก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาตนเองเพื่อเป็นกำลังของประเทศชาติได้ในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สถาบันอุดมศึกษาของไทยควรส่งเสริมให้มีการปฏิรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

1.2 สถาบันอุดมศึกษาของไทยควรดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในแนวทางนี้ในสาขาวิชาอื่นๆ ด้วย

2.ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาในประเด็น การหาความสัมพันธ์ของการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบโดยบูรณาการที่พัฒนาขึ้นกับความสามารถในการแก้ปัญหาสถานการณ์จริงของการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีขั้นตอน เป็นต้น

References

Casner-Lotto, J., Rosenblum, E., & Wright, M. (2009). *The ill-prepared U.S. workforce: Exploring the challenges of employer-provided workforce readiness training*. Retrieved February 25, 2020, from http://www.shrm.org/Research/SurveyFinding/Articles/Documents/BED.09 Workforce_RR.pdf.

Costa, A. (2001). *Developing Minds: A Resource Book for Teaching Thinking*. (3rd ed.). Alexandria: Association for Supervision and Curriculum Development.

Dick, & Carey. (2019). *Dick and Carey Model*. Retrieved February 25, 2020, from http://www.instructionaldesign.org/models/dick_carey_model/

Eggen, P., & Kauch, D. (2011). *Strategies and models for teachers. Teaching content and thinking skills.* Boston: Pearson.

Eggen, P., & Kauch, D. (2006). *Strategies and models for teachers' content and thinking skills*. Boston: Pearson.

Elizabeth, M. (2010). *Creating a Community of Math Learners: Effective Strategies for Academic Success*. Pennsylvania: Penn State University Professional Development School.

Gardner. (2018). *Group Learning*. Retrieved March 17, 2020, from http://www.makinglearning visibleresources.org/uploads/3/4/1/9/3419723/definition_of_a_learning_group.pdf.

Higher Education Commission. (2017). *Framework for Higher Education Qualifications.* Bangkok: Office of Higher Education Commission.

Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2009). An educational psychology success story: Social interdependence theory and cooperative learning. *Educational Researcher 2009*, 38(5), 365-379.

Kasim, N., & Khalid, F. (2016). Choosing the Right Learning Management System (LMS) for the Higher Education Context. *A Systematic Review IJET*, 11(6), 55-61.

Kathleen J, K., Mclaughim, T.F., & Vikki, F. (2001). A comparison of cooperative learning and small group individualized instruction for math in self-contained class for elementary students. *Education Research Quarterly*, 24(3), 41-56.

King, R. (2018). *What are 21 st century skills?*. Retrieved May 5, 2020, from https://k12.thoughtfullearning.com/FAQ/what-are-21st-century-skills

Ministry of Education. (2008). *Basic Education Core Curriculum, 2008*. Bangkok: Teachers Council Publishing House.

Nagge, J., Killeen, R., & Jennings, B. (2018). Using a course pilot in the development of an online problem-based learning (PBL) therapeutics course in a post-professional PharmD program. Curr. *Pharmacy Teaching Learning*, 10(2), 231-234.

Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education. (2017*). Education statistics for the year 2016.* Bangkok: Agricultural Cooperatives of Thailand Ltd.

Office of the Education Council Secretariat. (2017). *National Education Plan 2017-2036*. Bangkok: Prikwan Graphic Co., Ltd.

Phanich, V. (2012). *Methods for creating learning for students in the 21st Century.* Bangkok: Sodsri-Sarit Wongkee Foundation.

Piaget, J. (1965), *Judgment and reasoning of child*. London: Poutledge and Kagen Paul.

Rebecca, M., Stuart, P., & Haworth, I. (2010). Quantitative assessment of assisted problem-based learning in a pharmaceutics course. *Am. J. Pharm. Educ*, 74(4), 66.

Sailor, W., Stowe, M. J., Turnbull, H. R., & Kleinhammer, T. P. (2007). A case for adding a social-behavioral standard to standards-based education with school wide positive behavior support. *Remedial & Special Education*, 28(6), 366-376.

Sharma, M. (2009). How important are soft skills from the recruiter's perspective. *ICFAI Journal of Soft Skills*, 3(2), 19-28.

Taylor, A. (2005). What employers look for: The skills debate and the fit with youth perceptions. *Journal of Education and Work*, 18(2), 201-218.

University Council Association (Thailand). (2018). *Survival Way for Thai Higher Education (TAGB Forum 3*). Retrieved February 25, 2020, from https://youtu.be/v1RjlDEVN7Y

Wongratana, C. (2017). *Techniques for building research tools*. Bangkok: Amon Publication.

การพัฒนาองค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ และแบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี*

Development of Factors Indicators and Evaluation form of Distributed Leadership of School Administrators under Primary Education Service Area office Nonthaburi Province

[1]คมคาย น้อยสิทธิ์, บุญเรียง ขจรศิลป์ และ ธนีนาฏ ณ สุนทร

[1]Komkary Noisit, Boonreang Kajornsin and Taneenart Na-soontorn

[1]วิทยาลัยปรัชญาและการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[1]College of Philosophy and Education, Saint John's University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: Komkary23@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี 2) ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ 3) พัฒนาแบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ 4) ทดลองใช้แบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของแบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ และศึกษาระดับภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 300 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวมรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตรวัดประเมินค่า มี 5 ระดับ ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 15 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ด้านการปฏิบัติภาวะผู้นำ มี 4 ตัวบ่งชี้ ด้านการมีวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม มี 4 ตัวบ่งชี้ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม มี 3 ตัวบ่งชี้ และด้านการสร้างแรงจูงใจ มี 4 ตัวบ่งชี้ 2) องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทุกตัวมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ 3) แบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา มีลักษณะเป็นมาตรวัดแบบประเมินค่า 5 ระดับ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินเท่ากับ .920 4) ผลการทดลองใช้แบบประเมิน พบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้มีความตรงเชิงโครงสร้าง และ

*Received December 25, 2020; Revised March 22, 2021; Accepted March 26, 2021

ผลการประเมินระดับภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจอยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: การพัฒนาองค์ประกอบ; ตัวบ่งชี้; แบบประเมิน; ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ; ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to develop the factors and indicators of distributed leadership of school administrators under Nonthaburi Primary Educational Service Area Office; 2) to examine the propriety and feasibility of factors and indicators of distributed leadership; 3) to develop the distributed leadership evaluation form; and 4) to experiment the distributed leadership evaluation form in order to verify its construct validity and the level of distributed leadership among school administrators. A sample group included 300 school administrators under Nonthaburi Primary Educational Service Area Office who were chosen by multi-stage sampling. The tool used to collect data was a questionnaire with 5 point rating scale. The obtained data were analyzed by confirmatory factor analysis (CFA).

From the study, the following results are found: 1) Factor and indicators of distributed leadership of school administrators under Nonthaburi Primary Educational Service Area Office consist of 4 factors and 15 indicators which are as follows: leadership practice has 4 indicators, teamwork culture has 4 indicators, shared vision has 3 indicators, and building motivation has 4 indicators; 2) All factors and indicators are of propriety and feasibility; 3) The distributed leadership evaluation form of school administrators features a 5-point rating scale and an inter-rater reliability coefficient of .920 among evaluators; and 4) The results of experimenting with the evaluation form revealed that factors and indicators have construct validity, and school administrators have distributed leadership at a moderate level.

Keywords: Development of Factors; Indicators; Evaluation Form; Distributed Leadership; School Administrators

บทนำ

กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกสู่ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคสังคมแบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-Based Economy) เป็นสังคมที่มุ่งเน้นการสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อเป็นฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองให้เป็นไปในทิศทางที่เจริญก้าวหน้า สามารถแข่งขัน

กับประเทศอื่นได้ ซึ่งการศึกษาเป็นกลไกหลักในการพัฒนาและ เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสังคม สร้างชาติ และพัฒนากำลังคนให้มีศักยภาพ มีความสามารถและสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานกับการพัฒนาประเทศไทย (Office of the Education Council, 2017) สิ่งแรกที่ควรรีบเร่งพัฒนาคือ คนรุ่นใหม่ให้มีศักยภาพอันเป็นสากลและเป็นคนดี สามารถยกระดับประเทศเราให้อยู่ในระดับสากลได้ การบริหารจัดการองค์การในศตวรรษที่ 21 ถือเป็นช่วงเวลาที่ท้าทายความสามารถของคนและองค์การ เพราะเป็นยุคที่โลกต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การพัฒนาภาวะผู้นำอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนนั้นไม่ใช่เพียงแค่การพัฒนาในปัจจุบันแต่หมายถึงการเตรียมผู้นำรุ่นต่อไปด้วย (Sirichotiratana, 2017) ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ เป็นวิวัฒนาการของแนวคิดภาวะผู้นำยุคใหม่ที่มีการกระจายอำนาจจากผู้นำสูงสุดให้กับผู้นำระดับรองลงไปองค์กรของตนเอง มีการกระจายความเป็นผู้นำไปสู่คนอื่นๆ (Spillane, 2006) ดังนั้นภาวะผู้นำที่ดีในองค์กรหนึ่งๆ จะต้องมีการบริหารการเปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอและต้องมีกระบวนการพัฒนาผู้นำอย่างทั่วถึงทั้งองค์กรจะทำให้ทุกคนมีโอกาสพัฒนาภาวะผู้นำของตนเอง ซึ่งการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีคุณภาพจะนำไปสู่ผลผลิตที่มีคุณภาพด้วย

การบริหารจัดการศึกษาจะมีประสิทธิภาพได้นั้น สถานศึกษาถือเป็นองค์กรหลักที่ต้องมีการบริหารงานที่เข้มแข็ง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดสาระสำคัญให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการ และสถานศึกษาโดยตรง เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีความสามารถ และอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ (Distributed Leadership) เป็นหนึ่งทางเลือกในกระบวนการพัฒนาผู้นำรุ่นใหม่ของสถานศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ มีลักษณะที่กระจายอำนาจของผู้นำสูงสุดในองค์กรไปสู่คนอื่นในสถานศึกษา Gronn (2003) กล่าวถึงภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ (Distributed Leadership) ไว้ดังนี้ การมุ่งเน้นการประสานความร่วมมือที่มีเป้าหมายเดียวกันของคนในองค์กร การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจากหลายมุมมอง การยอมรับภาวะผู้นำหลายรูปแบบ ทั้งผู้นำที่ได้มาจากตำแหน่ง และเกิดขึ้นเองอย่างไม่เป็นทางการ เป็นภาวะผู้นำที่เกิดจากความร่วมมือ ความไว้วางใจ และการแบ่งอำนาจหน้าที่ตามความรู้ ความสามารถ และความเหมาะสมมากกว่าตามตำแหน่งโครงสร้าง Spillane (2006) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับ Distributed Leadership ว่าเป็นทางเลือกของแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติของภาวะผู้นำจากการให้ความสำคัญกับผู้นำสูงสุดคนเดียวเป็นการกระจายภาวะผู้นำไปให้บุคคลอื่นในองค์กรในลักษณะที่มีการปฏิบัติผู้นำมากกว่าหนึ่งคนในองค์กร โดยเชื่อว่าความคิดของผู้นำคนเดียวไม่สามารถปรับปรุง และพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จได้

การบริหารจัดการงานทั้ง 4 ด้านในสถานศึกษา ซึ่งเป็นงานที่ส่งเสริมสนับสนุนให้การจัดการศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งที่ผ่านมาปัญหาผลการพัฒนาด้านคุณภาพการศึกษายังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ เนื่องจากผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยมาก และต่ำกว่าหลายประเทศในแถบเอเชีย การกระจายอำนาจในการบริหารจัดการงานทั้ง 4 ด้านให้กับรองผู้บริหารสถานศึกษา หรือครูที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติที่หัวหน้างาน 4 ด้าน จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพื่อให้ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้างานทั้ง 4 ด้านในสถานศึกษา สามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายได้เต็มศักยภาพ เกิดภาวะผู้นำ

จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมายังไม่มีหน่วยงานใดที่ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการกระจายภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนาองค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ และแบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจในการบริหารงานให้กับหัวหน้างานทั้ง 4 ด้านในสถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี

2. เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ ของผู้บริหารสถานศึกษา

3. เพื่อพัฒนาแบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ ของผู้บริหารสถานศึกษา

4. เพื่อทดลองใช้แบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของแบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ และศึกษาระดับภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาองค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ และแบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี โดยดำเนินการเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาองค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา

1.1 ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจและการบริหารสถานศึกษาของรัฐ ความหมาย องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ

1.2 ศึกษาความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ศึกษาในขั้นตอนนี้ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การบริหารการศึกษาหรือเป็นอาจารย์สอนด้านการบริหารการศึกษา ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป และจบการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือเป็นผู้ที่มีตำแหน่งทางวิชาการระดับชำนาญการพิเศษขึ้นไป

2. ตัวอย่างที่ใช้ศึกษา ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การบริหารการศึกษาหรือเป็นอาจารย์สอนด้านการบริหารการศึกษา ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป และจบการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือเป็นผู้ที่มีตำแหน่งทางวิชาการระดับชำนาญการพิเศษขึ้นไปจำนวน 5 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือและวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากวิทยาลัยปรัชญาและการศึกษามหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น และนำแบบสอบถาม ไปติดต่อประสานงานกับสถานศึกษา และวิคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ภาวะ

ผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา

2.1 การตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาจากขั้นตอนที่ 1 พิจารณาความชัดเจนเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาขั้นตอนนี้คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหารการศึกษาหรือเป็นอาจารย์สอนด้านการบริหารการศึกษา ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป และจบการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือเป็นผู้ที่มีตำแหน่งทางวิชาการระดับชำนาญการพิเศษขึ้นไป

2. ตัวอย่างที่ใช้ศึกษาในขั้นตอนนี้ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 8 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือและวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ศึกษาในขั้นตอนนี้ คือแบบบันทึกประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความชัดเจนและความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ

การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

2.2 การศึกษาความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ศึกษาในขั้นตอนนี้เป็น ผู้บริหารสถานศึกษา และ หัวหน้างาน 4 ด้านของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี จำนวน 95 โรงเรียน ๆละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 475 คน

2. ตัวอย่างที่ใช้ศึกษาในขั้นตอนนี้เป็นผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้างาน 4 ด้านของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี จำนวน 240 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 48 คน หัวหน้างาน จำนวน 192 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอนในขั้นตอนที่ 3.1

เครื่องมือและวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของรูปแบบการใช้ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา โดยมีลักษณะการตอบ เห็นด้วย /ไม่เห็นด้วย และข้อเสนอแนะ โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติที่ค่าร้อยละ 80 ขึ้นไป

การรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากวิทยาลัยปรัชญาและการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์นไปติดต่อประสานงานกับผู้บริหารและหัวหน้างาน 4 ด้านของสถานศึกษา พร้อมทั้งนัดหมาย วัน เวลาในการรับแบบสอบถามกลับคืน และนำผลการตอบแบบสอบถาม มาหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาแบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา

3.1 ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแบบประเมินขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ และนำไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยวิธีหาดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruency Index: IOC) การวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา โดยตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญชุดเดียวกันกับผู้เชี่ยวชาญในขั้นตอนที่ 2

เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้คือ แบบประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี

การรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำหนังสือขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัยจากวิทยาลัยปรัชญาและการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์นไปติดต่อประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญ การวิเคราะห์ข้อมูล โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา พบว่า ข้อคำถามจำนวน 40 ข้อ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

3.2 ตรวจสอบความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน (Inter-rater Reliability) ซึ่งอยู่บนหลักการที่ว่า เมื่อใช้ผู้ประเมินตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปประเมินผู้ถูกประเมินคนเดียวกัน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน โดย

คำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) พบว่า มีค่า .920 ถือว่ามีคุณภาพด้านความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินอยู่ในระดับที่ใช้ได้

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในขั้นตอนนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้างาน 4 ด้านของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี

2. ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้คือ หัวหน้างานโรงเรียนละ 2 คน จำนวน 20 โรงเรียน รวมหัวหน้างาน 40 คน ซึ่งตัวอย่างได้มาโดยดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน

เครื่องมือวิจัยและการสร้างเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ศึกษาในขั้นตอนนี้ คือแบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรวัดประเมินค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ

การรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ไปเก็บรวบรวมข้อมูลที่สถานศึกษาที่เป็นตัวอย่างด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำมาหาค่าความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้แบบประเมิน และศึกษาระดับภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ

การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในขั้นตอนนี้ ได้แก่ หัวหน้างาน 4 ด้านของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนนทบุรี จำนวน 95 โรงเรียน จำนวน 380 คน

2. ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้คือ หัวหน้างาน 4 ด้านของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี จำนวน 75 โรงเรียน จำนวน 300 คน ซึ่งตัวอย่างในขั้นตอนนี้ได้มาโดยใช้โรงเรียนร้อยละ 80 ซึ่งเหลือจากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ในขั้นตอนที่ 3.2

เครื่องมือวิจัยและการสร้างเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตรวัดประเมินค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ

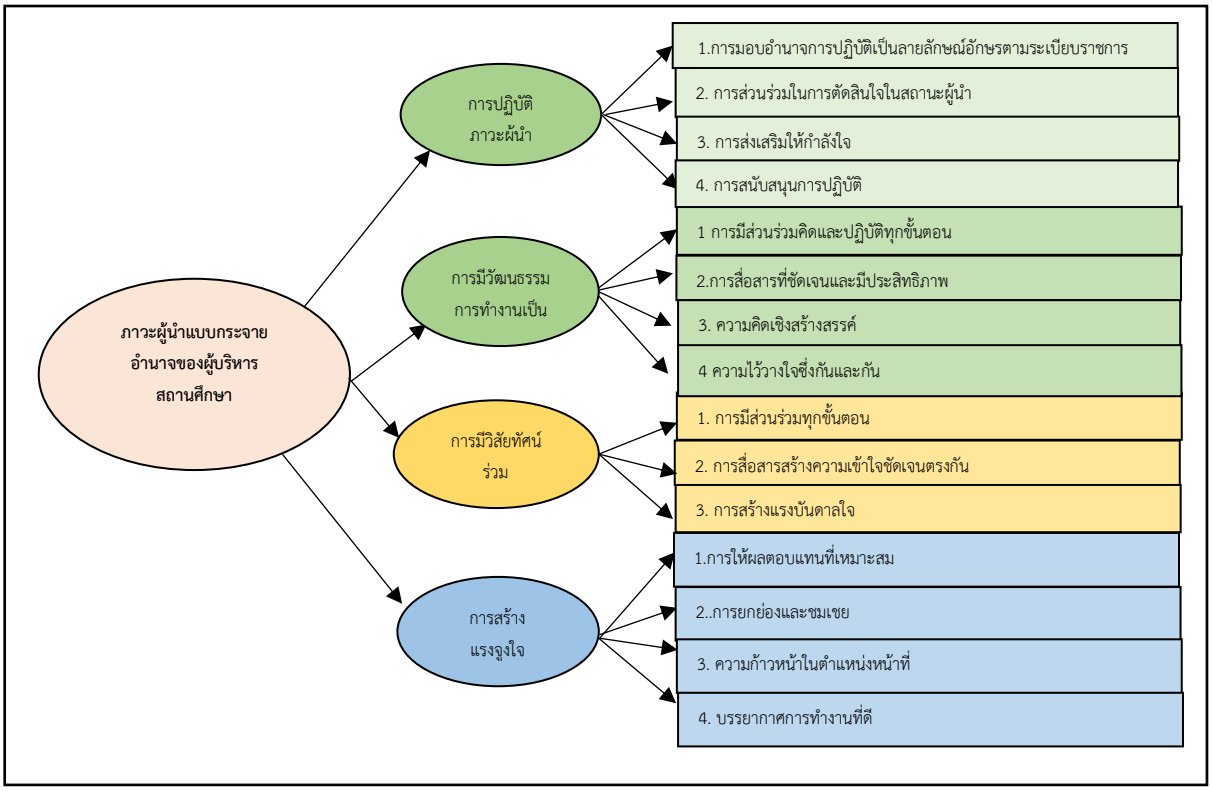
การรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำหนังสือจากวิทยาลัยปรัชญาและการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น ขอความร่วมมือในการตอบแบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยให้หัวหน้างาน 4 ด้านของ แต่ละโรงเรียนเป็นผู้ตอบแบบประเมิน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการศึกษาระดับภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ ของผู้บริหารสถานศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ จำนวน 15 ตัวบ่งชี้ แสดงได้ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี พบว่า ทุกองค์ประกอบและตัวบ่งชี้มีความเหมาะสม และผลการตรวจสอบความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ โดยผู้ตอบระบุว่าเห็นด้วย มากกว่าร้อยละ 80 แสดงว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจสามารถนำไปใช้ในทางปฏิบัติ

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการพัฒนาแบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า แบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษามีลักษณะเป็นมาตรวัดประเมินค่า 5 ระดับซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 15 บ่งชี้ และมีคุณภาพด้านความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินอยู่ในระดับ .920

วัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป LISREL เพื่อพิจารณากับข้อมูลเชิงประจักษ์ ปรากฏว่า

4.1 โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chai-Square = 69.57, df=53, p=.063, GFI=.969, AGFI=.931, RMR=.044, RMSEA= .033) แสดงว่าตัวแปรองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรีมีความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) และพบว่าองค์ประกอบที่มีน้ำหนักความสำคัญมากสุดมีเท่ากัน 2 องค์ประกอบ คือการมีวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมและการมีวิสัยทัศน์ร่วม มีค่าน้ำหนักเท่ากัน 1.00 รองลงมา คือ การปฏิบัติภาวะผู้นำ มีค่าน้ำหนักความสำคัญคือ .75 ส่วนองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักความสำคัญน้อยสุด คือ .63 การสร้างแรงจูงใจ

4.2 ผลการประเมินระดับการปฏิบัติภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี พบว่า ในภาพรวมผู้บริหารของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี มีภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านการปฏิบัติภาวะผู้นำและด้านการมีวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม อยู่ในระดับมาก สำหรับ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม และด้านการสร้างแรงจูงใจ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามประเภทของสถานศึกษา พบว่า โรงเรียนขยายโอกาสการศึกษา มีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับการปฏิบัติภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหาร โดยจำแนกตามสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า ผลการประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 อยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ เป็นการผนึกพลังทีมงานในแต่ละด้านให้เกิดผลงานทีมีประสิทธิภาพ เคารพในศักดิ์ศรีและ ให้เกียรติสมาชิกในทีมงานไม่ดูถูกผู้อื่น ทำให้บุคลากรในสถานศึกษา มีส่วนร่วมและตัดสินใจในการดำ เนินกิจกรรมต่างๆ มีความเชื่อมั่นในตัวเอง มีเหตุมีผล มีความ โปร่งใส ตรวจสอบได้ อดทนต่อการวิพากษ์วิจารณ์ ใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นใช้ข้อมูล ความรู้ และปัญญาในการทำงานเพื่อโรงเรียนการกำหนดบทบาทของสมาชิกในทีม ในลักษณะที่ก่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกันในทีม ให้ทุกคนเข้าใจลักษณะของทีม และบทบาทของทีม ในการทำงาน จัดระบบการสื่อสารระหว่างสมาชิกทุกคนในทีมเพื่อให้การประสานกันในการทำงาน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จัดให้มีการสนับสนุน การทำงานระหว่างสมาชิกร่วมกัน สร้างความเข้าใจกับสมาชิกถึงขบวนการของกลุ่ม พฤติกรรมในกลุ่ม การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นภายในกลุ่ม จัดให้มีการแก้ไขปัญหาร่วมกันเป็นทีม ใช้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นให้เป็นประโยชน์ในการทำงานเป็นทีมสร้างความร่วมมือและลดการแข่งขันในสมาชิกของทีมเพิ่มสมรรถภาพในการทำงานร่วมกับกลุ่มอื่นๆ สร้างความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของทีม และ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาองค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ และแบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ 4 ประเด็น ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จากผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบ ตัวบ่งชี้และแบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ได้พัฒนาขึ้นนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาทั้ง 2 เขต สามารถนำไปใช้เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ในการส่งเสริมภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหาร ตลอดจนสามารถนำแบบประเมินไปใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ในการแบ่งปันหรือกระจายความเป็นผู้นำให้บุคคลอื่นในสถานศึกษาตามความรู้ความสามารถ การพัฒนาภาวะผู้นำอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนนั้นไม่ใช่เพียงแค่การพัฒนาแต่หมายถึงการเตรียมผู้นำรุ่นต่อไปด้วย (Sirichotiratana, 2017) ประกอบกับภาวะผู้นำสำหรับศตวรรษที่ 21 ควรมีลักษณะพิเศษคือ การมีวิสัยทัศน์ร่วม มุ่งไปในแนวทางเดียวกัน การเสริมพลังอำนาจให้กับคนอื่นในองค์กรและการสร้างความร่วมมือภายใน (George, 2010) และการสนับสนุนการปฏิบัติภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมในการสื่อสารและการสร้างวิสัยทัศน์ การสร้างแรงจูงใจในองค์กร มีความรับผิดชอบร่วมกัน เป็นบทบาทของผู้บริหารในการสนับสนุนภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจในโรงเรียนเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน (Hermann, 2016)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี เป็นการวัดและประเมินผลในลักษณะของมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) เป็นการประเมินค่าคุณลักษณะของสิ่งที่วัดออกมาเป็นตัวเลข หรือสามารถใช้วัดทัศนคติหรือแรงจูงใจ ซึ่งจะใช้ตัวเลขเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความสำคัญคุณลักษณะที่แสดงออกมา แบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี เป็นข้อคำถามที่แสดงการรับรู้การปฏิบัติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทิศทางบวก แบ่งออกเป็น 5 ระดับ จำนวน 4 องค์ประกอบ 15 ตัวบ่งชี้ ซึ่งผู้ตอบจะต้องตอบทุกข้อโดยแต่ละข้อเลือกระดับที่ตรงกับความรู้สึกมากที่สุด ผู้ตอบได้คะแนนตามระดับที่เลือกตอบแต่ละข้อ เมื่อนำคะแนนมาหาค่าเฉลี่ยจะสามารถแปลความหมายระดับเจตคติได้ 5 ระดับ (Kajornsin, 1990; Leekitchwatana, 2016) โดยแบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ พบว่ามีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity)และความเชื่อมั่นระหว่างผู้ประเมิน (Inter-Rater Reliability: IRR) โดยมีค่าเท่ากับ .920 จึงถือได้ว่าแบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมานั้นมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ Tangdhanakanond (2016) ที่กล่าวไว้ว่าแบบประเมินที่มีค่าตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป ถือว่ามีคุณภาพด้านความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินอยู่ในระดับที่ใช้ได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบด้านการมีวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม ตัวบ่งชี้ การเปิดรับฟังความคิดเห็นใหม่ ๆ แสดงถึงความสำคัญที่สูงต่อภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารที่พัฒนาขึ้นในวิจัยนี้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเปิดรับฟังความคิดเห็นใหม่ ๆ และความคิด

สร้างสรรค์เชิงบวก การยอมรับความแตกต่างจะช่วยให้การดำเนินงานขององค์กรเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล (Office of the Civil Service Commission, 2016) สอดคล้องกับ Forsythe (2019) ที่กล่าวว่า การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ผ่านการสร้างบรรยากาศเชิงบวก สามารถช่วยส่งเสริมความร่วมมือของทีมงานในส่วนขององค์ประกอบ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม ตัวบ่งชี้การสื่อสารสร้างความเข้าใจชัดเจนตรงกัน มีความสัมพันธ์ต่อภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า การสื่อสารที่ชัดเจนก่อให้เกิดความคาดหวังที่จะบรรลุเป้าหมาย เป็นความสำคัญที่มาจากผู้นำที่เอื้ออำนวยและส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมของคนในองค์กรโดยต้องพิจารณาถึงปัจจัยที่สามารถกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด (Sirichotiratana, 2016) ด้านการปฏิบัติภาวะผู้นำ ตัวบ่งชี้ การสนับสนุนการปฏิบัติมีความสัมพันธ์ต่อภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า การสนับสนุนการปฏิบัติ เป็นสิ่งที่ผู้นำสูงสุดต้องสนับสนุนผู้นำที่แต่งตั้งขึ้นทั้งด้านทรัพยากร ความรู้และการฝึกอบรม (Spillane, 2006) ส่วนองค์ประกอบ ด้านการสร้างแรงจูงใจ ตัวบ่งชี้การให้ความก้าวหน้าในตำแหน่งมีความสัมพันธ์สูงสุดต่อภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สามารถอธิบายได้ว่า การให้ความก้าวหน้าในตำแหน่ง เป็นสิ่งที่ผู้นำหรือหัวหน้าต้องใช้กลยุทธ์และเทคนิกกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานมีพฤติกรรมเพิ่มแรงในการปฏิบัติงานตามเป้าหมาย เพื่อควบคุมประสิทธิภาพและผลลัพธ์สูงสุด คือ การให้รางวัลหรือผลตอบแทนที่เหมาะสม ถือเป็นการเพิ่มแรงกระตุ้น โดยเฉพาะความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การฝึกฝน การสอนงาน ต้องให้ผู้ร่วมงานมองเห็นแนวทางและโอกาสในความก้าวหน้าถือเป็นการเพิ่มแรงกระตุ้นที่ดีที่สุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 จากผลการวิจัยระดับภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี สามารถอธิบายได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา มีภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านการปฏิบัติภาวะผู้นำและด้านการมีวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม และ ด้านการสร้างแรงจูงใจ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนขนาดสถานศึกษาที่มีผลการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก คือ สถานศึกษาขนาดใหญ่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษา ขนาดใหญ่ มีนักเรียนจำนวนมาก และสามารถบริหารจัดการงานทั้ง 4 ฝ่ายได้ครอบคลุม ทั้งด้านงบประมาณที่ได้รับจัดสรรตามรายหัวนักเรียน ที่มีปริมาณมากเพียงพอในการบริหารจัดการการบริหารงานบุคคลด้านครูและบุคลากรที่มีจำนวน 50-80 คน สามารถพิจารณาคัดเลือกบุคลากรปฏิบัติหน้าที่ใน 4 ฝ่ายได้ตามความรู้ ความสามารถ ทักษะที่จำเป็น ส่วนสถานศึกษาขนาดกลาง ตามเกณฑ์ของต้นสังกัดคือ มีนักเรียนน้อยทำให้ได้รับงบประมาณในการบริหารจัดการไม่เพียงพอ ไม่มีงบประมาณเพิ่มเติม และประสบปัญหาด้านครูและบุคลากร เนื่องจากมีจำนวนนักเรียนต่อห้องน้อย แต่มีจำนวนห้องเรียนมากทำให้ครูมีจำนวนชั่วโมงในการจัดการเรียนต่อคนมาก ทำให้ขาดแคลนบุคลากรในการปฏิบัติงาน 4 ฝ่าย จึงส่งผลต่อการส่งเสริมการปฏิบัติภาวะผู้นำในสถานศึกษา (Nonthaburi Primary Education Service Area Office 1, 2019)

เมื่อจำแนกตามประเภทของสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส มีภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ สูงกว่าโรงเรียนประถมศึกษาในทุกด้าน สามารถอธิบายได้ว่า โรงเรียนขยายโอกาสส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดกลาง ขนาดใหญ่ ถึงขนาดใหญ่พิเศษ มีนักเรียนตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึง ชั้นมัธยมศึกษาปี

ที่ 3 ทำให้การบริหารจัดการมีปัญหาหลากหลายกว่าโรงเรียนประถมศึกษา โดยเฉพาะปัญหาด้านพฤติกรรม ทำให้การบริหารงานโรงเรียนขยายโอกาสต้องมีระบบงาน 4 ฝ่ายและหัวหน้างานที่ได้รับการคัดเลือกให้เหมาะสมกกับภารกิจโดยเฉพาะงานวิชาการและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่อยู่ในภารกิจของงานบริหารทั่วไปที่ต้องมีหัวหน้างานที่มีเข้มแข็งใช้ภาวะผู้นำที่ได้รับให้เต็มศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา (Nonthaburi Primary Education Service Area Office 1, 2019)

สรุป

การพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี พบว่า มีจำนวน 4 องค์ประกอบ 15 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ด้านการปฏิบัติภาวะผู้นำ มี 4 ตัวบ่งชี้ ด้านการมีวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม มี 4 ตัวบ่งชี้ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม มี 3 ตัวบ่งชี้ และด้านการสร้างแรงจูงใจ มี 4 ตัวบ่งชี้ ซึ่งองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทุกตัวมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ด้านแบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา มีลักษณะเป็นมาตรวัดแบบประเมินค่า 5 ระดับ และมีคุณภาพด้านความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินอยู่ในระดับใช้ได้ ส่วนผลการทดลองใช้แบบประเมิน พบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้มีความตรงเชิงโครงสร้าง และผลการประเมินระดับภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกจากผลการวิจัยมีภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาขนาดกลาง มีผลการประเมินต่ำสุด และจำแนกตามประเภทของสถานศึกษา พบว่า โรงเรียนขยายโอกาสการศึกษา มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากกว่าประเภทโรงเรียนระดับประถมศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.ข้อแสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี มีจำนวน 4 องค์ประกอบ 15 ตัวบ่งชี้ ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของจังหวัดนนทบุรีควรนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้มากำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบกระจายของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา ที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของจังหวัดนนทบุรี สามารถนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ จัดฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบกระจายของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แบบประเมินภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพด้านความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินอยู่ในระดับใช้ได้ ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาของจังหวัดนนทบุรีควรนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ในแบบประเมินมากำหนดเป็นตัวชี้วัดการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้มีความตรงเชิงโครงสร้าง และผลการประเมินระดับภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนระดับประถมศึกษา มีผลการประเมินต่ำสุด ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ควรส่งเสริมและให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนระดับประถมศึกษาเป็นอันดับแรก

2. ข้อเสนอในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ ภาวะผู้นำด้านอื่นๆ ที่จำเป็นสำหรับการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้เกิดการพัฒนาภาวะผู้นำที่หลากหลายของผู้บริหารสถานศึกษา

2.2 ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจในโรงเรียนขนาดกลางและในโรงเรียนระดับประถมศึกษาต่อไป

References

Gronn, P. (2003). Leadership: Who Needs it?*, School Leadership and Management*, 23(5), 267-290.

Hermann, K. R. (2016). *The Principal's role: Distributed leadership.* (Doctoral Dissertation). Old Dominion University, Norfolk, VA.

Forsythe, J. (2019). *Winning Strategies for Fostering Teamwork in the Workplace*. Retrieved June 23, 2019 from http://www.igloosoftware.com/blog/teamwork-in-the-workplace/

Kajornsin, B. (1990). *Research methods in education*. (2nd ed.). Bangkok: Physics Center Press.

Leekitchwatana, P. (2016). *Research methods in education*. (11st ed.). Bangkok: Mean Service Supply.

Nonthaburi Primary Education Service Area Office 1. (2019). *Information.* Nonthaburi: Policies and Plans.

Office of the Civil Service Commission. (2016). *Effectiveness of team building*. Retrieved December 21, 2018, from http://www.ocsc.go.th

Office of the Education Council. (2017). *The national scheme of education B.E. 2560-2575 (2017-2036)*. Bangkok: Phrik-hwan Co., Ltd.

Sirichotiratana, N. (2017). *Human resource management in the 21st century*. Bangkok: Chulalongkorn university printing house.

Spillane, J. P. (2006). *Distributed Leadership*. San Francisco: Jossey-Bass.

Tangdhanakanond, K. (2016). *Measurement and evaluation of practical skill*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

รูปแบบการเขียนกฎหมายโบราณอีสาน*

The writing style of Isan ancient law

[1]อัญชลี รัตนธรรม และ ราชันย์ นิลวรรณาภา

[1]Anchalee Rattanatham and Rachan Nillawannapha

[1]คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

[1]Faculty of Humanities and Social Science, Mahasarakham University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: anchalee2521r@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการเขียนในกฎหมายโบราณอีสาน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้แนวคิดท่วงทำนองการเขียนเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการศึกษาข้อมูลจากกฎหมายโบราณอีสานฉบับปริวรรตของ Channawet (2017) จำนวน 18 ฉบับ ได้แก่ 1) หลักคำเมืองร้อยเอ็ดหลักที่ 1 2) หลักคำเมืองร้อยเอ็ดหลักที่ 2 3) หลักคำเมืองร้อยเอ็ดหลักที่ 3 4) อาณาจักรหลักคำเมืองสุวรรณภูมิ 5) หลักคำเมืองกาฬสินธุ์ 6) หลักคำเมืองภูเขียว 7) อาณาจักรหลักไชยพระไชยเชษฐาธิราช 8) หลักคำเมืองสกลนคร 9) กฎหมายโบราณ (หลักคำ) 10) อาณาจักรธรรมจักหลักไชย 11) อาณาจักรธรรมศาสตร์-ราชศาสตร์-สร้อยสายคำ 12) คัมภีร์พระธรรมศาสตร์เมืองขอนแก่น 13) สร้อยสายคำ 14) คัมภีร์โพสะราช 15) ธรรมศาสตร์-ราชศาสตร์ 16) พระธรรมนูญ 17) พระธรรมศาสตร์ และ 18) พระอัยการ

ผลการวิจัยพบว่า กฎหมายโบราณอีสานมีรูปแบบการเขียนแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนต้น ส่วนเนื้อหา และส่วนท้าย ส่วนต้นพบว่ามี 4 ลักษณะ ได้แก่ ส่วนต้นที่กล่าวถึงที่มาของกฎหมาย ส่วนต้นที่กล่าวด้วยถ้อยคำมงคล ส่วนต้นที่เกริ่นถึงเรื่องที่จะกล่าวต่อไป และส่วนต้นที่กล่าวถึงบทลงโทษเมื่อกระทำความผิดสำหรับ ส่วนเนื้อหาจัดแบ่งเนื้อหาของกฎหมายโบราณอีสานโดยแบ่งตามลักษณะของการใช้งานได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับเจ้านายและชนชั้นสูง เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับพระสงฆ์ และเนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับประชาชน และส่วนท้ายพบว่ามีลักษณะการปิดท้าย 6 ลักษณะ ได้แก่ ส่วนท้ายที่ระบุชื่อของผู้บันทึกกฎหมาย ส่วนท้ายที่ระบุข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนใบลานที่ใช้บันทึกกฎหมาย ส่วนท้ายที่เน้นย้ำให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎหมาย ส่วนท้ายที่ระบุสถานที่ตรากฎหมาย ส่วนท้ายที่ระบุวัน เดือน ปี ที่ตรากฎหมาย และส่วนท้ายที่กล่าวถึงเนื้อหากฎหมาย

คำสำคัญ: รูปแบบ; การเขียน; กฎหมายโบราณอีสาน

*Received October 13, 2020; Revised February 2, 2021; Accepted June 12, 2021

Abstract

This article aims to study the form and content of Isan ancient law by uses a qualitative research methodology with a study of the 18 Isan ancient law ,including 1) Lakkhammueang Roi-et1 2) Lakkhammueang Roi-et 2 3) Lakkhammueang Roi–et 3 4) Anachaklakkhamsuwannaphum 5) LakkhammueangPhukhiaow 6) LakkhammueangKalasin 7) AnachaklakchaiPhrachetthathirat 8) LakkhammueangSakonnakhon 9) Lakkham 10) Anachak-thammachaklakchai 11) AnachakThammasat RatchasatSoisaykham 12)Khampheephrathama-satmeaungkhonkean 13)Soisaykham 14) Khampheephosarat 15) ThammasatRatchasat 16) Phra thammanoon 17) Phrathammasat and 18) Phraaiyakan

This article found that 3 parts of the writing pattern involved in: an introduction, body details and the final part legislation. The beginning part of the writing was included 4 characteristics: The origin of the law, a speech of mercy, a further launching and a punishment administration, whereas the body part showed the details of dynasty law, monk law and civil law. Additionally, the end of legislation involved in 6 characteristics: the recorder, the number of fanleaf-palms which was used to write the law in, the instruction of the law, the place to write the law, the date which the laws were written and the details of the law itself.

Keywords: Pattern; Writing style; Isan ancient law

บทนำ

สังคมอีสานมีการตรากฎหมายขึ้นใช้ โดยจารึกลงบนใบลาน Nantachukra (1986) กล่าวว่ามีการกล่าวถึงกฎหมายภาคอีสานเป็นครั้งแรกในปี 1906 ซึ่งเป็นปีที่สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงประทานกฎหมายอีสานให้กับหอสมุดแห่งชาติ เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 1906 และเป็นฉบับแรกที่ได้ตีพิมพ์ในคริสต์ศักราช 1939 จนกระทั่งปี 1982 กฎหมายภาคอีสานจึงได้รับการกล่าวถึงอีกครั้งหนึ่ง โดยนายจารุบุตร เรืองสุวรรณ ในการสัมมนาทางวิชาการที่วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ รวมระยะเวลา 76 ปี (1906-1982) วงการการศึกษาในภาคอีสานแทบจะไม่ได้พัฒนาอะไรเลย เดิมนั้นข้อบังคับในสังคมอีสานสมัยจารีต ไม่ได้เกิดแต่ตัวบทกฎหมายเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงประเพณีคำสอนต่างๆ อีกด้วย เช่น ฮีต 12 คลอง 14, สร้อยสายคำ, กาพย์พระมุนี, ปู่สอนหลาน และท้าวคำกองสอนไพร่ เป็นต้น

สิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของสังคมอีสาน จึงหมายถึง กฎที่มีสภาพบังคับ และบทลงโทษกับคำสั่งสอนที่สังคมยึดถือปฏิบัติกันมาตลอด โดยปราศจากบทลงโทษใดๆ ทั้งสิ้น แต่ถ้าไม่ปฏิบัติตามก็จะมีความผิด ซึ่งก็คล้ายกับข้อห้ามหรือข้อควรปฏิบัติในสังคมที่กำหนดไว้เพื่อเป็นบรรทัดฐานของสังคมต่อมาได้มีนักวิชาการให้ความสนใจและศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายโบราณอีสานมากขึ้น ทำให้ทราบถึงที่มาและมีความเข้าใจในตัวบทกฎหมายที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงโครงสร้างทางสังคมของคนอีสานใน

สมัยก่อน ดังที่ Kaewchandee (2017) กล่าวว่า จากเอกสารโบราณที่ทำการสำรวจ พบว่า ก่อนจะมีการปฏิรูปหัวเมืองและมณฑลในฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ได้ปรากฏเมืองต่างๆ ที่ตั้งก่อนหน้านั้นอยู่แล้ว และมีข้อบัญญัติสำหรับยึดถือและปฏิบัติเกิดขึ้นแล้ว เช่นนี้ รูปแบบการเมืองการปกครองที่ทับซ้อนกันระหว่าง รัฐ และเมืองต่างๆ จึงจำเป็นต้องมีการบูรณาการข้อบังคับหรือข้อบัญญัติให้เหมาะสมแก่ชุมชนอยู่หลายประการ ซึ่งกฎหมายโบราณกลุ่มนี้ สามารถระบุช่วงเวลาที่ตรากฎหมายขึ้นในช่วงเวลาระหว่าง ปลายรัชกาลที่ 3 จนถึงต้นรัชกาลที่ 5 ในราชวงศ์จักรีของประเทศสยาม

สำหรับ ภาษาที่ใช้ในกฎหมายหลักคำเป็นภาษาท้องถิ่น บันทึกบนเอกสารใบลาน มีลักษณะข้อบังคับเป็นแบบผสมผสานทั้งกฎหมายมหาชนที่บัญญัติขึ้นโดยรัฐและกฎหมายชุมชนที่อิงอยู่กับจารีตประเพณี สถานภาพทางสังคมที่พบในหลักคำสามารถจำแนกได้ 5 ช่วงชั้น คือ ราชตระกูล นักบวช ขุนนาง ไพร่พลเมือง และทาส ทำให้เกิดความเข้าใจในโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประวัติศาสตร์ของเมืองหัวเมืองหลายหัวเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยได้ สามารถนำมาอธิบายปัญหาบางประการที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองในภูมิภาคเพื่อสืบค้นและสันนิษฐานภูมิหลังทางสังคมได้อีกช่องทางหนึ่ง กฎหมาย

ทั้งนี้ ใบลานของภาคอีสาน นับว่าเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) ของสังคมอย่างหนึ่ง ที่เป็นตัวเชื่อมคนในสังคม ให้อยู่ร่วมกันโดยปกติสุขหรืออาจกล่าวได้ว่ากฎหมายเป็นสัญญาประชาคมที่ทำให้เกิดความเป็นบูรณภาพ (Integration) ในสังคมได้ กฎหมายโบราณอีสานนอกจากจะแสดงถึงความมีอิสระในการปกครองตนเองของพื้นที่อีสานยุคจารีตก่อนถูกผนวกรวมให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทยแล้ว เอกสารดังกล่าวยังเป็นหลักฐานที่สะท้อนภาพของสังคมวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ การเมืองการปกครองความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างอีสานกับรัฐไทยและล้านช้าง และระบบการควบคุมสังคมของอีสานในอดีตด้วย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบกฎหมายโบราณอีสานเพื่อแสดงให้เห็นรูปแบบ เนื้อหา และกลวิธีในการนำเสนอกฎหมายของคนในสังคมอีสานสมัยก่อน ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้นำไปสู่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ ความรู้สึกนึกคิดและทัศนคติของผู้เขียนผ่านท่วงทำนองการเขียนและเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวรรณกรรมอีสานประเภทอื่น รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงวิถีปฏิบัติในการสรรค์สร้างวรรณกรรมของคนอีสานในสมัยก่อน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบการเขียนในกฎหมายโบราณอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิเคราะห์จากเอกสาร (documentary research) ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี ในขั้นตอนนี้ เป็นการสำรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากฎหมายโบราณอีสานการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของกฎหมายโบราณอีสานและ

กฎหมายโบราณท้องถิ่นอื่น อีกทั้ง รวบรวมแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเขียนและท่วงทำนองการเขียน

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้ เป็นการรวบรวมกฎหมายโบราณอีสาน โดยผู้ศึกษาศึกษาข้อมูลจากกฎหมายโบราณอีสานจำนวน 18 ฉบับ โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกข้อมูลดังต่อไปนี้

1) กฎหมายโบราณอีสานที่มีต้นฉบับเป็นเอกสารใบลาน

2) กฎหมายโบราณอีสานที่มีการปริวรรตเอกสารใบลานเป็นภาษาไทยปัจจุบัน

3) กฎหมายโบราณอีสานที่มีการเผยแพร่เป็นรูปเล่มแล้ว ได้แก่ 1) หลักคำเมืองร้อยเอ็ดหลักที่ 1 2) หลักคำเมืองร้อยเอ็ดหลักที่ 2 3)หลักคำเมืองร้อยเอ็ดหลักที่ 3 4) อาณาจักรหลักคำเมืองสุวรรณภูมิ 5) หลักคำเมืองกาฬสินธุ์ 6) หลักคำเมืองภูเขียว 7) อาณาจักรหลักไชยพระไชยเชษฐาธิราช 8) หลักคำเมืองสกลนคร 9) กฎหมายโบราณ (หลักคำ) 10) อาณาจักรธรรมจักหลักไชย 11) อาณาจักรธรรมศาสตร์-ราชศาสตร์-สร้อยสายคำ 12) คัมภีร์พระธรรมศาสตร์เมืองขอนแก่น 13) สร้อยสายคำ 14) คัมภีร์โพสะราช 15) ธรรมศาสตร์-ราชศาสตร์ 16) พระธรรมนูญ17) พระธรรมศาสตร์ 18) พระอัยการ

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นตอนนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลกฎหมายโบราณอีสานโดยใช้แนวคิดท่วงทำนองการเขียนเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพื่อตอบโจทย์วิจัย คือเพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหาในกฎหมายโบราณอีสาน โดยวิเคราะห์โครงสร้างส่วนประกอบของกฎหมายโบราณอีสานว่ามีส่วนประกอบอะไรบ้าง จากนั้นวิเคราะห์ส่วนประกอบแต่ละส่วนว่ามีกลวิธีในการนำเสนออย่างไร

ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลการวิจัยและการนำเสนอผลการวิจัย ในขั้นตอนนี้ เป็นการสรุปผลตามวัตถุประสงค์ และเสนอแนวทางการวิจัยต่อเนื่องจากงานวิจัยนี้

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบการเขียนในกฎหมายโบราณอีสาน ผลการวิจัยพบว่าพบว่า รูปแบบการเขียนในกฎหมายโบราณอีสาน สามารถแบ่งองค์ประกอบหลักออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนต้น ส่วนเนื้อหา และส่วนท้าย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ส่วนต้น

ส่วนต้นของกฎหมายโบราณอีสานนั้น เป็นการเกริ่นนำเพื่อแสดงข้อมูลบางอย่างซึ่งผู้ตราหรือผู้ร่างกฎหมายต้องการนำเสนอ ก่อนที่จะนำเข้าสู่เนื้อหาหลักของกฎหมายฉบับนั้น จากการศึกษากฎหมายโบราณอีสาน พบว่ามีส่วนต้นในการเกริ่นนำเรื่องทั้งหมด 4 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1) การขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงที่มาของกฎหมาย

เป็นการขึ้นต้นด้วยการอธิบายถึงที่มาของกฎหมายว่ามีที่มาจากคัมภีร์ธรรมศาสตร์ ราชศาสตร์ สร้อยสายคำ แล้วนำมาปรับเปลี่ยนให้เป็นกฎหมายอีสาน ดังปรากฏในอาณาจักรธรรมศาสตร์-ราชศาสตร์-สร้อยสายคำ, ใบลานที่ 1 หน้า 1 กล่าวว่า “บัดนี้จักจาอาณาจักรแลธรรมศาสตร์แลราทิศาสตร์แลราชสารแลสุภาษิตแลสร้อยสายคำ มาแปงเป็นหัวคดีโลกคดีธรรม เปรียบกันที่ปาลีนักปราชญ์วินิจฉาโย อันว่าอาจารย์เพิงพิจา (รณา

รา) ทิศาสตร์ปรารถนาดี เอตถ วจเน ในคำอันสัพพัญญูเจ้า ปญญตต หากตั้งไว้ นักปราชญ์เพิงฮู้ดังจักวิสัชนาเทียมในเทียมนอกนี้เทิน” (Channawet, 2017)

นอกจากนี้ การขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงที่มาของกฎหมาย ยังปรากฏในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์เมืองขอนแก่น, ใบลานที่ 1 หน้า 1 กล่าวว่า“แลไพร่ราษฎรทั้งปวงให้ตั้งอยู่ในสุจริต กระทำอันดีทุกเมืองๆ เถิดในพระราชองค์การตำริเหนือเกล้าเหนือคะหม่อมแล้ว คันเถิง ณ วันพระ(หัส) 5 เดือนหก ขึ้น 2 ค่ำ จุลศักราช 1233 ปีมะแม ตินิศก เจ้ายั้งคะหม่อมพระองค์หลวงแล เจ้าอุปฮาส ราชวงศ์ ราชบุตร ผู้ช่วยจึงมีพระอาชญาสั่งว่าให้เมืองแสนเมืองจันกรมการทั้งปวงพร้อมกันตั้งพระกาศคำเมืองให้หมั้นคงแล้ว เมืองแสนเมืองจันกรมการทั้งปวงจึงพร้อมกันตั้งพระกาศคำเมืองตามอย่างทำนองต้องตามคัมภีร์พระธรรมศาสตร์กฤษฎีกาสืบๆมาดังนี้ฯ” (Channawet, 2017)

2) การขึ้นต้นด้วยถ้อยคำมงคล

เป็นการขึ้นต้นด้วยการกล่าวถ้อยคำมงคล เพื่อความเป็นสิริมงคล ก่อนที่จะเข้าสู่เนื้อหาของกฎหมาย ซึ่งถือว่าเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของคนอีสาน ดังปรากฏในหลักคำเมืองร้อยเอ็ด(2), ใบลานที่ 1 หน้า 1 กล่าวว่า “(1/1) วัน 3 ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 12 จุลสังกาสราชา พัน 2 ฮ้อย 16 ปี สอสก โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้/เจ้าอุปฮาสเป็นพระขัติยวงศาเมืองร้อยเอ็ด เจ้าราชวงศ์/เป็นที่อุปฮาส (รา)ชบุตรเป็นที่ราชวงศ์ ขัตติ(ยะ) เป็นราชบุตร ให้/ครอบครองบ้านเมืองแลเสนาอามาตย์ไพร่บ้านพลเมืองร้อยเอ็ด (1/2) ให้อยู่เย็นเป็นสุกคะติฯศรีศรี สิทธิไชยะราชพระบาทภูธรนามกร/อันวิเศษ พระเกตวงศาราชาธิราช เป็นอาชญ์ในเมืองเกต/กษัตตรานักค(ระ)บุรี ประสิทธิพระราชอาชญาสมเด็จเจ้าพระยาขัต/ติยวงษามหาขัติยะราชชาติสุริยะวงศ์องค์เสวยเมืองร้อยเอ็ด(2/1)ราชบุรีศรีสาเกตตะ จึงปลงประสิทธิพระราชอาชญาอาณาจักรหลักคำ ให้เมืองแสน(เมือง)จัน อัครม/หาเสนาผู้น้อยใหญ่ทั้งหลายให้ตั้งพะกาสหลักคำเมืองให้ไว้ตามบุราณ/ฮีตคองบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข อยู่(สุ)กะติเหมือนอย่างแต่ก่อนฯ” (Channawet, 2017)

นอกจากนี้การขึ้นต้นด้วยถ้อยคำมงคล ยังปรากฏในอาณาจักรหลักคำเมืองสุวรรณภูมิ, ใบลานที่ 1 หน้า 1-2 กล่าวว่า “(1/1) ศรีศรีสิทธิไชยมังคละมุงคุล จุลสังกาสราชาได้ 2 พัน ปลายหก (3) ฮ้อยเก้าสิบแปดปีกาบสันอธิกมาสมีในคิมหันตฤดูเดือนแปดทุติยสารท ขึ้นสิบ 3 ค่ำ วันอังคารยามกลองแลง จาเป็นวันไทยหั้นพินิสัยว่า มื่อกาเร้าพระจันทระสีใสเสร็จเสด็จเข้าแจ้งพรรณปันนะนักขัตตะครุอุตมหาราชลึกถึกหน่วยชื่อว่ามูลศาสตร์สุขดีงามสนิทอันสถิตอยู่ในหะนุราสนะราศีแลประสิทธิพระราชอาชญาสมเด็จเจ้าพระรัตนวงษามหาขัติยราชชาติสุริยะวงศ์องค์เสวยเมืองสุวรรณภูมิราชบุรีศรีสาเกต ปลง (ประ) สิทธิพระราชอาชญาอาณาจักรหลักคำ (1/2) ใส่หัวท้าวพระยาหัวพันหัวฮ้อยเสนาในแลเสนานอก ข้าขอบขันธสีมาทั้งปวง ให้เว้นจากอคติสี่แล้วให้ตั้งอยู่ในทศราชธรรมสิบประการให้เป็นนิจ สุจริตโดยยุติธรรมอันประเสริฐ” (Channawet, 2017)

3) การขึ้นต้นด้วยการเกริ่นนำเพื่อจะกล่าวถึงเรื่องต่อไป

เป็นการขึ้นต้นโดยการเกริ่นนำเพื่อปูพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับการประชุมปรึกษาหารือของบุคคลฝ่ายต่างๆ ก่อนที่จะร่างเป็นตัวบทกฎหมายและเข้าสู่เนื้อหาของตัวบทกฎหมายในลำดับต่อไป ดังปรากฏใน หลักคำ

เมืองภูเขียว, ใบลานที่ 1 หน้า 1-2 กล่าวว่า“(1/1) วันเสาร์เดือนแปดแฮมสองค่ำจุลศักราชพันสองร้อยสี่สิบเอ็ด ปีเถาะเอกศก ได้ชุมนุมท้าวเพีย กรมการ ผู้ใหญ่ผู้น้อยและประโรหิต ปราชญ์อาจารย์ ที่เป็นบุราณมาแต่เก่า พร้อมมูลกันเห็นว่าบ้านเมืองภูเขียว ตั้งแต่เสียไพร่พลบ้านเมืองด้วยเจ้าอนุเวียงจันทน์ เมืองภูเขียวจึงได้ขึ้นอายัดกับเมืองนครราชสีมา ตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จนเถิงแผ่นดินสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และไพร่ฟ้าประชากรซึ่งตั้งหลังคาทำ (1/2)ไร่นาเลี้ยงบุตรภรรยาอยู่ในท้องที่แขวงเมืองภูเขียวก็ได้รับความลำบากยากจนขัดสนด้วยเงินทอง สิ่งของช้างม้าโคกระบือ จะมิอยู่ตกเป็นอันลำบากด้วยเกิดโจรผู้ร้ายมากชุกชุม...” (Channawet, 2017)

นอกจากนี้การขึ้นต้นด้วยการเกริ่นนำเพื่อจะกล่าวถึงเรื่องต่อไป ยังปรากฏในหลักคำเมืองกาฬสินธุ์, ใบลานที่ 2 หน้า 1-2 กล่าวว่า “(2/1) เสียเลยแล้ว สองแก่นแก้ววิวาทผิดกัน คุมกันมาไปหาขุนกวานขุนกล่าวต้าน ท้าว/ชื่อจุนละโพตองสุดเสาพิจารณ์ดาถ้วนจึงตัดด้วนคำขาดเสียลง อย่าสงกา โพสาป่าว/ฮ้อง ฝูงพี่น้อง(เ)ปนล้ายเสียความท้าวโพสายิงตายให้แล้วอย่าเสียเทิด ควร/ว่าให้ท่านไททันดา(ทัณฑา)ให้ใช้เขาสา ตามหมดมากน้อยอย่าเคียดค้อยจักสิ่งอันใด ตัวละ/ตัวของตัวเสียเปล่า(เสีย)ทีเว้าความเค้าท้องที่ในพระบาลีแปลมาแจ้งเหตุ เป็นนิเทศจำ(2/2)ไว้ทุกคนอุปชนส่วนนี้เป็นบาป บ่สารภาพความเว้าแต่หลังเว้าบ่ฟังโพสาท่าน/ข้า อย่ากล่าวกล้าหาโทษบ่ควร

...ผิหากจับได้แล้วแม่นของไผแท้ให้มาไถ่/เอาเทิน มีสามพันห้าฮ้อยเบี้ยมาไถ่ซื่อสันนั้นจึงส่งคืนชอบดาย กดค่าเบี้ย/เฟื้องหนึ่งต่อพัน โคหากกินเข้าท่านมากน้อยควรให้ใช้ท่าน/ข้า อย่ากล่าวกล้าหาโทษบ่ควร...” (Channawet, 2017)

4) การขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงบทลงโทษเมื่อกระทำความผิด

เป็นการขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงบทลงโทษเมื่อกระทำความผิดว่าเมื่อทำความผิดแบบนี้ จะมีบทลงโทษอย่างไร ก่อนที่จะเข้าสู่เนื้อหากฎหมาย ดังปรากฏในพระธรรมนูญ, ใบลานที่ 1 หน้า 1 กล่าวว่า

“(1/1)ชะอาชญา ลงโทษโดยศาลโทษแห่ 1 ตำลึง 5 บาท ผาพาดไส่โส่คอ 252.0.70 7 ตำลึง 3 บาท 3 สลึง เฟื้อง จำคาตาราง 218160 3 บาท 9 สลึงเฟื้อง จีกผมจำตวนจำตรึงเท่าถิ่มหัว 6 ตำลึง 1 บาท 3 เฟื้อง เชือกผูกคอเชือกมัด 1643.00 5 ค่าผูกคอตามเด็ด 134960 4ตำลึง 3 บาท 960 เฟื้องนา 1 ไล่จำคือ(ขื่อ)ใส่โซ่คอยายาดเท่าถิ่ม 24980 (81 ตำลึง 3 บาท 900 เฟื้อง) จำคาคลัง 245440 7 ตำลึง 2 บาท 1 เฟื้อง 2 สลึง 240 จีกผีกผมจำตวน 224000 7 ตำลึง 2 บาท 2 สลึง (2/1)คดีเป็นสงฆะชี จึงว่าความ 1” (Channawet, 2017)

นอกจากนี้การขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงบทลงโทษเมื่อกระทำความผิด ยังปรากฏในหลักคำเมืองสกลนคร, ใบลานที่ 1 หน้า 1-2 กล่าวว่า “(1)บัดนี้จักกล่าวจาในห้องปาราชิกเป็นเค้า บัดนี้จักแจกอาบัติปาราชิก/สังคาปารา(ชิก) มีค่า 2 ฮ้อย 2 บาท ทุติยะปาราชิกตัวถ้วน 2 นั้น คือเมถุนธรรมโม อัน/ภิกขุได้เสพเมถุนธรรมกับด้วยผู้หญิงก็ถือปาราชิก 4 ตัวต้นแลฯ ตติยะ(2)ปาราชิกตัวถ้วน 3 นั้น อัตทีนัน(อทินนา)อันว่าของอันเจ้าของหากบ่ให้ด้วยกาย/แลวาจา ภิกขุข่มเหงเอาของเขา ก็ถือปาราชิก 4 ตัวถ้วน 3 แลฯ จ้า/สุนทะลา

ลิจจะนามาแต่เมืองเชียงใหม่ ได้ด้วยท่านผู้ว่าราชการเมืองเสร็จ/แล้ว จึงได้มีบัญชา มาเถิงเมืองบ้านด่านตาแสง ฯ" (Channawet, 2017)

ส่วนเนื้อหา

ในส่วนเนื้อหาสามารถจัดแบ่งเนื้อหาของกฎหมายโบราณอีสานโดยแบ่งตามลักษณะของการใช้งานได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับเจ้า หรือชนชั้นสูง เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับพระสงฆ์ และเนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับประชาชน

1) เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับเจ้านาย หรือชนชั้นสูง

กล่าวถึงเนื้อหาในตัวบทกฎหมายโบราณอีสานที่มีผลบังคับใช้กับเจ้านาย ข้าราชการ ขุนนาง หรือชนชั้นสูง ในสังคมอีสานสมัยก่อน ดังปรากฏในหลักคำเมืองร้อยเอ็ด 2 , ใบลานที่ 5 หน้าที่ 1 กล่าวว่า "อันนึง ถ้าแลเจ้านายศรีธาตุราชกุมาร/กรมการใหญ่น้อยทั้งปวงลงศาลาว่าการแต่สิ่งใด 1 ก็ดีห้ามอย่าให้(5/1)เจ้านายศรีธาตุราชกุมาร กะลาการใหญ่น้อยไพร่บ้านพลเมืองเสพสุรายาเมา/เข้าที่ศาลากลางเมืองร้อยเอ็ดเป็นอันขาด ถ้าแลเจ้านายกรมการ/ใหญ่น้อยไพร่บ้านพลเมืองล่วงเกินพะกาศ พระราชอาชญา เสพสุรายา/เมาเข้าที่ปรึกษาผิด มี โทษให้ส่งพระราชอาชญาเขี้ยน 30 ที มีโทษจงหนัก" (Channawet, 2017)

นอกจากนี้เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับเจ้านาย หรือชนชั้นสูง ยังปรากฏในคัมภีร์โพสะราช, ใบลานที่ 3 หน้า 1 กล่าวว่า "พระยาเจ้าให้ผู้ใด แม่นเสนาอามาตย์เผ่าพงศ์วงศา แนวท้าวพระยาเสนาอามาตย์ราชมุนตรี ผู้มีคุณให้กินเมืองคองเมืองลำเมือง แลกินกวานก็ดี เมืองใต้เมืองเหนือกินแสนเมืองหมื่นหลวง ภูมิใต้ ภูมิเหนือเมือง เมืองขวา กินเมืองลูกเสิก เวียกพระยาเจ้าเลี้ยงผู้ใดกินบ้านกินเมืองก็ดี ไพร่ชาวบ้านชาวเมือง ผู้ใดหากผิดข้องต้องกันควรเป็นโทษเป็นขัน อย่าให้ว่าในเฮือนตน ให้นำไปหา จ่าบ้าน จ่าเมืองที่พระยาเจ้าตั้งไว้พิจารณา ดูตามโทษขันเขา" (Channawet, 2017)

2) เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับพระสงฆ์

กล่าวถึงเนื้อหาในตัวบทกฎหมายโบราณอีสานที่มีผลบังคับใช้กับพระสงฆ์ ดังปรากฏในสร้อยสายคำ, ใบลานที่ 9 หน้า 2 กล่าวว่า "อันนึง คือว่าภิกขุได้ลักเอาของท่านก็ดี ได้โลภเอาของท่านก็ดีแล กหาปณะเป็นเงินซีกหนึ่งก็ดี บังคับให้ท่านลักมาให้ก็ดี ลัก (9/2) ด้วยโวหาร 4 ประการก็ดี คือ ไชยะโวหาร ปันนติสนะโวหาร กัปปะโวหาร ไชยโวหารนั้นคือว่า บังลับบทแบกแลกเอาของท่ามีค่ามากก็ดี บาลี กัปปะโวหารคือว่าของท่านอันบ่ควรได้ อริผิปองเอาของท่านด้วยอุบายอันต่ำๆก็ดี อันนี้ก็เป็นปาราชิกแล" (Channawet, 2017)

นอกจากนี้เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับพระสงฆ์ยังปรากฏในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ขอนแก่น, ใบลานที่ 2 หน้า 2 กล่าวว่า "อันนึง ถ้าพระภิกขุสามเณรจะสร้างแปงวัดวาอาราม แลพระพุทธสีมากุฏิวิหาร อย่าให้ไปฟันไม้ล้มแล้ว จึงมอบให้เจ้ากูแล้วจงให้เจ้ากูทำต่อไป จึงเป็นกองการกุศลต่อไปตามพระ (2/2) พุทธบัญญัติไว้ฯ" (Channawet, 2017)

3) เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับประชาชน

กล่าวถึงเนื้อหาในตัวบทกฎหมายโบราณอีสานที่มีผลบังคับใช้กับประชาชนทั่วไป ดังปรากฏในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ขอนแก่น, ใบลานที่ 10 หน้า 2 กล่าวว่า "พ่อแม่เมียก็ดีพ่อผัวก็ดี แม่ผัวก็ดี ลูกเขยลูกไพร่ก็ดี เมียหลวงเมียน้อยก็ดี พี่เขยก็ดี พี่เมียน้องเมียก็ดี ปู่ย่าตานายก็ดี ลุงป้าก็ดี น้าอาวหลานก็ดี ตีกันเถิงแตกหัก

หัตถกัม ให้ไหมให้แก่กันดังสันผู้อื่นนั้นเถิด ถ้าบ่หักบ่แตกให้ชำระว่ากล่าวกันตามคุ้มตามข่วง ผิดและชอบตามผู้ใหญ่น้อย และให้มีขันดอกไม้เทียน (11/2) คู่สมมากันตามเป็นพี่น้องกัน" (Channawet, 2017)

นอกจากนี้เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับประชาชนยังปรากฏในอาณาจักรหลักไชยพระไชยเชษฐาธิราช,ใบลานที่ 19 หน้า 2 กล่าวว่า "(19/2) ผิว่า เข้าสวนแตงตัดเคือเลิกเคื่องปลูกของฝัง ตัดกล้วยอ้อยส้อยปลีเคื่องฮั้วของสวนเพิ่น โทษมี 5 บาท/ลักส้อนเพิ่นโทษมี 3 บาท, ลักไซเพิ่นโทษมี 10 สลึง, ลักลันเพิ่นโทษมี 3 บาท, ลักลอบโทษมี 6 สลึง/ลักไถโทษมีสิบบาท, ลักคราดโทษมี 2 ตำลึง, ลักแอกโทษมีบาท 1, ลักไถบ่แม่นยามนาโทษมี 5 บาท (20/1) ลักคราดบ่แม่นยามนาโทษมีตำลึง 1, ลักแอกบ่แม่นยามนาโทษมี 2 สลึง, ลักอวงบ่แม่นยามนาโทษมีสลึง1/" (Channawet, 2017)

ส่วนท้าย

ในส่วนท้ายของกฎหมายแต่ละฉบับมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป โดยผู้วิจัยสามารถแบ่งลักษณะการปิดท้ายของกฎหมายได้ 6 ลักษณะ มีรายละเอียดดังนี้

1) ส่วนท้ายที่ระบุชื่อของผู้บันทึกกฎหมาย

เป็นส่วนท้ายที่ลงท้ายด้วยการระบุชื่อของผู้บันทึกกฎหมาย เพื่อบ่งบอกว่ากฎหมายฉบับนี้ใครเป็นคนบันทึก ดังปรากฏในหลักคำเมืองร้อยเอ็ด 3, ใบลานที่ 14 หน้า 2 กล่าวว่า "เขียนบ่เป็นทอใดทานเฮย จารย์เพ็งเป็นผู้จาน" (Channawet, 2017)

นอกจากนี้ส่วนท้ายที่ระบุชื่อของผู้บันทึกกฎหมายยังปรากฏในหลักคำเมืองภูเขียว, ใบลานที่ 39 หน้า 1 กล่าวว่า "ท้าวเพียซาเนตร (หนังสือหลักคำ) เขียนหนังสือหลักคำผูกหนึ่งพิจารณาเอาเถิดมุกขาตาแสงในท้องแขวงเมืองภูเขียว ตัวใดติดให้ยอตัวใดบ่พอให้หาใส่เอาเทินฯ" (Channawet, 2017)

2) ส่วนท้ายที่บอกข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนใบลานที่ใช้บันทึก

เป็นส่วนท้ายที่ลงท้ายด้วยการระบุข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนใบลานที่ใช้ในการบันทึกกฎหมายว่ามีจำนวนเท่าไหร่ ดังปรากฏในหลักคำเมืองกาฬสินธุ์, ใบลานที่ 60 หน้า 1 กล่าวว่า "อยู่นี้มีอยู่ 44 ใบแล หนังสือผูกนี้มีอยู่ แปดสิบ 4 ใบไผอย่าเอาไปเลย หนังสือท่านขนันชาสอนและเจ้าเฮย" (Channawet, 2017)

นอกจากนี้ส่วนท้ายที่บอกข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนใบลานที่ใช้บันทึกยังปรากฏในพระธรรมศาสตร์, ใบลานที่ 55 หน้า 1 กล่าวว่า "(55/1)ลักขณะไร่นา 1 ลักขณะขโมยลักเข้า 1 ลักขณะเช่ายืม 1 แล/ลักขณะจ้างวาน 1 ลักขณะซื้อช้างเข้ากัน 1 แลท่านเฮย/ลักขณะไร่นาคนาบคาบเกี่ยวกัน 1 แล อยู่ในนี้เบ็ดเสร็จแล มีอยู่ 71 ใบแลฯ" (Channawet, 2017)

3) ส่วนท้ายของกฎหมายที่เน้นย้ำให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎหมาย

เป็นส่วนท้ายที่ลงท้ายด้วยการเน้นย้ำให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎหมาย เพื่อให้กฎหมายนั้นคงอยู่คู่กับบ้านเมืองต่อไป ดังปรากฏในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์เมืองขอนแก่น, ใบลานที่ 18 หน้าที่ 1 กล่าวว่า "อย่าให้สีทาสราชกุมมาร เสนาอามาสตาแสงนายบ้านท้าวเพีย บ่าวไพร่ ขำกายหมายประกาศไปได้เป็นเด็ดขาดทีเดียว พระกาศคำเมือง ภายนอกเฮ็ดไว้เป็นเสด (เสร็จ) ต่อไปเมื่อภายหน้า ตาบต่อเท่า 5,000 พระวรรษาพุ้นแล" (Channawet, 2017)

นอกจากนี้ส่วนท้ายของกฎหมายที่เน้นย้ำให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎหมายยังปรากฏในอาณาจักรหลักไชยพระไชยเชษฐาธิราช, ใบลานที่ 38 หน้า 2 กล่าวว่า “ให้ไต่ตามนำอาณาจักรหลักคำพระไชยเชษฐาเทราชนี้เทินฯ” (Channawet, 2017)

ทั้งนี้ส่วนท้ายของกฎหมายที่เน้นย้ำให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎหมายยังปรากฏในกฎหมายโบราณ (หลักคำ),ใบลานที่ 22 หน้า 2 และใบลานที่ 23 หน้า 1-2 กล่าวว่า “ให้รักษาตาเมืองนั้นเป็นท้าวพระยาให้ทศราชคองธรรมเถิงกาลฤดูปีใหม่บอกกันเบิกพลีกรรมบ้านเมืองให้พากันเลี้ยงเทพดาอันรักษาปักตูเมือง 4 ด้าน บ้านเมืองจึงอยู่ชุ่มกินเย็นแล ให้รักษาเมือง(23/1)นั้นเป็นท้าวพระยาให้ทศราชคองธรรม ให้บอกบ่าวไพร่ทะหม่อมออมไอเลี้ยงลูกหญิง ลูกชายไว้ ใหญ่บ้านเมืองจึงมีสีมีแสงแล ให้รักษาฝาเมืองนั้นเป็นท้าวพระยานั้นให้รักษาให้ทศราชคองธรรมให้ตั้งแต่งด่านขุนไว้รักษาฝาแทมแอ้มกษัตริย์ ข้าเสิกศัตรูเขาจึงบ่มาล่วงลัดตัดแดนบ้านเมืองแล ให้รักษา(ฝา) เมืองนั้นเป็นท้าวพระยา (23/2)ให้ทศราชคองธรรม ให้บอกท้าวเพียหนุ่มกุลบุตร ให้เฝ้าระวังปาทหัตถบาท อย่าได้ขาดจักยามแล ให้รักษา (เขิน) เมืองนั้นเป็นท้าวพระยาให้ทศราชคองธรรมให้รักษาแก้ว 3 ประการอย่าได้ขาด อย่าได้ประมาทคองศีลแลทานแล ให้รักษาปักตูเมืองนี้เป็นท้าวพระยาให้ทศราชคองธรรมอย่าได้กระทำปาณาติบาต (24/1) ให้เว้นจากอบายทั้ง 4 ให้รักษาแก่นเมืองนั้นเป็นท้าวพระยาให้ทศราชของไพร่ มีสีหนาทนำหน้ากองปืนไฟหอกแหลมแกมคมไว้ซำลาลับกับเมืองข้าเสิกศัตรูเขาจึงบ่เข้ามาดูหมิ่นดูแคลนบ้านเมืองแล บทนี้คองสิกขาบทท้าวพระยาทั้ง 4 ทั้ง 8 แล” (Channawet, 2017)

4) ส่วนท้ายที่บอกสถานที่ตรากฎหมาย

เป็นส่วนท้ายที่ลงท้ายด้วยการบอกสถานที่ที่ใช้ในการตรากฎหมาย ดังปรากฏในหลักคำเมืองสกลนคร กล่าวว่า “หนังสือท่านเมืองแสนเมืองจัน กรมการเมืองสากลนะคร มายังท่านเมืองแสนเมืองจัน กรมการ/หมื่นด่านนายบ้านนายอำเภอ กองลังกองกระเวนเกณฑ์ลังด่านค่ายท่านนายฮ้อยคำพ่อ/เขียนที่บ้านบ่อนแขวง/มาแต่เมืองตามไลยะสีสะหัวเมืองเอกเมืองโทเมืองตรีเมืองจัตวา (ลงตราประทับ)” (Channawet, 2017)

5) ส่วนท้ายที่บอก วัน เดือน ปี ที่ตรากฎหมาย

เป็นส่วนท้ายที่ลงท้ายด้วยการระบุ วัน เดือน ปี ที่ตรากฎหมายเพื่อบังคับใช้ ดังปรากฏในคัมภีร์โพสะราช, ใบลานที่ 23 หน้า 1 กล่าวว่า “โพสาราชผูกต้นแล ริจนาแล้วยามกองงายแล เดือน 3 คืน 6 ค่ำ 7 แลฯ” (Channawet, 2017)

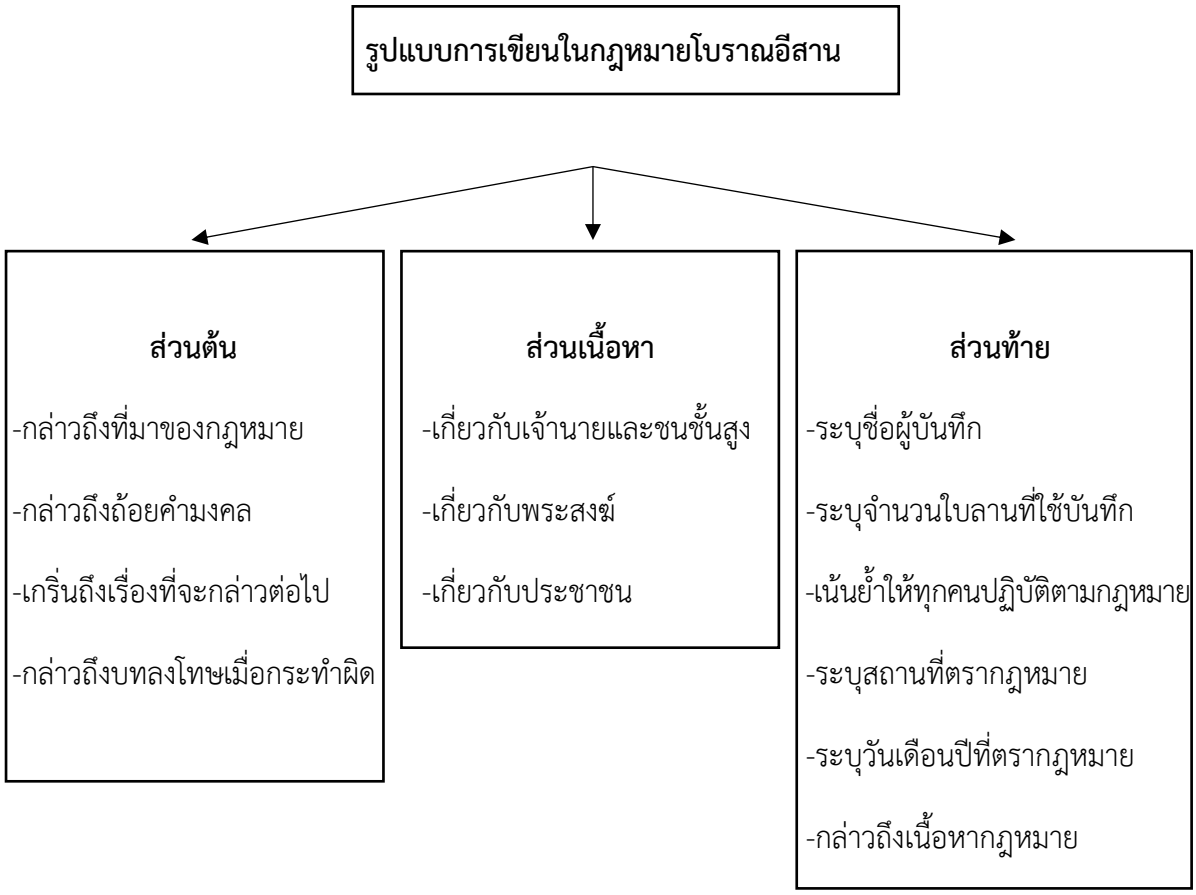
6) ส่วนท้ายที่กล่าวถึงเนื้อหากฎหมาย

เป็นส่วนท้ายที่ลงท้ายด้วยการกล่าวถึงเนื้อหาของกฎหมาย ดังปรากฏในหลักคำเมืองร้อยเอ็ด 1 ใบลานที่ 29 หน้า 2และใบลานที่30 หน้า 1 กล่าวว่า“อันนึง บุคคะผู้ใดก็ดีไล่ข้าไล่แทงช้างม้างัวควายหมูหมาแล่นเข้าไปตายในใต้ล่างใต้ถุนท่านแล้วให้แปงเฮือนท่านเงิน 2 ตำลึง เผิ้งเทียนตามหลัก (30/1)คำ ถ้าบุคคะผู้ใดได้เสพสมช้างม้างัวควยหมูหมาให้ใส่ขันตามประดาสัด (บรรดาศักดิ์)ตามหลักหนักแลเบา แต่ขันแปงนั้นไม่มี ถ้าแลช้างม้างัวควยลอดใต้ล่างใต้ถุนซูนเฮือนท่านให้แปงเฮือนท่านเงินลาดฮ้อยนึง เทียนเหล้มบาทคู่นึง เทียนน้อยแปดนึง เผิ้ง 2 บาท แต่เงินเผิ้งนั้นให้ส่งเสียให้....(ข้อความจบเท่านี้)” (Channawet, 2017)

นอกจากนี้ส่วนท้ายที่กล่าวถึงเนื้อหากฎหมายยังปรากฏในพระธรรมนูญ, ใบลานที่ 53 หน้า 1-2 กล่าวว่า “อนึ่ง ผู้ใดลักพระราชทรัพย์ก็ดี ตีด่าบาดเจ็บเถิงตายก็ดี ผิดลูกถูกเมียท่านก็ดี ลักสินราษฎรก็ดี ท่านให้ว่า

กล่าวที่ท่านอายัติให้ว่านั้น (53/2) ท่านมิให้เอาสินไหมแก่กันเอง ถ้าสินนั้นมิเถิงแสน มิให้ถือโทษแก่เขาเลย ถ้าสินนั้นเถิงแสนขึ้นไปมีผู้บังคับเอาสินไหมไซร้ ผู้นั้นละเมิดพระราช (อาชญา) ฯ" (Channawet, 2017)

องค์ความรู้ใหม่

แผนผังที่ 1 ภาพองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษารูปแบบการเขียนในกฎหมายโบราณอีสาน

จากภาพองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษารูปแบบและเนื้อหากฎหมายโบราณอีสาน เป็นการสรุปให้เห็นว่ารูปแบบของกฎหมายโบราณอีสานมีองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนต้น ส่วนเนื้อหา และส่วนท้าย โดยส่วนต้นพบว่ามีลักษณะการขึ้นต้น 4 ลักษณะ ส่วนเนื้อหาจัดแบ่งเนื้อหาของกฎหมายโบราณอีสานโดยแบ่งตามลักษณะของการใช้งานได้เป็น 3 ประเภท และส่วนท้ายพบว่ามีลักษณะการปิดท้าย 6 ลักษณะ

อภิปรายผลการวิจัย

กฎหมายโบราณอีสานมีรูปแบบการเขียน 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนต้น ส่วนเนื้อหา และส่วนท้าย ส่วนต้นพบว่ามีการขึ้นต้น 4 ลักษณะ ได้แก่ การขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงที่มาของกฎหมายการขึ้นต้นด้วยถ้อยคำมงคล การขึ้นต้นด้วยการเกริ่นถึงเรื่องที่จะกล่าวต่อไป และการขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงบทลงโทษเมื่อกระทำความผิด ส่วนเนื้อจัดแบ่งเนื้อหาของกฎหมายโบราณอีสานโดยแบ่งตามลักษณะของการใช้งานได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับเจ้านายและชนชั้นสูง เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับพระสงฆ์ และเนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับประชาชน ในส่วนท้ายพบว่ามีลักษณะการปิดท้าย 6 ลักษณะ ได้แก่ ส่วนท้ายที่ระบุชื่อของผู้บันทึกกฎหมาย ส่วนท้ายที่ระบุข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนใบลานที่ใช้บันทึกกฎหมาย ส่วนท้ายที่เน้นย้ำให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎหมาย ส่วนท้ายที่ระบุสถานที่ตรากฎหมาย ส่วนท้ายที่ระบุวัน เดือน ปี ที่ตรากฎหมาย และส่วนท้ายที่กล่าวถึงเนื้อหากฎหมาย ชี้ให้เห็นถึงความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pitakanothai. (2012) ศึกษาเรื่องท่วงทำนองการเขียนในกฎหมายล้านนาโบราณ พบว่ามีรูปแบบการเขียนแบ่งได้เป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนต้น ส่วนเนื้อหา และส่วนท้าย แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเขียนกฎหมายโบราณของภาคเหนือและภาคอีสานมีรูปแบบการเขียนที่เหมือนกัน ในส่วนของรายละเอียด ส่วนต้นนั้นมีลักษณะการขึ้นต้นที่แตกต่างกัน เช่น กฎหมายโบราณภาคเหนือจะขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงพระมหากษัตริย์และพระพุทธศาสนา ส่วนของกฎหมายโบราณอีสานจะขึ้นต้นด้วยกล่าวถ้อยคำมงคลเป็นส่วนใหญ่ ในส่วนเนื้อมีลักษณะแตกต่างกันเนื่องจากใช้หลักเกณฑ์ในการจำแนกประเภทไม่เหมือนกัน โดย กฎหมายอีสานผู้วิจัยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ประเภท ตามลักษณะการใช้งานได้แก่ เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับเจ้านายและชนชั้นสูง เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับพระสงฆ์ และเนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับประชาชน ส่วนกฎหมายโบราณล้านนา พบว่าเนื้อหามี 3 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะเนื้อหาที่ใช้บทบัญญัติทางกฎหมายตัดสินคดีความเพียงอย่างเดียว ลักษณะที่ใช้บทบัญญัติทางกฎหมายและเรื่องเล่าตัดสินคดีความ และลักษณะที่ใช้เรื่องเล่าตัดสินคดีความเพียงอย่างเดียว เป็นที่น่าสังเกตว่าหากแบ่งลักษณะเนื้อหาโดยเกณฑ์เดียวกัน ลักษณะเนื้อหาของกฎหมายทั้ง 2 ฉบับ จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยกฎหมายโบราณอีสานก็จะมีลักษณะเนื้อหาที่เป็นเรื่องเล่าและใช้เรื่องเล่าในการตัดสินคดีความเช่นกัน แต่เนื่องจากผู้วิจัยต้องการจะชี้ให้เห็นถึงเรื่องการเมืองการปกครองของสังคมอีสานในช่วงเวลาที่ตรากฎหมายด้วย ผู้วิจัยจึงแบ่งเนื้อหาตามลักษณะการใช้งานของแต่ละชนชั้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างและภาพสะท้อนถึงความยุติธรรมของผู้มีอำนาจในการตรากฎหมาย สำหรับส่วนท้ายนั้นมีลักษณะเหมือนกันเช่น การลงท้ายด้วยการบอกวันเวลาที่ตรากฎหมาย การลงท้ายด้วยการบอกสถานที่ตรากฎหมาย และการลงท้ายด้วยการบอกชื่อผู้ตรากฎหมาย แสดงให้เห็นถึงธรรมเนียมวิถีปฏิบัติของวรรณกรรมอีสานและวรรณกรรมล้านนาที่มีความคล้ายคลึงกัน ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าสังคม วัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงสิ่งแวดล้อม ของสังคมอีสานและสังคมล้านนามีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ใกล้เคียงกัน จึงส่งผลต่อรูปแบบการเขียนกฎหมายของทั้งสองท้องถิ่นให้มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ทั้งนี้แต่ละท้องถิ่นก็จะมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นนั้นๆที่แฝงอยู่ในตัวบทกฎหมาย โดยจะสะท้อนความคิด ความเชื่อ ค่านิยม สังคม วัฒนธรรม และประเพณีของแต่ละท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

สรุป

จากการศึกษารูปแบบการเขียนกฎหมายโบราณอีสานพบว่ากฎหมายโบราณอีสานประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนต้น เนื้อหา และส่วนท้าย โดยส่วนต้นพบว่ามีลักษณะการขึ้นต้น 4 ลักษณะ คือ การขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงที่มาของกฎหมายการขึ้นต้นด้วยถ้อยคำมงคล การขึ้นต้นด้วยการเกริ่นถึงเรื่องที่จะกล่าวต่อไป และการขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงบทลงโทษเมื่อกระทำความผิด โดยพบว่าการขึ้นต้น ด้วยถ้อยคำมงคล การขึ้นต้นด้วยการเกริ่นถึงเรื่องที่จะกล่าวต่อไป และการขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงบทลงโทษเมื่อกระทำความผิด มีจำนวนอย่างล่ะ 5 ฉบับเท่ากัน แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการเขียนกฎหมายโบราณอีสานโดยให้ความสำคัญกับการกล่าวถึงถ้อยคำมงคลเพื่อความเป็นสิริมงคลก่อนที่จะเข้าสู่ประเด็นเนื้อหาต่างๆ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของคนอีสาน ส่วนเนื้อหาจัดแบ่งเนื้อหาของกฎหมายโบราณอีสานโดยแบ่งตามลักษณะของการใช้งานได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับเจ้า หรือชนชั้นสูง เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับพระสงฆ์ และเนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับประชาชนโดยเนื้อหากฎหมายโดยรวมจะเป็นกฎหมายเกี่ยวกับประชาชน จะมีกฎหมายบางฉบับที่มีกฎหมายเกี่ยวกับเจ้านายหรือชนชั้นสูงและพระสงฆ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากฎหมายส่วนใหญ่มีผลบังคับใช้กับประชาชนเป็นหลัก ส่วนเจ้านายและพระสงฆ์ก็ต้องมีกฎหมายบังคับใช้เหมือนกันเพื่อให้ทุกคนอยู่ในกรอบระเบียบของสังคมในส่วนท้ายพบว่ามีลักษณะการปิดท้าย 6 ลักษณะ ได้แก่ ส่วนท้ายที่ระบุชื่อของผู้บันทึกกฎหมาย ส่วนท้ายที่บอกข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนใบลานที่ใช้บันทึกกฎหมาย ส่วนท้ายที่เน้นย้ำให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎหมาย ส่วนท้ายที่บอกสถานที่ตรากฎหมาย ส่วนท้ายที่บอกวัน เดือน ปี ที่ตรากฎหมาย และส่วนท้ายที่กล่าวถึงเนื้อหากฎหมาย ในส่วนท้ายของกฎหมายโบราณอีสานพบว่าส่วนท้ายที่กล่าวถึงเนื้อหากฎหมายมีจำนวนมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าการปิดท้ายของกฎหมายโบราณอีสานผู้จารกฎหมายอาจจารกฎหมายยังไม่เสร็จหรือใบลานขาดหายไปทำให้กฎหมายหลายฉบับต้องปิดท้ายด้วยเนื้อหาของกฎหมายและรองลงมาก็คือส่วนท้ายที่เน้นย้ำให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งแท้จริงแล้วส่วนท้ายของกฎหมายโบราณอีสานคงต้องการจะเน้นย้ำให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า กฎหมายโบราณอีสานมีรูปแบบการเขียน 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนต้น ส่วนเนื้อหา และส่วนท้าย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการดังนี้ โดยนำไปเก็บไว้เพื่อเป็นหลักฐานและให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายโบราณอีสานเพื่อเป็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอีสาน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การเปรียบเทียบรูปแบบการเขียนกฎหมายโบราณอีสานกับกฎหมายท้องถิ่นอื่น

2.2 การศึกษาท่วงทำนองการเขียนในกฎหมายโบราณอีสาน

References

Channawet, C. Transformer. (2017). *Press the ancient sign from ancient documents in the Northeast* IsanInstituteof Arts and Culture, Mahasarakham University. Mahasarakham: Apichat Printing.

Kaewchandee, N. (2017). *The construction of Isan ancient law 2322-2433 B.E.* (Doctor Dissertation). Naresuan University. Pitsanulok.

Nantachukra, A. (1986). *Isan Historiography: A study of Northeastern Thailand 's Historiographical Traditions Until the Beginning 20 th century*. (Master's Thesis). Silpakorn Univesity. Bangkok.

Pitakanothai, N. (2012). *Styles in the Lanna Ancient Law*. (Master's Thesis). Chiangmai University. Chiang Mai.

ปัจจัยในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคประเทศไทย 4.0 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี*

Factors Driving the Digital Economy Development of Local Administrative Organizations in the Thailand 4.0 in Surat Thani Province

[1]ไชยวัฒน์ เผือกคง และ กาญจนา เผือกคง

[1]Chaiwat Phuakkhong and Kanjana Phuakkhong

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

[1]Suratthani Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: chaiwat.phu@sru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล 4.0 2) วิเคราะห์ปัญหาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในยุคประเทศไทย 4.0 3) วิเคราะห์ปัจจัยสำคัญต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 4) เสนอแนวทางการบริหารจัดการปัจจัยหลักที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในยุคประเทศไทย 4.0 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและวิธีการวิจัยเป็นแบบผสานวิธีโดยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามผสมด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) แบบเจาะจง จำนวน 19 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่เป็นเพศชาย วุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ด้านแผนงานในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.93, S.D = 0.86) 2) ด้านการสนับสนุนส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.92, S.D = 0.83) 3) ด้านปัจจัยในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่นในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.50, S.D = 0.67) 4) ในส่วนของวิธีวิจัยแบบคุณภาพใช้วิธีสนทนากลุ่ม โดยใช้วิธีเจาะจงจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านเศรษฐกิจดิจิทัล19 ท่าน ผลการศึกษาพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการดำเนินการขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลร่วมกับภาครัฐและเอกชน ในการส่งเสริมการตลาดออนไลน์และบริการ WIFI ครอบคลุม แสดงให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล และแนวทางการบริหารจัดการปัจจัยหลักที่เกี่ยวกับการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจในยุคประเทศไทย 4.0 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นรูปแบบ FAST Model

คำสำคัญ: ประเทศไทย 4.0; เศรษฐกิจดิจิทัล; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

*Received December 22, 2020; Revised June 23, 2022; Accepted June 23, 2022

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the roles of local administrative organizations in driving digital economy development in the 4.0 era; 2) to analyze problems of local administrative organizations in driving digital economy development in Thailand 4.0 era; 3) to analyze the main factors in driving digital economy development of local administrative organizations; and 4) to propose the guidelines for managing the main factors in driving the digital economy development of local administrative organizations in Thailand 4.0 era. The study used a mixed-method research design, with quantitative data obtained using a mixed questionnaire and qualitative data acquired through a focus group discussion with 19 persons.

From the study, the following results are found: 1) The majority of the sample group was male with a Bachelor's degree from a subdistrict administrative organization. The plan for driving the development of the digital economy is at a moderate level ($\overline{X}$ = 2.93, S.D. = 0.86); 2) The promotion for driving the development of the local digital economy is at a moderate level ($\overline{X}$ = 2.92, S.D. = 0.83); 3) Factors for driving the development of the local digital economy is at a moderate level ($\overline{X}$ = 3.50, S.D. = 0.67); 4) The qualitative approach included focus group discussions with a sample group of 19 representatives of local administrative organizations in Surat Thani and experts in digital economy, who were chosen by purposive sampling. From the study, it is discovered that local government organizations are collaborating with the government and private sectors to promote online marketing and Wi-Fi services in order to drive the development of the digital economy. This demonstrates the importance of local government organizations in driving the development of the digital economy. The guidelines for managing the main factors in driving digital economy development of local administrative organizations in Surat Thani are based on the FAST Model.

Keywords: Thailand 4.0 Era; Digital Economy; Local Administrative Organization

บทนำ

การพัฒนาระบบเศรษฐกิจระหว่างโลกดิจิทัลนำมาสู่นโยบายเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) ที่เริ่มมีจุดเปลี่ยนจากเหตุผลการปรับเปลี่ยนการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจของประเทศ จากยุคที่ขับเคลื่อนด้วยปัจจัยการผลิตและทรัพยากรธรรมชาติไปสู่การขับเคลื่อนด้วยความรู้และความคิดสร้างสรรค์ เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาในหลายประการในด้านรายได้ ในด้านการกระจาย ความมั่งคั่ง โอกาสของธุรกิจเล็กๆ ในชุมชน หรือผู้ประกอบอาชีพอิสระ ในยุคโลกาภิวัตน์ที่พัฒนาสินค้าและบริการของตนเองด้วยความคิดสร้างสรรค์และ

เชื่อมโยงกับตลาดโลกได้โดยตรงมีมากขึ้น การนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ โดยส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจ รัฐบาลไทยประกาศนโยบาย “ประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0)” โดยมียุทธศาสตร์สำคัญที่เน้นในเรื่องการพัฒนาสู่ “ความมั่งคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ที่เน้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม หรือ เศรษฐกิจดิจิทัล โดยใช้พลังประชารัฐเดินหน้าไปข้างหน้าพร้อมกัน โดยนโยบาย “ประเทศไทย 4.0”เน้นการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน เชื่อมโยงเศรษฐกิจไทยสู่โลก ซึ่งการที่จะพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นประเทศไทย 4.0 นั้น มีผลกระทบจากพลวัตการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในยุคปัจจุบัน 3 กระแสหลัก ไม่ว่าจะเป็น 1) Globalization ที่ทั่วโลกกำลังเกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่างๆ เหล่านี้ พร้อมๆ กัน ไม่ว่าจะเป็น กระแส Digitization ที่ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้คนและรูปแบบในการทำธุรกิจ กระแส Urbanization ที่มีการกระจายตัวไปโดยรอบ ทุกคนเริ่มมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบคนเมือง มีการกระจายตัวทางความเจริญไปสู่ภูมิภาคมากยิ่งขึ้น 2) Regionalization ซึ่งเป็นกระแสการรวมกลุ่มกันในภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นเชิงของภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์ ที่ส่งผลต่ออำนาจการต่อรองรูปแบบต่างๆ และ 3) Localization ซึ่งเป็นกระแสของความเป็นท้องถิ่นและชุมชนที่เข้มแข็ง (Mesintee, 2016)

รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ต้องมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนา คือ 1) การปกครองท้องถิ่นช่วยสนองตอบต่อปัญหาและความต้องการของชุมชนภายในท้องถิ่น 2) การปกครองท้องถิ่นเป็นโรงเรียนประชาธิปไตยในระดับรากหญ้า 3) สร้างการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น 4) สร้างความชอบธรรม และ 5) ช่วยในการดำรงหลักเสรีภาพ นอกจากนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังเป็นหน่วยงานสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล เพื่อให้เป็นไปตามนโยบาย ประเทศไทย 4.0 เนื่องจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์การบริหาส่วนตำบล ถูกกำหนดให้เป็นผู้ดำเนินการหลักร่วมกับกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานราก โดยเพิ่มโอกาสการสร้างรายได้ให้กับชุมชน ยกระดับการประกอบอาชีพ พัฒนาธุรกิจชุมชนจากการค้าขายสินค้าชุมชนไปสู่การพัฒนาสินค้าและบริการที่มีคุณภาพพร้อมทั้งขยายตลาดจากตลาดชุมชนสู่ตลาดเมือง ด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีโอกาสเรียนรู้วิธีการค้าขายผ่านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ท้องถิ่น (Mektairat, 2016)

โดยใช้ยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการขับเคลื่อนจากแนวคิดสำคัญของ “ประเทศไทย 4.0” เกี่ยวข้องกับ 1) การสร้างความเข้มแข็งจากภายใน (strength from within) เป็นการสร้างความเข้มแข็งในระดับฐานราก หรือชุมชน และ 2) การเชื่อโยงเศรษฐกิจภายในกับเศรษฐกิจโลก (Connect to the world) เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาคน การพัฒนาท้องถิ่น ให้มีความเข้มแข็ง ยุทธศาสตร์สำคัญในการขับเคลื่อน “ประเทศไทย 4.0”ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ (Antachai, 2016) คือ 1) ด้านความมั่นคง 2) ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3) ด้านพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน 4) ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม 5) ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 6) ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหาร จัดการภาครัฐ ซึ่งนโยบาย “ประเทศไทย 4.0” เกี่ยวข้องโดยตรงกับแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (Digital Economy หรือ DE) ที่เน้นให้เกิด ลักษณะของเศรษฐกิจและสังคมที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิรูปกระบวนการผลิต การดำเนินธุรกิจ การค้า การบริการ การศึกษา การสาธารณสุข การบริหารราชการแผ่นดินรวมทั้ง กิจกรรม

ทางเศรษฐกิจและสังคมอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมและการจ้างงานที่เพิ่มขึ้น ดิจิทัล (Ministry of Information and Communication Technology, 2016) พร้อมทั้งเร่งส่งเสริมเศรษฐกิจด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล (digital economy acceleration) โดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจขนาดกลางและเล็ก (SMEs) รวมถึงธุรกิจใหม่ (startup) ในด้านเศรษฐกิจชุมชน เทคโนโลยีดิจิทัลจะช่วยเชื่อมโยงท้องถิ่นกับตลาดโลก สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าชุมชน ซึ่งการพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) เป็นยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศที่ใช้ยกระดับ ระบบบริหารจัดการและบริการภาครัฐสู่ประชาชนให้ได้รับบริการที่สะดวก ถูกต้อง รวดเร็ว แม่นยำ และตรงตามความต้องการของ ผู้ใช้บริการมากที่สุด ในขณะเดียวกันประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของภาครัฐจะเพิ่มขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามา สนับสนุนการดำเนินงาน สามารถเชื่อมโยงเครือข่ายและข้อมูลที่มีอยู่ของภาครัฐให้เป็นระบบเดียวกัน ก่อให้เกิดประโยชน์กับการ ให้บริการสาธารณะ รวมถึงการวิเคราะห์ วางแผนพัฒนาในระดับต่างๆ ซึ่งจะช่วยสร้างมิติใหม่ในการบริหารจัดการภาครัฐไทย ให้ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงภูมิภาคทั้งจังหวัดและกลุ่มจังหวัด โดยใช้พื้นฐานดิจิทัล กล่าวคือ จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นศูนย์กลางของภาคใต้ตอนบน และเป็นจุดเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมด้านต่าง ๆ มีความพร้อมพื้นฐานด้านการขนส่ง และผู้ประกอบการขนส่งในทุกรูปแบบ ซึ่งควรจะพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ที่สอดรับกับนโยบายรัฐบาลและการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ของรัฐที่เป็นโอกาสในการพัฒนาระดับพื้นที่ หากแต่ยังขาดการเชื่อมโยงที่จะนำไปสู่การลดต้นทุนและการขนส่งและระบบโลจิสติกส์ที่สะดวกรวดเร็วและปลอดภัย ซึ่งยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงดังกล่าว เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาประเทศและภูมิภาคในอนาคต (Provincial Development Strategy Committee Suratthani, 2017)

จากความสำคัญของเศรษฐกิจดิจิทัล การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องเข้าสู่ยุคของ ประเทศไทย 4.0 ข้างต้น เพื่อให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ “มั่งคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ทางคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ในยุคประเทศไทย 4.0 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นโดยตรง ทั้งนี้เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการปัจจัยหลักที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในยุคประเทศไทย 4.0 แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานีในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล 4.0

2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานีต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในยุคประเทศไทย 4.0

3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

4. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการปัจจัยหลักที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในยุคประเทศไทย 4.0 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) นำด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ผสมด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้สนทนากลุ่มย่อย ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติและข้าราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ปีงบประมาณ 2561 รวมทั้งสิ้น 5,028 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 370 คน โดยสุ่มตัวอย่างโดยใช้ความน่าจะเป็น (Probability sampling) จากประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) จำนวน 19 คน โดยใช้วิธีการเจาะจง ซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการ 5 คน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วยฝ่ายบริหาร 2 คน ฝ่ายนิติบัญญัติ 2 คน และข้าราชการประจำจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2 คน อดีตรองผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี 1 คน ผู้ประกอบการด้านเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ 2 คน นักกฎหมาย 1 คน ตัวแทนแกนนำชุมชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี 2 คน คณะนักวิจัย 2 คน

ขั้นตอนในการวิจัย 1) วิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) สร้างและพัฒนาเครื่องมือในการศึกษาหาองค์ประกอบการพัฒนาการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ พร้อมทั้งหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนเพื่อตรวจความถูกต้องของเนื้อหา (IOC) และ Try out ด้วยวิธีของ (alpha-coefficient) 3) เก็บรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาเอกสารกับข้อมูลที่เกี่ยวข้อง มีการสำรวจข้อมูลพื้นฐานและการสัมภาษณ์กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 4) วิเคราะห์ข้อมูลสถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติเพื่อการจำแนกกลุ่มตัวแปร โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) สกัดปัจจัยด้วยวิธีองค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis: PCA) เพื่อให้ได้ตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อย และ5) สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 51.90 มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน 223 คน คิดเป็นร้อยละ 60.30 อยู่ในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลมากที่สุด จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 53.76 มีตำแหน่งหน้าที่เป็นข้าราชการประจำ/พนักงานราชการ จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 49.19

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า 1. บทบาทด้านแผนงานในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น ผลจากการวิเคราะห์พบว่า ระดับปฏิบัติการด้านแผนงานในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่นขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 4.0 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ($\bar{X}$=, 2.93 S.D = 0.86) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ทุกข้อมีระดับปฏิบัติการอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด 2. บทบาทด้านการสนับสนุนส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น ผลจากการวิเคราะห์พบว่า การสนับสนุนส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่นขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 4.0 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ($\bar{X}$ = 2.92 S.D = 0.83) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ทุกข้อมีระดับปฏิบัติการอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ระดับความสำคัญของปัจจัยในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น 4.0 ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$= 3.50 S.D = 0.67)

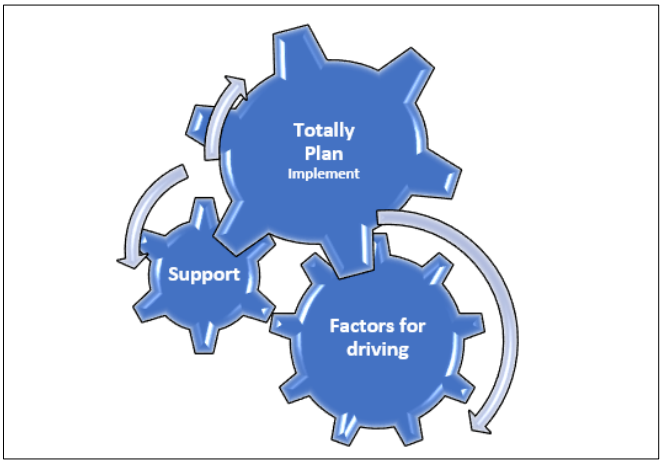
วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล ซึ่งหน่วยงานของภาครัฐควรดำเนินให้ความรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในชุมชนและท้องถิ่น และข้อเสนอแนะต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลในชุมชนท้องถิ่นผลการศึกษา พบว่าต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาเกี่ยวกับเศรษฐกิจดิจิทัลให้ทั่วถึง และมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถลงพื้นที่ เพื่อให้ความรู้และวิธีการในการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในชุมชน จัดอบรมสร้างกิจกรรม ให้ความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนในชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจที่แท้จริง ควรจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้น ในส่วนของภาคชุมชนทุกภาคส่วนต้องให้ความร่วมมือกันในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่มย่อยจากผู้เข้าร่วมสนทนา พบว่า กลุ่มสนทนามีความคิดเห็นว่าแนวทางและปัจจัยหลักที่จะทำให้ท้องถิ่นขับเคลื่อนและพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ได้แก่ การพัฒนาบุคลากร และการจัดสรรงบประมาณ และการกระจายข้อมูลอย่างทั่วถึงแก่ในพื้นที่ท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยงบประมาณ ปัจจัยด้านคุณธรรมศีลธรรม และการกระจายข้อมูลนั้นต้องการการนำข้อมูลที่แท้จริงเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้อย่างทั่วถึง เป็นต้น

ปัญหาที่พบในการปฏิบัติซึ่งพบว่ามีงบประมาณไม่เพียงพอในบางพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและบุคลากรยังขาดความรู้ในด้านเทคโนโลยีที่จะสามารถพัฒนาองค์กรปกครองท้องถิ่นไปสู่ยุค 4.0 ที่ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานต่างๆ และพบว่าบางพื้นที่มีพื้นที่แคบไม่ครอบคลุมและไม่คุ้มค่าในการทำเพราะการพัฒนาเศรษฐกิจในเชิงสร้างสรรค์นั้นจะต้องใช้เทคโนโลยีมาประกอบและใช้งบประมาณที่สูง ซึ่งในบางองค์กรนั้นงบประมาณไม่เพียงพอแก่การพัฒนา ซึ่งเป็นปัญหาด้านการจัดสรรงบประมาณ

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาแนวทางปฏิบัติเศรษฐกิจในเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งควรพัฒนาเรื่องบุคลากรให้มีความรู้และเทคโนโลยี ควรมีการฝึกอบรมเพื่อยกระดับมาตรฐาน มองเป้าหมายของส่วนรวมเป็นหลักเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขับเคลื่อนไปได้ ยังต้องคำนึงถึงงบประมาณในการจัดสรรบริหารจัดการในการดำเนินโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

ผลจากการผสานการวิจัยจากการวิจัยเชิงปริมาณผสมด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์เนื้อหาและได้ตัวแบบ (Model) ในการพัฒนาการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัล คือ “FAST MODEL” ซึ่งประกอบด้วยกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลในประเทศไทย 4.0 “FAST MODEL” มี 3 องค์ประกอบได้แก่1) ปัจจัยในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัล (FA=Factors for driving) 2) สนับสนุนการส่งเสริมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัล (S=Support) และ 3) การวางแผนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลอย่างสมบูรณ์ (T=Totally Plan Implement) และองค์ประกอบทั้ง 3 ต้องทำงานร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลในประเทศไทย 4.0 ดังรูปภาพที่ 1

รูปภาพที่ 1 FAST MODEL ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในยุคประเทศไทย 4.0

จาก “FAST MODEL”การขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในยุคประเทศไทย 4.0 แนวใหม่ สามารถอธิบายได้ดังนี้

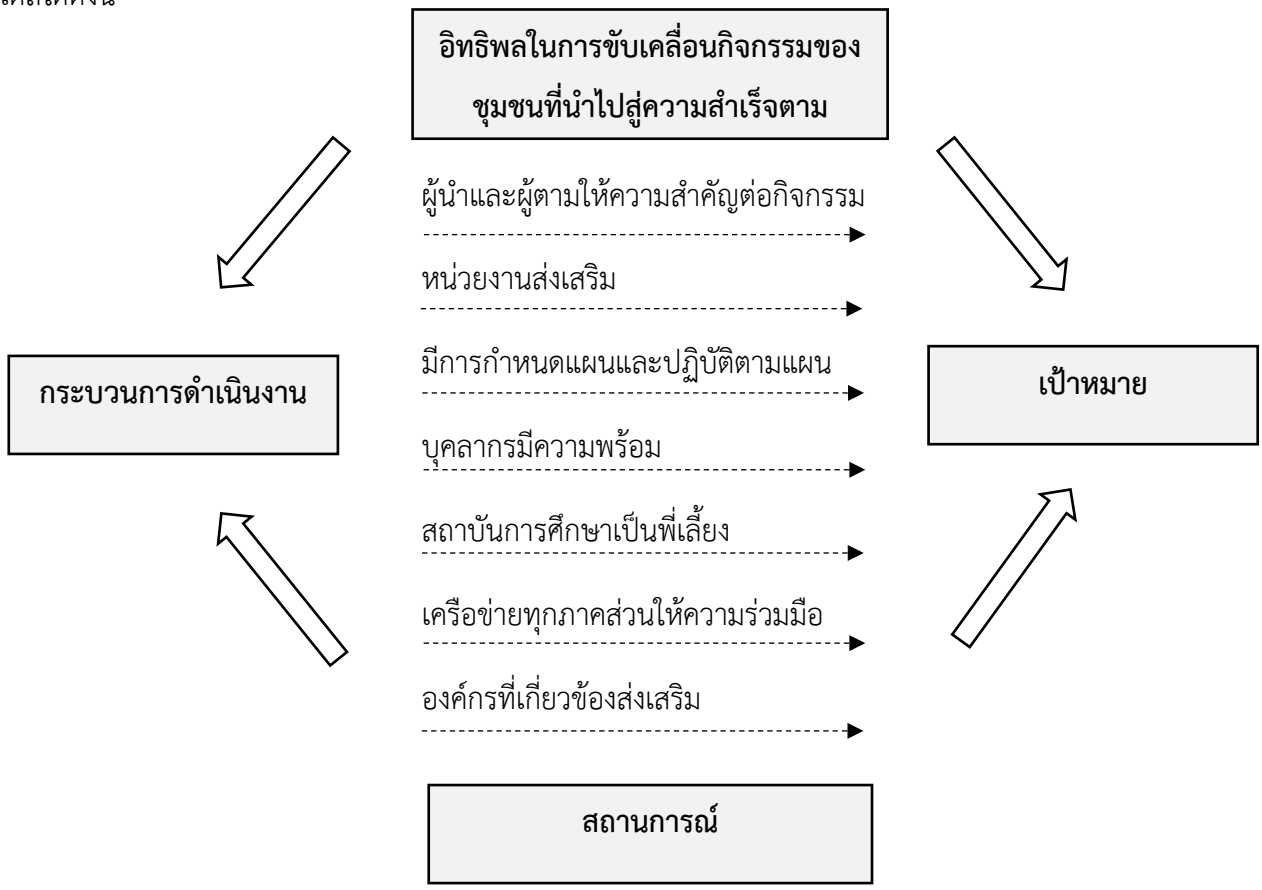
1. ปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัล (Factors for driving) พบว่า มีด้านการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน (Establish a clear policy) ด้านผู้นำขององค์กร (Organization leaders) ด้านผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง (leaders of change) ด้านกำหนดแผนที่ชัดเจน (Define a clear plan) ด้านองค์การแห่งการนำร่อง (pilot organization) ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (creative thinking) ด้านการปฏิบัติตามแผนงาน (implementation of the plan) ด้านการจัดสรรงบประมาณ (Budget allocation) ด้านความรู้ของบุคลากร (knowledge of personnel) ด้านความพร้อมของบุคลากร (readiness of personae) ด้านความต่อเนื่องของการส่งเสริมและสนับสนุนในการพัฒนา (continuation of promotion and development support) ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี/นวัตกรรม (innovative technology application) ด้านความร่วมมือทุกภาคส่วน (cooperation in all sectors) และด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างจริงจัง (Serious economic development)

2. การสนับสนุนส่งเสริมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัล (Support) พบว่า มีด้านหน่วยงานกำหนดบัญญัติระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวกับการขับเคลื่อน (the agency establish various regulations regarding driving) ด้านหน่วยงานท้องถิ่นสนับสนุนส่งเสริมข้อมูล (Local agency support information promotion) ด้านแหล่งทุนในการขับเคลื่อน (funding source for driving) ด้านการผลักดันนโยบาย (policy advocacy) ด้านบุคลากรเพื่อเป็นพี่เลี้ยงในการขับเคลื่อน (personnel are mentor for driving) ด้านการประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มธุรกิจชุมชน (public relations for business groups) ด้านผลักดันสินค้าชุมชนเข้าสู่ตลาดออนไลน์ (Push community products into the online market) ด้านสนับสนุนธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก (SME) (Supporting small and medium enterprise business)

3. แผนงานในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัล (Totally Plan Implement) พบว่า มีด้านหน่วยงาน (ชุมชน ท้องถิ่น ร่วมกันกับหน่วยงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ) ด้านการวางแผนงานในการขับเคลื่อน (Plan) ด้านการดำเนินงานตามแผนงาน (Plan Implementation) ด้านการตรวจสอบแผนปฏิบัติงาน (Check) ด้านประเมินและปรับปรุงแผน (assessment and improvement of plan)

องค์ความรู้ใหม่

อิทธิพลในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนที่นำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายสามารถอธิบายตามโมเดลได้ดังนี้

รูปภาพที่ 2 การขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนที่นำไปสู่ความสำเร็จตามเป้ามาย

จากแผนภาพดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าอิทธิพลของการขับเคลื่อนกิจกรรมในชุมชนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1. ผู้นำและผู้ตามให้ความสำคัญต่อกิจกรรม โดยการนำร่องและผลักดันโครงการที่เอื้อต่อการคิดแบบสร้างสรรค์ของคนในชุมชน

2. หน่วยงานคอยให้ความส่งเสริมในด้านข้อมูลและความรู้ต่างๆ พร้อมทั้งกำหนดข้อระเบียบและข้อบัญญัติต่างๆ สนับสนุนแหล่งทุนและบุคลากรเพื่อให้การทำงานสะดวกยิ่งขึ้น

3. มีการกำหนดแผนและการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม ตลอดถึงติดตามการทำงานอย่างต่อเนื่อง ประเมินผลงานและปรับปรุงเป็นระยะ

4. บุคลาการต้องมีความพร้อมและเน้นความสำคัญของกิจกรรม ตลอดถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ของตนเอง

5. สถาบันการศึกษาคอยเป็นพี่เลี้ยงในการขับเคลื่อนกิจกรรม โดยให้ความรู้ ความเข้าใจ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม ตลอดถึงเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง

6. เครือข่ายทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือในการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง โดยส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนา จากหน่วยงานภาครัฐ

7. องค์กรที่เกี่ยวข้องส่งเสริมความรู้ที่เกี่ยวกับกิจกรรมให้กับชุมชน เพื่อให้เกิดขับเคลื่อนและพัฒนา

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในยุคประเทศไทย 4.0 มีผลการวิจัยที่เป็นประเด็นน่าสนใจนำมาอภิปราย ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระดับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งในส่วนของ บทบาทด้านแผนงานในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น บทบาทของหน่วยงานต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัล (ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม) ในชุมชน ท้องถิ่น ร่วมกับหน่วยงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร บทบาทในการดำเนินการตามแผนการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น รวมถึงบทบาทในการวางแผนงานในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น มีการประเมินและปรับปรุงแผนการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น มีการตรวจสอบแผนปฏิบัติงานในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น ตามลำดับระดับบทบาทด้านการสนับสนุนส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น หน่วยงานท้องถิ่นมีบทบาทต่อการผลักดันนโยบายประชารัฐที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา หน่วยงานท้องถิ่นได้ส่งเสริมข้อมูลความรู้ด้านเศรษฐกิจดิจิทัลแก่ชุมชน สนับสนุนธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก (SME) ในท้องถิ่นให้การขับเคลื่อนธุรกิจด้วยนวัตกรรม หน่วยงานท้องถิ่นให้การสนับสนุนบุคลากรเพื่อช่วยเป็นพี่เลี้ยงให้ธุรกิจในชุมชนขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี หน่วยงานท้องถิ่นให้การสนับสนุนแหล่งทุนในการประกอบธุรกิจชุมชนด้วยนวัตกรรม หน่วยงานท้องถิ่นมีการกำหนด บัญญัติ ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น หน่วยงาน

ท้องถิ่นช่วยในการประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มธุรกิจในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนวัตกรรม หน่วยงานท้องถิ่นช่วยผลักดันให้สินค้าชุมชนเข้าสู่ตลาดออนไลน์ หรือ พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ตามลำดับ มีความสอดคล้องกับผลการศึกษา Chutiwong (2010) ได้ทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิผลต่อการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาถึงปัจจัยสำคัญต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์กรในประเทศไทยไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์กรไปสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ได้แก่ 1) การสื่อสารภายในองค์กรที่เปิดกว้าง 2) การให้ความสำคัญกับบุคลากรในองค์กร 3) การสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร และ 4) การค้นหาและเปิดรับข้อมูลเพื่อรองรับกระบวนการพัฒนานวัตกรรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการศึกษาระดับปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายหัวข้อคำถามเรียงลำดับจากมากไปน้อยพบว่าการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนจากรัฐบาล อยู่ในระดับมาก รองลงมา ความต่อเนื่องของการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนา จากหน่วยงานภาครัฐ คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจท้องถิ่นตามแนวทางประชารัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และประชารัฐ อย่างจริงจัง ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเทคโนโลยีเพื่อสร้างการเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงระดับท้องถิ่น ผู้ประกอบการในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการขับเคลื่อนธุรกิจของตนเองด้วยนวัตกรรม ความร่วมมือของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น ความรู้ ความเข้าใจของบุคลากรขององค์กรส่วนท้องถิ่นต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น องค์การส่วนท้องถิ่นมีการนำร่องโครงการที่เอื้อต่อการคิดแบบสร้างสรรค์ของคนในชุมชน การสนับสนุนด้านความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมให้กับชุมชนท้องถิ่น องค์การส่วนท้องถิ่นควรริเริ่มสร้างสรรค์ให้ชุมชนสร้างนวัตกรรมด้วยตนเอง หน่วยงานการศึกษาร่วมเป็นพี่เลี้ยงเพื่อให้เกิดขับเคลื่อนธุรกิจชุมชนด้วยเศรษฐกิจดิจิทัล ความรู้ ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมของผู้ประกอบการท้องถิ่น รายได้ที่เพิ่มขึ้นของผู้ประกอบการในชุมชนที่ขับเคลื่อนธุรกิจชุมชนด้วยเศรษฐกิจดิจิทัล การช่วยเหลือ ส่งเสริม ของกลุ่มในชุมชนท้องถิ่น ต่อการผลักดันเศรษฐกิจดิจิทัล ตัวอย่างความสำเร็จของผู้ประกอบการในท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนกิจการ/ธุรกิจ ด้วยนวัตกรรม ความพร้อมของบุคลากรในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น ผู้นำขององค์การส่วนท้องถิ่นเห็นถึงความสำคัญของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น การกำหนดแผนงานที่ชัดเจนขององค์การส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น การปฏิบัติตามแผนงานในการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลที่ชัดเจน และเป็นรูปธรรม การจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น ตามลำดับ มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Bailoa (2016) ได้ศึกษาการผสานทุนดิจิทัลและการกำกับดูแลดิจิทัล: กรอบการทำงานสำหรับเว็บไซต์รัฐบาลท้องถิ่น การปกครองท้องถิ่นที่เป็นการปกครองอิเล็กทรอนิกส์ที่เน้นในทฤษฎีของทุนทางปัญญา ในพื้นที่เว็บไซต์นี้ถือเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ของการจัดการความรู้ยังมีโมเดลที่ยังน้อยอยู่ และสำหรับการจัดการและประเมินผลเว็บไซต์ตามทฤษฎีการจัดการความรู้และทุนทางปัญญาและที่มีอยู่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ธุรกิจ รูปแบบทุนทางปัญญาสำหรับการจัดการเนื้อหาของเว็บไซต์รัฐบาลท้องถิ่น มิติของดิจิทัลที่พิจารณาว่าเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเว็บไซต์ท้องถิ่นของรัฐบาลคือความสัมพันธ์ในแง่ของการบริการจากรัฐสู่ประชาชน และทุนทางอิเล็กทรอนิกส์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบในภาพรวมเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่าการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนจากรัฐบาล เช่น ประชารัฐ มากที่สุด รองลงมาความต่อเนื่องของการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนา จากหน่วยงานภาครัฐ คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจท้องถิ่นตามแนวทางประชารัฐ องค์กรส่วนท้องถิ่นทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และประชารัฐ อย่างจริงจัง ผู้ประกอบการในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการขับเคลื่อนธุรกิจของตนเองด้วยนวัตกรรม ความร่วมมือของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเทคโนโลยีเพื่อสร้างการเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงระดับท้องถิ่น ความรู้ ความเข้าใจของบุคลากรขององค์กรส่วนท้องถิ่นต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น องค์กรส่วนท้องถิ่นมีการนำร่องโครงการที่เอื้อต่อการคิดแบบสร้างสรรค์ของคนในชุมชน การสนับสนุนด้านความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมให้กับชุมชนท้องถิ่น องค์กรส่วนท้องถิ่นควรริเริ่มสร้างสรรค์ให้ชุมชนสร้างนวัตกรรมด้วยตนเอง หน่วยงานการศึกษาร่วมเป็นพี่เลี้ยงเพื่อให้เกิดขับเคลื่อนธุรกิจชุมชนด้วยเศรษฐกิจดิจิทัล ความรู้ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมของผู้ประกอบการท้องถิ่น รายได้ที่เพิ่มขึ้นของผู้ประกอบการในชุมชนที่ขับเคลื่อนธุรกิจชุมชนด้วยเศรษฐกิจดิจิทัล การช่วยเหลือ ส่งเสริม ของกลุ่มในชุมชนท้องถิ่น ต่อการผลักดันเศรษฐกิจดิจิทัล ตัวอย่างความสำเร็จของผู้ประกอบการในท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนกิจการ/ธุรกิจ ด้วยนวัตกรรม ความพร้อมของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น ผู้นำขององค์กรส่วนท้องถิ่นเห็นถึงความสำคัญของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น การกำหนดแผนงานที่ชัดเจนขององค์กรส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น หน่วยงานท้องถิ่นมีบทบาทต่อการผลักดันนโยบายประชารัฐที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม หน่วยงานท้องถิ่นได้ส่งเสริมข้อมูล ความรู้ด้านเศรษฐกิจดิจิทัลแก่ชุมชน สนับสนุนธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก (SME) ในท้องถิ่นให้การขับเคลื่อนธุรกิจด้วยนวัตกรรม หน่วยงานท้องถิ่นให้การสนับสนุนบุคลากรเพื่อช่วยเป็นพี่เลี้ยงให้ธุรกิจในชุมชนขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี หน่วยงานท้องถิ่นมีการกำหนด บัญญัติ ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น หน่วยงานท้องถิ่นให้การสนับสนุนแหล่งทุนในการประกอบธุรกิจชุมชนด้วยนวัตกรรม มีการประเมินและปรับปรุงแผนการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น มีการตรวจสอบแผนปฏิบัติงานในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 การจัดสนทนากลุ่มย่อย เพื่อร่วมหาแนวทางปฏิบัติในองค์ประกอบหลักที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัด สุราษฎร์ธานีในยุคประเทศไทย 4.0 นั้น พิจารณาเป็นปัจจัยซึ่งได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากร บุคลากรในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นต้องมีการพัฒนาให้ทันเทคโนโลยีเพื่อยกระดับมาตรฐานให้เข้ากับยุคไทยแลนด์ 4.0 ปัจจัยด้านงบประมาณ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีการจัดงบประมาณบริหารทางการเงินให้สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจในเชิงสร้างสรรค์ได้ ปัจจัยด้านการเข้าถึงข้อมูล ข้อมูลของทางหน่วยงานจะต้องมีความโปร่งใส ชัดเจน ให้ประชาชนเข้าถึงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์หรือการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลให้เท่าทันเทคโนโลยีในปัจจุบันนั่นเอง ซึ่งในการสนทนากลุ่มครั้งนี้ทำให้ได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างมากซึ่งสามารถรับรู้ถึง

แนวทางในการที่จะขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจในองค์การปกครองท้องถิ่นนั้นต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆไม่ว่าจะเป็นด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ด้านพื้นที่ในการจัดการบริหาร ซึ่งต้องคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้เป็นสำคัญ ผู้วิจัยเสนอแนวทางปฏิบัติในองค์ประกอบหลักที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัด สุราษฎร์ธานีในยุคประเทศไทย 4.0

สรุป

สรุปโดยรวมครอบคลุมผลการวิจัย การขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในยุคประเทศไทย 4.0 ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการสนับสนุนให้ความรู้แก่บุคลากรในหน่วยงานเพื่อพัฒนาในด้านเศรษฐกิจดิจิทัลอย่างเพียงพอ ควรมีการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอแก่การขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับอย่างทั่วถึงควรมีการเปิดเผยข้อมูลและมีการเผยแพร่ข้อมูลอย่างทั่วถึงเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ทั้งนี้องค์กรส่วนท้องถิ่นควรมีการนำร่องโครงการที่เอื้อต่อการคิดแบบสร้างสรรค์ของคนในชุมชน การสนับสนุนด้านความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมให้กับชุมชนท้องถิ่น องค์กรส่วนท้องถิ่นควรริเริ่มสร้างสรรค์ให้ชุมชนสร้างนวัตกรรมด้วยตนเอง หน่วยงานการศึกษาร่วมเป็นพี่เลี้ยงเพื่อให้เกิดขับเคลื่อนธุรกิจชุมชนด้วยเศรษฐกิจดิจิทัล ความรู้ ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมของผู้ประกอบการท้องถิ่น รายได้ที่เพิ่มขึ้นของผู้ประกอบการในชุมชนที่ขับเคลื่อนธุรกิจชุมชนด้วยเศรษฐกิจดิจิทัล การช่วยเหลือ ส่งเสริมของกลุ่มในชุมชนท้องถิ่นต่อการผลักดันเศรษฐกิจดิจิทัลให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.ข้อแสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า บทบาทด้านแผนงานในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น ผลจากการวิเคราะห์พบว่า ระดับปฏิบัติการด้านแผนงานในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่นขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 4.0 อยู่ในระดับปานกลาง และบทบาทด้านการสนับสนุนส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น ผลจากการวิเคราะห์พบว่า การสนับสนุนส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่นขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 4.0 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ เพื่อให้เป็นการผลักดันในด้านบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่นนั้น ทั้งนี้หน่วยงานทางภาครัฐ นโยบายภาครัฐรวมทั้งนวัตกรรมในการขับเคลื่อนควรได้รับการส่งเสริมผ่านกระบวนการเรียนรู้เพื่อเป็นทุนในการขับเคลื่อนให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ปัญหาของการวิเคราะห์การขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น ได้แก่ ความต่อเนื่องของการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนา จากหน่วยงานภาครัฐ คนใน

ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจท้องถิ่นตามแนวทางประชารัฐและหน่วยงานท้องถิ่นขาดการมีบทบาทต่อการผลักดันนโยบายประชารัฐที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม

ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ พบว่า ทุก ๆ ภาคส่วนควรมีการบูรณการและการส่งเสริมการ่ายทอดองค์ความเกี่ยวกับ กรอบนโยบาย การนำเทคโนโลยีมาใช้ และการพัฒนาศักยภาพในการขับเคลื่อยกระบวนการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น มีระดับความสำคัญของปัจจัยในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลในท้องถิ่น 4.0 ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ได้แก่ ภาครัฐ ประชารัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนควรมีการสนับสนุนส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาคนในท้องถิ่นไปพร้อมกับการพัฒนาฐานรากเพื่อสร้างเทคโนโลยีและสร้างนวัตกรรมในการเรียนรู้เพื่อเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงให้ไปในทศทางที่ดีขึ้น รวมทั้งการขับเคลื่อนและประยุกต์ใช้รนวัตกรรมที่ทันสมัยภายใต้แผนการดำเนินงานที่เหมาะสม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า แนวทางการปัจจัยด้านบุคลากร บุคลากรในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นต้องมีการพัฒนาให้ทันเทคโนโลยีเพื่อยกระดับมาตรฐานให้เข้ากับยุคไทยแลนด์ 4.0 ปัจจัยด้านงบประมาณ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีการจัดงบประมาณบริหารทางการเงินให้สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจในเชิงสร้างสรรค์ได้ ปัจจัยด้านการเข้าถึงข้อมูล ข้อมูลของทางหน่วยงานจะต้องมีความโปร่งใส การขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจในองค์การปกครองท้องถิ่นนั้นต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆไม่ว่าจะเป็นด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ด้านพื้นที่ในการจัดการบริหาร และเพิ่มประสิทธิภาพในดำเนินงานของทุกๆภาคส่วนมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องประสิทธิภาพการดำเนินงานของบุคลากรในการใช้เศรษฐกิจดิจิทัล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการขับเคลื่อนและพัฒนานวัตกรรม ไทยแลนด์ 4.0 ระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน

References

Bailoa, S. (2016). *Merging digital capital and digital governance: A framework for local government websites.* (Research Report). Poland: The Małopolska School of Economics in Tarnów.

Chaiwat, P. (2018). *Factors driving the digital economy of the local government organization In Surat Thani province.* (Research report). Suratthani: Suratthani Rajabhat University.

Electronic Transactions Development Agency. (2012). *Plan for driving business development Electronics (2018 – 2022).* Retrieved january 1, 2019, from https://www.etda.or.th/etda-strategic-plan.html. 20/01/2019

Institute for Knowledge Management for Society. (2017). *Thailand 4.0 Model for driving Thailand towards prosperity Stable and sustainable.* Retrieved Jan 20, 2019. From http://www.libarts.up.ac.th/v2/img/Thailand-4.0.pdf 20/01/2019

Kawn, P. (2016). Feasibility study of the project in accordance with the promotion strategy Create digital service Under the digital policy for economy and society of Thailand. *Journal of Economics, Ramkhamhaeng*, 2(2), 18-43.

Ministry of Information and Communication Technology. (2016). *Digital development plan for economy and society.* Retrieved June 20, 2019, From http://www.mdes.go.th/assets/portals/1/files/590613_4Digital_Economy_Plan-Book.pdf. 20/01/2019

Nakarin, M. (2016). *Local Administrative Organization*. Retrieved Jan 20, 2016. http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title20/01/2016.

Narawat, C. (2010). Technology and Innovation Capabilities Assessment Tool Application case examples for manufacturing companies Automotive parts. *Academic journal Suvarnabhumi Institute of Technology.* Suvarnabhumi Institute of Technology, 2(2), 480-493.

Secretariat of the House of Representatives (2015). *Digital Economy (Digital Economy): the policy to drive the new economy.* Office of the Secretariat of the House of Representatives

Surat Thani Provincial Strategy Development Committee. (2017). *Surat Thani Province 20-Year Development Plan.* Retrieved August 15, 2018. From http://123.242.172.6/yuttasat/document/plan20y.pdf. 15/08/2018.

Suvit, M. (2018). *Thailand 4.0.* Retrieved January 20, 2019, From http://planning2.mju.ac.th/government/20111119104835_planning/Doc_25590823143652_358135.pdf2 0 /01/2019.

Tong, A. (2016). *Directions of Thai education.* Retrieved January 1, 2019. From https://www.google.com/vQViiNJZOO20/01/2019.

รูปแบบเศรษฐกิจชุมชนในเขตชุมชนเมือง: กรณีศึกษา ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่*

Community Economy Model in Urban Community: Case Study of Donkaew Subdistrict, Maerim District, Chiangmai Province

[1]อิทธิพล มาชื่น, [2]อุบล ยะไวทย์ณะวิชัย, [3]ธรรมพร ตันตรา และ [4]พจนา พิชิตปัจจา

[1]Ittipol Machuen, [2]Ubon Yawainawichai, [3]Thammaporn Tantar and [4]Pojjana Pichitpatja

[1,2,3]วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

[4]คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

[1,2,3]School of Administrative Studies, Maejo University, Thailand.

[4]Faculty of Political Science and Public Administration, Chiangmai University, Thailand.

[3]Corresponding Author's Email: ittipol280523@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาสถานการณ์ และรูปแบบเศรษฐกิจชุมชนในเขตชุมชนเมืองของตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 30 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ใช้เทคนิคสามเส้าในการตรวจสอบ และนำเสนอแบบพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า 1) ชุมชนตำบลดอนแก้วมีลักษณะค่อนข้างเป็นชุมชนเมืองอย่างสมบูรณ์ ทั้งในทางประชากร กายภาพ และสังคม ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนมีความเป็นปัจเจก ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และมีความแตกต่างทางด้านความคิดเห็น รวมถึงเวลาและพื้นที่ในการรวมกิจกรรมของชุมชน แต่มีพลังใหม่ในพื้นที่ทั้งพลังความรู้ความเชี่ยวชาญ พลังบริโภค ที่มาจากลักษณะชุมชนเมือง และมีพลังจิตอาสาช่วยเหลือดูแลกันของชุมชน ที่ได้มีการขับเคลื่อนในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม 2) รูปแบบเศรษฐกิจชุมชนในเขตเมืองของตำบลดอนแก้ว เป็นการขับเคลื่อนบนฐานของจิตอาสาและความเกื้อกูล ที่เน้นการอุดหนุนกัน ร่วมมือกัน และแบ่งปันกันของคนในชุมชน ซึ่งมี 3 องค์ประกอบหลัก คือ 1) คนในชุมชน, 2) งาน-กิจกรรม และ 3) ผู้ดำเนินการ โดยในการขับเคลื่อนต้องมีหน่วยจัดการกลางที่ทำหน้าที่ในการประสานความร่วมมือให้มีการทำงานเชิงบูรณการ และมีการสร้างกระแสความต้องการทั้งการกระทำโดยตรง และการสร้างความต่อการแบบต่อเนื่อง โดยต้องอยู่บนฐานคิดของการพัฒนาแบบองค์รวม

คำสำคัญ: เศรษฐกิจชุมชน; ชุมชนเมือง; รูปแบบเศรษฐกิจชุมชน; ตำบลดอนแก้ว

*Received January 19, 2021; Revised February 23, 2021; Accepted June 6, 2021

Abstract

The research article aimed at exploring the situations and community economy model in urban communities of Donkaew Subdistrict, Maerim District, Chiangmai Province. The study used a qualitative research method, with data collected through in-depth interviews with 30 persons. The acquired data were analyzed by content analysis and triangulation method. The descriptive technique was used to present the data.

From the study, the following results are found: 1) Donkaew Subdistrict has an urban component in terms of population as well as physical and social elements, which results in people's individualism, cultural variety, and differences in opinions. This includes the time and space required to carry out community activities. However, there are new powers in the area, both the power of knowledge and competence, the power of consumption that comes from the urban communities, including the power of volunteering to aid and care for the communities that has been consistently and concretely driven in the area. 2) The community economy in urban communities of Donkaew Subdistrict is a drive centered on volunteering, assisting one another, collaborating, and sharing among community members, comprising 3 main components: (1) community members; (2) work and activities; and (3) operators. This drive requires the establishment of a central management unit to coordinate and cooperate on integration and the creation of demand flows in terms of both direct action and continuous demand, both of which are based on the holistic development concept.

Keywords: Community Economy; Urban Community; Community Economy Model; Donkaew Subdistrict

บทนำ

เศรษฐกิจโลกในปัจจุบันมี 2 รูปแบบหลัก คือ 1) เศรษฐกิจกระแสหลัก หรือเศรษฐกิจทุนนิยม และ 2) เศรษฐกิจกระแสรอง หรือเศรษฐกิจชุมชน โดยเศรษฐกิจทุนนิยมจะเป็นรูปแบบที่ครอบงำคนบนโลกใบนี้มาเป็นร้อยกว่าปี แต่ทั้งนี้เมื่อคราวที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจโลกที่ผ่านมาหลายครั้ง อาทิ วิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง พ.ศ. 2540, วิกฤติเศรษฐกิจแฮมเบอร์เกอร์ พ.ศ. 2551 เป็นต้น ซึ่งได้สร้างความเสียหายและผลกระทบอย่างกว้างขวางและหนักหน่วงทั้งในระดับประเทศ, ห้างร้าน-บริษัท, กลุ่ม-องค์กร และระดับบุคคล-ครอบครัว เช่น ความผันผวนของราคาน้ำมัน หรือการส่งออกลดลง เป็นต้น ทำให้ผู้คนหันมาสนใจและเห็นความสำคัญของเศรษฐกิจกระแสรองหรือเศรษฐกิจชุมชนมากยิ่งขึ้น โดยมีตัวอย่างของประเทศพัฒนาแล้วที่ขับเคลื่อนด้วยระบบเศรษฐกิจชุมชน อาทิ ประเทศอิตาลีที่แสดงให้เห็นว่าเศรษฐกิจครอบครัว หรือเศรษฐกิจชุมชน โดยการประกอบการด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมในครัวเรือน สามารถส่งเสริมให้ระบบเศรษฐกิจเจริญเติบโตได้

จากการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชนได้ขยายตัวมาเป็นวิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลางในที่สุด ทั้งนี้ประเทศไต้หวันก็เป็นอีกตัวอย่างที่ใช้เศรษฐกิจชุมชนในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยให้ความสำคัญด้านส่งเสริมการศึกษา การเรียนรู้ของชุมชน ตลอดจนส่งเสริมการประกอบการขนาดกลาง-ขนาดย่อม (SMEs) และส่งเสริมระบบสหกรณ์ จนทำให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนของประเทศไต้หวันเกิดความมั่นคง จึงเห็นได้ว่าเศรษฐกิจชุมชนเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญมากสำหรับประเทศกำลังพัฒนา เพราะถ้าหากเศรษฐกิจชุมชนมีความมั่นคงแข็งแรง ก็ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจในภาพรวมของทั้งประเทศมีความมั่นคงแข็งแรงตามไปด้วย (Sriwichailampan, 2014)

สำหรับประเทศไทยได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่ได้กำหนดประเด็นการพัฒนา พร้อมทั้งแผนงาน/โครงการสำคัญที่ต้องดำเนินการให้เห็นผลเป็นรูปธรรมในช่วง 5 ปีแรกของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศ ให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ซึ่งแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ไว้ 10 ยุทธศาสตร์ เช่น ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ได้เน้นที่การเพิ่มศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองและได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากขึ้น (Office of the National Economic and Social Development Council, 2017) การขับเคลื่อนเรื่องเศรษฐกิจฐานรากที่เป็นประเด็นที่สอดคล้องกับเรื่องเศรษฐกิจชุมชน จึงเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในระดับชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ

ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนเมืองโดยคนในชุมชนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับจ้าง และค้าขาย, พนักงานบริษัท, รับราชการ, เกษตรกรรม ตามลำดับ (Donkaew Subdistrict Administrative Organization, 2018) ซึ่งคนในชุมชนตำบลดอนแก้วนั้นมีการย้ายเข้ามาอยู่ของคนนอกพื้นที่ตลอดเวลา ทำให้เป็นชุมชนที่มีความหลากหลาย (สังคมพหุ) ทั้งวัฒนธรรม วิถีการดำเนินชีวิต (เวลา-พื้นที่) และทัศนคติ-ความคิด คนในชุมชนมีแนวโน้มที่จะเป็นคนว่างงาน ตกงาน หรือไม่มีผู้ว่าจ้าง เนื่องด้วยผลกระทบที่มาจากความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีและความฝืดเคืองทางเศรษฐกิจ ในส่วนของที่ดินทำกินของครัวเรือนก็มีน้อยและไม่เพียงพอต่อการผลิต ประกอบกับมีการเปลี่ยนการใช้ประโยชน์จากการทำเกษตรไปเป็นที่อยู่อาศัยมากยิ่งขึ้น รวมถึงสิ่งแวดล้อมภายในของชุมชน โดยเฉพาะประเด็นความสัมพันธ์ของคนในชุมชนจะมีแนวโน้มความสัมพันธ์ที่น้อยลง เนื่องจากการต้องแยกตัวหรือออกไปประกอบอาชีพ-ศึกษาในต่างพื้นที่เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งกับคนที่ย้ายมาอยู่ในชุมชน (บ้านจัดสรร หอพัก ฯลฯ) ก็ได้มีความพยายามสร้างความสัมพันธ์แต่ก็ยังคงมีความสัมพันธ์ที่เบาบาง โดยส่วนใหญ่คนกลุ่มนี้จะมีวิถีของความเป็นปัจเจกค่อนข้างสูง ถือได้ว่าตำบลดอนแก้วกำลังก้าวเข้าสู่ความเป็นชุมชนเมืองอย่างสมบูรณ์

จากประเด็นเศรษฐกิจชุมชนทั้งในเรื่องของความหมาย แนวคิด และแนวทางในการพัฒนา-ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ ถือได้ว่าเป็นทางเลือกและทางรอดหนึ่งที่สำคัญของการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของชุมชน ผู้วิจัยจึงสนใจถึงความเป็นอยู่และความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาแบบเศรษฐกิจชุมชน (เศรษฐกิจทางเลือก) ในเขตชุมชนเมืองของตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ผลที่ได้

จากการศึกษาครั้งนี้เป็นองค์ความรู้สำหรับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนในเขตชุมชนเมืองของตำบลดอนแก้ว รวมถึงเป็นองค์ความรู้ให้กับพื้นที่อื่นในการประยุกต์ใช้ หรือเป็นข้อมูลตั้งต้นเพื่อนำสู่การพัฒนาในคราวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์เศรษฐกิจชุมชนในเขตชุมชนเมืองของตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อศึกษารูปแบบเศรษฐกิจชุมชนในเขตชุมชนเมืองของตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการได้มาของข้อมูลในการศึกษาครั้ง ผู้วิจัยใช้แหล่งข้อมูลจาก 2 แหล่งหลัก ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร โดยเฉพาะเอกสารที่เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจชุมชนของพื้นที่ตำบลดอนแก้ว ได้แก่ รายงานการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงาน-องค์กรในพื้นที่, แผนพัฒนา-แผนปฏิบัติการ, เอกสารทางวิชาการ และข่าวสารจากสื่อ/สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interviews) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structure Interviews) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-Informants) จำนวน 30 คน โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 การสนทนากลุ่ม (Focus group) ซึ่งเป็นการสอบทานความถูกต้องของข้อมูลในกรณีที่มีความต่างหรือความไม่สอดคล้องกันของชุดข้อมูล โดยผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนั้น ๆ โดยตรง จำนวน 8 คน เพื่อหาข้อสรุปในประเด็นดังกล่าว

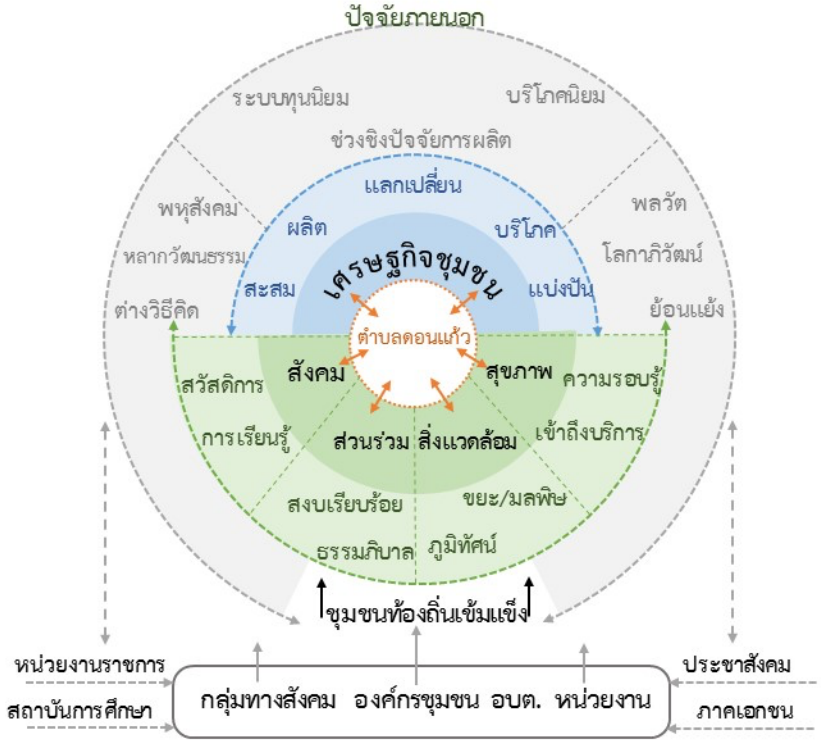
ข้อมูลที่ได้ดังข้างต้น จะทำการตรวจสอบความตรงและน่าเชื่อถือ โดยใช้หลักการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) จากการสอบสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) และการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี (Methodological Triangulation) ก่อนที่จะนำวิเคราะห์และสรุปผลจากข้อมูล

โดยกรอบแนวคิดการวิจัยในครั้งนี้ ได้นิยามความหมายของเศรษฐกิจชุมชน คือ “งาน-กิจกรรมหรือการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การแลกเปลี่ยน การสะสม การแบ่งปัน และการบริโภค เพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยที่จำเป็นต้องการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ที่เป็นการดำเนินการร่วมกันหรือหนุนเสริมกันของกลุ่มทางสังคม องค์กรชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยมีการขับเคลื่อนที่เกี่ยวพันกับด้านสังคม สุขภาพ สิ่งแวดล้อม และการเมืองการปกครองอย่างสมดุล” ทำให้การศึกษาไม่มุ่งเน้นเพียงมิติทางด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่จะทำการศึกษาในมิติอื่น ๆ ที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับเรื่องเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ มิติด้านสังคม ในประเด็นการเรียนรู้ของชุมชน และการจัดสวัสดิการในรูปแบบต่าง ๆ ของชุมชน, มิติด้านสุขภาพ ในประเด็นการเข้าถึงบริการทางสุขภาพที่มีการใช้จ่ายต่ำ และการมีความรอบรู้และเท่าทันทางสุขภาพ, มิติด้านสิ่งแวดล้อม ในประเด็นการจัดขยะ/มลพิษ และการปรับปรุงภูมิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการลดรายจ่ายและเพิ่ม

รายได้ของครัวเรือน, มิติการมีส่วนร่วม-การให้ความร่วมมือของคนในชุมชน ในประเด็นการรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน การจัดการความขัดแย้ง และการยึดถือธรรมาภิบาลในการทำงานและการอยู่ร่วมกันทั้งในระดับครอบครัว กลุ่ม-องค์กร และชุมชน

การขับเคลื่อนงานด้านเศรษฐกิจชุมชน แกนหลักที่สำคัญคือความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งหมายถึง ชุมชนที่คิดพึ่งตนเองที่ดูแลซึ่งกันและกันได้ โดยมีลักษณะของชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง คือ การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีการรู้เท่าทัน เพิ่มพูนความรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เป็นชุมชนที่มีระบบการบริหารจัดการที่ดี คนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของในทุกสิ่งอย่างของชุมชน และคนในชุมชนเป็นคนมีคุณภาพและมีคุณธรรม (Puangngam, 2008) ซึ่งชุมชนท้องถิ่นดังที่กล่าวมาจะประกอบด้วย กลุ่มทางสังคมในชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชน ในการขับเคลื่อนงานดังกล่าวได้มีภาคส่วนต่าง ๆ ภายนอกชุมชนเข้ามามีส่วนในการขับเคลื่อนด้วย ทั้งการเข้าร่วมในฐานผู้สนับสนุน-หนุนเสริม และการเข้าร่วมในฐานะผู้ร่วมดำเนินการ

ทั้งนี้ ยังมีปัจจัยภายนอกที่เข้าเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน คือ ระบบทุนนิยมที่ได้ครอบงำมิติด้านเศรษฐกิจในระดับโลกจึงส่งผลต่อเนื่องมาถึงระดับประเทศและระดับชุมชน ทำให้เกิดกระแสการบริโภคนิยม การสะสมทุนอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และการช่วงชิงปัจจัยการผลิตอย่างเข้มข้น การที่ระบบโลกปัจจุบันที่เป็นโลกาภิวัตน์-ไร้พรมแดน รวมถึงพื้นที่การศึกษาเป็นเขตชุมชนเมืองจึงมีเรื่องของความเป็นพหุสังคม การมีความหลากหลายวัฒนธรรม และการต่างความคิดของคนในชุมชน ในประเด็นที่กล่าวมาเป็นปัจจัยเกี่ยวเนื่องที่สำคัญต่อรูปแบบของเศรษฐกิจชุมชน หลักการขับเคลื่อน กลไกหรือหน่วยจัดการ กระบวนการหรือเครื่องมือการบริหารจัดการ จึงเป็นประเด็นที่สำคัญในการศึกษาในครั้งนี้

รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้มุ่งเน้นการทำความเข้าใจถึงความหมาย การดำรงอยู่ และการแปรเปลี่ยนของเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีลักษณะและบริบทแบบชุมชนเมือง โดยผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์เศรษฐกิจชุมชนเขตเมือง มีประเด็นสำคัญ 3 เรื่อง คือ 1) วิถีการดำเนินชีวิตในระดับครอบครัว เป็นปัจจัยที่สำคัญโดยเฉพาะในเรื่องการประกอบอาชีพและการเรียนการศึกษาของคนในครอบครัว ที่ทำให้ทั้งเรื่องเวลาของคนในครอบครัวที่ไม่สอดคล้องหรือเหมาะสมสำหรับการเข้าร่วมกิจกรรม การรวมกลุ่ม หรือการรับบริการต่าง ๆ ที่มีอยู่ของชุมชน รวมถึงมีกลุ่มคนหรือครอบครัวที่มีศักยภาพ ความสามารถ และการใช้ชีวิตประจำวันด้วยเทคโนโลยี โดยเฉพาะเรื่องของ Social Media ทำให้คนกลุ่มนี้มีใช้พื้นที่เสมือน (Virtual Space) เป็นช่องทางในการสื่อสารหรือการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งในการดำเนินงานของพื้นที่ก็ได้มีการขับเคลื่อนในเรื่องดังกล่าวแต่ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มคนในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มครอบครัวที่ย้ายเข้ามาอยู่ได้ไม่นานและกลุ่มบ้านจัดสรรในรูปแบบนิติบุคคล ส่งผลต่อการผลิต การบริโภค และการแลกเปลี่ยนของชุมชน ที่ทำให้ความสัมพันธ์รวมถึงการช่วยเหลือกันของคนในชุมชนมีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ ประเด็นนี้เป็นเรื่องที่ยังต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2) ความเป็นชุมชนเมือง ที่ส่วนมากประกอบอาชีพในระดับบุคคลและครอบครัว มีเวลาที่นอกเหนือจากอาชีพหลักไม่ตรงกันหรือมีน้อย มีช่องทางและโอกาสในการประกอบอาชีพ-สร้างรายได้ที่หลากหลาย วัฒนธรรมความเป็นปัจเจกมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ในประเด็นที่กล่าวมาส่งผลต่อการรวมกลุ่มแบบเป็นทางการของคนในชุมชน ทั้งการรวมกลุ่มอาชีพหรือการรวมกลุ่มเพื่อสร้างรายได้เสริม ซึ่งการรวมกลุ่มแบบเป็นทางการ ถือได้ว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญของการขอรับการสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มและการหนุนเสริมอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้นจึงทำให้กลุ่มในรูปแบบดังกล่าวในพื้นที่ มีการดำเนินงานที่ไม่ต่อเนื่องหรือยุติการดำเนินงานในระยะเวลาอันสั้น จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจคือในบริบทของคนในชุมชนเมืองจะมีการรวมกลุ่มในรูปแบบใดที่เหมาะสมกับวิถีและวัฒนธรรมที่เป็นอยู่ของพื้นที่ (ชุมชนเมือง)

3) พื้นที่ตำบลดอนแก้ว มีทั้งครอบครัวดั้งเดิม ครอบครัวที่ย้ายเข้ามาอยู่แทนพื้นที่ดั้งเดิม ครอบครัวในพื้นที่จัดสรร ครอบครัวในบ้านจัดสรร (นิติบุคคล) ครอบครัวในพื้นที่หน่วยงานราชการ (บ้านพัก/ห้องพัก) และผู้ที่มาพักอาศัยชั่วคราว (หอพัก/บ้านเช่า) ทำให้เกิดความหลากหลายขึ้นในชุมชนทั้งวัฒนธรรม ชาติพันธ์ ความคิด ความเชี่ยวชาญ และสถานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งความหลากหลายดังกล่าวมองได้ว่าเป็นอุปสรรคสำคัญในการขับเคลื่อนงานด้านเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ แต่อีกมุมมองหนึ่งถือได้ความหลากหลายนั้นเปรียบเสมือนพลังใหม่ที่มีอยู่ในพื้นที่ โดยเฉพาะพลังความรู้-ความเชี่ยวชาญและพลังการบริโภค ซึ่งเป็นประเด็นที่สามารถนำมาเป็นฐานในการออกแบบและพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนของพื้นที่ได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ในตำบลดอนแก้วมีศักยภาพและทุนทางสังคม ทางด้านอาสาสมัคร จิตอาสา การจัดสวัสดิการชุมชน และการช่วยเหลือกันของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนของพื้นที่ สามารถใช้ประเด็นการช่วยเหลือเกื้อกูลเป็นแนวทางและเครื่องมือในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนได้ จึงได้มีการศึกษารูปแบบเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูลของตำบลดอนแก้ว

ที่ประกอบด้วย คำนิยามของเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูลในเขตชุมชนเมือง, องค์ประกอบของเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูลในเขตชุมชนเมือง และบทบาทหน้าที่ในเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูลในเขตชุมชนเมือง โดยมีรายละเอียดใน 3 ประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น ดังนี้

1) คำนิยามของเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูล ซึ่งผู้วิจัยได้จัดเวทีชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจและร่วมกันปรับคำนิยามของเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูลกับผู้นำ-แกนนำชุมชน และตัวแทนกลุ่ม-องค์กร-หน่วยงานในชุมชน โดยใช้คำนิยามของอิทธิพล มาชื่น ที่กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูลควรมีการดำเนินในเรื่องการอุดหนุนกันที่ต้องเน้นการซื้อ-จ้าง-ใช้บริการของคนในชุมชนให้มากที่สุด เรื่องการร่วมมือกันของคนในชุมชนที่ต้องฟื้นการทำงานแบบลงแขก (เอามื้อ เอาแรง) ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรม ทั้งในรูปแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางหรือ เฉพาะกิจ ในเรื่องการแบ่งปันมีทั้งประเด็นการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน การสงเคราะห์ และการจัดสวัสดิการเพื่อกันและกันในชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้คนในชุมชนตำบลดอนแก้วทุกคนอย่างน้อยที่สุดต้องมีปัจจัยในการดำเนินชีวิตที่เพียงพอและมีคุณภาพ (Machuen, 2020)

จากกระบวนการดังกล่าวทำให้ได้มาซึ่งความนิยามของเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูล หมายถึง “การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งการผลิต การแลกเปลี่ยน การสะสม-ออม การจัดสรรกำไรส่วนเกิน-แบ่งปัน และการบริโภค ที่อยู่บนพื้นฐานการอุดหนุนกัน การร่วมมือกัน และการแบ่งปันกัน เพื่อให้คนในชุมชนมีปัจจัยในการดำเนินชีวิตที่เพียงพอและมีคุณภาพ ที่มีความสมดุลและหนุนเสริมกับมิติด้านสังคม สุขภาพ สิ่งแวดล้อม และการเมือง-การปกครอง” ซึ่งคำนิยามดังกล่าว ได้นำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์องค์ประกอบของเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูล และบทบาทหน้าที่ในเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูลของตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ในหัวข้อถัดไป

2) องค์ประกอบของเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูล โดยผลการศึกษาพบว่า ในองค์ประกอบของเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูลของตำบลดอนแก้วมี 3 องค์ประกอบหลัก คือ 1. คนในชุมชน (Population) 2.งาน-กิจกรรม (Activity) และ 3.ผู้ดำเนินการ (Actors) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. คนในชุมชน (Population) คือ ทุกคนที่อาศัยอยู่ในขอบเขตพื้นที่ตำบลดอนแก้ว ทั้งที่มีชื่ออยู่ตามทะเบียนราษฎรและเข้ามาเช่าอาศัยอยู่ เพราะทุกคนนั้นล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องในเศรษฐกิจชุมชนของตำบลดอนแก้วไม่มากก็น้อย โดยในการศึกษาครั้งนี้สามารถจัดกลุ่มคนในชุมชนเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ได้อยู่ 3 กลุ่มคน ได้แก่ (1) กลุ่มครอบครัวยากลำบาก เป็นครัวเรือนที่ไม่สามารถแสวงหาปัจจัยในการดำเนินชีวิตที่เพียงพอ (อาหาร, เสื้อผ้า-เครื่องนุ่งห่ม, บ้าน-ที่อยู่อาศัย, การดูแล-รักษาสุขภาพ, เครื่องอำนวยความสะดวก) ที่เกิดจากความไม่พร้อมหรือเงื่อนไขของครอบครัวนั้น ๆ (2) กลุ่มครอบครัวพอมีพอกิน ที่ได้กำหนดว่าอยู่ในกลุ่มครอบครัวที่มีรายได้พอดีหรือน้อยกว่ารายจ่าย 3) กลุ่มครอบครัวมีเพียงพอ คือครอบครัวที่นอกเหนือจาก 2 กลุ่มที่กล่าวมาในข้างต้น โดยกลุ่มครอบครัวนี้ถือได้ว่ามีความสามารถเพียงพอในการแสวงหาปัจจัยในการดำเนินชีวิตให้กับคนในครอบครัว และยังสามารถที่จะเอื้อเฟื้อเกื้อกูลให้กับคนอื่น ๆ ในชุมชน

2. งานและกิจกรรม (Activity) ซึ่งได้วิเคราะห์ตามกรอบนิยามของเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูล คือ (1) อุดหนุนกัน หมายถึงการที่คนในชุมชนทำการติดต่อ-ซื้อขาย-แลกเปลี่ยนผลิตผลหรือสินค้าระหว่างกันในชุมชน โดยมีงาน-กิจกรรมหลัก คือ การสร้างพื้นที่ในการซื้อขาย-จำหน่ายสินค้าในชุมชน เช่น ตลาด, ลานกิจกรรม,

ประชาสัมพันธ์ เป็นต้น หรือการสร้างให้มีช่องทางการติดต่อระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค ทั้งนี้มีการสร้างกระแสเพื่อให้เกิดความสนใจในผลิตผล-สินค้าของคนในชุมชน ดังเช่นประเด็นการสร้างกระแสการบริโภคอาหารปลอดภัย ที่ทำให้มีการอุดหนุนผลผลิตจากกลุ่มเกษตรปลอดภัยในชุมชน เป็นต้น (2) ร่วมกัน หมายถึงการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดการประหยัดต้นทุน (Economies of Scale) ซึ่งมีงาน-กิจกรรมในเรื่องการรวมตัวร่วมทุนกันเพื่อสร้างแหล่งเงินทุนสำหรับการกู้ยืมของคนในชุมชนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกและมีการบริหารจัดการที่ตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิก โดยในการขับเคลื่อนงานที่ผ่านมาได้มีบางกิจกรรมที่ได้สร้างเงื่อนไขเรื่องต้องมีการเอามื้อเอาแรง ซึ่งเป็นอีกปัจจัยที่ทำให้เกิดการทำงานแบบร่วมกันในชุมชน (3) แบ่งปันกัน หมายถึงกิจกรรมที่ทำเพื่อช่วยเหลือกันของคนในชุมชน โดยมีเรื่องการจัดสวัสดิการที่อยู่ในรูปแบบสวัสดิการสำหรับสมาชิกของกลุ่ม เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน, กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ เป็นต้น และรูปแบบสวัสดิการสำหรับคนในชุมชน เช่น กองทุนช่วยเหลือผู้ยากไร้, ธนาคารกายอุปกรณ์ ฯลฯ เป็นต้น อีกเรื่องเป็นกิจกรรมทางด้านการสงเคราะห์ซึ่งมุ่งไปที่ผู้ที่มีความยากลำบากในการดำเนินชีวิต โดยมีการช่วยเหลือ (สงเคราะห์) ทั้งจากกลุ่ม-องค์กร จากหน่วยงาน และจากบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี ทั้งนี้ในชุมชนได้มีเรื่องการส่งเสริมเรื่องการลดรายจ่ายในครัวเรือนและการสร้างอาหาร จึงมีหลายครัวเรือนที่มีผลผลิตมากเกินการบริโภคในครัวเรือน ทำให้เกิดการแบ่งปันให้กับญาติพี่น้อง-ครัวเรือนข้างเคียงที่ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมการแบ่งปันกันในชุมชน

3. ผู้ดำเนินการ (Actors) ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีส่วนในการสร้างปฏิบัติการให้เกิดขึ้นในชุมชนที่มีอยู่ 5 ประเภท ที่ได้ดำเนินงานทั้งในแบบทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ (1) บุคคลสำคัญ โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่เป็นปราชญ์ชุมชน ผู้ที่มีความรู้-ความเชี่ยวชาญในด้านที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มผู้ที่เกษียณจากงานแล้วได้เข้ามาร่วมเป็นจิตอาสาในชุมชน, (2) กลุ่มทางสังคมและองค์กรชุมชน ที่มีทั้งกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูลนั้น ยึดถือว่าทุกกลุ่ม-องค์กรที่อยู่ในชุมชนล้วนมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานดังกล่าวไม่โดยตรงก็โดยอ้อม, (3) องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว ซึ่งหมายความถึงบุคลากรในทุกส่วนงานขององค์กร อำนาจ-ภารกิจและบทบาทหน้าที่ขององค์กรตามกฎหมาย รวมถึงนโยบาย-แผนงาน-โครงการ-กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูลทั้งในรูปแบบการเป็นผู้ดำเนินการหลัก ผู้ร่วมดำเนินการ หรือผู้สนับสนุน-หนุนเสริม, (4) หน่วยงานภาครัฐ ในที่นี้หมายถึงหน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่ตำบลดอนแก้ว ทั้งหน่วยงานระดับตำบลและหน่วยงานส่วนภูมิภาคหรือส่วนกลาง ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในระบบเศรษฐกิจชุมชนของพื้นที่ และ (5) องค์กรภาคเอกชน ที่มีทั้งระดับหน่วยงาน องค์กร กลุ่มธุรกิจ ร้านค้า หรือส่วนบุคคล-ครอบครัว นอกจากนี้ยังมีในส่วนของกิจกรรมชุมชนและแหล่งประโยชน์ในชุมชน ทั้งในส่วนของพื้นที่หรือสถานที่สาธารณะของชุมชนหรือทรัพยากรธรรมชาติที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ ที่เป็นตัวหนุนเสริมผู้ดำเนินการในการขับเคลื่อนงานด้านเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูลในพื้นที่

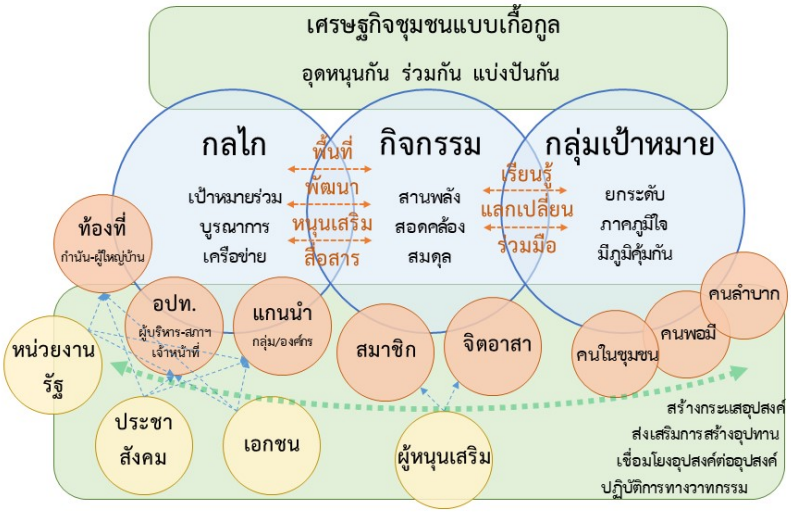
องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษารูปแบบเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูลในชุมชนเขตเมืองของตำบลดอนแก้ว ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

1. การขับเคลื่อนงานเรื่องเศรษกิจชุมชนแบบเกื้อกูล ตามคำนิยามที่ได้จากการวิจัยนี้ ในเรื่องรูปแบบของงาน-กิจกรรมสำคัญ 3 เรื่อง มีความเกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วนในชุมชน ทั้งในระดับบุคคลและครอบครัว ระดับกลุ่มทางสังคมและองค์กรชุมชน ระดับหน่วยงานทั้งภาครัฐ-เอกชน-ประชาสังคม รวมถึงกิจกรรมของชุมชน โดยความเกี่ยวข้องดังกล่าวต้องพิจารณารอบด้าน ทั้งความเกี่ยวข้องทางตรงและความเกี่ยวข้องทางอ้อมที่มีความสัมพันธ์-หนุนเสริมซึ่งกันและกัน การมีกลไกกลางหรือหน่วยจัดการกลางที่ทำหน้าที่ในการประสาน-เชื่อมโยง-ร่วมมือ เพื่อให้เกิดการทำงานเชิงบูรณาการ ลดการซ้ำซ้อน เป็นประเด็นที่สำคัญของพื้นที่ ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่ดังกล่าวในพื้นที่คือ องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว

2. ความเป็นชุมชนเมืองของตำบลดอนแก้ว ทำให้ในพื้นที่มีความหลากหลายทั้งในเรื่องของเวลา พื้นที่ และความคิด บนความหลากหลายดังกล่าวหากมองในมิติเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูลถือได้ว่า ความหลากหลายคือโอกาสของการพัฒนา โดยเฉพาะประเด็นการสร้างกระแสความต้องการ (Demand) ในสิ่งที่ชุมชนมีอยู่แล้วหรือสามารถผลิตได้ (Supply) ซึ่งการสร้างกระแสความต้องการนั้นสามารถกระทำได้โดยตรงและการสร้างความต้องการแบบต่อเนื่อง (อุปสงค์ต่ออุปสงค์) เช่น การสร้างกระแสความต้องการสุขภาพดีด้วยการรับประทานพืชผักปลอดภัย ส่งผลต่อความต้องการพืชผักปลอดภัยที่ชุมชน มีการผลิตหรือสามารถผลิตได้ในพื้นที่อยู่แล้ว เป็นต้น ซึ่งความเป็นเมืองจะมาพร้อมกลุ่มคนที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจที่ถือได้ว่าเป็นพลังการบริโภคที่สำคัญ รวมถึงเป็นพลังอาสา-เกื้อกูลที่เป็นผู้ร่วมช่วยเหลือแบ่งปันให้กับกลุ่มคนที่ยากลำบากทางเศรษฐกิจที่มาพร้อมกับความเป็นเมืองเช่นกัน

ซึ่งรูปแบบเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูลในชุมชนเขตเมืองตำบลดอนแก้ว สามารถแสดงได้ดังภาพต่อไปนี้

รูปภาพที่ 2 รูปแบบเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูลในชุมชนเขตเมืองตำบลดอนแก้ว

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ลักษณะชุมชนตำบลดอนแก้วเป็นรูปแบบชุมชนเมือง ที่ได้ถูกแรงกดดันและครอบงำจากความเป็นเมืองที่ทำให้มีความแตกต่าง หลากหลาย และความเป็นปัจเจกชนทวีมากขึ้นทุกเวลา การขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูล จึงได้มุ่งเน้นไปที่การทำให้ความสัมพันธ์ของชุมชนมีเพิ่มขึ้น ทั้งในรูปแบบการดำรงไว้ รื้อฟื้น และพัฒนาให้เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งคนชุมชนดั้งเดิมและคนที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ทั้งแบบถาวรหรือชั่วคราว โดยยึดหลักการขับเคลื่อนงาน-กิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดการอุดหนุนกัน ร่วมมือกัน และแบ่งปันกัน ที่จะทำให้ลดความเป็นปัจเจกเพิ่มความรัก ความเอื้ออาทร และความเป็นปึกแผ่นของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแบบจำลองการพึ่งตนเอง ที่กล่าวว่าจะต้องพึ่งตนเองให้ได้ใน 5 ประการ คือ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจ และสังคม โดยในด้านสังคม หมายถึง สมาชิกในชุมชนที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความรัก ความเอื้ออาทรต่อกัน และมีความเป็นปึกแผ่นเหนียวแน่นกัน ซึ่งในด้านสังคมที่กล่าวมาเป็นจุดเชื่อมที่นำสู่การพัฒนาในเรื่องของจิตใจ เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ และเทคโนโลยี (Phokaew, 2014) แต่ทังนี้ด้านเทคโนโลยีที่หมายถึง การมีปริมาณและคุณภาพของเทคโนโลยี ที่ชุมชนมีความสามารถที่จะใช้และธำรงไว้โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีเพื่อการผลิตและการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งในประเด็นนี้ถือได้ว่ายังไม่ครอบคลุมทั้งชุมชน เนื่องด้วยความเป็นชุมชนเมืองมักมาพร้อมกับกลุ่มคนที่มียากลำบากในการดำเนินชีวิต ทำให้การเข้าถึงเทคโนโลยีดังกล่าวเป็นสิ่งยากยิ่งสำหรับคนกลุ่มนี้ ทั้งนี้เป็นเหตุมาจากต้นทุนเดิมของครอบครัวและความเหลื่อมล้ำที่แฝงฝังมาพร้อมความเจริญ-การพัฒนา ประเด็นนี้ถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งจุดยุทธศาสตร์ที่ต้องพัฒนาเพื่อทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนในเขตเมืองบนฐานความเกื้อกูลที่มุ่งเน้นให้มีการอุดหนุนกัน ร่วมมือกัน และแบ่งปันกัน (ตามคำนิยาม) เป็นรูปแบบที่ทำให้การดำเนินงานเรื่องเศรษฐกิจชุมชนสามารถกระทำได้ในบริบทของคนในชุมชนเมือง ที่ถึงแม้มีความแตกต่างหลากหลาย แต่ก็ใช้มาเป็นพลังในการขับเคลื่อน รวมถึงประเด็นความเป็นปัจเจกชนแต่หากมีความเกื้อกูลแล้วก็จะทำให้สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนได้ เนื่องด้วยความเกื้อกูลดังกล่าวได้เป็นตัวสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้เกิดขึ้นทั้งความสัมพันธ์เพราะเป็นเครือญาติ และความสัมพันธ์เพราะเป็นคนในชุมชนเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์ ที่ให้ความหมายของเศรษฐกิจชุมชน ว่าเป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่ได้มีเพียงมิติทางด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ระบบเศรษฐกิจเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัฒนธรรม มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน (Sriwichailampan, 2014) รวมถึงประเวศ วะสี กล่าวว่าเมื่อพูดถึงเศรษฐกิจชุมชน ต้องไม่มองเรื่องเศรษฐกิจแบบแยกส่วน แต่เป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนความเข้มแข็งของสังคมหรือชุมชน อาศัยการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นบูรณาการ (Wasi, 1998) และข้อเสนอของ Matthew, and Harold (2000) ที่กล่าวว่าการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชนนั้นต้องมีการกระจายงาน-รายได้ให้แก่ผู้ประกอบการหรือคนในชุมชนอย่างทั่วถึง

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบของการขับเคลื่อนงานด้านเศรษฐกิจชุมชนในระดับพื้นที่ เห็นได้ว่ามีหลายภาคส่วนที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นเรื่องของเศรษฐกิจโดยตรง และเป็นเรื่องในมิติอื่นแต่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเศรษฐกิจจึงเกิดการทับซ้อน-ซ้ำซ้อนของการทำงานขึ้นในพื้นที่ ดังนั้นองค์การบริหารส่วน

ตำบลดอนแก้วในฐานะของหน่วยบริหารจัดการระดับพื้นที่ที่มีภารกิจหน้าที่ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จึงเข้ามาทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการประสานและสร้างการบูรณาการ เพื่อให้เกิดการทำงานเชิงเครือข่ายในระดับพื้นที่ ทำให้สามารถขับเคลื่อนงานเศรษฐกิจชุมชนในเขตเมืองบนฐานความเกื้อกูลได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลของโครงการศึกษาวิจัยเพื่อติดตามและประเมินผลการกระจายอำนาจของไทย โดยวีระศักดิ์ เครือเทพ ได้พบว่า บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดให้ประชาชนนั้นเป็นไปอย่างกว้างขวาง และช่วยลดความเหลื่อมล้ำ และผลจากการสำรวจสะท้อนว่าประชาชนส่วนใหญ่พอใจในผลงานการบริการสาธารณะที่ส่งผลทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น และมีส่วนช่วยเพิ่มรายได้และ/หรือลดรายจ่ายในการดำเนินชีวิตของประชาชน (Kruithep, 2014) แต่ทั้งนี้ผลการศึกษาดังกล่าว มีประเด็นเรื่องที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดอำนาจตัดสินใจและขาดแคลนทรัพยากรทางการเงินและบุคลากรในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการถ่ายโอนภารกิจ มีผลทำให้เกิดข้อติดขัดในการขับเคลื่อนงานด้านเศรษฐกิจชุมชนในระดับพื้นที่ ซึ่งถึงแม้การศึกษาจะผ่านมาถึง 6 ปี ประเด็นดังกล่าวก็ยังคงเป็นข้อติดขัดในการขับเคลื่อนงานขององค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว

สรุป

ผลการศึกษาสถานการณ์เศรษฐกิจชุมชนเขตเมืองพบว่า วิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเขตเมืองมีความแตกต่างและหลากหลาย โดยเฉพาะในเรื่องของพื้นที่หรือเวลาการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ซึ่งในบริบทชุมชนเขตเมืองดังกล่าวทำให้ประเด็นเศรษฐกิจชุมชนมีประเด็นอุปสรรคคือ การรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจทำได้ยากและไม่ค่อยต่อเนื่อง ส่วนประเด็นโอกาสคือ ความหลากหลายของคนในชุมชนดังกล่าวเป็นพลังใหม่ที่มีอยู่ในพื้นที่ ซึ่งสามารถนำมาเป็นฐานในการออกแบบแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ได้ ส่วนรูปแบบเศรษฐกิจชุมชนเขตเมืองของตำบลดอนแก้วจะอยู่บนฐานของความเกื้อกูลกันของคนในชุมชน ทั้งในเรื่องการอุดหนุนกัน ร่วมกัน และแบ่งปันกัน โดยมีองค์ประกอบหลัก คือ 1.คนในชุมชน (Population) 2.งาน-กิจกรรม (Activity) และ 3.ผู้ดำเนินการ (Actors) ที่ประกอบด้วย บุคคลสำคัญ, กลุ่มทางสังคมและองค์กรชุมชน, องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว, หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรภาคเอกชน แนวทางสำคัญในการขับเคลื่อนรูปแบบคือ การมีกลไกกลางหรือหน่วยจัดการกลาง การสร้างกระแสอุปทานและการสร้างปฏิบัติการทางวาทกรรม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานหรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ต้องสร้างการเข้าถึงปัจจัยเสริมดังกล่าว โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวกับเทคโนโลยี เพราะเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเมืองในยุคปัจจุบัน ซึ่งการเข้าถึงดังกล่าวต้องคำนึงหรือพัฒนาให้กลุ่มเป้าหมายนั้นมีศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีได้

อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงมีความสามารถในการดูแล บำรุง รักษา ที่ไม่เป็นภาระหรือความยากลำบากให้กับกลุ่มเป้าหมายในอนาคต

1.2 ควรมีการจัดทำแผนแม่บทชุมชนหรือแผนพัฒนาแบบบูรณาการในระดับพื้นที่ เพื่อให้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของตำบล โดยที่องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการประสานและขับเคลื่อนงานตามแผนพัฒนาดังกล่าว ทั้งนี้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีหน้าที่ในการสนับสนุน-หนุนเสริมในเชิงนโยบาย ทรัพยากร และการสร้างความร่วมมือกับสังกัดของหน่วยงาน-องค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วนั้นสามารถดำเนินงานได้อย่างเต็มที่และถูกต้องตามระเบียบ-กฎหมาย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

ควรมีการวิจัยและพัฒนาในเรื่องปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discourse Practice) ของเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูล เพื่อให้แนวคิด-แนวทางเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูลขยายตัวและขับเคลื่อนไปอย่างครอบคลุมทั่วพื้นที่ รวมถึงการวิจัยและพัฒนาในเรื่องรูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบเกื้อกูลในชุมชนเมืองที่มีบริบทต่างกัน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้และพื้นที่รูปธรรมที่เหมาะสมในแต่ละบริบท

References

Donkaew Subdistrict Administrative Organization, Maerim District, Chiangmai Province (2018). *Local Development Plan (2018-2022).* Chiangmai: Donkaew Subdistrict Administrative Organization.

Krueathep, W. (2014). *A research study to monitor and evaluate the results of decentralization of Thailand* (Research report). Bangkok: Chulalongkorn University.

Machuen, I. (2020). *Management model of local government organization in the development of the community economy in the semi-urban area*. (Doctoral Dissertation). School of Administrative Studies Mae Jo University Chiangmai Province. Chiangmai.

Matthew, J., & Harold, J. (2000). Local economic impacts of dragon tourism in Indonesia. *Annals of Tourism Research,* 27(3)*,* 559-576.

Office of the National Economic and Social Development Council (2017). Summary of the Twelfth National Economic and Social Development Plan (2017-2021). Bangkok: Office of the Prime Minister.

Phokaew, S. (2014). *Rural and Urban Development*. Bangkok: Triple Education Co., Ltd.

Puangngam, K. (2008). *Self-management of the community and local*. Bangkok: Thammasat University.

Sriwichailampan, T. (2014). *Community economy development*. Chiang Mai: Chiang Mai University.

Wasi, P. (1998). *Prachakhom Subdistrict*. (2nd ed.). Bangkok: Matichon Publishing House.

การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในยุควิถีใหม่ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย*

The Creating Competitive Advantage of Coffee Business in New Normal Loei Mueang District, Loei Province

[1]รวัฒน์ มันทรา, ธวัชชัย เหล่าสุพะ, วีระยุทธ รัชตเวชกุล และ ภราดร รีชัยพิชิตกุล

[1]Rawat Mantra, Thawatchai Laosupha, Weerayut Chutchatawachakul and Pharadorn Reechaipichitkul

[1]คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

[1]Faculty of Management Science, Loei Rajabhat University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: rawat.man@lru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในยุควิถีใหม่ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย และ2) เพื่อเปรียบเทียบแรงผลักดันในการแข่งขันที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ประชากรในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการร้านกาแฟในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย จำนวน 170 ราย ซึ่งประกอบด้วยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเป็นการเก็บวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมติฐานการวิจัย คือ การทดสอบค่าที (t-test) และ ค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ตามวิธีของวิธี Least -Significant Different (LSD)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ศักยภาพการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลยในยุควิถีใหม่ ด้านรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางโดย มีระดับความคิดเห็นสามลำดับแรกคือ ด้านอำนาจการต่อรองจากผู้ขาย ด้านอำนาจการต่อรองจากผู้ซื้อ ด้านอำนาจการต่อรองจากสินค้าทดแทน และระดับความคิดเห็นต่ำที่สุดคือ ด้านอุปสรรคจากการการแข่งขันรายใหม่ 2) การแข่งขันที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในอำเภอเมืองเลยจังหวัดเลย จำแนกตามระดับการศึกษา และจำแนกตามลักษณะของธุรกิจ พบว่า ด้านอำนาจการต่อรองจากผู้ขายและ ด้านอุปสรรคจากการแข่งขันรายใหม่ มีความคิดเห็นความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ศักยภาพ; การแข่งขันทางธุรกิจ; ความได้เปรียบ; ยุควิถีใหม่

*Received May 10, 2022; Revised June 19, 2022; Accepted June 23, 2022

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the potential of creating competitive advantage of coffee shop business in the new normal, Mueang Loei District, Loei Province; and 2) to compare the competitive driving force on the competitive advantage of the coffee shop business in the new normal, Mueang Loei District, Loei Province. The population included 170 coffee shop entrepreneurs in Mueang Loei District, Loei Province. The data were collected using questionnaire and analyzed by statistical analysis software which were frequency, percentage, t-test, f-test, One-Way Anova, and Least Significant Difference (LSD).

From the study, the following results are found: 1) The potential of creating competitive advantage of coffee shop business in the new normal is overall at a moderate level. When each aspect is considered, they are discovered to be at a moderate level, with the first three highest opinions being as follows: bargaining power of suppliers, bargaining power of buyers, and bargaining power of the substitute products. The aspect with the least opinions is the obstacles posed by new competition; and 2) The competition that has impact on competitive advantage of coffee shop business in the new normal, Mueang Loei District, Loei Province when classifying by educational level and type of business, it is discovered that the bargaining power of suppliers and obstacles posed by new competition have difference with a statistical significance of 0.05 level.

Keywords: Potential; Business Competition; Advantage; New Normal

บทนำ

ในปัจจุบันการเปิดร้านเบเกอร์รี่ ร้านกาแฟสด กาแฟโบราณ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเป็นที่นิยมในกลุ่มผู้ที่ดื่มกาแฟในสมัยก่อนกลุ่มผู้ที่ดื่มกาแฟส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงวัยอีกทั้งร้านเบเกอร์รี่ ร้านกาแฟสด กาแฟโบราณ ยังเป็นจุดพบปะนัดแนะกันของผู้คน แต่ปัจจุบันเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อการดื่มกาแฟเข้ามามีบทบาทกับกลุ่มคนวัยทำงานที่ต้องตื่นตัวและทนต่อการทำงานเพราะในกาแฟมีคาเฟอีนหากดื่มในปริมาณที่เหมาะสมจะเป็นประโยชน์ต่อร่างกายและจิตใจในหลายๆด้านเมื่อมีการดื่มกาแฟเพิ่มมขึ้นร้านกาแฟก็จะเพิ่มขึ้น กาแฟที่จะนำมาชงจะต้องผ่านกรรมวิธีการคั่วและบดเค้นเอาเฉพาะส่วนของน้ำกาแฟจะมีลักษณะเป็นน้ำสีดำ รสชาติขม มีกลิ่นหอม และสิ่งที่เหลือคือกากกาแฟ ในบางร้านมีปริมาณกากกาแฟจำนวนมาก เจ้าของร้านกาแฟจะทิ้งกากกาแฟวันต่อวันจากการสอบถามเพิ่มเติมจากเจ้าของร้านว่า “มีวิธีจัดการกับกากกาแฟจำนวนมากแบบนี้ยังไงในแต่ละวัน”เจ้าของร้านต่างตอบเป็นเสียงเดียวกันว่าเอาไปทิ้งบ้างหรือไม่ก็มีคนมารับซื้อ (Khangkhum, 2021)

การแบ่งตลาดกาแฟในประเทศไทย ได้มีการแบ่งตลาดออกเป็น 2 ประเภท คือ ตลาดในบ้านกับตลาดนอกบ้าน โดยตลาดในบ้าน คือการที่ผู้บริโภคซื้อกาแฟสำเร็จรูปหรือซื้อเมล็ดกาแฟมาชงดื่มเองที่บ้าน ส่วนตลาดนอกบ้าน คือการที่ผู้บริโภคเลือกดื่มกาแฟจากร้านกาแฟ ทั้งในส่วนของร้านจากผู้ประกอบการอิสระ ร้านกาแฟแบบขยายสาขา (Chain Cafe') ไปจนถึงร้านสะดวกซื้อ โดยในช่วงหลายปีที่ผ่านมาตลาดกาแฟนอกบ้านมีการเติบโตมากขึ้น เนื่องจากวิถีชีวิตอันเร่งรีบของคนไทย ทำให้การดื่มกาแฟนอกบ้านเป็นสิ่งที่สะดวกสบาย และตอบโจทย์กับรูปแบบการใช้ชีวิตมากกว่า (Coffee Travelers Magazine, 2021)

ภาพรวมของตลาดกาแฟไทยปี 2563 ยุคการระบาดของ Covid-19 เมื่อหันมามองตลาดกาแฟในไทยยุค Covid-19 ข้อมูลจากรายงานสถานการณ์ตลาดกาแฟไทย ประจำปี 2563 ของบริษัท เนสท์เล่ (ไทย) จำกัด พบว่า ภาพรวมของตลาดกาแฟไทยปี 2563 เป็นไปในทิศทางบวกสวนกระแสกับตลาดอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบจาก Covid-19 โดยมีมูลค่าอยู่ที่ 60,000 ล้านบาท แบ่งเป็นตลาดกาแฟในบ้านคิดเป็นมูลค่า 33,000 ล้านบาท และตลาดกาแฟนอกบ้านมีมูลค่า 27,000 ล้านบาทตลาด (Food Intelligence Center Thailand, 2021) กาแฟในบ้านมีการเติบโตขึ้นจากเทรนด์การบริโภคในยุค New Normal ซึ่งทำให้เกิดเทรนด์การบริโภคแบบใหม่คือการกลับมาดื่มกาแฟสำเร็จรูปหรือหันมานิยมชงกาแฟดื่มเองแทนเพื่อช่วยลดค่าใช้จ่าย เพราะเศรษฐกิจที่กำลังซบเซา จึงมองว่าการชงกาแฟดื่มเองมีความประหยัดและคุ้มค่ามากกว่าการสั่งเดลิเวอรี่ ส่งผลให้คนไทยหันมาดื่มกาแฟในบ้านมากขึ้นจนมีการเติบโตเพิ่มขึ้น 10.7%ประกอบกับข้อมูลจากสมาคมกาแฟพิเศษไทย พบว่า ยอดขายของกาแฟมีการกลับเข้าสู่สภาวะปกติ 85% ช่วยฟื้นยอดขายจากเดือนเมษายนที่หายไปราว ๆ 70% ด้วยคุณภาพของกาแฟไทย โดยเฉพาะกาแฟพิเศษที่ถูกให้ความสนใจกับเหล่าผู้บริโภคมากขึ้น หลังจากที่รัฐบาลประกาศนโยบายที่เน้นการทำงานที่บ้านทำให้ผู้บริโภคที่เคยดื่มกาแฟนอกบ้านหันมาให้ความสนใจกับการชงกาแฟดื่มเองมากขึ้นนั่นเองส่วนตลาดกาแฟนอกบ้าน ในปี 2563 แม้จะมีมูลค่า 27,000 ล้านบาท แต่เป็นตัวเลขของการเติบโตที่ลดลงจากเดิม ซึ่งในช่วงต้นปีมีการเติบโตลดลง 30 - 40% และในช่วง Covid - 19 ระบาดหนักจนเกิดการล็อคดาวน์ ร้านค้าและสถานประกอบการต่าง ๆ รวมถึงร้านกาแฟต้องงดให้บริการนั่งที่ร้าน การดื่มกาแฟนอกบ้านจึงลดลงไปโดยปริยาย ส่งผลให้ตลาดนอกบ้านมีการเติบโตลดลงมากถึง 50% จากภาพรวมของตลาดกาแฟไทยในปี 2563 ที่เป็นผลมาจากสถานการณ์ Covid-19 เห็นได้ชัดว่าตลาดกาแฟในบ้านกำลังได้รับความนิยมมากขึ้น แต่ตลาดกาแฟนอกบ้านกลับได้รับความนิยมลดลง แม้ว่าในช่วงปลายปี 2563 ตลาดกาแฟนอกบ้านมีแนวโน้มที่จะกลับมาสู่สภาวะปกติ แต่เหมือนจะยังไม่ใช่ยุคของตลาดกาแฟนอกบ้านเท่าไรนัก เนื่องจากในต้นปี 2564 นี้ กำลังเกิดการระบาดระลอกใหม่ของ Covid-19 อีกครั้งหนึ่ง จึงเป็นที่น่าสนใจว่าผู้ประกอบการไทยในตลาดกาแฟนอกบ้านจะมีการปรับตัวอย่างไร เพื่อให้สามารถเดินอยู่บนเส้นทางตลาดกาแฟไทยต่อไปได้มากกว่า (Coffee Travelers Magazine, 2021)

ร้านกาแฟในอำเภอเมืองจังหวัดเลยนอกจากจะเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงแล้วใครได้มาเยือนที่เลยจะต้องหลงรักเมืองเลย ร้านกาแฟ 170 ราย (GotoLoei, 2021) ปัญหาในช่วง covid 19 มีผลกระทบในธุรกิจร้านกาแฟ ทำให้เกิดการแข่งขันสูงธุรกิจกาแฟ จึงสร้างความได้เปรียบของธุรกิจร้านกาแฟ เหตุธุรกิจร้านกาแฟจึงอยู่รอด และเติบโตได้นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยในเรื่องสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันธุรกิจและ

บริการมากน้อยเพียงใด รวมทั้งสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม อย่างไร อุปสรรคที่ต้องเผชิญในสภาวะที่มีการแข่งขันในธุรกิจกาแฟสูงขึ้นจากการที่มีผู้ประกอบช่วงใน covid 19 และมีผลกระทบต่อรายได้ของธุรกิจร้านกาแฟ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในยุควิถีใหม่ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย เนื่องจากธุรกิจร้านกาแฟ มีการแข่งขันสูงขึ้นเป็นอย่างมากผู้ประกอบการธุรกิจร้านกาแฟในช่วงโควิด19 ต้องปรับตัวกับธุรกิจที่มีการแข่งขันสูงโดยการใช้สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันเพื่อรักษาสถานภาพทางธุรกิจหรือเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาด เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินธุรกิจร้านกาแฟเพื่อความอยู่รอดของธุรกิจและต้องทนรับกับสภาพการแข่งขันที่สูงให้ได้

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงรูปแบบและลักษณะ การดำเนินธุรกิจควบคู่ไปกับการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภค และการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในยุควิถีใหม่ของผู้ประกอบการรายย่อยในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้ประกอบการสามารถดำเนินธุรกิจให้คงอยู่และสามารถแข่งขันกับคู่แข่งขันรายใหม่ๆ ได้อย่างมั่นคง เนื่องจากการดำเนินธุรกิจร้านกาแฟของผู้ประกอบการแต่ละราย อาจมีรูปแบบและลักษณะที่แตกต่างกันไปตามความถนัด ตามทำเลที่ตั้ง หรือตามความชอบของผู้ประกอบการ ซึ่งการจะทำให้ธุรกิจสามารถคงอยู่ได้ในปัจจุบัน ผู้ประกอบการแต่ละรายจำเป็นต้อง เข้าใจถึงพฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคในปัจจุบัน และสามารถนำการบริหารจัดการด้านต่างๆ และกลยุทธ์การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันมาประยุกต์ใช้ในการดำาเนินธุรกิจไปสู่ความสำเร็จ ได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1 เพื่อศึกษาศักยภาพการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในยุควิถีใหม่อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

2. เพื่อเปรียบเทียบแรงผลักดันในการแข่งขันที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในยุควิถีใหม่อำเภอเมือง จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร ผู้จัดการ หรือผู้ประกอบการธุรกิจร้านกาแฟในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเลย มีหน้าที่ในการบริหารดำเนินงานของกิจการในปัจจุบันได้จดทะเบียนการค้าในสำนักงานพาณิชย์จังหวัดเลย จำนวน 170 ร้าน (GotoLoei, 2021)

ขั้นตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับธุรกิจร้านกาแฟในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเลย

แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการธุรกิจร้านกาแฟใน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

ตอนที่ 2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในอำเภอเมือง จังหวัดเลย

ตอนที่ 3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความได้เปรียบทางการแข่งขันที่วัดจากความสำเร็จของกิจการ

ขั้นตอนที่ 3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเขตพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดเลย ผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลโดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

3.1 ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและผู้ช่วยแจกแบบสอบถามร้านกาแฟ 170 ร้าน

3.2 ผู้ศึกษานำแบบสอบถามมาตรวจดูความสมบูรณ์ในแต่ละข้อ และนับจำนวนให้ครบตามจำนวนที่ต้องการ เมื่อได้รับข้อมูลครบแล้วจากร้านกาแฟ 170 ร้าน ได้รับการตอบแบบสอบถามจากผู้ประกอบการจำนวน 161 ชุด คิดเป็นร้อยละ 94 ผู้ศึกษานำข้อมูลแบบสอบถามไปวิเคราะห์ตามวิธีทางสถิติต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้แบบสอบถามที่ผู้ศึกษาได้สร้างขึ้นเอง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถามและตรวจสอบคุณภาพดังนี้

1) ได้ศึกษา ค้นคว้าข้อมูลกับวิธีการสร้างแบบสอบถาม รวมถึงเกณฑ์ที่ใช้ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยจากการศึกษางานวิจัยรวมถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการสร้างแบบสอบถามตามแนวทางที่ ได้รับจากการศึกษาค้นคว้าให้ครอบคลุมในด้านต่าง ๆ ที่ต้องการศึกษา

2) นิยามศัพท์เฉพาะตัวแปรให้ครอบคลุมกรอบแนวความคิดแล้วนำไปสร้างแบบสอบถาม

3) สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมนิยามศัพท์เฉพาะที่สร้างขึ้นในกรอบแนวความคิด

4) เสนอแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

5) เสนอแบบสอบถามที่ผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ คือผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กานต์ธีรา พละบุตร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อารีรัตน์ ภูธรรมะ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเหมาะสมของเนื้อหาเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสม

6) ได้นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ภายหลังจากที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามที่ผ่านการหาคุณภาพของแบบสอบถาม และตรวจสอบความถูกต้องแล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเขตพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดเลย ผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลโดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1) ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและผู้ช่วยแจกแบบสอบถามร้านกาแฟ 170 ร้าน

2) ผู้ศึกษานำแบบสอบถามมาตรวจดูความสมบูรณ์ในแต่ละข้อ และนับจำนวนให้ครบตามจำนวนที่ต้องการ เมื่อได้รับข้อมูลครบแล้วจากร้านกาแฟ 170 ร้าน ได้รับการตอบแบบสอบถามจากผู้ประกอบการจำนวน 161 ชุด คิดเป็นร้อยละ 94.71 ผู้ศึกษานำข้อมูลแบบสอบถามไปวิเคราะห์ตามวิธีทางสถิติต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมติฐานการวิจัย คือ ข้อมูลเชิงอนุมานโดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) และวิเคราะห์โดยใช้ค่าความแตกต่างระหว่างกลุ่ม 3 กลุ่ม ใช้

ค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ทดสอบความแตกต่างกรณีมีกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ตามวิธีของวิธี Least -Significant Different (LSD)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาศักยภาพการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลยในยุควิถีใหม่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่นำมาสรุปผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการธุรกิจร้านกาแฟในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นตำแหน่งงานเป็นเจ้าของกิจการ/หุ้นส่วนกิจการ จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00 เพศหญิง จำนวน 51 คิดเป็นร้อยละ 30.00 อายุ 30-39 ปี จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 74.71 ระดับการศึกษาปริญญาตรี 114 คน คิดเป็นร้อยละ 67.05 การดำเนินกิจการตั้งแต่ 1-5 ปี จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 ประเภทเจ้าของคนเดียว 152 คน คิดเป็นร้อยละ 89.41 จำนวนพนักงาน 2-5 คน จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 81.76 ลักษณะ จำหน่ายทุกอย่างที่เกี่ยวกับกาแฟ อาหารและเครื่องดื่มอื่นๆ 83 คน คิดเป็นร้อยละ 48.82

2. ด้านอุปสรรคจากการแข่งขันรายใหม่ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลยในยุควิถีใหม่ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ธุรกิจร้านกาแฟมีรูปแบบหลากหลาย เช่น อาคารสถานที่บริการ และราคาที่หลากหลาย ทำให้มีการแข่งขันค่อนข้างสูงอยู่แล้ว ทำให้ยากต่อธุรกิจรายใหม่ที่จะเข้ามาแข่งขัน รองลงมา คือ ธุรกิจที่ดำเนินอยู่ปัจจุบันเป็นที่รู้จักและมีลูกค้าประจำและทำให้ยากต่อคู่แข่งรายใหม่ ๆ จะเข้ามาทำการแข่งขัน ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ หากธุรกิจรายใหม่อาจเข้ามาในตลาด ธุรกิจรายเดิมจะมีมาตรการที่ต่อต้านอย่างรุนแรง ตามลำดับ

3. ด้านอำนาจการต่อรองจากผู้ขาย ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลยในยุควิถีใหม่ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ปัจจุบันอัตราการเจริญเติบโตของธุรกิจร้านกาแฟอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ในอนาคตคาดว่าจะมีอัตราการเจริญเติบโตของธุรกิจการบริการในรูปแบบร้านกาแฟสูงขึ้น ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ธุรกิจร้านกาแฟเป็นธุรกิจที่ปรับตัวยาก และโดยภาพรวมไม่สามารถที่จะขยายหรือต่อยอดเพื่อทำธุรกิจอื่นได้ ตามลำดับ

4. ด้านอำนาจต่อรองจากผู้ซื้อ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลยในยุควิถีใหม่ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ลูกค้าที่มาใช้บริการส่วนใหญ่ตามมาจากเพจ facebook และช่องทางโซเชียลต่างๆรองลงมา คือ ลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นวัยทำงานและนักศึกษา ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ลูกค้าบางส่วนจะติดต่อสอบถาม (โทรสอบถาม) แต่ไม่ได้มาซื้อสินค้าตามที่สอบถามไว้ มีมากถึง 30% ตามลำดับ

5. ด้านการแข่งขันระหว่าอุตสาหกรรมเดียวกัน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลยในยุควิถีใหม่ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ธุรกิจร้านกาแฟมีการบริการที่ดีและมีการแนะนำสินค้าให้ลูกค้าเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า รองลงมา คือ ราคาสินค้าโดยส่วนใหญ่ในธุรกิจร้านกาแฟไม่ได้แตกต่างกันกับคู่แข่ง ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ธุรกิจร้านกาแฟ ได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากรัฐบาลในการปรับปรุงกิจการและให้ความรู้ใหม่ ๆ ในการดำเนินงาน ตามลำดับ

6. ด้านอุปสรรคจากสินค้าทดแทน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลยในยุควิถีใหม่ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การที่ลูกค้าไปซื้อสินค้าอื่นทดแทนส่งผลกระทบทำให้ยอดขายของร้านลดลง รองลงมา คือ ลูกค้าอาจเปลี่ยนใจไปซื้อสินค้าทดแทน เช่น สินค้าสำเร็จรูปในร้านสะดวกซื้อ ร้านเบเกอรี่ เป็นต้น ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การมีสินค้าทดแทนจะทำให้ลูกค้าเกิดการเปรียบเทียบความคุ้มค่าต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าในธุรกิจร้านกาแฟ และอาจหันไปซื้อสินค้าทดแทนถ้าคุ้มค่ามากกว่า เช่น สินค้าชนิดอื่นหรือสินค้าสินค้าสำเร็จรูปในร้านอื่น (กาแฟกระป๋อง) ตามลำดับ

7. ความได้เปรียบทางการแข่งขันที่วัดจากความสำเร็จของกิจการ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความได้เปรียบทางการแข่งขันที่วัดจากความสำเร็จของกิจการโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อกิจการ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบแรงผลักดันในการแข่งขันที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในอำเภอเมืองจังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ประกอบการ จำแนกตามเพศ ตำแหน่งงาน และอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงผลักดันในการแข่งขันที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจที่แตกต่างกัน พบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. ผู้ประกอบการ จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ด้านอำนาจการต่อรองจากผู้ขาย มีความคิดเห็นแรงผลักดันในการแข่งขันที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงได้ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ LSD ปรากฏผล ดังนี้ ด้านอำนาจการต่อรองจากผู้ขาย จำแนกตามระดับการศึกษา เป็นรายคู่ พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 3 คู่ ได้แก่ ระดับปริญญาตรีมีความคิดเห็นแรงผลักดันในการแข่งขันที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจมากกว่ามัธยมศึกษา/ปวช. ระดับปริญญาโทหรือสูงกว่ามีความคิดเห็นแรงผลักดันในการแข่งขันที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจมากกว่าอนุปริญญา/ปวส. และปริญญาโท มีความคิดเห็น-แรงผลักดันในการแข่งขันที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจมากกว่าปริญญาตรี

3. ผู้ประกอบการ จำแนกตามลักษณะของธุรกิจ พบว่า ด้านอุปสรรคจากการแข่งขันรายใหม่ มีความคิดเห็นแรงผลักดันในการแข่งขันที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงได้ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของด้านอุปสรรคจาก

การแข่งขันรายใหม่ LSD ปรากฏผลดังนี้ ด้านอำนาจการต่อรองจากผู้ขาย จำแนกตามระดับการศึกษา เป็นรายคู่ พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 1 คู่ ได้แก่ อื่นๆ ระบุอาหารและชา ระดับมีความคิดเห็นแรงผลักดันในการแข่งขันที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจมากกว่าจำหน่ายทุกอย่างที่เกี่ยวกับกาแฟ อาหารและเครื่องดื่มอื่นๆและอื่นๆ อาหารและชา มีความคิดเห็นแรงผลักดันในการแข่งขันที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจมากกว่า จำหน่ายกาแฟและเบเกอรี่

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปใช้ข้อเสนอแนะแนวการแข่งขันของธุรกิจ ศักยภาพการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลยในยุควิถีใหม่ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไปผู้วิจัยสรุปเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับกลยุทธ์ในการแข่งขันให้ธุรกิจเติบโตและสามารถแข่งขันได้ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน ประกอบไปด้วย 5 ด้านดังนี้

รูปภาพที่ 1 กลยุทธ์ในการแข่งขันให้ธุรกิจเติบโตและสามารถแข่งขัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า

1.1 ด้านอุปสรรคจากการแข่งขันรายใหม่ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลยในยุควิถีใหม่ พบว่า ธุรกิจร้านกาแฟมีรูปแบบหลากหลาย เช่น อาคารสถานที่ บริการ และราคาที่หลากหลาย ทำให้มีการแข่งขันค่อนข้างสูงอยู่แล้ว ทำให้ยากต่อธุรกิจรายใหม่ที่จะเข้ามาแข่งขัน ทั้งนี้อาจจะเพราะว่าธุรกิจที่ดำเนินอยู่ปัจจุบันเป็นที่รู้จักและมีลูกค้าประจำ และปัจจุบันมีประสบการณ์ในการทำธุรกิจ และสามารถควบคุมช่องทางการขายไว้ได้หมด ทำให้ธุรกิจรายใหม่ยากที่จะเข้ามาทำการแข่งขัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mai-on (2017) ได้การศึกษาเรื่องกลยุทธ์การดำเนินธุรกิจร้านขนมหวาน กรณีศึกษาร้านอาฟเตอร์ ยู (After You) พบว่า ทำเลที่ตั้งของร้านอยู่ใจกลางเมืองเลยเดินทางสะดวก การโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ส่วนปัจจัย ในเรื่องรสชาติของขนมหวานและเครื่องดื่มคงที่มีมารตฐานรายการขนมหวาน และเครื่องดื่มมีความหลากหลาย พนักงานให้บริการได้อย่างน่าประทับใจ ทำให้ท่านรู้สึกมีความสำคัญ และราคาของขนมหวานและเครื่องดื่มมีความเหมาะสมต่อปริมาณ

1.2 ด้านอำนาจการต่อรองจากผู้ขาย ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลยในยุควิถีใหม่ พบว่า ปัจจุบันและในอนาคตคาดว่าจะมีอัตราการเจริญเติบโตของธุรกิจการบริการในรูปแบบร้านกาแฟสูงขึ้น ทั้งนี้ อาจจะเพราะว่าธุรกิจร้านกาแฟอยู่ในพื้นที่มีเพียงหนึ่งหรือสองรายที่โดดเด่น และส่วนครองตลาดส่วนใหญ่ของพื้นที่ธุรกิจร้านกาแฟที่มีขายอยู่ในแหล่งใกล้ชุมชน และสถานที่ส่วนราชการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sutthisawatsophon (2021) ได้ศึกษาเรื่องกลยุทธ์ทางการค้าเพื่อเพิ่มความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านเบเกอรี่ พบว่า จากการวิเคราะห์แรงกดดันด้านการแข่งขันของธุรกิจร้านเบเกอรี่ในปัจจุบันของธุรกิจร้านเบเกอรี่ในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดพะเยา พบว่า แรงกดดันที่เกิดขึ้นดูจากภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก ยิ่งอัตราการเจริญเติบโตของธุรกิจร้านเบเกอรี่มากการแข่งขันของธุรกิจนี้ก็มากด้วยเช่นกัน

1.3 ด้านอำนาจต่อรองจากผู้ซื้อ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลยในยุควิถีใหม่ พบว่า ลูกค้าที่มาใช้บริการส่วนใหญ่ตามมาจากเพจ facebook และช่องทางโซเชียลต่างๆ ทั้งนี้อาจจะเพราะว่าลูกค้าบางส่วนจะติดต่อสอบถาม (โทรสอบถาม) แต่ไม่ได้มาซื้อสินค้าตามที่สอบถามไว้ มีมากถึง 30% ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัย Sutthisawatsophon (2021) ได้ศึกษาเรื่องกลยุทธ์ทางการค้าเพื่อเพิ่มความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านเบเกอรี่ พบว่าลูกค้าชอบรูปแบบและเอกลักษณ์ร้านเบเกอรี่ที่แตกต่าง จากร้านเบเกอรี่ทั่วไป เน้นการสร้างความแตกต่าง เช่น มีโปรโมชั่นพิเศษให้ลูกค้าหรือมีข้อเสนอพิเศษ ทำให้ลูกค้าสามารถเลือกซื้อร้านเบเกอรี่ก็ได้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจและความต้องการของลูกค้าว่าชอบรูปแบบไหน มีให้เลือกหลากหลาย เน้นคุณภาพการบริการ ราคาไม่สูงมาก นอกจากนี้ลูกค้ามีความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการบริโภคค่อนข้างเร็ว ชอบทดลองแล้วก็ก็เปลี่ยนใจได้ง่าย มีความอ่อนไหวกับราคาสินค้า

1.4 ด้านการแข่งขันระหว่าอุตสาหกรรมเดียวกัน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลยในยุควิถีใหม่ พบว่า ธุรกิจร้านกาแฟมีการบริการที่ดีและมีการแนะนำสินค้าให้ลูกค้า เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า ทั้งนี้อาจจะเพราะว่าธุรกิจร้านกาแฟ ได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากรัฐบาลในการปรับปรุงกิจการและให้ความรู้ใหม่ๆ ในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khunthong (2017) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างความได้เปรียบการแข่งขันของธุรกิจ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของธุรกิจเกสต์เฮาส์ ในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้พนักงาน เข้าใจและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องเพื่อให้ การทำงาน มีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพ ในการให้บริการที่ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้

1.5 ด้านอุปสรรคจากสินค้าทดแทน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลยในยุควิถีใหม่ พบว่า การที่ลูกค้าไปซื้อสินค้าอื่นทดแทนส่งผลกระทบทำให้ยอดขายของร้านลดลง ทั้งนี้อาจจะเพราะว่าลูกค้าอาจเปลี่ยนใจไปซื้อสินค้าทดแทนลูกค้าเกิดการเปรียบเทียบความคุ้มค่าต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและอาจหันไปซื้อสินค้าทดแทนถ้าคุ้มค่ามากกว่า เช่น สินค้าชนิดอื่นหรือสินค้าสินค้าสำเร็จรูปในร้านอื่น เช่น กาแฟกระป๋อง ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Teerapnitroj (2017) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่สำคัญในการตัดสินใจต่อการใช้บริการร้านอินเทอร์เน็ตคาเฟ่ในชุมชนคลอง 6 จังหวัดปทุมธานี ในด้านส่วนประสมทางการตลาด พบว่า ความหลากหลายของสินค้า (Variety) ผู้บริโภคส่วนมากจะพอใจที่จะเลือกซื้อสินค้าที่มีให้เลือกมากในรูปของสี กลิ่น รส ขนาดการบรรจุหีบห่อแบบลักษณะเนื่องจากผู้บริโภคมีความต้องการที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้ผลิตจึงจำเป็นต้องมีสินค้าหลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภคที่มีความต้องการที่แตกต่างกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า

2.1 ผู้ประกอบการที่มีเพศ ตำแหน่งงาน อายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงผลักดันในการแข่งขันที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจที่แตกต่างกัน พบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้อาจจะเพราะว่า เพศ ไม่เกี่ยวกับเป็นผู้ประกอบการไม่ว่าเพศก็อะไรสามารถเป็นผู้ประกอบการได้ ส่วนตำแหน่งงานไม่ผลในการประกอบการของธุรกิจส่วนตัวและอายุไม่สำคัญสามารถเรียนรู้ทักษะและพัฒนาได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Teerapnitroj (2017) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่สำคัญในการตัดสินใจต่อการใช้บริการร้านอินเทอร์เน็ตคาเฟ่ในชุมชนคลอง 6 จังหวัดปทุมธานี ในด้านส่วนประสมทางการตลาด พบว่า ได้ให้ความหมายของลักษณะประชากรศาสตร์ไว้คล้ายคลึงกันโดยกล่าวว่าลักษณะทางประชากรศาสตร์หมายถึงข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล เช่น อายุ เพศ ศึกษา อาชีพ รายได้ สัมมนาและเชื้อชาติซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค ซึ่งโดยทั่วไปแล้วใช้เป็นลักษณะพื้นฐานที่นักการตลาดมักนำมาพิจารณา

2.2 ผู้ประกอบการ จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ด้านอำนาจการต่อรองจากผู้ขาย มีความคิดเห็นแรงผลักดันในการแข่งขันที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงได้ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ LSD ปรากฏผลทั้งนี้อาจจะเพราะว่าระดับปริญญาตรีมีความสามารถบริหารในการแข่งขันของธุรกิจมากว่ามัธยมศึกษา/ปวช. ระดับปริญญาโทหรือสูงกว่า ความสามารถในการบริหารมากกว่าในการแข่งขันของธุรกิจ กว่าอนุปริญญา/

ปวส. และปริญญาโท มีความคิดเห็นแรงผลักดันในการแข่งขันที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจมากกว่าปริญญาตรี ซึ่งปัจจุบันอัตราการเจริญเติบโตของธุรกิจร้านกาแฟอยู่ในระดับมาก และในอนาคตคาดว่าจะมีอัตราการเจริญเติบโตของธุรกิจการบริการในรูปแบบร้านกาแฟสูงขึ้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Yupolmoon (2017) ศึกษาเรื่องการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของธุรกิจร้านค้าปลีกวัสดุก่อสร้างในจังหวัดพะเยามีผลต่อการดำเนินธุรกิจค้าปลีกวัสดุก่อสร้างในจังหวัดพะเยา และเครื่องมือที่ใช้ พบว่า อำนาจต่อรองของลูกค้าก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่สร้างแรงกดดันต่อการแข่งขันเช่นกันการที่เราจะทราบว่ากลุ่มลูกค้ามีอำนาจแค่ไหน เราอาจดูได้จากการกำหนดราคาซื้อขายสินค้า เช่น ถ้าราคาสินค้าถูกกำหนดโดยกลุ่มลูกค้าหมายถึงว่าเมื่อเราจะตั้งราคาสินค้า เราจะนึกถึงลูกค้าว่าราคามันจะสูงเกินไปไหม ลูกค้าจะหันไปซื้อกับเจ้าอื่นหรือเปล่าในลักษณะนี้แสดงว่าลูกค้ามีอำนาจการต่อรองสูงหรืออีกกรณีหนึ่งคือลูกค้าสามารถจะชี้นำร้านค้าที่มีราคาถูกกว่าที่ร้านเดิมได้ด้วย นี่ก็แสดงว่าลูกค้ามีอำนาจการต่อรองอยู่ในมือสูงเช่นกัน

2.3 ผู้ประกอบการ จำแนกตามลักษณะของธุรกิจ พบว่า ด้านอุปสรรคจากการแข่งขันรายใหม่ มีความคิดเห็นแรงผลักดันในการแข่งขันที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาหารและชา และอื่นๆ ระดับมีความคิดเห็นแรงผลักดันในการแข่งขันที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจมากกว่าจำหน่ายทุกอย่างที่เกี่ยวกับกาแฟ อาหารและเครื่องดื่มอื่นๆ และจำหน่ายกาแฟและเบเกอรี่ ทั้งนี้อาจจะเพราะว่ามีร้านรายใหม่ได้มีการขายอาหารและชาเพิ่มทางเลือกให้ผู้บริโภค จึงทำให้เกิดมีการแข่งขันผลักดันในการแข่งขันที่มีต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจมากกว่าจำหน่ายทุกอย่างที่เกี่ยวกับกาแฟ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sutthisawatsophon (2021) ได้ศึกษาเรื่องกลยุทธ์ทางการค้าเพื่อเพิ่มความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านเบเกอรี่ พบว่า ภัยคุกคามจากกคู่แข่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น ย่อมก่อให้เกิดความกังวลในด้านการแข่งขันของธุรกิจที่ทำให้เราต้องเสียทั้งทรัพยากรและพลังงาน ที่จะต้องมาคอยระวังว่าคู่แข่งรายใหม่นี้จะทำอะไร ส่งผลกระทบมาถึงธุรกิจของเราอย่างไรได้บ้าง อีกทั้งคู่แข่งใหม่นั้นมักจะชอบนำเอาแนวทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทั้งทรัพยากรด้านคนและกำลังเงินเข้ามา เพื่อแย่งชิงส่วนแบ่งทางตลาด ซึ่งส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงของตลาด เช่น เมื่อมีผู้ประกอบการรายใหม่เข้ามาจะส่งผลให้ปริมาณสินค้าในตลาดเพิ่มขึ้น และส่งผลต่อราคาสินค้าที่จะเปลี่ยนแปลงไป ถ้ามีการพัฒนาอาจจะนำไปสู่ผลกระทบทางด้านราคาของสินค้านั้นได้ ถ้าหากที่ผู้มาใหม่ต้องประสบกับปัญหาอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาดนั้นสูง จะส่งผลกระทบให้เกิดภาวะคุกคามด้านคู่แข่งใหม่ ๆ ต่อผู้ประกอบการรายเดิมต่ำ เพราะสามารถมีภูมิคุ้มกันที่เกิดจากกลไกลด้านตลาดและภูมิคุ้มกันด้านกลยุทธ์ที่ผู้ประกอบการใช้ในการปกป้องตัวเองเพื่อให้ธุรกิจของตัวเองนั้นอยู่รอดได้

สรุป

การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจร้านกาแฟในยุควิถีใหม่ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย มี 5 ประการ ได้แก่ 1) ด้านอุปสรรคจากการแข่งขันรายใหม่ ธุรกิจร้านกาแฟมีรูปแบบหลากหลาย เช่น อาคาร สถานที่ บริการ และราคาที่หลากหลาย ทำให้มีการแข่งขันค่อนข้างสูงอยู่แล้ว ทำให้ยากต่อธุรกิจรายใหม่ที่จะเข้ามาแข่งขัน 2) ด้านอำนาจการต่อรองจากผู้ขาย ปัจจุบันและในอนาคตคาดว่าจะมีอัตราการเจริญเติบโต

ของธุรกิจการบริการในรูปแบบร้านกาแฟสูงขึ้น 3) ด้านอำนาจต่อรองจากผู้ซื้อ ลูกค้าที่มาใช้บริการส่วนใหญ่ตามมาจากเพจ facebook และช่องทางโซเชียลต่างๆ 4) ด้านการแข่งขันระหว่างอุตสาหกรรมเดียวกัน ธุรกิจร้านกาแฟมีการบริการที่ดีและมีการแนะนำสินค้าให้ลูกค้า เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า 5) ด้านอุปสรรคจากสินค้าทดแทน การที่ลูกค้าไปซื้อสินค้าอื่นทดแทนส่งผลกระทบทำให้ยอดขายของร้านลดลง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ด้านอุปสรรคจากการแข่งขันรายใหม่ ธุรกิจรายใหม่อาจเข้ามาในตลาด ควรปรับปรุงร้านให้ทันสมัยและให้แตกต่างจากร้านอื่นสร้างความโดดเด่นดึงดูดลูกค้ามาใช้บริการ

1.2 ด้านอำนาจการต่อรองจากผู้ขาย ธุรกิจร้านกาแฟเป็นธุรกิจที่ปรับตัวยาก และโดยภาพรวมไม่สามารถที่จะขยายหรือต่อยอดเพื่อทำธุรกิจอื่น ควรรีโนเวทหรือปรับปรุงร้านใหม่ อาจทำเพื่อวัตถุประสงค์ด้านดีไซน์ มุ่งเน้นการตกแต่งร้านให้สวยงาม เข้ากับเทรนด์สมัยใหม่ที่กำลังได้รับความนิยมในยุคนั้น ๆ

1.3 ด้านอำนาจต่อรองจากผู้ซื้อ ลูกค้าบางส่วนจะติดต่อสอบถามโทรสอบถามแต่ไม่ได้มาซื้อสินค้าตามที่สอบถามไว้ มีมากถึง 30% ควรสร้างเพจเกี่ยวกับร้านธุรกิจร้านกาแฟ เพื่อให้ลูกเข้าถึงโปรโมทที่ร้านที่จัดขึ้นในแต่นแต่ละสัปดาห์และเทศกาลต่างๆ เช่น เทศกาลวาเลนไทน์เทศกาลฮาโลวีนและเทศกาลคริสต์มาส

1.4 ด้านการแข่งขันระหว่าอุตสาหกรรมเดียวกัน ธุรกิจร้านกาแฟ ได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากรัฐบาลในการปรับปรุงกิจการ ให้ความรู้ใหม่ ๆ ในการดำเนินงาน ควรได้รับเงินสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ มีการจัดโครงการการประกวดการแสดงสินค้าร้านกาแฟดีเด่นประจำจังหวัด เพื่อส่งเสริมการขายกาแฟ

1.5. ด้านอุปสรรคจากสินค้าทดแทน การมีสินค้าทดแทนจะทำให้ลูกค้าเกิดการเปรียบเทียบความคุ้มค่าต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าในธุรกิจร้านกาแฟ และอาจหันไปซื้อสินค้าทดแทน ถ้าคุ้มค่ามากกว่า เช่น สินค้าชนิดอื่นหรือสินค้าสินค้าสำเร็จรูปในร้านอื่น (กาแฟกระป๋อง) ควรเพิ่มทางเลือกให้กับลูกค้า โดยมีการทำผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาผู้ประกอบการธุรกิจร้านกาแฟในเขตพื้นอื่นนอกเหนือจากเขตอำเภอเมืองเลยเลย เพื่อให้ข้อมูลในการวิเคราะห์ความได้เปรียบทางการแข่งของธุรกิจร้านกาแฟที่แตกต่างกันออกไปเพื่อให้ในส่วนของเนื้อหาครอบคลุมในการวิเคราะห์เพิ่มเติมมากกว่านี้

2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคตเนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ได้เก็บข้อมูลของการลงทุนเพิ่มที่มีผลต่อกำไรของธุรกิจร้านกาแฟและเป็นการเก็บข้อมูลในปีเดียวกัน โดยทั่วไปแล้วผลประกอบการที่เกิดจาก

การลงทุนไม่จำเป็นที่จะเกิดขึ้น ณ ปีเดียวกัน ซึ่งการเก็บข้อมูลให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือมากกว่านี้น่าจะเป็นการเก็บข้อมูลต่อเนื่องทุกปี และกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวกันด้วย

2.3 การศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษากลยุทธ์ที่เหมาะสมกับธุรกิจแยกตามขนาดของธุรกิจร้านกาแฟที่มีความแตกต่างกัน เช่น ธุรกิจขนาดเล็ก ธุรกิจขนาดกลาง และธุรกิจขนาดใหญ่ ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้มีข้อจำกัดเป็นเรื่องของการศึกษาโดยภาพรวมเป็นธุรกิจขนาดเล็กจึงเป็นกลยุทธ์ในการดำเนินกิจการร้านกาแฟ การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษากลยุทธ์สำหรับธุรกิจขนาดใหญ่ขึ้นว่ามีความเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

References

Coffee Travelers Magazine. (2021). *Covid-19 and the impact of the coffee market in Thailand.* Retrieved September 17, 2021, from https://coffeetravelermag.wixsite.com

Faculty of Dentistry, Chulalongkorn University. (2021). *Coffee*. Retrieved December 5, 2021, from http://www.anatomy.dent.chula.ac.th/coffee.html

Food Intelligence Center Thailand. (2021). *coffee Business in Thailand*. Retrieved April 20, 2021, from https:// www.food-intelligence.de

GotoLoe. (2021). *Coffee Shops in Loei Province*. Retrieved January 5, 2022, from https://gotoloei.com

Kasikorn Research Center. (2018). *How does the coffee shop business be managed to prosper***.** Retrieved January 5, 2022, from https://www.kasikornbank.com

Khangkhum C. (2021). *Goodies from coffee grounds*. Retrieved January 3, 2022, form https://sites.google.com/site/prayochncakkakkafae

Khunthong, P. (2017). *Creating competitive advantages of guesthouse business in Muang District, Chiang Mai Province*. (Independent Study). Maejo University. Chiang Mai.

Kongsat, S., & Thammawong, T. (2008). *Validation of the Tests (IOC*). Retrieved March 8, 2022, from http://mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?

Mai-on, P. (2017). *Business strategy for dessert shop Case study of After You shop. (After You)*. (Independent Study). Thammasat University. Bangkok.

Pairat, I. (2018). *Marketing Strategy Development of Pha Thon Na Muen Si Group, Na Yong District, Trang Province*. (Research Report). Suan Dusit University. Trang.

Poltahan, N. et al. (2021). *The communication style New Normal that affects the change the way of life of people in the age of COVID-19*. (Research Report). Loei Rajabhat University. Loei.

Ruangpraphan, C. (2022). *Basic statistics with analytical samples with Minitab SPSS and SAS Khon Kaen program, Khon Kaen University*. Retrieved March 8, 2022, from http://www.research-system.siam.edu/images/coop_HT

Saksakulpornchai, P. (2011). *Economic assessment of the Thai furniture industry Compare competitors in ASEAN*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Bangkok

Sinjaru, T. (2012). *Researching and analyzing statistical data as well SPSS & AMOS*. (13th ed.). Bangkok: Business R&D.

Sutthisawatsophon, N. (2021). *Trade strategies to increase competitive advantage of bakery business in Muang district Phayao Province*. (Master's Thesis). Phayao University. Phayao.

Teerapnitroj, j. (2017). *Key factors in deciding on the use of internet cafe services In Khlong 6 community, Pathum Thani province in terms of marketing contributions*. (Master's Thesis). North Bangkok University. Bangkok.

Yupolmoon, S. (2017). *Building a competitive advantage in the building materials retail business in Phayao Province affects the business of retailing construction materials in Phayao Province*. (Master's Thesis). Phayao University. Phayao.

การขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษานำร่องโดยใช้ Tuna Act Model*

The Mobilization of Culture of Peace in Pilot Educational Institutions by Tuna Act Model

ชลัท ประเทืองรัตนา

Chalat Pratheuangrattana

สถาบันพระปกเกล้า

King Prajadhipok's Institute, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: chalat@kpi.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา 2) นำรูปแบบการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา ไปประยุกต์ด้วยการอบรมผู้บริหาร คณาจารย์ในสถานศึกษานำร่อง บทความวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีพื้นที่ศึกษานำร่อง จากสถาบันการศึกษา รวมทั้งสิ้น 19 สถาบัน ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ ในระดับมหาวิทยาลัย 8 แห่ง อาชีวศึกษา 7 แห่ง มัธยมศึกษาและประถมศึกษา 4 แห่ง กลุ่มประชากรเป็นผู้บริหารและคณาจารย์ที่เข้าร่วมจำนวน 35 คน โดยมีการสนทนากลุ่มย่อย 2 ครั้ง เพื่อให้ความเห็นต่อสถานการณ์/รูปแบบการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาและรับรองรูปแบบ TUNA ACT Model และมีการอบรมรม 1 ครั้งให้กับผู้บริหาร คณาจารย์ โดยมีการใช้แบบทดสอบ ซึ่งได้ตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงของคำถามจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ในการอบรมมีการนำแบบทดสอบมาวัดความรู้ ความเข้าใจ รวมถึงวัดทัศนคติเพื่อวัดความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสันติวัฒนธรรม การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ การหาร้อยละ และใช้สถิติเชิงอนุมาน เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยวิธีเปียร์สัน โดยนำเสนอในลักษณะของการเล่าเรื่องพรรณนาเชิงวิเคราะห์ หลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1) ได้รูปแบบที่เหมาะสมในการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาด้วย TUNA ACT Model ซึ่งผ่านการปรึกษาหารืออย่างต่อเนื่องจากผู้เกี่ยวข้อง สรุปเนื้อหาได้ว่า สันติวัฒนธรรมช่วยนำทาง ร่วมสร้างความเข้าใจเธอและฉันสื่อสารกันโดย Thinking Environment พูดคุยเป็นให้เห็นทางออกร่วมสร้างสรรค์ผลักดันร่วมกันด้วยหัวใจ 2) จากการอบรม ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้นจากการวัดผลก่อนและหลังอย่างมีนัยสำคัญ และจากแบบสำรวจทัศนคติพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่เอื้อ และส่งเสริมสันติวัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน นอกจากผลเชิงบวกในห้องเรียนแล้ว สิ่งสำคัญคือ ภายหลังจากอบรมเสร็จสิ้น เกิดความยั่งยืนด้วยการมีกลไกที่เป็นรูปธรรม และเกิดการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนที่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะคือ สถาบันพระปกเกล้าและสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ควรมีการปรึกษาหารือกันอย่าง

*Received June 15, 2022; Revised June 24, 2022; Accepted June 27, 2022

สม่ำเสมอเพื่อให้ได้สิ่งที่เกิดประโยชน์สูงสุดในการขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรม และ เพื่อให้สันติวัฒนธรรมเกิดขึ้นในสถานศึกษาอย่างยั่งยืน สถาบันการศึกษาต่าง ๆ จึงควรมีทั้งกลไก และกระบวนการการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เกี่ยวข้องควบคู่กันไป

คำสำคัญ: สันติวัฒนธรรม; การขับเคลื่อน; สถานศึกษา; ทูน่าแอคโมเดล

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to develop a suitable model for building the culture of peace in educational institutions; and 2) to apply a culture of peace model in educational institutions through administrator and teacher training in pilot educational institutions. The study employed a qualitative research approach, with 19 educational institutions serving as pilot study sites, including 8 universities, 7 vocational schools, 4 secondary and elementary schools. The population consisted of 35 administrators and teachers who participated in two focus group discussions to express their opinions on the situation/model of building a culture of peace in educational institutions and to verify the TUNA Act Model, as well as one training session where administrators and teachers used the questionnaire. The Item-Objective Congruence (IOC) was used to evaluate the items of the questionnaire with 3 experts. During the training, the questionnaire was used to measure the knowledge, understanding, and attitude on the promotion of culture of peace. Data analysis using descriptive statistics such as frequency distribution, finding percentages and using inferential statistics to find the relationship between variables by Pearson method. The obtained data were examined by using narrative analysis description, content analysis, and conclusion integrative and verification.

From the study, the following results are found: 1) A suitable model, TUNA Act Model, for building the culture of peace in educational institutions. After being continually discussed with relevant persons, it is discovered that the culture of peace serves to lead and create understanding among one another based on the Thinking Environment where the discussion was taken to identify creative solutions and mobilize them; 2) Participants received greater knowledge as a result of the training, and there is a statistical significant difference between the pretest and posttest. According to the results of the survey, participants exhibit statistically significant attitudes that are aligned with and promote the culture of peace. Aside from the positive results, it is important to note that there is still sustainability through concrete mechanisms and the building of relationships between individuals who are different after the

training. The suggestions include King Prajadhipok's Institute and other relevant educational institutions consulting with one another on a regular basis in order to obtain the greatest benefits in driving and maintaining a culture of peace in educational institutions. As a result, various educational institutions should have mechanisms and processes in place for fostering positive relationships among people involved.

Keywords: Culture of Peace; Mobilization; Educational Institutions; TUNA Act Model

บทนำ

สถาบันการศึกษาเป็นหน่วยงาน ที่มีหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรมและทักษะอันจำเป็นในการดำรงชีพของสมาชิกในสังคม อีกทั้ง ทำให้สามารถปรับตนในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและปฏิบัติตนให้มีคุณค่าแก่สังคม จากหน้าที่ที่กล่าวมา สามารถกล่าวได้ว่ามีความสอดคล้องกับ สันติวัฒนธรรมดังที่สหประชาชาติได้นิยามความหมายของสันติวัฒนธรรมไว้ว่า เกี่ยวข้องกับคุณค่า ทัศนคติ พฤติกรรม วิถีชีวิตที่ปฏิเสธการใช้ความรุนแรง และป้องกันความขัดแย้งไม่ให้ขยายตัวกลายเป็นความรุนแรง โดยจัดการที่รากเหง้าของปัญหาด้วยการพูดคุย นอกจากนี้ ยังรวมถึง แนวทางการประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคม บนหลักการพื้นฐานของความเมตตากรุณา และความเข้าใจ (United Nations, 1999) แม้ว่าสถาบันการศึกษาจะได้ทำหน้าที่ดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง แต่สถานการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรงในสถานศึกษาเกิดขึ้นในหลายลักษณะและรูปแบบ มีทั้งการทำร้ายร่างกาย การใช้คำพูดให้เกิดความรู้สึกเจ็บปวดหรือเสียใจ ซึ่งมีทั้งในโลกออนไลน์และแบบเผชิญหน้ากันโดยตรง ผลกระทบที่เกิดขึ้นมีทั้งการสูญเสียชีวิต บาดเจ็บ พิการ เจ็บป่วยทางจิตใจ ความรุนแรงในแต่ละสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา มหาวิทยาลัยมีปรากฏให้เห็นในสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ยกตัวอย่าง สถานการณ์ความรุนแรงในการก่อเหตุทะเลาะวิวาทของนักเรียนนักศึกษาอาชีวศึกษาบางช่วงสูงถึงปีละ 3 พันครั้ง (Pratheuangrattana, 2014) หรือเหตุการณ์การใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมของเยาวชน ผ่านทางสื่อออนไลน์มีเป็นจำนวนมาก อันส่งผลให้เกิดการใช้ความรุนแรงในระดับต่างๆ เกิดขึ้น กลุ่มเยาวชนมากกว่าร้อยละ 50 มีพฤติกรรมกลั่นแกล้งผ่านโลกไซเบอร์และคุกคามผู้อื่นผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ มีทั้งไม่ใช้คำพูด เช่น ภาพนิ่ง และใช้คำพูดที่เป็นข้อความแสดงความคิดเห็น (Rattanapong, 2021) รวมถึงการกลั่นแกล้งรังแกกันในสถานศึกษาด้วยการ ล้อเลียนเหยียดหยามเชื้อชาติผิวพรรณและพบการคุกคามทางเพศ มีการแย่งเงินและของใช้ สถานที่เกิดความรุนแรง 5 อันดับประกอบด้วย ในห้องเรียนเวลาครูไม่อยู่ ทางเดินหน้าห้อง บันไดสนาม โรงอาหารและในห้องเรียนต่อหน้าครู (Viravaidya, and Rukspollmuang, 2014)

การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานศึกษามีการดำเนินงานหลายหน่วยงาน และหลายวิธีการ เช่น การแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทกันของนักเรียนอาชีวะในภาพรวม ในช่วงปี 2552 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแนวปฏิบัติในการป้องกันการก่อเหตุทะเลาะวิวาทและทำร้ายร่างกายกันของนักเรียนนักศึกษา 10 ข้อคือ (Phoobuncharoenthai, 2009) ซึ่งมีทั้งมาตรการทางกฎหมาย การสร้างความร่วมมือกับเครือข่าย และการ

ป้องกันเฝ้าระวังเหตุและการเสริมสร้างทัศนคติที่ดี ในส่วนของคณะรัฐมนตรีได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว โดยมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2548 โดย 1. ตั้งกลไกในรูปแบบของคณะกรรมการ หรือเมื่อมีความพร้อมแล้วจึงพัฒนาจัดตั้งเป็นองค์กรหรือสถาบันทำหน้าที่ต่อไป 2. ให้สถาบันพระปกเกล้าควรเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการและอาจดำเนินการหรือจัดหลักสูตรให้มหาวิทยาลัยที่มีความพร้อมก่อน รวมถึงอบรมข้าราชการหรือกำหนดให้การบริหารความขัดแย้งเป็นสมรรถนะหลักของบางตำแหน่งที่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรงด้วย

การเรียนการสอนด้านสันติศึกษาเพื่อผลักดันให้เกิดสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาที่ผ่านมายังไม่เพียงพอ จำเป็นต้องผลักดันให้มากกว่าที่เป็นอยู่ พิจารณาได้จากสถิติความรุนแรงทางกาย วาจา การกลั่นแกล้งที่ยังดำรงอยู่ และจำนวนหน่วยงานด้านสันติศึกษาที่ไม่มากนักในทั้งประเทศ จากสถานการณ์ที่กล่าวมาการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งในมิติเชิงป้องกันและแก้ไขจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อไม่ให้ปัญหาขยายตัวเป็นความรุนแรง และหากเกิดเหตุการณ์ขึ้นแล้วมีความจำเป็นต้องจัดการได้อย่างดีเพียงพอ เพื่อสร้างสันติวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน

การขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา เพื่อลดความรุนแรงในทุกระดับทั้งกาย วาจา ใจ ความรุนแรงทางโครงสร้างและวัฒนธรรมที่เป็นทัศนคติ ทำได้ในหลากหลายวิธีการ แต่สิ่งสำคัญคือการบูรณาการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายร่วมกันทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา บทความวิจัยนี้เน้นที่การสร้างรูปแบบที่เหมาะสมในการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษานำร่อง และนำรูปแบบการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาที่ได้รับการรับรอง ไปประยุกต์ด้วยการอบรมผู้บริหาร คณาจารย์ในสถานศึกษานำร่อง โดยมุ่งหวังจะได้เห็นแนวทางที่ชัดเจนในการผลักดันให้เกิดสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง TUNA ACT Model เป็นตัวแบบด้านสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา ที่ผ่านการบูรณาการจากผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย TUNA ACT Model หรือโมเดลปลาทูน่า แอค นั้น มีลักษณะสำคัญคือ อยู่กันเป็นฝูงว่ายน้ำไว มีหลากหลายพันธุ์ เปรียบได้กับ การอยู่ร่วมกันได้ในสังคมโดยไม่ใช้ความรุนแรงต่อกัน บทความวิจัยนี้มีการพิสูจน์ด้วยการนำโมเดลดังกล่าวไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายด้วยการอบรมเพื่อให้เกิดการขยายผลต่อเนื่องภายหลังจากอบรมเสร็จสิ้น นอกจากความรู้และทัศนคติของผู้เข้ารับการอบรมเชิงบวกที่สนับสนุนสันติวัฒนธรรมแล้ว ยังเกิดความยั่งยืนในระดับหนึ่ง ด้วยการมีกลไกและเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสังคมพหุวัฒนธรรมระหว่างคนที่แตกต่างทางศาสนา ซึ่งเป็นทิศทางที่ดีในการนำพาให้สังคมเกิดสันติสุขสถาพร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา
2. นำรูปแบบการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา ไปประยุกต์ด้วยการอบรมผู้บริหาร คณาจารย์ในสถานศึกษานำร่อง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนผลักดันให้เกิดสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง กับแนวคิดสันติวัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี ผู้วิจัยมีแนวทางการศึกษา แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสันติวัฒนธรรม รวมถึงประมวลสรุปมาจากงานวิจัยที่นักวิจัยเคยได้ศึกษาไว้คือ แนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างสถาบันเทคโนโลยีปทุมวันกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออกวิทยาเขตอุเทนถวาย (Pratheuangrattana, 2014) และปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางในสถานศึกษา (Pratheuangrattana, 2018) รวมถึงวรรณกรรมอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ ดังกล่าวมาบูรณาการออกมาเป็นตัวแบบด้านสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาคือ TUNA ACT Model แล้วนำมารับฟังความคิดเห็นกับผู้ที่เกี่ยวข้องในวันที่ 15 มีนาคม 2565 และ 21 มีนาคม 2565 เพื่อพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาและค้นหาผู้สมัครใจเข้าร่วมโครงการดังกล่าว โดยมีผู้บริหาร คณาจารย์จากสถานศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย อาชีวศึกษา มัธยมศึกษาและประถมศึกษา รวมทั้งสิ้น 19 สถาบัน พื้นที่วิจัยคือสถาบันการศึกษานำร่อง 19 แห่งที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ โดยจะมีการนำองค์ความรู้ไปขยายผล และติดตามประเมินผลความยั่งยืนด้านสันติวัฒนธรรมในแต่ละสถานศึกษาต่อไป ซึ่งที่ผ่านมามีการตั้งกลุ่มไลน์ชื่อว่า สันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา และเริ่มมีการรายงานกิจกรรมที่บางสถาบันได้ไปดำเนินการขับเคลื่อนผลักดัน

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) หรือกลุ่มตัวอย่าง ในบทความวิจัยนี้ คือ ผู้บริหาร คณาจารย์ จาก 19 สถาบัน ที่มาร่วมรับรองตัวแบบสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา และเข้ารับการอบรม โดยมีผู้เข้าร่วมจากระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวะและมหาวิทยาลัย โดยคัดเลือกแบบเจาะจงมาจากเครือข่ายของสถาบันพระปกเกล้า และถามความสมัครใจในการเข้าร่วมโครงการ

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1) การรวบรวมจากเอกสารหลักฐาน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสันติวัฒนธรรม รวมถึงประมวลสรุปมาจากงานวิจัยที่นักวิจัยเคยได้ศึกษาไว้ดังได้กล่าวแล้วในขั้นตอนที่ 1

2) การสนทนากลุ่มย่อย การสนทนากลุ่มย่อยนั้นเป็นการสนทนากับกลุ่มเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้แล้ว โดยในการจัดสนทนากลุ่มมีผู้เข้าร่วมครั้งละประมาณ 20 คน เพื่อให้ความเห็นต่อ สถานการณ์/รูปแบบการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา จากผู้บริหาร ครู อาจารย์จากมหาวิทยาลัย อาชีวศึกษา และโรงเรียนมัธยม ในวันที่ 15 มีนาคม 2565 และ 21 มีนาคม 2565 เพื่อรับรองรูปแบบ TUNA ACT Model สรุปเนื้อหาสำคัญกล่าวเป็นคำสำคัญได้คือสันติวัฒนธรรมช่วยนำทาง ร่วมสร้างความเข้าใจเธอและฉันสื่อสารกันโดย Thinking Environment พูดคุยเป็นให้เห็นทางออกร่วมสร้างสรรค์ ผลักดันร่วมกันด้วยหัวใจ

3) เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามสำหรับการอบรม ประกอบด้วย แบบทดสอบและแบบสำรวจทัศนคติ ใช้ในการอบรมทั้งก่อนและหลังการอบรม ในวันที่ 18-19 พฤษภาคม 2565 จำนวน 35 คน โดยมีการสร้างแบบทดสอบและแบบสำรวจทัศนคติ เป็นการวัดความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติ นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิด นำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรง

ของของคำถาม และความเหมาะสมของเนื้อหา ปรับปรุงแก้แบบสอบถาม ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 แบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจด้านสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา ชุดที่ 2 แบบสำรวจทัศนคติ วัดทัศนคติด้านสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา เป็นการใช้แบบทดสอบเพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจ สำหรับแบบวัดทัศนคติเพื่อวัดความคิดเห็นที่ส่งเสริมสันติวัฒนธรรม โดยทำแบบสอบถามก่อนและหลังการอบรมของ ผู้บริหาร คณาจารย์ ที่เข้าร่วมโครงการ

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการให้ผู้เข้ารับการอบรมทำแบบสอบถามก่อนและหลังสำหรับการอบรม เพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติที่ส่งเสริมในด้านสันติวัฒนธรรม และในการอบรมให้ผู้เข้ารับการอบรม 19 หน่วยงานเสนอแนะแผน แนวทางในการขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา ตามระดับชั้นของกลุ่มตนเองคือ ประถมศึกษา/มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และมหาวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ การหาร้อยละ และใช้สถิติเชิงอนุมาน เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยวิธีเปียร์สัน โดยนำเสนอในลักษณะของการเล่าเรื่องพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Narrative Analysis Description) หลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) และการตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิเคราะห์ (Conclusion Integrative and Verification)

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการสรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งสองข้อ เพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา ต่อไป

ผลการวิจัย

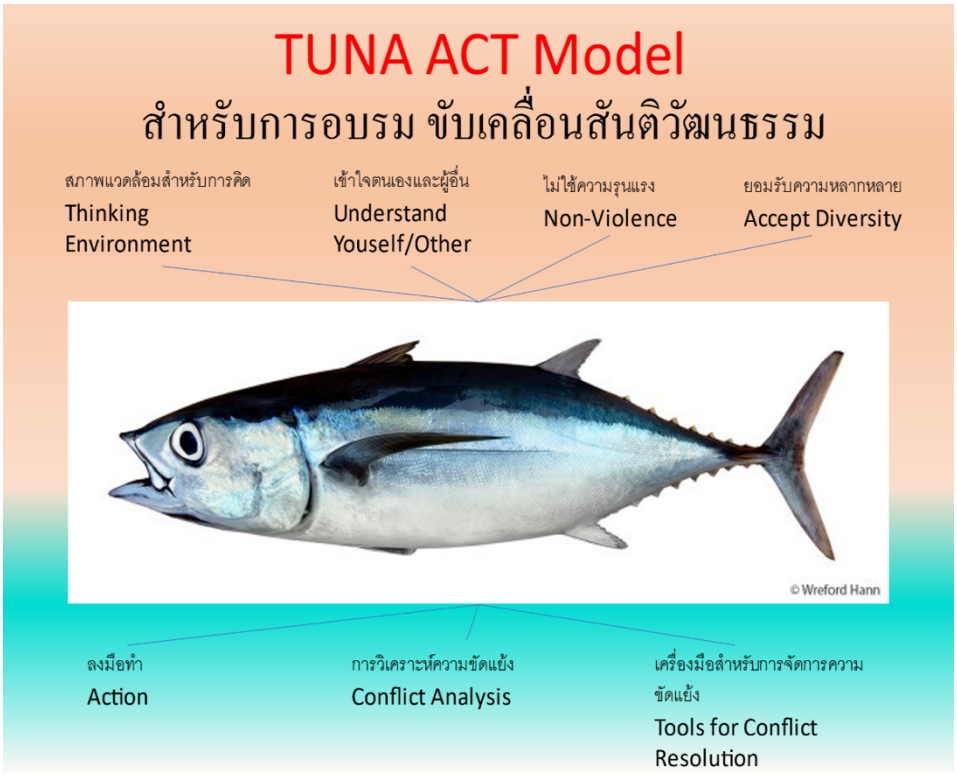
วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่นำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปใช้ในการปฏิบัติ วิจัยที่เคยดำเนินการมาแล้ว 2 เรื่องคือ 1.แนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างสถาบันเทคโนโลยีปทุมวันกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออกวิทยาเขตอุเทนถวาย และ 2.ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางในสถานศึกษา ทั้งสองเรื่องศึกษาวิจัยโดยผู้เขียนบทความวิจัยนี้เอง จากงานวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาผสมผสานกับวรรณกรรมด้านสันติวัฒนธรรม แล้วบูรณาการออกมาเป็นตัวแบบด้านสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา จากนั้นนำมารับฟังความคิดเห็นกับผู้ที่เกี่ยวข้องในวันที่ 15 มีนาคม 2565 และ 21 มีนาคม 2565 จำนวน 19 สถานศึกษาในระดับประถมศึกษา/มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และมหาวิทยาลัย เพื่อพัฒนา รับรองรูปแบบการขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา และค้นหาผู้สมัครใจเข้าร่วมโครงการดังกล่าว สาระสำคัญของการสนทนากลุ่มสรุปได้ว่า

1. นิยามความหมายของสันติวัฒนธรรม เกี่ยวข้องกับคุณค่า ทัศนคติ พฤติกรรม วิถีชีวิตที่ปฏิเสธการใช้ความรุนแรง และป้องกันความขัดแย้งไม่ให้ขยายตัวกลายเป็นความรุนแรง โดยจัดการที่รากเหง้าของปัญหาด้วยการพูดคุย นอกจากนี้ ยังรวมถึง แนวทางการประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคมบนหลักการพื้นฐานของความเมตตากรุณา และความเข้าใจ มีการเปิดใจ เปิดรับความแตกต่าง

2. สถานการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรงในสถานศึกษาเกิดขึ้นในหลายลักษณะและรูปแบบ มีทั้งการทำร้ายร่างกาย การใช้คำพูดให้เกิดความรู้สึกเจ็บปวดหรือเสียใจ ซึ่งมีทั้งในโลกออนไลน์และแบบเผชิญหน้ากันโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา มหาวิทยาลัยมีปรากฏให้เห็นในสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ยกตัวอย่าง สถานการณ์ความรุนแรงในการก่อเหตุทะเลาะวิวาทในสถาบันและต่างสถาบัน นอกจากนี้มีการใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมของเยาวชน ผ่านทางสื่อออนไลน์มีเป็นจำนวนมาก ภายใต้สถานการณ์ของโควิด-19 ความรุนแรงทางกายภาพที่เกิดขึ้นมาจาก การปลูกฝังค่านิยมที่ไม่ถูกต้องจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้องด้วยวิธีการต่างๆ เรียกได้ว่าเป็นความรุนแรงทางวัฒนธรรมที่ทำให้การใช้ความรุนแรงกลายเป็นเรื่องปกติ

3. การสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาตามนิยามความหมายของสันติวัฒนธรรม ทำได้ในหลายวิธี ไม่ได้มีเพียงการอบรมเท่านั้น แต่มีทั้งวิธีการที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี การออกกฎหมาย การตั้งกติกา การตั้งชมรม การแนะแนว การพูดคุย การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กิจกรรมดนตรี กีฬา ศิลปะ วิธีการที่กล่าวมาต้องทำไปเพื่อนำไปสู่การสร้างสันติวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนร่วมกับเครือข่าย ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง

ตัวแบบด้านสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาที่ผ่านการบูรณาการคือ TUNA ACT Model หรือโมเดลปลาทูน่า แอค ปลาทูน่ามีลักษณะสำคัญคือ อยู่กันเป็นฝูง ว่ายน้ำไว มีหลากหลายพันธุ์ เนื้อนุ่มอร่อย มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนให้เกิดสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี

รูปภาพที่ 1 TUNA ACT Model เพื่อขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรม

ที่มา: ผู้วิจัย

TUNA ACT Model ในการขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1. Thinking Environment (สภาพแวดล้อมที่ดีสำหรับการคิดหรือเรียนรู้) เป็นการการสื่อสารทั้งการพูดและการฟัง จะช่วยในการลดทอนอคติ ความไม่เข้าใจกัน และพัฒนาความสัมพันธ์อันดีต่อกัน 2. Understanding Yoursel/Other (เข้าใจตนเองและผู้อื่น) การเข้าใจธรรมชาติของคน เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาตนเองและเข้าใจคนอื่น 3. Nonviolence (ไม่ใช้ความรุนแรง) ส่งเสริมให้คนหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ 4. Accept diversity (ยอมรับความหลากหลาย) คนมีความแตกต่างกัน แต่จะสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติท่ามกลางความหลากหลาย ทางเชื้อชาติ เพศ ศาสนา สถาบัน 5. Action (ลงมือทำ) การขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทำได้หลายแนวทาง 6. Conflict analysis/context (การวิเคราะห์ความขัดแย้ง) บริบทและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการเอื้อให้เกิดการอยู่ร่วมกัน 7. Tools for conflict resolution (เครื่องมือสำหรับการจัดการความขัดแย้ง) เป็นการพูดคุยกันเพื่อหาทางออกร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ผ่านการพูดคุยกันเองหรือคนกลางเพื่อค้นหาความต้องการ ที่แท้จริง โดยเพื่อให้จำง่าย ผู้เขียนได้นำมาเขียนให้มีความสละสลวยสัมผัสกัน คือ “สันติวัฒนธรรมช่วยนำทาง ร่วมสร้างความเข้าใจเธอและฉัน สื่อสารกันโดย Thinking Environment พูดคุยเป็นให้เห็นทางออกร่วมสร้างสรรค์ ผลักดันร่วมกันด้วยหัวใจ”

วัตถุประสงค์ข้อ 2 นำรูปแบบการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา ไปประยุกต์ด้วยการอบรมผู้บริหาร คณาจารย์ในสถานศึกษานำร่อง เมื่อวันที่ 18-19 พฤษภาคม 2565 มีการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาซึ่งเป็นระบบการศึกษาระดับพื้นฐานถึงอุดมศึกษา ซึ่งขับเคลื่อนโดย สถาบันพระปกเกล้าร่วมกับ Friedrich Naumann Foundation for Freedom (FNF) และสถานศึกษาต่างๆ โดยมีวิทยากรหลักคือผู้เขียน ดร.ชลัท ประเทืองรัตนา จากสถาบันพระปกเกล้าก และวิทยากรที่มาให้ความรู้เจาะจงในหัวข้อ ต้าน hate speech ในสถานศึกษา ดร.พิมรภัช ดุษฎีอิสริยกุล มูลนิธิ FNF และมีผู้ทรงคุณวุฒิเติมเต็มให้ทัศนะ ความรู้และข้อมูลโดย นายศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ ผู้อำนวยการสำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า โดยมีวัตถุประสงค์ในการอบรมเพื่อ 1. ให้ความรู้ ความเข้าใจ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา 2. ผลักดันการสร้างเครือข่ายสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน ให้กับกลุ่มเป้าหมาย ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา จำนวน 35 คน แบ่งเป็นชายจำนวน 26 คน หญิงจำนวน 9 คน โปรดดูภาพที่ 2 สถาบันพระปกเกล้าขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมเชิงรุก นำร่องพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในสถานศึกษา

วิธีการอบรมเชิงปฏิบัติการ ในวันแรก เริ่มจากการ ประเมินความรู้ ความเข้าใจ และการประเมินทัศนคติในด้านสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา โดยใช้แบบทดสอบและแบบสำรวจทัศนคติ โดยจะทำแบบทดสอบวัดความรู้ทั้งก่อนและหลังการอบรม เพื่อเปรียบเทียบความรู้ที่ได้รับว่าได้รับความรู้เพิ่มขึ้นหรือไม่ ส่วนแบบสำรวจทัศนคติทำภายหลังจากการอบรมเสร็จสิ้นว่ามีทัศนคติที่ดีต่อการสร้างสันติวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาหรือไม่ อย่างไร จากนั้น ให้ความรู้ “TUNA ACT Model” เพื่อขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรม ความรู้สันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา : ความหมายและหลักการสำคัญ” ความรู้“ธรรมชาติ พลวัต ประเภท การจัดการความขัดแย้งความรู้ “การเข้าใจตนเองและผู้อื่น” ความรู้“การอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธีภายใต้ความ

หลากหลาย” “การวิเคราะห์ความขัดแย้งและบริบท/สภาพแลดล้อมที่เอื้อต่อสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา” โดยเป็นการบรรยายแบบมีส่วนร่วมและใช้กิจกรรมต่างๆ ประกอบการเรียนรู้ทั้งเกม แป้ง เก้าอี้ เชือก สัตว์ 4 ทิศ เกมตีตรา และปิดท้ายของวันด้วย การวิเคราะห์ความขัดแย้งและบริบท/สภาพแลดล้อมที่เอื้อต่อสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา โดยแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่มตามระดับการศึกษา คือ กลุ่มระดับประถมศึกษา/มัธยม กลุ่มอาชีวศึกษา และกลุ่มอุดมศึกษา ในวันที่สอง วิทยาการบรรยายให้ความรู้ในเรื่อง “การสื่อสารเพื่อความเข้าใจ Thinking Environment “เข้าใจและร่วมมือต้าน Hate Speech ในสถานศึกษา” “เครื่องมือพูดคุย : ฝึกเจรจา การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง และการสานเสวนาเพื่อความเข้าใจ” โดยเป็นการบรรยายแบบมีส่วนร่วมและใช้กิจกรรมต่างๆ ประกอบการเรียนรู้ สุดท้ายเป็นการขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา : จัดทำแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่มตามระดับการศึกษา คือ ระดับประถมศึกษา/มัธยม อาชีวศึกษา และระดับมหาวิทยาลัย

รูปภาพที่ 2 สถาบันพระปกเกล้าขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมเชิงรุก นำร่องพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในสถานศึกษา

ที่มา: บ้านเมืองออนไลน์ (2022)

ผลการสำรวจทัศนคติในด้านสันติวัฒนธรรม

ตารางที่ 1 แสดงร้อยละของทัศนคติในด้านสันติวัฒนธรรม

หน่วย: ร้อยละ

คำถาม	ไม่เห็นด้วยเลย	ค่อนข้างไม่เห็นด้วย	ค่อนข้างเห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับประโยคที่ว่าลูกผู้ชาย หยามได้ฆ่าไม่ได้	0.0	8.0	12.0	80.0
2.ในชีวิตประจำวันของเรา การฟังดีกว่าการพูด เพื่อจะได้เข้าใจอารมณ์ความต้องการความรู้สึกของคนอื่น	0.0	4.0	16.0	80.0
3. การที่เรามาเจรจาหรือไกล่เกลี่ยโดยคนกลางกับ คู่กรณีไม่ได้เป็นเครื่องหมายของคนอ่อนแอ	0.0	4.0	12.0	84.0
4.การล้อเลียนปมด้อยของเพื่อน เป็นสิ่งไม่ปกติ	0.0	0.0	4.0	96.0
5.การวิเคราะห์ความขัดแย้งล่วงหน้า ไม่ใช่เพื่อสร้างความได้เปรียบในการเอาชนะอีกฝ่ายหนึ่ง	4.0	12.0	36.0	48.0
6.การทำกิจกรรมร่วมกันกับ คู่กรณี ก่อให้เกิดประโยชน์ลดการทะเลาะกัน	0.0	24.0	24.0	52.0

หมายเหตุ: จำนวนผู้ตอบ 25 คน

จากตารางที่ 1 การสำรวจทัศนคติในสันติวัฒนธรรมของผู้บริหารและคณาจารย์ที่เข้ารับการอบรม พบว่า แนวโน้มภาพรวมทัศนคติในด้านสันติธรรมภายหลังจากการอบรมมีอัตราส่วนที่ค่อนข้างสูง ส่งผลด้านบวกต่อการปฏิเสธความรุนแรง โดยเฉพาะทัศนคติที่กล่าวได้ว่าอาจเป็นเหตุปัจจัยส่งผลต่อความรุนแรงหรือไม่ อย่างเช่น การเห็นด้วยกับ “การล้อเลียนปมด้อยของเพื่อน เป็นสิ่งไม่ปกติ” และ “ในชีวิตประจำวันของเรา การฟังดีกว่าการพูด เพื่อจะได้เข้าใจอารมณ์ความต้องการความรู้สึกของคนอื่น” โดยมีระดับการเห็นด้วยที่สูงถึงร้อยละ 100 (ประกอบด้วย เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 96.0 และ ค่อนข้างเห็นด้วย ร้อยละ 4.0) และ ร้อยละ 96 (ประกอบด้วย เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 80 และค่อนข้างเห็นด้วย ร้อยละ 16) ตามลำดับ

ประเด็นที่น่าสนใจควรให้ความสำคัญในการปรับเปลี่ยนทัศนคติในเรื่อง “การวิเคราะห์ความขัดแย้งล่วงหน้า เพื่อให้เราได้เปรียบในการเอาชนะอีกฝ่ายหนึ่ง” กับด้านทัศนคติ “การทำกิจกรรมร่วมกันกับคู่กรณีไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ ยังไงก็ทะเลาะกันเหมือนเดิม” ซึ่งเมื่อปรับคำถามไปในเชิงบวก คือ “การวิเคราะห์ความขัดแย้งล่วงหน้า ไม่ใช่เพื่อสร้างความได้เปรียบในการเอาชนะอีกฝ่ายหนึ่ง” และ “การทำกิจกรรมร่วมกันกับคู่กรณี ก่อให้เกิดประโยชน์ลดการทะเลาะกัน” ซึ่งมีสัดส่วนเห็นด้วยถึงร้อยละ 84 และร้อยละ 76 ตามลำดับ

ผลการวัดความรู้ ความเข้าใจด้านสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาก่อนและหลังการอบรม

ตารางที่ 2 แสดงร้อยละของความรู้ ความเข้าใจด้านสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาก่อนและหลังการอบรม

คำถาม	คำตอบที่ถูกต้อง	ก่อนการอบรม (ร้อยละของผู้ที่ตอบถูก)	หลังการอบรม (ร้อยละของผู้ที่ตอบถูก)	Sig.
เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นแล้วเราไม่ควรทำอย่างไร	ข.ทำร้ายร่างกายอีกฝ่าย	82.4	90.6	.332
หากใช้ การเจรจาแบบมีหลักการ (Principle Negotiation) การแบ่งฟักทองของเด็กสองคนจะเป็นอย่างไร	ค.ถามหาความต้องการ/จำเป็นในการใช้ฟักทอง	47.1	93.8	.000*
เทคนิคใดเป็นเทคนิคการสานเสวนาเพื่อสันติที่ถูกต้อง	ค. การพูดเพื่อเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของคู่ขัดแย้งไปในทางที่ดี	52.9	84.4	.005*
ข้อใดถูกต้องเกี่ยวกับ หลักการไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง	ค.เป็นการพูดคุยโดยมีคนกลาง โดยคู่กรณีเป็นคนตัดสินใจร่วมกัน	64.7	90.6	.011*
สันติวัฒนธรรมเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องอะไร	ก.วัฒนธรรมที่เคารพความหลากหลาย	97.1	100.0	.325
ข้อใด**ไม่เป็น** บุคลิกหรือสถานการณ์ในการเผชิญความขัดแย้ง	ง.ยอมตาย	55.9	87.5	.004*
จำนวนผู้ตอบ		34	32	

หมายเหตุ * คือ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 แสดงถึงการเข้าใจและมีความรู้ในด้านสันติวัฒนธรรมมากขึ้นหลังจากได้รับการอบรม โดยผู้เข้าร่วมการอบรมสามารถตอบคำถามได้มากขึ้น เมื่อเทียบกับการทดสอบก่อนการเข้าร่วมอบรม แสดงให้เห็นถึงการเข้าใจที่ถูกต้องเกือบเท่าตัวในคำถามส่วนใหญ่ โดยเฉพาะคำถาม สันติวัฒนธรรมเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมที่เคารพความหลากหลาย ผู้เข้ารับการอบรมสามารถตอบได้ถูกต้องร้อยเปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาความแตกต่างความรู้ระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมการอบรม พบว่า ประเด็นที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีทั้งหมด 4 ประเด็น ดังปรากฏในตารางข้างต้น

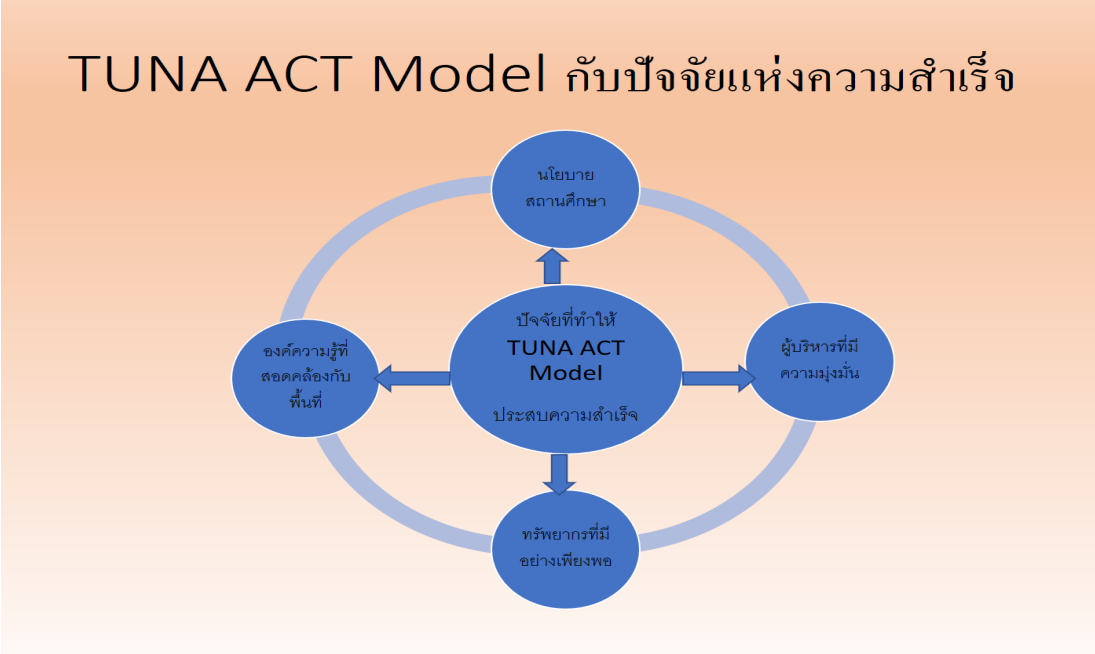
อาจกล่าวได้ว่า น่าจะเป็นการเข้าใจวงจรและกระบวนการสันติวัฒนธรรม กลุ่มเป้าหมายผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจกระบวนการของสันติวัฒนธรรม เมื่อเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้ง ไม่ควรขยายหรือก่อให้ความขัดแย้งรุนแรงขึ้นด้วยการกระทำในทางลบ เช่น การทำร้ายร่างกายกัน หากมีการเจรจาต้องมีความรู้และเข้าใจ

ในหลักการเจรจาอย่างมีหลักการ แสวงหาความต้องการ/ความจำเป็นของคู่กรณี ดั่งตัวอย่างของการถามหาความต้องการ/จำเป็นในการใช้ฟักทอง และหากกรณีความขัดแย้งมีการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย คนกลางไกล่เกลี่ยไม่ใช่ผู้ตัดสินใจแทน ต้องให้คู่กรณีเป็นคนตัดสินใจร่วมกัน และคนกลางต้องฟังอย่างเข้าใจ เปลี่ยนความขัดแย้งคู่กรณีเป็นไปในทางที่ดี

ภายหลังจากอบรมเสร็จสิ้น เกิดความยั่งยืนในระดับหนึ่ง ด้วยการร่างคำสั่งเตรียมตั้งกลไกคณะกรรมการ คณะทำงาน ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ โดยมีทั้งคณะกรรมการนโยบายและคณะกรรมการดำเนินงานขับเคลื่อนให้เกิดสันติวัฒนธรรมขึ้นในสถานศึกษา นอกจากนี้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยทางโรงเรียนสันติธรรมวิทยาได้นำองค์ความรู้ดังกล่าวไปขับเคลื่อนแลกเปลี่ยนกับเครือข่ายต่างศาสนาเพื่อเชื่อมสัมพันธ์กับศาสนาที่แตกต่างกันระหว่างศาสนาคริสต์กับมุสลิม โดย เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2565 ที่ผ่านมา ประมุขสังฆมณฑลอุดรธานีพร้อมคณะและเจ้าหน้าที่จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี ได้เดินทางมาเยี่ยมเชื่อมสัมพันธ์กับ มัสยิดอัลมุบาร็อก โดยมีอิหม่ามและคณะกรรมการมัสยิดร่วมต้อนรับ และอีกทั้งได้เข้าเยี่ยมชมโรงเรียนสันติธรรมวิทยา โดยมี ดร.ปฏิญญา ประพฤติชอบ ผู้อำนวยการโรงเรียนสันติธรรมวิทยา พร้อมคณะครูได้ต้อนรับพร้อมนำเยี่ยมชมแนวทางสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียนสันติธรรมวิทยา

องค์ความรู้ใหม่

TUNA ACT Model หรือปลาทูน่า โมเดล ในการขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรม ประกอบด้วย องค์ความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีสำหรับการคิดหรือเรียนรู้ที่ดี การเข้าใจตนเองและผู้อื่น การไม่ใช้ความรุนแรงในทุกระดับและทุกรูปแบบ การยอมรับความหลากหลาย การวิเคราะห์ความขัดแย้งอย่างเป็นระบบ เครื่องมือสำหรับการจัดการความขัดแย้ง และการลงมือทำ ในการนำ TUNA ACT Model ไปประยุกต์ใช้ในแต่ละสถานศึกษา จำเป็นต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม บริบทที่แตกต่างกัน แม้นว่าแต่ละสถานศึกษาจะมีผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักเรียน นักศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนรอบข้าง ที่คล้ายกัน แต่บริบทย่อมมีความเป็นเฉพาะพื้นที่ของแต่ละแห่ง การวิเคราะห์ความขัดแย้งและบริบทจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง การจะส่งต่อหรือขับเคลื่อน TUNA ACT Model ให้ประสบความสำเร็จย่อมขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ทั้งนโยบายและกลไกที่มีความชัดเจน ผู้บริหารที่มีความมุ่งมั่นในการผลักดันนโยบายให้เป็นจริง ทรัพยากรที่มีอย่างเพียงพอทั้งเงิน คน วัสดุ รวมถึงองค์ความรู้ในด้านสันติวัฒนธรรมที่มีความสอดคล้องกับแต่ละสถานศึกษา สามารถเปรียบเทียบได้กับปลาทูน่าในท้องทะเลที่มีหลากหลายสายพันธุ์ รูปร่าง ขนาดที่ไม่เท่ากัน และมีวิถีชีวิตที่แตกต่างแต่สามารถอยู่ร่วมกันได้เป็นฝูง

รูปภาพที่ 3 TUNA ACT Model กับปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ที่มา: ผู้เขียน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 การพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา กับผู้ที่เกี่ยวข้องในวันที่ 15 มีนาคม 2565 และ 21 มีนาคม 2565 จำนวน 19 สถานศึกษาในระดับประถมศึกษา/มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และมหาวิทยาลัย ประเด็นที่ได้จากการระดมสมองด้วยการปรึกษาหารือ คือ สถานการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรงในสถานศึกษาเกิดขึ้นในหลายลักษณะและรูปแบบ และการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาตามนิยามความหมายของสันติวัฒนธรรม ทำได้ในหลายวิธี ไม่ได้มีเพียงการอบรมเท่านั้น แต่มีทั้งวิธีการที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลและความเห็นที่ได้มาพัฒนาเป็น TUNA ACT Model หรือปลาทูน่า โมเดล ในการขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรม ประกอบด้วย องค์ความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีสำหรับการคิดหรือเรียนรู้ที่ดี การเข้าใจตนเองและผู้อื่น การไม่ใช้ความรุนแรงในทุกระดับและทุกรูปแบบ การยอมรับความหลากหลาย การวิเคราะห์ความขัดแย้งอย่างเป็นระบบ เครื่องมือสำหรับการจัดการความขัดแย้ง และการลงมือทำ จากการปรึกษาหารือทำให้ได้องค์ความรู้ร่วมกัน โดยมีกระบวนการที่เน้นความเท่าเทียม การพูดคุยกันโดยใช้เหตุผล สอดคล้องกับ งานของ (Elster, 1998)และ (Dryzek, 2000) ได้อธิบายไว้ว่า การปรึกษาหารือเป็นการตัดสินใจร่วมกันของพลเมืองที่มีเสรี (Free) มีความเท่าเทียม (Equal) มีเหตุผล (Reason) และหลักการกระทำที่เปิดเผยและเป็นสาธารณะ (Public Act) รวมถึงการสื่อสารระหว่างกัน กล่าวคือ 1. ความเท่าเทียมทางการเมืองคือความเท่าเทียมในโอกาสที่จะ ตัดสินใจทางการเมือง มีความเท่าเทียมในการแสดงความคิดเห็น 2. ความมีเหตุผล เป็นการตัดสินใจร่วมกันที่เน้นประโยชน์ส่วนรวมอย่างมีมาตรฐานและเป็นอิสระ มีการอภิปรายกันด้วยเหตุผลและพร้อมจะเปลี่ยนความคิด ร่วมมือกับผลของการอภิปราย 3. การกระทำที่เปิดเผยและเป็นสาธารณะ (Public Act) ได้แก่ในกระบวนการให้เหตุผลนั้น จะมีการให้เหตุผล การชั่งน้ำหนักเหตุผล การยอมรับหรือไม่รับเหตุผล

ต่างๆ ซึ่งต้องกระทำอย่างเปิดเผย เป็นสาธารณะ ซึ่งแตกต่างจากพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ที่เป็นเรื่องของแต่ละบุคคลและทำเป็นเรื่องลับ (Elster, 1998) 4.การสื่อสารระหว่างกัน เป็นทั้งกระบวนการที่เป็นการพูดและฟังกันก่อนที่จะตัดสินใจร่วมกัน เป็นการสื่อสารระหว่างกันเป็นสิ่งที่สำคัญเช่นกันในการเชื่อมโยงความเป็นมนุษย์ (Dryzek, 2000) ดังนั้น ผลสำเร็จของนโยบายหรือโครงการใดๆ จะละเลยหรือขาดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียไปมิได้ การมีส่วนร่วมด้วยการปรึกษาหารือเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาด้วยกระบวนการที่ดีและจะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่พึงประสงค์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 นำรูปแบบการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา ไปประยุกต์ด้วยการอบรมผู้บริหาร คณาจารย์ในสถานศึกษา ผลจากแบบสอบถามพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้นจากการวัดผลก่อนและหลังอย่างมีนัยสำคัญ และจากแบบสำรวจทัศนคติพบว่าผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่เอื้อ และส่งเสริมสันติวัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน นอกจากผลเชิงบวกในห้องเรียนแล้ว สิ่งสำคัญคือ ภายหลังจากอบรมเสร็จสิ้น เกิดความยั่งยืนด้วยการมีกลไกที่เป็นรูปธรรม และเกิดการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานของ (Bercovitch et al. 2009) ที่เห็นว่าความยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ ต้องเน้นการจัดการกับปัญหาความรุนแรงด้วย การเน้นแก้ปัญหาทั้งโครงสร้างและสถาบัน (Structures and Institution) และการสร้างความสัมพันธ์ (Relationships) กล่าวคือ ด้วยการสร้างหรือจัดตั้งสถาบันขึ้นมาเพื่อลดมุมมองด้านลบต่อกัน และวิธีเน้นการสร้างความสัมพันธ์ เพื่อเปลี่ยนแปลงความเชื่อทัศนคติ อารมณ์ร่วมกันระหว่างผู้คนในสังคม ซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืน การอบรมที่ผ่านมายัง สอดคล้องกับที่ Unesco (2007) ได้เสนอสิ่งจำเป็นในการสร้างสันติวัฒนธรรมว่าประกอบด้วยหลายด้าน เศรษฐกิจ ประชาธิปไตย สังคม ด้านสิทธิมนุษยชน ความเท่าเทียมระหว่างเพศ รวมถึงด้านการศึกษาด้วยการการปลูกฝังวัฒนธรรมสันติภาพ/สันติวัฒนธรรมผ่านระบบการศึกษา (Foster a Culture of Peace through Education) โดยการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาให้มีเนื้อหาในการกระตุ้นให้เกิดคุณค่า ทัศนคติ และพฤติกรรมเกี่ยวกับสันติภาพ ซึ่งประกอบด้วย ความสงบ การแก้ไขความขัดแย้ง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสร้างข้อตกลงร่วมกัน และการปฏิบัติที่ไร้ความรุนแรง

สรุป

การขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษานำร่อง 19 สถาบัน ใน 3 ระดับคือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษาและมหาวิทยาลัย มีพัฒนาการของการสร้างองค์ความรู้และขับเคลื่อนความรู้เพื่อให้เกิดสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาหลายปี จากองค์ความรู้ที่ได้สร้างขึ้นมานำมาสู่การขับเคลื่อนให้เห็นผล โดยใช้งานวิจัยเป็นฐานความรู้ และนำมาพัฒนาต่อยอดมาเป็นโมเดลต้นแบบเพื่อนำไปทดลองให้เกิดผลปฏิบัติจริง โมเดล TUNA ACT เกิดขึ้นและมีการรับรองจากผู้ที่เกี่ยวข้องดังกล่าว จากนั้นมีการนำรูปแบบการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา ไปประยุกต์ด้วยการอบรมผู้บริหาร คณาจารย์ในสถานศึกษานำร่อง ทั้ง 19 สถาบัน โดยมุ่งหวังว่าจะเกิดความยั่งยืนและรูปธรรมของการสร้างสันติวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา ในการอบรมสะท้อนให้เห็นว่าผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้นจากการวัดผลก่อนและหลังอย่างมีนัยสำคัญ และจากแบบสำรวจทัศนคติพบว่าผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่เอื้อและส่งเสริมสันติวัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญ

เช่นกัน นอกจากผลเชิงบวกในห้องเรียนซึ่งมีความสำคัญแล้ว สิ่งสำคัญยิ่งกว่านั้นคือ ภายหลังจากอบรมเสร็จสิ้น เกิดความยั่งยืนด้วยการมีกลไกที่เป็นรูปธรรมในสถาบันการศึกษา และเกิดการสร้างความสัมพันธ์ทั้งภายในสถาบันและระหว่างคนที่แตกต่างกันกับชุมชนอื่น สันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาจึงไม่ได้เกิดขึ้นแต่เพียงในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังเกิดภายนอกห้องเรียนและขยายพื้นที่ออกไปอีกด้วย สิ่งที่พึงระวังคือ การนำ TUNA ACT Model ไปประยุกต์ใช้ในแต่ละสถานศึกษา จำเป็นต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม บริบทที่แตกต่างกัน การจะส่งต่อหรือขับเคลื่อน TUNA ACT Model ให้ประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยทั้งภายในและภายนอกสถาบัน รวมถึงความมุ่งมั่นที่จะผลักดันให้เกิดผลสำเร็จ อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เห็นคุณค่าของกันและกันและ สามารถลดความรุนแรงทุกระดับทั้งทางกาย วาจา ใจ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษานำร่อง ด้วย Tuna Act Model มาจากการปรึกษาหารือกับผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้านและมีกระบวนการที่เหมาะสม ดังนั้น สถาบันพระปกเกล้าและสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ควรมีการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ได้สิ่งที่เกิดประโยชน์สูงสุดในการขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 การนำรูปแบบการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา ไปประยุกต์ด้วยการอบรมผู้บริหาร คณาจารย์ในสถานศึกษานำร่อง เพื่อให้เกิดสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาอย่างยั่งยืน ทำได้หลากหลายวิธี ทั้งโดยการปรับปรุงหลักสูตร การทำโครงการ กิจกรรมที่ต่อเนื่อง สถาบันการศึกษาต่างๆ จึงควรมีทั้งกลไก และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เกี่ยวข้องควบคู่กันไป ไม่สามารถทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยละเลยอีกสิ่งหนึ่งได้ หากมีแต่กลไก คณะกรรมการ แต่ไม่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ก็จะไม่เกิดประสิทธิผลสูงสุดในการขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การศึกษาระบบกลไกการติดตามผลความสำเร็จจากการขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาทั้ง 19 แห่ง

2.2 ขยายพื้นที่ในการทำวิจัยให้มากกว่าเดิม และพัฒนาเป็นนโยบายสันติวัฒนธรรมเพื่อเป็นวาระแห่งชาติต่อไป

References

Ban Muang. (2022). *King Prajadhipok's Institute. Mobilization of a Proactive Peace Culture to Develop a Pilot Model Suitable for Educational Institutions. Ban Mueang.* Retrieved June 05, 2022, from https://www.banmuang.co.th/news/politic/280980

Bercovitch, J., Kremenyuk, V., & Zartman, I. W. (2009). *Conflict Resolution.* London: SAGE Publications Ltd.

Dryzek, J. S. (2000). *Deliberative Democracy and Beyond: Liberals, Critics, Contestations*. Oxford: Oxford University Press.

Elster, J. (1998). *Deliberative democracy*. New York: Cambridge University Press.

United Nations. (1999). *Resolutions Adopted by the General Assembly.53/2543. Declaration and Programme of Action on a Culture of Peace.* Retrieved June 05, 2022, from https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/774/43/PDF/N9977443.pdf?OpenElement.

Unesco. (n. d.). *Education transforms lives. (Online).* Retrieved June 06, 2022, from https://www.unesco.org/en/education.

Viravaidya, S., & Rukspollmuang, C. (2014). Proposed Strategies for Developing a School Based on Peace Culture Promotion Network. *Journal of Education Studies,* 42(2), 117-130.

Rattanapong, S. (2021). *A Study of Behavioral Model in Solving Cyber Bullying Problems of Youth in the Educational Institutions.* Phitsanulok: Phibunsongkhram Rajabhat University.

Pratheuangrattana, C. (2014). Guidelines to Coexist Peacefully among Students of Pathumwan Institute of Technology and Rajamangala University of Technology Tawan- Ok Uthenthawai Caompus. *NIDA Development Journal,* 53(3), 151-173.

Pratheuangrattana, C. (2018). Factors leading to the success of mediation in schools. *NIDA Development Journal,* 58(3), 1-22.

Phoobuncharoenthai, C. (2009). *"Pathumwan-Uthen" OHEC to increase measures to prevent conflicts.* Retrieved June 5, 2022, from http://www.moe.go.th.

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมัน เพื่อการแข่งขันทางธุรกิจในยุคดิจิทัล*

The Development Model of Petrol Station Executives to Enhance Competitive Business in digital age

[1]อัมภาภรณ์ พีรวณิชกุล, สุชาติ เซี่ยงฉิน, ธีรวุฒิ บุณยโสภณ และ สมนึก วิสุทธิแพทย์

[1]Umpaporn Peerawanichkul, Suchart Siengchin, Teravuti Boonyasopon and Somnoek Wisuttipaet

[1]มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

[1]King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: peerawanichkul.um@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานีบริการน้ำมัน 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ 3) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ 4) เพื่อจัดทำคู่มือการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ผู้บริหารหรือผู้จัดการของสถานีบริการน้ำมัน และกลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มผู้บริหารหรือผู้จัดการสถานีบริการน้ำมันขนาดใหญ่ 10 คน กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 คน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีน้ำมันมี 7 ด้าน ประกอบด้วย ปัจจัยด้านทรัพยากรมีองค์ประกอบย่อย 3 ปัจจัย ปัจจัยด้านการขายการตลาดมีองค์ประกอบย่อย 3 ปัจจัยด้านเทคโนโลยี มีองค์ประกอบย่อย 2 ปัจจัย ปัจจัยด้านการบัญชีการเงินมีองค์ประกอบย่อย 3 ปัจจัย ปัจจัยด้านการให้บริการมีองค์ประกอบย่อย 3 ปัจจัย ปัจจัยด้านกฎหมายและความปลอดภัยมีองค์ประกอบย่อย4 ปัจจัย และปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งทั้ง 7 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับส่งผลมาก โดยปัจจัยย่อยขององค์ประกอบต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น 22 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมัน ทำให้ได้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันที่สามารถนำไปใช้ได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพและผลการจัดทำคู่มือแนวปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขัน

*Received November 12, 2020; Revised June 25, 2022; Accepted June 27, 2022

ทางธุรกิจพบว่า มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้สำหรับไปประยุกต์ใช้ในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันรุ่นใหม่

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ; ผู้บริหาร; สถานีบริการน้ำมัน

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the condition of problems and obstacles in the management of gas station managers; 2) to study the management components of gas station managers for business competition; 3) to create a model to develop the potential of gas station managers for business competition; and 4) to prepare a manual for developing the potential of gas station managers for business competition. The research population consisted of an executive or manager of a gas station. The sample was divided into three groups, a group of 10 executives or managers of a large gas station, a group of 400 respondents with a 95% confidence level, and a group of 12 experts. The instruments used in the research consisted of an Interview form and a questionnaire. The statistics used in the data analysis consisted of Frequency, Percentage, Mean, and Standard Deviation.

The results showed seven factors affecting the success of the development of gas station managers, consisting of 3 sub-component resources, three sub-components, and three sub-components of technology. There are two sub-components, Financial accounting has three sub-components, Service factor has three sub-components, Legal and safety element has four sub-components, and Personal characteristics factor, all seven sub-components are averaged. At a very effective level by sub-factors of various components, totaling 22 factors affecting the development of gas station managers' potential. This has resulted in a model for developing the potential of gas station managers that can be used effectively and the results of the preparation of the guideline for developing the potential of gas station managers for business competition. In addition, it is suitable and feasible for application in training workshops for new gas station managers.

Keywords: Potential Development; Petrol Station Executives; Petrol Station

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติ ฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งจะต้องนำไปสู่ การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์

“ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน สถานการณ์แนวโน้มในการพัฒนาประเทศ ในปัจจุบันประเทศไทยยังคงมีประเด็นความท้าทายการพัฒนาในหลายมิติ ทั้งในมิติเศรษฐกิจที่โครงสร้างเศรษฐกิจยังไม่สามารถขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมอย่าง เต็มที่ ผลิตภาพการผลิตของภาคบริการและภาคเกษตรยังอยู่ในระดับต่ำ คุณภาพและ สมรรถนะของแรงงานที่ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการในการขับเคลื่อนการพัฒนาของประเทศ มิติทางสังคมที่การยกระดับรายได้ของประชาชน การแก้ปัญหาด้านความ ยากจนและความเหลื่อมล้ำ การพัฒนาคุณภาพการให้บริการและการขยายโอกาสในการ เข้าถึงระบบบริการสาธารณะยังคงมีช่องว่างที่สามารถพัฒนาต่อไปได้ มิติสิ่งแวดล้อมที่การฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังเป็นประเด็นสำคัญสำหรับ การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และมิติของการบริหารจัดการภาครัฐที่ยังขาดความต่อเนื่องและความยืดหยุ่นในการตอบสนองความต้องการในการแก้ปัญหาของประชาชนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ สำหรับยุทธศาสตร์ชาติ เป็นแผนแม่บทที่กำหนดเป้าหมายอนาคตประเทศในระยะยาว 20 ปี (พ.ศ. 2560-พ.ศ. 2579) ซึ่งจะวางแนวทางในการพัฒนา และดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะอยู่ภายใต้รัฐบาลใดก็ตาม ซึ่งแผนระยะยาวนี้จะเป็นกรอบที่ช่วยให้แผนการขับเคลื่อนพัฒนาประเทศ สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติอย่างเหมาะสม ซึ่งภายใต้แผนการ 20 ปี จะมีจุดประสงค์เพื่อบรรลุเป้าหมายในด้านต่าง ๆ ทุก ๆ 5 ปี แบ่งออกเป็นระยะ 5 ปี, 10 ปี, 15 ปี และ 20 ปี เพื่อนำประเทศไปสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เป้าหมายที่ร่างยุทธศาสตร์ไว้จนถึง พ.ศ. 2579 ซึ่งจะวางเป็นกรอบใหญ่ไว้สำหรับกำหนดเป้าหมายในทุก ๆ 5 ปี เพื่อมุ่งสร้างความมั่นคง โดยมีเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี คือกรอบระยะเวลาในการดำเนินงานของแผนยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งภายใต้แผนพัฒนาใน 20 ปีนี้ จะมีต้องมีการบรรลุเป้าหมายในด้านต่าง ๆ ทุก ๆ 5 ปี เพื่อให้เห็นการพัฒนาของประเทศ เป้าหมายใน 5 ปีแรก จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนระบบต่าง ๆ ครั้งยิ่งใหญ่ โดยเน้นแก้ไขสิ่งที่เป็นจุดอ่อนของประเทศ และใช้จุดแข็งของประเทศให้เกิดประโยชน์ใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามาผสมผสานเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ เป้าหมายใน 10 ปี ประเทศจะต้องมีระบบเศรษฐกิจที่ดี โดยเริ่มจากการสนับสนุนการวิจัยและการนำเทคโนโลยีมาผสมผสานกับสินค้ากลุ่มเกษตรและสาธารณสุข นอกจากนี้ผู้ประกอบการจะต้องทันเทคโนโลยี และยังต้องสร้างบุคลากรทางการวิจัยเพื่อรองรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่จะเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในอนาคต เป้าหมายใน 15 ปี ประชากรในประเทศจะต้องเป็นประชากรที่มีคุณภาพ โดยจะพัฒนาให้บุคลากรทุกช่วงวัย มีศักยภาพสูง มีความรู้และทักษะ นอกจากนี้สังคมไทยจะเป็นสังคมที่เท่าเทียมและลดความเหลื่อมล้ำโดยการจัดสรรทรัพยากรและกระจายบริการจากภาครัฐอย่างทั่วถึง เป้าหมายใน 20 ปี เศรษฐกิจและสังคมของประเทศต้องมีสเถียรภาพ ระบบราชการของไทยจะเป็นแบบดิจิทัล มีคุณภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ นอกจากนี้ยังได้วางแผนในการฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ในประเทศ เพื่อความยั่งยืนของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมในประเทศอีกด้วย

จากปัจจัยสนับสนุนข้างต้น ทำให้ปัจจุบันธุรกิจสถานีบริการน้ำมันมีแนวโน้มของรายได้และกำไรที่เพิ่มขึ้น จึงช่วยดึงดูดให้ธุรกิจกลับมามีความน่าสนใจในการลงทุนอีกครั้งหนึ่ง ในช่วง 2-3 ปี ที่ผ่านมา พบว่าธุรกิจสถานีบริการน้ำมันมีค่าการตลาดต่ำเพียง 1-1.5 บาทต่อลิตร หรือประมาณ 3-4% ต่อราคาขายปลีกในช่วงระยะเวลานั้น Energy Policy and Planning Office (2019) ในขณะที่ใช้เงินลงทุนที่สูงท่ามกลางการ

แข่งขันที่ดุเดือดทั้งจากผู้เล่นในประเทศ และจากต่างประเทศ นอกจากนี้ ราคาน้ำมันดิบโลกที่สูงเกิน 100 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อบาร์เรล เป็นสาเหตุให้ราคาขายปลีกมีราคาแพง อุปสงค์ของการใช้น้ำมันจึงเติบโตได้ช้า จนทำให้ผู้ประกอบการบางรายอย่างเช่น Petronas ซึ่งเป็นบริษัทน้ำมันชั้นนำของมาเลเซียต้องขายกิจการต่อให้กับ SUSCO โดยให้เหตุผลว่าอัตราผลตอบแทนที่ได้ไม่คุ้มกับจำนวนเงินที่ลงทุน อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันราคาน้ำมันดิบที่ตกต่ำช่วยให้ค่าการตลาดน้ำมันปรับตัวสูงขึ้นเฉลี่ยอยู่ที่ 2.5-3 บาทต่อลิตร หรือประมาณ 8% ต่อราคาขายปลีก ณ ปัจจุบัน เนื่องจากราคาน้ำมันดิบที่ต่ำส่งผลให้ราคาขายหน้าโรงกลั่นลดลง การจัดเก็บเงินเข้ากองทุนน้ำมันลดลง ในขณะที่ราคาขายปลีกปรับลงช้ากว่า ค่าการตลาดจึงปรับสูงขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยดึงดูดธุรกิจสถานีบริการน้ำมันให้กลับมามีความน่าสนใจอีกครั้งหนึ่ง สำหรับจำนวนสถานีบริการน้ำมันทั่วประเทศจะสูงถึง 26,526 แห่งแล้ว แต่ผู้ค้าน้ำมัน “ทุกราย” ยังมีแผนขยายสถานีบริการต่อเนื่อง เพื่อรักษาส่วนแบ่งการตลาด โดย ปตท.ยังคงมีส่วนแบ่งทางการตลาดสูงสุด 41% ทั้งนี้ ตามแผนการลงทุน 5 ปี (2559-2563) ปตท.ต้องการขยายสถานีบริการรวม 100 แห่ง/ปี ด้านพีทีจีฯมีแผนขยาย 400 แห่ง/ปี เป้าหมายปี 2565 จะมีสถานีบริการรวม 4,000 แห่ง, เอสโซ่มีแผนขยายเพิ่ม 20 แห่ง/ปี ขณะที่คาลเท็กซ์จะขยาย 25 แห่ง/ปี และบางจาก 400 แห่ง ในช่วง 5 ปีต่อจากนี้ (2559-2564) สำหรับรูปแบบการขยายที่ผู้ค้าน้ำมันใช้คือ รูปแบบที่ผู้ค้าน้ำมันเป็นผู้ลงทุนเองทั้งหมด หรือที่เรียกว่า COCO (Company Own Company Operate) และผู้แทนจำหน่าย หรือดีลเลอร์ ลงทุนเองทั้งหมด หรือ DODO (Dealer Own Dealer Operate) โดยบริษัทน้ำมันส่วนใหญ่ คือ ปตท., คาลเท็กซ์, เอสโซ่, เชลล์ เลือกขยายในรูปแบบของดีลเลอร์เป็นหลัก มีเพียงพีทีจีฯเรายเดียวในขณะนี้ที่ลงทุนเองทั้งหมด โดยปัจจุบันธุรกิจค้าปลีกน้ำมันและธุรกิจเสริม (Nonoil) ยังน่าสนใจเข้ามาลงทุน แม้ต้องใช้เงินลงทุนสูง 40-100 ล้านบาท (ไม่รวมราคาที่ดิน) และขึ้นอยู่กับว่าลงทุนภายใต้เครื่องหมายการค้าอะไร รวมถึงขนาดของสถานีบริการด้วย ซึ่งการตัดสินใจว่าจะเลือกเป็นผู้แทนจำหน่ายให้กับผู้ค้าน้ำมันรายใดนั้น จะพิจารณาจากค่าการตลาด (Marketing Margin) รวมถึงธุรกิจเสริมในสถานีบริการน้ำมันนั้น ๆ ว่าได้รับความนิยมมากน้อยแค่ไหนพิจารณาจากค่าการตลาดโดยประมาณของผู้ค้าน้ำมันในส่วนบริษัทข้ามชาติอย่างเชลล์, เอสโซ่ และคาลเท็กซ์อยู่ที่ 0.90-1.20 บาท/ลิตร ซึ่งในส่วนของเชลล์และบางจาก หากดีลเลอร์ทำยอดขายน้ำมันได้ “มากกว่า” ยอดการันตีจะได้รับส่วนแบ่งกำไรส่วนต่างด้วย ในขณะที่ค่าการตลาดของ ปตท. ผู้ค้าน้ำมันที่ครองส่วนแบ่งการตลาดสูงสุด มีค่าการตลาดที่ให้กับดีลเลอร์ 90 สตางค์/ลิตรเท่านั้น โดย ปตท.ให้เหตุผลที่ไม่ขยับค่าการตลาดกับดีลเลอร์ว่า เนื่องจากภายในสถานีบริการมีธุรกิจเสริมที่สร้างรายได้ค่อนข้างดีคือ ร้านกาแฟคาเฟ่อเมซอน และร้านสะดวกซื้อเซเว่นอีเลฟเว่น การลงทุนเริ่มต้นสำหรับร้านคาเฟ่อเมซอนอยู่ที่ 4-5 ล้านบาท แต่กำไรที่ได้ต่อแก้วต้องแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนของ ปตท.และดีลเลอร์ ส่วนร้านเซเว่นอีเลฟเว่นลงทุนเริ่มต้นที่ 10 ล้านบาท กำไรจากการขายสินค้าจะถูกแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนผู้ลงทุนร้อยละ 81 และส่วนของ บมจ.ซีพี ออลล์ ร้อยละ 19 ภายใต้การแข่งขันในธุรกิจค้าปลีกน้ำมันอย่างสูง ได้เปลี่ยนภาพจากเดิมที่บริษัทน้ำมันจะเป็นผู้กำหนดรูปแบบสถานีบริการน้ำมัน ว่าผู้ลงทุนควรใช้รูปแบบใดเปลี่ยนมาเป็นผู้ลงทุนเป็นผู้เลือก นอกจากค่าการตลาดที่จะเป็นตัวดึงดูดผู้สนใจเข้ามาลงทุนเปิดสถานีบริการน้ำมันภายใต้เครื่องหมายการค้าของบริษัทน้ำมันแล้ว ยังต้อง “เปิดกว้าง” ให้ผู้ลงทุนเลือกว่าภายในสถานีบริการควรจะมีธุรกิจเสริมอะไรบ้าง โดยบริษัทน้ำมันจะให้คำปรึกษาทั้งความเหมาะสมรวมถึงการจัดหาแหล่ง

เงินทุนให้ด้วย สำหรับในส่วนของตัวแทนจำหน่ายสถานีบริการน้ำมันควรลงทุนขยายสถานีบริการตามศักยภาพทางการเงินให้เหมาะสม ระหว่างการกู้เงินและการใช้เงินลงทุนของตัวเอง ซึ่งรูปแบบของสถานีบริการน้ำมันในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น Compact Model ไปจนถึงสถานีบริการขนาดใหญ่อย่าง Life Station ล้วนให้ผลตอบแทนผู้ลงทุนในระดับที่ดี ในภาวะการแข่งขันที่สูงมากในปัจจุบัน

จากข้อมูลของกรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน พบว่า ในปี 2560 ที่ผ่านมา ผู้ค้าน้ำมันตามมาตรา 7 ของ พรบ.การค้าน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2543 ที่ประกอบการค้าโดยการจัดหาและจำหน่ายน้ำมันให้ผู้บริโภค มีทั้งหมด 47 รายด้วยกัน ซึ่งผู้ให้บริการรายใหญ่ในประเทศไทยเป็นปั๊มน้ำมันที่คนมีรถยนต์รู้จักกันดี ได้แก่ ปตท., เอสโซ่, บางจาก, เชลล์ และเชฟรอน (ไทย) โดยมีปริมาณการจำหน่ายรวมกัน 110.3 ล้านลิตร/วัน เพิ่มขึ้นจากปี 2559 2.6 ล้านลิตร/วัน คิดเป็นร้อยละ 1.9 สำหรับส่วนแบ่งการตลาดผู้ค้าน้ำมันในประเทศไทย ปี 2560 ได้แก่ 1) ปตท. ร้อยละ 39.4 จำหน่าย 56.0 ล้านลิตร/วัน 2) เอสโซ่ ร้อยละ 10.9 จำหน่าย 15.5 ล้านลิตร/วัน 3)บางจาก ร้อยละ 10.9 จำหน่าย 15.5 ล้านลิตร/วัน 4) เชลล์ ร้อยละ 9.3 จำหน่าย 13.3 ล้านลิตร/วัน 5) เชฟรอน ร้อยละ 7.0 จำหน่าย 9.9 ล้านลิตร/วัน หากแบ่งประเภทของผู้ค้าน้ำมันออกเป็นรายใหญ่และรายย่อย พบว่า ส่วนแบ่งการตลาดของกลุ่มผู้ค้าน้ำมันรายใหญ่ในปี 2560 รวมกันอยู่ที่ร้อยละ 77.5 เพิ่มขึ้นจากปี 2559 ที่มีส่วนแบ่งทางการตลาดอยู่ที่ 77.0 ขณะที่กลุ่มผู้ค้าน้ำมันรายย่อย พบว่าในปี 2560 มีส่วนแบ่งทางการตลาดอยู่ที่ ร้อยละ 22.5 และมีปริมาณการจำหน่ายรวมกัน 32.0 ล้านลิตร/วัน Department of Energy Business (2018) ขณะเดียวกัน ธุรกิจสถานีบริการน้ำมันในไทยมีการแข่งขันที่สูงทั้งในด้านราคาและการบริการ ผู้ประกอบการควรมีการบริหารจัดการต้นทุนที่ดี เพราะถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ธุรกิจนี้ประสบความสำเร็จ เนื่องจากน้ำมันเป็นสินค้าที่ไม่มีความแตกต่างกันมากนักและมีสถานีบริการน้ำมันกระจุกตัวอยู่ในบริเวณเดียวกันหลายแห่งในขณะที่ผู้ใช้บริการต่อพื้นที่มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้ธุรกิจนี้มีการแข่งขันที่สูงทั้งด้านราคาและการบริการ ดังนั้นการบริหารต้นทุนให้อยู่ในระดับต่ำจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานและทำให้ธุรกิจมีกำไรสูงขึ้น ทั้งนี้การบริหารห่วงโซ่อุปทานเป็นวิธีที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานให้สูงขึ้นในขณะที่ทำให้ต้นทุนต่ำลง เช่น การบริหารธุรกิจให้ครอบคลุมทั้งในด้านการขนส่งและคลังสินค้า จะช่วยให้ผู้ประกอบการลดรายจ่ายค่าขนส่งและควบคุมระยะเวลาการขนส่งเองได้

ด้วยเหตุนี้ การบริหารจัดการต้องมีการบริการอย่างมีประสิทธิภาพมีมาตรฐานน่าประทับใจและมีศูนย์บริการที่ครบวงจร เป็นตัวแปรสำคัญของกลยุทธ์ที่ใช้ในการแข่งขันของธุรกิจสถานีบริการน้ำมัน กิจการจึงมีการเตรียมความพร้อมทางด้านการให้บริการที่สามารถสร้างความพอใจให้กับลูกค้าและศูนย์การบริการที่สร้างความสะดวกให้กับลูกค้าที่มาใช้บริการ เช่น บริการล้างอัดฉีด บริการเปลี่ยนถ่ายน้ำมัน ห้องน้ำ และศูนย์อาหาร พร้อมทั้งนำเสนอการบริการในรูปแบบใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิภาพเพื่อเป็นการดึงดูดและสร้างความประทับใจให้กับลูกค้า ดังนั้นผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันต้องมีหน้าที่รับผิดชอบการขาย การบริการ บริหารงานผู้ใต้บังคับบัญชา และสร้างความสัมพันธ์กับผู้ร่วมธุรกิจ ผู้เช่า และผู้ให้เช่า จึงทำให้ต้องมีการพัฒนาศักยภาพตนเองตลอดเวลา เพื่อให้สามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้ เพื่อให้การบริหารจัดการสถานีบริการน้ำมันมีความยั่งยืนสามารถแข่งขัน ทำให้ต้องมีการปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการให้เหมาะสม จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทาง

ธุรกิจ ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยมาปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการองค์การของผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันให้ตอบสนองตามวิสัยทัศน์ขององค์การ และทันต่อการแข่งขันทางธุรกิจตามเป้าหมายนโยบายของรัฐบาล ตอบวิสัยทัศน์ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ทำให้เกิดศักยภาพและประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์การต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานีบริการน้ำมัน
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ
3. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ
4. เพื่อจัดทำคู่มือการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรในระดับผู้บริหารและผู้จัดการที่รับผิดชอบบริหารสถานีบริการน้ำมันขนาดใหญ่ ในประเทศไทย

2. กลุ่มตัวอย่างของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

2.1 กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มาจากการคัดเลือกโดยใช้วิธีเฉพาะเจาะจง จากกลุ่มประชากรในระดับผู้บริหารและผู้จัดการสถานีบริการน้ำมันขนาดใหญ่ จำนวน 10 คน

2.2 กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามจากกลุ่มประชากรที่ประกอบด้วยผู้บริหารและผู้จัดการที่บริหารสถานีบริการน้ำมันจากกลุ่มประชากรที่ประกอบด้วยผู้บริหารและผู้จัดการที่บริหารสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย จำนวน 28,158 สถานีบริการน้ำมัน (กรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน, 2562) ทำการเก็บข้อมูลได้จาก 400 สถานีบริการน้ำมัน จากตาราง Krejcie & Morgan, (1970)

2.3 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ผู้บริหาร ผู้จัดการ และผู้เชี่ยวชาญในการบริหารจัดการสถานีบริการน้ำมันขนาดใหญ่ ตลอดจนนักวิชาการ จำนวน 12 คน

การวิจัยครั้งนี้แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและองค์ประกอบของการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานีบริการน้ำมัน

ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ศึกษาข้อมูลที่เป็นแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการองค์การของผู้บริหารสถานีบริการน้ำมัน และศักยภาพที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานีบริการน้ำมัน โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสถานีบริการน้ำมัน รวมถึงการศึกษาวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการสถานีบริการน้ำมัน และทำการปรึกษาและขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จากนั้นทำการวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

กับการบริหารจัดการสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ เพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

2. ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันขนาดใหญ่ เพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปประเด็นสำคัญเพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยแล้วนำมาสร้างแบบสอบถาม

ขั้นที่ 2 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

1. พัฒนาเครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อใช้ในการวิจัยรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ และนำแบบสอบถามแบบมีโครงสร้างมาหาคุณภาพ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการสถานีบริการน้ำมัน และด้านวิชาการ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้องด้านการใช้ภาษาที่เหมาะสม (Index of Item-Object Congruence: IOC) และนำคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขจนได้แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

2. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำผลการทดลองใช้มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติด้วยเทคนิคสัมประสิทธิ์อัลฟ่า (Alpha Coefficient) ของครอนบัคอัลฟ่า (Cronbach’s Alpha Coefficient) และตรวจสอบความเชื่อมั่นในภาพรวมทั้งฉบับ

ขั้นที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดส่งและรับคืนแบบสอบถามด้วยตนเองจากกลุ่มตัวอย่างในระดับผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันและผู้จัดการ โดยใช้ตารางสำเร็จรูปที่ระดับความเชื่อมั่น 95%

2. นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อหาน้ำหนักความสำคัญตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 2 การจัดทำรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจและจัดทำคู่มือการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ

1. นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์แบบสอบถามมาจัดทำรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ และจัดทำคู่มือการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ

2. ตรวจสอบและประเมินรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ โดยนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน ด้วยวิธีการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

3. ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ และแก้ไขคู่มือการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ ตามข้อเสนอแนะจากการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานีบริการน้ำมัน ผลการวิจัยพบว่า การสัมภาษณ์เชิงลึกจากคำถาม 5 ข้อ พบสภาพปัญหาและอุปสรรคได้แก่ 1) สภาพปัญหาและอุปสรรคของการบริหารจัดการสถานีบริการน้ำมัน ได้แก่ ความพร้อมของสถานีบริการน้ำมันหรือความสามารถในการตอบสนองความต้องการต่อผู้บริโภค สถานีบริการน้ำมันต่างๆ มีการการแข่งขันในส่วนของ Non-oil ที่เพิ่มสูงขึ้น 2) ผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันมืออาชีพ ควรเป็นอย่างไร ได้แก่ (1) มีคุณลักษณะด้านร่างกาย (2) คุณลักษณะด้านอารมณ์และจิตใจ (3) คุณลักษณะด้านสังคม (4) คุณลักษณะด้านสติปัญญา (5) คุณลักษณะด้านคุณธรรม 3) ผู้บริหารสถานีบริการน้ำมัน ควรมีบุคลิกภาพ ความรู้และทักษะที่ส่งเสริมองค์กร ในการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจ ได้แก่ ทักษะในการสร้างวิสัยทัศน์กว้างไกล ทักษะในกล้าเสี่ยง มีความรู้ในการใช้ยุทธวิธีทุกรูปแบบ มีความรู้ในการประเมินสถานการณ์รอบข้างตลอดเวลา มีความรู้ด้านสื่อสารด้วยความมั่นใจ มีความรู้ด้านสื่อสารด้วยความมั่นใจ และมีทักษะในการใช้อำนาจส่วนบุคคล 4) ผู้บริหารสถานีบริการน้ำมัน ควรมีแนวทางในการบริหารงานเพื่อส่งเสริมให้องค์กรสามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้ ได้แก่ (1) ด้านการวางแผน (Planning) (2) ด้านการจัดการองค์การ (Organizing) (3) ด้านการบังคับบัญชาหรือการสั่งการ (Commanding) (4) ด้านการประสานงาน (Coordination) (5) ด้านการควบคุม (Controlling) 5) สถานีบริการน้ำมันควรมีแนวทางและวิธีการพัฒนาศักยภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานีบริการน้ำมัน เพื่อส่งเสริมการแข่งขันทางธุรกิจ ได้แก่ แนวคิดส่วนประสมทางการตลาดของสินค้าอุปโภคและบริโภคทั่วไปจะประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ทำเลที่ตั้งและการจัดจำหน่าย (Place) และการ ส่งเสริมการตลาด (Promotion) รวมทั้งบุคคล (People) ลักษณะทางกายภาพของสินค้าและบริการ (Physical Evidence) กระบวนการให้บริการ (Process)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ ผลการวิจัยพบว่าสรุปผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของตัวแปรศักยภาพที่ส่งผลสำเร็จต่อการบริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 7 ด้าน มี 22 องค์ประกอบย่อย จำนวน 58 ตัวแปร คือ 1.ด้านทรัพยากร มี 3 องค์ประกอบ 6 ตัวแปร 2.ด้านการขายการตลาด มี 3 องค์ประกอบ 8 ตัวแปร 3.ด้านเทคโนโลยี มี 2 องค์ประกอบ 8 ตัวแปร 4.ด้านการบัญชีการเงิน มี 3 องค์ประกอบ 7 ตัวแปร 5.ด้านการให้บริการมี 3 องค์ประกอบ 8 ตัวแปร 6.ด้านกฎหมายและความปลอดภัย มี 4 องค์ประกอบ 8 ตัวแปร และ 7.ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล มี 4 องค์ประกอบ 11 ตัวแปร ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของตัวแปรการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขัน

ชื่อองค์ประกอบ	ตัวแปร (ข้อ)
1. ด้านทรัพยากร	
องค์ประกอบที่ 1 ความรู้ระบบการขนส่งน้ำมัน	2
องค์ประกอบที่ 2 ความสามารถในการบริหารสถานีบริการน้ำมันภาพรวม	2
องค์ประกอบที่ 3 ความรู้ความสามารถในระบบตู้จ่ายน้ำมัน	2
2. ด้านการขายการตลาด	
องค์ประกอบที่ 1 ความรู้ความสามารถพัฒนาแผนส่งเสริมการขายสำหรับลูกค้า	3
องค์ประกอบที่ 2 ความรู้ความสามารถบริหารงานทั่วไป	3
องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถเจรจาต่อรอง	2
3. ด้านเทคโนโลยี	
องค์ประกอบที่ 1 ความสามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ได้ (Social Network)	4
องค์ประกอบที่ 2 ความรู้เรื่องความปลอดภัยและภัยคุกคามทางคอมพิวเตอร์	4
4. ด้านการบัญชีการเงิน	
องค์ประกอบที่ 1 ความสามารถวางแผนปฏิบัติงานด้านการเงิน/บัญชี	3
องค์ประกอบที่ 2 ความรู้ความสามารถบริหารต้นทุนสถานีบริการน้ำมัน	2
องค์ประกอบที่ 3 ความรู้ด้านการชำระเงินออนไลน์	2
5. ด้านการให้บริการ	
องค์ประกอบที่ 1 ความรู้ความสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมของลูกค้าและผู้ใช้รถ	5
องค์ประกอบที่ 2 ความรู้ด้านการให้บริการร้านค้าในสถานีบริการน้ำมัน	2
องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถบริหารจัดการพนักงานทำความสะอาดภายในสถานีบริการน้ำมัน	1
6. ด้านกฎหมายและความปลอดภัย	
องค์ประกอบที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ของพนักงานภายในเวลาที่กำหนด	3
องค์ประกอบที่ 2 ความรู้ด้านข้อกำหนดกฎระเบียบและกฎหมายในธุรกิจสถานีบริการน้ำมัน	2
องค์ประกอบที่ 3 ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงาน/แรงงานต่างด้าว	2
องค์ประกอบที่ 4 ความรู้ความสามารถวางแผนการบริหารความเสี่ยง	1
7. ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล	
องค์ประกอบที่ 1 คิดบวกต่อสถานการณ์ต่าง (Positive Thinking)	3
องค์ประกอบที่ 2 ความรับผิดชอบต่อหน้าที่	4
องค์ประกอบที่ 3 ความละเอียดรอบคอบ	2
องค์ประกอบที่ 4 รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	2

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ ผลการวิจัยพบว่า จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบหลักทั้ง 7 ด้าน และองค์ประกอบย่อย 22

องค์ประกอบจากผลการประเมินความเหมาะสมและข้อเสนอแนะของร่างรูปแบบฯ ของผู้ทรงคุณวุฒิในการประชุมสนมนากลุ่มทั้ง 12 ท่าน ได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ โดยสรุปดังนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม (แบบออนไลน์) และการตอบแบบประเมินทั้ง 12 ท่าน มีความเห็นว่า ร่างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจในยุคดิจิทัลมีความเหมาะสมมีความถูกต้องครบถ้วนทุกองค์ประกอบ สามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้ได้ในธุรกิจอุตสาหกรรมสถานีบริการน้ำมัน อย่างไรก็ดี ผู้ทรงคุณวุฒิก็ได้ให้ข้อเสนแนะเพิ่มเติมที่จะสามารถทำให้พัฒนาปรับปรุงร่างรูปแบบฯ ให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นดังนี้ องค์ประกอบหลักที่ 3.ด้านเทคโนโลยี ควรเพิ่มรายละเอียดองค์ประกอบย่อย ได้แก่ ความรู้ด้านโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ องค์ประกอบหลักที่ 7.ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ควรเพิ่มรายละเอียดองค์ประกอบย่อย ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต รักการให้บริการ ดังรูปภาพที่ 1

รูปภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อจัดทำคู่มือการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ ผลการวิจัยพบว่าผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจในยุคดิจิทัลจากผู้บริหารสถานีบริการน้ำมัน จำนวน 6 คน ผู้บริหารสถานีบริการน้ำมัน ได้ให้ความเห็นชอบด้วยมติเอกฉันท์โดยมีระดับความเหมาะสมที่ค่าเฉลี่ย 4.30 ซึ่งแปลความหมายอยู่ในระดับเหมาะสมมาก สรุปได้ว่า คู่มือการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจในยุคดิจิทัล สามารถนำไปพัฒนาได้

องค์ความรู้ใหม่

รูปภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริหารน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ

สำหรับสถานีบริการน้ำมันควรมีแนวทางและวิธีการพัฒนาศักยภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานีบริการน้ำมัน เพื่อส่งเสริมการแข่งขันทางธุรกิจ โดยนำแนวคิดส่วนประสมทางการตลาดของสินค้าอุปโภคและบริโภคทั่วไปจะประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ทำเลที่ตั้งและการจัดจำหน่าย (Place) และการ ส่งเสริมการตลาด (Promotion) แต่เนื่องจากธุรกิจในอุตสาหกรรมบริการ (Service Industry) มี ความแตกต่างจากธุรกิจอุตสาหกรรมสินค้า อุปโภคและบริโภคทั่วไป เพราะมีทั้งผลิตภัณฑ์ที่จับต้องได้ (Tangible Product) และผลิตภัณฑ์ที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Product) จึงจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีส่วนประสมทางการตลาดที่แตกต่างจากการตลาดสินค้าอุปโภคและบริโภคโดยทั่วไป จึงได้เพิ่มเติม ส่วนประสมทางการตลาดขึ้นใหม่ให้เหมาะสมสำหรับธุรกิจบริการ โดยเพิ่มอีก 3 P's คือ บุคคล (People) ลักษณะทางกายภาพของสินค้าและบริการ (Physical Evidence) กระบวนการให้บริการ (Process) รวมแล้วจะประกอบด้วยปัจจัย 7

ประการ ได้แก่ (1) ผลิตภัณฑ์และบริการ (Product) ผลิตภัณฑ์หรือบริการที่เสนอขายโดย หน่วยธุรกิจ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าและทำให้เกิดความพึงพอใจ จำแนกได้เป็นสิ่งที่ สัมผัสได้และสัมผัสไม่ได้ ทั้งนี้ความหมายของผลิตภัณฑ์สำหรับสถานีบริการน้ำมัน คือ น้ำมันเชื้อเพลิง รวมถึงคุณภาพน้ำมัน ปตท. บางจาก และเอสโซ่จะมีโรงกลั่นน้ำมันของตนเอง ส่วนเชลล์สั่งซื้อน้ำมัน สำเร็จรูปจากบริษัทผู้กลั่นน้ำมัน ซึ่งแต่ละรายจะมีการนำมาปรับปรุงเติมแต่งคุณภาพน้ำมันเชื้อเพลิง ก่อนจำหน่ายซึ่งเป็นสูตรเฉพาะของแต่ละบริษัท และต้องได้รับการตรวจสอบมาตรฐานผ่านกรมธุรกิจพลังงานทำให้ผู้บริโภคสามารถเลือกเติมน้ำมันยี่ห้อใดก็สามารถทดแทนกันได้)

องค์ประกอบหลักที่ 1 ด้านทรัพยากร (Resources) หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันในการบริหารงานบุคคล การคัดสรรพนักงาน การส่งเสริมการอบรมให้พนักงานทุกระดับมีความรู้ มีความรู้เกี่ยวกับ ระบบการขนส่งน้ำมัน/ สินค้า ระบบตู้จ่ายน้ำมัน/ แก๊ส และสามารถบริหารคลังน้ำมันได้ ประกอบด้วย 1. องค์ประกอบย่อยที่ 1 ความรู้ระบบการขนส่งน้ำมัน/ สินค้า 2. องค์ประกอบย่อยที่ 2 ความสามารถในการบริหารสถานีบริการน้ำมันภาพรวม 3. องค์ประกอบย่อยที่ 3 ความรู้ความสามารถในระบบตู้จ่ายน้ำมัน

องค์ประกอบหลักที่ 2 ด้านการขายการตลาด (Marketing) หมายถึง ผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันจะต้องมีความรู้และสามารถในการเจรจาต่อรอง การประสานงานกับคู่ค้า การพัฒนาแผนส่งเสริมการขาย การบริหารการตลาด และการจัดทำลูกค้าสัมพันธ์ เพื่อเชื่อมโยงให้สอดคล้องกับเป้าหมายทางธุรกิจ ประกอบด้วย 1. องค์ประกอบย่อยที่ 1 ความรู้ความสามารถพัฒนาแผนส่งเสริมการขายสำหรับลูกค้า 2. องค์ประกอบย่อยที่ 2 ความรู้ความสามารถบริหารงานทั่วไป องค์ประกอบย่อยที่ 3 ความสามารถเจรจาต่อรอง

องค์ประกอบหลักที่ 3 ด้านเทคโนโลยี (Technology) หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันในการเลือกใช้เทคโนโลยีต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในสถานีบริการน้ำมัน ได้แก่ โปรแกรมระบบบริหารบัญชี/ การเงิน โปรแกรมบริหารสินค้าคงคลัง การบริหารการโฆษณา รวมทั้งสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ เพื่อส่งเสริมการตลาด และประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย 1. องค์ประกอบย่อยที่ 1 การใช้สื่อสังคมออนไลน์ 2. องค์ประกอบย่อยที่ 2 ความรู้เรื่องความปลอดภัยและภัยคุกคามทางคอมพิวเตอร์ 3. องค์ประกอบย่อยที่ 3 ความรู้ด้านโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์

องค์ประกอบหลักที่ 4 ด้านการบัญชีการเงิน (Accounting and Finance) หมายถึง การจัดทำและนำเสนอข้อมูลและสารสนเทศทางการเงินที่เป็นปัจจุบัน เพื่อบริหารจัดการให้บรรลุเป้าหมายของสถานีบริการน้ำมัน ส่งผลต่อการวางแผน การจัดหาทรัพยากร สั่งการ และควบคุมการดำเนินงานของสถานีบริการน้ำมันให้บรรลุเป้าหมาย ประกอบด้วย 1. องค์ประกอบย่อยที่ 1 ความสามรถวางแผนปฏิบัติงานด้านการเงิน/ บัญชี 2. องค์ประกอบย่อยที่ 2 ความรู้ความสามารถบริหารต้นทุนสถานีบริการน้ำมัน 3. องค์ประกอบย่อยที่ 3 ความรู้ด้านการชำระเงินออนไลน์

องค์ประกอบหลักที่ 5 ด้านการให้บริการ (Services) หมายถึง การวิเคราะห์พฤติกรรมของลูกค้า การบริหารการให้บริการพนักงานจ่ายน้ำมัน พนักงานศูนย์ซ่อม ยกระดับการให้บริการลูกค้าด้วยระบบดิจิทัล การบริหารจัดการบรรยากาศภายในสถานีฯ ประกอบด้วย 1. องค์ประกอบย่อยที่ 1 การวิเคราะห์พฤติกรรม

ของลูกค้า 2. องค์ประกอบย่อยที่ 2 2. ความรู้ด้านการให้บริหารร้านค้าในสถานีบริการน้ำมัน 3. องค์ประกอบย่อยที่ 3 3. ความสามารถบริหารจัดการพนักงานทำความสะอาดภายในสถานีบริการน้ำมัน

องค์ประกอบหลักที่ 6 ด้านกฎหมายและความปลอดภัย (Safety and Law) หมายถึง การกำหนดนโยบายความปลอดภัยทั้งของพนักงานและลูกค้า ในด้านความรู้กฎหมายสถานีบริการน้ำมัน ความรู้กฎหมายแรงงาน และความรู้กฎหมายความปลอดภัย ตามมาตรฐานสากล ประกอบด้วย 1. องค์ประกอบย่อยที่ 1 ความรู้เกี่ยกับสิทธิประโยชน์ของพนังงานภายในเวลาที่กำหนด 2. องค์ประกอบย่อยที่ 2 ความรู้ด้านข้อกำหนดกฎระเบียบและกฎหมายในธุรกิจสถานีบริการน้ำมัน 3. องค์ประกอบย่อยที่ 3 ความรู้เรื่องกฎหมายแรงงาน/แรงงานต่างด้าว 4. องค์ประกอบย่อยที่ 4 ความรู้ความสามารถวางแผนการบริหารความเสี่ยง

องค์ประกอบหลักที่ 7 ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล หมายถึง โดยทั่วไปผู้บริหารสถานีบริการน้ำมัน ที่มีความสามารถพิเศษจะเป็นที่ต้องการ หรือเหมาะที่จะเกิดขึ้นเมื่อมีปัญหาที่วิกฤต แต่อย่างไรก็ตาม พบว่าเหตุการณ์วิกฤตไม่ใช่เงื่อนไขของความต้องการผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันที่มีความสามารถพิเศษ เพราะถึงแม้ไม่มีเหตุการณ์วิกฤตก็เกิดขึ้นได้ เมื่อผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันต้องการเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติงาน หรือเงื่อนไขการปฏิบัติงานใหม่ และกระตุ้นผลักดันให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ใหม่ โดยผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันใช้เทคนิคต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญของผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันในการปฏิบัติงานที่ไม่ติดยึดหรือจำเจด้วยวิธีเดิม เมื่อผู้ตามได้เห็นผลที่เกิดจากการใช้วิธีการใหม่ที่ทำให้การทำงานมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพกว่าวิธีเก่าได้ต่อไป ผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันก็สามารถจะทำให้ผู้ตามไม่ติดยึด หรือวนเวียนอยู่กับการทำงานแบบเดิม และเริ่มจะยอมรับการทำงานที่มีการแสวงหาวิธีทำงานใหม่ที่แตกต่างไป ประกอบด้วย 1. องค์ประกอบย่อยที่ 1 คิดบวกต่อสถานการณ์ต่างๆ (Positive Thinking) 2. องค์ประกอบย่อยที่ 2 ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ 3. องค์ประกอบย่อยที่ 3 ความละเอียดรอบคอบ 4. องค์ประกอบย่อยที่ 4 รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 5. องค์ประกอบย่อยที่ 5 ความซื่อสัตย์สุจริตผู้บริหารสถานีบริการน้ำมัน 6. องค์ประกอบย่อยที่ 6 รักการให้บริการ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานีบริการน้ำมัน พบว่า ผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันให้ความสำคัญกับการมีความรู้และสามารถบริหารงานทั่วไป มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรู้และสามามารถประสานงาน เจรจาต่อรองกับคู่ค้า สามารถวางแผนปฏิบัติงานด้านการเงินบัญชีให้อยู่ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด รักการให้บริการ (Service Mind) สามารถบริหารจัดการบรรยากาศภายในสถานีบริการน้ำมันให้ร่มรื่น สะอาด และสวยงาม มีความรู้และสามารถดำเนินการด้านข้อกำหนด กฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจสถานีบริการน้ำมัน มีความรู้เรื่องงานบัญชี งบดุล และการบริหารต้นทุนสถานีบริการน้ำมัน มีความใจกว้างและเปิดโอกาสรับสิ่งใหม่ ๆ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และมีความรู้และสามารถบริหารงานบุคคลทุกระดับ ในระดับมากที่สุด ส่วนความเห็นของผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันที่มีคะแนนน้อยสุดอยู่ในระดับมาก คือ มีความสามารถเลือกใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่เข้ามาช่วยบริหารจัดการเพื่อการดำเนินงานในสถานีบริการน้ำมันอย่างมี

ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รองลงมาคือ มีความรู้และสามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร มีความรู้และสามารถใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการวิจัย/วิเคราะห์งานต่าง ๆ ได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Chatsaenguai (2014) ศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารองค์กรธุรกิจในประชาคมอาเซียน เพื่อศึกษาองค์ประกอบด้านศักยภาพของผู้บริหารองค์กรธุรกิจในประชาคมอาเซียน จนสามารถนำมาสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพ ตลอดจนจัดทำคู่มือการพัฒนาศักยภาพ โดยใช้วิธีวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟาย พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญในการจัดทำรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารองค์กร ธุรกิจในประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย 1. ด้านความรู้ในเชิงธุรกิจ 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความรู้ทางธุรกิจ 2) การบริหารข้ามวัฒนธรรม 3) วิสัยทัศน์/พันธกิจ/ยุทธศาสตร์ 4) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) 5) การจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ 6) ความรู้พื้นฐานทั่วไปในการดำเนินธุรกิจ และ 7) การ-จัดการธุรกิจ 2. ด้านทักษะปฏิบัติงาน 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การพูด ฟัง อ่าน เขียนภาษาอังกฤษ 2) การกำหนดกลยุทธ์และการจัดการธุรกิจ 3) ภาวะผู้นำ 4) การบริหารจัดการในวัฒนธรรมที่หลากหลาย 5) ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ 6) ประสบการณ์และการดูงานต่างประเทศ และ 7) การพูดอ่าน เขียนภาษาท้องถิ่นต่าง ๆ และ 3.ด้านคุณลักษณะในการปฏิบัติงานในต่างประเทศ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีจริยธรรม 2) การคิดเชิงบวกในการปฏิบัติงานในต่างประเทศ 3) การมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ และ 4) การให้เกียรติผู้อื่น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่าประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 7 ด้าน มี 22 องค์ประกอบย่อย จำนวน 58 ตัวแปร คือ 1.ด้านทรัพยากร มี 3 องค์ประกอบ 6 ตัวแปร 2.ด้านการขายการตลาด มี 3 องค์ประกอบ 8 ตัวแปร 3.ด้านเทคโนโลยี มี 2 องค์ประกอบ 8 ตัวแปร 4.ด้านการบัญชีการเงิน มี 3 องค์ประกอบ 7 ตัวแปร 5.ด้านการให้บริการมี 3 องค์ประกอบ 8 ตัวแปร 6.ด้านกฎหมายและความปลอดภัย มี 4 องค์ประกอบ 8 ตัวแปร และ 7.ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล มี 4 องค์ประกอบ 11 ตัวแปร สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Yuupakdee (2015) ได้ศึกษาถึงงานวิจัยนี้ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการสถานีน้ำมัน กรณีศึกษาสถานี บริการน้ำมันเชลล์และสถานีบริการน้ำมันปตท. ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยใช้แนวคิด ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการ หรือ 7Ps เป็นกรอบการวิจัย รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้ที่เคยใช้บริการสถานีบริการน้ำมันเชลล์ และผู้ที่เคยใช้สถานีบริการน้ำมันปตท. ภายใน 3 เดือน โดยอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล กลุ่มละ 232 คน รวม 464 คน โดยเครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าประโยชน์ในงานวิจัยนี้ จะช่วยผู้ประกอบการสถานีบริการน้ำมันสามารถทราบถึงปัจจัยหรือความต้องการที่แท้จริงของผู้บริโภคที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้สถานีบริการน้ำมัน และสามารถนำผลของการวิจัยมาปรับใช้หรือเป็นข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงกลยุทธ์การตลาดในการบริหารงานเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการสถานีบริการน้ำมันในการบริหารงานโดยรวม ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริโภคของทั้งสองกลุ่มให้ความสำคัญในการตัดสินใจเข้าใช้บริการสถานีบริการน้ำมันที่แตกต่างกัน โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการสถานีน้ำมันเชลล์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีเพียงปัจจัยเดียว คือปัจจัยด้านราคา อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการสถานีน้ำมันปตท.ของผู้บริโภคในเขต

กรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า มี 3 ปัจจัย เรียงลำดับตามอิทธิพลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้สถานีบริการน้ำมันจากมากไปน้อย ได้แก่ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ รองลงมาคือปัจจัยด้านช่องทางการจัด และปัจจัยด้านบุคลากร สำหรับจากงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการสถานีบริการน้ำมันที่มีให้เห็นกันนั้นมีเป็นจำนวนมาก ทั้งด้านพฤติกรรมและความพึงพอใจของลูกค้า แต่ส่วนมาก จะศึกษาในกรณีของภาพรวมของสถานีบริการน้ำมันพบได้จากงานวิจัยของ Sirisak (2016) และสถานีบริการน้ำมันที่เป็นบริษัทของไทยเป็นส่วนใหญ่ คือ ปตท. ซึ่งเป็นผู้นำตลาดในปัจจุบันอยู่แล้ว โดยพบได้จากงานวิจัยของ Treechada (2016) ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วกรณีศึกษาสถานีบริการน้ำมันของต่างชาติที่เข้ามาลงทุนจะพบน้อยมาก ก็เป็นการศึกษาโดยเจาะไปที่สถานีบริการน้ำมันของผู้ประกอบการเอง โดยไม่ได้มองถึงภาพรวมของบริษัท ซึ่งวิธีการวิจัยส่วนใหญ่จะใช้แบบสอบถามกับผู้ที่เคยใช้บริการสถานีบริการน้ำมัน ที่จะถามถึงระดับการให้ความสำคัญหรือความพึงพอใจต่อการใช้บริการสถานีน้ำมันของผู้บริโภค และผลวิจัยส่วนใหญ่ก็ออกจะออกมาคล้ายคลึงกันว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจเข้าใช้บริการสถานีบริการน้ำมันมากน้อยแตกต่างกันไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบจากผลการประเมินความเหมาะสมและข้อเสนอแนะ มีความเห็นว่า ร่างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจในยุคดิจิทัลมีความเหมาะสมมีความถูกต้อง ครบถ้วนทุกองค์ประกอบ สามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้ได้ในธุรกิจอุตสาหกรรมสถานีบริการน้ำมัน โดยเพิ่มเติม องค์ประกอบหลักที่ 3.ด้านเทคโนโลยี ควรเพิ่มรายละเอียดองค์ประกอบย่อย ได้แก่ ความรู้ด้านโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ และองค์ประกอบหลักที่ 7.ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ควรเพิ่มรายละเอียดองค์ประกอบย่อย ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต รักการให้บริการ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Komolratwattana (2014) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารระดับสูงในการบริหาร เพื่อเพิ่มความสามารถการแข่งขันในอุตสาหกรรมเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ โดยศึกษาองค์ประกอบ ของรูปแบบการพัฒนาศักยภาพที่สำคัญของผู้บริหารระดับสูงนำมาสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพ และประเมินรูปแบบการพัฒนา การวิจัยดำเนินการด้วยระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมคุณภาพและเชิงปริมาณ (Mixed Method) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้เชียวชาญ 3 กลุ่ม พบว่ารูปแบบการพัฒนาศักยภาพที่สำคัญของผู้บริหารระดับสูงในการบริหารงานเพื่อเพิ่มความสามารถการแข่งขันในอุตสาหกรรมเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ มีองค์ประกอบหลัก 2 ประการ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านศักยภาพที่สำคัญของผู้บริหารระดับสูง 2) รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารงานเพื่อเพิ่มขีด ความสามารถทางการแข่งขันจากแบบสอบถามจำนวน 451 ตัวอย่าง พบว่า รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารระดับสูงในการบริหารงานเพื่อเพิ่มความสามารถการแข่งขันในอุตสาหกรรม เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ มี 3 ด้านมี ดังนี้ 1) ศักยภาพด้านการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันมี 6 องค์ประกอบ คือ ความรู้ในงาน ทักษะด้านการบริหาร ทักษะด้านการบริการและการสื่อสาร บุคลิกส่วนบุคคล ความรู้รอบตัว และบุคลิกภาพบริหารอารมณ์ 2) ศักยภาพด้านการบริหารเชิงกลยุทธ์ มี 4 องค์ประกอบ คือ การวางแผน การควบคุมและประเมินผล การเป็นผู้นำ และการจัดองค์กร 3) ศักยภาพด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์มี 1 องค์ประกอบ คือ แนวทางการบริหารคน ระดับ

ความสำคัญของรูปแบบการพัฒนาผู้บริหารระดับสูงต่อการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารงาน เพื่อเพิ่มความสามารถทาการแข่งขัน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และเปรียบเทียบพหุคูณ (Multiple Comparison) พบว่า รูปแบบที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพ มี 6 วิธี ได้แก่ 1) การฝึกอบรมนอกสถานภาพการทำงานประจำ 2) การทัศนศึกษาในประเทศ 3) การทัศนศึกษา ต่างประเทศ 4) การพัฒนาความรู้ความสามารถด้านบัญชีการเงิน 5) การวางแผนพัฒนาอาชีพ และ 6) การมอบให้ทำงานวิชาการ และการประเมินรูปแบบและคู่มือการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารระดับสูงโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พบว่า การวิพากษ์แนวทางปฏิบัติมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.51 และเมื่อพิจารณารายข้อเกี่ยวกับความเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อสถานประกอบการระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.78 โดยผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วย ร้อยละ 100 ให้นำคู่มือแนวปฏิบัติไปใช้ในสถานประกอบการ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อจัดทำคู่มือการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจยุคดิจิทัล พบว่าผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจในยุคดิจิทัลจากผู้บริหารสถานีบริการน้ำมัน จำนวน 6 คน ผู้บริหารสถานีบริการน้ำมัน ได้ให้ความเห็นชอบด้วยมติเอกฉันท์โดยมีระดับความเหมาะสมที่อยู่ในระดับเหมาะสมมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของเช่นเดียวกับ Aiyananthavijak (2015) ศึกษาเรื่องการพัฒนาพลังการเสริมสร้างศักยภาพของผู้บริหารสายการผลิตอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปของประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ องค์ประกอบของพลังเสริมสร้างศักยภาพในการปฏิบัติงาน 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อพลังเสริมสร้างศักยภาพในการปฏิบัติงาน 3) เสนอแนวทางการพัฒนาพลังเสริมสร้างศักยภาพในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสายการผลิตอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปของประเทศไทย วิธีการวิจัยเป็นแบบผสมระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารอุตสาหกรรมบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน การวิเคราะห์ การถดถอยพหุคูณ การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ตรวจสอบเครื่องมือด้วยการหาความตรงเชิงเนื้อหาและความเที่ยง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและการสนทนากลุ่มเชิงอภิปราย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบของพลังเสริมสร้างศักยภาพในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสายการผลิตอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป ได้แก่ (1) ทักษะการแก้ปัญหา (2) ทักษะการสื่อสาร (3) จริยธรรมในการปฏิบัติงาน และ (4) ทักษะภาวะผู้นำ 2) ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดพลังเสริมสร้างศักยภาพในการปฏิบัติงาน ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านแบบการบริหารจัดการ (2) ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร (3) ปัจจัยด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (4) ปัจจัยด้านโครงสร้างองค์กร แนวทางการพัฒนาพลังเสริมสร้างศักยภาพในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสายการผลิตอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปของประเทศไทย ได้จัดทำเป็นคู่มือโดยแบ่งออกเป็น 1) การเตรียมการเพื่อการพัฒนาพลังเสริมสร้างศักยภาพในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร สายการผลิตอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปของประเทศไทย และ 2) วิธีการพัฒนาพลังเสริมสร้างศักยภาพ ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสายการผลิตอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปของประเทศไทย

ประกอบด้วย (1) ทักษะการแก้ปัญหา (2) ทักษะการติดต่อสื่อสาร (3) ทักษะด้านจริยธรรมในการปฏิบัติงาน และ (4) ทักษะภาวะผู้นำ

สรุป

ผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันต้องมีหน้าที่รับผิดชอบการขาย การบริการ บริหารงานผู้ใต้บังคับบัญชา และสร้างความสัมพันธ์กับผู้ร่วมธุรกิจ ผู้เช่า และผู้ให้เช่า จึงทำให้ต้องมีการพัฒนาศักยภาพตนเองตลอดเวลา เพื่อให้สามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้ เพื่อให้การบริหารจัดการสถานีบริการน้ำมันมีความยั่งยืนสามารถแข่งขัน ทำให้ต้องมีการปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการให้เหมาะสม จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจในยุคดิจิทัล ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยมาปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการองค์การของผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันให้ตอบสนองตามวิสัยทัศน์ขององค์การ และทันต่อการแข่งขันทางธุรกิจตามเป้าหมายนโยบายของรัฐบาล ตอบวิสัยทัศน์ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ทำให้เกิดศักยภาพและประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์การต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.ข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัย

1.1 การศึกษาวิจัยนี้ ได้ทราบสภาพปัญหา และองค์ประกอบของการบริหารสถานีบริการน้ำมันขนาดใหญ่

1.2 การศึกษาวิจัยนี้ ได้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ และสามารถนำรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ ไปกำหนดยุทธศาสตร์ในดำเนินธุรกิจขององค์กรด้านสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ ทั้งในภาครัฐและเอกชนและเป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางเพื่อการสร้างโอกาศทางธุรกิจได้อย่างยั่งยืน

1.3 การศึกษาวิจัยนี้ ได้คู่มือการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจที่สถานีบริการน้ำมันสามารถนำไปใช้เป็นหลักสูตรฝึกอบรมผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันรายเก่าและรายใหม่ โดยคู่มือการพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ

1.4 การศึกษาวิจัยนี้ ได้แนวทางการบริหารจัดการสถานีบริการน้ำมันในอนาคต ประเภทพลังงานทดแทนอื่นๆ โดยผลการวิจัยจะเป็นแนวทางในการนำไปสู่การเตรียมความพร้อมในการทำธุรกิจสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ

2.ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

ควรมีการขยายผลการศึกษาวิจัยหัวข้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานีบริการน้ำมันเพื่อการแข่งขันทางธุรกิจ

References

Aiyananthavijak, S. (2015). *Development, Development, Empowerment, Performance of Executives of the Processed Food Processing Industry of Thailand*. (Master's Thesis). King Mongkut's University of Technology North Bangkok. Bangkok.

Chatsaenguai, P. (2014). *A model for developing business executives in the Xian community*. Bangkok: King Mongkut's University of Technology North Bangkok.

Department of Energy Business. (2018). *Statistics for the number of oil traders for the year 2017*. Bangkok: Ministry of Energy.

Energy Policy and Planning Office. (2019). *Statistics of the number of gas stations for the year 2019*. Bangkok: Ministry of Energy.

Komolratwattana, O. (2014). *A model for developing the capacity of senior management in the administration to increase competitiveness in the industry. Alcoholic beverages*. (Master's Thesis). King Mongkut's University of Technology North Bangkok. Bangkok.

Sirisak, W. (2016). *Development of cultural intelligence to create leadership of leading business organizations in Thailand*. Valaya Alongkorn Rajabhat University.

Treechada, W. (2016). *Occupational development model for senior executives in the automotive parts manufacturing industry to support entering the ASEAN Economic Community*. (Doctoral Dissertation). King Mongkut's University of Technology North Bangkok. Bangkok.

Yuupakdee, N. (2015). Potential for Human Resource Development. Industry: Case studies of Thailand, Laos and Vietnam. (Master's Thesis). King Mongkut's University of Technology North Bangkok. Bangkok.

แนวทางการพัฒนานวัตกรรมการบริการสุขภาพ และแรงสนับสนุนทางสังคม ในการพยาบาลชุมชนเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน*

Guideline for Developing Innovative Proactive Health Services and Social support in Community Nursing for Sustainable Health Promotion of the elderly

อุทัยวรรณ สุกิมานิล

Uthaiwan Sukimanil

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครพนม มหาลัยวิทยาลัยนครพนม

Boromarajonani College of Nursing Nakhon Phanom,

Nakhon Phanom University, Thailand.

Corresponding Author's Email: uthaiwan2333@gmail.com

บทคัดย่อ

ปัจจุบันสังคมไทยเป็นสังคมผู้สูงอายุ การเตรียมรองรับการดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชน มีความจำเป็นต้องนำความรู้ หลักวิชากามาดูแลสุขภาพที่ดี ได้แก่ นวัตกรรมการบริการสุขภาพ และแรงสนับสนุนทางสังคมมาจัดการความรู้ ให้บริการสุขภาพแก่ประชาชน ด้วยความรับผิดชอบของพยาบาลวิชาชีพในระดับปฐมภูมิ ที่ทำงานเชิงรุกในชุมชน พยาบาลชุมชนควรมีทักษะการจัดการความรู้เพื่อ ดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนในชุมชน โดยใช้แนวคิด นวัตกรรมการบริการสุขภาพ และแนวคิดแรงสนับสนุนทางสังคมมาบูรณาการให้สอดรับกับบทบาทหน้าที่ ในการขับเคลื่อน การดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ พยาบาลชุมชนควรทำงานโดยใช้แนวทางการพัฒนานวัตกรรมการบริการสุขภาพด้านส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในแหล่งแรงสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุ ในการศึกษาครั้งนี้ได้จากการวิเคราะห์และทบทวนวรรณกรรมสามารถนำเสนอแนวทางให้เกิดการขยายพื้นที่ถ่ายทอดนวัตกรรมและเครือข่ายนวัตกรผู้สูงอายุระดับพื้นที่ เพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนได้ 3 แนวทางคือ 1) แนวทางพัฒนานวัตกรรมการบริการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุที่บ้านด้วยพลังแรงสนับสนุนของครอบครัวเป็น นวัตกร ได้แก่ สามี ภรรยา บุตร หลาน 2) แนวทางพัฒนานวัตกรรมบริการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุที่วัดด้วยพลังแรงสนับสนุนทางสังคมด้วยนวัตกร ได้แก่ พระสงฆ์และญาติธรรม 3) แนวทางพัฒนานวัตกรรมการบริการสุขภาพผู้สูงอายุที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในระดับปฐมภูมิด้วยพลังแรงสนับสนุนทางสังคม ด้านนวัตกรได้แก่ บุคลากรสุขภาพในโรงพยาบาลและผู้ที่มารับบริการสุขภาพ เพราะฉะนั้นพยาบาลชุมชนจึงควรส่งเสริมการจัดตั้งเครือข่าย นวัตกรผู้สูงอายุในชุมชน และแหล่งสนับสนุนทางสังคม เพื่อการรวมกลุ่มผลิตนวัตกรรมการบริการสุขภาพด้านการส่งเสริมสุขภาพอย่างยั่งยืนและต่อเนื่องแก่ผู้สูงอายุในชุมชน

คำสำคัญ: นวัตกรรมการพยาบาลชุมชน; ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ; แรงสนับสนุนทางสังคม

*Received March 15, 2022; Revised June 25, 2022; Accepted June 27, 2022

Abstract

Thai society is presently an aging society, thus the community's preparedness for and care of the elderly must incorporate academic knowledge for good health, namely innovative proactive health services and social support for knowledge management, as well as providing health services to the public by primary professional nurses who work proactively in the community. Community nurses must have knowledge management skills in order to care for and promote the health of the elderly in a sustainable manner by integrating the concept of innovative proactive health services and social support into their duties. Based on the review and analysis of the literature, three guidelines for expanding the areas for transmitting innovation and the network of elderly innovators have been developed: 1) The guideline for developing innovative proactive health services for the elderly through the power and support of family i.e., spouse, children, grandchildren; 2) The guideline for developing innovative proactive health services for the elderly at the temples through support of society i.e., monks and devotees; and 3) The guideline for developing innovative proactive health services for the elderly at Tambon Health Promoting Hospitals through support of society i.e., health personnel at the hospitals and people who receive health services. As a result, a community nurse network, elderly innovators in the community, and sources of social support should be established to develop innovative proactive health services for long-term and continuous health promotion for the elderly in the community.

Keywords: Community Nursing Innovation; Health Promotion for the Elderly; Social Support

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งพบข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการศึกษารายงานประจำปีสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยของคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่จัดทำขึ้น ตามที่พรราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 ได้กำหนด ไว้ในมาตรา 9 (10) เพื่อเสนอรายงานสถานการณ์ เกี่ยวกับผู้สูงอายุของประเทศต่อ คณะรัฐมนตรีเป็นประจำทุกปี ที่มอบหมายให้มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) ดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 ได้ระบุว่า ในปีพ.ศ. 2563ประเทศไทยมีประชากรรวม 66.5 ล้านคน มีประชากรสูงอายุที่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนถึง 12 ล้านคนคิดเป็นร้อยละ 18 ของประชากรทั้งหมด ประเทศไทยจะกลายเป็น “สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์”ภายในปี พ.ศ.2565 นี้ (Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute (TGRI) , 2020) หากมิได้มีการจัดการการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนอย่างเหมาะสมในเรื่องสุขภาพของผู้สูงอายุ จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม เพราะผู้สูงอายุที่สุขภาพไม่ดีมีภาวะเจ็บป่วยจะก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลการใช้สวัสดิการด้านสาธารณสุขเพิ่มขึ้น

ในบทความนี้ ผู้เขียนขอนำเสนอแนวคิดการพัฒนานวัตกรรมการบริการสุขภาพที่สำคัญ ที่สามารถนำมาช่วยส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนอย่างยั่งยืน นั่นคือ แนวคิดแรงสนับสนุนทางสังคม ซึ่งพยาบาลชุมชนควรนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ มีจุดมุ่งหมายเพื่อ นำเสนอ นวัตกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ที่ใช้การใช้ทรัพยากรในชุมชน ให้ผู้สูงอายุ ครอบครัว ผู้ดูแลและชุมชน นั้นๆ ให้ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมในการร่วมสร้างนวัตกรรม ลดปัญหาซึ่งมีผลกระทบต่อภาวะสุขภาพและความผาสุก (Well-being) ของบุคคลและครอบครัว ผู้เขียนได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรมเพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนานวัตกรรมการบริการสุขภาพโดยใช้แรงสนับสนุนทางสังคม เพื่อการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนเป็นการเปลี่ยนแปลงพัฒนาบทบาทหน้าที่พยาบาลชุมชน เพื่อให้เกิดพลังส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนอย่างยั่งยืน

การพยาบาลชุมชน (Community Health Nursing) ในบทความนี้หมายความถึงการให้บริการสุขภาพด้านการพยาบาลแก่ประชาชน ในชุมชนของ พยาบาลวิชาชีพ ที่ปฏิบัติการในหน่วยบริการปฐมภูมิที่อาจยังไม่ได้อบรมการพยาบาลเฉพาะทาง สาขาเวชปฏิบัติทั่วไป (รักษาโรคเบื้องต้น) หรือศึกษาต่อเนื่องในหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิตสาขาเวชปฏิบัติชุมชน และ ให้รวมถึงการให้การบริการพยาบาลดูแลประชาชนในสถานบริการและการดูแลสุขภาพที่บ้าน ของผู้ที่ผ่านการอบรมการพยาบาลเฉพาะทาง สาขาเวชปฏิบัติทั่วไป (รักษาโรคเบื้องต้น) หรือผู้ที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาเวชปฏิบัติชุมชน ที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลให้บริการสุขภาพแก่ประชาชนในสถานบริการปฐมภูมิ ซึ่งปัจจุบันมีการกระจายความรับผิดชอบผู้ป่วยในลักษณะ การดูแลสุขภาพที่บ้านอย่างต่อเนื่อง นับวันจะมีการวางแผนจำหน่ายผู้ป่วยออกจากโรงพยาบาลแม่ข่ายมากขึ้นโดยเฉพาะ กลุ่มที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง กลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง กลุ่มผู้สูงอายุ มีความจำเป็นที่พยาบาลชุมชนในระบบบริการปฐมภูมิจะต้องตอบสนองความต้องการแก้ปัญหาสุขภาพให้ประชาชนในพื้นที่โดยใช้แนวคิดนวัตกรรมการบริการสุขภาพ เพื่อสามารถสร้างนวัตกรรมการบริการสุขภาพในชุมชนโดยใช้แรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคล ครอบครัว และชุมชนระดับปฐมภูมิ Fongkerd, Sinsuesatkul, and Tantalanukul (2020) พบว่า นวัตกรรมการบริการสุขภาพ สามารถลดการพึ่งพานวัตกรรมจากต่างประเทศ หรือจากการค้า การผลิตที่มีต้นทุนสูง ซึ่งการบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิไม่สามารถตอบสนองได้ การผลิตนวัตกรรมการบริการสุขภาพที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัดค่าใช้จ่าย ทำให้เกิดความคุ้มค่าคุ้มทุนสำหรับการนำมาใช้ในการให้บริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ ซึ่งเกิดประโยชน์ในความยั่งยืน เหมาะสมกับระดับเศรษกิจ ฐานะของประชาชน เกิดความเข้มแข็งทางระบบสุขภาพภาคประชาชน และภาครัฐด้วยแรงสนับสนุนทางสังคมในพื้นที่ เพื่อการพัฒนาการให้บริการ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาลในชุมชน และการฟื้นฟูสุขภาพ พยาบาลวิชาชีพ ในหน่วยบริการปฐมภูมิ จึงมีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะพัฒนาสร้างสรรค์นวัตกรรมสุขภาพเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนในด้านการจัดการความรู้ นวัตกรรมบริการสุขภาพนั้นต้องมาจากความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากรสุขภาพในองค์กร

พยาบาลชุมชนในหน่วยบริการปฐมภูมิ มีบทบาทหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมการดูแลสุขภาพในระดับปฐมภูมิ การสร้างสรรค์นวัตกรรมการบริการสุขภาพสามารถใช้แรงสนับสนุนทางสังคมในชุมชน พลังการมีส่วนร่วมของประชาชน กลุ่มองค์กร ผู้มีจิตอาสา ในครอบครัว ชุมชน พยาบาลชุมชน จึงต้องทำความเข้าใจแนวคิด ความหมายนวัตกรรม และนวัตกรรมการบริการสุขภาพและแรง

สนับสนุนทางสังคม การสร้างและพัฒนานวัตกรรมการบริการสุขภาพของพยาบาลชุมชนพบว่ามีปัญหาและอุปสรรค อันเนื่องมาจาก 1) ปัจจัยส่วนบุคคล เช่นคิดสิ่งใหม่ไม่ออกคิดต่อยอดจากสิ่งที่มีอยู่ไม่ได้ คิดนอกกรอบไม่เป็นคุ้นชินกับสิ่งเดิมๆเป็นต้น 2) ปัจจัยจากภายนอก เช่น นโยบายขององค์กรไม่สนับสนุน ขาดงบประมาณในการสนับสนุนขาดกำลังคนในการพัฒนานวัตกรรมบริการสุขภาพ (Ruamtham, Leethongdee, and Manwong, 2019)

แนวคิดนวัตกรรม นวัตกรรม คือคำที่ใช้แพร่หลาย ในระดับสากล มาจากรากศัพท์ภาษาลาติน คือ Innovare แปลว่าสร้างสิ่งใหม่ วิธีการ มาจากความคิด การปฏิบัติ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยมีใช้มาก่อน หรือเป็นการพัฒนาดัดแปลงมาจากของเดิมที่มีอยู่แล้ว ให้ทันสมัยและใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้จะช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าเดิม ประหยัดเวลาและแรงงาน (Fongkerd, Sinsuesatkul, and Tantalanukul, 2020)

นวัตกรรมการพยาบาลและนวัตกรรมการบริการสุขภาพ นวัตกรรมการพยาบาลคือการสรุปความรู้ทางการพยาบาลและวิธีการในการจัดการความรู้ด้านสุขภาพ เพื่อสร้างและพัฒนาให้เกิดสิ่งใหม่ในการดูแลสุขภาพประชาชน ให้แตกต่างจากเดิมและเกิดประโยชน์สูงสุด มีลักษณะดังนี้ 1) แสดงรูปแบบบริการสุขภาพที่เป็นสิ่งใหม่สามารถใช้งานได้จริงมีความคุ้มทุนประหยัดใช้งานได้จริง ก่อให้เกิดการบริการรูปแบบใหม่ที่ต่อเนื่อง มีผลลัพธ์ที่ดี 2) ใช้การประเมินกระบวนการและผลลัพธ์ก่อนหลังการพัฒนานวัตกรรมใหม่ 3) การสร้างประดิษฐ์อุปกรณ์ช่วยในการบริการสุขภาพ 4) ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการให้บริการสุขภาพ 5)กิจกรรมการบริการเดิมที่มีอยู่แล้วและนำมาพัฒนาต่อยอดจากของเดิม นวัตกรรมการบริการสุขภาพ หมายถึง การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆแนวคิดใหม่ ๆ ที่เป็นแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากการใช้ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อใช้ในการบริการสุขภาพให้เกิดการบริกาประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ประหยัดค่าใช้จ่ายก่อให้เกิดความคุ้มทุน นวัตกรรมการบริการสุขภาพช่วยพัฒนาระบบสุขภาพให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ได้แก่ ความคิดการปฏิบัติหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ระบบงานบริการสุขภาพแบบใหม่ เช่นแบบประเมินภาวะสุขภาพ โปรแกรมการบริการสุขภาพ แนวทางการพยาบาล ดูแลผู้ป่วยติดเตียงผู้ป่วยโรคเรื้อรังแนวทางการปฏิบัติที่ดีทางการพยาบาลที่บ้าน กิจกรรมการบริการสุขภาพในด้านการป้องกันรักษาส่งเสริม และฟื้นฟูสุขภาพ (Fongkerd, Sinsuesatkul, and Tantalanukul, 2020) นวัตกรรมบริการสุขภาพสามารถจำแนกประเภทออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) นวัตกรรมผลผลิต (Product innovation) เช่น นวัตกรรมประดิษฐ์ ในระบบสุขภาพ เพื่อดูแลผู้ป่วยทั้งที่บ้านและสถานบริการสุขภาพต่างๆเช่น ยาสมุนไพร วัคซีน เวชภัณฑ์ เทคโนโลยีสิ่งประดิษฐ์ที่ช่วยในการตรวจรักษา การควบคุมการแพร่กระจายโรค 2) นวัตกรรมกระบวนการ (Process innovation) นวัตกรรมการพัฒนากระบวนการทำงาน เช่นพัฒนาเครื่องมือในการทำงาน การพัฒนาการจัดการ การบริหารการบริการสุขภาพในสถานบริการ เป็นต้น 3) นวัตกรรมการบริการ (Service modle innovention) นวัตกรรมการพัฒนาระบบการบริการสุขภาพเกิดจากปัญหาในการปฏิบัติงานเช่นปัญหาโรคเรื้อรังที่ต้องการนวัตกรรมการส่งเสริมสุขภาพ พยาบาลชุมชนมีความจำเป็นต้องดูแลประชาชนที่ขาดแคลนอุปกรณ์ทางการแพทย์ในการดูแลต่อเนื่องที่บ้านรวมทั้งอุปกรณ์การฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยที่สามารถฟื้นฟูกล้ามเนื้อความสามารถในกิจวัตรประจำวันเพื่อการดูแลต่อเนื่องที่บ้านพัฒนาระบบเครือข่ายการ

บริการสุขภาพ นวัตกรรมดูแลผู้ป่วยเบาหวานในชุมชนการดูแลผู้ป่วยโรคติดเชื้ออย่างต่อเนื่องในผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยงนวัตกรรมทั้ง 3 ประเภทเริ่มต้นจากปัญหาในการปฏิบัติงาน (Srisuphan, Senarat, and Nanthabutra, 2016) การสร้างนวัตกรรมบริการสุขภาพ สามารถนำแนวคิดแรงสนับสนุนทางสังคมมาร่วมพัฒนาผลิตนวัตกรรมการบริการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อการดูแลผู้ป่วยผู้สู.อายุที่มีภาวะติดเตียงให้กลับมาใช้ชีวิตได้ตามปกติ ผู้ดูแล (caregiver) ต้องการ การแนะนำ การพัฒนาความรู้ ในการผลิต สร้าง พัฒนา ใช้นวัตกรรมบริการสุขภาพเพื่อดูแลผู้ป่วยสูงอายุในชุมชน นวัตกรรมการบริการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุที่เหมาะสมเป็นสิ่งที่ช่วยให้ประชาชนมีความสุข มีชีวิตที่ปกติสุขได้รับประโยชน์ จากการพัฒนาบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสถานบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ ให้เป็นผู้ผลิตนวัตกรรมบริการสุขภาพ เปิดโอกาสให้เกิดมีส่วนร่วม เนื่องเพราะเป็นแหล่งประโยชน์แรงสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุ การพัฒนานวัตกรรมบริการสุขภาพสำหรับพยาบาลชุมชน จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ พยาบาลชุมชน ต้องสนับสนุน การคิดค้นประดิษฐ์นวัตกรรมที่สามารถแก้ปัญหาสุขภาพ ปัญหาระบบบริการ สร้างเครือข่ายนวัตกรในชุมชน วิเคราะห์แนวทางการพัฒนานวัตกรรมบริการสุขภาพและแรงสนับสนุนทางสังคม ในการส่งเสริมสุขภาพโดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ (Fongkerd, 2019)

แนวคิดแรงสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์กับกลไกการเผชิญกับปัญหาสุขภาพในผู้สูงอายุซึ่งพบว่าหากบุคคลได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมที่เหมาะสมอย่างเพียงพอจะก่อให้เกิดผลดีต่อสุขภาพและการปรับตัวต่อความเจ็บป่วย House (1981) ได้อธิบายว่าแรงสนับสนุนทางสังคมหมายถึงการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันของบุคคลซึ่งประกอบด้วยการได้รับการสนับสนุนด้านต่างๆ ได้แก่ 1) ด้านอารมณ์ (Emotional support) 2) ด้านสิ่งของหรือให้บริการ (Instrumental support) 3) ด้านข้อมูลข่าวสาร (Information support) 4) ด้านการประเมินและการสะท้อนคิด (Appraisal support) แรงสนับสนุนทางสังคมจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญด้านหนึ่งของภาวะสุขภาพ มีความจำเป็นต่อการพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุ ทั้งที่สุขภาพดีและมีความเจ็บป่วย สอดคล้องกับผลการศึกษาทางจิตสังคม Berkman et al. (2000) พบว่า สิ่งกระตุ้นความซึมเศร้ามีความสัมพันธ์กับความผูกพันระหว่างบุคคลในสังคม ความรู้สึกนี้เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรม มีการย้ายถิ่นฐานของแรงงานสูง ทำให้ความผูกพันระหว่างบุคคล ครอบครัวและชุมชน รวมทั้งบทบาทด้านวัฒนธรรมที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญของแต่ละชุมชนลดน้อยลง ทำให้เกิดความสูญเสียความผูกพันทางสังคม ทำให้บุคคล ครอบครัว และชุมชนเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงทางสังคม ค่านิยมเดิมถูกทำลาย ส่งผลต่อความผาสุกทางด้านจิตสังคมของบุคคลและนำไปสู่ภาวะซึมเศร้า การฆ่าตัวตาย จะเห็นได้ว่าแรงสนับสนุนทางสังคมได้รับการยอมรับว่ามีบทบาทต่อความผาสุกทางด้านจิตสังคมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน มีความสัมพันธ์กับสัมพันธภาพที่จะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถในการปรับตัว การฟื้นตัวจากโรคเรื้อรังต่างๆ ของบุคคล ทั้งในมิติการปฏิบัติตามแผนการรักษาของแพทย์ การป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพ การฟื้นฟูสุขภาพและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัยของบุคคลของผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มวัยในชุมชนที่ต้องการการดูแล การสนับสนุนทางสังคม เพื่อให้สามารถดูแลสุขภาพตนเองได้ในภาวะปกติ แรงสนับสนุนทางสังคมจึงเป็นพลังสำคัญในการช่วยขับเคลื่อนสังคมไปสู่สังคมแห่งความผูกพัน เอื้ออาทร ห่วงใย ช่วยเหลือเกื้อกูล โดยไม่แบ่งแยก

ในบริบทวัฒนธรรมสังคมไทยโดยเฉพาะในชนบทมีความคล้ายคลึง ชนบทประเทศในอาเซียน มีงานวิจัยพบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกของแรงสนับสนุนทางสังคมกับการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ แหล่งสนับสนุนทางสังคม ที่มีความสำคัญ มีข้อค้นพบจากการศึกษาตามการรับรู้ของผู้สูงอายุ Kandee, Sukwong, and Weiangkham (2016) พบว่า ผู้สูงอายุในเขตชนบทรับรู้ว่า แรงสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุ อันดับแรก คือ ครอบครัว เป็นศูนย์รวมความรักหน่วยแรกที่จะช่วยตอบสนองของผู้สูงอายุได้แก่ 1) รับรู้ว่าลูกคือชีวิต มองว่าลูกเป็นที่พึ่งของตนเองมีความหวัง มีกำลังใจ ความภูมิใจ ความคิด ตัดสินใจผู้สูงอายุยกให้ลูกเป็นตัวแทนปรารถนา การตอบสนองจากลูก 2) หลานคือจิตใจ บุคคลที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่รับรู้และเป็นที่พึ่งพาในส่วนของการได้รับการตอบสนองทางอารมณ์และการช่วยเหลือในชีวิตที่เหลืออยู่ หลานคือบุคคลที่ทำให้ผู้สูงอายุ มีความสุข มีความหวังในการเฝ้ามองการเจริญเติบโต ผู้สูงอายุจึงมีเวลาอยู่กับหลานทำให้ชีวิตที่เหลืออยู่มีชีวิตชีวา และมีความหมาย 3) คู่ครองคือกัลยาณมิตร เป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุรับรู้ถึงแรงสนับสนุนทางสังคมในคู่ครองของตนโดยข้ามผ่านความสัมพันธ์ในฐานะคู่สามี ภรรยา ผู้สูงอายุรับรู้ว่าคู่ครองคือมิตรแท้ เพื่อนตาย ที่จะเคียงคู่อยู่ใกล้ๆ และพึ่งพากันได้ด้วยความจริงใจ อันดับที่ 2 วัดคือศูนย์กลางพักใจเป็นแรงสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุ วัดเป็นสถานที่ใช้ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาตามที่ตนเองนับถือ ฟังเทศน์ในวันพระ ไปทำบุญทำทานรักษาศีล เจริญภาวนาสมาธิทำให้ใจสงบร่มเย็น อันดับที่ 3 โรงพยาบาลคือศูนย์รวมความช่วยเหลือ ผู้สูงอายุรับรู้ความเสื่อมถอยของร่างกาย และความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น เพราะต้องไปไปนอนพักรักษาตัว ส่วนน้อยที่ยังคงมีสุขภาพดี บุคคลที่ให้แรงสนับสนุนทางสังคมคือ 1) แพทย์และพยาบาลคือครูและผู้รักษา ผู้สูงอายุรับรู้ว่าเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นผู้มีความรู้คำแนะนำในการปฏิบัติตัวต่างๆที่ต้องเชื่อฟัง ช่วยพ้นจากความทุกข์ทรมานความเจ็บป่วย 2) ผู้ป่วยที่อยู่โรงพยาบาลคือเพื่อน ผู้สูงอายุรับรู้การเจ็บป่วยเมื่อต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลมีความต้องการ ความเห็นอกเห็นใจ ความเข้าใจกัน เมื่อพบผู้มีอาการเจ็บป่วยการรักษาคล้ายกัน ทำให้ผู้สูงอายุได้รับการตอบสนองทางอารมณ์ รู้สึกอบอุ่นใจ มีกำลังใจ ไม่แปลกแยก นำไปสู่การยอมรับความเจ็บป่วย ไม่โดดเดี่ยวยอมรับความเป็นจริงของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แม้แต่การเสียชีวิตผู้สูงอายุยอมรับความจริงได้เป็นเรื่องธรรมดา

ความหมายผู้สูงอายุ รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2563 ให้ความหมาย ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึงบุคคลที่มีชีวิตในช่วงปลายมีอายุระหว่าง 60 ปีขึ้นไป แบ่งเป็น 3 ระดับคือ ผู้สูงอายุวัยต้น หมายถึงผู้มีอายุ 60-69 ปี ผู้สูงอายุวัยกลาง หมายถึง ผู้มีอายุ 70-79 ปี ผู้สูงอายุวัยปลาย หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป ประชากรสูงวัยหมายถึง ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป (Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute (TGRI) , 2020) ส่วนประเทศที่ได้รับการพัฒนา เช่น ยุโรป อเมริกา ญี่ปุ่น เป็นต้น มักกำหนดการเป็นบุคคลสูงอายุโดยใช้เกณฑ์อายุที่มากกว่า 65 ปี ขึ้นไป เพื่อรับเงินสวัสดิการและสิทธิต่างๆ ในฐานะผู้สูงอายุของประเทศนั้นๆ เนื่องจากผู้สูงอายุในประเทศพัฒนาแล้วมีสุขภาพ ที่ดีสามารถปฏิบัติงานได้จึงมักใช้เกณฑ์ 65 ปีขึ้นไป (Encyclopedia Britannica, 2017; oxford English Dictionary, 2017)

สถานการณ์ผู้สูงอายุ ในด้านสถานะสุขภาพและแหล่งที่ให้แรงสนับสนุนทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุโลกมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้ ในปี ค.ศ.2020 โลกมีประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ประมาณ 1050 ล้านคน โดยคิดเป็นร้อยละ 13.5 ของประชากรทั้งหมด ประเทศไทยจะก้าว

สู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ภายในปี 2565 ในปี พ.ศ.2563 ประเทศไทยมีประชากร 66.5 ล้านคน มีผู้สูงอายุเพิ่มจำนวนเป็น 12 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 18 ของประชากร ในอีก 20 ปีข้างหน้าประชากรของประเทศไทยเพิ่มช้ามาก อัตราเพิ่มจะลดต่ำลงจนถึงขั้นติดลบ แต่ประชากรสูงอายุจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้สูงอายุ ตอนต้นจะเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 4 ต่อปี ผู้สูงอายุวัยปลาย จะเพิ่มด้วยอัตราเฉลี่ยร้อยละ 7 ต่อปี สถานสุขภาพของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่เป็นโรคสมองเสื่อม รวม 651,950 คน เพศชาย 191,295 คน เพศหญิง 460,655 คนผู้สูงอายุที่ติดเตียง 43,520 คน ผู้สูงอายุที่ประเมินตนเองว่ามีสุขภาพดีและดีมากเพศชาย มีจำนวน 2.4 ล้านคน ร้อยละ 46.5 เพศหญิง ร้อยละ 3.2 ล้านคน ร้อยละ 37.8 แหล่งที่ให้แรงสนับสนุนทางสังคม ในการรวมกลุ่มร่วมกิจกรรมทางสังคมและการส่งเสริมอาชีพ มีชมรมผู้สูงอายุ 29,276 ชมรม โรงเรียนผู้สูงอายุ 2049 แห่ง ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ 1,589 แห่ง (Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute (TGRI), 2020) ผู้สูงอายุต้องการการดูแลอย่างต่อเนื่อง ทั้งในระบบสุขภาพและบริการสังคม ในชุมชนจึงมีความสำคัญที่พยาบาลชุมชนจะต้องเร่ง ดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุแต่ละระดับในระยะยาว

การดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวในชุมชนการดูแลผู้สูงอายุที่สำคัญคือการส่งเสริมสุขภาพให้ผู้สูงอายุได้มีสุขภาพที่สมบูรณ์ แข็งแรง สามารถดูแลตนเองได้ในบริบทต่างๆ ของชุมชน การดูแลกลุ่มผู้สูงอายุจึงเป็นการดูแลระยะยาว (Long term care) ชุมชนและพยาบาลชุมชน ซึ่งปัจจุบันชุมชนและท้องถิ่นให้ความสนใจงานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุมากขึ้น การกำหนดนโยบายส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ สามารถใช้กิจกรรมประเพณี วัฒนธรรมในสังคมเสริมสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชนเพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ จัดให้มีการตรวจคัดกรองสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ การดูแลให้คำปรึกษาและรักษาโรค เป็นต้น (Singkheaw, 2015) จากประสบการณ์การที่ผู้เขียนได้ปฏิบัติงานในการบริการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ พบว่าในชุมชนชนบทกึ่งเมืองมีการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในลักษณะกลุ่มที่มีความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวันได้ 3 ลักษณะ คือ 1) การส่งเสริมสุขภาพกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวันได้เองไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นและมีความสามารถที่ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมได้ 2) การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุที่สามารถประกอบกิจวัตรประจำวันได้เอง จำเป็นต้องพึ่งพาผู้อื่นบ้าง 3) การส่งเสริมสุขภาพกลุ่มที่ไม่สามารถประกอบกิจวัตรประจำวันได้เอง ต้องพึ่งพาผู้อื่น การดูแลช่วยเหลือในกิจวัตรประจำวันตลอดเวลา

แนวทางการพัฒนา นวัตกรรมการบริการสุขภาพและแรงสนับสนุนทางสังคม ในการพยาบาลชุมชนเพื่อการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นและประสบการณ์การ สร้างและพัฒนานวัตกรรม ในการดูแลสุขภาพที่บ้านและปฏิบัติงานที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล พบว่า นวัตกรรมสามารถผลิตสร้างด้วยความร่วมมือของครอบครัว ในการดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุที่มีปัญหา ด้านจิตใจท้อแท้สิ้นหวัง การจัดทำกิจกรรมวิธีการใหม่ที่จะสร้างความหวังกำลังใจ พบว่าการจัดทำพิธีกรรมบูรณาการความเชื่อและใช้แรงสนับสนุนทางสังคมทำให้ผู้ป่วยมะเร็งมีขวัญกำลังใจ ที่จะต่อสู้โรคร้าย พิธีการจัดให้มีพานบายศรีสู่ขวัญที่บ้านซึ่งผู้จัดทำ

บายศรี คือสมาชิกในครอบครัวผู้สูงอายุที่ป่วย เดิมพิธีบายศรีจะใช้ในพิธีมงคลเช่นขึ้นบ้านใหม่ บวงสรวง พิธีแต่งงานเท่านั้น เมื่อนำมาสร้างเป็นนวัตกรรมบริการสุขภาพที่มุ่งเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้ผู้ป่วย พบว่าได้ผลดี มีเพื่อนบ้านญาติสนิท มิตร สหาย คนรู้จักในชุมชนมาร่วมผูกแขนเรียกขวัญโดยมีการใช้เงินมารับขวัญ ผูกกับด้ายมาผูกข้อมือพร้อมคำอวยพรให้หายป่วยไข้ ผู้ป่วยมีความยินดียิ่ง สดชื่นด้วยกำลังใจที่ผู้คนมาร่วมงาน เนื่องจากผู้ป่วยมีขาอ่อนแรงนอนติดเตียงมานาน แขกที่มาร่วมกิจกรรมได้ร่วมกันรับประทานอาหาร และพบว่าผู้ป่วยรับประทานอาหารได้มากขึ้น ถอดด้ายที่ผูกเงินนับเงินที่มาผูกแขน ด้วยความสุขเป็นการให้ความหวังใจที่ตนเองจะกลับมามีชีวิตปกติ ส่วนนวัตกรรมการฟื้นฟูการหัดเดินในกรณีศึกษานี้ ผู้เขียนได้ร่วมกับภรรยาและน้องชายผู้ป่วย ออกแบบสถานที่และอุปกรณ์ราวจับที่ทำด้วยไม้ไผ่ที่มีในสวน ใช้ยางรถจักยานยนต์มาตัดมัดไม้ไผ่ ปูพื้นด้วยผ้ายางวัสดุเหลือใช้ มัดไม้ไผ่ให้ติดกับเสาบ้าน ก่อนฝึกเดินได้ฝึกการออกแรงปลายเท้าด้วยการใช้เท้าขยุ้มเศษผ้า ฝึกวิธีการลงจากเตียง และการฝึกยืนโดยจับราวไม้ไผ่ พลังแรงสนับสนุนทางสังคม จากสมาชิกในครอบครัว และจากเพื่อนบ้านญาติพี่น้องคนในชุมชนช่วยให้ผู้ป่วยมีกำลังใจต่อสู้กับโรคมีความหวัง ปัญหาที่พบคือพยาบาลชุมชนมีกลุ่มเป้าหมายในการดูแลสุขภาพที่บ้านจำนวนมาก การผลิตนวัตกรรมในลักษณะ การบันทึกวิดีโอเพื่อเผยแพร่ความรู้ ให้กับครอบครัวที่มีผู้ป่วยคล้ายคลึงกัน สร้างนวัตกรรม ซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวผู้ดูแลผู้ป่วยได้เรียนรู้สร้าง ผลิต นวัตกรรมตามตัวแบบจะเป็นแนวทางที่ดี และลดภาระพยาบาลชุมชนในการทำงานซ้ำๆ ในชุมชนอื่นๆที่มีผู้ป่วยลักษณะเดียวกัน ผู้ป่วยและครอบครัวสามารถผลิตนวัตกรรมนี้ได้ เป็นแบบอย่างในชุมชน ในกรณีการเสริมสร้างขวัญกำลังใจนี้ ผู้ป่วยรายนี้พยาบาลชุมชนสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมบริการสุขภาพที่วัด ด้วยการประสานงานกับพระสงฆ์ในการดูแลมิติจิตวิญญาณ การมารับของใส่บาตรที่บ้านและให้พร เป็นการเชื่อมโยงวัด กับการดูแลผู้ป่วยไข้มิติจิตวิญญาณ หรือการที่พระสงฆ์สอนการสวดมนต์ นั่งสมาธิ นอนสมาธิให้ผู้ป่วยที่ติดเตียงก็เป็นหนทางหนึ่งในการดูแลจิตใจ

เดิมประชาชนจะใช้วิธีการเดียวกันกับคนไข้ที่ป่วยระยะสุดท้ายของชีวิตเท่านั้นนั่นคือการบังสกุลคนเป็นเพื่อให้คนไข้ระยะสุดท้ายที่ทุกข์ทรมานได้รับการสวดมนต์บังสกุลคนเป็นให้ตายอย่างสงบ จากประสบการณ์การดูแลด้านมิติจิตวิญญาณยังต้องการ นวัตกรรมบริการสุขภาพที่วัด การได้เดินทางมาทำทานรักษาศีลเจริญภาวนาของคนไข้ติดเตียง ก็เป็นที่ต้องการแต่เนื่องจากเดินทางไม่สะดวก พระสงฆ์และญาติธรรมในวัดก็สามารถสร้างนวัตกรรมบริการสุขภาพมาร่วมสวดมนต์อธิษฐานจิตให้กับผู้ป่วยที่บ้าน หรือในโรงพยาบาลได้ จากประสบการณ์ได้มีโอกาสเดินทางไปร่วมสวดมนต์กับพระสงฆ์วัดชื่อ รังษีญาติการาม บ้านหนองญาติ ต. หนองญาติ อ.เมือง .จ.นครพนม ก็พบว่าผู้ป่วยมีขวัญกำลังใจ มีการดูแลตนเองที่ดีขึ้น และผู้ป่วยระยะสุดท้ายพบว่าตายอย่างสงบไม่ทุรนทุรายเจ็บปวดทรมานญาติพึงพอใจ วัดจึงเป็นแหล่งสนับสนุนทางสังคมที่ดีของชุมชน ส่วนวัดป่าที่ผู้เขียนได้ไปปฏิบัติธรรมพบว่า สถานที่ภาวนาจิตฝึกสมาธินั้น ใช้ศาลาปฏิบัติธรรมและลานทางเดินรอบวัด การที่จะนำผู้ป่วยโรคเรื้อรังมารับการดูแลมิติจิตวิญญาณนั้น วัดมีสิ่งสนับสนุนคืออาคารที่พัก หอนอน ที่สามารถพักได้ หากแต่วัดใช้เฉพาะการให้ผู้ปฏิบัติธรรมที่ไม่ป่วยไข้ มาฝึกปฏิบัติธรรม การที่วัดสามารถเพิ่มภารกิจ สร้างนวัตกรรมร่วมดูแลผู้ป่วยที่มีโรคเรื่อรัง โรครักษายากมีผลต่อจิตใจผู้ป่วย ป่วยระยะสุดท้าย ก็พบว่ามีวัดจำนวนน้อย เช่น วัดพระพุทธบาทน้ำพุ ดูแลผู้ป่วยเอดส์ วัดคำประมงดูแลผู้ป่วยมะเร็ง ในประเทศไทยมีวัดจำนวนมากแต่ด้วยเหตุการดูแลผู้ป่วยเป็นเรื่องที่ทางวัดต้องรับผิดชอบใน

งบประมาณ จึงเป็นปัญหาอุปสรรค ผู้เขียนเห็นว่าวัดเป็นแหล่งสนับสนุนทางสังคม หากพยาบาลชุมชนได้ไปประสานงานวัดในชุมชน เข้าไปศึกษาเรียนรู้ วิเคราะห์ปัญหาความต้องการในชุมชนเรื่องนวัตกรรมบริการสุขภาพที่วัด มีสิ่งใดสามารถพัฒนาต่อยอด หรือสร้างพระสงฆ์ ญาติธรรมให้เป็นนวัตกร สร้างนวัตกรรมบริการสุขภาพตามสภาพปัญหาของผู้ป่วยในชุมชน

วัดมีพลังความสามารถเป็นเนื้อนาบุญเป็นที่พึ่งที่อาศัย ได้ทั้งอาหารที่สร้างเสริมสุขภาพแก่ผู้ป่วยที่ขาดแคลน ส่งเสริมสุขภาพจิต สุขภาพกาย แหล่งเรียนรู้การผลิตอาหารแปลงผักอินทรีย์ที่ปลอดภัยจากการใช้สารเคมียาฆ่าแมลง ในชุมชน นวัตกรรมบริการสุขภาพที่วัด จึงเป็นเรื่องท้าทายหากมีการศึกษาวิจัยจริงจัง วัดก็สามารถพัฒนาความสามารถเป็นแหล่งนวัตกรรมบริการสุขภาพเพื่อช่วยเหลือ ผู้ทุกข์ยากที่ไม่มีกำลังซื้อวัสดุทางการแพทย์ หรือการเยียวยาทางจิตได้ วัดมีสถานที่ที่สงบเป็นที่พักฟื้นไข้ได้อย่างดีเพียงแต่ต้องออกแบบนวัตกรรมบริการสุขภาพที่ตอบสนองผู้ป่วยที่เคยเป็นญาติธรรมของวัด หรือประชาชนที่อาศัยรอบวัด วัดย่อมมีคุณค่าเป็นแหล่งสนับสนุนทางสังคมในมิติใหม่ ให้ผู้ป่วยทั้งที่บ้าน และโรงพยาบาล เพราะวัดมีการทำงานเชิงรุกทางด้านความเชื่อ เพื่อดูแลผู้ป่วยไข้ในชุมชนอย่างต่อเนื่องได้ ในด้านการบริการสุขภาพในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนนั้นผู้เขียนพบว่า สิ่งที่พยาบาลได้ออกแบบนวัตกรรมบริการสุขภาพที่จะช่วยในด้านการดูแลผู้ป่วยมีหลายอย่างเช่น ปิ่นโตอาหารสำหรับผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่มีบัตรคำเขียนความรู้ภาพประกอบในปิ่นโตที่พยาบาลชุมชนผลิตขึ้น เพื่อประกวดตามนโยบาย แต่พบว่ามิใช่สิ่งที่ผู้รับบริการต้องการ เนื่องจากข้อความตัวเล็ก ผู้ป่วยไม่เข้าใจว่าปิ่นโตนี้มีประโยชน์จึงเป็นนวัตกรรมที่พยาบาลชุมชนต้องพัฒนาต่อไป หรือ ยางยืดออกกำลังกาย ซึ่งพบว่านวัตกรรมบริการสุขภาพนี้มีน้อยและมีเป็นเพียงตัวอย่างแสดง มีความจำกัด ไม่สามารถให้บริการยืมใช้ได้ ปัญหานี้แก้ไขได้ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลควรเป็นแหล่งผลิตนวัตกรรมบริการสุขภาพตามความต้องการของผู้ที่มารับบริการคลีนิค ต่างๆเช่น คลินิกเบาหวาน คลินิกสุขภาพเด็กดีที่มีเด็กมารับวัคซีน คลินิกความดันโลหิตสูง คลินิกฝากครรภ์เป็นต้น นวัตกรรมบริการสุขภาพพัฒนาได้และควรให้ประชาชนยืมไปใช้หรือแจกจ่าย หรือสอนการผลิตแก่นวัตกรจิตอาสาในชุมชน ในส่วนของการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ นวัตกรรมบริการสุขภาพในโรงพยาบาลควรผลิตขึ้นโดยคำนึงถึงสภาพความเสื่อมทางกายภาพ ของผู้สูงอายุเช่น การขึ้นเตียงผู้ป่วยที่สูงกว่าเตียงที่บ้าน สามารถออกแบบนวัตกรรมบริการสุขภาพ อุปกรณ์บริหารนิ้วมือ นวดฝ่าเท้า บันไดที่สะดวกปลอดภัยมีราวจับเกาะพยุง นวัตกรรมบริการสุขภาพในการทำความสะอาดแผลที่เท้าช่วยให้แผลที่เท้าหายเร็วเป็นต้น

ผู้เขียนได้มีโอกาสดูแลให้การพยาบาลผู้ป่วยที่บ้าน การได้ไปปฏิบัติธรรมที่วัดเป็นประจำ การปฏิบัติงานที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ได้เกิดแรงบันดาลใจเมื่อทบทวนวรรณกรรมข้างต้นผสานกับประสบการณ์ที่ลงมือปฏิบัติสร้างนวัตกรรม และสอนนักศึกษาพยาบาล เห็นความสำคัญของจัดการความรู้การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในครอบครัว ทั้งที่เจ็บป่วย และ มีสุขภาพดี ได้นำความรู้ประสบการณ์ มาวิเคราะห์สังเคราะห์ความรู้ใหม่ ด้วยการผสมผสานแนวคิดนวัตกรรมการบริการสุขภาพและแรงสนับสนุนทางสังคมแก้ปัญหาการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุดังที่ค้นพบ ในการสร้างนวัตกรรมการบริการสุขภาพในการการพยาบาลชุมชนเพื่อการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน ผู้เขียน มีข้อเสนอแนวทางการจัดการความรู้ สร้างหรือพัฒนานวัตกรรมการบริการสุขภาพ ในแหล่งสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุในชุมชน 3 แนวทางดังนี้

แนวทางการพัฒนาที่ 1 การพัฒนา นวัตกรรมบริการส่งเสริมสุขภาพที่บ้านด้วยพลังแรงสนับสนุนทางสังคมของครอบครัว บ้านหรือครอบครัวคือแหล่งแรงสนับสนุนทางสังคม เป็นศูนย์รวมแห่งความรัก ความต้องการของผู้สูงอายุได้แก่ความรักความอบอุ่น การเอาใจใส่ของลูกที่เป็นชีวิต หลานคือจิตใจ คู่ครองคือกัลยาณมิตร การมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน แนวทางปฏิบัติดังนี้คือ พยาบาลชุมชนจึงควร ให้ความรู้ต่างๆ วิธีคิดออกแบบนวัตกรรมการบริการสุขภาพเพื่อการส่งเสริมสุขภาพโดยใช้แรงสนับสนุนทางสังคมในครอบครัว ในลักษณะ กิจกรรมวิธีการที่สมาชิกในครอบครัว คู่ชีวิต ลูกหลาน ได้มีบทบาทในดำเนินการ ร่วมคิด ร่วมสร้างสรรค์ การร่วมออกแบบนวัตกรรมส่งเสริมสุขภาพด้านอาหารเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ เช่นเมนูสุขภาพให้ผู้สูงอายุมีสิทธิเลือกอาหารสุขภาพที่อยากรับประทาน ตารางอาหารประจำสัปดาห์ที่ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุใช้อาหารที่มีบริบทถิ่นที่อยู่อาศัย มีในท้องถิ่นสามารถนำมาปรุง พัฒนาเป็นนวัตกรรมอาหารเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในลักษณะต่างๆ เช่น ข้าวชนิดต่างๆที่มีกากใย มีวิตามิน มีส่วนผสมสมุนไพรในครัวเรือน อาหารโปรตีนสูงจากธรรมชาติเช่นไข่มดแดง แมลงที่ไม่มีปีกแข็ง ปลาที่สามารถรับประทานได้ทั้งก้างมีแคลเซียมสูง ผักพื้นบ้านที่ไม่ฉีดยาฆ่าแมลง ผลไม้ที่ปลูกเองได้เช่นกล้วย มะละกอ ฝรั่ง ชมพู่ มะม่วง มะขาม มะยม มะนาว เหล่านี้ คนในครอบครัวจะออกแบบนวัตกรรมการบริการสุขภาพการบริโภค เพื่อเป็นอาหารสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ อย่างไรเช่น กระตุ้นความอยากอาหารด้วยกระชาย น้ำมะนาวปรุงด้วยน้าผึ้ง มะขามเปียกทรงเครื่องกระตุ้นน้ำย่อยให้ผู้สูงอายุเจริญอาหารทำให้สุขภาพดีรับประทานได้มาก เป็นต้น พยาบาลชุมชนคือผู้เสริมสร้างพลังในครอบครัวให้ตื่นตัวปรารถนาที่จะสร้างนวัตกรรมบริการสุขภาพขึ้นใช้ในครัวเรือนและขยายความรู้ด้วยการแบ่งปันใน ครอบครัวอื่น เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดนวัตกรรมบริการสุขภาพ ในเรื่องอาหารปลอดภัย อาหารกระตุ้นให้อยากอาหารหรือเจริญอาหาร อาหารเสริมสุขภาพผู้สูงวัยที่ประหยัด ทรัพยากรก็สามารถหาได้ในชุมชน เกิดปัญญาปฏิบัติกระจายนวัตกรรมไปในชุมชนด้วยการบอกต่อ ทำให้มีความรู้ความเข้าใจในนวัตกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เกิดความยั่งยืนในชุมชน

การส่งเสริมสุขภาพกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวันได้เอง ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น และมีความรู้ความสามารถที่ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมได้ การดูแลส่งเสริมสุขภาพสำหรับกลุ่มนี้ จึงอยู่ในชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งลูกหลาน คู่ชีวิต สามารถสนับสนุนนวัตกรรมการบริการสุขภาพได้เช่น จัดทำตารางเวรการรับส่งผู้สูงอายุไปร่วมกิจกรรมชุมชน ร่วมกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ รับความรู้ทางสุขภาพอย่างต่อเนื่องในการดูแลตนเอง ในด้านการออกกำลังกายที่คนในครอบครัวริเริ่มคิดโดยใช้ทรัพยากรในครอบครัว เป็นอุปกรณ์ วัสดุที่หาได้ช่วยออกกำลังกาย การนวดประคบสมุนไพร การอบไอน้ำสมุนไพรที่สามารถคลายเครียด ลดน้ำหนักตัวได้ พยาบาลชุมชนจึงต้องไปดูแล ขั้นตอนวิธีการใช้นวัตกรรม ความสะอาดห้องอบไอน้ำ ให้ความรู้ข้อห้ามต่างๆ นวัตกรรมการบริการสุขภาพเหล่านี้สามารถสร้างได้เองที่บ้าน ครอบครัวผู้สูงอายุ นวัตกรรมที่เกิดขึ้นนี้จึงเป็นแนวปฏิบัติที่ดีในเรื่องนวัตกรรมการบริการสุขภาพที่บ้าน ที่มีความสามารถส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืน เมื่อสั่งสมประสบการณ์ยาวนานก็ กลายเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นแพร่กระจายออกไปได้

แนวทางการพัฒนาที่ 2 การพัฒนานวัตกรรมบริการส่งเสริมสุขภาพที่วัดด้วยพลังแรงสนับสนุนทางสังคมของญาติธรรมและพระสงฆ์ ผู้สูงอายุรับรู้ว่าวัดคือ ศูนย์กลางพักใจถือเป็นแรงสนับสนุนทางสังคมที่ผู้สูงอายุทั้งหมดรับรู้และถือเป็นที่พึ่งสำคัญ วัดเป็นที่ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ที่ผู้สูงอายุยึดถือ ศรัทธา แนว

ทางการพัฒนาพยาบาลชุมชนควรเริ่มจากการให้ความรู้ ญาติธรรมควรได้รับความรู้ใน เรื่อง ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุควรได้รับอะไรบ้าง การออกแบบนวัตกรรมบริการสุขภาพ นำมาบูรณาการกับการใช้ความรู้ทางศาสนาพุทธ จัดการความรู้ สร้างนวัตกรรม ด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุที่มาวัด สร้างการมีส่วนร่วมในนวัตกรรมด้านส่งเสริมสุขภาพกาย เช่นการปลูกผักปลอดภัยตามหลักการพุทธศาสนา ไม่ฆ่าแมลงด้วยวิธีการใดๆแต่มีวิธีการใหม่ใช้วัสดุเหลือใช้ ปลูกผักพื้นบ้าน สมุนไพรที่บริโภคเพื่อส่งเสริมแร่ธาตุวิตามิน ร่วมกับพืชที่มีกลิ่นฉุนแมลง ร่วมกันดูแลเพื่อจะได้มีอาหารบริโภคอย่างปลอดภัย ผู้สูงอายุสามารถร่วมออกแบบกับพระสงฆ์ในนวัตกรรมการปฏิบัติธรรมด้วยการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ออกแบบนวัตกรรมการฝึกสมาธิภาวนาด้วยการฝึกลมหายใจเข้าออก วิธีเดินสมาธิใต้ต้นไม้ที่มีอากาศถ่ายเทมีออกซิเจน สนับสนุน นวัตกรรมด้านอาหารส่งเสริมสุขภาพ การเพาะเห็ดใต้ต้นไม้ในวัดแบบธรรมชาติ สร้างแหล่งอาหารสุขภาพที่ปลอดภัยเป็นการออกแบบนวัตกรรมที่ผู้สูงอายุสามารถใช้ประสบการณ์มาสร้างนวัตกรรมส่งเสริมสุขภาพได้ การสำรวจนวัตกรรม ในวัดหลายแห่งที่ผู้เขียนมีโอกาสสำรวจ ก็พบว่ามีห้องอบไอน้ำสมุนไพรที่ให้บริการ พระสงฆ์ประชาชนรอบๆวัด มีการออกแบบที่ยังไม่เหมาะสมทางด้านสุขาภิบาล นวัตกรรมห้องอบสมุนไพรต้องการการพัฒนาต่อยอดนวัตกรรมไปสู่การมีสุขาภิบาลที่สะอาดถูกหลักอนามัย และการใช้พลังงาน พบว่ายังมีการใช้ฟืนในการต้มสมุนไพรทำให้มีควันเขม่นเข้ามาในห้องอบสมุนไพรที่ไม่ได้มาตรฐานต้องการการพัฒนาต่อยอดเป็นนวัตกรรมที่ทันสมัยถูกหลักอนามัย พยาบาลชุมชนสามารถเสริมสร้างผู้สูงอายุให้เป็นผู้ผลิตนวัตกรรม หรือกลุ่มวัยอื่นๆญาติธรรมที่มาวัดร่วมเป็นนวัตกร สร้างนวัตกรรมในบริบท พระพุทธศาสนา เชิงรุก เช่น การสร้างเครือข่ายนวัตกรรมการเยี่ยมดูแลผู้สูงอายุที่มาวัดไม่ได้ในชุมชน นวัตกรรมการดูแลส่งเสริมสุขภาพจิตครอบครัวที่มีผู้สูงอายุติดเตียง ออกแบบเรียบเรียงบทสวดมนต์แผ่เมตตาที่อ่านง่าย หรือการพัฒนาเสียงสวดมนต์ในภาษาพื้นบ้านที่ผู้สูงอายุคุ้นเคยเข้าใจ ใช้ระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยช่วยผู้สูงอายุที่มาวัดไม่ได้ ได้รับการหนุนใจให้มีโอกาสเข้าถึงวัดทางการสื่อสาร ช่วยบรรเทาทุกข์ ส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดี

แนวทางการพัฒนาที่ 3 การพัฒนานวัตกรรมการบริการสุขภาพที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในระดับปฐมภูมิ ด้วยพลังแรงสนับสนุนทางสังคมของบุคลากรในหน่วยบริการปฐมภูมิสามารถส่งเสริมแนวทางการพัฒนาต่อยอดได้ ดังนี้คือ 1) การพัฒนาสิ่งเดิม จากนวัตกรรมส่งเสริมสุขภาพในสถานบริการที่ มีอยู่ ผู้เขียนมีประสบการณ์ได้ไปฝึกปฏิบัติงานนิเทศนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่ พบว่า มีการผลิตนวัตกรรมการบริการสุขภาพ น้อยและนำมาใช้ประโยชน์อย่างจำกัด เนื่องจากไม่ตอบสนองต่อวิถีชีวิตและบริบทของพื้นที่ เช่น จักรยานเก่านำมาทำเป็นเครื่องออกกำลังกายตั้งไว้ในโรงพยาบาล แต่ไม่มีผู้สูงอายุสนใจปั่น ทั้งนี้ เพราะผู้สูงวัยออกกำลังกายด้วยการเดินในช่วงเวลาเช้าตรู่ แต่การมาโรงพยาบาลเพื่อรับบริการมาช่วงสายหรือบ่าย จึงไม่สนใจใช้นวัตกรรม 2) การผลิต สร้าง นวัตกรรมการบริการส่งเสริมสุขภาพใหม่ให้ สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม เช่น โรงพยาบาล นำลูกมะกรูดมาใส่กระบะเพื่อใช้ในการให้บริการผู้สูงอายุที่มารับบริการ ส่งเสริมการบริหารเท้ากระตุ้นการไหลเวียนโลหิต ทรัพยากรที่นำมาใช้สามารถหาได้ง่ายในชุมชน ราคาถูก ผู้สูงอายุคุ้นชินและยอมรับเพราะพบในวิถีชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่น

ดังนั้นหากทีมบุคลากรด้านสุขภาพได้ จัดการความรู้ในเรื่อง นวัตกรรมการบริการสุขภาพ บูรณาการร่วมกับแนวคิด แรงสนับสนุนทางสังคม ออกแบบร่วมกับผู้สูงอายุในการ พัฒนานวัตกรรมส่งเสริมสุขภาพ ช่วย

เรื่องสืบค้นความรู้ ต่างๆนำมาแก้ไขปัญหาการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ได้แก่ นวัตกรรมด้านการสื่อสารส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุ นวัตกรรมส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรคสมองเสื่อมในผู้สูงอายุ นวัตกรรมการส่งเสริมสุขภาพจิตผู้สูงอายุที่นอนติดเตียง นวัตกรรมส่งเสริมสุขภาพมิติจิตวิญญาณในการดูแลผู้ป่วยสูงอายุแบบประคับประคอง นวัตกรรมการส่งเสริมสุขภาพเหงือกและฟันผู้สูงอายุด้วยสมุนไพร เป็นต้น พยาบาลชุมชนจึงควรส่งเสริมการจัดตั้งเครือข่าย นวัตกรผู้สูงอายุที่มีความสามารถร่วมผลิต พัฒนานวัตกรรมการบริการสุขภาพด้านส่งเสริมสุขภาพ ในแหล่งแรงสนับสนุนทางสังคม

สรุป

การนำแนวคิดแรงสนับสนุนทางสังคมมาใช้ในการจัดทำโครงการผลิต สร้างนวัตกรรมบริการสุขภาพเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ ผู้สูงอายุโดยใช้นวัตกรสร้างนวัตกรรมบริการสุขภาพตามแนวทางการพัฒนานวัตกรรมจากแหล่งแรงสนับสนุนทางสังคม ในครอบครัว ญาติธรรมเพื่อนของผู้สูงอายุ พระสงฆ์ในวัด บุคลากรสุขภาพและผู้มารับบริการในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ทุกคนสามารถเป็นนวัตกรที่ช่วยผลิต นวัตกรรมบริการสุขภาพ ด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุในชุมชนมีสุขภาพแข็งแรงในมิติองค์รวมของสุขภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ พยาบาลชุมชนมีบทบาทเสริมสร้างพลังการขับเคลื่อนการพัฒนานวัตกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพที่ใช้ได้จริงแก้ปัญหาสุขภาพได้ สามารถต่อยอดนำไปใช้ได้ โดยนำแนวทางการพัฒนานวัตกรรมการส่งเสริมสุขภาพทั้ง 3 แนวทาง เพื่อพัฒนานวัตกรรมบริการสุขภาพที่เกิดขึ้นที่บ้าน วัด โรงพยาบาลโดยมีเป้าหมาย ผลักดันการดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน

References

Berkman, et al. (2000). From social integration to health: Durkheim in the new millennium. *Social Science & Medicine,* 51(6), 843-857.

Encyclopedia Britannica. (2017). *Academized. Old age Chicago: Encyclopedia Britannica Inc*. Retrieved June 1, 2022, from http://www. Britannica.

Fongkerd S., Sinsuesatkul S., & Tantalanukul S. (2020). Innovative Proactive Health Services: The Role of Community Nurse Practitioners in Response to Thailand 4.0. *Nursing Journal of the Ministry of Public Health,* 30(2), 14-17.

Fongkerd, S. (2019). The self-health care experiences of Caregiver's older adults with bedridden patients. *Journal of Boromarajonani College of Nursing Surin,* 9(1), 69-89.

Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute. (2020) . *Situation of the Thai Elderly*. Bangkok: Amarin.

House, J. S. (1981). *Work stress and and Social Support.Reading.* MA: Addison Wesiey.

Kandee P., Sukwong P., & Welangkham, D. (2016). Perceived social support of community-dwelling rural ederly in northern Thailand. *Journal Mental health Thailand,* 24(1), 40-51.

Oxford English Dictionary. (2017). *Old age (Internet). Oxford, (United Kingdom): Oxford University Press.* Retrieved June 1, 2022, from http://O-www.odd.com.

Ruamtham T., Leethongdee S., & Manwong M. (2019). Development Model for research and innovative capacity building in routine-work, Warinchamrab Hospital, Ubon Ratchathani Province*. UERU Journal for public Health Research,* 8(2), 186-195.

Singkheaw, P. (2015). Health behavior, Social Support, Heaith care service request of the elderly. *Naresuan University Journal; Science and Technology (NUJST),* 23(3), 46-59.

Srisuphan, V., Senarat, V., & Nanthabutra, K. (2016). *Innovation in health promotion under the context of the nursing profession.* Nonthaburi: Nursing Council.

ศิลปศึกษาจากคุณค่าสู่มูลค่าผ่านธุรกิจออนไลน์*

Art Education: From worthiness to value through online businesses

[1]ปรียศรี พรหมจินดา, ปุณณรัตน์ พิชญไพบูลย์, และ ขนบพร แสงวณิช

[1]Priyasri Promchinda, Poonarat Pichayapaiboon, and Khanobbhorn Sangvanich

[1]คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[1]Faculty of Education, Chulalongkorn University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: priyasri.promchinda@gmail.com

บทคัดย่อ

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลให้การศึกษาต้องเร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้พร้อมและสามารถรับมือการเปลี่ยนแปลง ศิลปศึกษาพัฒนาผู้เรียนเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และยังได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทั้งด้านการเรียนและการสอน ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องมีความรู้ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการดำเนินธุรกิจศิลปะและรับมือแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการปรับตัวของศิลปศึกษาในเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งจะส่งผลไปถึงการประกอบอาชีพเกี่ยวกับศิลปะในอนาคต นอกจากนี้สถานการณ์โควิด-19 ยังทำให้เกิดฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) และจากการวิเคราะห์เว็บไซต์ธุรกิจศิลปะพบว่าการเรียนการสอนศิลปะจำเป็นต้องปรับให้สอดคล้องกับการสร้างมูลค่าผ่านธุรกิจออนไลน์ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการดำเนินธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับศิลปะให้สามารถสร้างสรรค์ผลงานที่สะท้อนถึงคุณค่าของศิลปศึกษาในเชิงเศรษฐกิจในยุคดิจิทัลและเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาองค์ความรู้ของศิลปศึกษาที่สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ทั้งนี้ศิลปศึกษาสร้างคุณค่าสู่มูลค่าผ่านธุรกิจออนไลน์จากพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน มีองค์ความรู้ 4 ด้าน ดังนี้ 1) ความรู้ศิลปะ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปะวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ 2) ทักษะ 7C ได้แก่ การคิดขั้นสูง การสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น การเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล การใช้คอมพิวเตอร์และรู้เท่าทันเทคโนโลยี การมีคุณธรรม ความฉลาดทางอารมณ์ 3) ความรู้ยุคดิจิทัล ได้แก่ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เศรษฐกิจดิจิทัล การตลาดแบบผสมผสาน และความรู้เกี่ยวกับการตลาดศิลปะ 4) ทักษะผู้ประกอบการศิลปะ ได้แก่ ทักษะความคิด ทักษะด้านโอกาส ทักษะเชิงกลยุทธ์ ทักษะเครือข่าย ทักษะการเป็นผู้นำ ทักษะบริหารการเงิน ทักษะการขายและการตลาด

คำสำคัญ: ศิลปศึกษา; ธุรกิจออนไลน์; เทคโนโลยีดิจิทัล; ตลาดศิลปะ

*Received January 27, 2021; Revised November 12, 2021; Accepted December 7, 2021

Abstract

Advances in digital technology have pushed education to accelerate the development of human resources in order to cope with the dynamic environment. Art education also plays a key role in developing learners for the 21st century but the process is also affected by changes in the technological environment. Therefore, it is essential for learners to become accustomed on how to effectively use digital technology to cope with the changing trends and apply it to the art business where it will also affect future careers in the art business. In addition, new lifestyles (New Normal) have evolved from the COVID-19 pandemic. From the analysis of some art business websites, it has been established that art education needs to be adapted to create value through online businesses. This article aims to present ways of conducting art-related businesses and be able to create works that reflect the value of art education in a practical economic aspect in the digital era, and present guidelines for the development of art education that is pertinent with the changing world. In this regard, art education creates value through online businesses from conventional multi-disciplinary art education based on 4 bodies of knowledge, which are: 1) knowledge about art, namely history of art, aesthetics, critiquing art, and practical art, 2) the 7C Skills, which include advanced thinking, communication, collaborating with others, understanding the differences between individuals, the use of computers and technology literacy, morality, and emotional intelligence, 3) have an understanding about the current digital era, i.e. technology and innovation, digital economy, integrated marketing, and knowledge about the marketing of art, and 4) art entrepreneur skills, which includes skills on thinking, creating opportunity, strategic planning, networking, leadership, financial management, and sales and marketing.

Keywords: Art Education; Online business; Digital Technology; Art Market

บทนำ

เพียงไม่กี่ทศวรรษ เทคโนโลยีดิจิทัลได้สร้างการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่แก่วงการสำคัญทั่วโลก เช่น สื่อสารมวลชน การแพทย์ เศรษฐกิจ และการศึกษา เป็นต้น ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ เป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การสื่อสาร และดิจิทัลที่สร้างความเปลี่ยนแปลงและทวีความสำคัญขึ้น เรื่อย ๆ ผ่านการสะท้อนบทบาทในรูปแบบใหม่ของผู้ใช้งานทุกระดับ (Charoenwong, 2019) เมื่อโลกเข้าสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ (Industry 4.0) ตั้งแต่ปี 2000 เป็นต้นมา มีการพัฒนาระบบอินเทอร์เน็ตให้มีลักษณะเด่น คือ ใช้อุปกรณ์และเทคโนโลยีขนาดเล็กลงแต่มีประสิทธิภาพในการทำงานได้มากขึ้น มีราคาถูกลง รวมทั้งมีการคิดค้นปัญญาประดิษฐ์และจักรกลเรียนรู้ (Machine Learning: ML) (Schwab, 2019) ที่ให้

ความสำคัญกับข้อมูลเป็นหัวใจในการจัดสินใจวางแผนผนวกกับการสื่อสารและการเชื่อมต่อถึงกัน ด้วยความเร็วสูง ในลักษณะของการเป็นเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตสำหรับสรรพสิ่ง (Internet of Things) สร้างและพัฒนาสภาพแวดล้อมที่อุปกรณ์สามารถสื่อสารเชื่อมต่อถึงกัน อีกทั้งระบุตัวตนและสร้างสรรค์ให้สรรพสิ่งมีปฏิสัมพันธ์และทำงานร่วมกันได้มากขึ้น โดยเฉพาะปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ที่มีความก้าวหน้ามีประสิทธิภาพและให้ประสิทธิผลสูง ส่งผลให้มีการเข้าถึงข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ที่มีอยู่ทั่วโลกที่เกินขีดความสามารถในการประมวลผลแบบธรรมดา เนื่องจากข้อมูลมหาศาล (Volume) นั้นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Velocity) และหลากหลาย (Variety) เช่น ข้อมูลสื่อทางสังคมออนไลน์ ข้อมูลทางการเงิน ซึ่งต้องอาศัยเทคโนโลยีการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Technology) (Digital Council for the Economy and Society of Thailand A.D. 2019, 2019) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประมวลผล รวมถึงแสดงผลเพื่อนำไปใช้ในการวางแผน คิด วิเคราะห์ตัดสินใจ หรือสร้างนวัตกรรมมทางการตลาด เช่น การศึกษาแนวโน้มของผู้บริโภคในการเลือกซื้อบริการเพื่อให้ได้ระบบปฏิบัติการอัตโนมัติในการแนะนำสินค้า เป็นต้น (Depa, 2019) ทำให้เกิดนวัตกรรมที่มีอิทธิพลต่อทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคการศึกษาและภาคธุรกิจ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้เกิดจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) ที่ส่งผลต่อภาคธุรกิจ ผลกระทบจากการชะงักของเศรษฐกิจที่เกิดจากภัยพิบัติ โรคระบาด หลายอย่างกลายเป็นสิ่งตกยุคในเวลาข้ามคืน รวมถึงผลกระทบต่อการศึกษา สถาบันการศึกษาจึงต้องวางแผนการผลิตกำลังคนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและสามารถปรับตัวเรียนรู้สิ่งใหม่ได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นรูปแบบการเรียนการสอนและการแสวงหาความรู้จึงเปลี่ยนไปในลักษณะของการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การตั้งคำถามว่าจะสร้างคนให้มีคุณลักษณะอย่างไรที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงได้ โดยอาศัยทักษะการคิดอย่างมีระบบและการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลข่าวสาร และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข หาโอกาส และรายได้จากการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปของเทคโนโลยีสารสนเทศ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระบุถึงความสำคัญของศิลปะไว้ชัดเจนว่าเป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ รู้จักการชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ เพราะกิจกรรมทางศิลปะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจนการนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ (Office of the Permanent Secretary, 2009) นำไปสู่เป้าหมายของการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ศิลปศึกษานับเป็นรายวิชาหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากความก้าวหน้าแบบก้าวกระโดดของเทคโนโลยีดิจิทัลที่ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งรูปแบบการเรียนรู้และการเรียนการสอน ดังจะเห็นได้จากการที่ผู้เรียนสามารถหาความรู้ได้จากทุกสถานที่ ทุกเวลา และหลากหลายช่องทาง ทำให้เกิดนวัตกรรมทางการศึกษาใหม่ ๆ เช่น เทคโนโลยีห้องเรียนกลับหัว (Flipped Classroom) ซึ่งท้าทายการปรับตัวและความอยู่รอดของผู้เรียนศิลปะในยุคปัจจุบัน

วิวัฒนาการของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์แบบพกพาที่อำนวยความสะดวกในการทำงาน มีความครอบคลุมถึงเครือข่ายของอินเตอร์เน็ต และความมีอิสระในการใช้ชีวิตประจำวัน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้

ผู้เรียนนิยมประกอบอาชีพอิสระเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Ma, and Yang (2018) พบว่า งานอิสระที่ได้รับความนิยมในกลุ่มคนรุ่นใหม่ ได้แก่ งานสร้างสรรค์เชิงออกแบบและการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ การประกอบอาชีพอิสระผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งศิลปินสามารถเพิ่มบทบาทในการเป็นผู้สร้างสรรค์และเป็นผู้ประกอบการไปพร้อม ๆ กัน และยังจัดจำหน่ายวัตถุศิลป์ในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านสื่อออนไลน์ที่มีความหลากหลายได้ เช่น การวาดภาพดิจิทัล ภาพประกอบเคลื่อนไหว นิทรรศการออนไลน์ การจัดแสดงผลงานหัตถศิลป์ การจัดจำหน่ายวัตถุศิลป์ผ่านร้านค้าออนไลน์ รวมถึงการสอนศิลปะผ่านสื่อสังคมออนไลน์ด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ แท็บแล็ต ที่เชื่อมต่อกับเครือข่ายอินเตอร์เน็ต อาชีพที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ทำให้ผู้ประกอบการทางศิลปะจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีดิจิทัล มีความสามารถในการนำเสนอผลงานผ่านสื่อออนไลน์ที่หลากหลาย และการสร้างสรรค์แนวคิดในการพัฒนาธุรกิจที่ดึงดูดผู้บริโภคในช่องทางที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และประเภทงานที่ต้องการนำเสนอ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจศิลปะ นำไปสู่การเพิ่มมูลค่าและสร้างรายได้ให้แก่ธุรกิจศิลปะในที่สุด

บทความนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อนำเสนอแนวทางการรับมือแก่นิสิต นักศึกษา ศิลปิน ผู้ประกอบการทางศิลปะ ตลอดจนผู้สนใจใน การดำเนินธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับศิลปะสามารถสร้างสรรค์และเผยแพร่ผลงานอันมีคุณค่าที่ก่อให้เกิดรายได้ สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของศิลปศึกษาในเชิงเศรษฐกิจในยุคดิจิทัลที่นอกจากเป็นการหาวิธีการเพิ่มมูลค่าเพิ่ม และเพื่อนำเสนอแนวทางให้เกิดการพัฒนาการการเรียนการสอนและองค์ความรู้ใหม่ของศิลปศึกษาที่สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

วิกฤตการณ์ในยุคดิจิทัลและการปรับตัวของการศึกษา

การแพร่กระจายของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นวิกฤตการณ์ที่ส่งผลกระทบไปทั่วโลกก่อให้เกิดรูปแบบการใช้ชีวิตประจำวันที่ได้กลายเป็นระเบียบข้อบังคับในสังคมที่ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของตนเองเป็นสำคัญ ทำให้ทุกประเทศทั่วโลกต้องปรับตัวและพัฒนากลยุทธ์เพื่อก้าวข้ามวิกฤตเพียงชั่วข้ามคืนไปพร้อม ๆ กัน หลายประเทศมีมาตรการด้านการศึกษาและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ต่างไปจากวิถีปฏิบัติปกติ เช่น ประเทศสิงคโปร์ได้กำหนดแผนรองรับด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้บ้านเป็นฐาน (Home-based Learning) เต็มรูปแบบซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนที่บ้านผ่านการควบคุมโดยโรงเรียน และได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองในการจัดการเรียนรู้ทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ไม่อาศัยระบบคอมพิวเตอร์ (Ministry of Education Singapore [MOE Singapore], 2020) ในขณะที่องค์การสหประชาชาติได้แนะแนวทางการแก้ปัญหาด้วยการเรียนระบบทางไกล (Distance Learning Solutions) (UNESCO, 2020a, 2020b) ประกอบด้วยการนำเสนอแหล่งการเรียนรู้ช่วยเหลือโรงเรียน ครู และผู้ปกครอง ในช่วงปิดโรงเรียนซึ่งรองรับหลายภาษาและจัดหมวดหมู่ตามการใช้งานในการเรียนทางไกล เช่น ระบบการจัดการเรียนรู้ดิจิทัล (Digital Learning Management Systems) ระบบรองรับการสื่อสารวิดีโอสด (Live-video Communication) หลักสูตรการเรียนการสอนแบบออนไลน์แบบเปิดเสรี

หรือ Massive Open Online Courses (MOOCs) รวมถึงฐานการจัดเก็บข้อมูล เช่น Cloud Sourcing เพื่อการเรียนทางไกล

หลายประเทศทั่วโลกได้เร่งปฏิรูปการศึกษาให้พร้อมสำหรับการรองรับการปฏิรูปที่เกิดจากการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Disruption) เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ประกาศเป้าหมายในการเป็นผู้นำโลกด้านปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI ภายใน ปี 2030 (State Council of the People's Republic of China, 2017) โดยได้นำวิชาพื้นฐานปัญญาประดิษฐ์ (Fundamentals of Artificial Intelligence) ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์บรรจุในหลักสูตรประถมและมัธยมศึกษา ในขณะที่ประเทศสิงคโปร์เน้นการยกระดับเศรษฐกิจด้วยการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียน มีเป้าหมายปลายทางคือสร้างนวัตกรรมเพื่อสร้างเศรษฐกิจ โดยกระทรวงศึกษาธิการของประเทศสิงค์โปร์ได้สนับสนุนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาบูรณาการกับหลักสูตร การฝึกปฏิบัติการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในชั้นเรียนด้วยความรับผิดชอบและมีจริยธรรม (MOE Singapore, 2015) สำหรับการประชุมวิชาการระดับภูมิภาคเอเชียใต้ภายใต้หัวข้อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา (South Asia Regional Symposium on ICT for Education) ได้ตั้งเป้าหมายให้การศึกษาเป็นวาระการประชุมในปี 2030 ที่เน้นศักยภาพของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาในการสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ 4 (SDG4) โดยเน้นเรื่องการศึกษาที่เท่าเทียมกัน (Asian Development Bank [ADB], 2018) การเตรียมการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นทั่วโลกเป็นผลจากนโยบายการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีทักษะจำเป็นในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อนำความรู้ที่ทันสมัยไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน รวมถึงสามารถปรับตัวให้เข้ากับรูปแบบในการประกอบอาชีพที่เปลี่ยนไปในยุคดิจิทัลที่กำลังเพิ่มจำนวนขึ้น ดังจะเห็นได้จากระบบเศรษฐกิจที่มีการจ้างงานชั่วคราวเป็นฐานสำคัญ (Gig Economy) ซึ่งเป็นการจ้างงานผ่านช่องทางออนไลน์ในรูปแบบของการตกลงว่าจ้างงานพิเศษ ผู้รับจ้างสามารถทำงานจากที่ใดก็ได้ตลอดเวลาและสามารถเป็นช่องทางการหารายได้เสริม ซึ่งศูนย์การวิจัยกสิกรไทยสำรวจพบว่า จำนวนผู้รับจ้างงานแบบไม่มั่นคง (Vulnerable Employment) ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาของประเทศไทยมีจำนวนถึง 1.9 ล้านคน และมีอัตราการเพิ่มจำนวนเฉลี่ยร้อยละ 3.9 ต่อปี ในขณะที่ World Employment and Social Outlook Trends 2017 ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ได้ระบุว่าการจ้างงานแบบไม่มั่นคงนี้ร้อยละ 42.7-42.9 และมีจำนวนผู้รับจ้างงานแบบไม่มั่นคงนี้เพิ่มขึ้นจาก 1.39 พันล้านคน ในปี 2016 เป็น 1.42 พันล้านคน ในปี 2018 โดยจะมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลในอนาคต (International Labor Organization [ILO], 2017)

องค์กรสหประชาชาติได้รายงานถึงสถานการณ์เศรษฐกิจแรงงานในช่วงการปฏิรูปเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Disruption) ว่าในปี 2020 มีแนวโน้มการว่างงานทั่วโลกเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องของชั่วโมงการทำงานที่สั้นลง ส่งผลต่อกำลังการผลิตในช่วงวิกฤตการณ์ต่าง ๆ โดยกลุ่มงานศิลปะ ความบันเทิงและนันทนาการนั้นจะจัดอยู่ในกลุ่มประเภทงานที่มีความเสี่ยงต่อการว่างงานในระดับสูงและมีอัตราส่วนการว่างงานของแรงงานเพศหญิงถึงร้อยละ 57.2 (ILO, 2020) ซึ่งจะเห็นได้ว่าความผันผวนของสถานการณ์โลกและความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลนั้น เป็นปัจจัยสำคัญในความเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษา รูปแบบการดำรงชีวิต ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ตลอดจนการจ้างงานในปัจจุบันเป็นอย่างมาก

คุณค่าของศิลปศึกษาและมูลค่าทางเศรษฐกิจ

การจะสร้างงานศิลปะให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจได้นั้น นอกจากจะต้องอาศัยปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะ ฝีมือแล้วยังต้องอาศัยเงินและเวลา รวมถึงช่องทางการขายหรือการตลาด เหล่านี้เป็นกลไกสำคัญในทางเศรษฐศาสตร์และส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ศิลปศึกษามีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ทางศิลปะที่นำไปสู่การพัฒนาศิลปะแท้ (Real Art) (Feldman, 1996; Hiscox, 2019) รวมถึงงานช่างฝีมือในขณะที่ผู้บริโภคก็ต้องเรียนรู้คุณสมบัติของศิลปะผ่านความคิดและคุณภาพของผลงานจากผลงานของศิลปินที่มีชื่อเสียง และผู้ซื้อผลงานศิลปะจึงตัดสินคุณค่าเหล่านี้ได้จากอารมณ์ความรู้สึกที่ได้รับ และส่งผลไปสู่ประสบการณ์เชิงสุนทรียะของผู้ชมจนมีความต้องการครอบครองผลงานศิลปะ

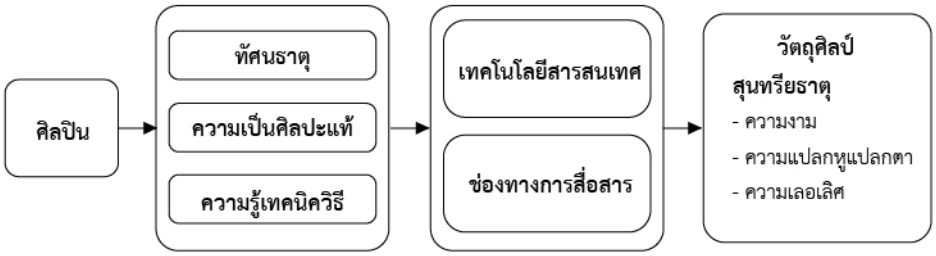
ศิลปศึกษาจึงทำให้ศิลปินมีความรู้และสามารถสร้างผลงานศิลปะที่ก่อให้เกิดรายได้ สอดคล้องกับ Feldman (1996) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) ผลงานศิลปะหรือวัตถุศิลป์ (Art Objects) ที่เกิดจากการสร้างองค์ความรู้ทางเทคนิค (Know-how) ที่ส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์สามารถสร้างความพึงพอใจให้ผู้บริโภคได้ ความเป็นเอกลักษณ์และเป็น ต้นแบบในเชิงศิลปะ (Originality in Art) ที่ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีคุณค่าและความสำคัญมากยิ่งขึ้น 2) ความรู้ทางเทคนิควิธี (Know-how) เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมจากการเรียนศิลปะมายาวนาน ประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกฝนซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนเกิดทักษะและความชำนาญในการสร้างสรรค์ผลงาน สามารถสังเคราะห์เป็นความรู้เฉพาะตนและถ่ายทอดเป็นองค์ความรู้ที่มีมูลค่าได้

การมีประสบการณ์และรสนิยมทางศิลปะ ตลอดจนการบ่มเพาะให้ผู้คนมีรสนิยมและคุณภาพชีวิตที่ดีจึงควรเริ่มต้นจากการให้ผู้คนมองเห็นคุณค่าและความงามที่เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ ของมนุษย์ ซึ่งผลงานศิลปะนั้นประกอบขึ้นจากทัศนธาตุที่เป็นเครื่องมือสื่อสารให้ผู้อื่นมองเห็นเข้าใจและสัมผัสได้ถึงสุนทรียธาตุในวัตถุศิลป์ที่ประกอบด้วย 1) ความงาม (Beauty) ที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจ 2) ความแปลกหูแปลกตา (Picturesqueness) ที่ก่อเกิดประสบการณ์ทางปัญญาด้วยรูปทรงและอารมณ์ ส่งผลให้เกิดความประสบการณ์แปลกใหม่ 3) ความเลอเลิศ (Sublimity) ที่สร้างความอัศจรรย์ต่อจิตใจแก่ผู้ชม (Pichayapaiboon, 2019) ทั้งนี้กระบวนการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เป็นรูปธรรม สามารถเห็นได้จากแผน SG Arts ในระหว่างปี 2018–2022 โดยสภาศิลปะแห่งชาติสิงคโปร์ (NAC) ได้มีเป้าหมายในการสร้างชาติโดยใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือการส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสชื่นชม สร้างสรรค์ ตลอดจนตระหนักถึงคุณค่าของศิลปะ (Nation Arts Council Singapore [NAC], 2017, 2018; Thailand Creative & Design Center [TCDC], 2019) โครงการดังกล่าวส่งผลให้ศิลปะเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของประชาชนด้วยการใช้ศิลปะเชื่อมชุมชนเข้าด้วยกัน และเผยแพร่ศิลปะของศิลปินสิงคโปร์ไปยังผู้ชมและนักวิจารณ์ทั้งในและต่างประเทศ

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลในโลกสมัยใหม่ส่งผลให้ศิลปินสร้างสรรค์ผลงานศิลปะได้แตกต่างไปจากเดิม ช่องทางออนไลน์เป็นอีกองค์ประกอบที่ศิลปินนำมาใช้เพื่อสร้างสรรค์และเผยแพร่ผลงาน สร้างเครือข่าย เพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาและวางแผนธุรกิจ (Chobdamrongtham, Adisornprasert, and Yansomboon, 2011) การสร้างผลงานศิลปะให้เกิดมูลค่าและเปลี่ยนเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้นี้นอกจากศิลปินจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการเลือกใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมแล้ว หัวใจสำคัญของการทำธุรกิจคือการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคและเข้าใจสภาพของตลาดการค้า

(Kuljitjuerwong, 2017) ซึ่งงานวิจัยของมหาวิทยาลัย Minas Geraise ประเทศบราซิล ได้ศึกษาลักษณะของตลาดศิลปะภายในเพื่อเป็นนโยบายในการเตรียมนักศึกษาศิลปะที่จะสำเร็จการศึกษาและประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับศิลปะในการประกอบอาชีพในอนาคตอันใกล้ พบว่าความแตกต่างของหอศิลป์นั้นมีหลายประเภทและสามารถแยกลักษณะของการดำเนินธุรกิจและประเภทขององค์กรที่ให้การสนับสนุนการดำเนินธุรกิจประเภทของงานศิลปะที่จัดแสดง รวมถึงชื่อเสียงและอายุการทำงานของศิลปินกลุ่มเป้าหมายได้หลากหลาย ทั้งนี้ยังพบว่ามีหอศิลป์เพียงประเภทเดียวจากจำนวนหอศิลป์ 4 ประเภทที่ส่งเสริมศิลปินรุ่นใหม่ นอกจากนี้ยังพบว่าเครือข่ายสังคม (Social Network) มีความสำคัญต่อการทำธุรกิจศิลปะ (Rubiao, 2018) เห็นได้จากระดับความสัมพันธ์ของเครือข่ายสังคมกับหอศิลป์และตัวแทนที่ดำเนินการซื้อขายงานศิลปะในระยะยาวตลอดจนความศรัทธาและความเชื่อมั่นในตัวศิลปินที่มีผลต่อการทำธุรกิจศิลปะประเภทต่าง ๆ

ข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการสร้างคุณค่าและมูลค่าของงานศิลปะต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญหลายประการ ศิลปินควรมีต้นทุนทั้งทุนทรัพย์และเวลา และสามารถสื่อสารทำให้ผู้ชมรับรู้ได้ถึงความรู้สึกนึกคิดและสุนทรียธาตุลงในวัตถุศิลป์อย่างมีคุณค่า การได้รับการสนับสนุนด้านองค์ความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจจนสามารถก่อให้เกิดคุณค่าและมูลค่าในวัตถุศิลป์ที่สร้างขึ้นส่งผลต่อการรับรู้ของผู้ชมและสังคมโดยรวมได้ ดังรูปภาพที่ 1

รูปภาพที่ 1 สรุปแนวคิดของกระบวนการสร้างงานศิลปะที่มีต่อคุณค่า

พัฒนาการและภาพปัจจุบันของธุรกิจศิลปะออนไลน์

พัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศได้ส่งผลให้เศรษฐกิจดิจิทัลมีความรวดเร็วขึ้น ช่วยอำนวยความสะดวกในการผลิต การขนส่ง และส่งเสริมการบริโภคสินค้าและบริการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ด้วยเหตุนี้เทคโนโลยีสารสนเทศจึงเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลให้วงการศิลปะแพร่กระจายไปสู่สังคมโลกอย่างกว้างขวาง ตลาดศิลปะจึงมีแนวโน้มในการบูรณาการร่วมกับศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการสร้างธุรกิจที่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดที่เกิดขึ้น เช่น ด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี เป็นต้น อันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในโครงสร้างทางธุรกิจ ทั้งนี้ตลาดศิลปะร่วมสมัยออนไลน์มีทิศทางเป็นไปในรูปแบบผสมผสาน เนื่องจากโครงสร้างของการค้าศิลปะที่ต้องอาศัยการทำการค้าทั้งออนไลน์และออฟไลน์ กล่าวคืองานแสดงศิลปะร่วมสมัยยังคงมีการจัดแสดงผลงานในหอศิลป์ ในขณะที่การประมูลผลงานศิลปะยังคงจัดทำในห้องจัดประมูล (Auction House) ซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติของกลุ่มผู้สะสมผลงานศิลปะ และในปัจจุบันการประมูลงานศิลปะได้ขยายขอบข่ายมายังระบบออนไลน์ (Online Bidding) (McAndrew, 2020) ซึ่งทำให้ผู้สนใจทั่วไปสามารถ

ร่วมประมูลได้ ในส่วนของการซื้อขายงานศิลปะ หอศิลป์มักจะใช้ช่องทางการสื่อสารออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์ ซื้อขาย และเป็นช่องทางในการเข้าถึงกลุ่มลูกค้าใหม่ ๆ เช่น เว็บไซต์ และสื่อสังคมออนไลน์ สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เป็นสื่อสาธารณะที่เปิดโอกาสให้บุคคลได้นำเสนอถึงเนื้อหา ประสบการณ์ มีการแลกเปลี่ยนสิ่งที่สนใจในรูปแบบของภาพ บทความ วีดิทัศน์ การวิจารณ์ผลงานศิลปะ รวมถึงความรู้เชิงศิลปะในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งได้มีการแบ่งปันกันในเครือข่ายผ่านสื่อสาธารณะในโลกออนไลน์ โดยไม่ต้องอาศัยช่องทางของสื่อสารมวลชน เป็นผลให้ศิลปิน ผู้ชมผลงานมีโอกาสพบปะกันได้ไม่จำกัดเวลา และด้วยคุณลักษณะพิเศษ ของสื่อสังคมออนไลน์ทำให้ศิลปินได้เพิ่มบทบาทในการเป็นผู้ผลิตและผู้ประกอบการ ขณะที่ผู้ชมผลงานได้ พัฒนาเป็นผู้บริโภคที่ได้ประโยชน์ทั้งเศรษฐกิจและสุนทรียภาพพร้อมกันไป ข้อมูลจากการสำรวจเว็บไซต์จำนวน 10 เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจศิลปะออนไลน์ และมีจากเว็บไซต์ที่อ้างอิง The Hiscox Online Art Trade และ The Art Market หน่วยงานผู้เชี่ยวชาญด้านการประกันภัยทรัพย์สินและการสูญเสียสินทรัพย์ที่มีมูลค่าสูงอย่างงานศิลปะ โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเว็บไซต์ดังนี้

1) เป็นเว็บไซต์ขององค์กรที่ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับศิลปะ มีโครงสร้างครอบคลุมหรือสอดคล้องกับหลักการของพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน หรือ DBAE (Disciplined Based Art Education) ซึ่งเป็นองค์ความรู้ 4 ด้าน คือ ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปะวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ

2) เป็นเว็บไซต์ขององค์กรที่มีรูปแบบธุรกิจ และมีเครื่องมือที่ส่งเสริมการทำการตลาดศิลปะให้แก่ผู้ใช้งาน เช่น การประมูลผลงาน แฟ้มสะสมผลงานศิลปะ (e-portfolio) ตลาดซื้อขายงานศิลปะ เป็นต้น

3) เป็นเว็บไซต์ที่เปิดทำการมาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี

จากการสำรวจเว็บไซต์ธุรกิจศิลปะจำนวน 10 เว็บไซต์ สรุปได้ดังนี้

ด้านรูปแบบ เว็บไซต์ธุรกิจศิลปะออนไลน์สามารถแบ่งตามลักษณะการทำธุรกิจได้ 3 ประเภท คือ 1) การประมูลสินค้าออนไลน์ (Online Auction) ที่เปิดโอกาสให้ผู้สนใจร่วมประมูลผ่านสื่อออนไลน์จากที่ใดก็ได้ รูปแบบเว็บไซต์ธุรกิจศิลปะใช้ในการทำธุรกิจมากที่สุดด้วยการเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันอย่างเปิดเผยในตลาด และขายทรัพย์สินให้แก่ผู้ที่เสนอราคาสูงสุดผ่านกลไกการแข่งขันอย่างเปิดเผยในเวลาที่จำกัด ซึ่งการประมูลออนไลน์เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้าร่วม ทั้งความต้องการในแต่ละรายการมักจะได้ราคาขายที่สูงกว่าราคามูลค่าตลาด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของงานศิลปะที่มีต่อผู้เสนอราคาประมูล 2) การจัดแสดงนิทรรศการเสมือนจริง (Virtual Gallery) ซึ่งพบว่าเป็นกลุ่มผู้สนใจงานศิลปะที่ไม่สะดวกในการชมและซื้อขายผลงานศิลปะในหอศิลป์ 3) ตลาดกลางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-Marketplace) ที่อำนวยความสะดวกผู้ซื้อด้วยการซื้อผ่านเว็บไซต์ (Click to buy) หรือสื่อ ออนไลน์อื่น ๆ ได้สะดวกและไม่มีการประมูลแข่งขันราคา (Sidorova, 2019) และพบว่ามีเว็บไซต์ที่ทำธุรกิจด้วยการประมูลสินค้าออนไลน์ (Online Auction) การจัดแสดงนิทรรศการเสมือนจริง (Virtual Gallery) และตลาดกลางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-Marketplace) จำนวน 3 เว็บไซต์

ด้านเนื้อหา มีการสอดแทรกให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะในเว็บไซต์มีความครอบคลุมและสอดคล้องกับแนวคิดพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE) ประกอบด้วยองค์ความรู้ศิลปะ 4 ด้าน 1) ประวัติศาสตร์ศิลป์ กล่าวถึงประวัติของชิ้นงานที่เกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีตในแต่ละ

ช่วงเวลาในเชิงสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและศิลปินผู้สร้าง เป็นต้น จำนวน 5 เว็บไซต์ 2) สุนทรียศาสตร์ โดยรวมแล้วเว็บไซต์ เชิงธุรกิจเน้นเรื่องคุณค่าทั้งด้านจิตใจ คุณค่าในการสร้างมูลค่า และความเป็นธรรมชาติที่แฝงอยู่ในงานศิลปะ จำนวน 10 เว็บไซต์ 3) ศิลปะวิจารณ์ ส่วนของการอธิบายรายละเอียด ตีความหมาย วิเคราะห์ผลงาน ศิลปวิจารณ์ จำนวน 10 เว็บไซต์ และการปฏิบัติงานศิลปะ จำนวน 2 เว็บไซต์ โดยทุกเว็บไซต์ให้ความสำคัญกับสุนทรียศาสตร์ ศิลปะวิจารณ์ ซึ่งการวิจารณ์จะกระทำโดยผู้มีความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริง เนื่องจากการวิเคราะห์โดยผู้เชี่ยวชาญจะส่งอิทธิพลต่อการให้คุณค่า มูลค่า ทัศนคติและค่านิยมของผู้ที่ชมที่มีต่องานศิลปะชิ้นนั้น (Hedayat et al. 2013) 4) ศิลปะปฏิบัติ เว็บไซต์ส่วนมากไม่ได้นำเสนอการสร้างผลงานหรือให้ความรู้ในเชิงการศึกษา แต่มีการนำเสนอเกี่ยวกับข้อมูลของศิลปินซึ่งจะสอดแทรกรายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติผลงาน ซึ่งผู้ชมเว็บไซต์จะได้รับทราบถึงแรงบันดาลใจ แนวทางการสร้างงานศิลปะของศิลปินแต่ละคน พบว่าทั้ง 10 เว็บไซต์มีการนำเสนอความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์และศิลปะวิจารณ์

ด้านประเภทงานศิลปะ เว็บไซต์นำเสนอศิลปะ 6 ประเภท 1) ภาพวาด จำนวน 10 เว็บไซต์ 2) ภาพพิมพ์ จำนวน 10 เว็บไซต์ 3) วาดเส้น จำนวน 4 เว็บไซต์ 4) ภาพถ่าย จำนวน 8 เว็บไซต์ 5) ประติมากรรม จำนวน 10 เว็บไซต์ และ 6) วีดิโอและสื่อดิจิทัล จำนวน 3 เว็บไซต์ ประเภทของศิลปะที่เว็บไซต์นำเสนอมากที่สุดคือ จิตรกรรม ภาพพิมพ์ และประติมากรรม และประเภทที่มีการนำเสนอน้อยที่สุดคือวีดิโอและสื่อดิจิทัล

ด้านผู้ใช้งานเว็บไซต์ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่คือ 1) นักธุรกิจ และผู้ประกอบการศิลปะโดยดำเนินธุรกิจซื้อขายงานศิลปะเพื่อผลกำไร จึงมีรายละเอียดการสร้างผลงาน ประวัติศิลปิน การวิจารณ์งาน โดยผู้เชี่ยวชาญศิลปะซึ่งเปรียบเหมือนการรับรองคุณภาพผลงาน ทำให้ผลงานศิลปะมีคุณค่าเป็นที่ต้องการจึงมีมูลค่าสูง จำนวน 7 เว็บไซต์ 2) นักสะสมงานศิลปะ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการสะสมที่ต่างกัน งบประมาณ รูปแบบ และราคาขายที่แตกต่างกันไป นักสะสมส่วนมากลงทุนกับงานศิลปะประเภทจิตรกรรมและภาพพิมพ์เพื่อสนองความชอบส่วนบุคคล จำนวน 9 เว็บไซต์ 3) ศิลปินมืออาชีพ เป็นกลุ่มที่มีผลงานมาก หากมีชื่อเสียงและมีผู้ติดตามผลงานมากก็จะได้รับความสนใจจากทั้งกลุ่มนักลงทุน นักธุรกิจศิลปะ ซึ่งย่อมทำให้ผลงานมีมูลค่าสูงด้วย จำนวน 9 เว็บไซต์ 4) ศิลปินสมัครเล่น เป็นกลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ที่เริ่มสร้างรายได้จากการขายงานศิลปะ ทั้งการเริ่มเผยแพร่ผลงานสู่ท้องตลาดออนไลน์ในราคาย่อมเยาว์ รวมทั้งสร้างผลงานตามคำสั่งของลูกค้า (Commissioned Work) จำนวน 7 เว็บไซต์

ตารางที่ 1 ตารางการสังเคราะห์เว็บไซต์ธุรกิจศิลปะ

เว็บไซต์	รูปแบบธุรกิจ			องค์ความรู้ศิลปะ 4 ด้าน				ประเภทงานศิลปะ (Medium)						ผู้ใช้งานเว็บไซต์			
	Auction	Virtual Gallery	Market Place/ e-com	ประวัติศาสตร์ศิลป์	สุนทรียศาสตร์	ศิลปวิจารณ์	ศิลปะปฏิบัติ	ภาพวาด	ภาพพิมพ์	วาดเส้น	ภาพถ่าย	ประติมากรรม	วิดีโอ/สื่อดิจิทัล	นักธุรกิจ ผู้ประกอบการศิลปะ	นักสะสมงานศิลปะ	ศิลปินมืออาชีพ	ศิลปินสมัครเล่น
Artellite (2003) artellite.co.uk		✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓
Artnet (1989) artnet.com	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Artspace (2011) artspace.com	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓
Artsy (2009) artsy.net	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓			✓		✓	✓	✓	✓
Astaguru (2008) astaguru.com	✓			✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓
Herritage Auctions (1976) ha.com	✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓		
Invaluable (1989) invaluable.com	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Paddle8 (2011) paddle8.com	✓			✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓			✓	✓	✓
Saatchi Art (2011) saatchiart.com		✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Saffronart (2000) saffronart.com	✓			✓	✓	✓		✓	✓			✓		✓		✓	✓

การนำเสนอของเว็บไซต์ธุรกิจศิลปะทั้ง 10 เว็บไซต์ จากตารางที่ 1 สามารถสรุปได้ว่าการนำเสนอและข้อมูลจากเว็บไซต์แสดงเนื้อหาเป็นภาษาอังกฤษ มีการใช้เทคนิคพิเศษเพื่อการซื้อขายที่มีประสิทธิภาพ เช่น การนำเสนอผลงานและการสร้างสุนทรียภาพในการรับชม เช่น การประมูลผ่านการถ่ายทอดสด แสดงภาพวีดิโอ การแสดงนิทรรศการเสมือนจริง (Virtual Gallery) และการสื่อสารระหว่างผู้ซื้อผู้ขายผ่านระบบออนไลน์ เป็นต้น ในส่วนของตลาดศิลปะ (Art Marketplace) กระทำในรูปแบบ e-Commerce ครบวงจร ประกอบด้วย การนำเสนอผลงาน การแสดงรายละเอียดผลงาน การซื้อขาย การจัดส่ง การรับประกัน ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ทั้งศิลปินผู้ขายผลงานและผู้ซื้อผลงาน ประกอบด้วยการซื้อขายโดยผ่านตัวแทนเว็บไซต์ ซึ่งตัวแทนนี้เป็นผู้กำหนดช่วงราคา รวมถึงการขายผ่านเว็บไซต์โดยผู้ซื้อสามารถติดต่อกับศิลปินได้โดยตรงซึ่งมี

การกำหนดราคาของผลงานศิลปะไว้แล้ว ทำให้ผู้ซื้อสามารถเลือกซื้อผลงานศิลปะได้ตาม งบประมาณที่กำหนดไว้ นอกจากนี้รายงานการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจศิลปะของ Hiscox (2019) ยังระบุว่าตั้งแต่ปี 2020 เป็นต้นไป จะมีจำนวนของผู้สนใจเลือกซื้องานศิลปะผ่านสื่อสังคมออนไลน์ใช้อินสตาแกรม (Instagram) ติดตามศิลปินและชมผลงานใหม่ ๆ รวมถึงผู้สนใจศิลปะมักจะติดตามผลงานของศิลปินที่ตนสนใจและคุ้นเคยอยู่แล้ว ในขณะที่การจัดแสดงงานในหอศิลป์มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ค (Facebook) และอินสตาแกรม (Instagram) ในการเข้าถึงและดึงดูดกลุ่มเป้าหมายทางการตลาดเพิ่มมากขึ้นด้วย ศิลปินจึงมีโอกาสในการสื่อสารเพื่อนำเสนอผลงานของตน และถ่ายทอดคุณค่าไปยังผู้ชมได้อย่างอิสระ รวดเร็วและตลอดเวลา

แนวโน้มของเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการปรับตัวของศิลปศึกษาในเชิงเศรษฐกิจ

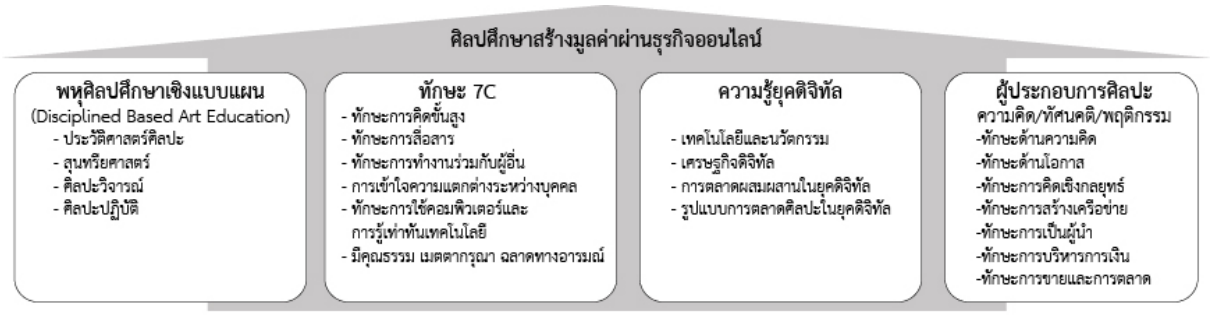
วิวัฒนาการทางเทคโนโลยีเศรษฐกิจดิจิทัลที่เกิดขึ้นในวงการศิลปะคือการใช้งานสกุลเงินเสมือน (Cryptocurrency) และเทคโนโลยีบล็อกเชน (Blockchain) หรือระบบโครงข่ายในการเก็บบัญชีธุรกรรมออนไลน์ที่เกิดขึ้นในตลาดงานศิลปะ ปัจจุบันสกุลเงินเสมือนเป็นรูปแบบใหม่ที่สามารถซื้อและขายผลงานศิลปะในลักษณะของเงินดิจิทัลแทนที่จะเป็นเงินตราสุกลต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน (Digital Government Development Agency [DGA], 2019) ปัจจุบันธุรกิจทั้งในระบบออนไลน์และธุรกิจระบบออฟไลน์ได้นำเงินดิจิทัลมาใช้ซื้อขายงานศิลปะ ซึ่งเป็นทางเลือกในการชำระเงินเพื่อการเข้าถึงผู้ชมทั่วโลกและดึงดูดนักลงทุนเพิ่มจำนวนมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ในงาน Moniker Art Fair ที่จัดขึ้นในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ที่ผ่านมานั้นได้จัดงานแสดงศิลปะบนท้องถนนและมีการนำเงินเสมือนจริง รวมถึงนำสกุลเงินดิจิทัลเข้ามาร่วมทำ ธุรกรรมสำหรับตลาดศิลปะ ณ หอศิลป์ Dadiani Fine Art ซึ่งเป็นหอศิลป์แห่งแรกในทวีปยุโรปตั้งแต่ปี 2017 และศูนย์นวัตกรรม ERM Développement ในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ก็เช่นกัน ได้จัดแสดงนิทรรศการที่นำเงินสกุลดิจิทัลใช้ซื้อขายผลงานศิลปะ Bitcoin Art (R) ก็ได้มีการนำเสนอการใช้สกุลเงินดิจิทัลทำธุรกรรมในตลาดศิลปะร่วมสมัยในปี 2018 การแสดงนิทรรศการดังกล่าวได้นำเสนอการเคลื่อนไหวทางศิลปะที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีทางเศรษฐกิจที่เรียกว่า CryptoArt (Sidorova, 2019) ซึ่งนิทรรศการครั้งนี้เสนอแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่มีบทบาทต่อการซื้อขายงานศิลปะ และการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาของศิลปินในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะด้วย

สถานการณ์โควิด-19 ในปี 2020 นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของประชากรโลก (New Normal) ที่มีความจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับสถานการณ์โรคระบาดปัจจุบันและอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับมือด้านการศึกษา จากแนวคิดของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการให้ความรู้แก่นักเรียนอาจไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษาที่กำลังเปลี่ยนแปลงอีกต่อไป เมื่อผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้ได้จากทุกที่ทุกเวลาด้วยตนเอง ดังนั้นการกำหนดบทบาทของครูจึงต้องปรับเปลี่ยนไปสู่การเตรียมเยาวชนให้พร้อมรับมือกับอนาคตที่มีความเปลี่ยนแปลงและซับซ้อนเพิ่มมากขึ้นทุกขณะ เช่น ความพร้อมต่อการประกอบอาชีพใหม่ สามารถใช้และควบคุมระบบอัตโนมัติ (Automation System) การแก้ปัญหาสังคมที่ซับซ้อนมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงไปของสิ่งแวดล้อม รวมถึงการหมดสิ้นไปของทรัพยากร ตลอดจนการสร้างทักษะใหม่ที่จะเกิดขึ้นในรูปแบบที่ไม่อาจคาดการณ์ได้

การเรียนการสอนศิลปะสร้างคุณค่าสู่มูลค่าผ่านธุรกิจออนไลน์

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่าวิวัฒนาการของเทคโนโลยีส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอันรวดเร็ว และส่งผลถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ปัจจุบันและอนาคต ซึ่งมีความจำเป็นในการเตรียมทรัพยากรมนุษย์ให้มีความพร้อมรับความเปลี่ยนแปลงด้วยการจัดการเรียนการสอน ด้วยหลักการของพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE) ประกอบด้วยองค์ความรู้สำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปวิจารณ์ และศิลปะปฏิบัติ ซึ่งมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเข้าใจถึงคุณประโยชน์ของศิลปะที่มีต่อมนุษย์ ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้ศิลปะเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่กำลังเรียนรู้ จนสามารถสร้างคุณค่าต่อสังคมและบริบทแวดล้อม ซึ่งการจัดการเรียนการสอนจากครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถและมีความเข้าใจความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคนจะช่วยให้การเรียนรู้ศิลปะของผู้เรียนเป็นไปได้อย่างเป็นธรรมชาติ (Smith, 1987) อาจกล่าวได้ว่าครูที่มีความเข้าใจในเป้าหมายและความต้องการของผู้เรียนจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ผู้เรียนในยุคดิจิทัลยังจำเป็นต้องมีทักษะสำคัญที่จำเป็นในการเรียนรู้และดำรงชีวิตในโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รวมถึงการมีทักษะจำเป็นในอนาคตเมื่อโลกเชื่อมต่อถึงกันนอกเหนือจากการเรียนรู้เทคโนโลยี เช่น ทักษะการคิดขั้นสูงและความคิดสร้างสรรค์ ทักษะในการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นและเข้าใจความความแตกต่างระหว่างบุคคล ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และการรู้เท่าทันเทคโนโลยี มีคุณธรรม มีเมตตากรุณา รวมถึงมีความฉลาดทางอารมณ์ เป็นต้น (Panit, 2013) ในส่วนขององค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างมูลค่าในงานศิลปะต้องอาศัยทักษะของการเป็นผู้ประกอบการที่มีศักยภาพในการบริหารจัดการธุรกิจศิลปะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชีพศิลปิน เช่น จิตรกร ประติมากร ศิลปิน ถ่ายภาพ และนักประพันธ์ ควรมีความสามารถในการสร้างรายได้ด้วยตนเอง จากการสำรวจในปี 2018 มีรายงานว่า มีศิลปินและนักเขียนมากกว่า 2 ล้านคนในทวีปยุโรป และในจำนวนนี้มีศิลปินประกอบอาชีพอิสระ (Self-Employed) ถึงร้อยละ 65 ที่อาศัยอยู่ในประเทศอังกฤษ (Eurostat, 2018) ผู้มีอาชีพเกี่ยวกับศิลปะจึงจำเป็นที่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้ประกอบการศิลปะ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างมูลค่าที่ก่อให้เกิดรายได้ จากงานวิจัยของ Thom (2016) พบว่าการเรียนการสอนศิลปะในระดับอุดมศึกษาควรส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการศิลปะและพัฒนาทักษะที่สำคัญ 7 ประการให้แก่นักศึกษาลงในหลักสูตร ได้แก่ 1) ทักษะด้านความคิด (Idea Skills) 2) ทักษะด้านโอกาส (Opportunity Skills) 3) ทักษะด้านการคิดเชิงกลยุทธ์ (Strategic Thinking) 4) ทักษะด้านการสร้างเครือข่าย (Network Skills) 5) ทักษะด้านการเป็นผู้นำ (Leadership Skills) 6) ทักษะด้านการบริหารเงิน (Financial Skills) 7) ทักษะด้านการขายและการตลาด (Sales and Marketing Skills) ซึ่งการเรียนการสอนศิลปะเพื่อสร้างคุณค่าสู่มูลค่าผ่านธุรกิจออนไลน์ สามารถวิเคราะห์แล้วสรุปได้ดังภาพที่ 2

รูปภาพที่ 2 ศิลปศึกษาสร้างคุณค่าสู่มูลค่าผ่านธุรกิจออนไลน์

พัฒนาจาก Thom (2016). Entrepreneurial Skills as Higher Order Skills.

สรุป

การศึกษาศิลปะในยุคดิจิทัลได้ขยายไปสู่การสร้างมูลค่าผ่านธุรกิจออนไลน์ การพัฒนาองค์ความรู้เชิงวิชาการด้านศิลปศึกษาจะก่อให้เกิดผลในเชิงเศรษฐกิจทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน แนวโน้มของการจัดการเรียนการสอนต้องอาศัยการบูรณาการเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่แบบกระบวนการศิลปศึกษาสร้างคุณค่าสู่มูลค่าผ่านธุรกิจออนไลน์ เริ่มต้นจากการมีความรู้ ความเข้าใจองค์ความรู้ด้านศิลปศึกษาที่สำคัญ 4 ด้านที่เป็นพื้นฐานช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้จากการเรียนศิลปะตามความสนใจของตน เพื่อมีความรู้และทักษะ7C ที่นอกเหนือไปจากการเรียนรู้ในห้องเรียน ซึ่งทักษะดังกล่าวถือเป็นทักษะจำเป็นของผู้เรียนเพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ ในศตวรรษใหม่ รู้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสถานการณ์โลก โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดจากการปฏิวัติเทคโนโลยีและส่งผลต่อมนุษย์ชาติด้านต่าง ๆ อาทิ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) นวัตกรรมด้านการสื่อสาร นวัตกรรมเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ต่าง ๆ เป็นต้น สถาบันการศึกษาศิลปะจึงเป็นผู้ขับเคลื่อนสำคัญให้ผู้เรียนศิลปะสามารถเป็นผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับศิลปะ สามารถปรับตัวและเตรียมรับมือการเปลี่ยนแปลงและความผันผวนของสถานการณ์โลก ให้สามารถสร้างสรรค์ผลงานอันมีคุณค่าและสร้างรายได้สำหรับการดำรงชีวิต รวมถึงสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของศิลปศึกษาในเชิงเศรษฐกิจในยุคดิจิทัล อีกทั้งสถาบันการศึกษาควรช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนศิลปะสร้างผลงานศิลปะสามารถเป็นผู้ประกอบอาชีพศิลปะปรับตัวและเตรียมรับมือได้อย่างเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงและความผันผวนของโลกทำให้สร้างสรรค์ผลงานอันมีคุณค่าและสร้างรายได้สอดคล้องกับทิศทางวิถีของธุรกิจศิลปะออนไลน์ รวมถึงสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของศิลปศึกษาโดยเฉพาะในเชิงเศรษฐกิจในยุคดิจิทัลได้ นอกจากนี้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสาขาวิชาชีพ ความถนัด และสิ่งที่ต้องเรียนรู้ในยุคใหม่ ผู้เรียนศิลปะต้องได้รับการส่งเสริมทักษะจำเป็นในการเป็นผู้ประกอบการศิลปะทั้งด้านความคิด ทัศนคติที่เห็นคุณค่าในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่สื่อสารกับผู้ชม เพื่อสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลงานศิลปะอันแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของผลงานศิลปะและสุนทรียะรูปแบบต่าง ๆ ของศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานและผู้ชมผลงานตามรสนิยมที่หลากหลาย

References

Asian Development Bank. (2018). *South Asia Regional Symposium on ICT for Education*. Retrieved August 12, 2020, from https://teams.unesco.org/ORG/fu/bangkok/public_events/Shared%20Documents/EISD/2018/FebSARSIE/Knowledge%20Brochure%20Series%20-%20Issue%206_SARSIE_Oct19.pdf

Charoenwong, M. (2019). *Citizens Make Media-Media Make Citizen: Digital Citizen and Social Phenomena Amid the Changing Trends of Media Users and Media Landscape*. Nonthaburi: Phappim.

Chobdamrongtham, N., Adisornprasert, W., & Yansomboon, S. (2011). The Influence of Advertising on Online Social Network to Consumer Response Process. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 3(6), 12-26.

Depa. (2019). *What is the Big Data*? Retrieved August 3, 2020, from https://www.depa.or.th/th/article-view/article-big-data.

Digital Council for the Economy and Society of Thailand A.D. 2019. (2019). *Government Gazette*. Vol. 136 No. 56 A. pp. 69-84.

Digital Government Development Agency. (2019). *Blockchain of Government Services – Using Blockchain Technology for Government Sector*. Retrieved August 3, 2020, from https://www.dga.or.th/upload/download/file_ff487bacfb3198a615ca75112b8d156c.pdf

Eurostat. (2018). *Culture statistics - Cultural employment*. Retrieved August 12, 2020, from https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Culture_statistics__cultural_employment#Some_other_characteristics_of_cultural_employment

Feldman, E. B. (1996). *Philosophy of Art Education*. New Jersey: Prentice-Hall.

Hedayat, M. et al. (2013). The Effect of DBAE Approach on Teaching Painting of Undergraduate Art Students. *Educational Research and Reviews*, 8(15), 1322-1330.

Hiscox. (2019). *Hiscox Online Art Trade Report 2019*. Retrieved August 12, 2020, from https://www.hiscox.co.uk/online-art-trade-report.

International Labour Office. (2017). *World Employment Social Outlook.* Geneva: Author.

International Labour Office. (2020). *ILO Monitor: COVID-19 and the World of Work*. (2nd ed.). Geneva: Author.

Kuljitjuerwong, S. (2017). Online Publishing Material Guideline in Digital Era. *NIDA Journal of Language and Communication*, 21(29), 37-55.

Ma, X., & Yang, S. (2018). Airtasker and the Australian Freelance Workers: The Reflections on the Gig Economy. *International Journal of Advanced and Applied Sciences,* 5(7), 35-45.

McAndrew, C. (2020). *The Impact of COVID-19 on the Gallery Sector*. Retrieved August 12, 2020, from https://www.artbasel.com/about/initiatives/the-art-market.

Ministry of Education Singapore. (2015). *ICT Masterplan in Singapore.* Retrieved August 12, 2020, from http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ED/images/singapore.pdf.

Ministry of Education Singapore. (2020). *Schools to Implement One Day of Home-Based Learning a Week.* Retrieved August 15, 2020, from https://www.moe.gov.sg/news/press-releases/schools-to-implement-one-day-of-home-based-learning-a-week

National Arts Council Singapore. (2017). *Population Survey on the Arts.* Retrieved August 15, 2020, from https://www.nac.gov.sg/whatwedo/support/research/Research-Main-Page/Arts-Statistics-and-Studies/Participation-and-Attendance/population-survey.html

National Arts Council Singapore. (2018). *Our SG Arts Plans.* Retrieved August 15, 2020, from https://www.nac.gov.sg/aboutus/Our-SG-Arts-Plan-2018-2022.html

Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education. (2009). *"Art" from Curriculum to School*. Retrieved August 3, 2020, from https://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=9987&Key=news_research

Panit, V. (2013). *Building Learning into the 21st Century*. Bangkok: S. Charoenkhanpim.

Pichayapaiboon, P. (2019). *Aesthetics and Art*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.

Rubiao, R. M. (2018). A Short but Deep Dive into the Economics of Arts: Art Entrepreneurs in a Peripheral Market. *Artivate*, 7(2), 3-26.

Schwab, K., & Davis, N. (2018). *Shaping the Fourth Industrial Revolution* (2nd ed.). (Mekpaiboon, Translator). Bangkok: Amarin How-To.

Sidorova, E. (2019). The Cyber Turn of the Contemporary Art Market. *Arts,* 8(3), 1-11.

Smith, R. A. (1987). The Changing Image of Art Education: Theoretical Antecedents of Discipline-Based Art Education. *Journal of Aesthetic Education*, 21(2), 3-34.

State Council of the People's Republic of China. (2017). China issues guideline on artificial intelligence development. Retrieved August 12, 2020, from http://english.www.gov.cn/policies/latest_releases/2017/07/20/content_281475742458322.htm.

Thailand Creative & Design Center. (2019). *Singapore and the Plan for upgrading "Happiness Level" in society through Art*. Retrieved August 3, 2020, from https://web.tcdc.or.th/th/Articles/Detail/Singapore-CEA-Forum-2019

Thom, M. (2016). Crucial Skills for the Entrepreneurial Success of Fine Artists. *Artivate*, 5(1), 3-24.

UNESCO. (2020a). *Distance Learning Solutions: More on UNESCO's COVID-19 Education Response.* Retrieved August 15, 2020, from https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/solutions.

UNESCO. (2020b). *Education: From Disruption to Recovery - COVID-19 Impact on Education*. Retrieved August 15, 2020, from https://en.unesco.org/covid19/educationresponse.

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการแก้ไขปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรอย่างยั่งยืน*

Public Participation for Sustainable Solution of Water for Agriculture Scarcity Problems

[1]พรมงคล ชิดชอบ และ [2]ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์

[1]Pronmongkol Chidchob and [2]Khantong Wattnapradith

[1]กรมชลประทาน

[2]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1]Royal Irrigation Department, Thailand.

[2]Mahachulalongkornrajvidhayalaya University, Thailand.

[1]Corresponding Author's Email: waterman44@gmail.com

บทคัดย่อ

น้ำเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำเพื่อการเกษตรที่เป็นอาชีพพื้นฐานของสังคมไทยมาช้านาน ปัญหาการขาดแคลนน้ำในปัจจุบัน นับวันยิ่งทวีความต้องการมากขึ้น อันเนื่องจากภาวะวิกฤตโลกร้อนที่เร่งให้เกษตรกรเผชิญกับภัยแล้งมากขึ้นกว่าในอดีต ภาครัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์น้ำและมีความพยายามขับเคลื่อนผลักดันโครงการต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาแหล่งน้ำให้พอเพียง อุปสรรคหนึ่งของการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรที่พบ คือ การคัดค้านโครงการพัฒนาแหล่งน้ำจากผู้มีส่วนได้เสีย โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการพัฒนาแหล่งน้ำได้ตามเป้าหมาย ทั้งนี้เป็นเพราะการขับเคลื่อนโครงการต่าง ๆ ของรัฐยังขาดการมีส่วนร่วมและปรับมุมมองการแก้ปัญหาด้วยปัญญา บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรแบบยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยได้ถอดบทเรียนจากประสบการณ์การลงพื้นที่ชุมชนแห่งสัมมาทิฏฐิของผู้เขียน ในการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้แก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ซึ่งผู้เขียนได้นำเสนอ 2 ขั้นตอนการตรวจสอบการแก้ปัญหาน้ำอย่างเป็นระบบและเป็นองค์รวม โดยมีหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นฐาน นำพาสันติมาสู่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องด้วยความรักสามัคคี

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; สัปปุริสธรรม 7; การพัฒนาแหล่งน้ำ

Abstract

Water is an important factor of production especially water for agriculture. This indicates that agriculture has been a fundamental occupation of Thai society for a long time. Moreover, water scarcity is greatly essential especially for agriculture. However, the inadequate

*Received May 19, 2022; Revised June 20, 2022; Accepted June 21, 2022

water is caused by the global warming crisis resulting in more intense drought. In addition, water shortage becomes increasingly severe and it frustrates farmers more intensely than it used to occur in the past. Thus, the Thai government formulated a strategy and endeavored to execute various water resource projects aiming at supplying water to arid land and supporting sufficient water resources. In the development of water resource projects for agriculture, one of the crucial obstacles is the opposition against water resource development projects from stakeholders especially those adversely affected. This leads to difficulties in continuing the execution of the beneficially potential project regarding a lack of effective participation in the government's projects. Besides, authorities carry unfavorable attitudes toward solving problems with wisdom. This article aims to present a sustainable solution of water for agriculture scarcity problems through the participation of the people. Therefore, the author extracted the lessons learned from his experiences performing in conflicting communities by applying "Righteousness" in Buddhist doctrines to find potential solutions to water scarcity. The author presented a significant two-step approach to systematically and holistically assess the possible solutions with love and harmony based on a given principle of Buddhism bringing peace to all involved parties.

Keywords: Participation; Sappurisdhamma 7; Water Resources Development

บทนำ

“น้ำคือชีวิต” ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพล อดุลยเดช มหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานเมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ 2539 ณ พระราชตำหนักจิตรลดาโหฐาน ว่า ". . .หลักสำคัญว่า ต้องมีน้ำ น้ำบริโภคและน้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูก เพราะชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำ คนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้า คนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้. . ." แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำเพื่อการเกษตร จากสถานการณ์ความเสี่ยงเรื่องการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ดังข้อมูลปี 2560 มีการพัฒนาพื้นที่ชลประทานรวม 32.75 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 22 ของพื้นที่การเกษตร ที่เหลืออีก 117 ล้านไร่ หรือกว่าร้อยละ 78 เป็นพื้นที่ปลูกพืชโดยใช้น้ำฝนเป็นหลัก ซึ่งมีความเสี่ยง ต่อการขาดแคลนน้ำจากความผันแปรของสภาพลม ฟ้า อากาศ อีกทั้งในบางพื้นที่ยังมีสภาพภูมิประเทศ ไม่เอื้ออำนวยต่อการลำเลียงน้ำจากแหล่งน้ำมาใช้ประโยชน์ได้ (Water Resources Management Strategy Subcommittee, 2018) ภาครัฐจึงได้เล็งเห็นความสำคัญต่อประเด็นปัญหาทรัพยากรน้ำ จึงได้กำหนดในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (แผนระดับที่ 1) ไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม กำหนดให้สร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติ และมีความมั่นคงด้านน้ำ โดยมีกรอบแนวทางที่สำคัญ คือ การวางระบบบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพทั้ง 25 ลุ่มน้ำ เน้นการปรับระบบการ

บริหารจัดการอุทกภัยอย่างบูรณาการ นอกจากนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (แผนระดับที่ 2) ก็ให้ความสำคัญในการพัฒนาแหล่งน้ำ โดยกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 4 การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป้าหมายที่ 2 สร้างความมั่นคงด้านน้ำ และบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งน้ำผิวดิน และน้ำใต้ดิน ให้มีประสิทธิภาพ ดังจะเห็นได้จาก ตัวชี้วัดที่ 2.2 ลุ่มน้ำสำคัญของประเทศ 25 ลุ่มน้ำ มีแผนบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างสมดุลระหว่างความต้องการใช้น้ำกับปริมาณน้ำต้นทุน ตัวชี้วัดที่ 2.5 พื้นที่และมูลค่าความเสียหายจากอุทกภัยและภัยแล้งมีแนวโน้มลดลง และตัวชี้วัดที่ 2.6 พื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้นปีละ 350,000 ไร่ ซึ่งในปัจจุบันถึงแม้ว่าจะมีนโยบายระดับประเทศที่ถือว่ามีทิศทางการแก้ไขปัญหาที่ชัดเจนขึ้น แต่ในทางปฏิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำเพิ่มขึ้น เพื่อให้มีน้ำต้นทุนที่เพียงพอสมดุลกับความต้องการด้านการเกษตร กลับพบว่าไม่สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าหมายแผนงานโครงการที่กำหนดได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดในการดำเนินการเพิ่มมากขึ้น เช่น ปัญหาจากการต่อต้านการสร้างเขื่อน เนื่องจากปัญหาด้านการชดเชย เยียวยา ชุมชนที่ได้รับผลกระทบ รวมถึงผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะด้านระบบนิเวศของป่าไม้ และสัตว์ป่า นอกจากนั้นหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ที่จัดหาน้ำ (Provision) ต้องทำหน้าที่จัดสรร (Allocation) ควบคู่กันไปด้วย แต่รัฐยังขาดทั้งกติกา และเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากรน้ำ เนื่องด้วยกฎหมายไทยกำหนดสิทธิการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างกว้างๆ โดยเปิดช่องให้ทุกคนสามารถใช้น้ำอย่างไม่จำกัด ทำให้ทุกคนมีสิทธิที่จะใช้ได้อย่างเสรี นับเป็นต้นเหตุให้เกิดการใช้น้ำที่ด้อยประสิทธิภาพ (Boontongkham, 2017) รวมถึงการจัดการแหล่งกักเก็บน้ำจากต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำที่ไม่เพียงพอและทั่วถึงพื้นที่การเกษตรในพื้นที่ที่อยู่ปลายน้ำ ทำให้บางพื้นที่มีปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับความไม่พึงพอใจในการจัดสรรน้ำของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังผลการศึกษาประเด็นความขัดแย้งเรื่องการบริหารจัดการน้ำกรณีพิพาทการสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ขาน จังหวัดเชียงใหม่ ความขัดแย้งจากชุมชนทั้งรูปแบบการยื่นหนังสือคัดค้าน การชุมนุมประท้วง การเปิดเวทีการเจรจา การเสนอวาระและถกเถียงในการประชุมระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ และการจัดเวทีสาธารณะ (Sukkul, and Winischaikul, 2012) ซึ่งแนวทางในการการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ คือ ผู้นำ ภาคประชาชน ภาคีเครือข่าย องค์ความรู้และรูปแบบโครงสร้างการจัดการ (Sukkorn, Vipasrinimit, and Supachantarasuk, 2017) นอกจากความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในแก้ไขปัญหาเรื่องขาดแคลนน้ำแล้ว กลไกสำคัญอีกประการหนึ่งของการมีส่วนร่วม คือ การสร้างการตระหนักรู้ถึงคุณค่า ความสำคัญในการร่วมแก้ปัญหา การมีข้อตกลงร่วมที่นำไปสู่การปฏิบัติ การเห็นประโยชน์ส่วนตนที่คำนึงถึงส่วนรวมด้วย กล่าวได้ว่า เป็นเรื่องของจิตใจและการตื่นรู้ของชุมชน ดังนั้นการนำหลักธรรมทางศาสนาจะเป็นกลไกหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการสร้างการรับรู้และพัฒนาชุมชนได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับ ณัฏยาณี บุญทองคำ เสนอการนำหลักพุทธศาสนามาใช้บูรณาการร่วมกับการจัดการน้ำ จะส่งผลต่อการบริหารจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Boontongkham, 2017) ดังนั้นการนำหลักพุทธศาสนา และกระบวนการการมีส่วนร่วมตามแนวฝั่งตะวันตก มาบูรณาการร่วมกันเพื่อให้เกิดแนวคิดที่ถูกต้อง ความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม (สัมมาทิฐิ) ประกอบด้วย การมีจิตสำนึกรักบ้านเกิด มีความมุ่งมั่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การสร้างกติการ่วมกัน การ

สร้างจิตสำนึกร่วม สร้างความร่วมมือทางสังคม นำไปสู่การสร้างการยอมรับ การแก้ไขปัญหาร่วมกัน ที่คนในชุมชนจะร่วมรับผิดชอบต่อปัญหาร่วมกัน อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งบทความนี้จะเป็นการวิเคราะห์ถอดบทเรียนของผู้เขียนที่ได้จากการลงพื้นที่ปฏิบัติงานพัฒนาแหล่งน้ำในภาคเหนือ และสังเกตเห็นผลของการนำหลักพุทธศาสนามาใช้เป็นเครื่องมือตรวจสอบในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อหาทางออกร่วมกันอย่างสันติ โดยมาจากการยอมรับร่วมกันอย่างมีสัมมาทิฏฐิ โดยผู้เขียนจะได้เริ่มต้นนำเสนอความสำคัญของการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างไรกับการปัญหาการขาดแคลนน้ำ

การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งเรื่องน้ำ

สืบเนื่องจากรัฐธรรมนูญตั้งแต่ฉบับปี 2540 จนถึงฉบับปัจจุบัน 2560 ได้ให้ความสำคัญกับสิทธิของประชาชน ที่จะมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในกระบวนการกำหนดนโยบาย ออกกฎหมาย ที่จะมีผลกระทบต่อตัวเอง และยังกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เช่น รัฐธรรมนูญ ปี 2560 มาตรา 58 การดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย ฯลฯ รัฐต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย ประชาชน และชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการ ดังนั้นในการพัฒนาแหล่งน้ำ ซึ่งเป็นงานที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ จึงต้องดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย ประกอบกับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 ข้อ 4 ระบุว่า “โครงการของรัฐ” หมายความว่า การดำเนินโครงการของหน่วยงานรัฐอันเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจหรือสังคม...ทั้งนี้ บรรดาที่มีผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย วิถีชีวิต หรือส่วนได้เสียเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งวัตถุประสงค์ของการรับฟังความเห็นตามกฎหมาย คือ เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับโครงการของรัฐ และเพื่อรวบรวมความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อโครงการนั้น รวมทั้งความเดือดร้อนหรือความเสียหายที่เกิดขึ้น ดังนั้นการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ

จากความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดย อรทัย ก๊กผล กล่าวว่า การที่ประชาชนเข้าไปร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยหลักการ ควรเปิดให้ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่การเกิดจิตสำนึกในตนเอง และถือเป็นหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือชุมชนที่ตนเองอยู่ ร่วมคิดด้วยกันว่าอะไรที่เป็นปัญหาของชุมชน มีสาเหตุอย่างไร และจะจัดลำดับความสำคัญของปัญหาเป้าหมายอย่างไร และควรที่จะจัดการกับปัญหาใดก่อนหลัง ร่วมดำเนินงาน และร่วมรับประโยชน์ โดยชุมชนจะต้องได้รับประโยชน์ร่วมกัน (Kokpol, 2009) กล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนจะนำมาสู่การสร้างความเข้าใจร่วมในประเด็นปัญหาด้วยสันติวิธี สอดคล้องกับ James L. Creighton กล่าวว่า สันติภาพในสังคมจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่สาธารณชนมีความห่วงกังวล หรือความต้องการช่วยเหลือจากภาครัฐ และการตัดสินใจในการแก้ปัญหาของรัฐควรมีประชาชนมาร่วมตัดสินใจด้วย กล่าวได้ว่า เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มี

เป้าหมายโดยรวมเพื่อให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน (Creighton, 2000) James L. Creighton ได้ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน ดังนี้

1.เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันต่อความรู้สึกสูญเสียอำนาจ

2. เป็นช่องทางที่จะนำประชาชนมาร่วมกัน เพื่อแก้ปัญหาของส่วนรวม โดยสร้างความรู้สึกว่าเป็นปัญหาของทุกคน

3.เป็นช่องทางที่จะสร้างให้เกิดการสื่อสารระหว่างกลุ่มในชุมชนเพื่อที่เขาจะได้มาทำความเข้าใจถึงความต้องการของแต่ละกลุ่มและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีจะยับยั้งการกระทำที่สุดโต่ง

4. เป็นช่องทางอีกทางหนึ่งในการสร้างชุมชนชนิดต่างๆ สิ่งที่แรกคือ ฝึกอบรมผู้ที่จะเป็นผู้นำในอนาคต ในขณะที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการจะได้เรียนรู้วิธีที่จะมีอิทธิพลเหนือคนอื่นได้อย่างไร และร่วมกันสร้างความร่วมมือได้อย่างไร

5. สามารถสร้างให้เห็นสถานภาพของชุมชนว่าเป็นอย่างไร อีกทั้งยังบ่งชี้ถึงการเป็นชุมชนที่สร้างสรรค์ จากการทำงานร่วมกันเพื่อที่จะแก้ปัญหานี้ มันบอกถึงความเป็นชุมชนที่เปิดเผย จากการตัดสินใจอย่างโปร่งใส บอกถึงความเป็นชุมชนที่ไว้เนื้อเชื่อใจกัน (Creighton, 2000)

จากจุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ต้องการให้เกิดการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ ดังกล่าวข้างต้น จากประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในพื้นที่ที่ผ่านมาของผู้เขียน สังเกตเห็นว่าการดำเนินการการมีส่วนร่วมตามศาสตร์สมัยใหม่ จะเป็นกระบวนการสร้างการรับรู้เพียง 2 H จากทั้งหมด 3 H กล่าวคือ สร้างการรับรู้จาก Head (ใช้สมอง) และ Hand (ลงมือปฏิบัติ) แต่ยังขาดอีก 1 H คือ Heart (ใจ) ทำให้เกิดช่องว่างของผู้เข้าร่วมประชุม ทั้งฝ่ายรับประโยชน์ และฝ่ายเสียประโยชน์ ที่มองอีกฝ่ายว่าเป็น เขา ทำให้การดำเนินการตามกระบวนการศาสตร์สมัยใหม่ ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร คือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ ดังนั้นหากสามารถนำหลักพระพุทธศาสนามาใช้เป็นพลังสันติภายใน เพื่อให้มองอีกฝ่ายว่าเป็น เรา ก่อนที่จะสร้างสันติภายนอก ก็จะเป็น Soft Power ที่ส่งเสริมให้กระบวนการมีส่วนร่วมไปถึงจุดหมายที่ต้องการอย่างแท้จริง

หลักสัปปุริสธรรม: มุมมองของผู้นำในการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วม

สัปปุริสธรรม 7 อย่าง ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัย นี้ 1.เป็นผู้รู้จักเหตุ 2. เป็นผู้รู้จักผล 3.เป็นผู้รู้จักตน 4.เป็นผู้รู้จักประมาณ 5.เป็นผู้รู้จักกาล 6. เป็นผู้รู้จักบริษัท 7.เป็นผู้รู้จักบุคคล (Thai Tripitakas: 11/222/331-332)

หลักสัปปุริสธรรม คือ ธรรมของสัตบุรุษ, ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ, คุณสมบัติของคนดี, ธรรมของผู้ดี

1. ธัมมัญญุตา ความรู้จักธรรม รู้หลัก หรือ รู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมดา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล

2. อัตถัญญุตา ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือ รู้จักผล คือ รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก

3. อัตตัญญุตา ความรู้จักตน คือ รู้ว่า เรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น

4. มัตตัญญุตา ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี

5. กาลัญญุตา ความรู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา เป็นต้น

6. ปริสัญญุตา ความรู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิริยาที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้นๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิริยาอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น

7. ปุคคลัญญุตา หรือ ปุคคลปโรปรัญญุตา ความรู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), (2008)

การที่ผู้เขียนเห็นว่าหลักสัปปุริสธรรม สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม เนื่องจากเป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้เสีย ได้เข้ามามีส่วนร่วมในประเด็นปัญหา โดยเฉพาะหลักธรรมข้อ ปริสัญญุตา เน้นให้เป็นผู้รู้จักบริษัท ก็คือ รู้จักชุมชน รู้จักที่ประชุม รู้จักกริยาที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้น ที่ว่า การวางแผนพัฒนาในพื้นที่ จะต้องใช้การมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับประโยชน์ เมื่อมีการประชุม การเข้าไปหาผู้เกี่ยวข้องชุมชนก็ควรจะต้องมีกริยา การพูดจาที่เหมาะสมกับชุมชนนั้น ดังนั้นการนำหลักสัปปุริสธรรมมาเป็นแก่น หรือ เป็น Check List ในกระบวนการมีส่วนร่วม จะเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยสร้างการยอมรับให้เกิดแก่ส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย ในการร่วมมือ ร่วมใจ พัฒนาชุมชนตามเป้าหมายที่ต้องการ

บูรณาการการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการแก้ปัญหาขาดแคลนน้ำที่ยั่งยืน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหนทางในการจัดการความขัดแย้งและแก้ปัญหาอย่างสันติวิธีโดยแท้จริง คำถามว่าจะทำอย่างไรที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ ที่ว่า “มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง” “รวบรวมความเห็น ความเดือดร้อนหรือความเสียหาย ที่มีจากโครงการ” “เพื่อนำมาประกอบการพิจารณา” และ “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์” ซึ่งที่ผ่านมาจากประสบการณ์ทำงานของผู้เขียนตลอดการทำงานในหน่วยงานภาครัฐที่แก้ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำในประเทศตลอด 30 ปี พบว่า ในการจัดการมีส่วนร่วม ในหลายๆครั้ง เป็นการจัดเพื่อปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่สามารถตอบโจทย์เพื่อแก้ปัญหาได้ ในบางครั้งบางโครงการ มีผู้เข้าร่วมประชุมมากมายจนล้นห้องประชุม สร้างความแปลกใจให้กับผู้เขียน และเมื่อได้มีโอกาสสอบถามพูดคุยกับผู้เข้าร่วมประชุมบางท่าน พบว่า ผู้มาร่วมประชุมไม่ได้เป็นคนในพื้นที่ ถูกชักชวนให้มาร่วมจากญาติซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการรัฐและกลัวจะเสียที่ทำกินจึงขอให้ญาติ คนรู้จัก มาร่วมเพื่อให้เสียงโหวตฝ่ายตนชนะ กล่าวได้ว่า การจัดเวทีสาธารณะของหน่วยงานภาครัฐเวลามีโครงการที่จะพัฒนาแหล่งน้ำ ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมจากจำนวนผู้เข้าร่วมประชุมจำนวนมาก ไม่ได้เป็นเครื่องแสดงถึงความสำเร็จของการมีส่วนร่วม เพราะผู้มาร่วมประชุมมิได้มีเป้าหมายมาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ แต่มาเพื่อการโหวตแพ้ชนะของตนหรือพวกพ้องฝ่ายตน

ผู้เขียนตั้งคำถามว่า ข้อจำกัด และอุปสรรค ในการจัดการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามที่กล่าวข้างต้น จะทำอย่างไรให้ผู้จัด และผู้เข้าร่วมประชุม เกิดสัมมาทิฏฐิในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ มิได้จัด หรือเข้าร่วมโดยมาจากความเห็นของฝ่ายตนเพียงอย่างเดียว เปลี่ยนจากความเห็นว่าฉันได้ประโยชน์ เป็นความเห็นว่าการแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้นอกจากแก้ปัญหาความต้องการส่วนตัวแล้วยังเป็นประโยชน์มากกับชุมชน เพราะประโยคที่ผู้เขียนได้รับฟังบ่อย ๆ คือ “ฉันต้องการโครงการ ต้องสร้าง” ในขณะที่อีกฝ่ายบอก “ฉันเสียประโยชน์ ฉันไม่ได้รับประโยชน์ ฉันไม่เอาโครงการ ห้ามสร้าง ห้ามเข้ามาในพื้นที่” หรือ “มีน้ำก็เป็นเรื่องดี แต่ต้องเสียที่ ก็ไม่รู้จะมีน้ำไปทำไม” กล่าวได้ว่า แต่ละฝ่ายต่างแสดงความต้องการบนจุดยืนของตน ซึ่งขาดการแสวงหาจุดร่วม ในการแก้ไขปัญหาทั้ง ๆ ที่ทุกฝ่ายต่างก็เห็นว่า น้ำคือชีวิต เป็นปัจจัยที่จำเป็นสำหรับทุกคน สิ่งที่จะช่วยให้การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนประสบความสำเร็จและแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน ผู้วิจัยเห็นว่าการทำให้ทุกฝ่ายออกจากจุดยืนความต้องการของตนเพียงฝ่ายเดียว มาเป็นการมองเห็นปัญหาร่วมที่นำมาสู่การแก้ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ต้องอาศัยการใช้ปัญญาเป็นเครื่องนำทาง ซึ่งหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นหลักคิดที่จะนำชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำหรือแกนนำซึ่งมีอิทธิพลต่อความเห็นของชุมชนเป็นอย่างมาก หลักสัปปุริสธรรม 7 หรือที่ผู้เขียนชอบเรียกง่ายๆว่า หลัก 7 รู้ ประกอบด้วย รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้บุคคล และรู้ชุมชน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิด (Conceptual Thinking) ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชนในการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งเป็นงานที่ผู้เขียนรับผิดชอบ เพื่อเป็นการสร้างการตื่นรู้ของชุมชน ในการหาทางออกร่วมกัน ซึ่งเป็นการถอดบทเรียนจากการปฏิบัติงานในพื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งเป็นพื้นที่รับผิดชอบปฏิบัติงานของผู้เขียน โดยนำหลัก 7 รู้ มาประยุกต์ใช้ใน 2 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการศึกษาวางโครงการ ซึ่งเป็นงานที่เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาแหล่งน้ำ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รู้ความต้องการ ซึ่งในที่นี้ ความต้องการ หมายรวมถึง ความต้องการโครงการ และปริมาณน้ำที่จะตอบสนองความต้องการ ในเรื่องของความต้องการโครงการ ขอถอดบทเรียนจากโครงการอ่างเก็บน้ำน้ำรี อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน ซึ่งเป็นโครงการที่สนองแนวพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่พระราชทานพระราชดำริ เมื่อวันพุธที่ 8 มีนาคม พ.ศ.2560 ให้กรมชลประทาน และสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ร่วมกันพิจารณาจัดหาน้ำให้แก่โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ และโรงพยาบาลเฉลิมพระเกียรติ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน โดยให้พิจารณาการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำน้ำรี เพื่อเป็นแหล่งน้ำต้นทุนให้กับพื้นที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ แต่เนื่องจากทั้งโรงเรียน และโรงพยาบาล ตั้งอยู่ในตำบลห้วยโก๋น ในขณะที่ตัวอ่างเก็บน้ำตั้งอยู่ในตำบลขุนน่าน ถึงแม้จะอยู่ในอำเภอเดียวกัน แต่ทั้งสองตำบลตั้งอยู่คนละด้านของสันเขา ราษฎรที่ได้รับผลกระทบในตำบลขุนน่าน เนื่องจากต้องสูญเสียพื้นที่ทำกินไปเป็นพื้นที่อ่างเก็บน้ำ จึงออกมาคัดค้านโครงการ โดยระบุว่าตนเองไม่ได้รับประโยชน์จากโครงการ ทำไมตนเองต้องเป็นผู้เสียสละ ซึ่งในโครงการนี้ได้มีการนำหลัก 7 รู้ มาใช้ จนเกิดสัมมาทิฏฐิร่วมกัน โครงการสามารถดำเนินการต่อไปได้ โดยเริ่มจาก รู้ชุมชน รู้บุคคล ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้เสียว่ามีใครบ้าง ใครเป็นผู้มีอิทธิผลทางด้านจิตใจกับราษฎรในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วม

ของประชาชนตามทฤษฎีตะวันตกในปัจจุบัน แต่พระพุทธองค์ตรัสมาแล้วกว่า 2,500 ปี พบว่าราษฎรให้ความเคารพนายอำเภอ ถ้านายอำเภอพูดอะไรจะรับฟัง ในขณะที่ผู้ศึกษาโครงการชี้แจงความจำเป็น และประโยชน์ของโครงการอย่างไร ผู้ได้รับผลกระทบรับฟัง แต่ยังคงยืนยันคัดค้านเนื่องจากตนไม่ได้ประโยชน์ จากนั้นจึงนำหลัก รู้เหตุ รู้ผล มาใช้ โดยนายอำเภอได้อธิบายให้ผู้ได้รับผลกระทบพิจารณาว่า “เป็นความจริงที่สร้างอ่างฯ แล้วพี่น้องได้รับผลกระทบสูญเสียพื้นที่ทำกิน และไม่ได้ใช้น้ำจากอ่างฯในการทำการเกษตร แต่พี่น้องใช้บริการโรงพยาบาล มีลูกหลานไปเรียนที่โรงเรียนหรือไม่ ถ้าโรงพยาบาล โรงเรียน ไม่มีน้ำ อะไรจะเกิดขึ้น ดังนั้นถ้าพี่น้องไปใช้บริการสถานที่ทั้ง 2 แห่ง หรือมีญาติไปใช้บริการ ก็หมายความว่าพี่น้องย่อมเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากโครงการด้วย” จากการที่ผู้คัดค้านได้รับฟังเหตุ และผล ดังกล่าว ก็ลดการต่อต้าน ยอมเข้าร่วมวงสนทนาพูดคุยข้อห่วงกังวลหากต้องดำเนินโครงการ และหาทางเยียวยาผลกระทบร่วมกัน จนโครงการสามารถเดินต่อได้ สำหรับในประเด็นเรื่องความต้องการน้ำ (ปริมาณน้ำ) จะสัมพันธ์กับเรื่องผลกระทบ กล่าวคือ ถ้าต้องการพื้นที่รับประโยชน์มาก ก็ต้องมีปริมาณน้ำมาก พื้นที่เก็บกักน้ำก็ต้องมาก ผลกระทบก็มาก ซึ่งเป็นปกติของผู้ที่จะได้รับประโยชน์ เมื่อจะมีโครงการมาดำเนินการ ก็ย่อมต้องการให้พื้นที่ของตนเป็นพื้นที่รับประโยชน์ ผู้เขียนขอถอดบทเรียนจากโครงการเดียวกับข้างต้น อ่างเก็บน้ำน้ำรี มีปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยรายปี หรือจะกล่าวง่ายๆว่ามีปริมาณน้ำที่ไหลในลำน้ำ ที่เกิดจากฝนตกลงมา เฉลี่ยปีละ 176.93 ล้านลูกบาศก์เมตร แต่อ่างฯน้ำรี จากการศึกษามีความจุเก็บกัก 46.09 ล้านลูกบาศก์เมตร จากข้อมูลดังกล่าวอาจมีคำถามว่า ธรรมชาติให้น้ำปีหนึ่งมาจำนวนมาก ทำไมถึงเก็บไว้ใช้จำนวนน้อย ทั้งๆที่เวลาฤดูแล้งขาดแคลน ซึ่งในการศึกษาวางโครงการ การจะกำหนดความจุเก็บกัก และทำความเข้าใจกับราษฎรทั้งผู้ได้รับประโยชน์ และผู้ได้รับผลกระทบ ก็ต้องนำหลัก 7 รู้ มาใช้ โดยเริ่มจาก รู้เหตุ รู้ผล เช่น ผู้ได้รับผลกระทบจะบอกว่าเก็บน้อยกว่านี้ได้ไหม จะได้ไม่โดนที่ทำกินฉันในขณะที่ผู้ได้รับประโยชน์ ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่สูญเสียอะไรเลยจากการดำเนินโครงการ เป็นเพียงผู้รอรับประโยชน์ จะบอกว่าเก็บเยอะๆ จะได้มีน้ำใช้เยอะๆ ในการสร้างสัมมาทิฏฐิในเรื่องนี้เพื่อให้เข้าใจเหตุ และผล จะต้องมาจากฐานข้อมูลทางวิชาการ เช่น ข้อจำจัดของสภาพภูมิประเทศ เนื่องจากการสร้างอ่างเก็บน้ำจะอาศัยสภาพภูมิประเทศที่เป็นช่องเขาในการเก็บน้ำ โดยจะสร้างทำนบดินปิดช่องเขาไว้กักน้ำ ดังนั้นความสามารถในการกักเก็บน้ำจะขึ้นอยู่กับสภาพความสูงของภูมิประเทศ ถ้าต้องการเก็บเยอะๆ แต่สภาพความสูงของภูมิประเทศมีไม่มาก ก็เก็บได้สูงสุดตามข้อจำกัดของสภาพภูมิประเทศ แต่หากสภาพภูมิประเทศไม่จำกัด ก็ต้องพิจารณาถึงผลกระทบอื่นๆอีก เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม พื้นที่เก็บน้ำจะท่วมป่าอนุรักษ์มากน้อยแค่ไหน ผลกระทบเป็นอย่างไร ด้านเศรษฐศาสตร์ เก็บมาก เก็บน้อย จะเกี่ยวกับพื้นที่รับประโยชน์ ซึ่งจะต้องหาว่าการลงทุนกับพื้นที่รับประโยชน์ คุ้มค่าหรือไม่ หรือด้านสังคม เช่น จะมีพื้นที่ทำกินที่จะได้รับผลกระทบถึงบริเวณไหน กระทบมาก กระทบน้อย อย่างเช่นกรณี อ่างฯน้ำรี หากเก็บมากกว่านี้ พื้นที่เก็บน้ำของอ่างฯ จะท่วมเข้าไปในในเขตหมู่บ้านอีกหมู่บ้านหนึ่งในเขตตำบลเดียวกัน ซึ่งจะทำให้มีราษฎรที่จะได้รับผลกระทบเพิ่มขึ้น การคัดค้านก็จะมีมากขึ้น ซึ่งจะเชื่อมโยงไปถึงอีก 3 รู้ คือ รู้ประมาณ รู้กาล และ รู้ตน กล่าวคือ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องพิจารณาหาสมดุลรวมกันในทุกด้าน ทั้งด้านวิศวกรรม สิ่งแวดล้อม และสังคม เพื่อหาจุดที่เหมาะสมที่สุดในการกำหนดความจุเก็บกักของอ่างฯ เป็นการรู้ประมาณ สำหรับรู้กาล ก็จะเชื่อมโยงไปถึงความต้องการว่า น้ำที่ต้องการใช้จะใช้ในช่วงไหน ถ้าใช้สำหรับช่วงฤดูฝน ในกรณีฝนทิ้งช่วง ก็ไม่ต้องเก็บมาก แต่ถ้าใช้ในฤดูแล้ง ซึ่งไม่มีฝนตก ก็

ต้องเก็บมาก หรือต้องการทำการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง พื้นที่มากๆ ก็ต้องเก็บมาก หากเก็บมาก ก็จะมีผลกระทบมาก ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม และสังคม แต่ความคุ้มค่าด้านเศรษฐศาสตร์อาจมากขึ้น เพราะลงทุนเพิ่มอีกนิด ได้น้ำเพิ่มมากขึ้น ได้พื้นที่รับประโยชน์เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นในการพิจารณาจะต้องนำหลัก รู้ประมาณ มาทบทวนใหม่จนกว่าจะเกิดสมดุล สำหรับรู้ตน ของทั้งผู้รับประโยชน์ และผู้เสียประโยชน์ ก็ต้องมาจากการับฟังการแลกเปลี่ยน ตามหลัก รู้เหตุ รู้ผล รู้ประมาณ ที่เป็นสัมมาทิฏฐิ นำมาใช้ประกอบการตัดสินใจหาทางออกร่วมกัน ไม่ยึดความต้องการของตนเป็นที่ตั้งเพียงฝ่ายเดียว ต้องไม่อยู่บนจุดยืน คิดแค่เพียง เอา หรือไม่เอาโครงการ ควรต้องแสวงหาจุดร่วมที่จะสามารถตอบโจทย์ของปัญหาร่วมกัน และเป็นที่พอยอมรับได้ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่มีใครได้ 100 เปอร์เซ็นต์ และไม่มีใครต้องเสีย 100 เปอร์เซ็นต์

ขั้นตอนที่ 2 รู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการ กับผลกระทบที่เกิดขึ้น และรักษาสมดุลย์เพื่อให้บรรลุผลกับทุกฝ่ายอย่างมีสันติ จากขั้นตอนที่ 1 ที่กล่าวแล้วข้างต้น เมื่อเราใช้สัมมาทิฏฐิในการหาความสมดุลของความต้องการได้แล้ว จากนั้นก็ต้องมาหาความสมดุลระหว่างผลกระทบที่เกิดขึ้น กับแนวทางการเยียวยาที่รับได้ร่วมกันอย่างสันติ จากสามเหลี่ยมความก้าวหน้าของการจัดการความขัดแย้งของ Walkers จะเห็นว่าฐานของสามเหลี่ยมประกอบด้วยวิธีการ กับความสัมพันธ์ ส่วยนอดของสามเหลี่ยมจะเป็นเป้าหมาย ซึ่งในอดีตเนื่องจากมีการเร่งรัดการพัฒนาทำให้นโยบายเป็นไปในลักษณะ Top Down มุ่งผลเป้าหมาย โดยใช้วิธีการที่เร่งรัด รวดเร็ว ซึ่งวิธีการที่ใช้ไม่ได้คำนึงถึงความสัมพันธ์ มีส่วนทำให้สามเหลี่ยมการจัดการความขัดแย้ง ตามรูปประกอบ ขาดความสมดุล เช่น ต้องการให้เกิดโครงการเร็วที่สุด เพราะต้องการพัฒนา ก็มุ่งใช้กฎหมายเวนคืนที่ดิน โดยไม่ได้คำนึงถึงความรู้สึก หรือข้อห่วงกังวลของผู้ได้รับผลกระทบ เช่น โดนเวนคืนแล้วฉันจะไปอยู่ที่ไหน จะทำมาหากินอะไร ไม่มีที่ดินในการทำการเกษตรแล้ว ครอบครัว ลูกหลาน จะอยู่กันอย่างไร เป็นต้น ซึ่งทำให้เรื่องดังกล่าวถูกซุกเก็บไว้รอวันที่จะระเบิด ในอนาคตหากมีแกนนำรุกขึ้นมาต่อต้านคัดค้านโครงการต่างๆ บุคคลเหล่านี้ก็พร้อมที่จะเข้าร่วม เพื่อทวงสิทธิ์ที่ตนสูญเสียไปในอดีต ซึ่งเห็นปรากฏเป็นข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์เป็นปกติ ในรูปขององค์กรสมัชชาต่างๆ

ที่มา: Gregg B. Walkers, Oregon State University

ซึ่งแนวทางที่จะรักษาสมดุลของฐานสามเหลี่ยม ก็คือ การปรับวิธีการให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ นั่นก็คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อหาแนวทางที่รักษาสมดุลระหว่างวิธีการ และความสัมพันธ์ แต่จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน จะต้องเป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริง ไม่ใช่เป็นเพียงการปฏิบัติตามกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการรักษาสมดุลระหว่างวิธีการ และความสัมพันธ์ ที่จะนำไปสู่คำตอบที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่าย ก็ต้องมาจากสัมมาทิฏฐิ โดยการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็น Soft Power ตามหลัก 7 รู้ มาประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักการฝั่งตะวันตก ในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ โดยผู้เขียนขอถอดบทเรียนจากกรณีตัวอย่างต่างๆ ดังต่อไปนี้ โครงการเพิ่มประสิทธิภาพคลองผันน้ำยม-น่าน จังหวัดสุโขทัย อุตรดิตถ์ เป็นการขุดคลองเชื่อมระหว่างแม่น้ำยม ในเขตอำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย ไปลงแม่น้ำน่าน ในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อตัดยอดน้ำในลำน้ำยม ไปลงแม่น้ำน่าน หรือเรียกง่ายๆว่าการขุด By Pass เพื่อจัดจราจรทางน้ำ มีวัตถุประสงค์เพื่อบรรเทาผลกระทบของการเกิดอุทกภัยเนื่องจากน้ำยมเอ่อล้นตลิ่งเข้าท่วมเป็นประจำทุกปี ในเขตเทศบาลเมืองสวรรคโลก ศรีสำโรง และเมืองสุโขทัย ซึ่งเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจ มีมูลค่าความเสียหายสูง โครงการดังกล่าวได้มีการดำเนินแล้วเสร็จ และมีการจ่ายค่าชดเชยที่ดินในการดำเนินโครงการมาแล้ว แต่ในครั้งนี้จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ จากเดิมที่สามารถผันน้ำได้ 100 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที โดยจะปรับปรุงให้สามารถผันได้เพิ่มขึ้นเป็น 300 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที ซึ่งโครงการดังกล่าวมีผู้คัดค้าน โดยกล่าวว่า เคยได้รับผลกระทบมาแล้วในอดีต ช่วยคนเมืองก็ดี แต่พวกตนที่ต้องได้รับผลกระทบอีกจะได้อะไร มีคนร่วมลงชื่อคัดค้านโครงการเป็นจำนวนมาก ผู้ดำเนินการได้นำหลัก 7 รู้ มาเป็นกรอบความคิดในการหาทางออก โดยเริ่มจาก

รู้เหตุ รู้ผล ของผู้ที่คัดค้าน ปรากฏว่า เหตุผลในการคัดค้านมาจากหลายเหตุผล เช่น ผู้ได้รับผลกระทบรายหนึ่งที่คัดค้านโครงการ กล่าวว่าในอดีตที่ผ่านมาตนได้รับผลกระทบมาแล้ว และจากผลกระทบในครั้งนั้นจนถึงปัจจุบันตนก็ยังไม่ได้รับค่าชดเชย ซึ่งจากคำกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบรายอื่นๆในโครงการนี้เกิดความไม่มั่นใจต่อการดำเนินการของภาครัฐ ทำให้เป็นปัจจัยหนึ่งในการคัดค้าน จึงนำไปสู่การสืบหาเหตุผลที่ผู้กล่าวยังไม่ได้รับค่าชดเชย ปรากฏว่า ภาครัฐมีงบประมาณพร้อมจ่าย แต่ไม่สามารถจ่ายได้ เนื่องจากที่ดินดังกล่าวยังอยู่ระหว่างการฟ้องร้องแบ่งกรรมสิทธิไม่แล้วเสร็จ ซึ่งเมื่อทราบเหตุและผลดังกล่าวแล้ว นำไปชี้แจงในที่ประชุม ข้อห่วงกังวลเนื่องจากความไม่มั่นใจในการดำเนินการจ่ายค่าชดเชยของภาครัฐก็ลดลง หรืออีกรายหนึ่งได้ไปสืบค้นเหตุผลของการคัดค้าน ปรากฏว่า แนวคลองที่จะขุดขยายไปกระทบกับสุสานของบรรพบุรุษ ซึ่งในการประชุมได้นำเรื่องดังกล่าวเข้ามาสู่การเจรจาหารือ ปรากฏว่าผู้ที่มีที่ดินอยู่อีกด้านหนึ่งของคลองที่ตรงข้ามกับสุสานบรรพบุรุษดังกล่าว เมื่อมั่นใจว่าภาครัฐจะมีการจ่ายค่าชดเชยอย่างเป็นธรรม ก็ยินดีที่จะให้ขยับแนวคลองมาโดนที่ดินของตนมากขึ้น เพื่อไม่ให้คลองไปกระทบกับสุสานบรรพบุรุษของเจ้าของที่ดินอีกฝั่งหนึ่ง หรือกรณี

รู้ชุมชน ในการดำเนินการมีส่วนร่วมของโครงการ ได้มีการเปิดเวทีให้ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการ คือ ราษฎร พ่อค้า ประชาชน หอการค้าจังหวัดสุโขทัย ที่อยู่ในเขตเทศบาลทั้ง 3 อำเภอ เข้ามามีโอกาสได้รับรู้ข้อห่วงกังวลต่างๆ ของราษฎรที่แนวคลองจะตัดขยายผ่าน ทำให้เกิดโครงการ Share for Change ขึ้น เพื่อให้

ผู้ที่ได้รับประโยชน์ ได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบตามที่ตนจะสามารถดำเนินการได้ เป็นต้น หรือกรณี

รู้บุคคล ผู้ดำเนินการโครงการฯ ได้เชิญแกนนำที่เป็นกระบอกเสียงของผู้คัดค้าน เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของทีมงานในการแก้ไขปัญหา ข้อห่วงกังวลต่างๆ ที่มาจากผลกระทบของโครงการฯ และมีการทำข้อตกลงที่เกี่ยวกับการดำเนินการต่างๆ ในการแก้ไขผลกระทบ และมอบหมายให้แกนนำท่านนี้เป็นผู้ติดตามสอบถามความคืบหน้า โดยมีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยในพื้นที่เป็นคนกลาง พร้อมทั้งเป็นพยาน และช่วยติดตามผลการดำเนินการให้เป็นไปตามข้อตกลง ซึ่งจากการถอดบทเรียนกรณีดังกล่าวนี้ จะเห็นว่าเมื่อเราสามารถ รู้เหตุ รู้ผล รู้บุคคล ว่าในแต่ละกรณีใครเกี่ยวข้องบ้าง เหตุและผลของการคัดค้านคืออะไร มีบุคคลที่ชุมชนยอมรับและไว้ใจ และมีเวทีที่เปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมให้เกิดการแลกเปลี่ยนที่เป็นสัมมาทิฏฐิ ก็จะเกิดทางออกที่เป็นที่ยอมรับและทำให้ชุมชนเกิดสันติ โครงการเดินต่อไปได้ หรืออีกกรณีหนึ่ง อ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เป็นโครงการที่เกิดจากการร้องขอของชุมชน เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง ในเขตอำเภอแม่สรวยจะมีเขื่อนขนาดใหญ่ที่ดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จ คือ เขื่อนแม่สรวย ตั้งอยู่ที่ตำบลแม่สรวย อำเภอแม่สรวย สืบเนื่องจากแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ที่จังหวัดเชียงราย เมื่อปี 2557 เขื่อนแม่สรวย เกิดรอยร้าวในบริเวณที่ไม่ใช่โครงสร้างหลัก แต่ราษฎรไม่มีความมั่นใจในความปลอดภัยของเขื่อน หลังจากซ่อมแซมแล้ว ราษฎรไม่ต้องการให้กักเก็บน้ำจำนวนมากๆ เพราะเกรงว่าเขื่อนจะแตก กรมชลประทานจึงได้จัดให้มีการวิจัยท้องถิ่นขึ้น ซึ่งความต้องการของพี่น้องในอำเภอแม่สรวยอย่างหนึ่ง คือ ต้องการอ่างเก็บน้ำ ที่คนแม่สรวยได้ใช้น้ำ คือ อ่างฯแม่ตาช้าง เนื่องจากเขื่อนแม่สรวย แม้จะตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอแม่สรวย แต่พื้นที่รับประโยชน์อยู่ในตำบลแม่ลาว ดังนั้นโครงการอ่างฯแม่ตาช้าง จึงเริ่มจากความต้องการของชุมชน ประกอบชุมชนบริเวณจุดที่ตั้งอ่างฯแม่ตาช้าง ตำบลป่าแดด เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง สมาชิกในชุมชนรับฟังผู้นำ โดยผู้เขียนสังเกตได้จาก ครั้งแรกที่ผู้เขียนลงพื้นที่เพื่อศึกษาวางโครงการอ่างฯแม่ตาช้าง ในครั้งนั้นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการที่ต้องสูญเสียที่ทำกิน เพื่อใช้เป็นพื้นที่เก็บน้ำ เป็นผู้นำน้ำ และขนมมาให้ผู้เขียน ซึ่งเรื่องเช่นนี้มีโอกาสเกิดขึ้นได้น้อยมาก จากการสอบถามผู้ได้รับผลกระทบรายนั้นบอกว่า ยินดีที่จะสละที่ทำกิน เพราะโครงการดังกล่าวเป็นประโยชน์กับคนส่วนใหญ่ จึงทำให้ผู้เขียน

รู้ชุมชน ว่าเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง หลังจากนั้นระหว่างการศึกษาพบว่า จะมีพื้นที่ทำกินของราษฎรบางส่วนถูกใช้เป็นพื้นที่เก็บน้ำไม่เต็มทั้งผืนแปลงเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะพื้นที่ปลายๆอ่างเก็บน้ำ ซึ่งตามระเบียบกฎหมาย กรมชลประทานไม่สามารถจ่ายค่าชดเชยทั้งผืนได้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ไม่ถูกน้ำท่วม แต่เนื่องจากพื้นที่ส่วนที่เหลือที่ไม่ถูกน้ำท่วมจัดเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ กรมชลประทานจะต้องหาทางแก้ไขผลกระทบดังกล่าว เพื่อให้ราษฎรสามารถใช้ประโยชน์พื้นที่ที่เหลือดังกล่าวได้ตามเดิม เช่น ตัดถนนใหม่ เข้าไปสู่พื้นที่เหล่านี้ ซึ่งในการตัดถนนใหม่ ก็จะต้องกระทบพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้น ในการประชุมการมีส่วนร่วมโครงการดังกล่าว ผู้เขียนได้มีโอกาสยกตัวอย่างชุมชนอื่นๆ ที่มีความเข้มแข็งในการแก้ไขปัญหาโดยไม่ต้องรอภาครัฐ ให้กับชุมชนป่าแดด ได้รับทราบ เช่น การขุดคลองในจังหวัดกำแพงเพชร ต้นคลอง ปลายคลอง เจ้าของที่ดินยินยอม ติดช่วงกลางคลองเจ้าของที่ดินไม่ยินยอม โดยแจ้งว่าราคาค่าชดเชยต่ำ คนในชุมชนจึงแก้ไขโดย

จัดผ้าป่า เพื่อซื้อที่ดินช่วงดังกล่าว ทำให้โครงการเกิดได้เร็วขึ้น เป็นต้น พร้อมทั้งฝากให้เป็นข้อคิดของชุมชน ซึ่งหลังจากการประชุมดังกล่าว ผู้เขียนยังเดินทางกลับไม่ถึงกรุงเทพ แต่กลับได้รับโทรศัพท์จากผู้นำชุมชนว่า “นายช่างเรื่องที่ดินที่ไม่โดนน้ำท่วม ไม่ต้องหาทางแก้แล้ว พวกเราประชุมกันได้ข้อสรุปว่า จะลงขันกันซื้อที่ดินที่เหลือทั้งหมด และจะเอาไว้เป็นพื้นที่ปลูกป่าของชุมชน” นับเป็นความน่ารัก และความเข้มแข็งของชุมชนป่าแดด ที่ผู้เขียนประทับใจ และนำไปเป็นตัวอย่างเล่าในเวทีอื่นๆ เพื่อให้ผู้ได้รับประโยชน์ได้พิจารณา

รู้ตน มิใช่นั่งรอแต่การรับประโยชน์โดยไม่เสียอะไรเลย และต้องการประโยชน์มากๆ โดยไม่สนใจผู้ได้รับผลกระทบ กล่าวแต่เพียงว่าเป็นหน้าที่ของภาครัฐที่ต้องจัดการปัญหาของผู้ได้รับผลกระทบ

สรุป

จากการถอดบทเรียนโครงการต่างๆ ที่ได้นำหลัก 7 รู้ มาเป็น Soft Power ในกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน ของโครงการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ใน 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการสร้างการรับรู้ความของความต้องการ ที่อยู่บนสัมมาทิฏฐิ และขั้นตอนสร้างความสมดุลย์ระหว่างความต้องการ และผลกระทบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ และเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จะพบว่า มีส่วนช่วยเสริมให้เกิดกรอบแนวคิดที่เป็นระบบ (Conceptual Thinking) หรือช่วยเป็น Check List ในการดำเนินกระบวนการ เพื่อให้เกิดการหาทางออกร่วมกันของชุมชนบนสัมมาทิฏฐิ ซึ่งหลัก 7 รู้ ประกอบด้วย **รู้เหตุ** ทำไมต้องมีโครงการ มีปัญหาอะไร คัดค้านเพราะอะไร ห่วงกังวลเพราะอะไร **รู้ผล** จากเหตุปัจจัยข้างต้นส่งผลให้เกิดผลกระทบอะไร และในการตัดสินใจจากทางเลือกต่างๆที่มี จะส่งผลกระทบอะไร อย่างไรบ้าง ซึ่งจะส่งผลเชื่อมโยงไปสู่ **รู้ประมาณ** ว่าหนทางที่เหมาะสมที่สุดคืออะไร ที่จะเป็นไปได้ และเป็นที่พึ่งพอใจของทุกฝ่าย **รู้กาล** ช่วงเวลาที่มีความต้องการน้ำ ช่วงเวลาที่เหมาะสมในการตัดสินใจ ระยะเวลาในการเกิดหรือการดำเนินโครงการ **รู้บุคคล** ใครเป็นผู้มีส่วนได้เสียบ้าง ใครที่จะมีส่วนช่วยให้สามารถดำเนินการได้บ้าง ใครที่ชุมชนให้ความนับถือ **รู้ชุมชน** สภาพภูมิสังคมของชุมชนเป็นอย่างไร และที่สำคัญ **รู้จักตน** ทำให้ผู้มีส่วนได้เสีย เปลี่ยนจากมุม “ตัวเรา” เป็น “พวกเรา” เปลี่ยนจากการแก้ปัญหาด้วย “ชุดความเชื่อที่ขาดการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้าน” เป็น “ชุดความคิดที่มีการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ 360 องศา” นอกจากนั้นหลัก 7 รู้ ดังกล่าว ยังสอดคล้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วมของฝั่งตะวันตก แต่พระพุทธองค์ตรัสไว้เมื่อ 2,500 ปี ก่อน ซึ่งปัจจุบันก็ยังคงเป็นความจริง นำมาใช้ได้เป็นธรรมะ ที่เกิดในตัวของมนุษย์ที่ยังคงเป็นจริงอยู่เสมอ ซึ่งผลจากการดำเนินการโดยกรอบแนวคิดของหลัก 7 รู้ จะก่อเกิดชุมชนสัมมาทิฏฐิ ที่เห็นว่าปัญหาทุกอย่างแก้ด้วยปัญญาอันเกิดจากชุมชนมีวิสัยทัศน์ทิศทางเดียวกัน

References

Water Resources Management Strategy Subcommittee. (2018). *20 Years Water Management Master Plan (2018–2037).* Bangkok: Office of the National Water Recourses (ONWR).

Boontongkham, N. (2017). People's Participation in Agricultural Water Management at Pasak Basin, Phetchabun Province. *Journal of MCU Social Science Review,* 10(2), 189-201.

Sukkul, W., & Winischaikul, N. (2012). *Local Conflict Management Model: A Case Study of Maekhan Dam Project, Chiang Mai Province* (Research Report). Chiang Mai: Maejo University.

Sukkorn, K., Vipasrinimit, P., & Supachantarasuk, S. (2017). Communities Participation on Strategic Management of Wang River. *Veridian E-Journal, Silpakorn University,* 10(2), 1969-1989.

Kokpol, O. (2009). *Partner, Guide, People Participation for Local Administrators*. Bangkok: Charansnidvongs Printing Co Ltd.

Creighton, J. L. (2000). *A guide book for involving citizens in community decision making.* (Watthanasap, Translator). Bangkok: King Prajadhipok's Institute.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas.* Bangkok: MCU Press.

Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto). (2008). *Dictionary of Buddhism*. (12th ed.). Bangkok: Sahathanmik Co Ltd.